

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΤΗ 1955-1957

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1958

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

Δαθ. ελ. 2987/1964

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

M508

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐνδύματος κατὰ τὴν ὑπερχιλιετῇ βυζαντινὴν περίοδον, ὥς τοῦτο δύναται νὰ μελετηθῇ εἰς τὰ διάφορα εἴδη του (κοσμικόν, τοῦ κλήρου, τῶν μοναχῶν, τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων), τὴν μορφήν του συμφώνως πρὸς τὸν ἐκάστοτε ἐπικρατοῦντα τρόπον (συρμόν), προκειμένου ἰδίᾳ περὶ τῆς κοσμικῆς ἀμφιέσεως, ἔπειτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ χρῶμα καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνουργίαν τῶν ὑφασμάτων ἐξ ὧν κατεσκευάζετο, ἀκόμη τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως ἐκάστου ἐνδύματος, τὴν γεωγραφικὴν του διάδοσιν κ. ἄ., ὁ ἐρευνητὴς ἔχει, ὥς γνωστόν, νὰ ἀντιμετωπίσῃ δυσκολίας, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν σχε-

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

Ἀποστολάκι

= "Ἀννης Ἀποστολάκι. Τα κοπτικά ὑφάσματα τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Κοσμητικῶν Τεχνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1932. (Ἀνηκοσίμωτα Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θεοσευμάτων).

A S

= Acta Sanctorum. Januarii - Novembris. Parisii - Bruxellis.

Blümner, R. P.

= Hugo Blümner, Die römischen Privatsaltertümer. München 1911. (Handbuch der klass. Altertumswissenschaft, hrg. von Iwan von Müller. Bd. 4, Zweite Abt., 2 Teil).

Κουκουλές, Β.Β.Π.

= Φαίδωνος Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. 6. Ἐν Ἀθήναις 1957. (Collection de l'Institut Français d'Athènes, 90).

Migne

= Patrologiae cursus completus: Series graeca. Paris 1857-1886.

Mommsen - Blümner,

Ed. Diocl.

= Der maximaltarif des Diocletian, herausgegeben von Th. Mommsen ...erläutert von H. Blümner. Berlin 1893.

Oppenheim

= Philippus Oppenheim, Das Mönchkleid im christlichen Altertum. Freiburg im Breisgau 1931. (Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde u. für Kirchengeschichte. 28 Supplementheft.) [Εὐρυνάτη ἀνάλυσις τοῦ βιβλίου τούτου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κ. Καραπιτέρη εἰς τὸ περιοδ. Νέα Σιών 29 (1934) σελ. 36-43, 131-145, 264-271].

Σωτηρίου

= Γεωργίου Σωτηρίου, Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν [κατὰ τοὺς χριστιανικούς, τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους]. Γρηγόρ. ὁ Παλαμᾶς, τόμ. Γ' (1919), σελ. 237-247, 359-370, 452-460, 546-551.

τικῶν πηγῶν διὰ μακρὰς χρονικὰς περιόδους, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς γενικότητος καὶ τῆς ἀσαφείας τῶν παρεχομένων εἰδήσεων ἰδίᾳ τῶν ἐκ τῶν γραμματειακῶν πηγῶν¹⁾).

Αἱ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ βυζαντινοῦ βίου μαρτυρίαι τῶν συγγραφέντων περιορίζονται συχνὰ μόνον εἰς ἀπλὴν μνείαν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐνδύματος ἢ καὶ εἰς γενικὰς περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις²⁾ ἄνευ ἄλλης ἐπεξηγήσεως σχετικῆς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ ἢ τὸ εἶδος τοῦ ὑφάσματος ἐξ οὗ ἦτο κατεσκευασμένον, ἢ ἀναφέρεται ἐξ ἀρχαϊστικῆς τάσεως εἰς αὐτὰς τὸ ἔνδυμα μὲ τὸ παλαιότερον ἢ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐρμηνεύεται ἐνίοτε διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ συγχρόνου ὀνόματος αὐτοῦ³⁾).

Σημαντικῶς δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ βυζαντινοῦ ἐνδύματος πρὸς κατανόησιν ἀσαφῶν περὶ αὐτοῦ μαρτυριῶν ἢ παρεξέτασις καὶ τῶν ἀπεικονίσεων αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν καλύπτουν δυστυχῶς ἀπὸ χρονικῆς καὶ γεωγραφικῆς ἐπόψεως πᾶσαν τὴν βυζαντινὴν περίοδον, οὔτε δὲ καὶ ἐπαρκεῖς εἶναι ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποδίδουν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν σύγχρονον ἀμφίεσιν.

Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, δηλαδὴ τῆς ἐξέτασεως τοῦ βυζαντινοῦ ἐνδύματος, δύναται νὰ συμβάλῃ ἀκόμη καὶ ἡ μελέτη τοῦ εἰς τοὺς διαφόρους ἑλληνικοὺς τόπους διὰ τῆς παραθέσεως διατηρηθέντος λαϊκοῦ ἐνδύματος (σχῆμα, διακοσμήσεις, ὕφανσις, χρομα) δεδομένου ὅτι, ὥς ἔχει ἤδη διαπιστωθῇ, ἔχομεν εἰς τούτῳ ἐπιρρώσεις καὶ μεσαιωνικῶν ἐνδυμάτων⁴⁾.

Πρὸς διευκρίνησιν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς ἐνδύματά τινα (κο-

¹⁾ Βλ. καὶ Φαίδ. Κουκουλέ, Περὶ βυζαντινῶν τιμῶν φορεμάτων. Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδ. 4 (1927), σ. 89 (=Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τ. 6, Ἀθ. 1957, σ. 267). Σωτηρίον, σ. 362 σημ.

²⁾ Βλ. καὶ Ἀγγελικῆς Χατζημυχάλη, Τὰ χρυσοκλαβαρικά - συρματεῖνα - συρμακέσιχα κεντήματα. Mélanges Octave et Melpo Merlier, τόμ. II, 1956, σ. 449.

³⁾ Ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος λέξις *χιτῶν*, τῆς ὁποίας γίνεται δαφνιλῆς χρῆσις ὑπὸ τῶν συγγραφέντων τῶν χρόνων τούτων, δὲν γνωρίζομεν, ἐὰν ὑπῆρχεν αὕτη καὶ εἰς τὴν καθημερινὴν χρῆσιν, εἰς ποίας περιοχὰς καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον. Ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως ὑπὸ τῶν λογίων φαίνεται ἐξ ὧν λέγει περὶ τούτου ὁ Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσ. Ἰωαννικίου (*Migne*, 116, 45) «καὶ χιτῶνα, λεβητωνάριον αὐτὸν οἶδεν ἢ ἐγγῶριος γλῶσσα καλεῖν». Ἀργότερον καὶ ὁ Φιλόθεος ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως (14 αἰ.) εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγ. Σάββα τοῦ νέου λέγει «τοῦ τὴν σάρκα περικαλύπτοντος ... χιτωνίσκου» (*Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. σταχυολογίας, τόμ. 5, σελ. 216 στ. 19) ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ κοινῇ χρήσει τότε ὀνόματος ὑποκαμίσου. (Βλ. Φαίδ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου τὰ λαογραφικά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1950, σ. 104 ἐξ.).

⁴⁾ Βλ. σχετικῶς Φαίδ. Κουκουλέ ἐν Λαογρ. 8 (1921 - 1925) σ. 254. Ἄννης Ἀποστολάκη, Τὰ κοπτικὰ ὑφάσματα τοῦ ἐν Ἀθῆναις Μουσείου τῶν Κοσμητικῶν Τεχνῶν. Ἐν Ἀθῆναις 1932 σ. 35 - 36, 53, 60 - 62, 72, 78 κ. ἄ. Ἀγγελικῆς Χατζημυχάλη, Ἐνθ' ἄν., σ. 449 - 450.

σμικά, τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν) κατὰ τὴν πρώτην, ἤτοι τὴν μέχρι τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, βυζαντινὴν περίοδον συζητοῦνται κατωτέρω σχετικαὶ εἰδήσεις ἰδίᾳ ἐξ ἀγιολογικῶν πηγῶν.

Α') ΣΤΙΧΑΡΙΟΝ - ΚΑΜΙΣΙΟΝ

α') Στιχάριον.

Ὁ χιτὼν καὶ κατὰ τὴν πρώτην βυζαντινὴν περίοδον, τὴν μέχρι τοῦ 7ου αἰ., ἀπετέλει τὸ ἐσωτερικὸν ἔνδυμα καὶ διὰ τὰ δύο φύλα, εἶχε δὲ τὴν μορφήν τοῦ σημερινοῦ ὑποκαμίσου μετὰ χειρίδων ἢ ἄνευ αὐτῶν. Εἰς τὸ μῆκος ἔφθανε τὸ ἔνδυμα τοῦτο μέχρι τῶν γονάτων, ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτῶν, καὶ ἕως τὰ σφυρὰ διὰ τοὺς ἄνδρας¹⁾, μέχρι δὲ τῶν ποδῶν κάτω, πάντοτε ποδήρης, διὰ τὰς γυναῖκας²⁾. Διδακτικὴ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου εἶναι ἡ μαρτυρία ἐκ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Εὐπραξίας (5 αἰ.) ἐν Θηβαίδι τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται περὶ γυναικῶν μοναχῶν ὅτι «ἦν ἐνδύματα αὐτῶν χιτῶνια τρίχινα ἐκάστη, κατακαλύπτοντα τῶν ποδῶν τὰ ἄκρα»³⁾.

Τῆς λέξεως χιτὼν συνεχίζεται ἡ ῥησις κατὰ ἅπασαν τὴν βυζαντινὴν περίοδον⁴⁾, ἰδίᾳ ὅμως παρὰ τῶν λογίων κατὰ τὴν παράδοσιν, διότι ὁ λαὸς εἶχε διὰ τὸ ἔνδυμα τοῦτο, ὡς ἐσωτερικὸν φόρεμα, διαφορά κατὰ χαιροῦς ὀνόματα. Οὕτω ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος ἅπαντ' ἀπαλλήλως εἰς τὰς πηγὰς πρὸς δῆλωσιν τοῦ χιτῶνος καὶ τὸ ἐν κοινῇ χρήσει ὄνομα στιχάριον ἢ στιχάριον.

Τὸ στιχάριον ἐφορεῖτο ἐσωτερικῶς, ὡς ὑποκάμισον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἕτερος χιτὼν βραχύτερος⁵⁾, ὅστις κατὰ τοὺς μετὰ τὸν 3ον αἰῶνα χρόνους προσλαμβάνει, ὡς

¹⁾ Βλ. Ἀποστολάκι, σ. 43. Σωτηρίου, σ. 239. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀμφιέσεως συνεχίζετο καὶ εἰς τοὺς κατόπιν βυζαντινοὺς χρόνους. Οὕτω ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσ. Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε (10 αἰ.) λέγεται: «τὸ ἔνδυμα τρίχινον ἕξεις διὰ παντὸς ἄχρι μέσου τῶν σφυρῶν διήκον», Νέος Ἑλληνομν. 3, 143. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἔνδυμα τῶν κοσμικῶν, τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν ἦτο τὸ ἴδιον κατὰ τὴν μορφήν μὲ διαφορὰς μόνον εἰς τὸ χρῶμα.

²⁾ Οὕτω καὶ ὁ ἀρχαῖος χιτὼν. Βλ. Ἀποστολάκι, σ. 43.

³⁾ AS Martii 2, 921 (κεφ. 6).

⁴⁾ Βίος ἁγ. Σωφρονίου ἐπισκόπου πόλεως Κωνσταντίας τῆς Κύπρου (4 αἰ.), Migne, 41, 45 (κεφ. 12) «τρίχινον χιτῶνα». Βίος ἁγ. Εὐπραξίας (5 αἰ.) ἐνθ' ἄν. Βίος ὁσ. Φιλαρέτου (8 αἰ.), Byzantion 9 (1934), 151, στ. 8 ἐξ. «μὴ καταδεξάμενος χιτῶνας σηρικῷ φορεῖσαι» στ. 13 «κύριε μου, ποῦ ἐστὶν ὁ χιτὼν σου»; Βίος ἁγ. Συμεῶνος τοῦ νέου (καίμ. 6ον αἰ.), Migne, 86 3061 (κεφ. 80) «χιτῶν τρίχινος». Νικηφόρου πρεσβ. Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου Σαλοῦ, Migne, 111, 660 «οὗ χιτῶνα ἔχων...». Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς βεβαίας Ἑλπίδος (13 αἰ.). Delehaye, Deux Typica Byz., σ. 73, στ. 19 ἐξ. «χιτῶνα μέλανα» κ. ἄ. Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 4, σημ. 3.

⁵⁾ Βλ. Blümner, R. P., σ. 208.

ἐκτίθεται κατωτέρω, τὰ ὀνόματα: *κολόβιον* εἰς τοὺς κοσμικοὺς, τὸν λαόν, καὶ *καμίσιον* εἰς τοὺς μοναχοὺς.

Τὸ στιχάριον, ὡς ἐσωτερικὸς χιτῶν, ἦτοι ὑποκάμισον, ἦτο κοινὸν ἔνδυμα εἰς τὸν λαὸν γενικῶς, τὸν κλῆρον καὶ τὸν κόσμον τῶν μοναχῶν κατὰ τὴν ἐξεταζομένην περίοδον· κατεσκευάζετο δὲ συνήθως ἐκ λινοῦ ὑφάσματος, ἀλλὰ καὶ μαλλίνου, πολ-
λάκις δὲ καὶ τριχίνου κυρίως διὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν κλῆρον.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ὁ χιτῶν οὗτος ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος, τὸ πρῶτον εἰς παπυρικά κείμενα: «στιχαρίων διλώρων»¹⁾ (3 αἰ.), «στιχαρίν λινοῦν» (3 αἰ.)²⁾, «στιχάριον» (4 αἰ.)³⁾, «στιχαρίων ἐρεοῦν»⁴⁾, «στιχαρια παρακαυδωδα καθημερινα | πεντε, και αλλο στιχαριον αραγν[ι]τιον εν καινουργιον»⁵⁾ κ. ἄ., ἀπὸ δὲ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ κατόπιν εἰς φιλολογικὰ κείμενα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ ἀγιολογικά. Οὕτως ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Πέτρος, μαρτυρήσας τὸ 311 κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμί-
νου κινήντα διωγμὸν τῶν χριστιανῶν, τὴν στιγμὴν τοῦ μαρτυρίου του «σχῆμα ἐφόρει ἱεροπρεπὲς πάντοτε, λευκὰ ἱμάτια· *στιχάριον καὶ κολόβιον καὶ μαφόριον*»⁶⁾. Ση-
μειοῦμεν ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο ὡς καὶ ἄλλα ἀρχαία μαρτύρια, ὡς ἔχουν σωθῆ, δὲν
συνεγράφησαν ἀμέσως μετὰ τὸ γεγονός· εἰς τὸ ὅριον ἕκαστον ἀναφέρεται ἀλλ' ἀρ-
γότερον μέχρι τοῦ 6^{ου} αἰῶνος⁷⁾.

Ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἀθανάσιος (4 αἰ.) ἔφερον ἐπίσης στιχάριον καὶ βιβρίον (παν-
δύαν)⁸⁾, ἡ ὁσία Πελαγία (4 αἰ.) ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποφασίσασα νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν κο-
σμικὸν βίον καὶ μονάσῃ, ἐνδύεται «στιχάριον καὶ βιβρίον τρίχινα» καὶ γίνεται ἄφαν-
τος ἐκ τῆς πόλεως⁹⁾, ὁ δὲ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῇ διαθήκῃ του¹⁰⁾

¹⁾ Ägyptische Urkunden aus den königl. Museen zu Berlin. Griech. Urkunden, II, 1898, σ. 277, ἀρ. 620, 9.

²⁾ B. P. Grenfel-A. S. Hut, The Oxyrhynchos Papyri, Part VII, 1910, σ. 204. ἀρ. 1051, στ. 7-8.

³⁾ Jul. Nicole, Les papyrus de Genève I, II, 1900, σ. 118 ἀρ. 80, στ. 3.

⁴⁾ Ägypt. Urkunden, ἐνθ' ἂν., III, σ. 260 ἀρ. 298, στ. 21.

⁵⁾ J. Maspero, Papyrus Grecs de l'époque byzantine, I, 1911, σ. 30, στ. 83-84.

⁶⁾ Joseph Viteau, Passions des Saints Écaterine et Pierre d'Alexandrie, Barbara et Anysia. Paris 1897, σ. 81.

⁷⁾ Βλ. Ehrhard ἐν Römische Quartalschrift 11 (1897) 109-110). Πρβλ. καὶ Γ. Κ. Σπυ-
ριδάκη, Τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν. Ἑπετ. Ἑτ.
Βυζ. Σπουδῶν, 20 (1950), σ. 76.

⁸⁾ Βίος ἦτοι ἀθλήσις τοῦ ἐν ἁγ. πατρὸς Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας (ἐκ δια-
σκευῆς τοῦ Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ). Migne, 25, προλεγ., σ. 240.

⁹⁾ Herm. Usener, Legenden der heiligen Pelagia. Bonn 1879. (Μετάνοια τῆς ὁσίας
Πελαγίας, σ. 13 στ. 10 ἑξ.).

¹⁰⁾ Βλ. Δημ. Μπαλάνου, Πατρολογία, Ἀθῆναι 1930, σ. 310.

ορίζει, ὅπως μετὰ τὸν θάνατόν του δοθοῦν εἰς τοὺς διακόνους Εὐάγριον καὶ Θεόδουλον, εἰς τὸν πρῶτον ἐν στιχάριον καὶ εἰς τὸν δευτέρου δύο¹⁾.

Ὁ ὁσιος Ἁγαπητός, ἐπίσκοπος Συνάου, «γυμνῶ τινι πένητι ἐντυχών, τὸ ἴδιον ἀποδὺς στιχάριον δέδωκε, γυμνὸς αὐτὸς μετὰ μόνου τοῦ βιγρίου, ὃ μανδύαν σύνηθες ὀνομάζειν ὑπολειφθείς. Ἐρωτώμενος οὖν, εἴ τι καὶ γένοιτο τὸ ἱμάτιον, ἐκείνος τῷ κναφεῖ δοθῆναι ἀπήγγειλεν»²⁾. Ἡ λέξις ἱμάτιον κεῖται ἐνταῦθα μὲ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ φορέματος, τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἔμεινεν οὗτος γυμνὸς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ στιχαρίου εἶναι, νομίζω, ἀρκοῦντως ἐνδεικτικὸν ὅτι τὸ στιχάριον ἐφορεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἁγαπητοῦ ὡς χιτῶν - ὑποκάμισον, δηλαδὴ ἀμέσως ἐπὶ τῆς σαρκός. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἔτι καὶ τὸ κάτωθι χωρίον ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Αὐξεντίου (5 αἰ.), ἐκ Συρίας καταγομένου καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Βιθυνίας τὸν βίον ἀσκήσαντος. Οὗτος, ἰδὼν γυμνόν, «ὅπερ ἡμφίετο στιχάριον ἀποδυσάμενος δέδωκεν αὐτῷ καὶ ἐκ τοῦ φελωνίου μόνον διῆγεν...» μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦς βλέπει τὸν πτωχὸν τοῦτον «τὸν εἰληφότα τὸν χιτωνίσκον» συγγόν», διότι τοῦ εἶχον κλέψει ὅλα τὰ ἐνδύματά του καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ Ὁσιος· «ἀδελφε, πόσα εἶχες στιχάρια; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο μετ' ὀδυρμού· ἑπτὰ τῶν ποδῶν σου καὶ ὁ μοι παρέσχε»³⁾.

Εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγ. Συμεῶνος τοῦ νέου στυλίου (6 αἰ.), τοῦ ἐν τῷ Θαυμασίῳ ὄρει ἀποστόλου τῆς Ἀντιοχείας τὸν βίον ἀσκήσαντος, λέγεται ὅτι οὗτος, ὅπως ἐνδύσει πτωχόν, γυμνητεύοντα, παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν τρίχινον χιτῶνά του, αὐτὸς δὲ «γυμνὸς ἀπολέλειπτο, οὐδ' ὅτιοῦν καλύψαι σαρκὸς ἕτερον ὅτι μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ στήθους κουκούλιον βραχὺ περικείμενος»⁴⁾.

Ἐκ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ἀνωτέρω τοῦ στιχαρίου ὡς χιτωνίσκου καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας ἰδίᾳ εἰς τὸν βίον τοῦ Συμεῶνος τοῦ νέου περὶ τοῦ γυμνοῦ τελείως ἀπομείναντος σώματος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ χιτῶνος προκύπτει σαφῶς ὅτι ὁ ἀναχωρητὴς ἔφερε μόνον ἓνα χιτῶνα, τὸ στιχάριον.

Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἔτι γνωρίζομεν περὶ τοῦ ἐνδύματος τούτου μαρτυρίας, πρῶτον ἀπὸ τὸν βίον τοῦ ὁσίου Θεοδώρου, ἀρχιμανδρίτου Συκεῶν τῆς Γαλατίας (ἀρχ. 7 αἰ.). Περὶ τούτου, μονάζοντος ἐν σπηλαίῳ πλησίον τῆς γενετείρας του, ἀνα-

¹⁾ Migne, 37, 393 B.

²⁾ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, *Varia graeca sacra*. Petersburg 1909, σ. 125, στ. 24 ἐξ. (κεφ. 43). Κατὰ τὸν Σωκρ. Κουγέαν (Λαογρ. 3 [1911], σ. 297) ὁ βίος οὗτος ἐγράφη τὸν 7ον αἰῶνα.

³⁾ Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγ. Αὐξεντίου. Migne, 111, 1381 (δ-ε').

⁴⁾ Sancti Symeonis Junioris vita conscripta a Nicephoro magistro Antiochia (10-11 αἰ.) Migne, 86, 3061 (κεφ. 80). Ὁ Krumbacher (Ἱστορία τῆς Βυζαντ. Λογοτεχνίας, ἑλλην. μετάφρ. Α', σ. 287) λέγει ὅτι ὁ βίος οὗτος ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου εἶναι ρητορικὴ διασκευὴ τοῦ συγγραφέντος βίου ὑπὸ τοῦ Ἀρχαδίου ἀρχιεπ. Κωνσταντίας Κύπρου.

φέρεται ὅτι «κληρικός τις, εὐλαβὴς διάκονος, μόνος ἐγίνωσκε περὶ αὐτοῦ ὅς καὶ τὸ ἴδιον στιχάριον δέδωκε (λινοῖς γὰρ ἐνδύμασι ἐσκέπετο τὸ πρὶν) καὶ τὴν βραχυτάτην τροφήν τῶν συνθέτων λαχάνων καὶ τοῦ ὕδατος ἐπεκόμιζεν αὐτῷ¹⁾». ἔτι δὲ ὅτι ἐν καιρῷ χιονοθυέλλης ἐκ τῆς προσβολῆς τοῦ ἀνέμου «τὸ ὕδωρ εἰσερχόμενον κατῆρχετο κάτωθεν τοῦ στιχαρίου ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ τὰ τρίχινα αὐτοῦ ἐπληροῦντο ὑδάτων²⁾». Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κιλικίας ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης Μόσχος ὅτι ἀνεῦρεν ἐντὸς σπηλαίου ἀναχωρητὴν νεκρόν, ὅστις «ἐφόρει στιχάριον καὶ ἀπὸ σειρᾶς μαντίον³⁾».

Εἰς τὰς ἀγιολογικὰς μαρτυρίας ταύτας ἀναφέρεται περὶ τοῦ στιχαρίου ὡς χιτῶνος κυρίως τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἔνδυσις δι' αὐτοῦ πτωχῶν, ὡς φέρεται εἰς τοὺς βίους, ὡς ἀνωτέρω, τῶν ὁσίων Αὐξεντίου καὶ Συμεὼν τοῦ νέου, πρὸς δὲ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ ἐνδύματος ἐκ τῶν παπύρων ἐμφαίνουν ὅτι τὸ στιχάριον ἐφόρει ἐπίσης καὶ ὁ πολὺς λαός⁴⁾.

Περὶ τοῦ στιχαρίου τούτου, δηλ. ὡς κοσμητικῷ ἐνδύματος, νομίζω ὅτι πρόκειται εἰς τὰ ἀποφθέγματα τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου (4 αἰ.), ἔνθα λέγεται ὅτι οὗτος, εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἔρημον, ὅρα ἐν τῇ ὁδῷ «τὸν σατανᾶν ἀνερχόμενον ἐν σχήματι ἀνθρώπου... ἐφαίνετο δὲ ὡς στιχάριον φορῶν λινῶν τοφύλων⁵⁾». Περὶ κοσμητικῷ στιχαρίου ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ἐν τῇ φερσμένη διαθήκῃ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἔνθα δοῖται: «Ἐλαφίω τῷ νοταρίῳ... βούλομαι δοθῆναι κάμασον ἐν, στιχάρια β', πάλλια γ'...⁶⁾».

Εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Φιλαρέτου (8 αἰ.), ζήσαντος ἐν Ἀμνίᾳ τῆς Παφλαγονίας, μαρτυρεῖται ὅτι ἡ σύζυγός του, ὅτε κάποτε εἶδε αὐτόν ἐπιστρέψαντα εἰς τὸν

¹⁾ Θεοφ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, Βενετία 1884, σ. 379.

²⁾ Ἐνθ' ἀν., σ. 388 (§ 29).

³⁾ Ἰωάννου Μόσχου, Λειμών. *Migne*, 87, 2944 D - 2945 A. Βλ. ἄλλας ἔτι μαρτυρίας περὶ τοῦ στιχαρίου εἰς τὸν μοναχικὸν κόσμον· Βίος ὁσ. Ἰλαρίωνος, (*Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως*, Ἀνάλ. Ἱεροσολ. Σταχυολ. 5, 134 στ. 22 ἐξ.) «καὶ παλλίον καὶ στιχάριον τρίχινον καὶ κουκούλιον». Βίος καὶ πολιτεία ἁγ. ὁσιομάρτυρος Εὐδοκίας. *AS Martii* 1, 874 (§ 27). Βίος Συμεὼν τοῦ Στυλίου (ἐκδ. H. Lietzmann, 1908, σ. 24, στ. 17 ἐξ.). Βίος ὁσίου Μαρτινιανοῦ (*Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως*, Συλλογὴ Παλαιστ. καὶ Συριακῆς ἀγιολογίας Α', σ. 101, στ. 10 ἐξ.) ἐν Συρίᾳ. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὅτι γυνὴ γενομένη μοναχὸς «περιεζώσατο ἀνδρείαν φρόνησιν καὶ περιεβάλετο τὰ ἀνδρεῖα ἱμάτια, τό τε βηρίν καὶ τὸ στιχάριον τὸ τρίχινον». κ. ἄ.

⁴⁾ Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐνδύματα τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν δὲν διέφερον τῶν κοσμητικῶν εἰμῇ μόνον κατὰ τὸ χρῶμα. Βλ. Σωτηρίου, σελ. 238, 247. καὶ Φαίδ. Κουκουλέν, ἐν Λαογρ. 8, (1921/25) 251 ἐξ.

⁵⁾ *Migne*, 34, 240 B.

⁶⁾ *Migne*, 37, 393 B.

οἶκόν του ἄνευ χιτῶνος, διότι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν του τὸν εἶχε παραχωρήσει εἰς πτωχόν τινα, «μὴ φέρουσα θεωρεῖν τὸν ἄνδρα γυμνόν, ἐκβαλοῦσα τὸ ἴδιον στιχάριον, συνέκοψεν ἀνδρῶν καὶ δέδωκε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς»¹⁾. Ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης περὶ τοῦ ἐνδύματος τούτου γνωρίζομεν ὅτι καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ ὀγδόου αἰῶνος ὁ χιτῶν - ὑποκάμισον εὐρίσκετο εἰς κοινὴν χρῆσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παφλαγονίας ὑπὸ τὸ ὄνομα στιχάριον, πρὸς δὲ ὅτι τὸ ἀνδρικὸν στιχάριον διέφερεν ἀπὸ τὸ γυναικεῖον, καθ' ὅσον τὸ τελευταῖον ἦτο ποδήρης χιτῶν καὶ χειριδωτός.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπίσης μαρτυρεῖται τὸ στιχάριον ὡς ἔνδυμα τοῦ κλήρου, τῶν ἀξιωματούχων τῆς πολιτείας καὶ τοῦ λαοῦ. Οὕτω φέρεται εἰς τὰ θαύματα τοῦ Ἀγ. Ἀρτεμίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρομοῦ²⁾ περὶ ἀσθενοῦς ὅτι εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Ἀγιον Ἀρτέμιον, ὅστις «ἦν φορῶν στιχάριον καὶ ἔξωστο βαλτίδιον καὶ ὠράριον³⁾ περιέκειτο τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ»⁴⁾. Ἄλλος δὲ ἀσθενὴς διηγεῖται ὅτι, παραμένων πρὸς θεραπείαν ἐν τῷ ναῷ, «εἶδε καθ' ὕπνου τινὰ χλαινηφόρον στιχάριον φοροῦντα καὶ βαλτίδιον⁵⁾· καὶ εἰς ἄλλην ἔτι γυναῖκα ἀσθενῇ ἐφάνη ὅτι εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον τινὰ «τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατιοῦ χαλκίδα καὶ στοιχοβαλτίδιον φοροῦντα, εἰσελθόντα εἰς τὸ βαλανεῖον»⁶⁾. Τὸ στοιχοβαλτίδιον εἶναι στιχάριον ἐξωσμένον μὲ βαλτίδιον, ἥτοι μὲ μικρὸν ζωστήρα⁷⁾. Περὶ τοῦ ποσάματος ἄλλωστε ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ προηγουμένον ἐνταῖμα χωρίον, ἐνθα ὁ φερόν στιχάριον καὶ βαλτίδιον ἦτο ἐξωσμένος τὸ τελευταῖον.

Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα στιχάριον διὰ τὸν χιτῶνα - ὑποκάμισον ἦτο κατὰ τὴν πρώτην βυζαντινὴν περίοδον γεωγραφικῶς διαδεδομένον εὐρέως, τὸσον ὡς ἔνδυμα κοσμικὸν ὅσον καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν, συγ-

¹⁾ Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγ. Φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος (ἔκδ. Μ. Η. Fourmy et M. Leroy). Byzantion 9 (1934) 135, στ. 22 ἐξ.

²⁾ Κατὰ τὸν Σωκρ. Κουγέα ἐν Λαογρ. 3 (1911), σ. 278-79 τὰ θαύματα ταῦτα ἐγράφησαν τὸν 7ον αἰῶνα καὶ ἀναφέρονται εἰς αὐτὰ σύγχρονα γεγονότα.

³⁾ Περὶ τοῦ ὠραρίου βλ. Γεώργ. Σωτηρίου ἐν τῇ Ἐπιστημ. Ἐπετ. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν, τόμ. Α' (1926), σ. 405 ἐξ.

⁴⁾ Ἀ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Varia graeca sacra*, Πετροῦπολις 1909, σ. 47 στ. 23 ἐξ.

⁵⁾ Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 46, στ. 25.

⁶⁾ Ἐνθ' ἀν., σ. 11, στ. 20 ἐξ. καὶ σ. 7, 14.

⁷⁾ Ἰωάννου Λυδοῦ, Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας 2, 13. (Wuensch, σ. 69) «οἱ Ρωμαῖοι καὶ βάλτεον τὸν ζωστήρα καλοῦσι». Περὶ τοῦ στιχαρίου ὡς ἐπισήμου ἐνδύματος, τὸ ὅποτον ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὴν πρόβλησιν μαγίστρων ζωννύμενον μὲ βαλτίδιον, ἀναφέρει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (Περὶ βασιλ. τάξεως, I, σ. 144, στ. 4 καὶ σ. 443, στ. 2, Βόννης).

χρόνως δὲ ἐν χρήσει ἤδη κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα καὶ ὡς λειτουργικὸν ἔνδυμα (ἄμφιον) τοῦ κλήρου¹⁾.

Σὺν τῷ παρόδῳ τοῦ χρόνου τὸ ὄνομα *στιχάριον*, ὡς καὶ τὸ *φελόνιον* (=ἐπενδύτης)²⁾, περιορίσθη εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μόνου ὡς λειτουργικοῦ ἁμφίου, ὡς καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ λαὸς τότε πρὸς δήλωσιν τοῦ χιτῶνος στιχαρίου ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇ πλέον ἀντὶ τῆς λέξεως στιχάριον, εἰδικευομένης ὡς ὀνόματος τοῦ λειτουργικοῦ χιτῶνος, τὸ ἀντίστοιχον ὄνομα τοῦ ἐσωτερικοῦ χιτῶνος παρὰ τοῖς μοναχοῖς καὶ τῷ κλήρῳ πρὸς διαστολὴν τούτου ἀπὸ τοῦ στιχαρίου ἁμφίου τὸ καὶ σήμερον ἔτι εἰς κοινὴν χρῆσιν ὄνομα *ὑποκάμισον*.

Οὕτω ἀπὸ τῶν μέσων βυζαντινῶν χρόνων τὸ στιχάριον ὡς ὄνομα παραμένει πρὸς δήλωσιν μόνου τοῦ λειτουργικοῦ ἁμφίου³⁾, ὡς κοσμικὸς δὲ χιτὼν πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ εἰς τὸ παλάτιον εἰς ὠρισμένας περιστάσεις.

Ἀνωτέρω (σ. 9) παρετέθη μαρτυρία ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀγ. Ἀρτεμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ κηρύσσεισιν τὸν ἑβδομὸν αἰῶνα τοῦ στιχαρίου καὶ παρ' ἀξιωματούχων τοῦ παλατίου· ἀλλὰ καὶ πρότερον, τὸν ἕκτον αἰ., μαρτυρεῖται ὅτι ὁ Τζάσιος, ἀρχηγὸς τῶν Λαζών, ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ βαπτισθεὶς ἐπέστη εἰς βασιλεία ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ιουστινίου Α' περιβληθεὶς κατὰ τὴν στέφιν «χλανίδα βασιλικὴν ἄσπρον ἔχουσαν ταβλὴν χρυσοῦν, ἐν ᾗ ἐκκεντητοῦ ἐνεκεχάρακτο ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλέως Ιουστίνου, καὶ *στιχάριον* ἄσπρον ἔχον πλουμία χρυσοῦ καὶ εἰκόνα τοῦ βασιλέως»⁴⁾.

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους φαίνεται ὅτι παρέμεινε τὸ ὄνομα στιχάριον διὰ τὸν χιτῶνα τούτου εἰς χρῆσιν, ὡς ἐλέχθη, ἐν τῷ Παλατίῳ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ περὶ τῆς βασιλείου τάξεως ἔργου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Οὕτω περιεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος διὰ στιχαρίου ζωννυμένου μὲ βαλτιδίον οἱ προβαλλόμενοι παρ' αὐτοῦ εἰς μαγίστρους⁵⁾· ὁ πρόεδρος δ' ἔτι τῆς Συγκλήτου ἐφόρει εἰς τὰς ἱππικὰς προελεύσεις στιχάριον καὶ σαγίον⁶⁾.

Ὁ Reiske, σχολιάζων τὰς πληροφορίας ταύτας τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, δέχεται ὡσαύτως τὸ στιχάριον ὡς ἐσωτερικὸν χιτῶνα, δηλαδὴ ὑποκάμισον, κατερχόμενον μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφορεῖτο ἐξωτερικὸς χιτὼν, ὅστις ἦτο βραχύτερος. Οὗτος συνδέει ἐτυμολογικῶς τὸ στιχάριον πρὸς τὴν λέξιν *στί-*

¹⁾ Βλ. Π. Κομνηνοῦ, *Στιχάριον*. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ΚΓ' (1903), σ. 529 α.

²⁾ Περὶ τούτου βλ. *Σωτηρίον*, σελ. 241 καὶ 364.

³⁾ Ἰωάνν. Μαλάλας, *Χρονογρ.* σ. 413, σ 12 ἐξ. (Βόννης). Βλ. καὶ Πασχάλ. *Χρον. Migne*, 92, 861 Α-Β. *Θεοφάνους*, *Χρονογραφία* I, 168, στ. 23-26 (De Boor).

⁴⁾ *Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου*, Περὶ τῆς βασιλ. τάξ. I, σ. 143-144 (Βόννης).

⁵⁾ Ἐνθ' ἀν., σ. 443, στ. 2 ἐξ.

χος ἐξ οὗ *στιχίον* - *στιχάριον*¹⁾. Εἰς τὰ λατινικὰ γλωσσάρια τὸ ὄνομα τοῦτο συνάπτεται πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν ἔνδυμα *strictorium*, τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύεται ἐνταῦθα μὲ τὴν λ. *στιχάριον* «*strictoria: στιχάρια*»²⁾. Εἰς τὸ ἀγορανομικὸν κατὰ τὸ ἔτος 301 Διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ τὸ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενον ἔνδυμα *strictoria* φέρεται ἀντιστοίχως εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μὲ τὸ ὄνομα *σίχη* (κεφ. VII, 56. XIX, 2, 10, 11)³⁾. Ὁ H. Blümner, σχολιαστὴς τοῦ κειμένου τούτου, παρεξετάζων τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ πρὸς τὸ ὡς ἄνω ἐρμηνεύμα ἐν τῷ Λατιν. γλωσσαρίῳ, δέχεται τὸ *strictorium* - *σίχη* ὡς ἐσωτερικὸν χιτῶνα, ἀκριβῶς προσαρμοζόμενον εἰς τὸ σῶμα⁴⁾, ἐν δὲ εἶδος αὐτῆς, τὴν *σίχη*ν *ἰνδικτιωνάλιαν* (XIX, 2), ὡς ὑποκάμισον τῶν στρατιωτῶν⁵⁾.

Ὁ ἀείμνηστος Φαίδων Κουκουλὲς εἰς σύντομον πραγματείαν του περὶ τοῦ ἐνδύματος σφικτουρίου δέχεται, στηριζόμενος εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐρμηνείαν τοῦ λατιν. γλωσσαρίου ἐν λ. *strictoria*, ὅτι τὸ «*strictorium (vestis strictoria)* ἦτο ὃ τι οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον σφικτούριον» καὶ πιστεύει ὅτι ἦτο τοῦτο «φόρεμα στενῶς εἰς τὸ σῶμα προσαρμοζόμενον ὑπὸ τὸ ἐπανοφόριον φερόμενον»⁶⁾. Δηλαδή ὁ Κουκουλὲς συμφωνεῖ ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸ *strictorium* πρὸς τὴν ἀνωτέρω γνώμην τοῦ Blümner, ὅστις ὅμως πολὺ βραδύτερον μετὰ τὴν μελέτην του ταύτην ἐπὶ τοῦ ἐδίκτου τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑποστηρίζει ἀκριβεστερον εἰς τὸ ἐξορθῆναι ἔργον τοῦ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Ῥωμαίων ὅτι κατὰ τοὺς ἐσχάτους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ἦτοι περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Διοκλητιανοῦ, τὸ *strictorium* κατεσκευάζετο ἐκ λινοῦ ὑφάσματος καὶ εἶχε χειρίδας, προσημειώτο δὲ ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα καὶ ἐφορεῖτο ὡς ἐσωτερικὸς χιτῶν, ὑποκάμισον⁷⁾. Ἐπὶ τούτου ἐφέρετο ἐξωτερικῶς ἕτερος χιτῶν, περὶ τοῦ ὁποίου κάμνομεν λόγον κατωτέρω, τὸ *κολόβιον* ἢ ἡ δαλματική⁸⁾.

Αἱ παρατεθεῖσαι καὶ συζητηθεῖσαι ἀνωτέρω μαρτυρίαι καὶ γνῶμαι περὶ τοῦ στιχαρίου πείθουν, νομίζω, ἐπαρκῶς ὅτι τὸ ἔνδυμα τοῦτο κατὰ τὴν α' βυζαντινὴν περιόδον ἦτο χιτῶν ποδήρης, ὃ ὁποῖος ὑπὸ μὲν τοῦ λαοῦ ἐφορεῖτο μὲ στενὰς χειρίδας ὡς ἐσωτερικὸς χιτῶν, ὑποκάμισον, ὑπὸ δὲ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ κλήρου, πιθανὸν μὲ πλατυτέρας χειρίδας, ὡς ἐξωτερικὸς χιτῶν μὲ τὸ ὄνομα *καμίσιον*. Ταῦτα

¹⁾ *Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου*, "Ἐνθ' ἀν., τόμ. II, σ. 477. Βλ. καὶ *II. Κομνηνόν* "Ἐνθ' ἀν., σ. 505-506, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λέξις *στιχάριον* προέρχεται ἐκ τῆς λατινικῆς.

²⁾ *Gloss. Latina* II, 1926, σ. 273, ἀρ. 86.

³⁾ *Mommsen-Blümner*, Ed. Diocl., σ. 24-25, 35.

⁴⁾ "Ἐνθ' ἀν., σ. 115.

⁵⁾ *Αὐτόθι*, σ. 149.

⁶⁾ *Κουκουλὲς*, B.B.II. σ. 294.

⁷⁾ *Blümner*, R. P., σ. 208-209.

⁸⁾ "Ἐνθ' ἀν.

βεβαίως ἴσχυον διὰ τοὺς φοροῦντας δύο χιτῶνας, διότι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι οὐχὶ ὀλίγοι, οἱ πτωχότεροι, οἵτινες ἔφερον μόνον ἓνα χιτῶνα, δηλαδή ἦσαν μονοχίτωνες¹).

Τὸ ὡς ἄνω ὄνομα καμίσιον, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπεβλήθη ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος διὰ τὸν χιτῶνα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν, ἀφοῦ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα στιχάριον ἤρχισε πλέον νὰ ἐπικρατῇ παρ' αὐτοῖς πρὸς δῆλωση εἰδικῶς τοῦ λειτουργικοῦ χιτῶνος²), ἐνῶ ὁ λαὸς θὰ ἐξηκολούθει ἔτι νὰ καλῇ τὸν χιτῶνα τοῦτον μὲ τὸ ὄνομα στιχάριον.

Μετὰ τὴν οὕτω ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ κλήρου εἰσαγωγὴν τοῦ ὀνόματος καμίσιον διὰ τὸν καθ' ἡμέραν φερόμενον ὑπ' αὐτῶν χιτῶνα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν λειτουργικόν, τὸ στιχάριον, εἶτα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ φερόμενον παρ' αὐτῶν ἐσωτερικῶς χιτῶνιον θὰ ἐκλήθη *ὑποκάμισον*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα, ὡς θὰ γίνῃ λόγος καὶ κατωτέρω, ἤρχισε κατόπιν ἐκ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὸν λαόν, ὑπάρχον ἐν χρήσει καὶ μέχρι τῆς σήμερον, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὀνόματος στιχάριον ἀφοῦ, ὡς ἐλέχθη, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἰδικῶς διὰ τὸν χιτῶνα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν.

β') Καμίσιον.

Τὸ καμίσιον ἀπαντᾷ εἰς τὴν Λαοὶν ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος ὡς εἰσπρακτικὸς χιτῶν (tunica subucula vestis interior), κατασκευασμένος ἐκ λινοῦ ὑφάσματος³). Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους φαίνεται ὅτι θὰ ἦτα τὸ ἔνδυμα τοῦτο διαδεδομένον καὶ εἰς τὸ Ἰλλυρικόν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ γνωστὸν εἰς ἡμᾶς κέντρον ἐμπορίας τοῦ τὴν Κόρινθον. Οὕτως εἰς χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἀναφέρεται τις «καμισογοραστῆς»⁴), ἥτοι ἀγοραστὴς χιτῶνων, ἐπομένως ἔμπορος, καμίσων ἢ καμισίων.

Ὁ Ν. Βέης (Bees), ἐπανεκδίδων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, θεωρεῖ οὐχὶ ὀρθῶς τὸ κάμισον ὡς ἐπανοφώριον (Oberkleid)⁵).

¹ Παλλαδίον, Λαοσ. ἱστορ. Migne, 34, 1220 Α. Βίος ἀγ. Φιλαρέτου (ἐνθ' ἀν. σ. 131).

² Ἀναφέρεται ἐνταῦθα πτωχὸς ὅστις «μονοχίτων ὑπῆρχεν» κλπ.

³ Π. Κομνηνοῦ, Στιχάριον. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ΚΓ' (1903) σ. 529 - 530.

⁴ Βλ. Du Cange, Gloss. med. et inf. latin, II, ἐν λ. camisa (ὅπου καὶ μαρτυρίαι) Mau, Camisia, (Pauly - Wissowa, R. E., III, 1433). Blümner, R. P., σ. 208 σημ. 14.

⁵ Corpus der griechisch-christlichen Inschriften von Hellas. Band. I. Die griechisch-christlichen Inschriften des Peloponnes, herausgegeben von Nikos A. Bees (Βέης). Lieferung 1, Isthmos - Korinthos. Athen 1941, σ. 60 - 64, ἀρ. 31. Τὴν λέξιν ταύτην ὡς «καμισογοραστής» γνωρίζομεν καὶ ἐξ ἐτέρας βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς, μὴ χρονολογημένης, ἀπὸ τοὺς Κάτω Κλεινοὺς Φλωρίνης. Μιχ. Γκητάκου, Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ καὶ χαράγματα ἐκ βυζαντινῶν καὶ μεταβυζ. μνημείων τῆς Ἑλλάδος, Ἐν Ἀθῆναις 1957, σ. 82 ἀρ. 74.

⁶ Corpus der griech.-christl. Inschriften, ἐνθ' ἀν. σ. 63.

Περὶ τοῦ καμίσου ἢ καμισίου ὡς χιτῶνος μαρτυρεῖ ἐκ τοῦ τόπου τούτου, τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως Παλλάδιος, γράψας περὶ τὸ 420, ἀντλῶν ὁμως ἐκ πηγῆς πιθανὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Λέγει οὗτος ὅτι εἰς τὴν Κόρινθον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, παρθένος τις χριστιανή, λίαν εὐειδής, εἶχεν ἐγκλεισθῆ ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν πρὸς τιμωρίαν τῆς εἰς πορνεῖον καὶ ὅτι ἐσώθη ἐκεῖθεν ὑπὸ τινος μαγιστριανοῦ, ὅστις, εἰσελθὼν «εἰς τὸν ἀπόκρυφον οἶκον, λέγει αὐτῇ. Ἀνάστα, σῶσον σεαυτήν. Καὶ ἐκδύσας αὐτὴν τὰ ἱμάτια καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτήν, τοῖς τε καμισίοις καὶ τῇ χλαμύδι καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, λέγει αὐτῇ· τῷ ἄκρῳ τῆς χλαμύδος περικαλυψαμένη, ἔξελθε»¹⁾).

Ἡ παρθένος ἐνταῦθα ἐνδύεται «τοῖς καμισίοις καὶ τῇ χλαμύδι», δηλαδὴ διὰ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς καμισίων καὶ μὲ τὴν χλαμύδα ἐξωτερικῶς. Τὰ καμίσια ταῦτα θὰ ἦσαν δύο· τὸ ἐσωτερικόν, ἀμέσως ἐπὶ τοῦ σώματος φορούμενον, καὶ τὸ ἐξωτερικόν²⁾).

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, κάμισον ἢ καμίσιον, θὰ ἐκαλεῖτο εἰς τὸ Ἰλλυρικόν κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα ὁ ἐσωτερικὸς χιτῶν, ὅστις εἰς τὴν Ἀνατολήν (Μ. Ἀσίαν, Συρίαν, Παλαιστίνην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον) ἐφέρετο μὲ τὸ ὄνομα στιχάριον.

Τὸ ὄνομα τοῦτο κάμισον ἢ καμίσιον, πιστεύεται εἰς παλαιότερον ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Μ. Ἀσίας, Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου διὰ τὸν ἐξωτερικὸν αὐτῶν χιτῶνα. Οὕτω ὁ Ἰωάννης Μόσχος λέγει περὶ τίνος Θεοδοσίου, ἀββᾶ εἰς Παλαιστίνην, εἰς τὸν ὁποῖον μὴ ἔχοντα «ἱμάτιον» ἐν τῷ χειμῶνι φορέσαι, ἠγόρασεν (= ὁ ἡγούμενος Ἀβράμιος) αὐτῷ καμίσιον. Καὶ δὴ ὡς ἐφόρει αὐτῷ ἐν μιᾷ καὶ καθεύδει»³⁾. Ἄλλος μοναχὸς ἀναφέρεται ἐν Ρώμῃ, ὅτι ἔχων ἀδελφὸν κοσμικόν, «ἤτησεν αὐτὸν λέγων· καμίσιον οὐκ ἔχω· ἀλλὰ ποίησον ἀγάπην, ἀγόρασόν μοι»⁴⁾.

¹⁾ Παλλάδιος, Λαυσ. ἱστορία. *Migne*, 34, 1252.

²⁾ Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς μοναχοῖς εἰς Μ. Ἀσίαν, ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὸ κάμασον. (Διαθήκη Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. *Migne*, 37, 393 B. Εἰς τὸν Εὐάγγελιον τὸν διάκονον· «βούλομαι δοθῆναι κάμασον ἐν, στιχάριον ἐν, πάλλια β.» κ. ἄ. Βλ. μαρτυρίας ἐκ παπύρων εἰς *Fr. Preisigke*, *Wörterbuch der griech. Papyrusurkunden* ἐν λ. καμίσιον καὶ κάμισον.

Τὸ ἐνδυμα τοῦτο θεωρεῖ ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ Λεξικόν του τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου ὡς ἐξωτερικὸν ἐνδυμα, πιθανῶς τὸ αὐτὸ μὲ τὸ καμίσιον, ὁ δὲ *Preisigke* ὡς ὑποκάμισον (βλ. *Fr. Preisigke*, ἐνθ' ἄν.). Πιστεύω ὅτι εἶναι ὀρθότερα ἡ γνώμη τοῦ Φαίδ. Κουκουλέ, ὑποστηρίζαντος ὅτι τὸ κάμασον ἦτο ἐπανωφόριον (B.B.Π. 6, σ. 285-286.). Βλ. καὶ *Ioann. Meursti*, *Gloss. Graecobarbarum*, editio altera, 1614, ἐν λ. κάματος. Καὶ ὁ *Oppenheim* ἐπίσης, κάμων λόγον (σ. 117) περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Μόσχου (*Migne*, 87, 2987 BC) ἀναφερομένου μοναχικοῦ καμασίον, δέχεται τοῦτο ὡς εἶδος σάγου, χλαμύδος.

³⁾ *Migne*, 87, 2917 D.

⁴⁾ Ἐνθ, ἄν. στ. 3072 A.

Εἰς τὴν διήγησιν (7 αἰ.) τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου εἰς Κωνσταντινούπολιν λέγεται περὶ τῆς κλοπῆς τῶν ἐνδυμάτων τινὸς καὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν κλεπτῶν, ὅτε ὁ συληθεὶς «ἔλαβεν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια ἅπαντα ἄνευ καμισίου καὶ βρακίου ἅτινα ὁ εἷς τῶν συλησάντων ἐφόρει καὶ παρέασεν αὐτὰ συμπαθήσας, ἵνα μὴ ὀλόγυμνος μένῃ¹⁾». Ἡ διατύπωσις τοῦ κειμένου ἐνταῦθα δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς εἰκασίαν περὶ τοῦ ἐὰν πρόκειται ἐνταῦθα δι' ἐξωτερικὸν ἢ μὴ χιτῶνα²⁾.

Εἰς παρατιθέμενον κατωτέρω χωρίον ἐκ τοῦ Λειμωναρίου τοῦ Ἰωάννου Μόσχου ἀναφέρονται τὸ ὑποκάμισον καὶ τὸ καμίσιον φορούμενα ὑπὸ τινος κομμερκιάρχου τῆς Τύρου³⁾. Ἡ μαρτυρία αὕτη δεικνύει ὅτι εἰς τὴν Συρίαν, ἥδη κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα, τὸ καμίσιον διεστέλλετο ὡς ἐξωτερικὸς χιτῶν ἀπὸ τὸ ὑποκάμισον.

Περὶ τοῦ καμισίου ὡς ἐξωτερικοῦ χιτῶνος ἀναφέρουν ἔτι καὶ μεταγενέστεραι πηγαί. Οὕτω ἐπὶ παραδ. ὁ Ἀρέθας, μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας (ἀρχ. 10 αἰ.), εἰς σχόλιόν του εἰς τὸν Κλήμεντα Ἀλεξανδρείας (Παιδαγωγὸς II, 10, 114, 1 (I, σ. 225, 26 Stähli.) λέγει «ἀπὸ τοῦτο γὰρ μέχρι ποδῶν αἱ παλαιαὶ γυναῖκες τὴν πορφύραν τοῖς ἐμπροσθίοις μέρει τῶν ἱματίων ἐνύφαινον ἅτε ταινίαν (ὃ χῦν ἐστὶν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν λεγομένων καμίσων τῶν κουβικουλαρίων), ὥστε ὁ τὴν πορφύραν ἀπειδὼν ἰδεῖν τοῦ γυναικείου ἱματίου ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς φορούσης τὰς ὄψεις ἀπήρειδεν»⁴⁾. καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (Περὶ βασιλ. τάξ. I, σ. 81, στ. 12. Βόννης) «οἱ δὲ σπαθαροκουβικουλάριοι ἀπὸ καμισίου φοροῦντες τὰ σπαθία», ἥτοι ἐκ τοῦ καμισίου. Τέλος καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης (15 αἰ.) ἐν τῷ ἔργῳ του περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν ἀναφέρει ὅτι «ἴδιον δὲ τῆς τάξεως αὐτοῦ ὁ ἀναγνώστης κέκτηται ἐνδυμα, τὸ καλούμενον καμίσιον· ὅπερ ἢ κατὰ τὸν τύπον φαινολίου ἐστὶ μικροῦ ἢ στιχάριον ἐκ λίνου τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἱερωσύνης δηλοῦν διὸ καὶ μικρόν ἐστι...»⁵⁾.

Ὁ Du Cange εἰς τὸ ἑλληνικὸν γλωσσάριόν του εἰς τὴν λ. *κάμισον* δέχεται

¹⁾ Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Varia graeca sacra*. Πετροῦπολις 1909, σ. 23, στ. 23 κ.ε

²⁾ Ἡ λέξις *καμίσι*, σωθεῖσα μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὸν ἑλληνισμὸν ἐκ Πόντου τῆς Μ. Ἀσίας, χρησιμοποιεῖται ὡς ὄνομα ὑποκαμίσου, φθάνοντος μέχρι τῶν μηρῶν. (Ἀρχεῖον Πόντου, τόμ. 6 (1934) σ. 173· τόμ. 13 (1948) σ. 166· τόμ. 15 (1950) σ. 225).

³⁾ Βλ. κατωτ., σ. 15.

⁴⁾ Σωκρ. Β. Κουγέα, Αἱ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Ἀρέθα λαογραφικαὶ εἰδήσεις. Λαογρ. 4 (1912-13), σ. 253.

⁵⁾ *Migne*, 155, 396 B. Τὸ καμίσιον ὡς στιχάριον, χιτῶνα, εἰς εἰκόνα ἐκ τοῦ 16ου αἰῶνος βλέπε εἰς Ἀν. Ὁράνδου, Ἡ ἐπὶ τῆς Πίνδου I. Μονὴ Κορώνης. Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ. 15 (1939), σ. 409.

ὡσαύτως τὸ *καμίσιον* ὡς ἐξωτερικὸν χιτῶνα, βραχὺν μέχρι τῶν γονάτων διήκοντα, ὑπ' αὐτὸν δὲ ὡς ἐσωτερικὸν χιτῶνα, ἐσωφόριον, τὸ *ὑποκάμισον*, φθάνον μέχρι τῶν ποδῶν κάτω ἢ καὶ τῶν σφυρῶν.

Τοῦ ὑποκαμίσου τούτου, δηλαδή τοῦ ὑπὸ τὸ κάμισον ἢ τὸ καμίσιον χιτῶνος¹⁾, γνωρίζω μαρτυρίας ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ κατόπιν ἐκ πηγῶν ἀγιολογικῶν. Οὕτως ὁ Ἰωάννης Μόσχος († 620) ἀναφέρει περὶ τοῦ κοιμμερκιαρίου τῆς πόλεως Τύρου, ὅστις λέγει ὅτι ἔνεκα κατηγοριῶν κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα διὰ καταχρήσεις τοῦ ὁ βασιλεὺς πέμπει «καὶ διαρπάζει τὴν οἰκίαν μου καὶ ἀπὸ *ὑποκαμίσου*²⁾» (= ἄνευ ὑποκαμίσου) ἀνασπᾷ με ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δίδωσί με εἰς δεσμωτήριον καὶ ποιῶ ἱκανὸν χρόνον μετὰ τοῦ παλαιοῦ καμίσου³⁾).

Εἰς τὸν βίον τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος (7 αἰ.) λέγεται ὅτι «ἐὰν σκοπῇ τοῦ δοῦναι τοῖς πτωχοῖς, δύναται τις καλοθελῶς ἀποδῦσαι τοὺς πλουσίους καὶ αὐτὸ τὸ *ὑποκάμισον* αὐτῶν, οὐχ ἁμαρτάνει καὶ μάλιστα, ἐὰν εἰσὶν ἄσπλαγγοί τινες καὶ σκνιφοί⁴⁾.

Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας τῆς λέξεως *ὑποκάμισον* γίνεται μνεῖα τὸ πρῶτον, ὅσον γνωρίζω, εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Φιλαρέτου (8 αἰ.) ἐξ Ἀμνίας τῆς Παφλαγονίας. Ὁ φιλόνητος οὗτος ἀνὴρ, συναντήσας ἡμέραν τινα πτωχόν, ἀπεδίδη ὃν ἐφόρει χιτῶνα καὶ τὸν ἔδωκεν εἰς τὸν πτωχόν. Ὅτε μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς τὸν οἶκόν του καὶ εἶδεν αὐτὸν ἢ σύζυγός του «ἀπὸ *ὑποκαμίσου*⁵⁾» (= ἄνευ ὑποκαμίσου) ὄντα αὐτόν, εἶπεν πρὸς αὐτόν. Κύριέ μου, ποῦ ἔστιν ὁ χιτῶν σου, μὴ καὶ τοῦτον πτωχοῖς δέδωκας; ... μὴ φέρουσα θεωρεῖν τὸν ἄνδρα γυμνόν, ἐκβαλοῦσα τὸ ἴδιον στιχάριον, συνέκοψεν ἀνδρῶν καὶ δέδωκε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς⁶⁾).

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἔχομεν παράλληλον χρῆσιν καὶ τῶν δύο ὀνομάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ χιτῶνος, ἥτοι τοῦ στιχαρίου καὶ τοῦ ὑποκαμίσου. Ἡ χρῆσις αὕτη ἐμφαίνει ὅτι κατὰ τὸν ὀγδοὸν αἰῶνα δὲν θὰ εἶχεν ἀκόμη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐπικρατήσει τελειῶς τὸ ὄνομα ὑποκάμισον. Ἀπὸ τῶν χρόνων ὅμως τούτων καὶ κατόπιν

¹⁾ Ἡ λέξις σύνθετος ἐκ τῆς προθ. ὑπὸ + καμίσιον ἢ κάμισον· βλ. Ἀδ. Κοραῆν εἰς Ἀτακτα 1, σ. 53.

²⁾ Περὶ τῆς χρήσεως τῆς προθέσεως ἀπὸ μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς στερήσεως, βλ. Κωνστ. Ἰ. Ἀμάντου, Ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ. Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 5 (1920), σ. 136-137.

³⁾ Migne, 87, 3064 A.

⁴⁾ Λεοντίου, ἐπισκόπου Νεαπόλεως Κύπρου, Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις Πατριάρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος (ἐκδ. H. Gelzer, σ. 40, 8).

⁵⁾ Βλ. ἀνωτ., σημ. 2.

⁶⁾ Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου Φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος (ἐκδ. M. H. Fourmy et M. Leroy). Byzantion 9 (1934), σ. 135, στ. 14-23.

γενικεύεται ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον¹⁾, εἰς τὴν ἐπίδοσιν δὲ ταύτην θὰ συνετέλεσεν, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω, ἡ καθιέρωσις τῆς λέξεως *στιχάριον* πρὸς δῆλωσιν τοῦ λειτουργικοῦ χιτῶνος.

Β') ΚΟΛΟΒΙΟΝ - ΛΕΒΙΤΩΝ

Ἡ λέξις *κολόβιον* ἀπαντᾷ ὡς ὄνομα ἐνδύματος διαδεδομένη ἀπὸ τοῦ 3^{ου} αἰῶ-
νος πρῶτον εἰς κείμενα ἐκ παπύρων ἔνθα ἀναφέρονται «κολόβια λευκά, ἰδιόχρωμα,
τριβακά· κολόβιον ὀστρίνον, κολόβιν δίσσημον· κολόβιν τριβακόν· κολόβιον λινούν
γυναικίον ψευδοπορφυρον»²⁾ κ. ἄ.

Εἰς τὸ ἀγορανομικὸν Διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ τοῦ ἔτους 301 ἐπεξη-
γεῖται ὅτι τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἦτο ἡ δαλματικὴ διὰ τοὺς ἄνδρας· «*δαλματικῶν ἁν-
δρῶν ἦτοι κολοβίων*»· «*δελματικῶν ἁνδρεῶν ἦτοι κολοβίων*» (κεφ. XXVI, 39, 49,
59, 72)³⁾. Εἰς τὸν βίον ἔτι τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Σιλβέστρου (4 αἰ.) λέγεται ὅτι,
ἐνῶ εἶχε μόλις ἀέλθει εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ὁ Σίλβεστρος μετὰ τὸν θάνα-
τον τοῦ Πάπα Μιλτιάδου, ὁ Εὐφρόσυνος, ἐπίσκοπος Παμφυλίας, ἐλθὼν τότε εἰς
Ρώμην, ὅτε «τὰ μυστήρια τοῦ δεσποτοῦ ἐπετελεῖ, λέγων δὲ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν,
κολόβιον ἔα εἶπεν ὅπερ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου Ἰακώβου
ἐλεγεν εἶναι. Τοῦτο ἐνδιδοσκόμενος τὴν ἁγίαν καθὼς προσέφη, προσφοράν ἐξεπλή-
ρου· χρῆναι λέγων τὸν ἱερωμένον καὶ μέλλαντα θυσίαν τῷ θεῷ τοιαύτην προσκο-
μίζειν, μὴ μόνον τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι καθαρὰν ἔχειν· ἀλλὰ γε καὶ τὴν ἐσθῆτα
λευκὴν περιβεβλησθαι Ἐντεῦθεν οἱ ἱερεῖς τῶν Ρωμαίων μέχρι τοῖς δεῦρο τοῖς
κολοβίοις κέχρηνται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τῶν βραχιόνων γυμνὸν ἐψέγετο, δαλματικά
μανικεῖλια μᾶλλον συνέβη αὐτὰ ὀνομασθῆναι, εἶπερ *κολόβια*»⁴⁾. Ὁ συγγραφεὺς
τοῦ βίου τούτου συνδέει ὁμοίως τὸ κολόβιον πρὸς τὴν δαλματικὴν, ὁμιλεῖ δὲ περὶ
αὐτοῦ ὡς λειτουργικοῦ ἁμφίου, τοῦ ὁποῖου τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν κλη-
ρον ἀνάγει εἰς τὸν ἐκ τῆς Παμφυλίας τῆς Μ. Ἀσίας ἐπίσκοπον Εὐφρόσυνον.

Ὡς εἶδος δαλματικῆς χαρακτηρίζει τὸ *κολόβιον*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ
τὸν τύπον *κολοβίων*, ὁ Ἐπιφάνιος (δεύτερον ἡμῖς τοῦ τετάρτου αἰῶνος) εἰς τὸ

¹⁾ Βλ. μαρτυρίας παρὰ Φαίδ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου τὰ λαογραφικά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1950, σ. 104-106.

²⁾ Βλ. *Bern P. Grenfell and Arth. S. Hunt, The Oxyrhynchus Papyri. Part I, 1898, ἀρ. 109, στ. 3-5. VII, 1910, ἀρ. 1021 στ. 6, 16· ἀρ. 1051 στ. 4-5, 8-9, 14-15.*

³⁾ *Mommson - Blümner, Ed. Diocl., σ. 40-41.*

⁴⁾ Βίος τοῦ μακαρίου Σιλβέστρου ἐπισκόπου Ρώμης τῆς μεγάλης (ἔκδ. ὑπὸ Fr. Com-
bafis, Parisiis, 1659, σ. 265-66).

κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων ἔργον του· «καὶ δαλματικὰς εἴτ' οὖν κολοβίωνας ἐκ πλατυσῆμων διὰ πορφύρας ἁλουργοῦφεις κατεσκευασμένας»¹⁾).

Ἡ δαλματική (δελματική καὶ δελματῖκιν), ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων²⁾, ἦτο εἶδος χιτῶνος διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. Αὕτη ἐφέρετο ἀντὶ τοῦ ἱματίου ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χιτῶνος καὶ διεκρίνετο ἀπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὅτι ἦτο πάντοτε ποδήρης μὲ τὰς χειρίδας αὐτῆς πλατυτέρας καὶ βραχυτέρας, τὴν πολυτιμότεραν διακόσμησιν, πρὸς δὲ ὅτι δὲν συνεκρατεῖτο μὲ ζώνην³⁾.

Εἶδος τῆς δαλματικῆς ταύτης ἦτο τὸ κολόβιον, κατασκευαζόμενον ἐκ λινοῦ ὑφάσματος⁴⁾.

Τὸ κολόβιον τοῦτο ἦτο κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα καὶ ἀρχομένον τοῦ 4ου εὐρέως διαδεδομένον εἰς τὴν Ἀνατολὴν (Αἴγυπτον, Συρίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν), ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς μνείας αὐτοῦ εἰς κείμενα ἐκ παπύρων τῆς περιόδου ταύτης⁵⁾ καὶ μάλιστα εἰς τὸ ὡς ἀνωτέρω Διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ⁶⁾. Τὸ ἔνδυμα τοῦτο κατεσκευάζετο ἐκ λίνου⁷⁾, μετάξης⁸⁾ καὶ ἐρίου⁹⁾, βραδυτέρον δὲ παρὰ τοῖς μοναχοῖς καὶ ἐξ

¹⁾ Ἐπιφανίου, Ἀγκυρωτὸς καὶ Πανάριον (ed. K. Holl, τόμ. I, 1915, σ. 209, στ. 15-16).

²⁾ Βλ. *Mommsen-Blümner*, Ed. Diocl., σ. 149. *Blümner*, R. P., σ. 208. *Joseph Wülpert*, Die christliche Gewandung in den ersten Jahrhunderten. Köln (1898), σ. 20-21. *Σωτηρίου*, σ. 242. Ἀποστολάκι, σ. 53. *Oppenheim*, σ. 102.

³⁾ *H. Leclercq*, Dalmatique. (*Cabrol-Leclercq*, Dictionn. d'Arch. Chrét. et de Liturgie, τόμ. 4, 1920, στ. 118). *Σωτηρίου*, Ἐνθ' ἄν., σ. 111.

⁴⁾ *Mau*, Colobium ἐν *Panly - Wissowa*, R. E. IV, 483. *Blümner*, R. P., σ. 208. *Σωτηρίου*, σελ. 242, 361. Ἀποστολάκι, σ. 53.

⁵⁾ Βλ. παρὰ *Ernst Kornemann* und *Paul M. Meyer*, Griechische Papyri im Museum des Oberhessischen Geschichtsvereins zu Giessen. Bd. I, Heft III, Leipzig u. Berlin 1910-1912, σ. 105.

⁶⁾ *Mommsen-Blümner*, Ed. Diocl. XXVI, 34-74 (σ. 40-41 καὶ 169 ἐξ.). Πρβλ. καὶ *H. Leclercq*, Ἐνθ' ἄν., στ. 111. *Oppenheim*, σ. 60.

⁷⁾ *B. P. Grenfell* and *A. S. Hunt*, Ἐνθ' ἄν., ἀρ. 1051, στ. 8-9. *Mommsen-Blümner*, Ἐνθ' ἄν., σ. 40-41 καὶ σ. 170. Βίος ἁγ. Παχουμίου (4 αἰ.). AS Martii (Παράρτ., σ. 37^c, 41^a). Μαρτύριον ἁγ. Πέτρου ἐπισκ. Ἀλεξανδρείας (†311). *J. Viteau*, Passions des Saints Écaterine et Pierre d'Alexandrie, Barbara et Anysia, Paris 1897, σ. 71. Παλλαδίον ἐπισκ. Ἐλενοπόλεως, Λαυσαϊκὴ ἱστορία, *Migne*, 34, 1099 D «λεβιτῶνας λινούς». Βλ. καὶ *Blümner*, R. P., σ. 208. *Σωτηρίου*, σ. 242.

⁸⁾ *Mommsen-Blümner*, Ed. Diocl., XIX, 14 d (σ. 35). XXII, 12.

⁹⁾ *Mommsen-Blümner*, Ed. Diocl. XIX, 8 (σ. 35) δελματικομαφέρτιον ἐξ ἐρίων. Σν-μεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ, Βίος ὁσ. Ἰωαννικίου, *Migne*, 116, 45B. Μαρτύριον ἁγ. Ἡσυχίου. *H. Delahaye*, Synax. Eccl. Constantinopolitanae, σ. 505 στ. 10 ἐξ., σ. 671 στ. 52 «ἐνδυθῆναι δὲ κολόβιον ἐξ ἐρίου». Βλ. καὶ *Σωτηρίου*, σ. 242.

εὐτελεστέρων ὑφαντικῶν ὑλῶν, ἥτοι ἐκ σειρᾶς¹⁾, σιβίνου²⁾ καὶ τέλος ἐκ δερμάτων³⁾.

Τὸ λινοῦν *κολόβιον*, εἰς εὐρεῖαν χρῆσιν, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀπετέλει φόρεμα οὐ μόνον κοσμικόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν μὲ διαφορὰς τινας.

Οἱ μοναχοὶ τῆς Αἰγύπτου ἐφόρουν τὸ κολόβιον τοῦτο ὑπὸ τὰ ὀνόματα *λεβίτων*, *λεβιτῶν* καὶ *λεβιτωνάριον*. Οὕτως εἰς τὸν εἰς ἔρημον τῆς Θηβαΐδος διαμένοντα Ἀββᾶν Ἀπολλῶ, «τὸ ἔνδυμα ἦν αὐτῷ ὁ *λεβιτών*, ὅνπερ τινὲς *κολόβιον* προσαγορεύουσι»⁴⁾. Μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀναφέρεται τὸ ἔνδυμα τοῦτο διὰ τοὺς μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου⁵⁾ καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγ. Παχυμίου καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ⁶⁾, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἑλενοπόλεως.

Εἰς τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Παλαιστίνης ἐχρησιμοποιεῖτο τοῦτο μὲ τὸ κοινὸν ὄνομα *κολόβιον*. Οὕτως λέγεται εἰς τοὺς βίους τῶν ὁσίων Εὐθυμίου καὶ Γερασίμου, Ἀκμασάντων τὸν 5^{ον} αἰῶνα καὶ ἀσκήσαντων τὸν κατὰ Χριστὸν βίον τῶν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι εἰς *κοινόβιον* ἐκταῦθα ὠρίζετο «μηδὲν τῆς ὕλης

¹⁾ Ἰωάννου Μόσχου, Λεμμόν. *Migne* 87, 2849c. Ἐν θασυλαΐδι μοναχὸς τις πάνυ ἀσκητὴς φορῶν ἀπὸ σειρᾶς *κολόβιον*.

²⁾ Ἐνθ' ἁν., στ. 2985 Α «γέροντα φοροῦνται ἀπὸ σιβίνου *κολόβιον*».

³⁾ Ἐνθ' ἁν., στ. 2985 C «ἐφόρουν δὲ *κολόβια* ἐκ δερμάτων βουβάλων».

⁴⁾ Παλλαδίου, Λαυσαϊκὴ ἱστορία. *Migne* 34, 1138A. Πρβλ. καὶ παρὰ Φ. Κονκουλέ, Β.Β.Π., τόμ. 6, σ. 288.

⁵⁾ AS Maii, τόμ. 3 (παράρτ. σ. 24*Α «καὶ τῷ ἐνδύματι δὲ ἦσαν λίαν πτωχοί, ὥστε μὴ ταχέως ἄλλον λευῖτωνα φορέσαι ἕως πλύνωσιν ὃν ἐφόρουν» σ. 37*C «καὶ τὸ λευῖτωνάριον αὐτοῦ εἰς κελλίον ἦν» σ. 41*Α «καὶ αὐταὶ αἱ μοναὶ ἦσαν ἐπαρκοῦσαι εἰς ἱμάτια ἔρεα καὶ στρώματα καὶ τὰ ἄλλα ὑφαίνουσαι καὶ ὠμόλινα νήθειν εἰς τοὺς λευῖτῶνας» σ. 43*Α «τρίχινον ἱμάτιον ἔσθθεν τοῦ λευῖτῶνος αὐτοῦ φορῶν κατὰ τὴν νύκτα» σ. 51*Β «ἕνα δὲ λευῖτῶνα ἔσχεν ὃν ἐφόρει ὅτ' ἂν ἐμελλεν μεταλαμβάνειν τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ» σ. 54* XXIX, «μηδεὶς ἐαυτῷ κτήσεται μηδὲν... παρεκτὸς τοῦ ἐνδύματος, ἅπερ εἰσὶν δύο λευῖτωνάρια...».

⁶⁾ Παλλαδίου, Λαυσ. ἱστορία. *Migne* 34, 1099D Οἱ μοναχοὶ ἐν Θηβαΐδι «φορεῖτῶσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβιτῶνας λινοὺς ἐξωσμένοι». Βλ. καὶ ἄλλας μαρτυρίας εἰς *Migne* 65, 432c. 449c. Πολὺ μεταγενεστέρως εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφραστοῦ συγγραφέντα βίον τοῦ ὁσίου Ἰωαννικίου (†846), ἀσκήσαντος τὸν βίον εἰς τὸν Βιθυνικὸν Ὀλυμπον, ἀναφέρεται τὸ λεβιτωνάριον ὡς μοναχικὸν ἔνδυμα κοινῆς τότε χρήσεως «χιτῶνα (λεβιτωνάριον αὐτὸν οἶδεν ἢ ἐγγχώριος γλῶττα καλεῖν, ἐκ τριχῶν δὲ αὐτῷ ἢ σύνθεσις)...» (*Migne*, 116, 45 A-B). Εἶναι πιθανὸν τὸ ἐνταῦθα ὄνομα λεβιτωνάριον νὰ εἰσῆχθῃ καὶ διεδοθῇ εἰς τὴν μοναστικὴν περιοχὴν ταύτην ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἀσκητικοῦ ἔργου «Λαυσαϊκὴ ἱστορία» τοῦ μικρασιάτου Παλλαδίου, ὅστις διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ἑλενοπόλεως τῆς Βιθυνίας.

τοῦ κόσμου ἔχειν τινὰ εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ πλην τούτων τῶν ἀναγκαίων, ἐνὸς κολόβιον καὶ παλλίου καὶ κουκουλίου»¹⁾).

Τὸ κολόβιον ἐχρησιμοποιεῖτο ἀντιστοιχῶς καὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου²⁾, ἀκόμη καὶ ὡς λειτουργικὸν ἔνδυμα. Οὕτω πλην τῆς παρατεθείσης ἀνωτέρω μαρτυρίας περὶ τοῦ Εὐφροσύνου ἐπισκόπου ἐκ Παμφυλίας, ὅστις ἔφερε κολόβιον κατὰ τὰς ἱερουργίας³⁾, ἀναφέρεται ὅτι καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ ἐπίσκοπος Πέτρος († 311) «σχῆμα ἐφόρει ἱεροπρεπὲς πάντοτε λευκὰ ἱμάτια· στιχάριον καὶ κολόβιον καὶ μαφόριον»⁴⁾. πρὸς δὲ ὅτι καὶ ὁ Ἀρειος ἐνταῦθα «ἡμιφόριον γάρ... καὶ κολοβίωνα ἐνδιδυσκόμενος γλυκὺς ἦν τῇ προσηγορίᾳ»⁵⁾.

Τὸ κολόβιον οὕτω, κοσμικὸν κατ' ἀρχὰς ἔνδυμα, ἐφέρετο διαφέρον μόνον κατὰ τὸ χρῶμα⁶⁾, καὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν, συνεχίσθη δὲ ἡ χρῆσις του μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ μὲ διαφόρους μετασχηματισμοὺς εἰς τὴν μορφὴν του κατὰ τὴν μέσσην καὶ τὴν ὑστέραν βυζαντινὴν περίοδον⁷⁾ καὶ κατόπιν μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων⁸⁾. Περὶ τῆς ἐξελίξεώς του ὅμως κατὰ τοὺς μετὰ τὸν 8ον αἰῶνα χρόνους δὲν θὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος.

Περὶ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ κολόβιου εὐρίσκον ἤδη ὅτι ἦτο τοῦτο δαλματικὴ λινῇ, ἡ ὁποία ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων ἐφορεῖτο καὶ ἀπὸ τῶν δύο φύλων. Οὕτως μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 3ου αἰῶνος καὶ κολόβιον γυναικεῖον «κολόβιον γυναικεῖον ψευδοπόρφυρον»⁹⁾ καὶ μεταγενεστέρως τῶν 5ον αἰ., ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν ἐμπρησμοῦ συμβάντος εἰς μίσην τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶδεν ὁ προστρέξας ἔπαρχος ὡς ἐν ὁράματι «μετὰ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου γυναικὶν τινα [= τὴν ὁσίαν Δομνίκην] παραστᾶσαν, φοροῦσαν κολόβιον, κατέναντι τοῦ εὐκτηρίου οἴκου», ἣτις ἀπεσόβει τὴν ὁρμὴν τοῦ πυρός¹⁰⁾.

¹⁾ Βίος καὶ ἄσκησις τοῦ ἁγ. Γερασίμου. (Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀναλ. Ἱεροσολ. Σταχυολ., τόμ. 4, ἐν Πετροπόλει 1897, σ. 178, στ. 1-2). Βίος ὁσίου Εὐθυμίου (ἐκδ. Αὐγουστίνου μοναχοῦ). Νέα Σιών, τόμ. 12 (1912), σ. 565.

²⁾ Πρβλ. Σωτηρίου, σ. 361-62.

³⁾ Βίος Σιλβέστρου ἐπισκόπου Ρώμης (ἐκδ. ὑπὸ Fr. Combefis, Paris, 1659, σ. 265-66). Βλ. τὸ χωρίον ἀνωτ., σ. 16.

⁴⁾ J. Viteau, Ἐνθ' ἀν., σ. 81.

⁵⁾ Ἐπιφανίου, Πανάριον (ἐκδ. Karl Holl., τόμ. III, Leipzig 1933, σ. 154, στ. 15-16).

⁶⁾ Βλ. Φ. Κουκουλὲν ἐν Λαογρ. 8 (1921-25), 252 ἐξ.

⁷⁾ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Περὶ τῆς βασιλ. τάξ. 87(78) (ἐκδ. Alb. Vogt, II σ. 175, στ. 9 ἐξ.). Vita sancti Eliae, auctoredi scipulo monacho. AS Sept. 3, σ. 881 (§ 82). Βλ. ἔτι Σωτηρίου, σ. 361-62.

⁸⁾ Βλ. Φ. Κουκουλὲν ἐν Λαογρ. 8 (1921-25), 255.

⁹⁾ B. Grenfell and A. Hunt, Ἐνθ' ἀν., ἀρ. 1051, στ. 14-15.

¹⁰⁾ Βίος ὁσ. Δομνίκης. (Θεοφ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά. Βενετία 1884, σ. 282 (§ 18).

Τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἐφορεῖτο ἐπὶ τοῦ ὡς ὑποκαμίσου φερομένου χιτῶνος, τοῦ στιχαρίου¹⁾, ἥτο δὲ ὁμοιον πρὸς τοῦτο ἀλλὰ πλατύτερον καὶ μὲ βραχυτέρας τοῦ στιχαρίου χειρίδας ἢ καὶ ἄνευ αὐτῶν²⁾. Περὶ τῶν κοντῶν χειρίδων τοῦ κολοβίου ἐμφαίνεται καὶ σχόλιον τοῦ Σερβίου εἰς τὴν Βιργιλίου Αἰνειάδα IX, 613, μαρτυρεῖ δὲ συγκεκριμένως καὶ ὁ Ἰωάννης Κασσιανὸς (De coenob. Instit. I, 5) λέγων περὶ τῶν κολοβίων τῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου «colobiis quoque lineis induti, quae vix cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus»³⁾.

Ἄνευ χειρίδων ἦσαν τὰ κολόβια (λεβιτωνάρια) τῶν μοναχῶν, ὡς μαρτυροῦν ὁ Δωρόθεος, ἡγούμενος μονῆς εἰς Παλαιστίνην (6. αἰ.), καὶ ὁ Ἰσίδωρος (560 - 636) ἐκ Καρθαγένης, ἐπίσκοπος γενόμενος τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Σεβίλλης.

Ὁ πρῶτος τούτων εἰς τὸ ἀσκητικὸν ἔργον τοῦ «Διδασκαλῆαι ψυχωφελεῖς διάφοροι» λέγει· «τὸ σχῆμα ὃ φοροῦμεν κολόβιον ἐστὶ μὴ ἔχον χειρίδια· καὶ ζώνη δερματίνη καὶ ἀνάλαβος καὶ κουκούλιον. Ταῦτα δὲ σύμβολά ἐστι... Διὰ τί φοροῦμεν κολόβιον μὴ ἔχον χειρίδια· τῶν ἄλλων ἐχόντων πάντων χειρίδια, ἡμεῖς διατιοῦκ ἔχομεν...»⁴⁾. Ὁ δεύτερος ὁμιλῶν περὶ τοῦ λεβιτωναρίου παρὰ τοῖς μοναχοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἀναφέρει· «lebitonarium est coenobium sine manicis, quali monachi Aegyptii utuntur»⁵⁾. Εἰς τὸ κολόβιον τοῦτο τὸ λεβιτωνάριον, τῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου πιστεύει ὅτι ἀναφέρειται καὶ ἡ παλαιότερα (6. αἰ.) μαρτυρία τοῦ Σωζομένου (Ἑκκλ. Ἱστορ. III, 14) περὶ χιτῶνων τῶν μοναχῶν τούτων ἄνευ χειρίδων⁶⁾.

Ἐνῶ οὕτως αἱ πληροφορίες κατὰ τὴν περιόδον ταύτην ὡς πρὸς τὰς χειρίδας τοῦ ἐνδύματος τούτου εἶναι σαφεῖς, ἀντιθέτως αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸ μῆκος του εἶναι γενικαί, χαρακτηρίζουσαι τοῦτο ὡς κατερχόμενον μέχρι τῶν ποδῶν ἢ μακρὺ. Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγ. Πέτρου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας (†311), φέρεται οὗτος διηγούμενος ὅτι εἶδεν, ἐνῶ προσήρχετο πρὸ τοῦ μαρτυρίου του, «παῖδα εἰσελθόντα τὴν θύραν τοῦ κελλίου τούτου, ὡς ἑτῶν δώδεκα, οὗ τὸ πρόσωπον ἔλαμπεν ὡς πάντα τὸν οἶκον τοῦτον φωτίσαι. Ἦν δὲ φορῶν κολόβιον λινοῦν, ἀπὸ δὲ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ στήθους ἔμπροσθεν ἕως τῶν ποδῶν διαρραγὲν εἰς δύο καὶ ταῖς δυοῖς χερσὶν ἐπάνω τοῦ στήθους σφίγγων τὰ δύο τοῦ κολοβίου ρήγματα ἔσκεπεν αὐτοῦ τὴν γύμνωσιν· ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν θρονηθεὶς αἰφνιδίως, τοῦ στόματός μου

¹⁾ H. Blümner, R. P., σ. 208.

²⁾ Βλ. Du Cange, Gloss. med. et inf. Latin. ἐν λ.

³⁾ Migne, P. L. 49, 68 - 69.

⁴⁾ Migne, 88, 1632 c.

⁵⁾ Migne, P. L. 82, 687 A - B. Πρβλ. καὶ παρὰ Oppenheim, σ. 95.

⁶⁾ «καὶ τοὺς μὲν χιτῶνας ἀχειριδιώτους ἐνδιδύσκεσθαι». Migne, 67, 1069 c.

ἀνοιχθέντος, εἶπον· Κύριε, τίς σου περιέσχισεν τὸν χιτῶνα; »¹⁾. Τὸ κολόβιον ὀρίζεται ἐνταῦθα ὅτι διῆκε μέχρι τῶν ποδῶν ἦτο ὁμως ποδηρὸς; Ὁ Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος Σεβίλλης, ἀναφέρει «colobium dictum, quia longum est et sine manicis»²⁾.

Ὁ Oppenheim (σελ. 95, 97-98) δέχεται ὅτι τὸ κολόβιον τοῦτο ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἐκάλυπτεν αὐτά. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὁμως τούτου ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου ὡς μακροῦ καὶ ἡ ἀνωτέρω πληροφορία ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀλεξανδρείας Πέτρου ὅτι τὸ κολόβιον διῆκε μέχρι τῶν ποδῶν—δεδομένου μάλιστα ὅτι ἦτο εἶδος δαλματικῆς—ἀποτελοῦν στοιχεῖα πείθοντα ὅτι τὸ κολόβιον (λεβίτον) ἦτο ὡς ἡ δαλματική, ἔνδυμα ποδηρὸς.

Γ') ΕΠΕΝΔΥΤΑΙ

α) Ἰμάτιον-πάλλιον.

Τὸ ἱμάτιον, φερόμενον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἑξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, παρελήφθη καὶ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς ἀντικατάστασιν τῆς τηβέννου (toga) καλούμενον παρ' αὐτοῖς pallium³⁾.

Τὸ ἔνδυμα τοῦτο, ὡς ἱμάτιον ἢ pallium, ἀποτελεῖτο ἐκ πλατέος, ἐπιμήκους καὶ ὀρθογωνίου ὑφάσματος, παλλίνου κατὰ τὰν χιτῶνα καὶ λαοῦ το ὅρους, κατὰ ἢ ἀνευ διάκοσμήσεων. Τούτου τὸ ἐν ἄκρον ἐκτετακτό ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος, ριπτόμενον ὀπίσω, ἀνυψοῦτο καὶ συνεκρατεῖτο διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου⁴⁾.

Κατὰ τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς πρώτην βυζαντινὴν περίοδον τὸ ἱμάτιον καὶ ὑπὸ τὸν νέον του ὄνομα πάλλιον ἢ παλλίον (pallium) ἐξηκολούθει ὑπάρχον, ἐπέχον ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος θέσιν ἐπενδύτου⁵⁾. δὲν γνωρίζομεν ὁμως, ἐὰν τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν μορφήν τοῦ ἱματίου ἢ εἶχεν ὑποστῇ διὰ τοῦ χρόνου τροποποιήσεις.

Ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον του σχῆμα⁶⁾ ἀναφέρει τὸ ἱμάτιον ὁ Γρηγόριος Νύσσης εἰς

¹⁾ J. Viteau, "Ἐνθ' ἀν., σ. 71.

²⁾ Etymologiae, 19, 22. 22 (Migne, P. L. 82, 687A). Πρβλ. καὶ παρὰ Oppenheim, σ. 98, σμμ. 54.

³⁾ Βλ. Blümner, R. P., σ. 214. Σωτηρίου, σ. 242.

⁴⁾ Βλ. Iwan von Müller und Adolf Bauer, Die griechischen Privat- und Kriegsaltertümer. 2te Aufl. München 1893 [2. Die griech. Privataltertümer von Dr. Iwan von Müller] σ. 92. (Handbuch der klass. Altert.-Wiss. von Dr. Iwan von Müller. Bd. IV. Abt. I, 2 Hälfte). Joseph Wilpert, "Ἐνθ' ἀν., σ. 10. Σωτηρίου, σ. 239 καὶ 242. Ἀποστολάκι, σ. 53.

⁵⁾ Βλ. Blümner, R. P., σ. 214. Oppenheim, σελ. 104 καὶ 109.

⁶⁾ Βλ. Iwan v. Müller, "Ἐνθ' ἀν.

τὸν βίον τῆς δσίας Μακρίνης. Μετὰ τὴν ἐκπονήν της καὶ τὴν περιστολὴν τοῦ σώματος αὐτῆς, ἡ διάκονος, ἵνα μὴ φαίνεται τὸ σῶμα νυμφικῶς ἐνδεδυμένον, ἐξήτησε τῆς μητρὸς τῆς Μακρίνης «τῶν φαιῶν πεφυλαγμένον ἱμάτιον» μὲ τὸ ὁποῖον νὰ καλυφθῇ ἡ σορός· «καὶ τὸ ἱμάτιον ἐπεβλήθη· ἡ δὲ ἔλαμπε καὶ ἐν τῷ φαιῷ...»¹⁾.

Περὶ τῆς συνεχείας τῆς ἀρχαίας μορφῆς τοῦ ἱματίου, ὡς τεμαχίου ὑφάσματος ὀρθογωνίου σχήματος, ἐμφαίνει ἔτι καὶ ἡ χρῆσις τούτου ὑπὸ τὰ ὀνόματα ἱμάτιον καὶ πάλλιον, ὡς στρώματος καὶ καλύμματος τῆς κλίνης. Οὕτως ὁ ἅγιος Ἀντώνιος (4. αἰ.) πρὸ τῆς ἐκπονῆς του παραγγέλλει εἰς τοὺς περὶ αὐτόν: «Διέλετε δέ μου τὰ ἐνδύματα· καὶ Ἀθανασίῳ μὲν τῷ ἐπισκόπῳ δότε τὴν μίαν μηλωτὴν καὶ ὁ ὑπεστρωσμένην ἱμάτιον, ὅπερ αὐτὸς μὲν μοι καινὸν δέδωκε, παρ' ἐμοὶ δὲ πεπαλαιώται»²⁾. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἐλεήμων (7. αἰ.), πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὡς λέγεται ἐν τῷ βίῳ του, ἐνῶ συνήθιζεν «ἐν εὐτελεστάτῃ στρωμνῇ ἀνακλίνεσθαι καὶ οἰκτροῖς σκεπάσασιν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελίῳ κεκοῦσθαι», εἰς τῶν εὐπόρων τῆς πόλεως ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν παλλίον ἀξίας 36 νομισμάτων, ἵνα σκεπάζεται κατὰ τὴν νύκτα. Ὁ Ἰωάννης ὁμοῦ, προνοῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν, ἐπώλησε τοῦτο, ἵνα ἀγοράσῃ διὰ τοῦ τιμήματός του σκεπάσματα δι' αὐτοὺς λέγων καθ' ἑαυτόν· «δίκαιον γὰρ καὶ εὐαπόδεκτον τῷ Θεῷ, ἵνα σκεπάζωνται οἱ ἀδελφοί... ἢ σὺ ὁ ταλαίπωρος· ἐπιπράσκοντο γὰρ τέσσαρα παλλία τοῦ νομίσματος»³⁾.

Ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος ἐπιδίδει ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος πάλλιον ἢ παλλίον εἰς τὰς περιοχὰς ἰδίᾳ τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Μ. Ἀσίας⁴⁾. Οὕτως εἰς τὴν διαθήκην τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἀναφέρεται τὸ πάλλιον παρὰ τὸν κάμασον (ἐπανωφόριον) καὶ τὸ στιχάριον⁵⁾.

Ἀργότερον ὁ Παῦλος Ἑλλαδικὸς (6. αἰ.) εἰς τὸν βίον τοῦ δασίου Θεογνίου (ἐκδ. Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Πετρούπολις 1891, σ. 9, στ. 15), ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεόγνιος, εὗρισκόμενος εἰς Μαϊουμᾶν τῆς Γάζης καὶ περιστοιχηθεὶς ὑπὸ ἀθρόου

¹⁾ Migne, 46, 992c. Βλ. καὶ παρὰ Orphenheim., σ. 109.

²⁾ Migne, 26, 972b.

³⁾ Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως Κύπρου, Βίος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος (ἐκδ. H. Gelzer, σ. 38-39, σ. 57, στ. 4) Πρβλ. καὶ εἰς Anal. Boll. 45, σ. 45 στ. 10 ἐξ. Χρησιν τοῦ παλλίου ὡς στρώματος δι' ὕπνον βλ. καὶ εἰς τὸν βίον τῶν ὁσ. Κοσμά καὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλ. Ἱεροσ. Σταχυολογίας, τόμ. 4, 1897, σ. 289, στ. 14) «στρωμνὴ τὸ παλλίον ἐν καιρῷ ψύχους».

⁴⁾ Βλ. καὶ Orphenheim, σ. 107 περὶ τοῦ παλλίου εἰς τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Μ. Ἀσίας.

⁵⁾ Εἰς τὸν Εὐάγριον διάκονον «βούλομαι δοθῆναι κάμασον ἓν, στιχάριον ἓν, πάλλια β'». «Ἐλαφίῳ τῷ νοταρίῳ... βούλομαι δοθῆναι κάμασον ἓν, στιχάρια β', πάλλια γ'». Migne, 37, 393b.

πλήθους, τὸ ὁποῖον ἡσπάζετο τοὺς πόδας του, ἐκινδύνευσε «παρὰ βραχὺ πνιγῆναι αὐτόν, εἰ μὴ νήψας ταχέως, τὸ μὲν ἑαυτοῦ παλλίον περιελόμενος τῷ ὄχλῳ κατέλιπεν, εἰς διακονικὸν δὲ μαρτυρίου τινὸς εἰσπηδήσας ἀπηλλάγη τοῦ ἄχθους».

Ὁ Ἰωάννης Μόσχος διηγεῖται ἐν τῷ Λειμῶνι αὐτοῦ ὅτι, ἀφοῦ συνήντησε μετὰ τινος παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Σαμψῶν ἐν Παλαιστίνῃ εἰς ἐρημικὸν τόπον τὸν νεκρὸν ἀναχωρητοῦ τινος κατακείμενον, τότε «εἰς ἕξ ἡμῶν, ὃ περιβέβλητο παλλίον ἀφελόμενος, εἰς αὐτὸ ἐνετυλίξαμεν τὸ σῶμα τοῦ γέροντος καὶ ἐν αὐτῷ τοῦτο ἐκηδεύομεν»¹⁾. Μαρτυρεῖται καὶ περὶ τοῦ ὁσ. Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστοῦ Σαλοῦ (6. αἰ.) ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τοῦ βιογράφου του Λεοντίου, ἐπισκόπου Νεαπόλεως τῆς Κύπρου (7. αἰ.), ὅτι ὁ ἄββας Συμεὼν ἐθυμίᾳ κρατῶν εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρὸς τοὺς ἀνημμένους ἄνθρακας. Γυνή τις, ἰδοῦσα αὐτόν, ἐξεπλάγη ὅτι οὕτω δὲν ἐκαίετο. Ὡς ἀντελήφθη τοῦτο ὁ ὁσιος Συμεὼν, προσποιούμενος τὸν καιόμενον καὶ τινάσσων τοὺς ἄνθρακας ἐκ τῆς χειρὸς ἔρριπεν αὐτοὺς «εἰς τὸ παλλίον αὐτοῦ τὸ παλαιόν, ὃ ἐφόρει, εἰπὼν αὐτῇ. Καὶ ἐὰν μὴ θέλῃς εἰς τὴν χειρῶν μου, ἴδε εἰς τὸ παλλίον μου θυμιῶ»²⁾.

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων περὶ τοῦ παλλίου διαφαίνεται ὅτι τοῦτο ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν του, ὡς ἱματίου, πιθανῶς μορφήν ἔῃτο ὡς ἐξωτερικὸν ἔνδυμα, ἐπενδύτης³⁾, ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ 6ου καὶ 7ου αἰῶνος. Αἱ παρατιθέμεναι ἐνταῦθα μαρτυρίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ παλλίον τῶν μοναχῶν, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο παρ' αὐταῖς εἰς γενικὴν χρῆσιν⁴⁾, πιστεύω ὅμως ὅτι τοῦτο, ὡς ἐξωτερικὸν φόρεμα, θὰ ἐφέρετο καὶ ὑπὸ τῶν κοσμικῶν⁵⁾.

Εἰς τὸν μοναχικὸν κόσμον τὸ πάλλιον ἢ παλλίον κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους, μετὰ τὴν ἀποκοπὴν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἕνεκα τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως τῶν μοναστικῶν κέντρων τῆς Αἰγύπτου, Συρίας καὶ Παλαιστίνης, ἀποβαίνει, ὡς φαίνεται ὄνομα τοῦ ἐπενδύτου, ἴσως δὲ εἰδικώτερον καὶ τοῦ κουκουλίου.

Μαρτυρία περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὑπάρχει εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγ. Ἡλίου, μονάσαντος ἐν Καλαβρίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ 10ου αἰῶνος. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὅτι οὗτος ἐσκληραγώγει τὸ σῶμα «ἐνὶ ρακίῳ χρώμενος θέρει καὶ χειμῶνι καὶ παλλίῳ ἐκ δερμάτων μέχρι τῶν ὤμων φθάνοντι»⁶⁾.

¹⁾ *Migne*, 87, 3037 c. Ἐν Παλαιστίνῃ ἀναφέρει ἔτι ὁ Ἰωάννης Μόσχος περὶ πωλήσεως ὑπὸ ἀναχωρητοῦ παλλίου ἀντὶ νομίσματος. Αὐτόθι, στ. 2980 c-d.

²⁾ *Migne*, 93, 1709c. πρβλ. καὶ παρὰ *Orpenheim*, σ. 109.

³⁾ Περὶ τῆς ὁμοιότητος τοῦ παλλίου πρὸς τὸ ἱμάτιον βλ. καὶ *Orpenheim*, σ. 109. Περαιτέρω ἐν σ. 112 ἐκφράζει ὁ *Orpenheim* μετὰ πιθανότητος τὴν γνώμην ὅτι τὸ πάλλιον ὡς ἐπενδύτης ἡδύνατο ἐμπροσθεν νὰ ἔχῃ ἀνοιγμα ἢ νὰ εἶναι κλειστόν.

⁴⁾ Βλ. καὶ *Orpenheim*, σ. 113.

⁵⁾ Πρβλ. καὶ *Φαίδ. Κουκουλὲν ἐν Λαογρ.* 8 (1921-25), σ. 251.

⁶⁾ *AS Sept.* 3, 873 (63).

β) Ἐπενδύτης-χλαμύς-μανδύας-μαντίον.

Πρὸς προστασίαν ἀπὸ τοῦ ψύχους κατὰ τὰ ταξίδια ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἐφοροῦντο ἐξωτερικῶς εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἱματίου ἢ παλλίου ἐπενδύται μὲ τὸ ὄνομα βίρος καὶ συνηθέστερον *μανδύας* καὶ *μαντίον*.

Τὸ ὄνομα *ἐπενδύτης* μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπανωφορίου γενικῶς συνεχίζεται ἐν χρήσει ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ κατὰ τοὺς κατόπιν χριστιανικούς.

Ὁ Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας (4. αἰ.) ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρέπουσαν ἀμφίεσιν τῆς παρθένου λέγει εἰς αὐτήν· «ὁ ἐπενδύτης σου μέλας, μὴ βεβαμμένος ἐν βαφῇ ἀλλ' αὐτοφνῆς ἰδιόχρους ἢ ὀνυχίζων»¹⁾. Εἰς τὸν βίον τοῦ Ἐπιφανίου, ἐπισκόπου Κωνσταντίας ἐν Κύπρῳ (4. αἰ.) λέγεται ὅτι ἦτο ἔθος εἰς αὐτὸν «φορεῖν τρίχινον χιτῶνα ἐπὶ τὴν σάρκα καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ τὸν ἐπενδύτην»²⁾. Ὁ ἀναχωρητὴς ἅγιος Παφνούτιος, μαρτυρήσας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ἀναφέρεται ὅτι εἰσελθὼν εἰς τὸ κελλὶον «ἐνεδύσατο αὐτοῦ τοὺς ἐπενδύτας»³⁾.

Ἐπενδύτου εἶδος ἦτο ἡ *χλαμύς*, ἡ ὁποία ἐφέρετο ἐξωτερικῶς ἀντὶ τοῦ ἱματίου ἢ παλλίου, ἦτο δ' αὕτη ἰδιαίτερως στρατιωτικὸν ἔνδυμα⁴⁾. Ἀποτελεῖτο ἐκ μακροῦ τεμαχίου ὑφάσματος τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα ἐστερεοῦντο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου διὰ πόρπης (φίβρας, φίβρας ἢ φίβλου, *περόνης*⁵⁾, ἀφαιμένης οὕτως τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐλευθέρας⁶⁾.

Ἡ κυρίως *χλαμύς* ἦτο βραχυτέρα καὶ στενωτέρα τοῦ ἱματίου φθάνουσα μέχρι τῶν γονάτων ἢ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν⁷⁾. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη αὕτη ἀπὸ στρατιωτικὸς μανδύας, ἐνωρὶς κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνας, εἰς διακρι-

¹⁾ Migne, 28, 264 (§ 11). Βλ. ἄλλας μαρτυρίας παρὰ Oppenheim, σ. 134.

²⁾ Migne, 41, 45A (κεφ. 18).

³⁾ Anal. Boll. 40 (1922) 329, στ. 21 ἐξ. Εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ὑστέραν βυζαντινὴν περίοδον, ἐπικρατεῖ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐπενδύτου ἡ λέξις *ἐπανωφόριον*. Οὕτως εἰς τὰ σχόλια εἰς τὰς Χιλιάδας τοῦ Ἰωάννου Τζέτζης ἐρμηνεύεται: «ἐπενδύτην] νῦν τὸ ἐπανωφόριον». (A. Cramer, Anecdota graeca, II, 359, § 883) καὶ εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Λιβὸς (ἀρχ. 14 αἰ.) φέρεται «χιτῶνες ἐκ ράκους δύο λευκοὶ καὶ ἐπανωφόριον ἐξ ἐρίου καὶ αὐτὸ ὄν» (H. Delahaye, Deux typica byzantins, σ. 195, στ. 31 ἐξ.).

⁴⁾ J. Wilpert, "Ενθ' ἀν., σ. 12. Σωτηρίου, σ. 241.

⁵⁾ Ἰωάνν. Λυδός, Περί ἀρχῶν τῆς Ρωμ. πολιτ. II, 4 (Wuensch., σ. 58). Προκόπιος, Περί κτισμ. III, 1 (σ. 246, 7 Βόνν.). Βλ. καὶ N. Bélyajev, Fibula v Vizantii. Semin. Kontakionia-num III, 1929, σ. 103.

⁶⁾ Βλ. Jac. Reiske, Ὑπόμνημα εἰς τὸ ἔργον Κωνσταντ. τοῦ Πορφυρογεννήτου, Περί βασιλ. τάξ., τόμ. II, Bonn. 1830, σ. 468. J. Wilpert, "Ενθ' ἀν. 12. Σωτηρίου, σ. 241. Ἀποστολάκι, σ. 56.

⁷⁾ Βλ. Jac. Reiske, "Ενθ' ἀν., σ. 468. J. Wilpert, "Ενθ' ἀν. Ἀποστολάκι, σ. 56.

τικόν φόρεμα τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐγενῶν¹⁾ ἕως οὗ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος ἤρχισε πλέον χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ παλατίῳ²⁾ καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μὲ διακοσμήσεις ἐπ' αὐτῆς σημάτων (clavi), ἥτοι πλατειῶν παρυφῶν, καὶ ταβλίων, τετραγώνων μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἐπερραμμένων ἐπ' αὐτῆς³⁾.

Ἡ χλαμὺς ἦτο συγχρόνως ἐν χρῇσει ὡς ἐπανωφόριον καὶ εἰς τὸν λαόν, τὸν κληρὸν καὶ τοὺς μοναχοὺς μὲ διάφορα ὀνόματα καὶ μὲ διαφορὰς ὡς πρὸς τὸ ὕφασμα ἕξ οὗ κατεσκευάζετο, τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν⁴⁾. Οὕτω ἤδη εἰς τὸ Διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ, τοῦ ἔτους 301, συγγέται (κεφ. XX, 3, 4. XXII, 16, 17, 20)⁵⁾ αὕτη μὲ τὴν χλανίδα· «χλανίδα (χλαμύδα C) Λαδικηνήν...» (XX, 4)· πολὺ δὲ μεταγενεστέρως, εἰς τὴν διήγησιν τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀγ. Ἀρτεμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει (7. αἰ.) ἀναφέρονται ἐναλλάξ τὰ ὀνόματα χλαμὺς καὶ χλαῖνα περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὡς πιστεύω, ἐνδύματος⁶⁾. Οὕτω λέγεται ἐνταῦθα ὅτι ἐφάνη τις τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατίου εἷς τινα κατ' ὄναρ «χλαμύδα φορῶν καὶ στοιχοβαλτίδιον»⁷⁾ καὶ ἕτερος τις «χλαινηφόρος, στιχάρην φορῶν καὶ βαλτίδιον»⁸⁾.

Εἶδη τῆς χλαμύδος ἦσαν κατὰ τὸν δεύτερον ἤδη αἰῶνα ὁ μανδύας καὶ ὁ βίρρος. Περὶ τούτων ἀναφέρει ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ὁμηροκρ. 2, 3 (Hercher, σ. 88, 7) «χλαμὺς δὲ, ἣν ἔποιε μανδύην, οἱ δὲ ἑσπερίδα, οἱ δὲ βίρρον καλοῦσι»⁹⁾. Ἀργότερον καὶ ὁ Ἰωάννης Λυδὸς (Περὶ ἀρχ. τῆς Ρώμ. πολιτ. 2, 13, ἐκδ. Wuenesch, σ. 68-69) ἐρμηνεύει «ὁ δὲ μανδύης χλαμύδος εἶδος ἐστὶ τὸ παρὰ τὸ πλήθει μαντίον λεγόμενον».

¹⁾ Βλ. *Jac. Reiske*, "Ενθ' ἀν. σ. 467. Χαρακτηριστικὴ περὶ τούτου εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Βασιλείου ἐπισκ. Σελευκείας (5. αἰ.) (*Migne*, 85, 524 B) ὅτι ἡ ἀγία καὶ πρωτομάρτυς Θέκλα ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῦ ἐπιτεθέντος κατ' αὐτῆς ἐν μέσῃ ὁδῷ πλουσίου εὐπατρίδου «ἐπικαταρρήγνυσι μὲν αὐτῇ τὴν χλαμύδα, τὸ σοβαρὸν τοῦτο καὶ ἀπόβλεπτον φόρημα».

²⁾ Παλλαδίου, Λαυσ. ἱστορ., *Migne*, 34, 1252 A· ἀναφέρεται ἐνταῦθα περὶ μαγιστριανοῦ φοροῦντος καμίσιον καὶ χλαμύδα. Διήγησις θαυμάτων τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει (7. αἰ.) (Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Varia graeca Sacra*, σ. 11, στ. 20 ἑξ.)· «ἔδοξεν ὁρᾶν τινα τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατίου χλαμύδα καὶ στοιχοβαλτίδιον φοροῦντα». Βλ. καὶ *J. Wilpert*, "Ενθ' ἀν., σ. 12. Σωτηρίου, σ. 241. Κουκουλέ, Β.Β.Π. τόμ. 6, σ. 289.

³⁾ Βλ. Σωτηρίου, σ. 241.

⁴⁾ Πρβλ. καὶ Σωτηρίου, σ. 363.

⁵⁾ *Mommsen - Blümner*, Ed. Diocl., σελ. 37, 38 καὶ 157, 161.

⁶⁾ Μὲ τὸ ὄνομα χλαῖνα ἐκαλεῖτο ἐνίοτε ἡ χλαμὺς καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς χρόνους, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ἱμάτιον ἤδη τὸν 5ον αἰῶνα. (Βλ. Σωτηρίου, σ. 363 σημ. 2 καὶ σ. 362 σημ.).

⁷⁾ Α. Παπαδοπούλου *Κεραμέως*, *Varia graeca Sacra*, σ. 7, στ. 14 ἑξ.

⁸⁾ "Ενθ' ἀν., σ. 46, στ. 25.

⁹⁾ Βλ. καὶ παρὰ Φ. Κουκουλέ, Β.Β.Π., τόμ. 6, σ. 289.

Αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ εἶναι σαφῶς ἐνδεικτικαί, ἰδίᾳ δὲ ἡ δευτέρα, περὶ τῆς ὁποίας συνεζήτησεν ἤδη ὁ ἀείμνηστος Φαίδων Κουκουλές¹⁾, ὅτι ἡ χλαμὺς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἶχεν ὑποστῆ, ὥς εἴπομεν καὶ ἄνωτέρω, μετασχηματισμοὺς ἀναλόγως τῆς χρήσεως αὐτῆς²⁾, ὥστε ὁ βυζαντινὸς μανδύας, ὁ κοινῶς μαντίον, νὰ ἐρμηνεύεται τὸν 6ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰω. Λυδοῦ, ὥς εἶδος χλαμύδος. Περὶ τῆς διαφορᾶς παρετήρησεν, ὥς ἐλέγχθη ἄνωτέρω, ὁ Φαίδων Κουκουλές, ἔχων προσέτι ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν διδακτικὴν ἐπὶ τούτου μαρτυρίαν τοῦ Θεοφάνους (ἐκδ. De Boor, I, 173, 5) ὅτι ὁ βασιλεὺς «οὐ κατεδέξατο φορέσαι τὸ στέμμα ἢ τὴν χλαμύδα· ἀλλ' οὕτω λιτῶς προσῆλθε μαντίον πορφυροῦν φορέσας».

Ἀντιστοιχῶς πρὸς τὸ ὄνομα μαντίον ἢ μανδίν, τὸ ὁποῖον φαίνεται εἰς συνεχῇ χρῆσιν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περιόδον³⁾, ἦτο ἐπίσης εἰς κοινὴν χρῆσιν πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐπενδύτου, ἐπανωφορίου, πιθανόν κατὰ τόπους, καὶ τὸ ὄνομα μανδύας. Οὕτως ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἀγαπητοῦ ἐπισκόπου Συναοῦ (7. αἰ.) ὅτι οὗτος ἐντυχὼν πένητι «τὸ ἴδιον ἀποδὸν πατάριον δέδωκε, γυμνὸς αὐτὸς μετὰ μόνου τοῦ βιζίου, ὃ μανδύαν σύνθητες ὀνομάζειν ὑπολειφθεὶς»⁴⁾.

γ') Βίρρος.

Ἄλλον εἶδος ἐπενδύτου ἦτο ὁ βίρρος, ὁρθότερον βίρρος (λατίν. birrus, byrrus, buirus)⁵⁾. Ἦτο οὗτος ἐξωτερικὸν ἐνδύμα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμίδωρου, ὥς ἄνωτέρω (σ. 25), ταυτιζόμενος ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν χλαμύδα. Ἀπαντᾷ εἴτα εἰς κείμενα ἐκ παπύρων⁶⁾, μάλιστα δὲ εἰς τὸ διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ (ἔτ. 301), ἔνθα ἀναφέρονται βίρροι κατασκευαζόμενοι πολλαχοῦ τῆς ρωμαϊκῆς τότε αὐτοκρατορίας εἰς τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν⁷⁾. Ὁ βίρρος εἶχε τὴν μορφήν μανδύου ἐφωδιασμένου μὲ κουκούλαν διὰ τὴν κάλυψιν τῆς κεφαλῆς⁸⁾, ἐκάλυπτε δὲ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ ἐξετείνετο μέ-

¹⁾ Β Β.Π., τόμ. 6, σ. 289.

²⁾ Βλ. καὶ Σωτηρίου, σ. 363.

³⁾ Βλ. παρὰ Κουκουλέ, "Ενθ' ἀν., σ. 289-90.

⁴⁾ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, *Varia graeca sacra*, Πετρούπολις, 1909, σ. 125, κεφ. 43.

⁵⁾ Βλ. Mau, birrus. (Pauly-Wissowa, R. E., III, 498).

⁶⁾ Fr. Preisigke, *Wörterbuch der griech. Papyrusurkunden* ἐν. λ. Ernst. Kornemann und Paul M. Meyer, *Griechische papyri im Museum des Oberhessischen Geschichtsvereins zu Giessen* Bd. I, Heft III, Leipzig u. Berlin 1910-1912, ἀρ 76, στ. 4

«καὶ ζευγὸς βίρρου (2. αἰ.). Ἐνταῦθα ἐν σ. 65 παρατίθεται καὶ βιβλιογραφία.

⁷⁾ Βλ. Mommsen-Blümmner, Ed. Diocl. σελ. 36, 38, 152-54 (κεφ. XIX, 32-41, XXII, 11-26.)

⁸⁾ Jac Wilpert, "Ενθ' ἀν., σ. 18.

χοι τῆς ὁσφύος, ἐνίοτε καὶ μέχρι τῶν γονάτων¹⁾. Οὕτω θεωρεῖται ὅτι ἦτο οὗτος εἶδος *σάγουν*²⁾, ἐταυτίζετο δὲ συχνά, λόγῳ τῆς ὁμοιότητός του, καὶ πρὸς τὸν βραχὺν ἐπενδύτην, τὸ *κουκούλιον*³⁾.

Ὁ ἐπενδύτης οὗτος κατεσκευάζετο ἐκ χονδροῦ ἢ λεπτοῦ ἐρίου καὶ ἐχρησίμευε λόγῳ τοῦ εὐχρήστου του διὰ τὴν προστασίαν ἀπὸ τοῦ ψυχρός καὶ τὴν βροχήν, ἐφέρετο δὲ ἀρχαιότερον ἄνευ διακρισεως ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν χριστιανῶν καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν⁴⁾. Τὸν βραχὺν καὶ ἐκ λεπτοῦ ἐρίου βίρρον καὶ ἐπομένως καλῆς ποιότητος φαίνεται ὅτι περιεβάλλοντο ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα οὐ μόνον οἱ κοσμικοὶ ἀλλὰ καὶ ὁ κληρὸς καὶ οἱ μοναχοί⁵⁾. Ἡ ἀμφίεσις ὅμως τούτου ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, ἔνεκα τῆς λεπτότητος τοῦ ὑφάσματος ἴσως δὲ καὶ τῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ, ἤγειρε τὸν ψόγον ἄλλων αὐστηρότερον βίον ἀσκούντων, τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι⁶⁾ ἐφόρουν ἀντ' αὐτοῦ *περιβόλαιον*⁷⁾, δηλαδὴ μακρὺν μανδύαν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, λόγῳ τῶν δισταμένων ἀπόψεων, θὰ ἀπησχόλει τότε εὐρέως τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μ. Ἀσίας ἀναμφιβόλως καὶ διότι ὁ βίρρος ὑπὸ τὸ ὄνομα *βιρρίν*⁸⁾ θὰ ἐφέρετο ἀδιακρίτως καὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου κατεσκευασμένος πιθανῶς ἐκ χονδροῦ μαλλίου· διὰ τοῦτο ἐχορήγηται μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἡ συνελθούσα εἰς Γάγγραν τῆς Παφλαγονίας, πιθανῶς περὶ τὸ 340, τοπικὴ σύνοδος, ἥτις διὰ τοῦ 12ου κανόνος αὐτῆς ἐθέλεισε οὕτως: «Ὅτι τις ἀνδρῶν δια νομιζομένην ἀσκησιν περιβολαίῳ χοῖται, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην ἔχων καταψηφίσοιτο τῶν μετ' εὐλαβείας τοὺς βήσαντας προσκύντων καὶ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὔσῃ ἐσθῆτι κεχρημένων, ἀνάθεμα ἔσται»⁹⁾.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀπαντᾷ ὁ βίρρος ὑπὸ τὸν τύπον *βιρρίν*, ὡς μανδύας τῶν κληρικῶν. Οὕτως ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος καταδικωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν διέφυγε τὴν σύλληψιν ἐξελθὼν ἐκ τοῦ οἴκου

1) Βλ. *H. Leclercq, birrus. (Cabrol-Leclercq, Dictionn. d'Archéol. Chret. et de Liturgie, τόμ. 2, 1910, στ. 907).*

2) Βλ. *Ernst Kornemann und P. M. Meyer, "Ενθ' ἄν., σ. 65. H. Leclercq, birrus, "Ενθ' ἄν., στ. 909.*

3) Βλ. *Blümner, R. P. σ. 218, ὅπου καὶ αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι. Oppenheim, σ. 161.*

4) Βλ. *H. Leclercq, "Ενθ' ἄν., στ. 907. Oppenheim, σ. 161 ἐξ.*

5) Πρβλ. καὶ *H. Leclercq, "Ενθ' ἄν., στ. 910.*

6) Βλ. καὶ *H. Leclercq, "Ενθ' ἄν., στ. 909.*

7) Περὶ τοῦ περιβολαίου τῶν μοναχῶν βλ. *Oppenheim, σ. 116.*

8) Ἐν παπύρῳ τοῦ β' - γ' αἰῶνος ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον *βίριν*, βλ. *Fr. Preisigke Wörterbuch der griech. Papyrusurkunden, ἐν λ. βίρρος.*

9) *Γ. Πάλλη καὶ Μ. Ποιλή, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Γ', σ. 108.*

του νυκτός «λαβὼν αὐτοῦ τὸ στιχάριον καὶ τὸ βιβρίον»¹⁾. Εἰς τὴν Συρίαν ἀναφέρεται οὗτος καὶ ὡς ἀσκητικὸν ἔνδυμα· οὕτως ἢ ὁσία Πελαγία ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποδυθεῖσα τὴν στολὴν τοῦ βαπτίσματος «ἐνδύεται στιχάριον καὶ βιβρίον τρίχινα»²⁾.

Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, περιοχὴν τῆς ἐπισκοπῆς Συνάου, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐφέρετο ὑπὸ τοῦ κλήρου ὁ βίρρος καὶ κατὰ τὸν 7^{ον} αἰ., κοινῶς πλέον καλούμενος μανδύας.

Εἰς τοὺς μετὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα χρόνους οἱ βίρροι θὰ κατεσκευάζοντο πλέον καὶ ἀπὸ ὕφασμα ἐκ μετάξης³⁾, περὶ τῆς συνηθείας δὲ αὐτῆς ἀναφέρει ὁ Βαλσαμῶν (12. αἰ.) διὰ τοὺς χρόνους του εἰς σχόλιόν του⁴⁾ ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω κανόνος τῆς συνόδου τῆς Γάγγρας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

¹⁾ Βίος τοῦ ἐν ἁγ. Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας (ἐκ διασκευῆς τοῦ *Συμεῶν τοῦ μεταφραστοῦ*). *Migne*, 25, προλεγ. σ. CCXL. *Παλλαδίον*, Λαυσ. ἱστορία. *Migne*, 34, 1235B. «λαβὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον καὶ τὸ βιβρίον...».

²⁾ Μετάνοια τῆς ὁσίας Πελαγίας. (*Herm. Usener, Legenden d. heil. Pelagia, Bonn* 1879, σ. 12, στ. 14 ἐξ.).

³⁾ Βλ. καὶ *Σωτηρίου*, σ. 363.

⁴⁾ «Περιβόλαιον γὰρ τὸ ἐπάνω τῶν ἄλλων ἐπίβλημα ἐκάλουν, ἵνα φαίνοιτο, καὶ ἐκ τούτου θηρῶνται δόξαν ἀσκήσεως καὶ κατηγοροῖεν τῶν φορούντων τοὺς βήρρους, τὰ σηρικὰ δηλονότι ὑφάσματα, καὶ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα τὴν συνήθη. Βῆρος δὲ εἶδος ἦν ἐργασίας ὑφάσματος. ὅθεν καὶ νῦν εἰσι τὰ λεγόμενα ὀλόβηρα...» Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποιλή, *Ἐνθ' ἄν.*, σ. 108

ΔΗΜΩΔΗ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΕΚ ΖΑΚΥΝΘΙΝΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΥΠΟ

ΦΑΙΔΩΝΟΣ Κ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΟΥ

Ἡ σημασία τῶν δημῳδῶν ᾠσμάτων, τὰ ὅποια ἔχουν καταγραφῇ εἰς κώδικας, παράφυλλα αὐτῶν ἢ καὶ εἰς λυτὰ φύλλα κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους, μέχρι τοῦ ἁ' τετάρτου τῆς 19' ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ἤρχισαν πραγματοποιοῦνται συστηματικῶς συλλογαὶ καὶ ἐκδόσεις αὐτῶν, εἶναι σήμερον γενικῶς ἀνεγνωρισμένη¹⁾. Ἐκ τούτων τὰ ἐκ χειρογράφων γνωστὰ εἰς ἡμᾶς καὶ ἀριθμητικῶς δὲν εἶναι πολλὰ, καὶ ἐξ αὐτῶν ὀλίγα ἔχουν μέχρι τοῦδε δημοσιευθῇ²⁾.

Κατωτέρω δημοσιεύονται ἀνέκδοτα δημῳδῆ στιχουργήματα ἐκ ζακυνθινῶν χειρογράφων, τὰ ὅποια προέρχονται ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ ἀειμνήστου Ζακυνθίου ἱστοριογράφου Λ. Χ. Ζώη καὶ τοῦ ποιητοῦ Μάρκου Σιγούρου. Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τούτων παρέμεινα γενικῶς πιστὸς εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν κειμένων, ἀποκατέστησα δὲ σιωπηρῶς μόνον τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν ὀρθότητα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ι, 1^α

᾽Σ τοῦ Βενετζάνου τὰ νερά τῆς Ζακύνθου τὰ μέρη
πέθαν[ε] τὸ πριντζιπόπουλο ὁποῦ δὲν εἶχε ταῖρι.

1) Ἴδε Ν. Α. Βέη, Νεοελληνικά δημῳδῆ ᾠσματα ἐκ χειρογράφων κωδίκων. Ἐν Ἀθήναις (ἔκδ. «Παναθηναίων») 1911, σ. 3. Α. Α. Πετροπούλου, Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῶν ἑλλήν. δημοτικῶν τραγουδιῶν (1771 - 1850). Ἑπετηρίς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. Η' (1953-54). Ἀθῆναι 1956, σ. 56-57.

2) Βιβλιογραφίαν αὐτῶν ἴδ. εἰς Α. Α. Πετροπούλου, Ἐνθ' ἄν., σ. 57, σημ. 1. Ἐς προστεθοῦν ἁ') ἐκ τῶν ἐκδομένων: Hub. Pernot, Chansons populaires Grecques des XVe et XVIe siècles. Paris, 1931. Σπ. Δὲ Βιάζη, Ρίμνες. Λαογραφία, τόμ. Α' (1909), σ. 688-89 φ. Κ. Μπουμπουλίδου, Ἑπτανησιακὰ στιχουργήματα ἐξ ἀνεκδότου κώδικος. «Ἑπετηρίς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, τόμ. ζ' (1956), σ. 62-63, 69-71. β') Ἐκ τῶν ἀνεκδότων: Ν. Βέη, Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Ζακύνθῳ Φωσκολιανῆς Βιβλιοθήκης. Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας, τόμ. Θ' (1926), σ. 57-58.

Συστηματικὴ εἰδικὴ ἔρευνα πολλὰ βεβαίως καὶ ἄλλα δύναται νὰ φέρῃ εἰς φῶς. Ἐς σημειωθῇ τέλος ὅτι ἡ μελέτη τοῦ S. G. Mercati, Testi volgari neoellenici tra le carte Allacciane della Bibl. Vallicelliana, «Studi Biz. e Neoellen.», vol. III (1931), σ. 282 κέξ. ἀνεδημοσιεύθη ἐν μεταφράσει εἰς τὸ περ. Ἐπιθεώρησις (Ρώμης), τόμ. Γ' (1940) σ. 209-217, καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ περ. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τόμ. Θ' (1952), σ. 711-714.

- Ἡ κάσσα πὺν τὸν εἶχανε ἤτουνε βελουδένια
καὶ τὸ σπαθάκι του χρυσό, τὰ ροῦχά του ἀσπρ(ισμένα).
- 5 Ὅταν ἐπῆγε ὁ παπᾶς νὰ τόνε βγάλῃ
μικροί, μεγάλοι ἔκλῳσανε ἔς ἐκεῖνο τὸ καράβι.
— Εὐπῆνησε, πριντζιπόπουλο, καὶ γράψε μας μία γραφὴ
νὰ στείλουμε τῆς κόντενας νὰ πικραθῇ.
— Εὐπῆνησε, πριντζιπόπουλο, καὶ γράψε μας δυὸ λόγια
10 νὰ στείλουμε τῆς μάννας σου νὰ πῇ τὰ μοιρολόγια.
— Εὐπῆνησε, πριντζιπόπουλο, καὶ στόμα ζαχαρένιο,
νὰ ἰδῇς ὁπὺν σοῦ φτειάνουνε τὸ μνήμα μαρμαρένιο.
Ἐμπρὸς ἐπῆγαν ὁ παπᾶς καὶ ὀπίσω Μοσχοβίτες
καὶ ὁμορφα τὸν ἐφῆλνανε <πα>πάδες Μοραῖτες.
- 15 Ἐπῆγαν καὶ τὸν ἐθάψαν κι' ἔκαμαν πολὺ θρῆνον·
ἔς τὸν Ἄμμο τὸν ἐβάλανε ἔς τὸν Ἄγιο Κωνσταντῖνο.
Ἐκεῖ πὺν τὸν ἐθάψαν <ε> ἔνα ὄρατο μνήμα
θὰ λέγῃ ἡ θάλασσα «Θεὸς ὁ χερσὶν», ὅταν χτυπᾷ τὸ κῆμα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

8 τετ || 12 μνημα

ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ στιχοῦργημα τοῦτο εὑρεταὶ ἐπὶ φύλλου χαρτοῦ σχήμ. 14.7 × 19.8 ἑκατ τοῦ μέτρου, τῶν ἀρχῶν τοῦ 18^{ου} αἰῶνος (πυλὴν Λ. Χ. Ζώη), ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν ἐν Ζακύνθῳ ἀποθανόντα τῷ 1773 Ρώσσον ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ Στέφανον Βασίλοβιτς ¹⁾.

Οὗτος ἡγούμενος μικρᾶς ναυτικῆς μοίρας ἀπέπλευσεν ἐκ Πάρου κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1773 καὶ ἀφίχθη τὴν 18^{ην} τοῦ ἰδίου μηνὸς εἰς Ζάκυνθον ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔξ ἀγνώστου αἰτίας. Παλαιότερον εἶχεν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ προῆλθεν ἐκ λοιμώδους νόσου· ὡς ὁμως διὰ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ὑπεστήριξεν ὁ Λ. Χ. Ζώης, στηριχθεὶς καὶ εἰς στοιχεῖα τοῦ ἀρχιεποφύλακείου Ζακύνθου, πρέπει τοιοῦτον ἐνδεχόμενον νὰ ἀποκλεισθῇ.

Ὁ νεκρὸς τοῦ ἔξ εὐγενοῦς ρωσικῆς οἰκογενείας καταγομένου ἀξιωματικοῦ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, οὗτινος ὁ τότε ἐφημέριος ἀνέγρα-

¹⁾ Ἰδ. Π. Χιώτων, Σειρᾶς Ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων, τόμ. Γ'. Κερκύρα 1863, σ. 471. Ἡ(λιακοπούλου), Περὶ τοῦ πριντζιπόπουλου τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐφημ. «Τὸ Δίκαιον» (Ζακύνθου), φ. 6 (21 Ν/βρίου 1887), σ. 3. - Λ. Χ. Ζώης, Στέφανος Βασίλοβιτς, περ. «Αἱ Μοῦσαι», τόμ. Ζ', φ. 155 (15 Σ/βρίου 1899), σ. 1062-63. - [Ἀνωνύμως], Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου [Διον. Πλαίσας] καὶ τὸ ἐν Ζακύνθῳ μνημεῖον τοῦ Ρώσσου Βασίλοβιτς, ἐφημ. «Ἐλπίς» (Ζακ.), τόμ. ΚΕ' φ. 1252 (17 Ὀκτ. 1899), σ. 1-2.

ψεν ἐν τῷ κώδικι τὴν ἐπομένην ἐνθύμησιν: «1773 Ὀκτοβρίου 1. Ἐθαψα τοῦ τε-
νένται κολονέλο ὅπου ἀπέθανε εἰς ἕνα καράβη μοσκοβίτικο κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ
προβλεπτοῦ τῆς Ζακύνθου, τὸ ὄνομα του στέφανος Βασιλόβικεις. Κωνσταντῖν. Ιερεὺς
ὁ Θεριανὸς Ἐφιμέριος τῆς θείας μιρακουλόζας λοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ Νι-
κοκίρις» ¹⁾).

Ἡ εὐγενὴς καταγωγὴ, ἡ ἐπιβλητικὴ ἐμφάνισις, ὁ ἀπρόοπτος θάνατος καὶ ἡ
μεγαλοπρεπὴς κηδεία τοῦ Στ. Βασιλόβιτς, τὸν ὅποιον οἱ Ζακύνθιοι, ἴσως καθ' ἐρ-
μηνείαν τοῦ ἐπωνύμου του, ὠνόμασαν «πριντζιπόπουλο» ²⁾, ἐνεποίησαν βαθεῖαν ἐν-
τύπωσιν εἰς τὸν λαὸν τῆς νήσου, ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῆς συντεθείσης καὶ διαδοθεί-
σης σχετικῆς, ὡς ἀνωτέρω, ρίμας, τῆς ὁποίας γνωρίζομεν ἤδη τρεῖς ἐκδεδομένας
παρὰλλαγὰς.

Ἡ πρώτη τῶν παρὰλλαγῶν τούτων ἐξ 28 δεκαπεντασυλλάβων στίχων μεθ'
ὁμοιοκαταληξίας ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Α. Χ. Ζώη ³⁾, ἡ δευτέρα ἐκ 16 δεκαπεντασυλ-
λάβων ὁμοιοκαταληκτικῶν στίχων ὑπὸ τοῦ Ἀγγ. Βερνίκιου ⁴⁾ καὶ ἡ τρίτη, ἐκ χειρογρά-
φου τοῦ ιη' αἰῶνος, ἐκ 16 ἐπίσης δεκαπεντασυλλάβων στίχων, ὅτε ὁμοιοκαταλη-
κτούντων, ὅτε δὲ ἀνομοιοκαταληκτικῶν, ὑπὸ τοῦ Στ. Λάμπρου ⁵⁾. Εἰς ἀπάσας κύριον

θέμα εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς κηδείας καὶ ἡ θρῆνος τοῦ νεκροῦ.
Ἡ ἐκδοθεμένη ἀνωτέρω τετάρτη παρὰλλαγὴ τῆς ρίμας ἐκ 18 λαμβανῶν
δεκαπεντασυλλάβων στίχων ἐμφανίζει ἀρχεὺς ὁμοιοτήτας καὶ πρὸς τὴν πρώτην,
μάλιστα εἰς ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς κηδείας καὶ τὸν θρῆνον, καὶ πρὸς
τὴν τρίτην, κατὰ τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον διστίχον. Ὑπερέχει ὅμως αὕτη πασῶν
τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διάρθρωσιν τοῦ περιεχομένου. Ἀναφέρεται ἐν
ἀρχῇ ὁ θάνατος τοῦ Ρώσσου πλοιάρχου, εἶτα περιγράφεται τὸ φέρετρον αὐτοῦ, ἐκ-
τίθενται αἱ θρηνωδίαί, διαγράφεται ἡ πομπὴ τῆς κηδείας καὶ ἀναφέρεται ἡ τοπο-
θεσία τῆς ταφῆς τοῦ Βασιλόβιτς. Παρὰ τὰ παρατηρούμενα δ' εἰς τὴν παρὰλλαγὴν
ταύτην μετρικὰ σφάλματα (ἄμετροι στίχοι, σφάλματα ὁμοιοκαταληξίας), ἡ παρὰδο-

¹⁾ Α. Χ. Ζώη, Ὁ σεισμὸς τῆς 5 Ἀπριλίου 1893. Αἱ Μοῦσαι, τόμ. Α' (1893), σ. 280.

²⁾ Ἰδ. Α. Μαριζώκη - [Α. Χ. Ζώη] <Ἐπιστολαί> [περὶ τοῦ ἀποδοθέντος εἰς τὸν Στ. Βα-
σίλοβιτς ὑπὸ τῶν Ζακυνθίων τοῦ ὀνόματος «πριντζιπόπουλο»]. Αἱ Μοῦσαι, τόμ. ΙΗ', φ. 41
(1 Μαΐου 1910), σ. 3.

³⁾ Α. Χ. Ζώη, Στέφανος Βασιλόβιτς, Ἐνθ' ἄν., σ. 1063.

⁴⁾ Ἀγγ. Βερνίκιου, Τὸ φθάσιμον τοῦ ναυάρχου Σκρυλλῶφ. Πλάκα εἰς τὸν τάφον τοῦ
Ρώσσου ἀξιωματικοῦ Στ. Βασιλόβιτς..., Ἐφημ. «Πατριώτης» (Ζακ.), τόμ. Ζ, φ. 348 (30 Σεβρίου
1899), σ. 2.

⁵⁾ Στ. Λάμπρου, Ἡ κηδεία τοῦ Ρώσου Στεφ. Βασιλόβιτς ἐν Ζακύνθῳ. Νέος Ἑλληνο
μῆμων, ΙΑ' (1914), σ. 492-93.

αίς της είναι ἀρκούντως ἱκανοποιητική. Ἀποδεικνύει δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις τὴν εὐρεῖαν ἔκτασιν τῆς διαδόσεως εἰς τὸν λαὸν τοῦ ἔσματος τούτου ¹⁾).

B'

- f. 7^v Θαμάζομαι κατὰ πολλὰ ᾿ς τὴν κάκίᾳ σου τὴν τόση
 πὺν δείχνεις εἰς τοῦ λόγου μου γὰρ νὰ μ' ἀποτελειώσῃ,
 εἰσὲ καιρὸν πὺν ἔβλεπα, ἀφοῦ ἐγνώρισά σε,
 κάποιαν ἀγάπην εἰς ἐμὲ καὶ εὐχαρίστησά σε,
 5 ᾿φρόνις γὰρ γλυκοποθητὴ σ' εἶχα καὶ γὰρ κυρὰ μου
 καὶ διὰ σὲ ὁ ἔρωτας ἔσφαζε τὴν καρδιά μου·
 καὶ πίστευα ὅτι ποτὲ γνώμη νὰ μὴν ἀλλάξῃς
 οὐδ' ἄλλον νέον ἀπ' ἐμὲ νὰ θέλῃς νὰ κοιτάξῃς,
 καὶ οὐδέποτε νὰ μ' ἀρνηθῇς, ἂν ἤθελε σοῦ πταίσω
 10 ὥς ἄνθρωπος καμμιὰ φορὰ καὶ εἰς λάθος νὰ ξεπέσω.
 Μ' ὅλον ἐτοῦτο, ἀφέντορα μοῦ, σὺν ἐμπήκῃ ᾿ς τὸ κεφάλι
 νὰ μ' ἀρνηθῇς καὶ ᾿ς τὴν καρδίᾳ νὰ ᾿χω πληγὴ μεγάλη·
 πὺν ὄντα περᾶσω καὶ σὲ εἰς τὸν γάμον τὰ λογικά μου
 15 τρέμουν τὰ συλλοκάριά μου καὶ ὅλα τὰ σὰντικὰ τοῦ
 θυμῶντάς τότε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆ γλυκογνωριμῖα
 ἐκείνη π' ἔλαβα μὲ σε μὲ πάντα ἐπιθυμία.
 Μὰ τώρα στέκω καὶ θωρᾶ, καθεὶ πὺν ἀπερᾶσω
 καὶ μὲ ξανοίξῃς, κρύβεσαι, καὶ κάνεις με νὰ σκάσω.
 Καὶ ἄλλο δὲν ἐργάζεσαι παρὰ νὰ μὲ πικραίνῃς,
 20 καὶ μὲ τὰ δεσπετέλια²⁾ σου νὰ μὲ καρδιομαραίνῃς.
 Εἰς τόσο σὲ παρακαλῶ λυπήσου τὴ ζωὴ μου
 πὺν κινδυνεύει νὰ σβησθῇ γὰρ σένα, ποθητὴ μου. ||
 f. 8^r Μὴν ἀγαπᾶς νὰ μαραθῇ τῆς νιότης μου τὸ ἄνθι
 ἀπὸ τὰ τόσα π' ἀπερνῶ γὰρ σὲ μεγάλα πάθη.
 25 Τὴν ἀσπλαγχνίᾳ μετὰβαλε εἰσὲ μαλακωσύνη
 ὅπ' ἔχεις εἰς τοῦ λόγου μου καὶ δεῖξε καλωσύνη.

¹⁾ Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ὁ στίχος τῆς ἐν λόγῳ ρίμας:

Ξύπνησε πριντζιπόπουλο καὶ στόμα ζαχαρένιο

εὔρηται καὶ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ *N. Tommaseo*, (*Canti popolari Toscani, Corsi, Illirici, Greci*, vol. III, Venezia 1842, σ. 320, σημ. 4):

Ξύπνησε πριντζιπόπουλο καὶ ζαχαρένιο ἀχεῖλι

μὲ τὴν παρατήρησιν: «In una dello Zante è detto ad un morto».

²⁾ δεσπετέλια (ἐκ τοῦ βενετ. *despeto* = περιφρόνησις).

Τὸ στιχούργημα τοῦτο, ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐρωτικῶν ἁσμάτων, εἶναι ἔκφρασις παραπόνων περιφρονηθέντος νέου καὶ εὐρίσκεται καταγεγραμμένον ἐν τετραδίῳ ἐξ 8 φύλλων, σχήμ. 14.4 × 19,3 ἑκατ. μ., ἔνθα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐπόμενα κείμενα: α) φ. 1^ρ - 6^ρ, «Διάλογος Χάρωνος, νεκρῶν κ(αὶ) Ἑρμοῦ» [ἔμμετρος μετάφρασις εἰς 15 συλλάβους στίχους]· β) φ. 7^ν - 8^ρ, τὸ δημοσιευόμενον ἀνωτέρω δημῶδες στιχούργημα γ) φ. 8^ν ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Τὰ φ. 6^ν - 7^ρ εἶναι λευκά. Ἐκαστον τῶν κειμένων τούτων ἔχει γραφῇ δι' ἐτέρας χειρός. (Συλλογὴ Λ. Χ. Ζώη).

Τὸ ὕφος τοῦ στιχουργήματος, ὅπερ φέρει ἡμερομηνίαν: «1805 Ἀπριλ. 23», προδίδει λογίαν τινὰ ἐπίδρασιν (ἴδ. κυρίως στίχ. 9). Ἀξιον πάντως ἰδιαίτερας παρατηρήσεως εἶναι ὅτι οἱ στίχ. 5 - 6 αὐτοῦ προέρχονται ἐκ παραλλαγῆς τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τίτλον «Ριμάδα κόρης καὶ νέου» ποιήματος ¹⁾:

λοιπὸν γιὰ γλυκοποθητὴν σ' ἔχω καὶ γιὰ κυρά μου
γιατὶ γιὰ σέν' ὁ ἔρωτας ἔσφαξε τὴν καρδιά μου ²⁾.

Τοὺς στίχους ἔτι 23 - 24 εὐρίσκω ἐπίσης εἰς τρία δίστιχα γεγραμμένα ὑπὸ βαναύσου χειρὸς ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει ἀποσπασματικῶς γοταριακοῦ ἴσως σημειώματος, καὶ μετὰ ἀναγραφὴν συντόμου καταλόγου εἰδῶν ὀρχήσμου (6 πονκάμσα γυναίκια,

2 κολλαρίνες, 2 γιλέκα...)
Μὴν ἀγαπᾷς νὰ μαρτυρῇ τῆς εἰσόδου μου τὸ ἀνδρὶ

ἀπὸ τὰ τόσα πὺν περὶ σὲ γιὰ σέ/να/ μερά<λα> πάθη.

Ἦ πολυαγαπημένη μου, δάκρυσε καὶ λυπήσου,

[ὁ] πὺν δὲν λαβαίνω ἀνάπαψη γιὰ ἴνιομὴ δική σου.

5 Ἐκεῖ ὁπὺν ἄλλοι χαίρουνται, κάθουνται ἐγὼ κ(αὶ) κλαίω,
καὶ ὄντας οἱ ἄλλοι τραγουδοῦν, τὰ πάθη μου ἐγὼ λέω ³⁾.

5 ante *χερσιν* *primum* *καθόντες* *scripsit*, *deinde* *delevit*.

¹⁾ Τὸ κείμενον σφύζεται εἰς δύο παραλλαγὰς τῶν βιβλιοθηκῶν Βιέννης καὶ Μιλάνου, ἔδημοσιεύθη δὲ κατ' ἀμφοτέρας ὑπὸ *Em. Legrand*, *Recueil de chansons populaires grecques*. Paris 1874, σ. 21 - 35 καὶ «Bibliothèque Grecque Vulgaire, tom. II, Paris 1881, σ. 51 - 57. Κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ ποιήματος ἴδε εἰς *Hub. Pernot*, «Ἐνθ' ἄν., σ. 72 - 87 [Εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ τὰς σημειώσεις ἐξετάζονται τὰ διάφορα προβλήματα τοῦ κειμένου ἀναγραφομένης καὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας].

²⁾ *É. Legrand*, *Bibliothèque grecque vulgaire*, «Ἐνθ' ἄν., σ. 53 (στίχ. 69 - 70).

³⁾ Καὶ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει ἀποσπασματικῶς διασωθέντος Ἑρωτικοῦ Ἀλφαβήτου — κατωτέρω (σελ. 34) ἐκδιδομένου — εὗρηνται οἱ στίχοι:

Ἦ πολυαγαπημένη μου, δάκρυσε κ(αὶ) λυπήσου
πὺν δὲν λαβαίνω ἀνάπαψη γιὰ ἴνιομὴ δική σου.
Μέρα δὲν ἔχω ἀνάπαψη, νύκτα δὲν ἔχω ἄνεση
κι ὁπὺν τὴν ἐδοκίμασε τζῆ ἀγάπης νὰ πιστέψῃ,

Οἱ στίχοι οὗτοι ἐπιτρέπουν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐκδιδόμενον σι-
χούργημα ἐσώθη ἀποσπασματικῶς, ἢ μᾶλλον ὅτι προῆλθε τοῦτο ἐξ ἐτέρου, ἐκτενε-
στέρου, ἐρωτικοῦ ποιήματος, ἀγνώστου μέχρι σήμερον.

Γ'

Νεράϊδα ὁμοιομένη
ποῦ ἤρρες τὴν ὁμορφιά ;
Ὁ ἥλιος σκοτιδιάζει
γὰ σέ, γλυκεῖα κυρά.

5 Μὰ ἴσαι μανρομματοῦσα,
ψηλὴ εἶσαι καὶ λιγνὴ
νεκρὸν ἀπὸ τὸν ἄδην
βγαίνεις μὲ τὸ φιλί.

10 Βιολέττα μὲν ἀνθισμένη
πὸ ἴχεις τὴν ὁμορφιά,
τὰ κάλλη σου, κυρά μὲν,
δὲν τὰ ἔχει ἄλλη καμμιὰ.

15 Γάλας καὶ ἀνθὸν τὰ δένδρα
φρονιτώνουν τὰ κλαδιὰ
καὶ οἱ κάμποι λουλουδιζοῦν
γὰ σέ, γλυκεῖα κυρά.

20 Ἀνὸ ἥλιοι ἀνατέλλουν
γὰ σέ κάθε πουργό,
ἕνας ὅς τὸ πρόσωπό σου
κι ἄλλος ὅς τὸν οὐρανό.

Ζουρλαίνεις πᾶσα γέρο,
μαραίνεις κάθε νιό;
καὶ ἐμὲ τοῦ πικραμμένου
βάνεις μὲν λοῖσμό.

25 Κυρά, παρακαλῶ σε
κάνε τὸ ψυχικό,
δός μου τοῦ πικραμμένου
ἕνα φιλι γλυκό.

30 Δίγο τὸ ζήτημά μου
καὶ τὸ ὄψαριστηθῆς,
θέλει εὖρης ὀλεμοσύνη
ἐκεῖ ὅπου θὰ κρυθῆς.

35 Χάρε, παρακαλῶ σε,
κάμε τὸ ψυχικό,
ἔλ τὸν ἄδην φέρε μού τη
γὰ τὴ στεφανωθῶ.

40 Ὡς ὅσμε, χάρε ψευτή,
πὸ πῶς μὲ πλάνεσες,
καὶ ὁ ἔρωτας ἐχθρός μου
ποὺ μὲ θανάτωσε.

45 Ὡμέγα τελειώνω
καὶ σᾶς παρακαλῶ
φέριτε τη ὅς τὸ πλευρό μου
λίγο νὰ κοιμηθῶ.

Τὴ ρούγα ὅπου διαβαίνεις
καὶ ὅπου συχροπερνᾷς
μπαμπάκι θὰν τὴ στρώσω
γὰ σέ γλυκεῖα κυρά.

1 Νεραΐδα ὁμοιομένη Σ. || 3 σκοτινηαζή Σ. || 4 ἐσέ Σ. || 12 τοχη Ζ. || 16 ἐσέ Σ. || 18 πορνὸ
Ζ. || 19 ἕνα σο Ζ.Σ. || 20 κιαλο σο νωρανὸ Ζ. : κ(αί) ἄλλο σὸν νωρανὸ Σ. || 22 μωρενης πασανιο supra
lineam Ζ. || 24 βάνις στὸ λογιμό Ζ. || 29 Λήγον τὸ Σ. || 30 γὰν τὸ Σ. || 31 θελγς ἔβρης ἐλεμοσύνη
Σ. || 32 πσ Σ. || 37 Ὁ κόσμος Ζ. || 38 πὸς μὲ πλάνεσες Ζ. || 39 οχρος μ Σ. || 41 Οἴμενα ἐγὼ Σ. || 47
μοσκές θε γὰν Σ. ||

ποὺ στρώνω νὰ ἀνακοιμηθῶ καὶ ὕπνος δὲ μοῦ πάει
θυμῶντας τὴν ἀγάπην μου ποὺ μὲ πεζογελάει.

Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι χαίρουνται κάθουμαι ὅτι γὰ καὶ κλαίω
καὶ ὄντας οἱ ἄλλοι τραγουγοῦν τὰ πάθη μου ἐγὼ λέω.

Τὸ στιχουργημα τοῦτο, λογίας πιθανῶς συνθέσεως, δημοσιεύεται ἐνταῦθα με κριτικὰς διορθώσεις ἐπὶ τῇ βάσει δύο ἀνευρεθέντων χειρογράφων. Τὸ πρῶτον (Συλλογὴ Α. Χ. Ζώη), ὡς προκύπτει οὐ μόνον ἐκ παλαιογραφικῶν δεδομένων ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου τοῦ ποιήματος, εἶναι παλαιότερον. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο δηλοῦται ἐν τῷ κριτικῷ ὑπομνήματι διὰ τοῦ Ζ, ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ἑνὸς φύλλου χάρτου σχήμ. 19.5×27.4 ἐκ. μ. (Ἐν φ. 1^ν εὗρηται οἱ ἀνωτέρω ἐν σελ. 33 ὑποσημ. 3 ἐκδιδόμενοι στίχοι). Τὸ δεύτερον χειρόγραφον (Συλλογὴ Μαρίνου Σιγούρου) ἐδηλώθη διὰ τοῦ Σ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 2 φύλλων σχήμ. 18.7×26 ἐκ. μ. (Τὸ κείμενον ἐπὶ τοῦ φ. 1^ν. Τὰ ὑπόλοιπα φύλλα εἶναι λευκά). Ἐν τῷ χειρογράφῳ Ζ τὸ κείμενον ἔχει γραφῇ καταλογάδην, ἐν δὲ τῷ χειρογράφῳ Σ εἰς λαμβικούς 13 συλλάβους στίχους. Πράγματι ὁμοῦς τὸ στιχουργημα ἔχει συντετθὴ εἰς τετραστίχους στροφὰς ἐξ λαμβικῶν 7 συλλάβων καὶ βουλλάβων στίχων μεθ' ὁμοιοκαταληξίας τοῦ τύπου: αβγβ-δεξε...

Ἡ μορφή τοῦ κειμένου, μάλιστα μετὰ τὸ διασπῶν ἐν τμήμα ἀκροστιχίδος, ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὡς ἀπόσπασμα ἀποφραγτικῶν ἐρωτικῶν ποιήματος ἐκ τῶν πολλῶν, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἐκτεφθερῶντο εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν¹⁾. Ἡ εὐρεσις τοῦ γεωγράφου τούτου ἀσφαλὲς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσωμεν πῶς ἐνδεχομένως ἐξ ἀρχαίου ἐρωτικοῦ μετὰ ἀποφραγτικῆς ἀκροστιχίδος ποιήματος προήλθον μικρότερα στιχουργήματα ἢ καὶ δίστιχα, μὴ διατηροῦντα πλέον ἔχνη τῆς προελεύσεώς των. (Τὸ παλαιὸν στίχ. 21: Ὁμέγα τελειῶνω — Ὀιμένα ἐγὼ τελειῶνω).

Δ

- 1.1^ν 1 Δὲν ἔχω νοῦ μήτε καιρὸ ἄνθι τῆς ὁμορφίας
νὰ βάλω λόγια νὰ σοῦ εἰπῶ ἐκ βάθου τῆς καρδίας.
- 2 Ἔχασα νοῦ καὶ λογικά, ἔχω πολλὰς λακτάρες
ἢ ἐνθύμησέ σου, μάτια μου, φέρνει μου λιγωμάρες.
- 3 Ἄς τάξω ὁ κακορρίζικος πὺς δὲν σ' εἶδα ποιῆς μου
κι' ἕνα κερί ἐκράτησα κ' ἐκεῖνο τὸ ὀσφρῆσές μου.
- 4 Ἀγάπη μου προσερινή, παντοτινή μου ἐλπίδα,
σώνει σου σὲ οὐ μετ' ἡφρες τουραγνισμένη μοῖρα.

¹⁾ Φαίνεται ὅτι τὸ στιχουργικὸν τοῦτο εἶδος — εἴτε ἠθικοδιδασκατικὸν εἴτε ἐρωτικὸν περιεχομένου — ἦτο ἀγαπητὸν ἐν Ζακύνθῳ. Ἰδ. Ν. Κατράμη, Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 194-95. (Πρόσθετες καὶ Φ. Μπουμπουλίδου, Παρατηρήσεις εἰς μεσαιωνικὸν κείμενον, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΝΘ' (1955) σ. 236 κέξ.). Φ. Κ. Μπουμπουλίδου, Ἑπτανησιακὰ στιχουργήματα ἐξ ἀνεκδότου κώδικος. Ἐνθ' ἄν., σ. 62-63, 69-71.

- 5 Ζαχαροκάντιο ζυμωτή, κονλούρα με την πάστα,
φεγγάρι μου λαμπρότατο, άπáνον άποñ ούλα τ' άστρα.
- 6 Νά 'χαν τὰ στήθη μου <γν>αλί, νά 'κοίτας τήν καρδιά μου
νά εἶναι μαύρη, δλόμανρη για λόγο<ν> σου, κυρά μου.
- 7 Δέν δύνεται χειρότερο όχ τήν άποχωροσία
ότι νά έχη άν(θρωπ)ος άγάπη εις τήν καρδιά.
- 8 Πρέπει νά έχη έπομονή σάν πον πατούν τó χώμα
κι έκειό πονεί και δέν μιλεἰ γιατί δέν έχει στόμα.
- 9 Μεταστραφῆκαν οἱ χαρές σέ θλίψες μιάν ήμέρα
κι' έχάθηκεν ή άγαπών 'ς τὰ νέφη, 'ς τόν άέρα. ||
- f. 1^v 10 Σέ ευχαριστῶ κατὰ πολλά ρητορικó κεφάλι
'ς τὰ λόγια τὰ άρχοντικά πον ματαγράφεις πάλι.
- 11 Πάλε σοῦ τó ξαναμηνῶ, πάλε 'ς τó ξαναλέω,
πον ή καλωσύνη σου ή πολλή άφάγρει εις κάποιo χρέo[ς].
- 12 Δέ φτάνου οἱ χρόνοι τού νοῦ δια τὰ περιγράφω
τές χάρες σου τές άμειρες, κατὰ τὰ τέλ' λογιáσω.
- 13 Έχεις δυό μάτια δλόμασρα ζαχαροζυμωμένα
πον κάνον τὰ πικρά για καί τ' άστρα ήμερωμένα.
- 14 Θωρεῖς τ' άστέρια τ' ούρανα τήν λαμπηράδα πον έχου;
Τὰ μάτια σου, πολυαγαπέ, πλεο παρά αυτὰ ξετρέχου.
- 15 Έχεις μιὰ μύτη τορρεντή τοῦ έρωτος κοντύλι
όπον σκεπάζει άξιόπιστα τó κοραλένιο άχειλί.
- 16 Λογιάζεις κ' εἶναι κόκκινο, πορφύρι δέν τó φτάνει
και πᾶσα ρόδο 'μπρός σ' αυτó τήν όμορφιά τήν χάνει.
- 17 Εὐτό τó στόμα τó γλυκό με νέκταρ τó ποτίζου
και άπαντες καλορρίζικοι όπον τó άναντρανίζου.
- 18 Όντας μιλής κι' όντας γελᾶς φαίνεται τó λογάρι
'πό μέσα άπό τó στόμα σου πυκνό μαργαριτάρι.
- 19 Μά 'σαι ψηλός, μά 'σαι λιγνός και λιανοκοιτσαλάτος,
και άπό τὰ νύχια ός τήν κορ[υ]φήν όλο άρχοντιές γεμάτος.
- 20 Όμπρός σου ήλιος ό λαμπρός τó φῶς του θέλει χάσει
κι οἱ ούρανοι θά μανρισθοῦ κι ή γῆ θέ νά χαλάση.

Τὰ ἀνωτέρω δίστιχα ἔχουν γραφῇ καταλογάδην ἐπὶ φύλλου χάρτου σχήμ. 9.5×21 ἐκ. μ., σθητοβρώτου καὶ λίαν ἐφθαρμένου, ὑπὸ διαφόρων δὲ χειρῶν ἐν ἑκατέρῳ τῶν ὄψεων τοῦ φύλλου (Συλλογὴ Μαρίνου Σιγούρου). Ἐν τέλει σημειοῦται: «*π^ο 11 Ν/βρ. 1801*». Ὁ ἀριθμὸς ἀναφέρεται ἀσφαλῶς εἰς τὰ καταγραφέντα δίστιχα τῆς δευτέρας σελίδος¹⁾.

Θεωρῶ πιθανὸν ὅτι τὰ δίστιχα ταῦτα ἀποτελοῦν δύο ἐνότητος: Ἡ πρώτη ἀποτελεῖ ἔκφρασιν παραπόνων ἀποχωριζομένου ἑραστοῦ, ἐνῶ ἡ δευτέρα ἀνήκει εἰς τὴν γνωστὴν ὡς «*παινέματα ἀγαπητικοῦ*» κατηγορίαν τῶν ἐρωτικῶν στιχουργημάτων. Ἰσως δὲ τὰ ἀνωτέρω δίστιχα ἀντεγράφησαν καὶ ἐξ ἐτέρων χειρογράφων.

Χαρακτηριστικὸν πάντως καὶ ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὰ δίστιχα 3, 10 καὶ 20 ἀπηχοῦν στίχους ἔργων τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας καὶ μάλιστα ἐκ τῶν λίαν διαδεδομένων ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ δὴ καὶ ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸν ἡ' αἰῶνα.

Οὕτω τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 δίστιχον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τοὺς ἐπομένους στίχους τῆς «*Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ*» (401 - 402):

*Κι ἄς τάξω, δὲν τὸ γέννησα μὴδ' εἶδα το ποτέ μου,
μὰ 'ναν κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτουν κ' ἤσβησέ μου²⁾.*

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 10 δίστιχον ἀντιστοιχεῖ ἐναπολογητικῶς πρὸς τοὺς στίχ. Ε' 59 - 60 τοῦ «*Ζήνωνος*»³⁾, Γ' 1 - 2 τῆς «*Ἐρωφίλης*»⁴⁾, καὶ Ε' 755 - 6 τοῦ «*Ἐρωτοκρίτου*»⁵⁾. Τὸ δίστιχον τέλος ὑπ' ἀρ. 20 ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀπολύτως πρὸς τοὺς στίχους Γ' 527 - 528 τοῦ «*Γύπαρις*»:

*Ὁμπρὸς ὁ ἥλιος ὁ λαμπρὸς τὸ φῶς του θέλει χάσει
κ' οἱ σὺρανοὶ θέλου χαθῇ κ' ἡ γῆς θέλει χαλάσει⁶⁾.*

Ἀλλὰ καὶ ὁ βος στίχος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 διστίχου μὲ τὴν ἐν αὐτῷ παρατηρουμένην ἐπίτασιν τῆς ἀυξήσεως (*ἡφηρες*) δεικνύει ἴσως κρητικὴν ἐπίδρασιν.

¹⁾ Τὸ σύστημα τῆς σημειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν εἰς ποιήματα τῆς παρούσης περιόδου ἦτο σύνθετος ἐν Ἑπτανήσῳ.

²⁾ Ἰδ. Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Κριτικὴ ἔκδοσις Γ. Μέγα, ἀναθεωρηθεῖσα [Ἀθῆναι 1954], σ. 137, 172. (Ἰδ. καὶ Ἐρωτόκριτος Γ' 1395 - 1396). Πρβλ. καὶ Ν. Tommaseo, *Canti popolari...*, Ἐνθ' ἀν., σ. 462, σημ. 2.

³⁾ Ἰδ. Φ. Κ. Μπομπουλίδου, Τὸ πρότυπον τοῦ «*Ζήνωνος*». Ἡράκλειον Κρήτης 1955, σ. 66.

⁴⁾ Γ. Χορτάτζη, Ἐρωφίλη. Ἐκδ. Στ. Ξανθοῦδίδου. Athen 1928, σ. 68.

⁵⁾ Βιτζέντζου Κορνάρου, Ἐρωτόκριτος. Ἐκδοσις κριτικὴ Στ. Ξανθοῦδίδου. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης 1915, σ. 336.

⁶⁾ Γύπαρις. Κρητικὸν δράμα. Πηγαί - κείμενον (ἔκδ. Ἑμμ. Κριαρά). Athen 1940, σ. 211.

Οἱ ἀνωτέρω στίχοι εἶναι ἔτι ἐνδεικτικοὶ τοῦ τρόπου γενικώτερον προελεύσεως δημῳδῶν στιχοιουργημάτων ἐκ κειμένων τῆς ἐντέχνου λογοτεχνικῆς δημιουργίας.

Ἄλλα καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. 6 καὶ 8 δίστιχα εὐρίσκω, καταγεγραμμένα, μὲ μικρὰς παραλλαγὰς εἰς συλλογὰς δημῳδῶν ᾠσμάτων. Τὸ πρῶτον φέρεται παρὰ Fauriel, ὥς:

*Νά 'χα τὰ στήθη μου ὑαλί, νά 'γλεpes τὴν καρδιά μου,
πῶς εἶναι μαύρη κι ἄλαλη γιὰ λόγον σου, κυρά μου¹⁾.*

Τὸ δεύτερον ἐδημοσιεύθη ἐκ ζακυνθινοῦ ἐπίσης χειρογράφου ὑπὸ τοῦ Ν. Βέη:

*Πρέπει νά ἔχω ὑπομονή σὰν πὺν πατοῦν τὸ χῶμα,
πὺν τὸ πατοῦν καὶ δὲν μιλεῖ, γιὰτὶ δὲν ἔχει στόμα²⁾.*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

¹⁾ C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne... Paris 1825, tom. II, σ. 274.

²⁾ Ν. Α. Βέη, Νεοελληνικά δημῳδῆ ᾠσματα ἐκ χειρογράφων κωδίκων. Ἐνθ' ἀν., σ. 9 (ἀρ. 17).

Η ΛΗΓΟΡΟΥ
ΠΑΛΑΙΟΝ ΜΑΝΙΑΤΙΚΟΝ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΟΥ
ΥΠΟ

ΔΙΚΑΙΟΥ Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ

1. Είσαγωγή.

Εἰς παλαιότεραν μικράν μελέτην μου περὶ τοῦ μοιρολογίου τῆς Μέσα Μάνης ¹⁾ εἶχον παρατηρήσει ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ διακρίνεται τοῦ μοιρολογίου τῆς Ἐξω Μάνης.

Τὸ τῆς Ἐξω Μάνης ὑπάρχει ἔτοιμον ἐκ τῶν προτέρων διὰ κάθε περίστασιν εἰς στίχον δεκαπεντασύλλαβον, ἔχει περισσότερον λυρικὸν στοιχεῖον καὶ περιεχόμενον μὲ γενικώτερον χαρακτήρα. Ἀντιθέτως, τὸ μοιρολόγι τῆς Μέσα Μάνης εἶναι αὐθόρμητον δημιούργημα τῆς στιγμῆς ἀπὸ γυναῖκα συνήθως ἀγράμματον, ὡς ἔμπνευσις ἐκφράζουσα τὰ συναισθήματα τοῦ λαοῦ. Συντίθεται τὸ μοιρολόγι τοῦτο εἰς ὀκτασύλλαβον στίχον χωρὶς νὰ εἶναι υποχρεωτικὴ ἡ ὁμοιοκαταληξία, εἰς δὲ τὸ περιεχόμενόν του εἶναι προσωπικόν, ἀναφέρεται δηλαδὴ ἕκαστον εἰς ὥρισμένον πρόσωπον. Ἐγείνεται ἀφηγηματικὸν κυρίως χωρὶς νὰ λείπῃ καὶ τὸ λυρικὸν στοιχεῖον. Ἡ ἀλληγορία καὶ κυρίως ὁ διάλογος, ὅστις ζωηρευεὶ τὴν ἀφήγησιν, προσδίδουν γοργότερον ρυθμὸν καὶ χροιάν ἐξ ὅπου δραματικὴν, ἰδίως εἰς τὰ μοιρολόγια τὰ ἔχοντα θέμα τὴν ἐκδίκησιν, τὸν δικαίωσιν ²⁾, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκει καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον.

Εἰς τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν, τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὰ μοιρολόγια ταῦτα, διακρίνει κανεὶς ἀνάγλυφον τὴν μανιατικὴν ψυχὴν μὲ τὰς ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι διέπουν τὴν ζωὴν τοῦ Μανιάτου ὡς καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου, ἅτινα ἐξημιούρ-

¹⁾ Γύρω στὸ μοιρολόγι τῆς Μέσα Μάνης, *Σπарт. Χρονικά* 5 (1942) τεύχ. 53 - 63, 6 (1943) τεύχ. 67 - 70.

²⁾ Περὶ τοῦ ἐθίμου τῆς ἐκδίκησης — ἡ λέξις βεντέττα εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν τόπον — ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Μάνης γενικώτερον, βλ. βιβλιογραφίαν εἰς *Ν. Θ. Κατοικάρου*, Ἡ βεντέττα ἐν Μάνη, Ἀθῆναι 1933, σ. 117 - 137. *Β. Πατριαρχέα*, Ἡ αὐτοδικία ἐν Μάνη, Ἱστορικὴ, γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ συμβολή. Ἀνωνύμου Μανιάτου Ἡμερολόγιον, *Νέον Κράτος* τεύχ. 23 (1932), σ. 450 - 465 καὶ αὐτοτελὼς τῷ 1939 εἰς σ. 20. Ὡς πρὸς τὸ ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ Ἡμερολόγιον Ἀνωνύμου Μανιάτου παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο, ὡς ἀπέδειξεν ὀρθότατα ὁ Δ. Δημητράκος (Οἱ Νυκλιᾶνοι, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1949, σ. 256 - 260) καὶ ὡς ἐξηκριβώσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐπιζώντων γερόντων (ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ γεγονότα φέρονται ὅτι συνέβησαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1864 - 1875 εἰς τὸ ἰδιαίτερόν μας χωρίον Κίτταν) εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου πλαστόν.

γησαν τὰ ὀρμητικὰ συναισθήματα καὶ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς ταύτης.

Ἡ ἐκδίκησις, ἡ ὁποία εἶναι μεταξύ τῶν κυρίων κοινωνικῶν θεσμῶν τοῦ τόπου, ἐμπνέει τὴν σύνθεσιν τῶν μοιρολογίων τοῦ δικαίωμοῦ. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐδημιούργησαν ὁ ἐγωισμός, ὁ ατομικὸς ἢ οἰκογενειακός, ἡ εὐθιξία, τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς, τὸ φιλότιμον, τὰ μαχητικὰ ἔνστικτα—ἡ κλοπὴ εἶναι ἄγνωστος—καὶ κυρίως ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ.

Εἰς τὰ μοιρολόγια τῆς ἐκδικήσεως, μὲ τὸ ἰδιαίτερον ἕκαστον περιεχόμενόν του, ὡς πραγματικαὶ τραγωδίαι, διαγράφονται ἀδρότεροι οἱ χαρακτήρες ἢ εἰς τὰ λοιπὰ μοιρολόγια, ὡς τὰ τοῦ Χάρου. Εἰς ταῦτα, δηλ. τὰ μοιρολόγια τῆς ἐκδικήσεως, κυριαρχεῖ ἡ γυναικεία μορφή. Αὕτῃ, ἡ δημιουργὸς τοῦ μοιρολογίου, εἶναι καὶ ὁ κύριος συντελεστὴς εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ δικαίωμοῦ. Αὕτῃ συνδουλίζει τὴν φωτιὰν τοῦ μίσους καὶ ἐξάπτει τὰ πάθη. Οὕτως ἡ νεαρὰ ἀδελφή, τῆς ὁποίας ὁ ἀδελφὸς ἔπεσε θῦμα ἀδίκου ἐπιθέσεως, μένει πιστὴ εἰς τὴν ἰδέαν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατόν του καὶ ἔτσι ὀπλίζεται καὶ καταδιώκει τὸν φονεὰ τοῦ ἀδελφοῦ της:

Ἐδόθη λόγος ἔς τὰ χωρ'ά
τ' ἐγὶν¹⁾ ἡ Βγενικὴ φονεά²⁾
—Ἐτώρα, μαυρο-Βγενικῇ,
γυναικα, ἀντρας³⁾ τὰ γενῆς,
ζούστηκο κι' ἀρματώθηκο
καὶ πάρε τὸν καλὸ σαρμᾶ
καὶ τρέχα ἔς τὰ Γυρίσματα⁴⁾
νὰ κνηγῇ τὸ φονεά!

Τραῦνξε τὸν καλὸ σαρμᾶ
κ' ἔκαμε δύο φονικά.

Ἐδόθη λόγος ἔς τὰ χωρ'ά.
τ' ἐγὶν¹⁾ ἡ Βγενικὴ φονεά²⁾.

Ἀκόμη καὶ ἡ σύζυγος ὀπλισμένη μὲ ἀφάνταστον ὀμότητα καὶ σκληρότητα δηλητηριάζει τὸν ἄνδρα της, διότι οὗτος ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν της. Ἐκδικεῖται ὑπέικουσα εἰς τὸν ἄγραφον νόμον τῆς «γενεᾶς», δεδομένου ὅτι ἡ παντρεμένη ἀνήκει εἰς τὴν «γενεάν» τοῦ πατρὸς της.

1) Τὰ συμπλέγματα ντ, μπ, νκ, γκ, γγ εἰς τὸ ἰδίωμα Μέσα Μάνης προφέρονται ὡς d, b, g.

2) Κτήματα περιβαλλόμενα διὰ ξηρολιθίνης μάνδρας.

- Γὰ πές μου, Καλοπόθο μου,
ἀμποῖον ἔκαμες φονεά;
"Ακουσα μινὰ σκληρῇ φωνῇ,
θὰ μ' ἀποκριθῇ ὁ Σατανᾶς :
- 1 — Ἄντρα ζου (κι ὁ κουνιάδο ζου,
ἐκεῖνοι μ' ἐσκοτώσασι.
"Εκαμα πέτρα τὴν καρδιὰ
(καὶ δὲν ἐμίλησα μιλιὰ,
κ' ἐδ'άηκα τὴν Τζίμοβα ¹⁾)
- 10 — καὶ ἀγοράζου σουλιμᾶ, ²⁾
νὰ φαρμακώσου τὸ φονεά.
"Εβαλα κ' ἐπλασα χυλὸ
κι ἀπ' ὄντε τὸν εὐκαίρισα,
ἐβγήκα τοὺν ἐμίλησα :
- 15 — Ἐλάτε μέσα καὶ οἱ τρεῖς.
Καὶ τὰ κουτάλια πήρασι,
πῆρασι πρώτη κουταλιά.
— Εἶπα : τοὺς ἐφαρμάκωσα !
— Νύφη, πικρίζει ὁ χυλός,
20 εἶπ' ὁ κακοῦργος πεθερός.
— Τ' ἀλεύρι πολυκαίριο ³⁾.
"Αμποῖα (κι ἄλλη Χρῆσι'ανῇ
τὴν ἔδ'α μέρα τῇ Λαμπρῇ,
τὸ γιόμα καὶ τὸ λειδινό ⁴⁾)
25 ἔθαψε ἄντρα (κι ἀδερφό ;
"Εδ'άηκε 'ς τὴ μάννα της :
— Μάννα, τὸν ἐφαρμάκωσα
τοῦ Καλοπόθο τὸν φονεά.
— Καλά 'καμες, παιδάκι μου,
30 ὅν νὰ τὰ φάης καὶ νὰ νιὰ πηχῇς
μ' ἄλλοτε ἄντρα 'πὸ δακεῖ!

Ἡ χήρα τοῦ κραταιομένου δέχεται με ἐπιπονηρὰς ταπεινώσεις καὶ τὸν ὑπὸ τῶν συγγενῶν της ἐπιβληθέντα γάμον μετὰ τοῦ φονεῆς τοῦ ἀνδρός της μέχρις οὗτο, φονεύουσα τὸν δεύτερον τοῦτον σύζυγον, ἐκδικεῖ τὸν φόνον τοῦ πρώτου.

Αὐτὰ εἶναι δραματικά περιστατικά, τὰ ὅποια ἀφηγεῖται ἡ Μανιάτισσα εἰς τὸ μοιρολόγι της χωρὶς νὰ προσπαθῇ νὰ τὰ δικαιολογήσῃ ἢ νὰ ζητῇ δι' αὐτὰ ἐξιλέωσιν. Ἐπιταγὴ ἀτεγκτος εἶναι τὸ ἀκροατήριόν της, εἶναι ἡ κοινὴ μανιάτικη γνώμη, εἶναι οἱ ἄγραφοι νόμοι τῆς πατρίδος της, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλουν τὴν συμπεριφορὰν ταύτην τοῦ αὐτόμου.

Ὁ μελετητὴς κατὰ ταῦτα τῶν μοιρολογίων τῆς Μέσα Μάνης δέον νὰ εἶναι προσέτι γνώστης καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς περιοχῆς ταύτης μετὰ τὰ σχετικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, διότι μόνον μετὰ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν θὰ ἀποβῇ δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ πραγματικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἐξέτασις βαθυτέρα τοῦ κλάδου τούτου τῆς δημώδους ποιήσεως εἰς τὴν Μάνην.

Τὰ μοιρολόγια ταῦτα, ἔχοντα προσωπικὸν χαρακτήρα, λόγῳ τῆς διεκτραγωδήσεως δι' αὐτῶν τῶν συνθηκῶν τοῦ θανάτου τοῦ μοιρολογουμένου νεκροῦ, ἄδον-

¹⁾ Ἀρεόπολιν, πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου.

²⁾ Δηλητήριον, ὑδράργυρον.

³⁾ Πολλῶν ἡμερῶν.

⁴⁾ Δειλινό, ἀπόγευμα.

ται ἅπαξ. Ἐν τούτοις, πολλὰ ἐκ τούτων, παρουσιάζοντα γενικώτερον διαφέρον ἀπὸ κοινωνικῆς ἐπόψεως ἢ συγκινούντα τὸν λαὸν ἀπὸ τὸ ἐν αὐτοῖς λυρικὸν στοιχεῖον, ἐπαναλαμβάνονται ὑπ' αὐτοῦ εἴτε κατὰ τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος κατὰ τὴν ἐργασίαν εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα, εἴτε κατὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας ἢ τὰς διασκεδάσεις εἰς τὴν ταβέρναν. Ἡ ἐπανάληψις αὕτη ἀλλοιώνει τὸ μοιρολόγι εἰς τὴν ἀρχικὴν του σύνθεσιν, διότι ὁ λέγων εἴτε λησμονεῖ τμήματα εἴτε προσθέτει ἰδικὰς του φράσεις, εἴτε συγχέει τὰ ἐν αὐτοῖς γεγονότα, κυρίως εἰς τὰ παλαιότερα μοιρολόγια, καὶ ἐκθέτει οὕτω πολλὰ ἐπεισόδια εἰς τὰ ὅποια μὲ τὴν εὐκολίαν τῆς μνήμης του συμφύρονται ὑπ' αὐτοῦ μέρη ἐκ διαφόρων μοιρολογίων.

Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριώτερα προβλήματα τὰ ὅποια ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ μελετητὴς τῶν μανιάτικων μοιρολογίων.

Ἐπὶ τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε ἐκδόσεων μανιάτικων μοιρολογίων πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ ἐκδότες τούτων ἀπέφυγον, πλὴν τοῦ Α. Πετρίδου καὶ κυρίως τοῦ Ν. Πολίτου, τὴν παραθέσιν γλωσσικῶν καὶ πραγματικῶν σχολίων, οὕτω δὲ τὸ μοιρολόγι εἰς πολλὰ σημεῖα γίνεται δυσχερὲς ἀντιληπτὸν ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν μὴ Μανιάτην ἀναγνώστην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν νεώτερον Μανιάτην. Πλὴν τούτων καὶ τὰ ἐκδοθέντα μέχρι τοῦδε μοιρολόγια εἴτε μεμονωμένα ἢ εἴτε εἰς συλλογὰς δὲν ἀποδίδουν πληρῶς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου. Ἐκ τῶν ἐκδοτῶν ὁ Κ. Πασαγιάννης¹⁾ εἰς τὴν συλλογὴν του παρουσιάζει αὐτὰ μᾶλλον ὥς λογοτέχνης. Ὁ Β. Πετρούνιος²⁾ ἐπιχειρεῖ μὲν νὰ τὰ καταγράψῃ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνει τούτου πλήρως. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὰς συλλογὰς αὐτὰς ἔχει τις πολλὰ νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ διορθώσῃ.

Ἡ Μανιάτισσα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ξένην μοιρολογεῖ εἰς τὸ γλωσσικόν της ἰδίωμα—κατὰ τὸ συνηθὲς τοῦ τόπου της—καὶ ἀδιαφορεῖ, ἂν διὰ τοῦτο τὴν περιπαίξουν τυχὸν ξένοι, μὴ Μανιάται, ἀκροαταί. Τότε δὲ δύναται νὰ εἴπῃ:

—'Σ τὸ 'δ'άβολο καὶ 'ς τὴν ὁργῇ
νὰ πᾶ' ἢ γλῶσσα ἢ Βλάχικῃ
καὶ ὅσοι τὴν ἀναμπαίζουσι
τὴ γλῶσσα τὴ Μανιάτικῃ,
ὁπὸ 'ν' ἢ γλῶσσα τοῦ Θεοῦ.

Τὰ μοιρολόγια εἰς τὴν Μάνην δὲν λέγονται μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κη-

¹⁾ Πλήρης βιβλιογραφία τούτων δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

²⁾ Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγοῦδια. (Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Βιβλιοθήκη Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, 3. Ἀθῆναι 1928).

³⁾ Μανιάτικα μοιρολόγια. Ἀθῆναι, 1934.

δείας τοῦ νεκροῦ ἀλλὰ καὶ κατὰ «τὸ κλάμα», τὸ ὁποῖον γίνεται κατὰ τὴν τρίτην, ἐνάτην καὶ τεσσαρακοστήν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν.

Μερικὰ ὅμως μοιρολόγια συντίθενται ἐκ τῶν ὑστέρων, ἔχουν δὲ ὡς θέμα σοβαρὰ γεγονότα, ἰδίως μάχας καὶ φόνους μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν. Εἰς τὴν περιπτῶσιν ταύτην τὸ μοιρολόγι λαμβάνει τὴν ἀφηγηματικὴν μορφήν τοῦ ἔπους. Ὁ ραψωδός, ἐνίοτε ἄνδρας, διότι μοιρολογοῦν καὶ οἱ ἄνδρες, κυρίως ὅμως γυναῖκα, ἀφοῦ πληροφορηθῇ τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος, συνθέτει τὸ ᾄσμα—βγάνει μοιρολόι—κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περιστατικῶν τούτου ἀλλὰ μὲ ὁδηγὸν τὸν συναισθηματικὸν κόσμον καὶ τὰ κοινωνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, στοιχεῖα κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Μέσα Μάνης. Αὐτὰ θὰ ἀξιώσουν, ἵνα τὸ μοιρολόγι διατηρῇται εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ τῆς Μάνης.

Εἰς τὰ μοιρολόγια τοῦ δικαιομοῦ ἀνήκει καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιεύμενον τῆς Ληγοροῦς, γνωστὸν ὡς: *Ἡ Ληγοροῦ ἢ τὸ μοιρολόι τῇ Ληγοροῦς.*

Τὸ μοιρολόγι τοῦτο εἶναι ἐν τῶν παλαιότερων, παρουσιάζει δὲ ἰδιαίτερον διαφέρον διὰ τὰ ἀπαντῶντα εἰς αὐτὸ κοινωνικὰ ἔθιμα τοῦ τόπου. Τοῦτο ἔτυχε μέχρι σήμερον πολλῶν ἐκδόσεων χωρὶς ὅμως αὐτὰ νὰ ἀποδώσουν πλήρως τὸ πραγματικὸν κείμενον καὶ τὸ ἱστορούμενον γεγονός.

Ἐκ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ μόνου ὁ Ν. Πολίτης ἐδόκε τὴν περισσότερον, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας ἐκδόσεις του, πλήρη μορφήν τοῦ μοιρολογίου μὲ ἀρκετὰ σχόλια. Παρὰ τοῦτο ὅμως ἡ ἐργασία τοῦ Πολίτου εἶχε παραλείψει, ἀρκετὰ δὲ τῶν σχολίων του χρῆζον διορθώσεως. Ἡ τελευταία ὑπὸ τοῦ Κ. Νταϊφᾶ ἐκδοσις τοῦ μοιρολογίου, παρὰ τὰς ἄλλας ἐλλείψεις της, γέμει γλωσσικῶν σφαλμάτων καὶ ἄλλων ἀνακριβειῶν.

Τὴν παραλλαγὴν τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα κατεγράψαμεν μὲ πολλὰ ἄλλα μοιρολόγια—ἀρκετὰ νεώτερα ἔχω καταγράψει ἀκούων ταῦτα κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θρήνου τῶν γυναικῶν—κατὰ τὸ ἔτος 1935 καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς ἐκ Κίτίας ὀγδοηκοντούτιδος τότε, νῦν δὲ μακαρίτιδος, Καλῆς Φοκαλίτσας. Τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν γεγονότων εἶχον τότε ἀναζητήσῃ μεταξὺ τῶν γεροντοτέρων τῆς περιοχῆς τῆς Μέσα Μάνης, ἔλαβον δ' ἔτι πολλὰς πληροφορίας καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Ἰωάννου Λιακάκου, πρωτοδίκου, ἐγγόνου κατ' εὐθεΐαν τοῦ εἰς τὸ μοιρολόγι ἀναφερομένου Γιάννακα, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ληγοροῦς.

2. Ἡ Ληγοροῦ.

Ἐνα Σαββάτο ἀπὸ βραδ'οῦ
ἐσυγυρίσι' ἡ Ληγοροῦ
νὰ πάη 'ς τοὺν ἀλλωνοῦνε της

ἀπὸ τὴν Κίττα 'ς τ' Ἀλυκα.

5 Σ τὸ δρόμο ποὺ ἐπάαινε
πέρασ' ἀπὸ τοῦ Μπουλαρ'οῦς

κι ἀπὸ τὰ Σπηλιωτ'άνικα,
ὄντες ἀμπόλυκε ὁ παππᾶς.
"Ολοὶ 'ς τὴ ροῦγα ἐκάθοντα

10 καὶ τὰ χαοτία 'παίζασι.
"Εκαμε πέτρινη καρδ'ἃ
κι ὅλους τοὺς ἐχαιρέτισε.
Καένας δὲν ἐμίλησε
μόν' ὁ φονεᾶς τοῦ Βέτουλα,

15 ὁ Πέτρος ὁ Λιόπουλος,
ἀπάνου ξεσηκώθηκε
καὶ τὴν ἐκαλαδέχηκε:
— Μωρή, καλῶς τὴ Ληγοροῦ,
καλῶς τη, καλῶς ὠρισε,

20 μωρή, κι ἂν πάης τ' "Αλυκα
νὰ πῆς τοῦν ἄλλωνοῦνε ζου,
τοῦ Γιάννακα ξεχωριστά,
τὴ ἄ' θέρη νὰ κάμουμε καλά,
ἐμεῖς τότε πλιερώνομε

25 κείνο τὸν παλαιοβέτουλα
νὴ ξεῖ γροῖχια νὴ ἐφτά
νὴ 'ς τὴν ἀκρίβγιο του κ' ἐννεᾶ.
"Α' δὲ θελήσουσι κ' ἐννεᾶ
ἄς τότε τρώῃ ἡ-γι-ἀρμαλακιά

30 κάτου 'ς τὰ Γιάλια χαμψηλά,
βεργάτη τὸν ἐβάλαμε
'ς τί' σγοῦρνες τοῦ Μονοδε'ντροῦ.
Πλέο δὲν τοῦνε δώνομε

οὔτ' ἔναν κάρπικον παρᾶ
35 καὶ ὅ,τι θέσι ἄς κάμουσι,
ὅ,τι περὶ 'πὸ χέρι τους.
"Σ τὰ "Αλυκα πὺν ἔφτασε

πέρασ' ἀπὸ τὴ Λατομά,
κι' ὅλοι 'ς τὴ ροῦγα κάθοντα,
40 δὲν ἐχαιρέτα πονθενά.

Σηκώθηκε ἡ νύφη της:

— Μωρή, καλῶς τὴ Ληγοροῦ,
μωρή, καὶ τ' ἐν ἡ πίκρα ζου
καὶ δὲ μᾶς ἐχαιρέτισες;

45 καένας μὴ ζ' ἐβάρησε,
νὰ μὴ ζ' ἀσκημομίλησε;
'Εκείνη δὲν ἐμίλησε
κ' ἐδ'άηκε 'ς τὸ σπῖτι τους.
Μὰ ὁ Γιάννης ἦτα πογγήρος

50 κι ἀμέσως τὸ κατάλαβε
τὶ κάπου ηῦρε τοὺς ὀχιτροὺς
καὶ τὴν ἐκογιονάρασι,
κι ἀπὸ ξεπίζου ἔφτασε:

— Μωρή, καλῶς τὴ Ληγοροῦ,
καλῶς τη τὴ Μπεϊκαινα,
μωρή, καὶ τ' ἔναι ἡ πίκρα ζου
καὶ δὲ μᾶς ἐχαιρέτισες;
καένας μὴ ζ' ἐβάρησε
νὰ μὴ ζ' ἀσκημομίλησε;

60 Σὰ μὲ ρωτᾶς θὰ ζὲ τὸ πού,
καένας δὲ μ' ἐβάρησε
κι οὔδε μ' ἀσκημομίλησε,
'ς τὸ δρόμο πὺν ἐρχόμουνα
πέρασ' ἀπὸ τοῦ Μπουλα'ρούς

65 κι ἀπὸ τὰ Σπηλιωτ'άνικα
ὄντες ἀμπόλυκε ὁ παππᾶς
κι ὅλοι 'ς τὴ ροῦγα κάθοντα
κ' ἔκαμα πέτρινη καρδ'ἃ
κι ὅλους τοὺς ἐχαιρέτισα

70 καὶ τοὺς ἐκαλημέρισα,
καένας δὲν ἐμίλησε
καὶ μούδε μ' ἀποκρίθηκε,
μόν' ὁ φονεᾶς τοῦ Βέτουλα,
ὁ Πέτρος ὁ Λιόπουλος,

75 ἐκείνος μ' ἀποκρίθηκε:
Μωρή, καλῶς τὴ Ληγοροῦ,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καλῶς τη, καλῶς ὄρισε,
μωρή, κι ἄν πάης τ' Ἀλυκα,
πές τους τοῦν ἄλλωνοῦνε ζου,

80 τοῦ Γιάννακα ξεχωριστά,
τί, ἄ' θέη νά κάμωμε καλά,
ἐμεῖς τοὺς τὸ πλιερόνομε
κεῖνο τὸ παλαιοβέτουλο
νῆ ξῆι γρόχια νῆ ἐφτά

85 νῆ ᾗς τὴν ἀκροῖθιο του κ' ἐννεά.
Ἄ' δὲ θελήσουσι κ' ἐννεά,
ἄς τότε τρώη ἡ-γι-ἀρμαλακιὰ
κάτου ᾗς τὰ Γιάλια χαμπηλιά,
βεργάτη τὸν ἐβάλαμε

90 ᾗς τὶ ὁγοῦνες τοῦ Μονοδε'ντροῦ. 125
Πλέο δὲν τοῦνε δῶνομε
οὐτ' ἓναν κάρπικον παρᾶ
καὶ ἅτι θεῶι ἄς κάμωμοι,
ὅ,τι περὶ πό χειρὶ τους.

95 Κ' ἔσκουζε ἡ Ληγοροῦ φωνή:
— «Δὲν ἔχει ὁ Βέτουλας καφὸ,
δὲν ἔχει μήτε γενιακό,
τὸ αἷμα του νὰ πάρουσι
καὶ νὰ ντόνε δικαῖωσουσι!

100 Ἔναι πουλλὶ τῆς ἔρημος!
Ἐχάθη νὰ ᾗμαι σερνικός!»
Ἐδαιμονίστη ὁ Γιάννακας
καὶ τοῦ ᾗθε σὰν παραλοή.
Ἐστάθη κ' ἐπομόνεψε

105 Ἰχία μὲ πὸ σουροῦπωσε
κ' ἐδ'άηκε ᾗς τὴ νύφη του:
— «Δῶσε μου, νύφη, τὸ σαρμᾶ,
ποῦ ἔναι ζ' τὸν κρεμανταλᾶ
καὶ τότε τρώει ἡ σγουν'ρᾶ,

110 τ' ἔμεινε ἀπονύχτερη
ἡ μαγκουφογελάδα μας».

Ἐκεῖνη τὸ κατάλαβε
ὅτι θὰ πάη γιὰ φονικό
καὶ τοῦ πε καὶ τοῦ μίλησε:

115 — «Γιὰ κάτσε χάμου, ἀφέντη μου,
καὶ πάου μὲ τῇ γυναικα ζου,
ἔρχεται καὶ ἡ Ληγοροῦ,
παίρονομε καὶ τῇ μάννα μας,
τὶ ζὲ σκοτώνουσι οἱ-γι-δχτροῖ

120 κ' ἔσένα σὰν τὸ Βέτουλα.

Ἐκεῖνος ἐκαψώθηκε
καὶ τὸ σαρμᾶ ξεκρέμασε
κι ὅζον ἐξαπετάχτηκε.

ᾗς τὴν πόρτα ὅπου ἐβγαῖνε

125 ἔκρησε ὁ Γιάννης τὸ σαρμᾶ:

— «Ληγοῦκα, ἔρημε σαρμᾶ,
νῆ ὁ Βέτουλας θὰ δικαιωθῇ,
νῆ θὰ διπλώσῃ τὸ σαρμᾶ.
Ἄ' δὲν ἐρθοῦ ὡς τ' ἀποταχᾶ

130 οῖζετε τὸ χαλίκι μου
καὶ μένα σὰν τὸ Βέτουλα.»
Κ' ἔδωσε μία κ' ἐφυγέ.

ᾗς τὸ δρόμο ποῦ ἐπάαινε,
ἀγροῖκῃσε ποδοβολή

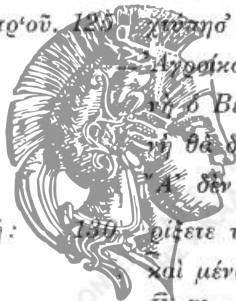
135 κ' ἐγύρισε κ' ἐκοίταξε,
ἦταν ἡ μαυρονύφη του,
ποῦ τὸν ἀγκόλλ' ἀπὸ κοντά.

— «Ε Γιάννη, ποῦ μὲ παρατᾶς
ποῦ μ' ἀγκολλᾶ ὁ Πέτρακας;

140 Γιὰ κάμε πίζον Δημητροῦ
γιατὶ θὲ νὰ δαιμονισιοῦ,
νὰ πάρη ὁ νοῦ μου τὰ βουνά
νὰ λέπη ὁ κόσμος νὰ γελᾷ.

— Γιὰ πές μου, Γιάννη, ἀφέντη μου,

145 ὡς πότε νὰ ζὲ καρτεροῦ
καὶ νὰ ζὲ περιμένωμε;

- Ἰχίσαμε τὸ λιοβάρημα
 ἃ' δὲν ἐρθοῦ καὶ ἃ' δὲ φανοῦ,
 οῖζετε τὸ χαλίκι μου
 150 καὶ ἐμένα σὸν τοῦ Βέτουλα.
 Κ' ἐτραύηξε τοῦ Μπουλα'ρούς.
 Σ' τὴ Ρίζα τοῦ Μπουροδλία
 ἔνα κασιόκ' ἐβέλαξε
 ἀπάν' ἀπὸ τὸν ἀγκρεμό.
- 155 — «Ἐλα κοντά μου, Σατανᾶ,
 νὰ κάμωμε μαζί δουλειά,
 καὶ ἂν εἶσαι σὺ, Δημήτρακα,
 ἔλα γιὰ συντροφία μου
 γιὰτι πάου τοῦ Μπουλα'ρούς».
- 160 Σ' τοῦ Μπουλα'ρούς πὺν ἔφτιασε
 Σ' τοῦ Πέτρου τοῦ Λιόπουλου
 οἱ πόρτες ἦτανε κλειστές.
 Σ' τὴν πορφύρεα σάθηκε,
 ἔκατσε καὶ ἀκρομάσθηκε,
- 165 τίποτε δὲν ἀγροίκησε.
 Τὸ ζεμπερέκι ἐτραύηξε.
 τὴν πόρτα δὲν τὴν ἀνοιξε.
 Ἐκατσε καὶ ἀποφάσισε,
 καὶ Σ' τὴν ἀργάνη ἐπήδησε,
- 170 ἔκατσε Σ' τὴν κοιτόκαλη
 καὶ τὸ σαρκῆ του ἔφτιανανε
 καὶ τὸν ἀδικοτάιζε.
 Ἡ πόρτα τότε ἀνοιξε
 μία γυναῖκα ἐδ'άηκε,
- 175 τὰ βόδια της ἀχιούριζε
 καὶ ἤυρεκε τότε τὸν καιρὸ
 καὶ ἀνέθη ἀπάνον Σ' τὸ λιακό.
 Ζυγώνει Σ' τὴν μανταλουχιά,
 κοιτάζει μέσα, τί νὰ ἰδῇ,
- 180 λέπει τ' ἐκάθουτα ὁ φονεὰς
 μὲ τὸ παιδί του καὶ ἔπαιζε,
- τὸν ἄκουσε καὶ ἐφώνησε:
 — φέριτε, γυναῖκες, τὸ χυλό.
 Τρανᾶ τὸν ἔρημο σαρκῆ
 185 καὶ ἐκείνος τὸν ἐγέλασε.
 — Ἀ, χάκι σου, βρὲ Σατανᾶ,
 μ' ἔταξες καὶ μ' ἐγέλασες.
 Πίζου τόνε ξανατρανᾶ,
 ἐπῆρε ὁ σαρκῆς φωτ'ιὰ
- 190 μέσ' ἀπὸ τὴν μανταλουχιά
 καὶ ἤυρε τὸν Πέτρο Σ' τὴν καρδιά.
 Ἐβγήκασι τὰ λιαρητά.
 Ὁξον ἐξεπετάχτηκε
 καὶ ἤυρε τὴν πόρτα σφαλιστή
- 195 καὶ ἔνα σαρντίδι ἐδῶκε
 καὶ Σ' τὴν ἀργάνη ἀνέθηκε
 καὶ ἀντεσ' ὁ ἔρημος σαρκῆς,
 ἀντεσ' δὲν ἐξάτηκε.
 Σαντεσο, ἔρημε σαρκῆ,
- 200 γιὰτι Σ' ἀφίνου καὶ ἐπαδά,
 τὸ θέλημα μου τό'καμα.
 Ἐδῶσε μία καὶ ἔφυγε
 καὶ ἐδ'άηκε τὴ Νέασα,
 πὺν συντροφία εἶχας,
- 205 μίλησε τοῦ βαρ'δάτορα,
 καὶ ὁ Λίας ἀποκρίθηκε:
 — Ἀμποῖος εἶσαι πὺν μιλᾷς
 τώρα τὴ νύχτα, τί ζητᾷς;
 — Ἐγὼ εἶμαι, ὁ Γιάννακας,
- 210 ἐσκοίωσα τὸ μάρπα ζου,
 πὺν ἦτα καφὸς τῇ μάννα ζου,
 τὸ Πέτρο τὸ Λιόπουλο.
 — Σήκω νὰ φύγῃς, Γιάννακα,
 νὰ πάῃς τὰ Σκυλλακιάνικα
- 215 νὰ μῆνε ῥοθῇ ἡ μάννα μου
 καὶ θέει νὰ μὲ βλαστημᾷ.

Σηκώθηκε ὁ Γιάννακας
 κ' ἐδ' ἄγ' τὰ Σκυλλακιάνικα.
 Πομόνεψε ἡ γ' ῥ' αὖ Λιακοῦ,
 220 ἦρθε τὸ γιόμα τὸ μικρὸ
 καὶ δὲν ἐφάνη ὁ Γιάννακας.
 Σηκώθηκε ἡ γ' ῥ' αὖ Λιακοῦ
 βάνει τὸ δρόμο 'ς τὰ μπροστὰ
 σκούζοντα καὶ φωνάζοντα :
 225 *Ε Γιάννακα, ξ Βέτουλα!
 θὰ ζᾷσε κλαίου ἀνάκατα!
 'Σ τοῦ Κούβαρον, πὸ πάαινε,
 ἐπέρινα ἕνας χρ' ἰστ' ανός,
 ὁ γέρον — Κν' ῥ' ακούλακας.
 230 — *Ε μάρπα Κν' ῥ' ακούλακα,
 τίποτα νὰ μὴν ἄκουσες
 ἀπὸ τοῦ Πάνου Μπουλα' ρ' οὐς ;

— Σκοτώθη ὁ κάλλις τῇ γενιᾷς,
 235 σκοτώθη ὁ πρῶτος γέροντας,
 ὁ Πέτρος ὁ Λιόπουλος.
 — Καὶ ποῖος τὸν ἐσκοτίωσε
 κείνον τὸν παλαιοβόιδακα ;
 — Εἴπαι τ' ἦρθ' ὁ Βέτουλας
 240 τ' ἠῦρσαι τὸ ντουφέκι του,
 κείνον τὸν ξερημο σαρμᾶ.
 Σηκώθηκε ἡ γ' ῥ' αὖ Λιακοῦ
 καὶ πάει τὰ Σκυλλακιάνικα
 κ' ἐμίλησε τοῦ Γιώργαρον :
 245 — Γιὰ ἔλα, Γέργο, νὰ ζε ἴδου,
 νὰ ζε ρωτήσουν νὰ μὲ πῆς,
 ὅτι εὐτοῦ ὁ Γιάννακας.
 — Ὁ Γιάννακας ἔναι ἐπά,
 πρὶν γὰρ τὴν στοάδα ξενοιασθῆναι

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

3. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μοιρολογίου.

Μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν Λιακάκου ἐξ Αἰτωλῶν καὶ Λιοπούλου (κλάδου τῆς οἰκογ. Μαντουβαλαίων) ἐκ Πάνω Μπουλαριῶν ὑπῆρχεν ἔχθρα, διότι κατὰ τινα συμπλοκὴν εἰς θέσιν Γιάλια, κειμένην μεταξὺ τῶν δύο χωρίων παρὰ τὴν θάλασσαν, ὁ Πέτρος Λιόπουλος ἐφόνευσεν τὸν Λιακάκον Δημήτριον, τὸν ἐπικαλούμενον Βέτουλαν.

Ἡ Ληγοροῦ, ἀδελφὴ τοῦ φονευθέντος, γνωστὴ καὶ μὲ τὸ ἐπώνυμον Μπεϊ-
 καινα, εἶχεν ὑπανδρευθῆ εἰς τὸ χωρίον Κίττα, βορείως τῶν Μπουλαριῶν. Αὕτη, μετα-
 βαίνουσα τὴν 14 Σ)βρίου εἰς Ἄλυκα διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς οἰκείους της καὶ διερ-
 χομένη διὰ τοῦ χωρίου Ἄνω Μπουλαριοί, συνηντήθη μὲ τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ
 της. Ἐπηκολούθησεν ἡ γνωστὴ ἐν τῷ μοιρολογίῳ συζήτησις τὴν ὁποίαν ἡ Ληγοροῦ,
 φθάσασα εἰς Ἄλυκα, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἀδελφόν της τὸν Γιάννακαν.

Οὗτος ἐξοργισθεὶς καὶ παρακινήθεις ἐκ τῶν λόγων τῆς ἀδελφῆς του μετέβη
 κατὰ τὴν νύκτα εἰς τοὺς Μπουλαριοὺς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λιοπούλου καί,
 ἀποτυχὼν εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀνοίξῃ τὸ παράθυρον, ὥθησε βιαίως τὴν
 θύραν καὶ ἐφόνευσεν τὸν Λιόπουλον. Μετὰ ταῦτα τρέχων ἔφθασεν εἰς Νέασαν, μι-
 κρὸν συνοικισμὸν παρὰ τὸ χωρίον Ὅχιά, καὶ κατηνύνη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ
 ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντος Λιοπούλου, διότι μεταξύ των
 ὑπῆρχεν ὁ δεσμὸς τῆς «συντροφίας».

Ἡ σύζυγος τοῦ φιλοξενούντος καὶ ἀδελφὴ τοῦ φονευθέντος, μὴ γνωρίζουσα τὰ διατρέξαντα, παρεσκεύασεν ὡς φαγητὸν εἰς τὸν Γιάννακα *κουταλίδες* (εἶδος τηγανίτου ἄρτου). Ἀκολούθως ὁ σύζυγός της προέτρεψε τὸν Γιάννακα νὰ μεταβῇ εἰς τὸ χωρίον Κίττα εἰς τὸν συγγενὴ τοῦ Γιάννακα Γεώργιον Σκυλλακάκη καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν πύργον του.

Οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος Λιοπούλου ἐξῆλθον ἐν τῷ μεταξὺ ἔνοπλοι, ἐπυροβόλουν καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐτέθησαν εἰς ἀναζήτησιν καὶ καταδίωξιν τοῦ φονέως.

Τὴν ἐπομένην διεδόθη ὅτι ἐφονεύθη ὁ Πέτρος Λιόπουλος.

Νέος ἐκ Κίττας ὅστις εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ φονευθέντος ἐπέστρεψε καὶ συνήντησε τὸν Γιάννακα εἰς τὸν πύργον τοῦ Σκυλλακάκη, λέγεται δὲ ὅτι τοῦ εἶπε: *Μὲ γειά σου τὸ πράτιγο* (δηλ. συγχαρητήρια διὰ τὴν ἐπιτυχίαν σου) καὶ ὅτι ὁ φονεὺς ἀπήντησε: *Μὲ γειά μου, μὲ χαρά μου* (δηλ. τὰ δέχομαι εὐχαρίστως, εἶμαι πλήρως ἱκανοποιημένος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μου). Ἐπρεπεν ὁμως ὁ Γιάννακας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄλυκα, ἀλλ' αἱ διαβάσεις ὅλα ἐφύλασσοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Διὰ τοῦτο τὸν συνώδευσε κατὰ τὴν νύκτα ὁ Γεώργιος Σκυλλακάκης μετὰ τῶν συγγενῶν του. Καθ' ὁδὸν καὶ πλησίον τῶν Μπουλαριῶν ἐπειδὴ ἤκουσαν θόρυβον, καὶ ὑπέθεσαν παρουσίαν τῶν ἐχθρῶν, οἱ συνοδοὶ ἐπέστρεψαν εἰς Κίτταν. Ὁ Γιάννακας ἠρνήθη νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ καὶ ἀπαρτίσας μόνος καὶ μεταβῇ εἰς Ἄλυκα. Ὑπολογίζων ὅτι οἱ ἐχθροὶ του δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῶν ὅτι αὐτὸς θὰ ἐτόλμα νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τῶν οἰκίων των καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἐφύλασσον τὰς ἄλλας διαβάσεις, ἐτόλμησε καὶ ἐβάδιζε τὸν δρόμον πρὸ τῶν ἐχθρικῶν οἰκίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πέτρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιάννακα, μετὰ τῶν συγγενῶν των εἶχον ἐξέλθει ἐξ Ἀλύκων πρὸς τὴν θέσιν Πραστὰ καὶ ἀνέμενον τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ μετὰ σκοπὸν νὰ τὸν ὑπερασπίσουν ἀπὸ τυχὸν ἐχθρικὴν καταδίωξιν.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἡ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν ἐχθρὰ ἐγένετο μεγαλυτέρα. Ἀμοιβαίως ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἐπεχειροῦντο ἐνέδραι, *χωσαίαι*. Τέλος, τῇ μεσολαβήσει ἄλλων οἰκογενειῶν ἐγένινεν *ἀγάπη* (συμβιβασμός) καὶ ἔλαβε χώραν ἡ τελετὴ τοῦ *ψυχικοῦ*, δηλαδὴ ἡ θεία λειτουργία τῆς λήθης τοῦ κακοῦ· ἐσχηματίσθη ἡ λιτανεία τῶν μεταμεληθέντων ἐκ βάρους ψυχῆς καὶ καρδίας ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἐβάδιζε πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ θύματος τὴν πορείαν τῆς συγγνώμης καὶ τοῦ ἐξιλασμοῦ.

Ὁ Γιάννακας συντετριμμένος καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φονευθέντος διὰ νὰ προσκυνήσῃ τὴν χήραν αὐτοῦ. Ἐνῶ ἐπλησίαζον εἰς τὴν θύραν, εἰς ἐκ τῶν συγγενῶν τῆς χήρας εἶπε: *σιρῶσε νύφη τὴ βελέντζα* καὶ ἐκείνη ἠρώτησεν: *ἀμποῖο μέγαλονε θὰ δεχτοῦ;* Ὁ Γιάννακας μὲ πάλλουςαν καρδίαν ἐγονάτισε καὶ ἡσπᾶσθη τὸ χερί τῆς χήρας. Ὅταν δὲ ἐκείνη τὸν

ἐνηγκαλίσθη, τὸν ἐφίλησε καὶ τὸν ἐσκέπασε μὲ ἕν φόρεμα — σημεῖον ὅτι γίνεται μέλος τῆς οἰκογενείας καὶ λαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ φονευθέντος — αὐτὸς τῆς λέγει τὸ ἐξῆς περιφημον δίστιχον :

Τὸ φίδι πὺν ζ' ἐδάγκασε, ἐδάγκασε κ' ἐμένα
καὶ ὅσο φαρμάκι ζ' ἔχουσεν, τό' χιουσεν καὶ σ' ἐμένα

(δηλ. ὁ κακὸς δαίμων ἐπροξένησε καὶ εἰς τοὺς δύο μας τὸ αὐτὸ κακόν).

Ἐκτοτε ἔγιναν *ψυχαδερφοί*, ἡ δὲ *ψυχαδερφροσύνη* μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν διατηρεῖται καὶ ἐκτιμᾶται παρ' αὐτῶν μέχρι σήμερον. Γενικώτερον ὁ δεσμὸς αὐτὸς μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν θεωρεῖται ἱερός, ὥστε εἶναι καὶ κώλυμα γάμου μεταξὺ τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα συνδέονται διὰ *ψυχαδερφροσύνης*.

Ὁ Γιάννακας μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου, τῇ συστάσει τῆς ἐκ Πύργου τῆς Μάνης οἰκογενείας Σέκερη, προσελήφθη εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας κατὰ τὸ 1840. Οὗτος κάποτε δυσареστηθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μάνην. Ἡ Δούκισσα ὅμως ἐκτιμῶσα τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του κατῴρθωσε νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πεντέλην. Ἐκείθεν δὲ κατὰ διαστήματα, κατήρχετο εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πατρὸς του Παναγιώτου καὶ τοῦ ἐγγόνου του Ἰωάννου πρὸς τὸν ὁποῖον πολλὰς διηγήτο περὶ τοῦ φόνου.

Ἐπιστρέφων κίπτε εἰς τὴν Πεντέλιν ὑπεροσύνῃ ἐνεκα κακοκαρίας καὶ σταματήσῃ εἰς χάνι (πανδοχεῖον) παρὰ τὸ Ψυχικόν ὅπου ἦσαν Μανιάται χωροφύλακες καὶ ἔπινον κρασί. Οὗτοι, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὸν γέροντα, τὸν προσεκάλεσαν εἰς τὴν συντροφίαν των. Μετ' ὀλίγον ἤρχισαν, κατὰ τὴν συνήθειαν των, νὰ μοιρολογοῦν, δηλαδὴ ἀντὶ ἁσμάτων νὰ ἐπαναλαμβάνουν μανιατικά μοιρολόγια. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἤρχισαν νὰ λέγουν καὶ τὸ μοιρολόγι τῆς Ληγορῆς. Ὁ γέρον παρηκολούθει σύννους τὴν ἀπαγγελίαν, ἔζη τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰς πλέον δραματικὰς ἡμέρας τῆς νεότητός του, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἀποκρύψῃ τὴν συγκίνησίν του ἤρχισε νὰ δακρύῃ. Οἱ χωροφύλακες ἀντιληφθέντες τοῦτο ἠρώτων ἐπιμόνως τὸν γέροντα περὶ τῆς αἰτίας τῶν δακρύων του. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἠρνεῖτο, ἀλλ' ὑπέκων εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των ἀπεκάλυπεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Γιάννακας καὶ διηγήθη εἰς τοὺς τὰ κατὰ τὸν φόνον. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 93 ἐτῶν, τῷ 1893, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κατ' εὐθεῖαν ἐγγόνου του κ. Ἰωάννου Λιακάκου, ὅστις διατηρεῖ καὶ τὴν φωτογραφίαν τοῦ Γιάννακα, εἰς ἣν παρίσταται οὗτος ὡς γέρον με γενειάδα καὶ σπινθηροβόλους ὀφθαλμούς.

4. Χρονολογία τοῦ γεγονότος.

Δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐγένετο τὸ συμβάν, διότι τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Ἰω. Λιακάκος ἐνθυμεῖται. Μετὰ πιθανότητος

δυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν τοῦτο μεταξύ τῶν ἐτῶν 1828-1836, τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸ μοιρολόγι Γεωργίου Σκυλλακάκη, ὅστις, ὡς ἐλέχθη, εἶχεν ἐν Κίττα ἰσχυρὸν πύργον¹⁾, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ φονευθέντος Λιοπούλου, τὸν ὅποιον οὗτος ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας του κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ φόνου, ἀπέθανε τῷ 1903 εἰς ἡλικίαν 75-78 ἐτῶν· κατ' ἀκολουθίαν ὁ Γιάννακας, ὅτε διέπραξε τὸν φόνον, θὰ ἦτο περίπου 25-30 ἐτῶν.

Ὡς ἡμερομηνία τοῦ φόνου ἀναφέρεται ἡ 14 Σεπτεμβρίου. Ὁ Γιάννακας γέρον ἤδη συχνὰ παρήγγελλεν εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του νὰ μὴ ἐργάζωνται κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, νὰ τιμοῦν καὶ σέβωνται αὐτὴν ἰδιαιτέρως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι διέφυγε τὸν κίνδυνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι οὕτω ἐξήτει τρόπον τινὰ ἐξιλέωσιν ἑαυτοῦ διὰ τὴν πράξιν του ταύτην, διὰ τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο μεταμέλειαν.

Λέγεται ἐπίσης ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ φονευθέντος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο ἄκρως ἀνήσυχος, διότι, ἐνῶ ἐκυνήγα ὀργυκία διὰ τῆς ἀπόχης—ὁ Σεπτέμβριος εἶναι ὁ μὴν τοῦ κυνηγίου τῶν ὀργυκίων—καὶ συνέλαβεν ἕν, τοῦτο διέφυγεν ἐκ τῆς χειρὸς τῆς, γεγονὸς ὅπερ ἐξέλαβεν ὡς κακὸν οἰωνόν. Καὶ ἄλλην παράδοσιν, αὕτη εἶδε τὸ γεγονὸς τοῦτο τοῦ κυνηγίου εἰς τὸν ὕμνον τῆς καὶ διὰ τῆς διακρινούσης τὴν Μανιάτικαν ἰκανότητος νὰ ἐρμηνεύη τὰ ὄνειρα ἐπεσώρησεν ὡς πραγματικὸν κακοῦ τὸ ὄνειρον, ὅτι τὸ ὀργυκί σημαίνει λατρεῖον καὶ τρώμιον.

5. Ἐκδόσεις τοῦ μοιρολογίου.

- A. **N. Γ. Πολίτου**, ᾠσματα δημοτικὰ Μάνης, *Πανδώρα* 16 (1866), φύλλ. 384, σ. 539 [στίχοι 45].
- B. **N. Γ. Πολίτου**, ᾠσματα δημοτικὰ Μάνης, *Αὐτόθι* 18 (1868), σ. 438-440 [στίχοι 161].
- Γ. **A. Thumb**, Handbuch der neugriechischen Volkssprache, Strassburg 1910, σ. 276-278 [στίχοι 55].
- Δ. **K. Πασαγιάννη**, Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια, Ἀθῆναι 1928, σ. 88-89 [ἀριθμ. 147 στίχοι 46 καὶ ἀριθμ. 48 στίχοι 30].

¹ Τούτου σώζονται σήμερον μόνον τὰ θεμέλια, τὰ ὅποια δυστυχῶς κατεστράφησαν πρὸ μηνὸς κατὰ τὸ ἡμισυ, ἵνα μὴ καλύπτουν τὴν θέαν παρακειμένου καφενεῖου. Τὸν πύργον τοῦτον, ἡρνήθη νὰ κρημνίσῃ ὁ Γ. Σκυλλακάκης ὅτε ἐπεσκέφθη τῷ 1836 τὴν Μάνην ὁ βαυαρὸς ταγματάρχης Φέδερ μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιβάλῃ εἰρήνευσιν εἰς τὸν τόπον. Ὁ Σκυλλακάκης μάλιστα ἦλθεν εἰς ἑνοπλον ρῆξιν πρὸς τὸν Φέδερ, συνελήφθη ὁμως ὑπ' αὐτοῦ κατόπιν σκληρᾶς μάχης καὶ ἐνῶ ὠδηγεῖτο εἰς Τριπολιν ἐδραπέτευσεν, ἔκτοτε δὲ ἐξηφανίσθη. Διὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπάρχουν πολλὰ μοιρολόγια. Ἐν ἐκ τούτων ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Ν. Πολίτης εἰς τὴν *Χρυσολίδα* 3 (1865) σ. 656. Ἀλλὰ ἐδημοσιεύθησαν ἀλλαχοῦ, ἔχομεν δὲ καὶ ἡμεῖς συλλέξει ἀρκετά.

- Ε. **Β. Πετρούνια**, Μανιάτικα μοιρολόγια. Σειρά Α'. Ἀθήνα 1934, σ. 37-40 [στίχοι 179].
- Ζ. **Γ. Οικονομάκου**, Μανιάτικα μοιρολόγια. Τῆς Ληγοροῦς, *Λαογρ.* 11 (1934) σ. 248-249 [στίχοι 25].
- Ζ. **Ἄγ. Θέρου**, Τὰ τραγούδια τῶν Ἑλλήνων, τόμ. 2, 1952, σ. 199-200 [στίχοι 33].
- Η. **Κ. Νταϊφᾶ**, Τὸ Μανιάτικο μοιρολόι, *Νέα Ἑστία* 57 (1955), σ. 302-309 [στίχοι 146].

Ἐκ τῶν ἀνεκδότων συλλογῶν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας σημειῶνω μόνον δύο παραλλαγὰς.

Θ. ΧΛΑ [Χειρόγραφον Λαογραφ. Ἀρχείου], ἀριθμ. 790, σ. 14-16, στίχοι 71 [Συλλογὴ Δ. Γιαννουκάκη].

Ι. ΧΛΑ, ἀρ. 1485 σ. 20-22, στίχοι 66 [Στ. Τζουμελέα, ἐξ ἀποστολῆς τῷ 1911, ἀπὸ Ξεχωρί Καρδαμύλης ὑπὸ τῆς διδασκαλίας Μπαρελέα].

Ἔλαβον ἔτι ὑπ' ὄψιν καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τῶν παραλλαγῶν τῆς ἡμετέρας ἀνεκδοτου συλλογῆς τὰς ἐξῆς:

ΙΑ. Καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Νικολοῦς Σαββατοῦ ἐκ τῶν 70 (1935) ἐκ τοῦ χειροῦ Ὁχιά, στίχοι 187.

ΙΒ. Καθ' ὑπαγόρευσιν Διαμάντως Σ. Σαββατοῦ, ἐκ τῶν 60 (1946) ἐκ Κίττας, στίχοι 82.

ΙΓ. Καθ' ὑπαγόρευσιν Δρακουλοῦς Κεκάκη, ἐκ τῶν 70 (1937) ἐκ Κίττας, στίχοι 83.

Σημειωτέον ὅτι τὸ μοιρολόγι τοῦτο εἶναι καὶ σήμερον γνωστότατον εἰς τὴν Μέσα Μάνην καὶ δύναται τις νὰ καταγράψῃ πολλὰς παραλλαγὰς αὐτοῦ.

6. Παρατηρήσεις.

Στ. 1-4. — Εἰς τὰς παραλλαγὰς Γ, Δ 148, Ε, ΣΤ, Η καὶ Ι τὸ μοιρολόγι ἀρχίζει μὲ στίχους ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι τὸ ἐν αὐτῷ γεγονός συνέβη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα: *Μιά σκόλη τσαὶ μιὰ Τσουριατῆ | τσαὶ μιὰ Δευτέρα τῇ Λαμπρῆς* (Γ). *Μιά σκόλη καὶ μιὰ Κυριακῇ | καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς* (Δ 148). *Ἐνα Σαββάτο ἀπὸ βραδὺν | ὅπ' ἐξημέρωνε Λαμπρῇ* (Ε). *Μιά σκόλη καὶ μιὰ Κυριακῇ | καὶ μιὰ Λαμπρῇ τ' ἀποταχὺν* (ΣΤ, Ι).

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπόμενον εἶναι νὰ ἀκολουθοῦν οἱ στίχοι: *Βάνει κοιλολούρια στὴν ποδιά | κόκκιν' ἀβγά στὴ ζουναριά* (Β, Γ, Δ 148, Ε, ΣΤ, Η, Ι) ἢ *ἔφτιανε ὡς τυρόπιτες | τίς ἔφηνε, δὲν ψήνουνται | παρὰ κομμάτια γίνονται* (ΣΤ στ. 4-7), διότι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα (ὡς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐπισήμους ἡμέρας) οἱ πενθοῦντες δὲν παρασκευάζουν τίποτε, ἀλλὰ δέχονται τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους των, οἱ ὅποιοι προσκομίζουν διάφορα ἐορταστικά παρασκευάσματα. Ἡ γυναῖκα

έτοιμάζει τὰ τῆς Λαμπρῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου της προκειμένου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πενθοῦσαν πατρικὴν της οἰκογένειαν.

Ὁ Ν. Πολίτης ἐκδίδων διὰ δευτέραν φορὰν τὸ μοιρολόγι (Β) τοὺς στίχ. 3-4: *Βάνει κουλλούρια στὴν ποδιά | κόκκιν' ἀβγά στὴ ζουναριά* κλείει ἐντὸς ἀγκυλῶν καὶ σημειώνει ὅτι «ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλου ἔσματος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχοντες». Ἄλλως τε εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ δύο ἐκδόσεις δὲν ἀναφέρεται ἡ λέξις *Λαμπρή*.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Ν. Πολίτου εἶναι ὀρθή. Ἐξ ἄλλου ἐπίσης ἔσματος (πιθανῶς τῆς *Φαρμακεύτρας*) ἔχουν ληφθῇ οἱ στίχ. 4-7 τῆς παραλλαγῆς ΣΤ.

Τὸ γεγονός, ὡς εἴπομεν, συνέβη τὴν 14 Σεπτεμβρίου, ἐπομένως οἱ ἀνωτέρω στίχοι δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ μοιρολόγι, ἀλλὰ παρελήφθησαν ἐξ ἄλλων μοιρολογίων ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἐπαναλαμβανόντων αὐτό. Ἡ πραγματικὴ ἡμερομηνία ὡς δευτερεῦον στοιχεῖον διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ἔχει πλέον λησμονηθῇ.

Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς (Α, Γ, Δ 148, ΣΤ, Ζ, Η, Ι, ΙΒ) τὸ μοιρολόγι ἄρχεται διὰ τῶν στίχων: *Μιά σκόλη καὶ μιὰ Κυριακὴ | ἢ ἐνίως* (Ζ, ΙΑ) προστίθεται καὶ ὁ στίχος: *καὶ μιὰ δεσποτικὴ γιορτή*. Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι τυπικοὶ πολλῶν παλαιῶν μοιρολογίων, ἐχόντων ὡς θέμα παρομοίαν ὑπόθεσιν. Ἐχει λησμονηθῇ ἡ ἀρχὴ των καὶ ἡ χρῆσις τυπικῶν πλέον στίχων διευκολύνει τοὺς ἀσθουμένους ἢ ἐπαναλαμβάνοντας αὐτὰ ἐμμέτρως. Ἡ Π. ἀρχεῖται διὰ τῶν στίχων: *Μία Δευτέρα τὸ πρωὶ σηκώθηκε ἡ Ληγοροῦ, φόρτωσε τὸ μουλάρι της | νὰ πάη εἰς τοὺν ἄλλονοῦνε της*. Εἶναι ἡ μόνη παραλλαγή ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρει ἐσθῆν.

Στ. 3.—Στοὺν ἄλλονοῦνε της. Αἱ παρῶν Α, Β, Γ, Δ 148, ΣΤ, ἔχουν: *στοὺν ἀνθρωπῶνε τους* (οὐχὶ ὀρθῶς ἢ Ζ ἔχει *στοὺν ἀνθρωπῶνε της*), ἢ Ι ἔχει *στοὺν ἐδικοῦνε της*. Δι' ὧν αὐτῶν ἐννοεῖται ἡ πατρικὴ οἰκογένεια τῆς ὑπάνδρου γυναικός. Ἡ γυναῖκα χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις: *οἱ - γι - ἄλλοι μου* (δηλ. οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἄγαμοι ἀδελφαί μου) ἢ *πάου 'ς τοὺς ἄλλου μου* (δηλ. εἰς τὴν πατρικὴν μου οἰκογένειαν). Ἡ Δ 147 οὐχὶ ὀρθῶς ἀναγράφει: *νὰ πάη στὴ μαννογενεά*. Ἡ Ληγοροῦ εἶχεν ὑπανδρευθῇ εἰς τὴν Κίτταν καὶ μετέβαινεν εἰς Ἀλυκα εἰς τὴν πατρικὴν της οἰκογένειαν καὶ ὄχι εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς μητρὸς της. Ἄλλως τε ἡ μαννογενεὰ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ὑπόθεσιν, οὐδὲ λαμβάνει θέσιν εἰς παρόμοια γεγονότα. Ἡ ἐκδίκησις εἶναι ἔργον τῆς πατρικῆς γενεᾶς.

Στ. 6.—*Τοὺ Μπουλα'ρ'οὺς*: ἀντὶ τούς· ἡ ἀποβολὴ τοῦ ε τοῦ ἄρθρου δι' ἀνομοίωσιν· φαινόμενον κρατοῦν εἰς τὸ ἰδιῶμα τῆς Μέσα Μάνης. Πρόκειται διὰ τὸ χωρίον Ἀνω Μπουλαριοί, τὸ κείμενον μετὰξὺ Κίττας καὶ Ἀλύκων. Διὰ τὸν κατ' ἐπένθεσιν τύπον *Μπουλα'ρ'οὺς* βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, *Συνιζήσεις καὶ ἐπένθεσις ἐν τῷ γλωσσικῷ ἰδιώματι τῆς Μέσα Μάνης*, *Λεξικ. Δελτίον τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν*, 6 (1953/4), σ. 89-206. Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ἐμβολάριος βλ. *D. Geor-*

gakas Beiträge zur Deutung als slavisch erklärten Ortsnamen, Byz. Zeit. XLI (1941), σ. 369.

Στ 7.—Τὰ Σπηλιω'τ'άνικα. Συνοικία τῶν ἄνω Μπουλαριῶν δι' ἧς διήρχετο ἡ ὁδὸς Κίττας - Ἀλύκων καὶ εἰς ἣν παλαιότερον κατῴκουν οἱ Σπηλιωτῆanoi (οἶκογ. Σπηλιώτη καὶ σήμερον εἰς Καλάμας). Τότε κατῴκουν ἐκεῖ οἱ ἔχθροὶ τῆς Ληγοροῦς οἱ Λιόπουλοι. Ἡ Ληγοροῦ ἠδύνατο νὰ κινῆται ἐλευθέρως, διότι αἱ γυναῖκες εἰς περιπτώσιν ἔχθρας μεταξὺ οἰκογενειῶν ἐτύγγανον ἀπολύτου σεβασμοῦ. Φόνος καὶ κακοποιήσις αὐτῶν ἐθεωρεῖτο δειλία καὶ ἀτιμία.

Στ. 9.—“Οντες ἀμπόλυκε ὁ παππᾶς. Ἦτο ἡ ὥρα τῆς 14 Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν εἶχεν ἀπολύσει ἡ ἐκκλησία. Οὐχὶ ὀρθῶς ἡ Ζ στίχ. 9 γράφει: στ' ἀμπύλημα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ἐρμηνεύει ὁ ἐκδότης ἀμπύλημα=πύλη, εἴσοδος. Τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο: στὸ ἀμπόλυμα, δηλαδὴ εἰς τὸ σχόλασμα, τὴν ὥραν ὅπου ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία.

Στ. 10.—Ροῦγα (βενετικὴ ruga). Τὸ μέρος τοῦ χωρίου ὅπου συγκεντρώνονται οἱ χωρικοὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς τῶν. Ροῦγα ὑπάρχει εἰς κάθε γειτονίαν (Κάνομε ροῦγα, πάμε-καθόμαστε ἐν τῇ ροῦγα ο. ροιγιάζου, κάνω ροῦγα).

Στ. 11.—Καὶ τὰ χαρτιά παίζουσι. Ἡ ΙΑ στ. 13-14 καὶ 64-65 ἔχει: Τοὺς ἦλθε καὶ ἐκάθοντα πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐλάλουντα. Ἄλλως ὥς ἡ ΙΓ στ. 7 ἀναφέρουν μόνον τὸν στίχον: χάμου ἐν τῇ ροῦγα κάθοντα.

Στ. 12-13.—Ἡ Ληγοροῦ πνίγει τὸν πόνον καὶ τὸ μῖσος τῆς καὶ χαιρετίζει τοὺς καθημένους. Δύο παραλλαγὰὶ ἐκ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς μου, ἡ ΙΒ στ. 7-14 ἀναφέρουν ὅτι ἡ Ληγοροῦ δὲν ἐχαιρέτισεν: “Οἱ σὶ τῇ ροῦγα κάθοντα | καὶ δὲν τοὺς ἐχαιρέτισε | καὶ ἀπάνον ξεσηκώθηκε | ὁ Πέτρος ὁ Λιόπουλος | καὶ τὴν ἐκαλαδέχηκε: | —Μωρὴ, καλῶς τῇ Ληγοροῦ, | Μωρὴ, τί ἐν' ἡ πίκρα ζου | καὶ δὲ μᾶς ἐχαιρέτισες; Καὶ ἡ ἄλλη, ΙΓ στ. 8, 12, 40: Πέρασε δὲν ἐμίλησε καὶ τότε ὁ Λιόπουλος τὴν ἐρωτᾷ: Γιατὶ περᾶς καὶ δὲ μιλᾷς; Ἡ συμπεριφορὰ αὐτῇ τῆς Ληγοροῦς δύναται κάλλιστα νὰ δικαιολογηθῇ ἔνεκα τοῦ μίσους πρὸς τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς.

Στ. 14.—Μόν' ὁ φονιάς τοῦ Βέτουλα. Ἡ Ζ στ. 12 ἐσφαλμένως γράφει: μονὲ τοῦ Βέτουλα ὁ γιός. Βέτουλας ἦτο ὁ φονευθεὶς ἐξ Ἀλύκων ἀδελφὸς τῆς Ληγοροῦς, ὅστις ἦτο ἄτεκνος, καθ' ὃ νυμφευμένος πρὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν, καὶ ὅχι ὁ φονεὺς αὐτοῦ ἐκ Μπουλαριῶν, ὅστις ἐχαιρέτησε τὴν Ληγοροῦν. Ἴσως ἐνταῦθα πρόκειται διὰ τὸν στ. 7 τῆς Α: Κανένas δὲν τῆς μίλησε | παρὰ ὁ Σκυλλο-Βέτουλας, δηλ. πρόκειται περὶ παρωνυμίου ὑβριστικοῦ τοῦ φονέως ἢ τοῦ πατρός του, ὅποτε ὁ στ. τῆς παραλλ. Ζ θὰ ἦτο: Μονὲ τοῦ Βάβουλα ὁ γιός. Ἐπίσης ἐσφαλμένως γράφεται Δ148 στ. 12: ὁ Πέτρος ὁ Λεόπουλος ἀντὶ Λιόπουλος. Ἐπικρατεῖ πλήρης σύγχυσις.

Στ. 18.—Καλῶς τῇ Ληγοροῦ. Αἱ Δ 147 στ. 8, 28 καὶ Δ 148 στ. 13 ἐσφαλμένως γράφουν: καλὸ σὶ τῇ Ληγοροῦ.

Στ. 26 — γρόχια γρόσα διὰ τὴν τοιαύτην διάθεσιν τοῦ σ πρὸ τοῦ ἡμιφώνου συνιζανομένης συλλαβῆς βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Συνίζησις καὶ ἐπένθεσις... ἐνθ' ἄν., σ. 116-118, καὶ ἐν Ἀθηνᾶ 59 (1945), σ. 57-58. Εἰς τὴν Δ. 147 στ. 14 φέρεται: σᾶς δίνουμε ἓνα τάλλαρο.

Στ. 29. — Ἀρμαλακία. Εἶναι τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν εἰς τεχνητὰς ἐπὶ βράχων ἄλυκας (γούρνας) διὰ τὴν παρασκευὴν ἄλατος. Τὰς ἄλυκας ταύτας ἐφύλασσαν τὸ μὲν διὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ ὕδατος ἀπὸ γούρνας εἰς γούρναν, ἕως ὅτου τοῦτο πήξη, τὸ δὲ διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ παρασκευαζομένου ἄλατος. Τὸ νόημα τοῦτο ἔχουν καὶ οἱ δύο ἐπόμενοι στίχοι 31-32: Βεργάτη τὸν ἐβάλαμε | τὶ σγοῦρνες τοῦ Μονοδε'ντρ'οῦ (Βεργάτης· ὁ ἀγορφυλάξ, Γάλλια καὶ Μονοδένδρι εἶναι τοπωνύμια παρὰ τὴν θάλασσαν). Διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν λ. χαμπηλά (χαμπηλά) ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Μπουλαριούς, οἵτινες, ὡς μεσόγειοι καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ κείμενοι, ἦσαν ὑψηλότερον. Οὐχὶ ὀρθῶς ἐρμηνεύεται (Β σχόλιον στίχ. 28) «τὴν παραθαλασσίαν, εἰρωνικῶς διότι πλησίον τῆς θαλάσσης ἐφονεύθη ὁ σύζυγός της». Ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα τὸ σφάλμα ὅτι ὁ Βέτουλας ἦτο σύζυγος τῆς Ληγοροῦς.

Στ. 35. — Ὅ,τι θέσι' ὅ,τι θελήσων.

Στ. 20-36. — Ὁ φονεὺς προτείνει εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ φονευθέντος νὰ μεταβίβασθαι εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ πατρὸς τῆς τὴν προθεσίαν του νὰ συμβιβασθοῦν καὶ νὰ τοὺς πληρώσουν τὸν φονευθέντα ἀπὸ μηδαιμίνης τιμῆς τῶν 6-9 γροσίων, ἄλλως ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ τί θὰ πράξουν. Ἐκφράζεται δηλ. περιφρονητικῶς καὶ πρὸς τὸν νεκρὸν καὶ πρὸς τὸν ζῶντα ἀδελφὸν καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς του.

Τίθεται ὁμῶς τὸ ἐρώτημα: Ὑπῆρχεν εἰς τὴν Μέσα Μάνην ἡ συνήθεια τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ φόνου διὰ χρημάτων;

Ἡ συνήθεια τοῦ νὰ διαλλάσσωνται αἱ ἐχθρικαὶ οἰκογένειαι, καταβαλλομένης ποσότητός τινος χρημάτων παρὰ τοῦ φονέως εἰς τοὺς γονεῖς ἢ εἰς τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, συναντᾶται ἤδη εἰς τὸν Ὅμηρον Ἰλ. I, 632-636 καὶ Ο, 448-500. Πρβ. καὶ Ν. Πολίτην, ἐνθ' ἄν., Παρδώρα 18 (1868), σ. 439.

Διὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐν Μάνη, βλ. Ἐγκύκλιον (15 Δεκεμβρίου 1830) τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας τῆς Καποδιστριακῆς ἐποχῆς πρὸς τοὺς προέδρους τῶν κατὰ τὴν Σπάρτην δικαστηρίων, ἐν Ἐπετηρ. Ἀρχείου Ἱστορ. Ἑλλήν. Δικαίου 5 (1954), σ. 118-122. Ἐκτενέστερον ἠσχολήθησαν οἱ G. Maurer, Das griechische Volk, Heidelberg, τόμ. Α, 1835 βλ. καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ τῶν Χ. Πράτσια καὶ Εὔστ. Καραστάθη, Ἀθῆναι 1943, τόμ. Α', σ. 141-142, 427-432. Μ. Καλαποθάκης, Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν νεωτέρων Λακωνίων (Μαυιατῶν), Ἐνδιέρη 4 (1851), σ. 476-477, Β. Vlavianos, Zur Lehre von der Blut-

rasche, Iena 1924, σ. 74. Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, 'Η πολιτική δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδίστρια, Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 23 (1948), σ. 480-481. Σ. Χ. Σκοπετίας, Ἐγγραφα ἐκ Δ. Μάνης, Ἐπετηρὶς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου 3 (1950), σ. 83, 109. Σ. Κουνέας, Ἡ ἀνθρωποκτονία (τὸ φονικὸ) ὡς διεργύημα τρίτου ἐν Μάνη, Προσφορά εἰς Σ. Κυριακίδη, Παράρτημα τῶν «Ἑλληνικῶν» 4. Θεσσαλονίκη 1953, σ. 364-374. Πβλ. διὰ τὸ ἔθιμον καὶ Ἰάκ. Βισβίτην, Δικαστικαὶ ἀποφάσεις Μυκόνου, Ἐπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλήν. Δικαίου 7 (1957), σ. 91.

Ἐκ τῶν μοιρολογίων, καθ' ὅσον γνωρίζω, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν «δικαιωμόν» τὸ παρὸν τῆς Ληγοροῦς εἶναι τὸ μόνον εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται μνεῖα τοῦ ἐθίμου.

Ἡ ἔξαγορὰ τοῦ αἵματος ἐθεωρεῖτο ὑποτιμητικὸν καὶ νομίζω ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐγένετο μεταξὺ ἰσχυρῶν, ἰσοδυνάμων οἰκογενειῶν (μεταξὺ Νικλιάνων). Ἴσως τοῦτο ἠνείχοντο ἀσθενέστεραι οἰκογένειαι (οἱ Ἀχαμνόμεροι ἢ Φαμέγιοι) εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων. Μεταξὺ ὅμως τῶν ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν διεξήγοντο σκληρότατοι καὶ ἐξοντωτικοὶ πόλεμοι. (Βλ. χειρόγραφον ἱατροῦ Παπαδάκη τῶν ἐτῶν 1715-1760 ἐν Δ. Δημητράκου, ἐνθ' ὅν σ. 199-216.) Οἱ πόλεμοι οὗτοι κατέπαυον μόνον κατόπιν ἐξοντώσεως ἢ ἐκδιώξεως ἐκ τοῦ χωρίου τῆς μᾶς τῶν ἀντιμαχομένων οἰκογενειῶν ἢ κατόπιν συμβιβασμοῦ (ἀλλάττης) μεταξὺ τῶν. Οὕτως, μοιρολογοῦσα ἡ Μανιάτιστα φονευθέντα ἀνγέλῃ της, παροτρύνει τοὺς ἀνδρας τῆς γενεᾶς της νὰ ὀρμήσουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀνταγόνων τῶν καὶ ἐκδικούμενοι τὸν φονευθέντα νὰ τοὺς ἐκδιώξουν:

Ὅλοι νὰ συμφωνήσωμε | ἄντρες γυναῖκες συντετὰ (=μαζί)
νὰ κόψωμ' ἔντρα καὶ κοντὰ | νὰ δούσε δ' ὠξωμ' ἀπὸ πὰ
νὰ πὰς' ἔχια ἔξω τὸ Μο'ρ'ὰ | νὰ τρώσι μαῦρα λάχανα.

Στ. 37.—'Σ τὰ Ἀλυκα πὸν ἔφτασε: Ἡ ΙΑ πρὸ τοῦ στίχου τούτου παρουσιάζει τὴν Ληγοροῦν ἢ ὁποία λέγει: Ἐπιζωκόλιασα κ' ἐγὼ | καὶ ἐμουτζωφασκέλωσα | κ' ἔδ' ἄλλα τὰ Ἀλυκα.

Στ. 37.—Ἀπὸ τὰ Σπηλιωτ' ἄνικα, ἡ Ληγοροῦ, μετὰ τὴν συνάντησίν της μετὰ τὸν Λιόπουλον, κατευθύνεται εἰς Ἀλυκα. Ἡ παραλλογὴ Ι στ. 19-22 ἀναφέρει ὅτι ἡ Ληγοροῦ: 'Σ τὸ δρόμο πὸν ἐπῆγαινε | ἔνα κατοῖκι βέλαξε, αὕτη δὲ τοῦ ἀπεκρίθη: ἔλα κοντά μου Σατανᾶ | νὰ τὴν διορθώσω τὴ δουλειά, | φτάνει 'ς τῶν ἐδικῶν της κλπ. Οἱ στίχοι οὗτοι εἰς ὅλας τὰς παραλλαγὰς φέρονται ὡς λεχθέντες ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Γιάννακα, ὅτε οὗτος μετέβαινε πρὸς ἐκδίκησιν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου ὅμως τούτου αἱ παραλλαγὰι παρουσιάζουν πλήρη σύγχυσιν τῶν γεγονότων. Οὕτως ἡ Α στ. 16-20 γράφει: Στὴ στράτα ὅπου πάγαινε |

καὶ τὸν κουνιάδο ἀπάντησε | — Καλῶς τηγε τὴ Ληγοροῦ | — Μὴ μοῦ μιλᾷς κουνιάδε μου | τ' ἔχω μεγάλονε σκασμόν, ἢ Θ στ. 26 παρέχει: καὶ ὁ Νικόλας τῆς μιλᾷ, ἢ δὲ Δ 147 στ. 17-21: Ἡ Ληγοροῦ ἐπικράθηκε | τὸ πτωκόλι νῆκαμε | καὶ πῆγε στὸν κουνιάδο της. | Ἐκεῖ τὴν καλοδέχτηκε. | Μωρὴ, καλὸ στὴ νύφη μου (γρ. καλῶς τή)... 24. Τὶ νὰ ζέ ποῦ, κουνιάδε μου. Οὐδὲν ἐκ τούτων εἶναι ἀληθές.

Στ. 38.—Λατομὰ ἢ, Λατομὴ τοπων., λατομεῖον. Θέσις ἐντὸς τοῦ χωρίου Ἄλκα ὅπου γίνεται ἡ συγκέντρωσις τῶν κατοίκων, ἡ ροῦγα. Περὶ τοῦ δωρικοῦ τύπου Λατομὰ (βλ. Δ. Β. Βαγιακάκον, εἰς Ἑλληνικά, τόμ. 15 (1956), σ. 214.

Στ. 39.—Ἡ ΙΓ στ. 24-27 ἔχει τοὺς στίχους: Ὡς τὴ Λατομὰ ποὺ ἔφτασε | ὁ Γιάννακας ὥς τὸ λάγκουννο (=τὴν γωνιά) | καὶ τὰ χαρτὰ ἐπαίξε, | πέρασε δὲν ἐμίλησε.

Στ. 41.—Σηκώθηκε ἡ νύφη της: Ἡ ΙΓ στ. 28-30 λέγει: ὁ Γιάννης τῆς ἐφώναξε | — Μωρὴ, καλῶς τὴ Ληγοροῦ, | γιατί περνᾷς καὶ δὲ μιλᾷς; Ὅλοι αἱ παραλαγαὶ συμφωνοῦν εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, ὅτι δηλ. ἡ Ληγοροῦ, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον τῆς πατρικῆς της οἰκογενείας, δὲν ἔχαιρέτα κανένα. Εἶναι τοῦτο σημεῖον τῆς μεγίστης στενοχωρίας καὶ τοῦ μίσους τὸ ὅτι οὐκ ἀνεπύχθη εἰς τὴν Ληγοροῦν πρὸς ἐκδίκησιν μετὰ τὴν στιχομυθίαν της μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ της.

Στ. 45, 46.—ζέ=σέ.

Στ. 48.—ἐ|δ' ἀπκε|ἐπαίβηκε, ἐπῆνε.

Στ. 49.—ποῦ γῆρος· πονηρός, εὐτυχής.

Στ. 52.—ἐκογιονάρασι· ἐνέπαιξαν, ἐκρούθυσαν.

Στ. 53.—ξεπίζου· ἐπίρρ. ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Στ. 55.—Μπεϊκάνια· παρωνύμ. τῆς Ληγοροῦς· ἐλέγετο καὶ Μπεϊκα.

Στ. 60-101.—Ἡ Ληγοροῦ, εἰς ἐρώτησιν τοῦ ἀδελφοῦ της διατὶ διερχομένη δὲν ἔχαιρέτισε, διηγεῖται τὰ διατρέξαντα κατὰ τὴν συνάντησίν της μετὰ τὸν φόνον τοῦ Βέτουλα καὶ διατυπώνει μετὰ πάθος τὴν γνώμην ὅτι ὁ Βέτουλας δὲν ἔχει συγγενεῖς διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν φόνον του, καὶ τὸ παράπονόν της διότι αὕτη δὲν εἶναι ἄνδρας διὰ νὰ πράξῃ τοῦτο.

Στ. 96.—καφός· ἀδελφός. Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. καφός ἐκ τοῦ καλαδερφός βλ. Δ. Γεωργακά, Ἑτυμολογικά, Byzant.-Neugr. Jahrb. 14 (1938) σ. 77-79. Τὴν ἐτυμολογίαν αὐτὴν παραλαμβάνει καὶ ὁ Φ. Κουκουλές, Ἑτυμολογικά, Ἀθηνᾶ 57 (1953) σ. 207. Ἡ ΙΑ στ. 90 λέγει: Δὲν ἔχει ὁ Βέτουλας καφούς | δὲν ἔχει ὁ Βέτουλας δικούς: Πλήρη σύγχυσιν προσώπων κάμνει καὶ ὁ Β. Πατριαρχέας, Τὰ τραγούδια τοῦ δικιωμοῦ εἰδικῶς ἐν Μάνη, Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά 1957 σ. 154, γράφων: ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος Γιάννη Βέτουλα λέγει εἰς ἐπήκοον τοῦ ἀνδραδέλφου της ἐξάπτουσα ἐπὶ μᾶλλον τὸ πάθος κατὰ τῶν ἐχθρῶν: Ὡς Γιάννη μου, τί νὰ ζέ ποῦ; | Βέτουλας δὲν ἔχει ἀδερφούς | μὴτ' ἀπομεινόνες δικούς. Οἱ στίχοι τοῦ μοι-

ρολογίου είναι σαφείς. Ἄλλος ὁ Γιάννης, ἄλλος ὁ φονευθεὶς ἀδελφός του Βέτουλας. Ἐνταῦθα δὲν μοιρολογεῖ ἡ χήρα τοῦ Γιάννη Βέτουλα (!) ἀλλὰ ἡ ἀδελφή τοῦ Γιάννη καὶ τοῦ Βέτουλα, δηλ. ἡ Ληγοροῦ.

Στ. 97. *γενιακό*. οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς διὰ τὸ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν φόνον του. Ἡ Ε στ. 66 λέγει: *μητ' ἀπομεινόνδς δικούς* (ἐξ αἵματος), ἡ Δ 147 στ. 37-38: *μη καὶ δὲν ἦταν ἀπὸ γενιά | δὲν εἶχε καὶ καένανε*; Ὁ ἐκδότης σχολιάζων τοὺς στίχους ἐπιφέρει: «Δι' ὅλων αὐτῶν ἡ Ληγοροῦ ἐρεθίζει τὸ φιλότιμον τοῦ ἀνδραδέλφου της», δηλ. ἐπαναλαμβάνει τὸ σφάλμα θεωρῶν τὸν ἀδελφόν της ὡς ἀντράδελφον (κουριάδον).

Στ. 101.—*Ἐχάθη νά 'μαι σερνικός*. Ἡ ΙΑ μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ἔχουσα 94 στίχους, εἶναι ἡ μόνη ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸ μοιρολόγι εἰς τὸ πρῶτον πρόσωπον. Ἐπειτα συνεχίζει εἰς τρίτον πρόσωπον.

Στ. 102.—*Ἐδαιμονίστη*. ἐτρώθη ἡ ἀνδρική φιλοτιμία του καὶ ἐξωργίσθη σφόδρα.

Στ. 103.—*Παραλόη*. παραζάλη, ἑλεως λογικῆς λόγω θυμοῦ.

Στ. 105.—*Ἰχία ἴσα*, μέχρι.

Στ. 107.—*σαρμῆς μαρκυκάναν* ὅπλον τῆς ἐπαφῆς, ὡς τὸ καρποφίλι.

Στ. 108.—*κρεμανταῶς*. Καρφίον ἐπὶ τοῦ τοῖχου ὅπου ἐκρέμειν τὸ ὄπλον. Τυπικοὶ εἰς τὰ μοιρολόγια τοῦ δικαίου εἶναι οἱ στίχοι: *νὰ ξεκρεμάσῃ τὸ σαρμᾶ | ποῦ ἔναι 'ς τὸν κρεμανταῶ | νὰ κυνηγήσῃ τὸ φονεᾶ*. Ἡ λ. μεταφορικῶς δηλοῖ τὸν μοιρογενῆ τῆς οἰκογενείας υἱόν, εἰς τὸν ὁποῖον κρεμάται ἡ διαδοχὴ τοῦ οἴκου, ἄλλως λέγεται οὗτος καὶ *κρεμαντούρι τοῦ σπι'τ'οῦ*.

Στ. 109.—*σγυν'ρ'ά*. σκουριά· διότι δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ οὔτε ἐκαθαρίζετο, ἀφοῦ ὁ νοικοκύρης του ἐφονεύθη.

Στ. 110.—*ἀπονύχτερη*. παρέμεινε κατὰ τὴν νύκτα ἔξω τῆς οἰκίας.

Στ. 111.—*ἡ μαγκουφογελάδα μας*· τὸ πρῶτον συνθετ. *μάγκουφος* (βακούφικος) εἶναι δηλωτικὸν ἀρᾶς· Ἡ ἀγελάδα ἡ ὁποία, διότι εἶχε φονευθῇ ὁ νοικοκύρης καὶ ἔμενε ἀδίκαιωτος, εἶθε νὰ θεωρηθῇ, ἢ εἶναι βακούφικη.

Στ. 112.—Ἡ Θ στ. 38 ἔχει: *Κ' ἡ Ληγοροῦ τοῦ μίλησε*.

Στ. 115.—Κατὰ μίαν παραλλαγήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ Ν. Πολίτης (Πανδώρα 18, σ. 440 σημ. 32) ἡ Δημητροῦ, χήρα τοῦ Βέτουλα, φέρεται εἰποῦσα εἰς τὸν Γιάννακαν ὅτε ἀνεχώρει:

Γιὰ πές μου, πές μου Γιάννακα | *ιζ' ἂν ἔν'* νὰ πὰς γιὰ τὸ φονεᾶ
πές μου νὰ ῥθῶ κ' ἐγὼ κοντὰ | γιὰ νὰ δαγκάσου μιά μπουκκεᾶ.

Στ. 119.—*τι*=διότι.

Στ. 121.—*ἐκαψώθηκε*· ἐστενοχωρήθη πολὺ.

Στ. 128. — νῆ θὰ διπλώσῃ τὸ σῶκουνί. ἢ θὰ ἐκδικηθῶ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου ἢ θὰ μὲ φονεύσουν καὶ ἐμένα, ὅποτε τὸ κακὸν εἰς τὴν οἰκογενεϊάν μου θὰ εἶναι διπλοῦν.

Στ. 129. — ἀποταχέα· τὸ πρῶτὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

Στ. 130 - 131. — ρίζετε τὸ χαλίκι μου | καὶ μένα σὰν τοῦ Βέτουλα· δηλ. διαγράψετε καὶ ἐμένα διότι θὰ ἔχω φονευθῇ. Εἰς ἀνέκδοτον παραλλαγὴν τῆς συλλογῆς μου στ. 64 - 67 φέρονται οἱ στίχοι: *Κὶ ἃ δὲν ἐρθοῦ κὶ ἃ δὲ φανοῦ | ὡς αὔριο τ' ἀποταχέα | μὲ κάνετε τῇ λειτουργιᾷ | καὶ μένα σὰν τοῦ Βέτουλα*. Χαλίκι μικρὸς λίθος. πόθεν ὅμως; ἢ φράσις; ἴσως ἐξ ἐθίμου κατὰ τὴν ταφὴν ἢ ἀλληγορικῶς ἐκ τοῦ τοίχου τῆς οἰκογενείας, βγάλατε ἐμέ, ποὺ ἤμουν χαλίκι της.

Στ. 136. — ἡ μαυρονύφη του· ἡ γυναῖκα τοῦ Βέτουλα.

Στ. 137. — Τὸν ἀγκόλλα· τὸν παρηκολούθει.

Στ. 139. — Ποὺ μ' ἀγκολλᾷ ὁ Πέτρακας. ὁ ἕτερος ἀδελφὸς τοῦ Γιάννακα καὶ τοῦ Βέτουλα. Ἀγκολλοῦ· ἐκδιώκω. Ἡ Δημητροῦ εἶχεν ὑπανδρευθῇ τὸν Βέτουλαν 40 ἡμέρας πρὸ τοῦ φόνου του, ἦτο ἐπομένως ἀρενός (εἶχε μείνει ἔγκυος καὶ ἐκ τοῦ ἄρενος τὸ ὅποιον ἐγεννήθη ὑπάρχει σημεῖον καὶ ὅς τῆς οἰκογενείας αὐτῆς) καὶ ὁ ἀκουαδόος τῆς Πέτρακας ἤθελε νὰ τὴν ἐκδιώκῃ πλεον ἀπὸ τὸ σπίτι του, ὁ Γιάννακας ὅμως φαίνεται ὅτι ἀντιτίθετο καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτήν.

Στ. 140, 188. — πίσου· πίσω.

Στ. 141 - 143. — Οἱ στίχοι αὐτοὶ ὡς χροατικιστικοὶ μεγάλης λύπης ἢ ὀργῆς εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐξ ἄλλων μοιρολογίων.

Στ. 147. — λιοβάρημα· ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

Στ. 152. — Ρίζα τοῦ Μπουρόλια· Τοπων. ἔξωθι τῶν Μπουλαριῶν.

Στ. 153. — Ἡ παραλλαγὴ Β στ. 78 - 80 γράφει: Ὡς τὸ Παρασκούνι ἀγνάντ' αἶξε, | μόν' ἓνας βέτουλας ὅς τὰ μπροστά | ἔβγαλε δυνατὴ φωνή. Παρασκούνι· τοπων. τῆς περιοχῆς.

Στ. 154 - 159. — Βαδίζων νύκτα ὁ Γιάννακας πρὸς τοὺς Μπουλαριοὺς ἤκουσεν ἐκ τοῦ ἄνωθεν τῆς ὁδοῦ κρημνοῦ βέλασμα ἀπὸ κατοίκου. Τοῦτο ἐξέλαβεν ὡς παρουσίαν τοῦ Σατανᾶ (ἢ αἷς εἶναι σύμβολον τούτου) καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ συνεργασίαν του διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν φόνον τοῦ ἀντιπάλου του· ὑπέθεσεν ὅμως ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ φονευθέντος ἀδελφοῦ του, ἡ ὁποία περιπλανᾶται καὶ φωνάζει μέχρις ὅτου τύχῃ ἐκδικήσεως καὶ ζητεῖ ταύτης τὴν συνδρομήν. Εἶναι γνωστοὶ οἱ στίχοι 258 - 259 τῆς χωρογραφίας τοῦ Ν. Νηφάκου, ἐνθ' ἂν, οὔτινες λέγουν:

Γιατὶ ὅσοι πηγαίνουνσι στὸν Ἄδη σκοτωμένοι
καὶ δὲν τοὺς ἐδικιῶσουν, μαινέσκονν κολασμένοι.

Περβ. Δ. Β. Βαγιακάκον, Ἡ νύχτα τοῦ δικιωμοῦ, Ν. Ἑστία 52 (1952), σ. 1551 - 1553.

Στ. 161, ἡ παραλλαγή Β στ. 85 - 87 γράφει:

Ἐῦδάη ᾽ς τοῦ Λιουρόμανα
τῆς ἔκατξε τῆς ἀγκρουμάστηκε,
τίποτα δὲν ἀγροίκησε.

Ὁ ἐκδότης λέγει ὅτι ὁ Λιουρόμανας ἦτο συγγενὴς τοῦ Ἡλιοπούλου. Ἐνταῦθα πρόκειται διὰ ἐπώνυμον *Λυροόγγονας* ἢ *Λυράκος*. Ἡ οἰκογένεια ὑπάρχει καὶ σήμερον.

Στ. 163. — πορταδέλλα· ἡ μεγάλη πόρτα, ἡ ἐξώπορτα.

Στ. 166. — ζεμπερέκι τὸ σιδηροῦν ἐργαλεῖον δι' οὗ κλείεται προχείρως ἡ θύρα. τουρκ. *zemberek*. (μάνδαλος).

Στ. 169. — ἀργάνη· ὁ φράκτης περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. ἐκ τοῦ ἀρχ. *ορχάνη* βλ. Δ. Β. Βαγιακάκον, Γλωσσικά ἐκ Καρπάθου, *Λωδεκ. Ἀρχεῖον* 2 (1956), σ. 190 - 194.

Στ. 170. — κοιτόκαλη· τὸ κοιτῆτρο.

Στ. 172. — ἀβιζοταῖζε· ἠτοίμαζε αὐτὸν διὰ τὴν πυροβολήσῃ.

Στ. 175. — ἀχιούριζε· ἐξῆλθε τῆς οἴκας μία γυναῖκα καὶ κατῆλθεν εἰς τὸ κατώγει διὰ τὴν ὁδὸν ἄγχορ εἰς τὰ βράδια.

Στ. 177. — λιακό· ἀπὸ ἡλιακωτῶν, εἰς τὴν ταράτσαν, ἥτις ἦτο ἐμπροσθεν τοῦ δωματίου.

Στ. 178. — μανταλουχιά· ἡ κλειδαροσύνη. Ἡ παραλλαγή Ι στ. 48 λέγει: ἀνέβη ἀπάνου στὴ σκεπή, μία δὲ τῆς ἡμετέρας συλλογῆς, ἡ ΙΒ στ. 67 - 68: ἀνέβη ἀπάνου στὴ σκεπή | τήραξ ἀπὸ τὴν κλιβανή (κλιβανή· γκλαβανή, καταπακτὴ).

Στ. 180. — λέπει βλέπει.

Στ. 183. — χυλό· ὁ χυλὸς εἶναι παρασκευάσμα ἐξ ἀλεύρου (κ. χυλοπίττες) κυρίως διὰ βραδυνὸν φαγητόν. Ἐτρώγετο μὲ γάλα ἢ μὲ φακὴν ἢ ἐπέχεον σάλτσαν ἐκ κρομμύου καὶ θερμοῦ ἐλαίου (κοιν. *τσιγάρισι*). Ἡ παραλλαγή Θ στ. 60 - 61 παρουσιάζει τὸν Γιάννακον νὰ ἀναλογίζεται τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν λέξεων τοῦ Λιοπούλου καὶ τὸν φονευθέντα ἀδελφόν του καὶ νὰ σκέπτεται: Λὲ θέει κι ὁ Βέτουλας χυλό, | δὲ θέει κι ὁ Βέτουλας φαεῖ;

Στ. 186. — χάκι ζον. Εὗγε σου, εἰρωνικῶς καὶ μὲ παράπονον, διότι δὲν συνεῖργησεν ἀμέσως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Τουρκ. *hakki* = εὐθύς, δίκαιος.

Στ. 191. — Μία ἀνέκδοτος ἡμετέρα παραλλαγή λέγει στ. 72 - 75: Τοῦ ῥιξε μία ντουφεκιὰ | κι ἔσκουξε δυνατὴ φωνή | μ' ἔφαιε τ' ἄνομο σ' ὕλλι. Τὸ βέβαιον εἶναι, κατὰ προφορικὴν παράδοσιν, ὅτι ὁ Λιόπουλος ἐκραύγασεν: Ὁμιε μ' ἐσκοτώσασι, ὀχτροὶ μ' ἐπεριλάβασι. Ἡ παραλλαγή Α στ. 41 - 42 ἀναληθῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Γιάννακας: ἐσκοτώσε καὶ τὸ φονεὰ | καὶ τὸν ὑγιόνη του μαζί. Ἐπίσης καὶ ἡ Ι στ. 61 - 62:

ἐσκότωσα τὸ Λιόγγονο | μὲ τὸ παιδάκι του μαζί. Ὅμοίως ἡ ΙΑ στ. 177 - 178 ἀναφέρει: ἤρρε τὸ Πέτρο στήν καρδιά | καὶ τὸ παιδί του 'ς τὰ νεφρά. Ὅμοίως ἀναληθῶς τελειώνει ἡ Η (Κ. Νταϊφᾶ), ἐνθ' ἀν. σ. 406: εἶπας ἴτι ἐσκοιώθηκε | ὁ Πέτρος ὁ Λιόπουλος | μὲ τὸ παιδί στήν ἀγκαλιά. Διότι ὁ ἴδιος, αὐτόθι σ. 304 σημ. 2, παρατηρεῖ ὅτι «ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ γνώρισαν τὸν γιὸ τοῦ Πέτρου Λιόπουλου, τὸν Παναγιώτη...». Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ παιδί ἐπέζησε.

Τὴν στιγμὴν τοῦ φόνου ἦσαν ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Λιοπούλου καὶ ἄλλοι συγγενεῖς του, ἡ δὲ σύζυγός του ἐκαθάριζε τὸν χειρόμυλον. Φαίνεται ὅτι μόλις εἶχε τελειώσει τὸ ἄλεσμα. Ὁ θόρυβος δὲ τοῦ χειρομύλου θὰ διηυκόλυνε καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Γιάννακα καὶ τὰς κινήσεις του εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὸν λιακόν (ταράτσαν).

Εἰς τὰ παλαιὰ μανιάτικα σπίτια ἀπαραίτητος ἦτο ὁ χειρόμυλος, ὅπου ἡ Μανιάτισσα τὸ βράδυ ἀλέθει καὶ συνοδεύει τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μὲ ἀπαγγελίαν μοιρολογίων ἢ θρηνεῖ τοὺς νεκροὺς της. Γνωστοὶ εἶναι οἱ στίχοι 227 - 228 τοῦ Ν. Νηφάκου :

*Τὴ νύχτα τὸ χερόμυλο, τρανοῦν, γυρίζουν, κλαίουν,
ἀλέθουν τὰ κριθάρια καὶ μοιρολόγια λέγουν.*

Ὁ Πασαγιάννης Δ 147 στ. 30 - 40 παρουσιάζει τὸν κουνιάδον τῆς Ληγοροῦς (ἐνῶ πρόκειται διὰ τὸν ἀδελφόν της) νὰ διαπραττῇ τὸν φόνον. Εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην παραλλαγὴν Δ 148 στ. 23 - 30 ὁ ἴδιος παρουσιάζει ὡς φονεὴ αὐτὴν ταύτην τὴν Ληγοροῦν, διότι σχολιάζων τοὺς στίχους τοῦτους γράφει: «Ἡ Ληγοροῦ ζῶνεται καὶ ἀρματώνεται καὶ πηγαίνει μόνη της τὰ ἐξοικηθῆ. Στὸ δρόμο τῆς παρουσιάζεται, ὁ Σατανᾶς μεταμορφωμένος σὲ κατοίκι καὶ ἐπακαλεῖται τὴ βοήθειά του γιὰ τὰ κίωση, δηλ. νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ φονικόν». Διακρίνει κανεὶς ἐνταῦθα τὴν μεγάλην ἀνακρίβειαν καὶ σύγχυσιν διὰ τὸ γεγονός.

Στ. 192.—τὰ λιαρητά· αἱ φωναὶ καὶ τὰ κλάματα διὰ τὸν φόνον· ρ. λιαρίζουν· κλαῖω καὶ φωνάζω δυνατά· οὐχὶ ὀρθῶς ἡ Β στ. 101 γράφει: ἐβγῆκε καὶ στὰ λιαρητά, δηλ. παρουσιάζει τὴν λ. λιαρητά ὡς τοπωνύμιον.

Στ. 195.—σαρντίδι· σάλτος, πήδημα.

Στ. 197 - 201.—ἄντεσε· ἐμπερδεύθη. Καθὼς ὁ Γιάννακας ἐπεχείρησε νὰ φύγῃ ἐμπερδεύθη κάπου τὸ λουρὶ τοῦ ὄπλου του καὶ ἐστάθη ἀδύνατον ἀμέσως νὰ τὸ ἀποσπᾷ. Τότε τὸ ἀφῆκεν ἐπὶ τόπου καὶ κρατῶν τὴν μπιστόλαν καὶ τὸ μαχαίρι ἐπήδησε τὴν μάνδραν καὶ ἔφυγε τροχάδην. Ἡ Α στ. 43 λέγει: ἐπῆρε πίσω τὸ σαλμᾶ καὶ στ. 45 μόν' τὸ τσαρούχι τοῦ ἄφησε. Ἡ Ε στ. 161 κῆξ. ἀναφέρει ὅτι: ἔδ' ἄη στῇ Μανώλαινας | —Ποῦ 'σαι, θεία Μανώλαινα | νὰ πάῃς γιὰ τὸ ντουφέκι μου, | τί στήν ἀρχάνη μ' ἄντεσε, | ἄντεσε, δὲν ἐξάντενε. Ἐιδιὰ κ(ι)αὶ τὸν ἔφερε | ἔδωκε μία κ' ἔφυγε. Πάντα τὰ ἀνωτέρω δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν πραγματικότητα, διότι δὲν ἦτο δυνατόν ἡ γυναῖκα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐχθρικήν αὐλήν, ὡς νὰ

μὴ ἦτο κανεῖς καὶ νὰ πάῃ τὸ ὄπλον, ἄλλως τε οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀμέσως ἐτέθησαν εἰς καταδίωξιν αὐτοῦ. Ἀνεστατώθη ὁλόκληρος ἡ γενιά. Ἐὰν ἡ γυναῖκα ἔπραττε τοῦτο, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐκθέσῃ τὴν οἰκογένειάν της καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἐχθρὰν πρὸς τὴν τοῦ φονευθέντος, ἣ καὶ νὰ σκοτωθῇ ἡ ἰδία τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς ἐξάψεως.

Στ. 203.— *Νέασα*. Μικρὸς ἀγροτικὸς συνοικισμὸς παρὰ τὸ χωρίον Ὅχιά, ὅπου κατοικεῖ σήμερον ἡ οἰκογένεια Λεφαντζῆ. Ὁ τύπος *Νέασα* τῆς Β στ. 112 δὲν εἶναι ὁρθός.

Στ. 204.— *συντροφία*. Ἐν ὅπλοις συμμαχία καὶ φιλία ἦτο δεσμὸς ἱερὸς παλαιότερον καὶ συνήθης μεταξὺ αἰτόμων εἰς τὴν Μέσα Μάνην. Πολλάκις συνέβαιναν, ὥστε μερικοί, μὴ ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς των, νὰ συνάπτουν ἀμοιβαίους ὅρκους μετ' ἄλλων φίλων των καὶ ἀπετέλουν τὴν λεγομένην *συντροφίαν*, δηλ. σύμπραξιν εἰς τὰς ὑποθέσεις των. Συνήρχοντο εἰς μίαν ἐκκλησίαν καὶ παρουσίᾳ ἑρέως ὠρχίζοντο ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν. Ὁρχίζοντο ὁμῶς ὅχι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἰς τὸ ὄπλον των.

Κατὰ περιόδους συνησπίζοντο καὶ αὐτοὶ οἰκογένειαι. Ἐκ τινος δὲ τοιούτου συνασπισμοῦ ὁ ὁποῖος ἐκλήθη «*Πετρολαγάνικο*» παρέμεινεν ἡ παροιμιώδης ἔκφρασις ἐπὶ παροιμιῶν γεγονότων «*ἐγὶνῃ ἡ τοῦ καίματος Πετρολαγάνικο*» (βλ. *Π. Καλονάκου*, «*Ἡθρογραφία Μάνης*», Ἀθῆναι 1934, σ. 18). Εἰς τοιοῦτους συνασπισμοὺς ἀναφέρεται καὶ τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα μετωλογίου:

Ὅντες ἐσφωτήσασιν
 Λάγνια καὶ Δημαρίστικα,
 Παχιάνικα καὶ Καλλονιοὶ
 καὶ ὅλος ὁ Πετροκουμουζῆς
 καὶ ἐβγάλασι ἓνα βαγρὸ
 τοῦ Λαζαράκο τὸν ὑγιό,
 καὶ ἐσκότωσε τὸ Θοδωρῆ,
 πὺν ἦτα ἡ μόστρα καὶ ἡ στολή...

Εἰς ἔγγραφον ἐκ Μέσα Μάνης τοῦ ἔτους 1817 πρὸς τὸν Καπετὰν Γιάννην Μαυρομιχάλην δι' οὗ ζητεῖται ἡ ἀπελευθέρωσις ἑνὸς κακοποιοῦ σημειοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς: «... καὶ ὑποσχόμεθα ἡμεῖς ὅτι ὅποτε ἤθελε ὁ Γιάννης Ἀθανασάκος πιάσει νὰ κάνῃ τὰ μαθημένα του, τὸ νὰ *κυνηγᾷ συντροφίες* ἢ Βαγγελιάνους ἢ Ἀλυκιῶτες ἢ καὶ ὅποιον ἄλλο κάμει μὲ τὸ χεῖρι του κακὸ...» δηλ. νὰ ἀναμειγνύεται εἰς ἐνόπλους συμμαχίας πρὸς ἐπιτέλεσιν κακοῦ, βλ. *Σ.Β. Κουγέα*, «*Ἡ ἀνθρωποκτονία, ἔνθ'* ἀν. σ. 367. Αἱ περισσότεραι τῶν παραλλαγῶν παραλείπουν τὴν μετάβασιν τοῦ Γιάννακα εἰς Νέασαν καὶ ἔπειτα εἰς Κίτταν. Μόνον ἡ Β στ. 112 κέξ. εἶναι λεπτομερὴς ἐπ' αὐτοῦ

εἰς δὲ τὴν Θ στ. 66-71' λέγεται: ἄφηκε τὸ ντουφέκι του | κ' εἰδάη στὰ Λεφαγγιά-
νικα | εἰδάη στοῦ Πέτρο τὴν καφὴ | καὶ τοῦ καλομαγέρεψε | μὲ κονταλίδες καὶ μ' ἄβγὰ |
νὰ φάη τοῦ Πέτρο ὁ φονεάς. Ἡ Ι στ. 59-63 λέγει: καὶ μιὰ καὶ δυὸ στὸ σπῖτι του |
ἐκεῖ τοὺς ἐδιγῆθηκε | ἐσκότωσα τὸ Λιόγγονο | μὲ τὸ παιδάκι του μαζί | μὰ ἔχασα καὶ
τὸ σαρμᾶ. Μία παραλλαγὴ ἐκ τῆς ἡμετέρας συλλογῆς, ἡ IB, τελειώνει μὲ τοὺς στί-
χους 77-82: 'Σ τὰ πόδ'α του ἔκαμε φτερά | κ' ἐπαρευρέθη 'ς τ' Ἀλυκα | κ' ἐφώ-
ναζε τῇ μάννα του | τὴν ἔκαμα τὴ γνώμη ζον | κ' ἐδίκαιωσα τὸ Βέτουλα | καὶ μὲ
τὸν κάλλιο τῇ γενεᾷς.

Ἡ φυγὴ τοῦ Γιάννακα καὶ ἡ διάσωσις αὐτοῦ ὡς δευτερεῦον στοιχεῖον ἔχει
λησμονηθῇ. Εἶναι ἀρκετὸν ὅτι ἐξεδικήθη. Τοῦτο ἱκανοποιεῖ καὶ ἀφηγητὴν καὶ κοι-
νὴν γνώμην. Τὰ ἐπακολουθήσαντα εἶναι λεπτομέρεια ἐπὶ οὐσιώδους.

Στ. 205.—Βαρ'δάτορας' ὁ φύλαξ τοῦ πύργου. Κατὰ τὴν περίοδον ἔχθρας
μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν οἱ ἄνδρες «ἐπ'χίαναν τὸν πύργους», δηλ. ἐφύλασσον ἔνο-
πιοι τοὺς πύργους, διότι ὑπῆρχε κίνδυνος ἢ ἀντίπαλος οἰκογένεια ἢ νὰ καταλάβῃ
αὐτοὺς ἢ νὰ πλησιάσῃ καὶ ἀνατινᾷξῃ τοὺς διὰ πυρίτιδος (μῖνας). Ἐκ τῶν πύρ-
γων ἄλλως τε ἐπολέμουν. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ στίχοι: ἐκάθοιτο βαρ'δάτορας | ἀπὰ
'ς τοῦ πύργου τὴν κορφή.

Στ. 214.—Νὰ πάης καὶ Σκυλλακιάνικα! Ἡ Α στ. 122-3 λέγει νὰ πάης 'ς τὰ
Τζιχριάνικα | νὰ βροῖκς τὸ Δικάνικα (γρ. Δικιάκα—Δικαίακα) καὶ κατωτέρω στ. 130:
Πάμε 'ς τὰ Σκυλλακιάνικα καὶ ὁ ἐκδότης σημειώνει: εἰς τὸ μέρος τοῦ χωρίου Τζι-
χριανίκων ἐν ᾧ κατῴκει ἡ γενεὰ (οἰκογένεια) τοῦ Σκυλλακάκη. Τοῦτο δὲν εἶναι ὁρ-
θόν, διότι ἡ οἰκογένεια Σκυλλακάκη κατῴκει καὶ κατοικεῖ εἰς τὸ χωρίον Κίττα καὶ
οὐκ εἰς Κεχριάνικα, χωρίον μεταξὺ Νέαςας καὶ Κίττας. Ὁ ἐκδότης ἄλλως τε εἶχε
δημοσιεύσει (Χρυσσαλλῆς 3 [1865] σ. 656) μοιρολόγια ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἐκ Κίτ-
τας Γεώργιον Σκυλλακάκην. Τὴν μετάβασιν εἰς Σκυλλακιάνικα, ἥτις εἶναι σύμφω-
νος καὶ πρὸς τὴν πραγματικότητα, σημειώνει καὶ ὁ Α. Thumb, ἐνθ' ἄν. σ. 276.

Στ. 216.—καὶ θέει νὰ μὲ βλαστημᾷ· θὰ μὲ καταρᾶται ὡς περιθάλψαντα τὸν
φονέα τοῦ ἀδελφοῦ της.

Στ. 219.—Ἡ γ' αἰ' ἀ Λιακοῦ· ἡ μητέρα τοῦ Γιάννακα.

Στ. 221-226.—Ἡ μήτηρ τοῦ Γιάννακα, ἀφ' οὗ οὗτος δὲν ἐπέστρεψε κατὰ τὴν
ὀρισθεῖσαν ὥραν, ἐθεώρησε τοῦτον ὡς φονευθέντα καὶ ἐξηλθεν ἀγωνιώσα καὶ κλαί-
ουσα αὐτὸν μαζί μὲ τὸν Βέτουλαν.

Στ. 229.—ὁ μάρπα Κ'ν'ρ'ακούλακας. Οὗτος ἦτο κάτοικος τοῦ χωρίου Τσυ-
καλιῶν, κειμένου πέραν τῶν Ἀλύκων, ἐπιστρέφων δὲ εἰς τὸ χωρίον του διῆλθεν
ἐκ Μπουλαριῶν, ὅπου ἔμαθε καὶ ἀνήγγειλε τὸν φόνον τοῦ Πέτρου Λιοπούλου
Εἶναι ὁ ἐξάγγελος τῆς ἀρχαίας τραγωδίας.

Στ. 233. — οὐρλιάζονται· θρηνοῦν μετὰ γοερῶν κραυγῶν.

Στ. 234. — ὁ κάλλιος τῇ γενιᾷς. Μέλημα τοῦ φονέως ἦτο πάντοτε ὁ φόνος τοῦ καλλιτέρου, τοῦ πλέον σημαίνοντος μέλους τῆς ἀντιθέτου οἰκογενείας, τοῦ κάλλιου, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς δὲν ἦτο αὐτουργὸς τοῦ ἐγκλήματος. Τοῦτο ἐπεδιώκετο, ἵνα ἡ συμφορὰ τοῦ ἀντιπάλου εἶναι μεγίστη καὶ τὸ κενὸν δυσαναπλήρωτον. Ἡ λέξις εἶναι συνηθεστάτη εἰς τὰ μοιρολόγια τοῦ δικαιωμοῦ: Πάει ὁ κάλλιος τῇ γενεᾷς. Τὸν κάλλιο ἐσκοτώσασι. Ἐπῆρασι τὸ αἷμα του | καὶ μὲ τὸν κάλλιο τῇ γενεᾷς κλπ.

Στ. 235. — ὁ πρῶτος ἡέροντας· ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, τῆς γενιᾷς, εἰς ὃν ἅπαντες ὤφειλον ὑπακοὴν καὶ σεβασμόν. Πβλ. τὰς παρόθι φρ. θὰ ζε βάλωμε ἡέροντα (εἰς τὴν ὑπόθεσιν), ἔναι ὁ ἡέροντά τους καὶ ἐκ μοιρολ. τοὺς στίχ.: ἔ, Μιχαλάκο ἡέροντα | ἡέροντα τοῦ Κατωπαγκιοῦ | δὲν τὸ ἡέροντ' ἀγροῖκητὰ | δτ' ἡ Σουρδῖνα ἔναι κακεῖν καὶ ἡ ἡέροντα ἐς χαλᾶ.

Στ. 238. — Παλαιοβοῖδακα· ἔκφρασις ὑβριστικὴ καὶ περιφρονητικὴ διὰ τὸν φονευθέντα· δηλ. τὸν ἀνόητον.

Στ. 249. — στράδα· στράτα· δρόμος· ψευδὲς εἰς τὴν οἰκίαν σου ἥσυχος.

Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΥΜΑΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Εἰς τὴν χορείαν τῶν ὁσιομαρτύρων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σημαντικὴν θέσιν καταλαμβάνει καὶ ἡ Ἁγία Παρασκευή ἣτις λατρεύεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τιμᾶται¹⁾ ὑπ' αὐτοῦ κυρίως ὥς προστατεύουσα καὶ παρέχουσα ἰάσεις εἰς τοὺς πάσχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ ρουμανικῷ λαῷ, καθόσον γνωρίζω, ἡ λατρεία τῆς Ἁγίας ἔχει βαθεῖας ρίζας, μερικαὶ δ' ἐξόχως ἐνδιαφέρουσιν παραδόσεις καὶ δοξασαίαι τῶν Ρουμάνων, ἀναφερόμεναι εἰς Αὐτήν, ἔχουν στενὴν συνάφειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν.

Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν τὰς λαϊκὰς περὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς δοξασαίας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν αὐτῶν.

Εἰσαγωγή.

Ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ὑπάρχουν τρεῖς εορταὶ σχετιζόμεναι πρὸς τρεῖς διαφόρους Ἁγίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὸ ὄνομα Παρασκευή. Ἡ πρώτη τούτων εορτάζεται τὴν 26^{ην} Φεβρουαρίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἁγία Παρασκευή, ἡ πέμπτη ἀδελφὴ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς²⁾ «ξίφει τελειοῦται». Ἡ δευτέρα εορτάζεται κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τῆς ἁγίας καὶ ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς περὶ ἧς θὰ γίνη λόγος κατωτέρω. Τῆς τρίτης τέλος ἄγεται ἡ εορτὴ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία εορτάζει τὴν μνήμην τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς

¹⁾ Ἐν Θράκῃ π.χ. ἀπὸ ὅλας τὰς Ἁγίας ἰδιαιτέρως ἐτίμων τὴν ἁγίαν Παρασκευήν. *Ἐλπίνης Σαραντῆ*, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακικά 20 (1944) σ. 16, σημ. 7. Ἐπίσης καὶ ἐν Ἠπειρῷ τιμᾶται ἰδιαιτέρως, διὸ καὶ εἰς τὰ περισσότερα χωρία τῆς περιούχης ταύτης ὑπάρχει μία ἢ καὶ περισσότεραι ἐκκλησαίαι τῆς Ἁγίας. *Κ. Διαμάντη*, Τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὰ Τζουμέρκα μετὰ τὸ χορὸν Καγγελάρι. Αἰξωνή, τόμ. Γ' (1953) σ. 63.

²⁾ Ἡ *Σαμαρεῖτις*, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔσχε τὸν γνωστὸν διάλογον, γενομένην χριστιανὴ ἐκλήθη *Φωτεινὴ* καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῶν διωγμῶν τοῦ Νέρωνος μετὰ τῶν δύο νιῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἐξ ἀδελφῶν, ὧν ἡ πέμπτη ἦτο ἡ ἁγία Παρασκευή. *Κ. Ι. Ανοβουνιώτου*, Ἡ ἁγία Παρασκευή. Ἱερὸς Σύνδεσμος, ἔτ. Ε' (II'), περ. Β', Ἐν Ἀθήναις, 15 Ὀκτωβρ. 1909, ἀρ. 107, σ. 1.

Νέας. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἡ Νέα, γεννηθεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὴν Σηλυβρίαν χωρίον Ἐπιβάτες, ἤκμασε κατὰ τὸν 10^{ον} ἢ τὸ πολὺ τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ἐνωρὶς δ' ἐγκαταλιποῦσα τοὺς γονεῖς αὐτῆς καὶ πλείστον τὸν τόπον διελθοῦσα ἤλθε τέλος εἰς Καλλικράτειαν, ἔνθα ἐπὶ ἔτη διαμείνασα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐκεῖ¹⁾.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Παρασκευῆ ἑορτασμοῦ τριῶν διαφόρων προσώπων, ὡς ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Κ. Ι. Δουβουνιώτης, ἐπῆλθε παρὰ τισι τοῦλάχιστον τῶν βιογράφων σύγχυσις τοιαύτη, ὥστε γεγονότα καὶ διηγήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ Συναξάριον τῆς μιᾶς ἁγίας Παρασκευῆς, μετηνέχθησαν εἰς τὸ Συναξάριον τῆς ἄλλης καὶ τὰνἀπαλιν. Οὕτω π.χ. εἷς τινος τῶν βιογραφιῶν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας εὐρίσκομεν τὴν εἶδῃσιν, ὅτι αὕτη ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον, ἥτις προφανῶς μετηνέχθη ἐκ τῆς βιογραφίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τῆς ἀκμασάσης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντωνίνου καὶ ἑορταζομένης τὴν 26^{ην} Ἰουλίου²⁾.

¹⁾ «Τὸ λείψανόν της βρίσκεται στὸ Ἱερό τῆς Μολδαβίας ἀπὸ τὸ 1640. Ὑπάρχουν δυὸ «χρυσόβουλλα» ποὺ λέγουν, πὼς ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Καλλιμάχης τῆς Μολδαβίας ὑπόσχεται νὰ πληρώνησιν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας τῶν Ἐπιβατῶν — ὑπόσχεσις ἀπὸ παλαιότητος 500 καὶ τὸ χρόνο (ἔτος 1816) καὶ παρακαλεῖ τοὺς διαδόχους του νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ἴδιο. Ἐπίσης ὑπόσχεται νὰ δίνη ἄλλα 225 λέϊ στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ (ἔτος 1818)». Κατίνας Σεραμέτη (Ν. Βεϊκου), Ἐπιβάτες (εἰκόνες ποὺ δὲν ἀρτίζουν), Σάντη 1951. (Χ/φον ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξικῷ Ν. Ἑλλήν. Γλώσσης, ἀρ. 658, σ. 3).

²⁾ Βλ. Κ. Ι. Δουβουνιώτης, Ἐνθ' ἂν., σ. 2. Σχετικὸς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς βιογραφίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας παρατηροῦμεν συντόμως τὰ ἀκόλουθα: Ὁ Βαλσαμὼν ἀναφέρων τὸν 63^{ον} κανόνα τῆς Πενθέκτης, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ψευδῶν μαρτυρολογίων καὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ καίειν ταῦτα, λέγει: «ὁ ἀγιώτατος δὲ Πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ Μουζάλων εὐρὼν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατεῖᾳ τιμωμένης, παρὰ τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς Ἀγίας, ὥρισε πυρὶ παραδοθῆναι καὶ ἐπέτρεψε τῷ διακόνῳ ἐκεῖνῳ τῷ Βασιλικῷ συγγράφασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον». Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Βαλσαμῶνος γίνεται φανερόν, ὅτι 1) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πατριαρχίας τοῦ Νικολάου τοῦ Μουζάλων (1147 - 1151) ὑπῆρχε βιογραφία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας, γεγραμμένη παρὰ τινος χωρικοῦ «ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ εὐαγγελικῇ διαγωγῇ τῆς Ἀγίας», καὶ 2) κατὰ διαταγὴν τοῦ Πατριάρχου τούτου ἐκινή ἡ βιογραφία αὕτη καὶ ὁ διάκονος Βασιλικὸς ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ γράψῃ νέαν βιογραφίαν. Δυστυχῶς ἀμφότεραι αἱ βιογραφίαι αὗται ἀπωλέσθησαν, εὐρίσκομεν ὁμῶς αὐτάς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς ἐν ταῖς σλαβικαῖς ἰδίᾳ βιογραφίαις τῆς Ἀγίας, ὧν οἱ συγγραφεῖς, ὡς φαίνεται, εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς ἀρχαίας ταύτας βιογραφίας. Ἀρχαία ὅποσδήποτε βιογραφία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ματθαίου, μητροπολίτου Μυρέων, γραφεῖσα μεταξὺ τοῦ 1605 καὶ 1621 καὶ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν: «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας ἐξ Ἐπιβατῶν». Τὸν βίον τοῦτον ἐδημοσίευσεν ἐξ αὐτογράφου τοῦ Ματθαίου ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς εἰς

Ἐκ τῶν τριῶν ὡς ἄνω Ἀγίων ἡ ἑορταζομένη κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου εἶναι γνωστοτέρα, τιμᾶται δὲ καὶ λατρεύεται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ περισσότερον τῶν δύο ἄλλων. Περὶ τὸ πρόσωπον τῆς Ἀγίας ταύτης κυκλοῦνται καὶ αἱ ποικίλαι λαϊκαὶ ἑλληνικαὶ καὶ ρουμανικαὶ παραδόσεις καὶ δοξασαί. Ἀλλά, πρὶν κάμω λόγον περὶ τούτων, θεωρῶ ἀναγκαῖον, ὅπως ἀναφέρω ἐν συντομίᾳ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς.

Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ¹⁾ ἡ Ἀγία αὕτη κατήγετο ἀπὸ χωρίον «τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης», ὑπῆρξε δὲ γέννημα χριστιανῶν γονέων, τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τῆς Πολυτείας, «οἵτινες τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἀόκνως διατηροῦντες ἐτύγχανον ἁτεκνοί. Προσηύχοντο δὲ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως δοῦναι αὐτοῖς τέκνον. Ὁ δὲ δημιουργὸς Θεὸς...

τὰ Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τόμ. Α', Ἐν Περουπόλει 1891, σ. 438-453 (βλ. ἐπίσης αὐτόθι σ. κ'-κβ'). Ὁ βίος ὅμως οὗτος εἶναι, ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, μετάφρασις ἐκ τῆς βουλγαριστὶ γεγραμμένης βιογραφίας τῆς Ἀγίας ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Τυρνόβου Εὐθύμιου. Ἡ βιογραφία αὕτη τοῦ Εὐθυμίου ἐκδόθηκε ὑπὸ τοῦ Καλιζνιϊακί ἐν Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius, Βρέστη 1904. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς βιογραφίας ταύτης πρὸς τὴν ὑπὸ Ματθαίου τοῦ Μυρέων γεγραμμένην ἑλληνικὴν διασκευὴν βλέπε τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ *Paulian Stănescu*, *Viata Sfintei Parascheva cea nouă de Măcei al Nicolai*, *Revista Istorică Română*, τόμ. VII (1935), σ. 347-377. Βλ. καὶ *D. Russo*, *Studii istorice greco-române*, τόμ. I, București 1939, σ. 161. Ἐπίσης ἀξία μνείας εἶναι ἡ βιογραφία ἡ περιεχομένη ἐν τῇ κατὰ τὸ 1692 ἐκδόσει τῆς «Ακολουθίας τῆς τε δοίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας καὶ τοῦ δοίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσχυροῦ τοῦ Δεκαπολίτου» ὑπὸ τοῦ τότε μοναχοῦ καὶ ὄσιου μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου. Σημειώτεον δ' ὅτι ἡ βιογραφία αὕτη συνετάχθη πιθανῶς ὑπὸ Μελετίου Συριγοῦ. Βλ. περὶ ταύτης *I. Bianu - N. Hoδός*, *Bibliografia Românească Veche*, τ. I. Bucur. 1953, σ. 326, ἀρ. 94. *L. Petit*, *Bibliographie des Acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σ. 228. *Const. Erbiceanu*, *Serviciul Cuvioasei Maicei noastre Parascheva și a Sf. Grigorie Decapolitul*, ediția din 1692, ἐν Biserica Ortodoxă Română 17 (1893-1894) σ. 708-715. Ἐπίσης ἀξίαι μνείας εἶναι αἱ βιογραφίαι αἱ ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ραφαὴλ Κουριώτου καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου συγγραφεῖσαι. (Βλ. *Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, *Συναξαριστής*, τ. I, σ. 130-1). Ἐν τῇ ρουμανικῇ γλώσσῃ ἔχομεν δύο ἀξιολόγους βιογραφίας τῆς Ἀγίας, τὴν τοῦ μητροπολίτου Μολδαβίας Βαβλαάμ καὶ τὴν τοῦ μητροπολίτου τῆς αὐτῆς χώρας Δοσιθέου, ἀμφοτέρας στηριζομένας ἐπὶ τῆς βιογραφίας τῆς Ἀγίας τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐθύμιου γραφείσης. Ἐν τῇ σλαβικῇ γλώσσῃ ἀξιόλογος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν ἡ ὡς ἄνω βιογραφία τῆς Ἀγίας ἡ συγγραφείσα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Τυρνόβου Εὐθύμιου (1375-1393), ἧς ὑπάρχουν, ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως, τρεῖς ἄλλαι, δύο πεπλατυσμέναι καὶ μία συντετηγμένη. Βλ. *K. I. Δοβουσιώτην*, ἐνθ' ἄν., σ. 2.

¹⁾ Περὶ τῶν χειρογράφων τῶν μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς βλ. *A. Ehrhard*, *Überlieferung und Bestand d. hagiographischen u. homilet. Literatur der griechischen Kirche*, Leipzig 1937, τ. I: 1, σ. 374. I: 3, σ. 141. 148. 915. 974. Περὶ δὲ τῶν Ἀκολουθιῶν πρὸς βλ. *L. Petit*, *Bibliographie des Acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σ. 225 κέ.

ἔδωρήσατο αὐτοῖς τέκνον· καὶ ἔτεκον αὐτὴν ἡμέρα ἕκτη τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι ἐπωνόμασαν αὐτὴν Παρασκευήν»¹⁾. Λέγεται δ' ὅτι ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ἡ Ἁγία ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τῆς μητρός της καὶ ἐπαιδεύετο εἰς τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν προσευχήν, διηνεκῶς τὴν Βίβλον ἀναγινώσκουσα. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν γονέων της αὕτη διεμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς πάντα τὰ ὑπάρχοντά της, ἐξῆλθε κηρύττουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ «καὶ πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων προσέφερε πρὸς θεογνωσίαν». Ἐπηκολούθησε διαβολὴ ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀντωνῖνον: «Γυνή τις, ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι, ὀνόματι Παρασκευή, κηρύσσει Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τῷ Σταυρῷ προσήλωσαν»²⁾. Ὁ βασιλεὺς τότε διέταξεν, ὅπως προσαχθῇ ἡ γυνὴ ἔμπροσθέν του «καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἔκθαμβος ἐγένετο ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ὠραιότητι αὐτῆς». Οὗτος τῆς ἐπρότεινε νὰ μεταστραφῇ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἄλλως θὰ ὑπέβαλεν αὐτὴν εἰς βασανιστήρια, ἀλλ' ἡ Ἁγία ἐνέμεινε σταθερῶς πιστὴ εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ βασιλεὺς τότε διέταξε «κασίδαν»³⁾ σιδηρᾶν πεπυρακτωμένην ἐπιτιθεῖναι τῇ κεφαλῇ τῆς μάρτυρος»⁴⁾. Περαιτέρω ἄρχεται ἡ διήγησις τῶν θαυμάτων τῆς Ἁγίας: «Θεία δρόσος, λέγει ὁ βιογράφος της, διεφύλαξεν αὐτὴν ἀβλαβῆ, πολλοὶ δ' ἐπαῖρξαν οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτῳ». Ἐπειτα ὁ βασιλεὺς διέταξε «λέβητα χαλκοῦν ἐλαίου μιστὸν καὶ πίσσης ἐκκαυθῆναι σφοδρῶς καὶ ἐν τούτῳ βληθῆναι αὐτήν»⁵⁾. Ἀκολούθει τὸ δεύτερον θαῦμα: Ἡ Ἁγία ἴσταται ἐν μέσῳ τοῦ λέβητος δροσιζομένη. Τότε ὁ βασιλεὺς κατάπληκτος λέγει «ὁράντισόν με ἀπὸ τοῦ λέβητος, ὦ Παρασκευή, ὅπως γνῶ εἰ ἄρα ἡ πίσσα καὶ τὸ ἔλαιον ὑποκαίόν ἐστιν· ἡ δὲ Ἁγία πλήσασα τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐκ τοῦ λέβητος κατὰ τῆς ὕψεως τοῦ βασιλέως ἔρριψε καὶ εὐθὺς ἐπηρώθησαν αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ ὁ βασιλεὺς λέγων· ἔλεησόν με, δούλη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ δός μοι τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ πιστεύσω εἰς τὸν Θεόν, ὃν σὺ κηρύττεις. Καὶ ἀναβλέψας εὐθὺς ἐπίστευσεν ὁ βασιλεὺς Ἀντωνῖνος καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτόν»⁶⁾. Ἐν τῇ αὐτῇ διηγῇσει περὶ τοῦ βίου τῆς Ἁγίας μαρτυρεῖται τὸ τρίτον θαῦμα αὐτῆς, σχετιζόμενον μὲ τὸν φόνον φοβεροῦ δράκοντος ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐβασίλευεν Ἀσκληπιός τις. Ἴδου ἡ περιγραφὴ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου θαύματος ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς Ἁγίας. «Εἰσελθοῦσα δὲ εἰς ἐτέραν πόλιν, ἐν ᾗ ἐβασίλευεν Ἀσκληπιός τις, προσήχθη ἡ Ἁγία ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπικαλεσαμένη καὶ τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἑαυτὴν σφραγισαμένη χριστιανὴν ἑαυτὴν ὁμολόγησεν εἶναι καὶ τὸν Χριστὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀνεκήρυσεν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ βασιλεὺς ταραχθεὶς ἐπεμψεν

1) Βλ. Μηναιὸν μηνὸς Ἰουλίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1843, σ. 155-6.

2) Ἐνθ' ἀν.

3) Περικεφαλαίαν.

4) Ἐνθ' ἀν.

5) Ἐνθ' ἀν.

6) Ἐνθ' ἀν.

αὐτὴν πρὸς τὸν ἐμφωλεύοντα δράκοντα φοβερώτατον ἔξω τῆς πόλεως, ὃ ἐκ συνηθείας τοὺς καταδίκους θανάτῳ κατὰβρωμα παρείχον. Ἐπεὶ δὲ ἡ Ἁγία παρέστη τῷ χώρῳ, ἐν ᾧ ὁ δράκων κατώκει, ἰδὼν αὐτὴν ὁ δράκων μέγα ἐβρόχησε καὶ ἐν τῷ ἀνοῖξαι τὸ στόμα αὐτοῦ καπνὸς ἐξῆλθεν ἔξω πολὺς. Ὡς οὖν ἡ Ἁγία παρέστη πλησίον τοῦ θηρὸς εἶπε θηρίον, ἔφθασεν ἐπὶ σέ ὀργή Θεοῦ καὶ ὀλεθρος, ἐμφυσήσασα ἡμᾶς εἰς αὐτὸν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ ποιησαμένη. Ὁ δὲ μέγα διεργάγη εἰς δύο καὶ ἄφαντος ἐγένετο. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐπίστευσαν¹⁾. Ἐπειτα ἕτερον θαῦμα αὐτῆς συντελεσθὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἣ ἐβασίλευε Ταράσιός τις. «Λέβητος χαλκοῦ ἐλαίου καὶ πίσης καὶ μολύβδου γέμοντος προτεθέντος καὶ ὑποκάτω πυρὸς ἀναφθέντος εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ. Θείου δὲ ἀγγέλου ἐπιστοασίας τοῦ λέβητος ψυχρανθέντος, ἀβλαβὴς ἡ Ἁγία διέμεινε²⁾. Μετὰ πολλὰς δ' ἑτέρας βασάνους «ξίφει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀπέτεμεν οὗ γενομένου, τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἰς τὰς αἰωνίους ἀπέπτη μονάς³⁾»).

Α'. Δημώδεις παραδόσεις.

Ἐν τῇ ὡς ἄνω συντόμως ἐκτεθείσῃ βιογραφίᾳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἰδιαιτέρως ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως σημασίας ἐνέχει τὰ παραμυθιακὸν στοιχεῖον τοῦ δράκοντος, τὸ ὁποῖον εἶναι συνηθὲς ἐν τῇ ἀσολογίᾳ. Καὶ ἡ Ἁγία Παρασκευὴ ὡς ἄλλοι Ἅγιοι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας⁴⁾ εἶναι δρακοντοκτόνος. Σύμφωναι πρὸς τὴν

¹⁾ Ἐνθ' ἀν.

²⁾ Ἐνθ' ἀν.

³⁾ Ἐνθ' ἀν. Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀπαντῶσιν ἱστορικαὶ ἀνακρίβειαι, προσελθοῦσαι ἐκ παρερμηνείας τοῦ χαλακτῆρος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου, «ὃν δειχθέντα εὖνουν τοῖς χριστιανοῖς ἐκήρυξαν ὡς ἀσπασάμενον τὸν χριστιανισμόν, καθὼς καὶ ἐκ συγχύσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μάρκου Αὐρηλίου κινήθεντος συστηματικοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ, ὅτε καὶ ἡ ὀσιομάρτυς Παρασκευὴ ἠθλήσεν . . . . . Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ περὶ Ταράσιου βασιλέως λεγόμενα, εἰς οὗ τὰς κτήσεις ἠθλήσε δηθὲν ἡ ὀσιομάρτυς Παρασκευὴ πιστεύομεν, ὅτι δὲν ἀφιστάμεθα τοῦ ἀληθοῦς, ἰσχυρίζομενοι ὅτι περὶ ἐπάρχου τινὸς τῆς βασιλείας Μάρκου Αὐρηλίου ὁ λόγος ὑπόκειται, ὃς πρῶτος διὰ διατάγματος ἐθέσπισε τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμόν». (Μ. Α. Χ(αμουδοπούλου)), Ἐκκλησιαστικὸν Ἡμερολόγιον, Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τόμ. Α' (1880-1881), σ. 163-164.

⁴⁾ Π. χ. ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, ὁ ἅγιος Θεόδωρος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἅγιος Ρηγίνος, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ προφήτης Ἡλίας⁵⁾ οἱ ἐπιφανέστεροι ὅμως δρακοντοκτόνοι εἶναι ὁ ἅγιος Δονάτος, ἐπίσκοπος Εὐρώας (σημερινῆς Παραμυθιάς), ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὸν δράκοντα τῆς πηγῆς τοῦ Ἀχέροντος, καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος. Βλ. Ν. Γ. Πολίσιον. Τὰ δημώδη ἑλληνικὰ ἄσματα περὶ τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, Λαογραφία, τόμ. Δ' (1912-1913) σ. 185 κέ. Γ. Κ. Spyridakis, Saint Georges dans la vie populaire, L'Hellen. Contemporain, 6ème année 1952, σελ. 126-145. Ἐὐλογίον Κονρὶλα, Ὁ καβαλλάρης ἅγιος Γεώργιος, Ἀρχεῖον τοῦ Θρησκευτοῦ Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τόμ. 22 (1957) σ. 17 κέ.

διήγησιν ταύτην τοῦ Συναξαρίου εἶναι αἱ κατωτέρω τρεῖς γνωσταὶ λαϊκαὶ ἑλληνικαὶ παραδόσεις ἐν αἷς ἡ Ἁγία ἐμφαίνεται δρακοντοκτόνος.

Ἡ πρώτη τούτων, προερχομένη ἐκ τοῦ θρυλικοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 χωρίου Πέτα τῆς Ἁρτης καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου Β. Παπασπύρου, ἔχει οὕτω: «Νιὰ φουρὰ τοὺν χουριό μας δὲν ἦταν ἰδῶ πού νι τῶρα. Ἦταν κάτ' στου Μαυριλιό¹⁾. Στου πανηγύρι π' γίνονταν κάθε χρόνου ἔμπιναν στοὺν χουρὸ οὐλα τὰ κορίτδια κ' οἱ νιόν'φες τ' χουριοῦ. Τότις οὐ δράκους, π' πάουνταν σι' Δρακότρυπα²⁾, ἔβγιν' ἀπ' ἐκεῖ κι μὴ δυὸ πιρπαιδὲς (ἡ ἀδρασκιλές)³⁾ ἔφτανι στου χουριοῦ. Κάουνταν σ'ν ἄκρ' ἀπ' του χουρὸ κι καρτέρ' γι πότε νὰ μπῇ ἡ γι' ὁμορφότιρ'. Ἀμα ἔμπ'νι, τ'ν ἄρπαζ' ἀπ' τὸν χέρ' κ' ἔφιβγι γιὰ τ'ν τρῦπα τ'. Τ'ν ἔπιρνι 'κει μέσα κι τ'ν ἔιρουγι. Αὐτὸ γίνονταν κάθε χρόνου. Τότις παρακάλεσαν του Θεοῦ νὰ τ'ς σώσ' ἀπ' τὸν δράκον. Οὐ Θεὸς ἔστειλε τ'ν Ἁγία Παρασκιβή γιὰ νὰ τον σκοτώσ'. Ὅντας ἤρθ' ἡ μέρα γιὰ του πανηγύρι, ἤρθι κι οὐ δράκους νὰ πάρ' τ'ν καλύτιρ'. Ἦρθι κι Ἁγία Παρασκιβή, χωρὶς νὰ τ'ν ἰδῇ οὐ δράκους. Ἀμ ἄρπαξι ἀπ' του χέρ' τ'ν καλύτιρ', τον στρών' στὰ παρθένα κρατῶντας ἕνα τσόκ⁴⁾ στου χέρ' κι κυνήγα δῶθι, κυνήγα κεῖθι, φτάν' σι' Δρακότρυπα. Μπαίν' μέσ' οὐ δράκους, ἀπὸν κρυτὰ τ' κ' ἡ Ἁγία Παρασκιβή. Κατ' βαίν' βαθεῖα σι' δράκον' κι ἀνεί⁵⁾ ἡρπά μέσα σι' γῆ, κι περπατῶντας φτάν' σι' τ'ν τρῦπα ποὺ νι τῶρα τοῦ μοναστήρ' τ'ς Ἁγία Παρασκιβῆς. Ἰκεῖ τὸν φτάν' κι τ' διν' ἀπὸ μὲ τὸ τσόκ' σι' ἀρχίδια κι τὸν ἀφίν' στοὺν τόπου. Ἐτῷ γλύτουσι τοὺν χουριό μας ἀπ' τὸν δράκον. Ἐκεῖ σι'ν τρῦπα π' τὸν σκούτουσι σιάζουν ἀκόμα νιρὸ τ' ἀρχίδια τ'»⁶⁾). Κατ' ἄλλους, ὡς γράφει ὁ Π. Β. Παπασπύρου, σιάζουν οἱ μαστοὶ τοῦ δρακοντος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου). Μάλιστα ἡ παράδοσις ἐν Πέτα λέγει, ὅτι τὸ ὕδωρ στάζει ὀλίγον κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς λειτουργίας. Ὡς δ' ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Π. Β. Παπασπύρου ὁ Ν. Τσακανάκης, ἡ αὕτη παράδοσις, ὀλίγον παραλλάσσουσα, ἐπιχωριάζει καὶ εἰς Κουμζιάδες - Γρίμποβον - Γρεμμενίταν⁷⁾.

¹⁾ Θέσις κειμένη Ν.Δ. τοῦ Πέτα καὶ ἀπέχουσα αὐτοῦ περίπου 45' τῆς ὥρας.

²⁾ Εἶναι σπήλαιόν τι ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς ὀπὴν ἐντὸς τῆς γῆς, βαθεῖαν καὶ ἀπότομον, ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Ξηροβοῦνι (Περάνθη) καὶ εἰς τὸ ἀντέρεισμα τὸ ἀντιστοιχοῦν σχεδὸν εἰς τὸ 6½ χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἁρτης - Κοπραίνης. Εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νυμφαῖον.

³⁾ Ὑπάρχουν ἔτι καὶ σήμερον ἴχνη ἀποδιδόμενα εἰς τὸν δράκον.

⁴⁾ Σφυρίον χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τῶν κτιστῶν.

⁵⁾ ἀνοίγει.

⁶⁾ Παν. Β. Παπασπύρου, Λαογραφικὴ Συλλογὴ, Ἡπειρ. Χρον. τόμ. 4 (1929), σ. 157-58

⁷⁾ Βλ. Παν. Β. Παπασπύρου, Ἐνθ' ἀν., σ. 158.

Ἡ δευτέρα παράδοσις, ἀπαντῶσα εἰς τὸ χωρίον Θεσπρωτικὸν (Λέλοβα), ἀνεκοινώθη εἰς τὸν Π. Β. Παλασπύρου ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Ν. Γκόντζιου. Ἐν ταύτῃ φέρεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ προστάτις τῶν πέριξ τοῦ Θεσπρωτικοῦ χωρίων, φονεύουσα δράκοντα ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καντζᾶ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸ βουνὸν Παντζᾶ, ὅπου μάλιστα σήμερον ὑπάρχουν βαλανιδιές, αἱ ὁποῖαι λέγεται, ὅτι ἐφύτρωσαν ἐκεῖ, ὅπου κατὰ τὴν διώξιν ἐπιπτεν ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ δράκοντος αἷμα ἐν εἶδει σταλαγματιῶν. Ἰδοὺ ἡ παράδοσις:

«Ὀλίγο πὺδ πέρα ἀπὸ τὸ χωριὸ Καντζᾶ στὴ Σκάλα τοῦ Λούρου καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο, πὺν πάει κατὰ τὴν Πρέβιζα, εἶναι ἡ ἐκκλησιὰ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐκεῖ κάθε χρόνο, πὺν γιορτάζει ἡ χάρι της, μαζεύνονταν ὁ κόσμος ὅλος ἀπ' τὰ γύρω χωριά. Συναθίζαν τότε οἱ παλιοὶ νὰ κάνουν μεγάλο πανηγύρι καὶ τὰ κορίτσια νὰ μπαίνουν στο χορό. Ἀπὸ τὸ μεγάλο κακὸ πὺν γέρονταν κάθε χρόνο ἔκλεισι ἡ ἐκκλησιὰ. Τότε ἡ χάρι της παρουσιάστηκε σὲ πολλοὺς στὸν ὕπνο καὶ τοὺς εἶπε νὰ πᾶν νὰ γιορτάσουν καὶ νὰ πανηγυρίσουν χωρὶς τὰ πλοῖμα τὴν τίποτα. Ὅλα τὰ γύρω χωριά πῆγαν στὴν ἐκκλησιὰ, ὅπως πρὶν, καὶ διὰ τὴν ὀριγμὴ τοῦ χοροῦ καὶ κάθε κορίτσι φοβόταν νὰ μπῇ στο χορὸ μὴν τὸ πᾶν ὁ δράκκος, φανίστηκε μιὰ γυναῖκα μὲ τὴν ρόκα της καὶ πῆγε αὐτὴ πρώτη στο χορὸ. Ἄν' ἔλειψε ὁ γύρος καὶ γὰρσον ὁ δράκκος κατέβηκε μ' ἓνα μεγάλο βογγητό. Δὲ γάνει καὶ οὐδ' ἡ χάρι της, πὺν πρῶτοςυρνε τὸ χορὸ, παίρνει τὴν ρόκα της καὶ τὸν κυνηγεῖ, τὸν χτυπᾷ μὲ τὴν πρώτη καὶ τὸν λαβώνει. Ὁ δράκοντας ἔφρευγε στο βουνὸ καὶ τὰ αἵματα ἀπὸ τὴν πληγὴ ἔσταζαν εἰς τὶς σαλιές, πὺν ἔκανε γιὰ νὰ ξεφύγῃ τὰ χτυπήματα, πετάγονταν οἱ σταλαματιές ἀπὸ αἷμα. Καὶ στὴν κορυφὴ ἀπὸ τὸ βουνὸ ἀνοίγει μιὰ τρύπα καὶ ἐκεῖ χάθηκε καὶ ἀπὸ τότε δὲν ξαναβγῆκε. Ἐκεῖ πὺν πετάγονταν οἱ σταλαματιές ἀπὸ τὸ αἷμα φύτρωσαν βελανιδιές καὶ ἔτσι μπορεῖ κάθε διαβάτης νὰ ἰδῇ τὸ δρόμο πὺν πῆρε ὁ δράκοντας, ὅταν τὸν κυνηγοῦσε ἡ χάρι της»¹⁾.

Ἡ τρίτη παράδοσις, διασκευασθεῖσα λογοτεχνικῶς, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Κ. Διαμάντη καὶ ἔχει οὕτως:

Εἰς τὸ χωρίον Νησίστα τῶν Τζουμέρκων διηγοῦνται, ὅτι κάποτε κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Ἀγίας «στὴ σπηλιὰ τοῦ Μπέσικου, ἐκεῖ πὺν βγαίνει τὸ νερό, παρουσιάστηκε ἓνας δράκκος», ὁ ὁποῖος καιροφυλακτῆσας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χοροῦ ἤρπασε τὴν ὡραιότεραν τῶν νεανίδων καὶ ἐξηφανίσθη. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, διὸ ὁ κόσμος τρομοκρατηθεὶς ἔπαυσε πλέον νὰ πανηγυρίζῃ. Κάποτε ὅμως, ὅταν ἐπλησίαζε πάλιν ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀγίας, οἱ χωρικοὶ εἶδον καθ' ὕπνου τὴν Ἀγίαν προτρέπουσαν αὐτοὺς νὰ πανηγυρίσουν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι

¹⁾ Βλ. Π. Β. Παλασπύρου, Ἐνθ' ἂν, σ. 158-9.

θὰ τοὺς προστατεύσῃ. Πράγματι οἱ χωρικοὶ προσήλθον ἄθροοι εἰς τὴν πανηγύριν, καθ' ἣν ὥραν δ' ἐχόρευον τὸν χορὸν «καγγελάρι» παρουσιάσθη ὁ δράκος καὶ «καλιάζει τὴν ὁμορφότερη». Τότε ἡ κόρη τοῦ σφίγγει τὸ χέρι μὲ δύναμιν, «ποὺ ὁ δράκος πόνεσε καὶ φοβήθηκε καὶ τῆς ξεφεύγει». Ἡ κόρη τὸν καταδιώκει. Ὁ δράκος τρέχει καὶ φθάνει «στὴν Πρένιστα στὴ θείᾳ Ἑλάτος, ἀριστερὰ τοῦ βουνοῦ Γκιλπερίνα καὶ Γκρίμποβο, ὅπου εἶναι ἡ Δρακότρυπα. Ἐκεῖ μέσα μπῆκε ὁ δράκος καὶ πίσω τὸν κυνηγοῦσε ἡ κόρη». Ἐνῶ δ' οὗτος ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος «πάνω ἀπὸ τὸ Χανόπουλο κοντὰ σὺς Κουμζιάδες, τὸν ἔπιασε γερὰ ἡ ἁγία Παρασκευὴ — ἡ κόρη ἦτο ἡ Ἁγία —, τὸν συνέθλωσε μὲ δύναμι θεϊκὴ καὶ τὸν ἄφησε νεκρὸ ἐκεῖ στὴ σπηλιὰ ὅπου ἔγινε πέτρα. Γι' αὐτὸ στο μέρος ἐκεῖνο σιάζει νερὸ καὶ ἐκεῖ ἔχισαν καὶ ἐκκλησία (ἁγίασμα). Μέσ' στὴ σπηλιὰ δείχνουν τοὺς βράχους, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ σκοτωμένο δράκο καὶ ποὺ σιάζουν ἁγίασμα τῇ μέρᾳ τῆς γιορτῆς της»¹⁾.

Αἱ περὶ δρακοντοκτονίας τῆς Ἁγίας παραδόσεις αὐταὶ τῆς Ἡπείρου προφανῶς ἐπαναλαμβάνουν, ἀλλὰ κατὰ διάφορον τῶν ἐν τῷ Συναξαρίῳ διήγησιν διὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Κατὰ τὸ Συναξάριον ἡ Ἁγία, ποιοῦσα θαῦμα, φονεύει τὸ φοβερὸν θηρίον, «ὃ ἐκ σπηλιδίας τοὺς καταδόνους θανάτῳ κατάβαλον παρεῖχον», ἐνῶ εἰς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις αὕτη «ἐξολοθρεύει τὸ δράκο, γιατί ἀρπάξε τὴν ὁμορφότερη κοπέλλα ἀπὸ τὸ χορὸ κάθε χρόνο στο πανηγύρι της». Ὅπως βλέπομεν, εἰς τὴν γραπτὴν καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν βασικὸν παραμένει τὸ στοιχεῖον τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος, ἀλλ' ἐν τῷ Συναξαρίῳ ὁ φόνος ἐκτίθεται διαφόρως ἢ εἰς τὰς παραδόσεις καὶ συμφώνως πρὸς ψυχροφελὴ σκοπὸν. Κατὰ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις ἡ Ἁγία διὰ τῆς ἐξολοθρεύσεως τοῦ

¹⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, ἐνθ' ἀν., σ. 69 - 70. Βλ. τοῦ Ἰδίου καὶ ἐν Ἡπειρωτ. Ἑστία, ἔτ. Δ' (1955) τευχ. 35, σ. 260 - 263. Περὶ παρεκκλησίῳ τῆς ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς κορυφῆς τῶν Τζουμέρκων καὶ περὶ δρακόντρυπας ἐν τῷ ὑπογείῳ τούτου ὑπαρχούσης μνημονεύει παλαιότερον ὁ *Σεραφεῖμ Βυζάντιος* γράφων εἰς τὸ Δοκίμιον ἱστορικῆς τιнос περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου Ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἀρτης. Ἐν Ἀθήναις 1884, σ. 168: «Πρὸς θυμὸς τῆς Ἀρτης, ὥσει ὥρας τέσσαρας ἀπέχουσα Μονὴ τις ὑπάρχει εἰς τὸ τμήμα Καραβασαρά, ἄνω τοῦ χωρίου Κουμζιάδες ἐπὶ λοφίσκου τινός, ἐπὶ ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων τιμωμένη... Αὕτη ἡ Μονὴ ἔχει καὶ παρεκκλησίον τι ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων Τζουμέρκων, καλούμενης κοινῶς Γκελπερίνα, ἀντικρὺ τοῦ Χανοπούλου, ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς (Ἰουλίου 26) μακρὰν τῆς πόλεως περὶ τὰς δύο ὥρας. Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τούτῳ ὑπάρχει ὑπόγειον τι ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν καλούμενον Δρακότρυπα, ἐν ᾧ εὐρίσκονται γιγαντιαῖοι τινες λίθοι, οἵτινες παριστάνουν δρακοντοειδεῖς μαστοὺς, ἐξ ὧν, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς 25 Ἰουλίου μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς λειτουργίας, οὐκ ἄλλοτε, ὅπερ παράδοξον, σταλάζει ὕδωρ καθαρόν, ἐξ οὗ λαμβάνουσι χάριν εὐλαβείας οἱ ἐξ Ἀρτης καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων συντρέχοντες καὶ διανυκτερεύοντες αἰθριοί».

θηρίον ἀποσκοπεῖ νὰ σώσῃ τοὺς δεινοπαθοῦντας ἀπὸ τὸν ἐτήσιον, οὕτως εἰπεῖν, φόρον αἵματος. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω εἰσέτι, ὅτι τὰ παρὰ τὰ Τζουμέρκα πολλὰ τοπωνύμια μὲ τὸ ὄνομα τοῦ δράκου, ὡς δρακοσπηλιά, δρακόλιμνη, δρακονέρι κτλ.¹⁾, ἀπηχοῦν πιθανῶς παραδόσεις περὶ στοιχειῶν ἢ θηρίων, κατεχόντων ἢ φυλασσόντων πηγὰς ἢ φρέατα. "Ὅπως δὲ παρ' ἡμῖν, οὕτω καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς τοῦ κόσμου, φέρονται παραδόσεις καὶ παραμύθια περὶ δρακόντων, φυλασσόντων πηγὰς ἢ διαμενόντων παρ' αὐταῖς²⁾. Συνήθως δ' ὁ ἥρωας τοῦ παραμυθιοῦ ἢ τῆς παραδόσεως φονεύων τὸ θηρίον ἢ τὸ στοιχεῖο τῆς πηγῆς ἀπαλλάσσει τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς λειψυδρίας. Πρὸς τὴν γενικὴν μυθολογικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν δύναται, νομίζω, νὰ συσχετισθῇ ἡ περὶ τῆς Ἀγίας ὡς δρακοντοκτόνου παράδοσις.

Β'. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἱατρὸς τῶν παθήσεων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ προστάτις κατὰ ἀσθενειῶν.

Πλὴν τῆς διηγήσεως περὶ τῆς δρακοντοκτονίας, ἐνδιαφέρονσα εἶναι καὶ ἡ περὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς τυφλώσεως καὶ ἀναβλέψεως τοῦ οὐτοκράτορος Ἀντωνίνου, ἣτις προφανῶς ἀπετέλεσε τὴν πηγὴν τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν ὡς προστάτιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἱατρίαν τῶν ὀφθαλμικῶν νόσων. Ἡ πίστις αὕτη καταφαίνεται εἰς τὰς κατωτέρω ἀπὸ τὸ χωρίον Πάμφιλος τῆς Λεσβου καὶ τὸ χωρίον Ἀπεράθου τῆς Νάξου παραδόσεις:

«Τὴν ἁγιά Παρασκευή, κατὰ τὴν ἐκ Λεσβου παράδοσιν, τὴν εἶχαν πίσος³⁾ οἱ Οὐβριγοί, γιατί πιστιβγι στοὺ Χριστό. Τ' βασανίζαν μὲ πουλλὰ μαρτύρια, γιὰ νὰ τ' γυρίσιν⁴⁾ μὰ τσεῖν⁵⁾ τὰ νταγιάδα⁶⁾ οὐλα τς ἐν ἐπάθινι τίπουτα. Τότις πλιά ἡ βασιλὲς διάταξι νὰ τ' ρίξιν μέσο⁷⁾ σ' ἓνα καζάν⁸⁾ πό βραζί πίσσα γιὰ νὰ πιθάν⁹⁾. Ἡ ἁγιά Παραστοιβή πρόφταξι τς ἔκανι τοὺ σταυρό τς. Τσεῖν¹⁰⁾ τ'ν ὦρα πὸ πσις μέσο¹¹⁾ σι¹²⁾ δίσοσα, πέταξι ἓνας χόχλους τς ἦδι σι¹³⁾ βασιλὲ τοὺ μάτ¹⁴⁾ τοἱ σιτραβῶθ¹⁵⁾ τοι.

Τότις ἡ βασιλὲς φώναξι: «Σῶσι μι, ἁγιά Παρασκευή», τοἱ γιὰ μιὰ πιτάχτ¹⁶⁾ τοι ὀξον ἡ ἁγιά Παρασκευὴ ζουδανή, σταύρουσι τοὺ μάτ¹⁷⁾ τ' βασιλὲ τοἱ τὸν ἔγιανι. Ἀπὸ τότις ἡ βασιλὲς τ'ν ἔδουσι τ'ν ἄδεια νὰ γυρίζ¹⁸⁾ τοἱ νὰ γιαιτρεύ¹⁹⁾ τοὺ γόσμου. Τοἱ μ' ἓνα σταυρὸ στοὺ χέρ²⁰⁾ γύριζι ἡ γι ἁγιά Παρασκευὴ χρόνια, ἴσαμι πὸν γέρασι τοἱ γιάτριβγι τοὺ γόσμου²¹⁾».

Κατὰ τὴν Ναξιακὴν παράδοσιν:

«Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι ἰὰ τὰ μάθια. Ἦτονε δά, λέει, ὁμορφη κ' ἤκανε

¹⁾ Βλ. περὶ τούτων Κ. Διαμάντην, Ἐνθ' ἀν., σ. 71. ²⁾ J. G. Frazer, Pausanias, V. 44-5.

³⁾ μετατρέψουν (τὰ φρονήματα). ⁴⁾ βαστούσε, ἐπέμενε.

⁵⁾ Παν. Νικήτα, Τὸ Λεσβιακὸ μνηολόγιο, Μυτιλήνη 1953, σ. 235-36.

μαθήματα, σὰ βούλ' κύνον δῶρα τὰ κατηχητικά, ἐδίδασκε ἰὰ τὴ θρησκεία, καὶ τὴν ἐγάπησε, λέει, κανέναν βασιλιάς, ἀλλὰ ὄφρ' ἔδεν ἤθελε νὰ τότε πάρῃ, δὲν ἤθελε νὰ παρῇ. Κ' ἤβαλεν εὐτὸς τὴ δωδεκάδα δού νὰ τῷ κάμῃ ὅλες τοὶ βαρεῖς τιμωρίες, ποὺ ὑπάρχουνε στὸ γόσμο, ἰὰ νὰ ῥθῇ σὲ ἀνάγῃ νὰ τότε πάρῃ, ἀλλὰ κ' ἐνὶ δὲν ἤβαινε ἀ' τὴ θρησκεία τῇ. Καὶ ἰὰ τὸ ἰνάτι τζ' ἔδῃ, λέει, ὁ βασιλιάς ἐδιάκην ὁ ἴδιος καὶ τὴν ἤβαλε σ' ἕνα γαζάνι μὲ τὴ δίσσα νὰ βράζῃ κ' ἥστεκεν ἀπονάτω κ' ἐνὶ δὲν, λέει, τὰ δύο τῇ δαχτύλια μέσ' στὸ καζάνι καὶ κάνει ἐπὶ ἰὰ δὲ [ἡ διηγουμένη τινάσσει τὰς χεῖρας ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ ἔξω] καὶ πεθιδῶναι δυὸ σταγόνες πίσσα καὶ πᾶνε μέσ' στὰ μάτια τοῦ βασιλιά καὶ στραβώνεται κ' ἤφνε. Γαὶ τὴν ἄλλην ἡμέρᾳ ἔτονε τ' ἁγίον Παράλεμονα καὶ τὴν ἡῶρεν ἐκεῖ. Τὸν εἶδεν ἐκεῖνη. Καὶ λέει πὺς «ἐὼ θὰ τότε κάμω καλὰ τὸ βασιλιά». Καὶ βουτᾷ, λέ, ἕνα βαβακάκι μέσ' στὸ καδήλι μὲ τὸ λάδι καὶ τοῦ λειρε δὲ μάτια δού κ' εἶδε δὲ φῶς του. Καὶ ἰαυτὸ μέχρι σήμερα, οὕτω ποιοῦ γανερὺς τὰ μάτια δού, πᾶει καὶ παίρνει λάδ' ἀπὸν μέσ' ἀπὸ καδήλι τζ' αἰῶς Παρασκευῆς κα τ' ἀλείβει καὶ ἴνεται καλὰ. Κι οὕτω ποιοῦ γανερὺς τὰ μάτια δ' ἀποτάεται σὴν αἰῶς παρασκευῆ¹⁾).

Πρόχειδος συγκρίσεις τῶν παραδόσεων τῆς Λέσβου καὶ τῆς Νάξου πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ Συναξαρίου πείθει περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τούτων. Ὅπως ἐν τῷ Συναξαρίῳ, οὕτω καὶ εἰς τὰς παραδόσεις, λέγεται ὅτι ἡ Ἁγία δίδει καὶ πάλιν τὴν ὄρασιν εἰς τὸν τυφλωθέντα βασιλέα, ὁ ὁποῖος, εὐγνωμονῶν κατὰ τὴν λεσβιακὴν παράδοσιν, παρέσχεν εἰς αὐτὴν «τ' ἄδεια νὰ γυρίῃ καὶ νὰ γιαιρεύῃ τὸν γόσμον»²⁾. Κατὰ δὲ τὴν Ναξιακὴν «ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι θαματοουργία· εἶναι ἰὰ τὰ μάτια». Πιθανῶς αἱ λαϊκαὶ αὗται παραδόσεις ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς συναξαριακῆς διηγήσεως.

Συναφὴς πρὸς τὰς δοξασίας ταύτας εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς ἐκ Μανραϊταίων Σάμου ἐπιδόξ, χρησιμοποιοῦμένη εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν «θὰ μῆ φλοῦδι στὸ μάτι». Ἐνῷ ὁ ἐπάδων κρατεῖ τὸ ἄνω βλέφαρον καὶ τὸ κινεῖ σταυροειδῶς, λέγει:

«Ἄη - Παρασκευῖσσα μου, | δόσι μ' τ' σαροννίτσα σου,
νὰ σαρώσου τὸν ματάκι μ' | κὶ πάλι νὰ σὴν δώσουν»³⁾.

¹⁾ Τὴν παράδοσιν ταύτην ἤκουσεν ἡ Μαρίκα Νικολάου Μπακάλου, ἐκ τοῦ χωρίου Ἀπεράθου Νάξου, ἐτῶν 42, ἀπὸ τὴν Κατερίνα Ἑμμ. Καραπάτη, ἐτῶν 50, τὴν κατέγραψε. δὲ πρὸς χάριν μου ἡ συμπατριώτισσά μου ποιήτρια κυρία Διαλεχτὴ Ζευγώλη-Γλέζου, τὴν ὁποίαν καὶ εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης.

²⁾ Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἐν Λέσβῳ εἶναι κυρίως «γιατρός στὰ μάτια». Βλ. Π. Νικητάν, ἐνθ' ἄν., σ. 119. Ὁμοίως καὶ ἐν Ἡπειρῷ. Βλ. Κ. Διαμάντην, ἐνθ' ἄν., σ. 71.

³⁾ Λαογρ. Ἀρχεῖον, ἀριθ. χειρ. 1428, σ. 37, ἀρ. 7. (Συλλ. Ν. Δημητρίου, 1939). Ἐφεξῆς εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου θὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ βραχυγραφία ΛΑ.

Ἡ Ἁγία θεωρεῖται ἔτι προστάτις κατὰ τῆς πανώλους καὶ τῆς χολέρας¹⁾, ὡς φαίνεται ἐκ δύο παραδόσεων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Μεσολογγίου, τὰς ὁποίας ἔχει δημοσιεύσει ὁ Ν. Γ. Πολίτης. Ἡ πρώτη, ἡ Ἀθηναϊκή, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἁγία Παρασκευὴ καὶ ἡ Πανοῦκλα», ἀναφέρει: «Ὅταν ἤρθε ἡ Πανοῦκλα στὴν Αἴγινα, εἶναι τὴν ᾧ καμμιὰ πενηνταριὰ χρόνια, ἐπῆρε καὶ τὶς δυὸ ὥραϊες θυγατέρες τῆς Λαντέζαινας, τὴν Ἐλέγκω καὶ τὴν Κατίγκω. Μὴ γειτόνισσά τους, ἡ Μπελεγκρίνα, ἔλεγε πὼς εἶδε ἀπὸ τὸ παράθυρό της δυὸ μαυροφόρες καὶ χτυπήσανε δυὸ χτυπήματα στὴν πόρτα τῆς Λαντέζαινας. Ὑστερα λέει ἡ μία: «Πᾶμε ἀπὸ δῶ τὸν ἀνήφορο. — Μπα, μπα! τῆς λέει ἡ ἄλλη, μὴ καημένη, γιατί θὰ βγῇ ἡ ἁγία Παρασκευὴ μὲ τὴν ρόκα της νὰ μᾶς χτυπήσῃ». Ἐτοὶ τραύξαν ἀπὸ ἄλλο δρόμο. Κατάλαβε ἡ Μπελεγκρίνα πὼς ἐννοοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, πού ἦταν σ' αὐτὴ τὴ γειτονιά· γιατί ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι ἀρβανίτισσα καὶ κυνηγάει τὴν Πανοῦκλα. Ἐτοὶ δὲν ἐπέθανε κανένας ἀπὸ τὴ γειτονιά, πού ἦταν ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς»²⁾.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἐκ Μεσολογγίου, ἡ ἁγία Παρασκευὴ παρουσιάζεται ὡς γριά ἀσπροφόρα διώκουσα τὴν χολέραν. Τὸν καιρὸ πού ἡ Χολέρα ἔκανε μεγάλη καταστροφὴ στὸ Μεσολόγγι (1854) μὰ τὴν καὶ τὰ μεσάνυχτα, ἕνας στρατιώτης, πού ἦταν σκοπὸς ἔξω ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ ἐκ τοῦ σκοποῦ κατὰ τὴν πλαιοῦ τοῦ Ἱεροῦ, ἐφώνησε: «Στὰ ὄπλα!». Τρεχόντες ἐπὶ οἱ στρατιῶτες καὶ βλέποντες τὸ σκοπὸ κατατρομαγμένον μόλις κατῴρθωσαν νὰ τοῦ εἰπῇ: «ὦ βλέπετε!». Καὶ εἶδαν ἐκεῖνοι δύο γυναῖκες, τὴ μία ἀσπροφόρα καὶ τὴν ἄλλη γριά μαυροφορεμένη. Καὶ κυνηγοῦσε ἡ ἀσπροφόρα τὴ γριά, καὶ περνοῦσαν τρεχάτες μπρὸς τοὺς στρατιῶτες, ὥσπου κατῴρθωσαν ἐκεῖνη νὰ χτυπήσῃ τὴ γριά. Ἡ γριά ἔπεσε σὰν ξερὴ, καὶ ἡ ἀσπροφόρα ἀφανίστη. Ἐτρεξαν εἰς τὸ μέρος πού πεσε ἡ γριά καὶ δὲν εἶδαν τίποτα. Τὴν ἄλλη μέρα, πού διαδόθη τὸ πρᾶμα, ἐθυμύθησαν οἱ γέροντες, πὼς εἰς αὐτὴ τὴ θείᾳ πῶπεσε ἡ γριά ἦτανε ἕνα ἐκκλησάκι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πού γκρεμίστηκε στὴν πολιορκία.

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Αἱ ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μύθους τοῦ λαοῦ, Λαογραφικὰ Σύμμεκτα, τόμ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1931, σ. 70.

²⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 554·5, ἀριθ. 909. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τινὰ κεκρυφαῖκην παράδοσιν ὁ ἅγιος Σπυρίδων παρίσταται διώκων τὴν Πανώλην ἐμφανιζομένην ὑπὸ μορφὴν θηρίου καὶ τύπων αὐτὴν διὰ τοῦ σταυροῦ. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐνθ' ἄν., σ. 555, ἀρ. 910. Καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος ἐκινήγησε τὴν Πανοῦκλα νὰ τὴν σκοτώσῃ, διὰ τοῦτο τὸ μοναστήρι τῆς Πεντέλης, πού τό κτισε, δὲν τό πιασε ἡ Πανοῦκλα. Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, τόμ. Β', σ. 221. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεκτα, τ. Γ', σ. 70, 83. Ὡσαύτως κατὰ τῆς Πανώλους ἐπικαλοῦνται τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος, ὅστις εἰκονίζεται πατῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν νόσον ἐν σχήματι εἰδεχθοῦς γυναικοῦ καπνὸς ἐξερευγομένου ἐκ τοῦ στόματος. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐνθ' ἄν., σ. 84.

Καὶ κατάλαβαν πὼς ἡ ἀσπροφόρα ἦταν ἡ ἀγία Παρασκευή, καὶ πὼς ἡ γριὰ ἦταν ἡ Χολέρα· καὶ ἔρριξαν λιθάρια σωρὸ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἀπὸ τότε ἐξαλείφτηκε ἡ Χολέρα ἀπὸ τὴν πόλιν»¹⁾).

Ὁφείλω νὰ προσθέσω ἀκόμη, ὅτι κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστιν ἡ Ἁγία δὲν εἶναι μόνον διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν πανώλη καὶ τὴν χολέραν, ἀλλὰ καὶ δι' οἰανδήποτε ἄλλην νόσον. «Μὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ τὰ μάθια, διηγοῦνται εἰς τὸ χωρίον Ἀπεράθου Νάξου, ἡ ὅ,τι κι ἂν εἴν' ἐκεῖν' ἀποτάσσει καὶ στήν Ἀῖα βαρασκευγή, λέει: «Ἁγία μου Παρασκευή μου, καὶ νὰ ἔνῃ τὸ παιδί μου καλὰ καὶ ν' ἀνοίξω παναῦρι νὰ τὸ ψάλλω, ὥσπου ζῶ». Λέει: «Ἁγία μου Παρασκευή μου, νὰ στραφῇ νὰ ῥθῃ ἑρὸς (=γερός) ἂ τὸ βόλεμο καὶ...». Λέει: «Ἐἴανε τὸ ποδαράκι δού παιδιοῦ μου καὶ νὰ φέρῳ ἄν ἀσημένιο δοδάρι νὰ τὸ κρεμάσω στὴ χάρι σου». «Δὲ θωρεῖς πὼς κρέμουνταν ἀδρός τση μάθια, χέρια, ποδάρια...».

Ἡ ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου Ἀπεράθου τῆς Νάξου Μαρίκα Νικ. Μπακάλου, ἐτῶν 42, διηγῆθη εἰς τὴν Διαλεχτὴν Ζευγὼλη-Γλέσσον τὰ ἐξῆς, ὡς ἤκουσε παρὰ τῆς Καλῆς Γεωργίου Ἐλευθερίου, ἐτῶν 45. «Μὰ βράδι, λέει, ἡ Λαφαζάναινα ἔπνευε δού Ἰάννη τῆς τὸ χέρι, μὰ δὲν ἤξερω ἵσταται ἡ ἄντρος Ἀλλανού, πού'χε γ' ἐπέθανε. Ἐπὶ τοῦ λαιποῦ κοπελλακιῦ τὸ χέρι κ' ἐποτάσκει ἔδω, λέει, στήν Ἀῖα βαρασκευγή πὼς ἡ καὶ τοῦ κόρη τὸ ἄντρος νὰ τὴν φράσῃ, εἶδα νὰ τοῦ κόρη νὰ τὸν κόρη ἡ πόνος. Καὶ θωρεῖ, λέει, τὸ βράδυ στὸν ἄντρος τὴν πόνος ἐδιάηκε γαμμιά βαρασκευγή ἐκεῖ—μὰ δὲν ἐθυμοῦσαν ἡ Μαρκούλα, ποὺ μοῦ τὸ πε, δοιὰ—καὶ τς εἶπε βῶς: «Νὰ πᾶς νὰ μαζώξῃς ἀριαδάφυλλα νὰ βράσῃς νὰ τοῦ πλύνῃς τὸ χέρι δού νὰ τοῦ περάσῃ ὁ πόνος». Κ' ἤκαμὲ δὸ κ' ἐπέρασέ δού».

Ἐν Ἀμοργῷ ἡ ἀγία Παρασκευή ἔχει ἀποβῆ προστάτις τῶν ναυτικῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Καλοταρίσσια, τῆς δυτικωτάτης μικρᾶς κοιλάδος παρὰ τὸν ὄρμον Παραδείσια, ἔνθα ὑπάρχει ναῖσκος τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Εἶναι δὲ γνωστὰ αἱ λέξεις καλοταριά καὶ κακοταριά, λεγόμεναι ἐπὶ τῆς νηνεμίας καὶ θαλασσοταραχῆς. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Ἰω. Βογιατζίδην ὁ ὄρμος οὗτος διὰ τὸ ὑπὴνεμον τῆς θέσεως θὰ ὠνομάσθῃ ἡ Καλοταριά, ἡ δὲ κατάπαυσις ἔπειτα τῆς τρικυμίας καὶ ἡ σωτηρία τῶν ναυτιλλομένων θὰ ἀπεδόθῃ κατόπιν εἰς τὴν ἀγίαν Παρασκευήν²⁾).

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Α', σ. 556-557, ἀρ. *912. Βλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου περὶ Χολέρας γραφόμενα, ἐν Λαογρ. Συμμεικτοῖς αὐτοῦ, τόμ. Γ', σ. 88-89.

²⁾ Ι. Βογιατζίδου, Ἀμοργός. Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τῆς νήσου. Ἐν Ἀθήναις 1918, σ. 95.

Γ'. Τιμωρὸς τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν Παρασκευὴν γυναικῶν.

Πρὸς τούτοις ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας ταυτίζεται πρὸς τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἐβδομάδος. Ἡ ἡμέρα αὕτη προσωποποιεῖται ¹⁾ καὶ ἀποτελεῖ ἡμέραν ἱερὰν διὰ τὰς γυναῖκας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύεται πᾶσα ἐργασία ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Πέμπτης. Εἰς τὰς μὴ τηρούσας τὴν ἀπαγόρευσιν ἐπιφαίνεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἢ ἡ *Πεφταργά* ²⁾ ὑπὸ μορφὴν φοβερὰν, γραῖα ὑψηλὴ μὲ μεγάλα δόντια καὶ ἀδράχτια εἰς τὸ χέρι, καὶ τιμωρεῖ τὴν παραβάτιν. «*Πᾶνε τώρα πολλὰ χρόνια, λέγει ἡ παράδοσις, πὺν μιὰ Πέφτη βράδυ καθόντανε στὴν πόρτα τους μιὰ νύφη μὲ τὴν πεθερά της κ' ἐνέθανε. Προτοῦ νὰ σουρουπώσῃ, παίρνει ἡ γριὰ τ' ἀδράχτι καὶ τὴ ρόκα της καὶ λέει στὴ νύφη: «Κάμε καὶ σὺ τὸ ἴδιο, γιατί ἄλλιῶς θὰ σοῦ βγῇ σὲ κακό». Ὅτι ἔβγαυνε τότε τὸ φεγγάρι καὶ ἡ νύφη δὲν ἄκουσε καθόλου τῆς γριῆς τὰ λόγια, μόν' τῆς εἶπε νὰ πάῃ νὰ κοιμηθῇ, καὶ αὕτη ἐκάθησε καὶ ἐνεθε μὲ τὸ φεγγάρι. Ἔτσι λοιπὸν πῆγε ἡ γριὰ κ' ἐκοιμήθηκε. Σὲ λιγάκι βλέπει ἡ νύφη ὅτι ἔρχεται μιὰ ψηλὴ μαυροφορεμένη γυναῖκα, μὲ δόντια τόσο μεγάλα, πὺν ἐκρημότανε, ὅξω ἀπὸ τὸ στόμα ἴσια μὲ τὰ γόνата, καὶ βαστοῦσε στὸ ἓνα χέρι μιὰ μεγάλη ρόκα καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἓνα ἀδράχτι. Ἀπὸ τὸ στόμα της ἡ καμένη ἡ νύφη δὲν μπορούσε νὰ σάλευσῃ. Ἐκείνη θυμὸς πήγε καὶ κάθησε κοντὰ της καὶ τῆς λέει. «Ἐλα, γειτόνισσά, νὰ καθήσωμε μαζί καὶ νὰ νέσωμε». Ἀλλ' ἀμέσως τὸ ξανάβρε καὶ σηκώνεται καὶ λέει: «Περίμενε μιὰ στιγμή νὰ πάω νὰ φέρω τὸ παιδί μου». Καὶ ἀποστρέφει χάρμω τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι καὶ πάει στὸ κοιμητήρι. Τηράζει ἡ νύφη, τί νὰ ἴδῃ; Βλέπει πὺς ἀνοιξε ἓνα μνημα, ἔβγαλε*

¹⁾ Ἡ προσωποποίησις τῶν ἡμερῶν δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ εἰς ἄλλους λαούς. Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, Ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 192. Βλ. καὶ *Jungbauer, Freitag. Handwört. des deutschen Aberglaubens* τ. III (1930) σ. 53 κέ.

²⁾ Ἡ *Πεφταργά* ἐν Κρήτῃ παρίσταται γραῖα ὑπερμεγέθης, ἔχουσα ὀδόντας σπιθαμιαίους καὶ στρέφουσα ἄτρακτον. Συνήθως ἐμφανίζεται εἰς τὰς γυναῖκας, αἵτινες τὴν Πέμπτην τὸ ἐσπέρας κλῶθουν πολὺ ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ προαναγγέλλει τὴν ἀφίξιν της διὰ τοῦ ἀτράκτου της, πὺν κρεμᾷ ἐκ τοῦ φεγγίτου, ὅστις ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ δώματος. Διὰ τοῦτο αἱ εἰς τοιαύτας ἐσπερίδας ἐργαζόμεναι ἐφεῦρον καταλλήλως τὸ ἀκόλουθον εὐτράπελον ποιημάτιον:

Ἐλα νὰ πᾶ νὰ θέσωμε,
νὰ πᾶ νὰ κοιμηθοῦμε,
μὴν ἔρῃ ὁ νυχτοπάρωρας
κ' ἡ νυχτοπαρωρίνα,
5 νὰ δεῖρῃ σένα μὲ τ' ἄσκι
κ' ἐμὲ μὲ τὴ γκοπάνα.

έναν πεθαμένο ἔγκαιρα χωσμένο, καὶ τὸν ἔφερε. Ἀμέσως πετάει ἡ νέα τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι της στὰ κλαριά, τρέχει στὸ σπῖτι της, μανταλώνει τὴν πόρτα καὶ πάει καὶ πέφτει στὴ μέση τὰ παιδιά της. Τότες ἔφτασε καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ στὴν ὁξώπορτα καὶ τῆς φωνάζει: «Γειτόνισσα, γειτόνισσα, ἔλα νὰ νέσωμε μαζί». Ἀλλὰ ἡ νέα, ἀπὸ τὸν τρόμο της, τῆς εἶχε κοπῇ ἡ φωνή. Καὶ σὰν εἶδε πὼς τοῦ κάκου τῆς ἐφώναζε, πῆρε τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι της νὰ φύγῃ, καὶ τῆς λέει: «Ἡ σωτηρία σου εἶναι πὼς εἶσαι μέσα καὶ στὴ μέση τῶν παιδιῶν σου, γιατί ἂν ἦσουν πλαγιασμένη στὴν ἄκρη, θὰ σ' ἔκανα νὰ φᾶς πεθαμένου κρέας γιὰ τιμωρία γὰρ τὴν ἁμαρτία σου. Τὰ παιδιά ὁμως εἶναι καθαρὰ, καὶ δὲν πάω στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι τριγυρισμένοι ἀπὸ χριστιανούς». Ὅστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ ἐπέθανε ἡ νέα. Ἀπὸ κείνη ὁμως τὴ φορὰ εἶναι ποὺ ὥς τὰ σήμερα καμμιὰ γυναῖκα δὲν νέθει Πέφτη βράδυ μὲ τὸ φεγγάρι» ¹⁾).

Ἐν Νάξῳ ἀπαγορεύεται νὰ ἐργάζωνται οὐχὶ τὴν Πέμπτην ἀλλὰ τὴν Παρασκευὴν τὸ βράδυ. Οὕτως, εἰς τὸ χωρίον Ἀπεράθου διηγοῦνται, ὅτι: «Ἡ γριὰ Βασιλακάκαινα ²⁾ ᾗ καθοδὴν ἐκείνη Παρασκευὴν βράδυ κ' ἤκανε δὴ ρόκα τζη. Μία βαρασκευγὴ τὸ βράδυ ἐδιάρκην ³⁾ ἡ ἁγία βαρασκευγὴ καὶ τοῦ φωνάζει: «Ἦ εἰτόνισσα, λέει, ἴ' ἀνοιξέ μου κ' ἐμένα νὰ βῶ ν' ἀποσπερίσωμε». Καὶ πάει καὶ τς ἀνοίει καὶ δαίνει μέσα καὶ καθίζει κ' ἐκάνασε τζη ρόκα τῆς. καὶ ἀπέκω ⁴⁾ τοῦ λέει: «Ἐβγαπίσας, ⁵⁾ λέει, εἰτόνισσα, λέει, τὰ μαλλὰ καὶ πάω νὰ φῶ ἄλλα». Καὶ σηκώνεται καὶ φτ' ⁶⁾ ἂ τὴ μιὰ τζη πάδα ⁷⁾ καὶ ἂ τὴν ἄλλα καὶ ἐμύληται καὶ πετᾷ καὶ τὴ ρόκα τζ' ἐκεῖ χάμαι καὶ τ' ἀδράχτι τζη καὶ φεύγει καὶ πάει στὸ Χαλὶ ⁸⁾ καὶ ἀβουθᾷ ⁹⁾ ἕναν ἀπεθαμένο καὶ στρέφεται κ' ἔρχεται καὶ φωνάζει: «Ἦ εἰτόνισσα». Ἡ εἰτόνισσα λοιπὸν μιλά ¹⁰⁾. Λέει: «Ἦ εἰτόνισσα». Ἀχνη ¹¹⁾. Μηδ' ἐμίλησε, μηδ' ἐλάλησε. Ὅθεν ἤφυνεν ἡ ἁγία βαρασκευγὴ, ἐσηκώθηκε γ' ἐσάρωσεν ἡ Βασιλακάκαινα κ' ἐπέταξεν ὁξω ὅτ' ἤφηνεν ἐκεῖ. Στρέφεται λοιπὸν ἡ ἁγία βαρασκευγὴ καὶ πάει, καὶ ἀφοῦ δὲ τζ' ἤνοιξεν ἡ Βασιλακάκαινα, λέει: «Ἦ ἀνοιξέ μου, ρόκα μου». Λέει: «Ἦ ὁξω μ' ἔρριξε». Λέει: «Ἦ ἀνοιξέ μ', ἀδράχτι μου». Λέει: «Ἦ ὁξω μ' ἔρριξε». Τέλος πάδω, νὰ μὴ δὰ πολυλοοῦμε, λέει: «Ἦ ὁξω μᾶς ἐπέταξεν ὅλα». Λέει: «Ἦ Α, μωρή, λέει, ποντάνα εἰτόνισσα, ἄτυχη ¹²⁾ εἰτόνισσα, ἐτυχέφτηκες ¹³⁾ καὶ τὰ πέταξες ὅλα, μὰ ἤθελε νὰ σῶχω τὸν ἀπεθαμένο νὰ τόνε βλέπης ὅλη νύχτα». Καὶ παίρνει πάλι τὸν ἀπεθαμένο καὶ τόνε πάει στὸ νεκροταφεῖο. Τὴ βαρασκευγὴ τὸ βράδυ δὲ θέλει νὰ δουλεύῃ κανεῖς. Καὶ δὲν ἐξανάκατσεν ἡ Βασιλακάκαινα τὴ βαρασκευγὴ τὸ βράδυ» ¹⁴⁾).

¹⁾ Ἡ παράδοσις ἐξ ἀδήλου τόπου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, Ἐνθ' ἀν., σ. 508 - 509, ἀριθ. *835. ²⁾ Ἡ παλαιὰ Βασιλακάκαινα «ὄχι ἡ τωρινή». ³⁾ ἐπῆγε. ⁴⁾ ἐπειτα.

⁵⁾ ἐτελειώσαν. ⁶⁾ αὐτή. ⁷⁾ πλευρά. ⁸⁾ νεκροταφεῖον. ⁹⁾ παίρνει στὸν ὄμο.

¹⁰⁾ δὲν ἐμίλησε. ¹¹⁾ οὐτε ἀναπνοήν. ¹²⁾ πονηρή. ¹³⁾ ἐπονηρεύθης.

¹⁴⁾ Διήγησις τῆς Κασσελλοπαρασκευῆς = Παρασκευῆς Μ. Σοῦλέ, ἐτῶν 60, κατὰ καταγραφὴν Διαλεχτῆς Ζευγώλη - Γλέζου.

Ἐτέρᾳ διήγησις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου τῆς Νάξου λέγει:

«Ἡ Ἀννέζα τοῦ βακαλοϊάννη, λέ, ἐκαλαμοκάνιαζε δὴ βαρσκευγὴ τὸ βράδ' ἀπουμέσα, κ' ἐκαλαμοκάνιαζε γ' ἡ ἁγία βαρσκευγὴ ἀπουπόξω, ἤφαιτεν ἡ Ἀννέζ' ἀπουμέσα κι ἀπουπόξω ἡ ἁγία βαρσκευγὴ. Τὴν ἐθώρειε, λέει, μᾶς ἤλεεν ἡ συχωρεμένη. Καὶ τς ἤλεε, λέει: «Δὲ θέλω νὰ δουλεύγης τὴ βαρσκευγὴ τὸ βράδυ».

Ἡ ἁγία βαρσκευγὴ εἶναι ὁλοζώσανη κ' εἶναι καὶ θαματοουργία. Σαρὰδα παναῦρια' τον ἐφέτι στὴ χάρι τζη. Ἡ μάννα μου ἡ συχωρεμένη μᾶς ἤλεε: «Νὰ μὴ δουλεύγετε ποτές τὴ βαρσκευγὴ τὸ βράδυ, ἱατί δὲ θέλει ἡ ἁγία βαρσκευγὴ νὰ δουλεύγους». Δὲ θέλει, λέει, νὰ κάνουσι ρόκα τὴ βαρσκευγὴ βραδύ»¹⁾.

Ἐν Ἀγία Ἀννῇ Εὐβοίας διηγοῦνται ὁμοίως, ὅτι «μιά πού δὲν φύλαξε τὴν Παρασκευὴ καὶ νυχτέρεψε, βγαίνοντας ἀπ' τὸ σπίτι εἶδε μιὰ γυναῖκα μὲ γεράνια ροῦχα νὰ κἀθεται πάνω σ' ἓνα βαρέλι. Πῆγε σπίτι της, κοιμήθηκε καὶ τὴν πλάκωσε ἓνας ἥσκιος. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ τῆς συχώρεσε, ἀλλὰ τῆς εἶπε, ὅτι, ἂν τὸ ξεχάσῃ, πάλι θὰ τὴν μισερένῃ. Πράγματι ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια, πού δὲν φύλαξε τὴν Παρασκευὴ, ἐπειδὴ βιάζονταν νὰ τελειώσῃ τὴν πορκα τῆς κόρης της καὶ μαγγάνιζε μὲ τὸ μάγγανο, ἔπρεσε τὸ μάγγανο καὶ χτύπησε τὸ δάχτυλό της. Δὲν γιαιτρεύτηκε κ' ἦτο μισερέμνη πέρα»²⁾. Καὶ ἐν Καλαμῇ καὶ ἐν Τριπόλει ἡ Ἀγία παρουσιάζεται ἀπειλητικῇ εἰς τὰς ἐργαζομένας τὴν Παρασκευὴν. Διὸ «ἡμέρα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς οἱ γυναῖκες τάζουν μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς πὼς δὲν θὰ πιάσουν δουλειὰ ποτέ, οὔτε τὴ γιορτὴ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, οὔτε τὴν Παρασκευὴ καμμιάς βδομάδας. Μιά πού ἐδούλεψε τὴν Παρασκευὴ εἶδε νὰ σταθῇ μπροστὰ της ἡ ἁγία Παρασκευὴ καὶ νὰ τὴν φοβερίζῃ. Τῆς ἐκούνησε τὸ δάχτυλο σὰν νὰ τῆς ἔλεγε: θὰ σοῦ δείξω ἐγώ»³⁾.

Δ'. Δεισιδαίμονες δοξασίαι καὶ παροιμίαι.

Πρὸς τὰς ἀνωτέρω διηγήσεις καὶ δοξασίας συνάπτονται στενῶς καὶ δεισιδαιμονίαι τινὲς καὶ παροιμίαι, σχετιζόμεναι μὲ τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἐβδομάδος.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἡμέρα τῆς Παρασκευῆς ἐκλήθη οὕτω, διότι ἀπετέλει ἡμέραν προετοιμασίας τοῦ Σαββάτου, ὀνομαζομένη ἄλλως καὶ ἔκτη Σαββάτων ἢ προσάβ-

¹⁾ Διήγησις τῆς *Κασσελλοπαρασκευῆς* = Παρασκευῆς Μ. Σοῦλέ, ἐτῶν 60, ἐκ καταγραφῆς τῆς *Διαλεχτῆς Ζενγώλη* - Γλέζου.

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1475, σ. 35-36. (Συλλ. *Μαρίας Ἰωαννίδου* ἐξ Ἀγίας Ἀννης Εὐβοίας, 1941). Ἡ πίστις τοῦ λαοῦ διὰ τὴν Ἀγίαν ὥς τιμωρὸν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν φράσιν «ὦχ! ἁγία μου Παρασκευὴ μου, εἰδὰ ἔχω καμωμένα καὶ παιδεύγεις με», ἡ ὁποία λέγεται ἐν Νάξῳ (χωρίον Ἀπεράδου) ὑπὸ τῶν τυραννουμένων ὑπὸ νόσου ἢ ἄλλου κακοῦ.

³⁾ Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, «Ἐνθ' ἀν.», σ. 507, ἀρ. 830.

βατον¹⁾. Ἡ δὲ πρὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Πάσχα Παρασκευή, τιμωμένη ὡς ἡμέρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς μνήμην τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ ἐτιμᾶτο δι' αὐστηρᾶς νηστείας²⁾. Καθ' ἐκάστην Παρασκευὴν πλήν τῆς νηστείας καθιερώθη ἐπίσης ἡ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐργασίας ἥδη ἀπὸ τῶν πρωίμων βυζαντινῶν χρόνων³⁾. Οἱ παραβάται κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν τιμωροῦνται, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὑπὸ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ἐμφανιζομένης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ μορφὴν γραίας δυσειδοῦς καὶ κρατούσης ἄδραχτον εἰς τὰς χεῖρας. Πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην περὶ τῆς Ἀγίας συνήφθησαν διάφοροι δεισιδαιμονίαι τοῦ λαοῦ, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ δυσοίωνον τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς⁴⁾. Ἀναφέρω ἑνταῦθα ἐκ τῶν δεισιδαιμονιῶν τούτων μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ διαφόρων ἐλληνικῶν τόπων. Οὕτως, εἰς Ἄργος Ὁρεστικὸν ἐπίστευον ὅτι, «*ἂν ἡ σπιτονοικοκυρά, ὅταν ἦταν νύφη, τὸ εἶχε ταγμένο νὰ μὴ ζυμῶνῃ τὴν Παρασκευὴ καὶ ζυμώσῃ, τὸ ψωμί μονχλιάζει*»⁵⁾. Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ «*τὴν Πέμπτη καὶ τὴν Παρασκῆ (= Παρασκευὴ) τὴ νύχτα δὲν κάνει οὔτε νὰ κλώθουνε, οὔτε ν' ἀνεκνυκλιοῦτε (= ἀκαλύουν τὸ νῆμα στὸ τυλιγάδι) καὶ καθόλου νὰ κάνουνε νυχτέρι, γιατί ἡ Πέμπτη καὶ ἡ Παρασκῆ βλέπουν τὸ νιὸ καὶ τὸν ἄνδρα*».

Ἡ Πέμπτη βλέπει (= φυλάσσει) τὸν νιό, ὃς ἡ Παρασκῆ τὸν ἄνδρα ἀπὸς δὲν ἔχει κιασλιάς (= καθόλου) βλέπει τὸν νιό τῆς μαθιά»⁶⁾.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲν πρέλει ἡ γυναῖκα νὰ πλύνῃ, γιατί εἶναι κακὸ γιὰ τὸν ἄνδρα τῆς⁷⁾. Τοῦτο δὲ προκειμένου περὶ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ὑγιῶν, διότι εἰς μέρη τινὰ πιστεύεται, ὅτι ὠφελοῦνται οἱ ἀσθενεῖς, ἂν κατὰ τὴν Παρασκευὴν πλύνωσι τὰ ἐνδύματά των⁸⁾. Εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου (κατὰ τὸν Σ. Ἀκογλουν) τὴν Παρασκευὴ

¹⁾ Εὐαγγ. κατὰ Μάρκ. ΙΕ', 42.

²⁾ Κατὰ λαϊκὴν δοξασίαν ἀπὸ τὸ Καπλάνι Πυλίας «*τὴν Παρασκευὴ δὲν κάνει ν' ἀρτυθῇ κανεῖς, γιατί τὴν Παρασκευὴ τὴν παίρνουνε γυναῖκα καὶ τοὺς πεθαίνει*». ΛΑ, ἀρ. 1378 Α', σ. 74. (Συλλ. Γεωργίας Ταρσούλη, Καπλάνι Πυλίας, 1939).

³⁾ Π. χ. ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν λειτουργίαν τῶν δικαστηρίων κατὰ τὴν Παρασκευὴν.

⁴⁾ Περὶ τοῦ δυσοιῶνου τῆς Παρασκευῆς βλ. τὸ ἄρθρον τοῦ Jungbauer, Freitag, ἐν Handwört. des deutschen Aberglaubens, τ. III, Berlin - Leipzig 1930, σ. 45 κέ.

⁵⁾ Στίλ. Π. Κυριακίδου, Σύμμεικτα. Μακεδονικά, τ. Γ' (1955), (ἀνάτυπον, σ. 21).

⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 298. (Συλλ. Μ. Λιονδάκη, Ἀνατολ. Κρήτη, 1937). Πρβλ. καὶ ΛΑ, ἀρ. 1475, σ. 34. (Συλλ. Μ. Ἰωαννίδου ἐξ Ἀφ. Ἀννης Εὐβοίας, 1941).

⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 1473, σ. 367. (Συλλ. Μαρίας Πίσσα, Ὀλυμπία, 1940).

⁸⁾ Βλ. Ἀθαν. Χ. Μπούτορα, Προλήψεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐρμηνεῖα αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις [1931], σ. 101.

«δὲν ἔλουζαν οὔτε τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀκόμα, πὺν ἔπρεπε νὰ τὰ λούζουν κάθε μέρα. Γνωστὴ δὲ καὶ πανελληνία εἶναι ἡ ἀποτροπὴ:

«Τετράδῃ καὶ Παρασκευῇ τὰ νύχια σου μὴ κόβῃς,
καὶ Κυριακὴ μὴ λούζεσαι, ἂν θέλῃς νὰ προκόβῃς»¹⁾.

Περὶ τῆς προλήψεως ταύτης νὰ μὴ κόπτωσι τοὺς ὄνυχας ὑπεστηρίχθη, ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς νηστείας, τῆς περικλειούσης τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλλείψεως, δὲν πρέπει ν' ἀποβάλῃ τις ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἐλάχιστον²⁾.

Ὅμοιως εἰς τὸ Χατζηγύρι Κεσσάνης κατὰ τὰς ἡμέρας Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τοῦ Μαρτίου δὲν κλαδεύουν τὰς ἀμπέλους, διότι τὸ μὲν πρῶτον κλαδευθὲν κλῆμα ξηραίνεται, τὰ δὲ λοιπὰ δὲν καρποφοροῦν πλουσίως καὶ τὰ σταφύλια γίνονται χωρὶς κουκκούτσια³⁾. Εἰς τὴν Ἀγίαν Ἄνναν Εὐβοίας «μαλλιά δὲν πλιένουνε, δὲν ζεματᾶνε τὴν Παρασκευῇ τὸ ξιτάζουμε»⁴⁾. Ὡσαύτως εἰς τὸν Αἰ-Βλάση τῆς Εὐρυτανίας «τὴν Παρασκευῇ δὲν ζεματοῦν ροῦχα οὔτε γνέθουν»⁵⁾. Εἰς δὲ τὴν Ἀρτοτίναν «δὲν ἀλλάζουν τὸ νερὸ ἀπ' τὸ χλωρὸ τὸ βούτυρο, δὲν κάνει»⁶⁾. Εἰς τὸ Βασιλίτσι τῆς Πυλίας δὲν βάζουνε μπουγάδα λόγῳ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σπαιρώσεως τοῦ Κυρίου⁷⁾, εἰς δὲ τὴν Κορσάνην διὰ τὸν αὐτὸν λόγον «δὲν ζυμώνουνε, οὔτε κοφιγώνουνε, οὔτε βάζουνε κίτσα»⁸⁾. Ἐπίσης εἰς τὸ Ἰνναχωρίον Κρήτης τὴν Παρασκευὴν «δὲν λούζονται οὔτε κάνουνε μπουγάδα, γιατί σπαιρώθηκε τότε ὁ Χριστός, οὔτε δὲν ζυμώνουνε, γιατί χάνεται ἓνα ψωμί.

Μιὰ παντρεμένη ἔκανε τὴν Παρασκευῇ μπουγάδα
κ' ἡ Παναγία πέρασε κ' εἶπε τὸ αἶμα στάλα»⁹⁾.

Καὶ ἐν Λατοίδῃ Μεραμβέλλου Κρήτης λέγουν, ὅτι «κεῖνοι πὺν λούνουνται τὴν

¹⁾ Βλ. διαφόρους παραλλαγὰς εἰς Θρακικά, Α' (1928) σ. 198. Περιοδ. Οἰκογένεια, ἀρ. 186, 423, 6 Ἀπριλ. 1930. Χρον ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 243-244. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Ἀνατ. Κρήτη, 1937). ΛΑ, ἀρ. 233, 25. Κατιρλί Βιθυνίας κτλ.

²⁾ Βλ. Ἀθ. Χ. Μπούτουραν, Ἐνθ' ἂν, σ. 100-101.

³⁾ ΛΑ, ἀρ. 140, 3.284. (Συλλ. Μανασσιδου).

⁴⁾ ΛΑ, ἀρ. 1479 Β', σ. 71. (Συλλ. Μ. Ἰωαννίδου, Λαογραφικά ἐξ Ἀγίας Ἄννης, 1942).

⁵⁾ ΛΑ, ἀρ. 916, σ. 340. (Δ. Λουκοπούλου, Λαογραφικά Αἰτωλίας). Ἐν Νάξῳ «τὴν Παρασκευῇ δὲν πρέπει νὰ βάνῃ κανεὶς μπουγάδα, γιατί ζεματίζει τὴν μεγαλόχαρη ἁγία Παρασκευὴ καὶ τὴν ψυχὴ τῶν γονιῶν του». Μιχ. Ἰακ. Μαρκόπου, Ναξίων δεισιδαιμονίαι, Ἑστία, Ἰαν. - Ἰούν. 1891, σ. 315.

⁶⁾ Ὡς γνωστόν, διὰ νὰ διατηρῇται νωπὸν τὸ νέον βούτυρον πρέπει νὰ καλύπτεται μὲ δροσερὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἀλλάσσουν εἰς τὰς δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. ΛΑ, ἀρ. 916, σ. 4.

⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 1159 Β', σ. 100. (Συλλ. Γ. Ταρσοῦλη, 1938).

⁸⁾ ΛΑ, ἀρ. 1159 Α', σ. 2. (Συλλ. Γ. Ταρσοῦλη, 1938).

⁹⁾ ΛΑ, ἀρ. 1161 Β', σ. 48. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Τοπία Ἰνναχωρίου Κρήτης, 1938).

Παρασκὴ χάουν τὰ μαλλιά τους»¹⁾. Κατ' ἄλλην δεισιδαιμονίαν ἐπιχωριάζουσιν ἐν Λήμνῳ «τὰ κ' κκιά, ὅταν τὰ σπεῖρ' ὅς Τρίτ' ἢ Παρασκευή, κἀν' νε μαμούδια»²⁾. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Καινούργιο Χωριὸ τῆς Πυλίας πιστεύουν ὅτι, ἂν κόψῃς ξύλο, «σα-
ρακώνει στὸ χρόνο, εἴτε τὸ ἴκοφες στὸ φεγγάρι»³⁾ εἴτε ὄχι»⁴⁾.

Εἰς τὸ δυσοίωνον τῆς Παρασκευῆς ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ Σφακιῶν Κρήτης πρό-
ληψις καθ' ἣν «τὸ Πεφτοραμμένο καὶ Παρασκευοκομμένο»,

γῆ πουλείται

γῆ βαφειέται (λόγω πένθους)

γῆ στὸν Ἄδη καταλύεται»⁵⁾.

Ἐν Κύθνῳ λέγουν, ὅτι «τὴν Παρασκευὴ γεννιέται ὁ κακόμοιρος»⁶⁾, ἐν Ἀγρι-
νίῳ δ' ὅτι «τὰ γέλια τῆς Παρασκευῆς βγαίνουν σὲ κακό».

Πλὴν τούτων ἡ Παρασκευὴ ἐθεωρεῖτο εἰς τὴν Τζαντὼ τῆς Θράκης καὶ ὡς
ἡμέρα κατάλληλος διὰ τὴν διενέργειαν ἐξορκισμῶν. «Ἄν μιὰ γυναῖκα ἔκαμνε γητεὶά
τρεῖς μέρες μὲ τὴν ἀράδα, τότε τὴν ἔκαμνε Πάτη, Παρασκευὴ καὶ Σάββατο»⁷⁾, τὰ
δὲ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἔβλεπαν εἰς τὸ Σπράϊ τῆς Θράκης «ξημερώνοντας τῆς ἁγίας
Παρασκευῆς ἔβγαιναν»⁸⁾. Ἐν δὲ Σοποτῇ Κολαβουτῶν ἐπίστευον, ὅτι «ξημερώνον-
τας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς ἁγίας Σοφίας, δυὸ φορές, ἀνοίγουνε τὰ ἀρά-
νια· κ' ὁποῖος καθήσῃ τὰ βλέπει πῶς διὰ μιὰς ἀνοίγουνε καὶ κλειοῦνε. Κι ἂν ζη-
τήσῃ ὅτι θέλει, ὁ Θεὸς τοῦ τὸ δίνει καὶ τὸ ὁρᾷ καὶ τὸ πρῶτ' εἰς προσκέφαλό του»⁹⁾.

Ἡ Παρασκευὴ ἀπαντᾷ ἔτι καὶ εἰς παροιμίας τοῦ λαοῦ ὑπὸ διαφόρους σημα-
σίας. Οὕτω π.χ. ἐν Θράκῃ (Αὐδῆμι) λέγεται: «Τς Παρασκευῆς ἡ λάμπ' | τς Κυρια-
κῆς ἡ κλάψ', ἐκ τῆς προλήψεως ὅτι, ἂν θὰ εἶναι καλὸς ὁ καιρὸς τὴν Παρασκευὴν,
θὰ βρέχῃ κατὰ τὴν Κυριακὴν»¹⁰⁾. Ἐν Καρπάθῳ λέγουν: Τὸν ἀπαῖς τὴ Τσουριατοῇ
τσαὶ τὸμ μισῶς Γευτέρα, | τὸθ θέλεις νὰ ξελοθρεντῇ Παρασκευῆ-νῆμέρα. Ἡ πα-
ροιμία ἀναφέρεται εἰς τὴν εὐοίωνον ἢ δυσοίωνον κοπὴν ἐνδυμάτων τινὸς κατὰ τὴς

¹⁾ ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 241 - 2. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1937).

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1160 Β', σ. 80. (Συλλ. Γ. Α. Μέγα, Λῆμνος, Φυσίνη, 1938).

³⁾ Σημειωτέον, ὅτι κόβουν ξύλα, ὅταν εἶναι «τσιμπημένο τὸ φεγγάρι» καὶ νὰ εἶναι
Πέμπτη ἢ Σάββατον. ΛΑ, ἀρ. 1378 Γ', σ. 45. (Συλλ. Γ. Ταρσούλη, Καινούργιο Χωριὸ Πυ-
λίας, 1939). ⁴⁾ Ἐνθ' ἀν. ⁵⁾ ΛΑ, ἀρ. 120, 82.

⁶⁾ Μπουκέτο, φύλλ. τῆς 24 Ἀπριλ. 1940.

⁷⁾ Ἑλληνικῆς Σαραντῆ - Σταμούλη, Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τῆς Θράκης. Λαογρ.
13 (1950 - 51), σ. 105.

⁸⁾ Ἐνθ' ἀν., σ. 112.

⁹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παροδόσεις, τ. Α' (1904), σ. 137.

¹⁰⁾ Βλ. Ἐνστρ. Ζήσων εἰς Θρακικά I (1938), σελ. 315 καὶ 152.

ἐν λόγῳ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος¹⁾. Ἐν Ἀραχόβῃ: *Παρασκευὴ τὸν ἄντρα σου | Τετάρτη τὰ προικιά σου*, δηλαδή «τὸ φυλάει ἡ ἁγία Παρασκευὴ καὶ θὰ πεθάνουν ἄντρας καὶ παιδιὰ, ἂν νέσῃ καμμιὰ ξημερώνοντας Τετάρτη ἢ Παρασκευή²⁾. Ἐν Νάξῳ (Ἀπεράθου) λέγουν διὰ τὶς τεμπέλες: *Παρασκεβοπλυνμένη μου καὶ Σαββατοστεγνώστρα³⁾*. Ἐν δὲ τῇ Οἰνότη τοῦ Πόντου λέγουν: *Ἡ Παραδκενὴ ἄτον λείπει⁴⁾* καὶ ἐν Χαλδίᾳ: *Ἐναν Παραδκενὴν λειψὸς ἐν⁵⁾*, ἥτοι κατὰ μίαν Παρασκευὴν εἶναι λειψός, δηλ. ἀνόητος. Τέλος ἐν Λακωνίᾳ ἐπιχωριάζει ἡ παροιμία: *Παρασκευὴ καὶ Σάββατο ποτ' ἄφεγγο δὲ μένει*, διότι πιστεύεται, ὅτι κατὰ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας πρέπει νὰ εἶναι ὑποφώσκουσα νέα ἢ παλαιὰ σελήνη καὶ οὐδέποτε «χάση φεγ-γαριοῦ⁶⁾. Ἐπὶ δὲ τῶν χαιρόντων ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ ἀναπαυθοῦν λέγεται: *Καλῶς τηνε τὴν Παρασκευή, ὅπουν φέρνει τὸ Σαββάτο⁷⁾*.

Ε'. Ἀλλαι παραδόσεις σχετικαὶ πρὸς θαυματουργικὰς ιδιότητας.

Εἰς Καστανιὲς τῆς Θράκης ἐπιστεύεται, ὅτι ἡ Ἁγία ἦτο «γριά, ἀψηλὴ», ἡ ὁποία ἐφοροῦσε «μαῦρα ροῦχα καὶ μαῦρη μαλακία στὸ κεφάλι⁸⁾. Διηγοῦντο δ' ὅτι «τὴν εἶδανε πολλὰ φορές⁹⁾. Καὶ συγκεκριμένως. «Ἡ γιαγιά ἡ Μπαλασῆ, ὅς ἀναφέρει ἡ Ἑλπινίκη Σταμούλη - Σαραντῆ, εἶπε: Ἐὰ παλιὸ εἰκονίδιον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἀρρώστησε βαρὶὰ ὁ ἀδελφός μου καὶ τὸ πῆγαμε. Ὅλη τὴ μέρα ἦτανε κρεμασμένο πανωθιὸ τ', τὸ προυνὸ τὸ βράμε καὶ στὴ σκαλόπετρα. Μιά, δύο, τρεῖς φορὲς ἔγινε καὶ τὸ πῆγαμε στὴ θέσι τ', στὴ γυμνὰ τὴ Μπαλασῆ.

Νύχτα δὲν ἔμνησκε σὲ ξένο σπίτι, ἥθελε νὰ πάγῃ στὸν τόπο τ'. Ἡ Βγενιώ, ἂν

¹⁾ Μιχ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α', Ἀθήναι 1932, σ. 368.

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1153 Α', σ. 142. (Συλλ. Μαρίας Ἰωαννίδου, 1938).

³⁾ ΛΑ, ἀρ. 1441, σ. 333. (Συλλ. Διαλεχτῆς Ζευγώλη, 1925).

⁴⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἰορδ. Βαμβακίδου.

⁵⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἰορδ. Βαμβακίδου. Ἡ αὐτὴ παροιμία ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου. Ξεν. Ἀκογλου, Ἀπὸ τῆ ζωῇ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοτυώρων. Ἀθήνα 1939, σ. 460. ⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 330, 1334. (Συλλ. Νεστορίδου). ⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 330, 824 (Συλλ. Νεστορίδου).

⁸⁾ Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντῆ, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακικά, τόμ. 7 (1936) σ. 259, ἀρ. 76.

⁹⁾ Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἐνθ' ἂν., σ. 259. Καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα Ἀπεράθου - Νάξου λέγουν: «Μὰ ὁλοζώδανη, λέει, τὴ θωροῦσι, μεγάλη ἡ χάρι τζη. Κανείς, λέει, τὴν εἶδε ὅς ἐπάαιναν ἐτοῦ σισῆ Παρασκευῆς τοῦ Γλεζοῦ ὠργη ἀπάνω, μὰ δὲν ἤξερω πκοίος». Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ὁ ταυτισμὸς τῆς Ἀγίας πρὸς διάφορα πρόσωπα τοῦ χωρίου φέροντα τὸ ὄνομά της. «Ἐθωροῦσαν ἀλλότες τὴ Βοσκοπούλα, τὴ Γασσεροπαρασκευῆ, τὴ Γαναβιτισὸν καὶ ἄλλες Παρασκευᾶδες ἀδὲς τὴν ἁγία παρασκευῆ».

δὲν ἀναφτε τὴν καντήλα στὸ εἰκόνισμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πού εἶχε στὸ εἰκονοστάσι της, δὲν εἶχε ἡσυχία. Τὴν νύχτα τὴν φώναζε, Βγεγιώ, Βγεγιώ. Κ' ἡ Βγεγιώ σκώνονταν καὶ τὴν ἀναφτε. Καὶ στῆς Σμαραγδῆς τὸ σπῆτι εἶχαν τὸ εἰκόνισμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Κάθε νύχτα ἡ ἁγία Παρασκευή, μεγάλη ἡ χάρι της, ἤθελε νὰ τὴν ἀναφτε ἓνα κεράκι. Ἐνα βράδυ ξέχασαν νὰ τὸ ἀνάψουν καὶ τὴ νύχτα ἔκανε μεγάλη βοή, κατέβασε ὅσα πράματα ἦταν ἀψηλά, δὲν ἄφσε τίποτε στὰ ράφια. Δὲν τὴν εἶδαν, μόνο τὸ κρότος ἄκουαν. Ὅταν ἀνάψανε τὸ κερί, τὰ πράματα πῆγανε στὴ θέσι τους¹⁾.

Περὶ τῆς θαυματουργοῦ δυνάμεως τοῦ εἰκονίσματος τῆς ἁγίας Παρασκευῆς παραδίδονται καὶ εἰς τὸ χωρίον Βρυσσά Πλωμαρίου τῆς Λέσβου τὰ ἑξῆς: «Ἐχομε ἓνα ξουκκλήσ²⁾ τς ἁγίας Παρασκειβῆς τοῖ τ' ἀκόν³⁾σμα τ' εἶνι πουλὺν ἐθιμου. Ἐκάνι θάματα πουλλὰ τοῖ τσ' ῆγα τς Τοῦρτσ⁴⁾, φανιρώνουνταν πότι μὴ γένεια, πότι μὴ σταφύλια, μέσα στοὺν Γινάρ⁵⁾, τοῖ φουβέ⁶⁾ξι τς Τοῦρτσ⁷⁾. Οἱ Τοῦρτσ⁸⁾, ἀμ' φόβου δουν, ἐν ἡξέραν τὶ νὰ κάνιν. Εἶδαν τς ἀποῦδαν, τοῖ σ' ἐκλήθησαν τοῖ φύγαν ἀμ' τοὺν χουριό μας. Ἀπὸ τούτς στοὺν χουριό μας δὲ καθοῦσαν κατένας Τούρκους⁹⁾. Ἡ θαυματουργὸς δύναμις τῆς Ἁγίας εἶναι καταφανής καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ διηγῆσει ἐκ Δαφυλίου Κοζάνης: «Ὅντας χάλασαν τὴ Νάουσα ὅσην ἐπαύσαν τοῦ 21 οἱ Ἀρβανῖτες καὶ γυροῦσαν στὸν τόπο τοῦς γεμάτοι πλάστικα (λάφυρα), κόνεψαν ἓνα βράδυ καὶ μερικοὶ ἐδῶ [εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς] μὲ σκλάβους πλουσίους καὶ σκλάβες. Τοὺς ἔδεσαν νά, ἐδῶ¹⁰⁾ αὐτὸν τὸν δέντρο (δρῦς). Οἱ δυστυχισμένοι σκλάβοι ὅλη τὴ νύχτα παρακαλοῦσαν μὲ δάκρυα τὴν ἁγία Παρασκευή νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ. Τοὺς λυπήθηκε καὶ αὐτὴ καὶ ἀποκοίμησε τοὺς Ἀρβανῖτες. Οἱ σκλάβοι ἔνοιωσαν ἔξαφνα τὰ χέρια τοὺς λυμένα. Ἀπολύθηκαν μόνοι τοὺς κ' ἔφυγαν. Ἐμπνοῦν τὸ πρῶτ οἱ Ἀρβανῖτες, τηροῦν γιὰ σκλάβους... καὶ ἀπ' τὸ θυμὸ τοὺς μῆταν μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ σούβλισαν τὴν Ἁγία στὰ μάτια. Μὰ δὲν πρόσφθασαν νὰ προχωρήσουν ἀρκετὸ διάστημα καὶ στραβώθηκαν ἄλλοι ἀπὸ χέρια, ἄλλοι ἀπὸ πόδια, ἄλλοι ἀπὸ μάτια. Παραπέρα βρίσκουν ἓνα γέρο.—Τί εἶν' αὐτὰ τὰ χάλια μας, ὦρὲ πάππο;—Καί' κακὸ θὰ κάνετε τὴ μπάμπου, πού εἶναι μέσα στὴν ἐκκλησία, ἀποκρίθηκε ὁ γέρος.—Ὀρὲ τώρα καὶ τὶ θὰ κάνωμε;—Νὰ γυρίετε πίσω καὶ νὰ πάρετε λάδι γιὰ τὴν ἐκκλησία της. Γύρισαν πίσω, ἀντάμωσαν τὸν ἐπίτροπο τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἔφθασαν χρήματα γιὰ πολλὰς ὁκάδες λάδι. Ἀκόμη καὶ τὶς φουστάνελλες τοὺς κρέμασαν στὴν ἐκκλησία, οἱ ὁποῖες βρίσκονται μέχρι σήμερον (1894)¹¹⁾»).

¹⁾ Ἑλινίκης Σταμούλη - Σαρανῆ, Ἐνθ' ἄν., σ. 259.

²⁾ Π. Νικήτα, Ἐνθ' ἄν. σ. 208 - 9.

³⁾ Ἐὐθυμίου Γρηγορίου, Οἱ φουστάνελλες τοῦ 21. Ἡμερ. Δυτ. Μακεδ., Κοζάνη 1938 σ. 150 - 151.

Καὶ εἰς τοὺς Ἐπιβάτες τῆς Ἀνατολικῆς Θοράκης, ὅπου ἐωρτάζετο μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος κατὰ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου ἡ μνήμη τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς Νέας, τῆς Ἐπιβατηνῆς, ὁ λαὸς ἀπέδιδεν εἰς αὐτὴν πλεῖστα θαύματα. Ὡς ἀναφέρει δ' ἡ ἐξ Ἐπιβατῶν Κατίνα Σεραμέτη, «πολλὰ θαύματα ἀποδίδονται στὴν ὁσία Παρασκευή». Οἱ συγχωριανοὶ τῆς «καὶ στὴν νέα πατρίδα τοὺς τῆς ἀνήγειραν ναό... Ἡ μνήμη τῆς ὁσίας γιορτάζεται στὶς 14 Ὀκτωβρίου. Εἶναι, λέγει, ἡμερομηνία ἀλησμόνητη, γιατί αὐτὴν τὴν ἡμέρα φύγαμε ἀπὸ τὸ χωριό¹⁾. Τὴν παραμονὴ τὸ βαπόρι ἦταν ἑτοιμοὺς νὰ ξεκινήσῃ. Μιὰ φουρτούνα ὅμως στέκεται ἐμπόδιο. Ἀποδίδεται σὲ θαῦμα. Τὸ πρῶτὴ τῆς γιορτῆς πηγαίνουν οἱ κάτοικοι καὶ προσκυνοῦν μὲ σπαραγμὸ ψυχῆς. Μόνο κατὰ τὸ μεσημέρι ξεκινᾷ τὸ πλοῖο. Ἡ θάλασσα γίνεται σὰν λάδι»²⁾.

Ὁμοίως καὶ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἔχομεν τὴν ἐξῆς διήγησιν :

«Πρὸ 150 ἐτῶν στὴ γραφικὴ σούδα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς (Μ. Ἀσίας) δὲν ἦταν παρὰ ἓνα τσιφλίκι κάποιου πασᾶ καὶ ὅσον λίγοι χριστιανοὶ εἴλωτες ἀντὶ ἐκκλησίας ἐλάτρευαν ἓνα εἰκόνισμα, μίαν ἀγίαν Παρασκευήν, πὺν εἶχε βρεθῇ κάπου ἐκεῖ. Ὁ πασᾶς τοὺς εἶχε ἓνα κορίτσι, πὺν τὸ ἐλάτρευε, καὶ τὸ κορίτσι του κάποτε ἀρρώστησεν ἐπικαλὼν τὸσον ὥστε ὁ πασᾶς προσέειπε ζητῶν ἔλεος ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως τῆς κόρης του ἐκλόνισε τὸν πασᾶν εἰς τὰ βάθη τῆς θρησκευτικῆς τοῦ πίστεως καὶ δὲν ἔγινε μὲν χριστιανός, ἀλλ' ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς δούλους του — δασκάναις του μάλιστα — ν' ἀνεγείρουν μίαν ἐκκλησίαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν καὶ ὁλόκληρο τὸ χωριό. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅταν κατὰ τὸ 1821 - 22 ἔγιναν εἰς τὸν τόπον ἄγριοι διωγμοί. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐμπήκανε στὰ καίκια τοὺς καὶ τραυήσανε κατὰ τὴ Χιό. Πρὶν φύγουν ὅμως, ἐφρόντισαν πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ πάρουν μαζί τοὺς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα ὡς ἱερὸν κειμήλιον καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας των. Εἰς τὴν Χίον, ὅπου ἀπεβιβάσθησαν, δὲν ἐπρόκειτο καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν, θαλασσινοὶ αὐτοί, θὰ ἐμπαρκάριζαν μὲ τοὺς Ψαριανοὺς γιὰ τὸ πέλαγος. Γιὰ νὰ μὴ χαθῇ λοιπὸν ἡ εἰκόνα, σκάψανε ἓνα λάκκον στὸν Παρθένῃ ποταμὸ τῆς Χίου καὶ ἐκεῖ μέσα τὴν κρύψανε. Τὸ μυστικὸν τὸ ξερὰν ὀλίγοι πρόκριτοι. Ἀμα ἐλευθερώθηκε ἡ Ἑλλάς, οἱ πρόσφυγες ξαναγυρῶσανε στὸ χωριό. Καί, προτοῦ πᾶνε, ἐπέρασαν ἀπὸ τὴ Χιό, ἐπῆγαν στὸν ποταμὸ Παρθένῃ, πὺν εἶχανε κρυμμένη τὴν

¹⁾ Ἡ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ χωριοῦ Ἐπιβάτες ἐκπατρισμὸν κατὰ τὸ ἔτος 1922.

²⁾ Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, ἀριθ. 658. (Συλλ. Κατίνας Σεραμέτη (Ν. Βεῖκου), Ἐπιβάτες, εἰκόνες πὺν δὲν σβήνουν, Ἑκδόθη 1951, σ. 3).

εικόνα, την ξεθάψανε και με λιτανεία την έφεραν στο χωριό τους και τη στήσανε στην πρώτη της θέσι μέσα στην εκκλησιά. Στά 1914 ξαναγενήκανε πάλι διωγμοί. Οί άνθρωποι έτρεχαν τρομαγμένοι, μά, πρὶν φύγουν, ξαναπήραν την εικόνα μαζί τους, την έπηγαν στη Χίο και την έθαψαν στο ίδιο μέρος, πού την είχαν κρύψει και οί παπποῦδες των. Είπαν: 'Η χάρι της θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ την ξαναγυρίσωμε στο χωριό με λαμπάδες και με λιτανείες, γιὰ νὰ τη στήσωμε στο εἰκονοστάσι της, ὅπως μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρό, κ' ἔτσι ἔγινε. Σὺν ἐτελείωσεν ὁ μέγας πόλεμος, οί πρόσφυγες τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς γυρίσανε στο χωριό τους με δάκρυα συγκινήσεως και ἡ εἰκόνα ξαναστήθηκε στη θέσι της. Ἔγινε κι ὁ διωγμός τοῦ 1922. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄδειασεν. Ἐφυγαν ὅμως τόσο πολὺ τρομαγμένοι αὐτὴ τῇ φορὰ οί ἄνθρωποι, ὅσοι ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν, ὥστε μόλις μπόρεσαν οί μαννάδες χωρὶς τὰ παιδιὰ νὰ μποῦνε στὰ καίκια τους. Καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ πάρουν μαζί και τὴν εἰκόνα τους. Σίγουρα αἱ Τοῦρκοι θὰ τὴν κάψανε. Ποιὸς τώρα θὰ φροντίσῃ νὰ τὴν ξαναγυρίσῃ στὴν πατρίδα της; »¹⁾.

Εἰς τὸν κύκλον τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς παραδόσεων περὶ τῆς Ἀγίας καταριθμοῦμεν και τὴν κατωτέρω ἀξιόλογον παράδοσιν ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης, καθ' ἣν ἡ Ἀγία συνετέλεσεν εἰς τὴν φύτευσιν τοῦ κλήματος: «Ἡ ἁγία Παρασκευὴ λέγουσι παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ κατῇ τ' ἀμπέλι κι ὁ Θεὸς τὴν ἄκουσε, τὴν ἔδωκε μιὰ κληματίδα, τὴ φύτεψε, πρόκοψε κ' ἔγινε τ' ἀμπέλι. Ἀπὸ τότες ἡ ἁγία Παρασκευὴ στὴ γιορτὴ της πηγαίνει και μαζεύει ἕνα καλάθι σταφύλια, γιὰ νὰ τὰ μοιράσῃ τὸ πρωὶ στὴν ἐκκλησία»²⁾. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἐκ Τοῦρλου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης: «Κάθε χρόνο ἡ ἁγία Μαρίνα στὴ γιορτὴ της, στὶς 17 τοῦ Ἀλωνιστοῦ, θὰ πάγῃ στ' ἀμπέλια νὰ διαλέξῃ ἀπὸ μιὰ ρώγα ἀπὸ τὸ κάθε τσαμπὶ και τὶς μοιράζει στὶς φιληνάδες της κ' ἡ μεγάλ' της ἀδερφή, ἡ ἁγία Παρασκευὴ, κάθε χρόνο στὴ γιορτὴ της, 26 τοῦ ἰδίου μῆνα, πηγαίν' στὴν ἐκκλησία ἕνα καλάθι σταφύλια»³⁾.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω παραδόσεων σαφῶς προκύπτει, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατατάσσει τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν εἰς τοὺς δρακοντοκτόνους Ἀγίους, πῖστεύει αὐτὴν ὡς ἱατρὸν τῶν ὀφθαλμῶν και διώκτην τῆς πανώλους και τῆς χολέρας, ταυτίζει δ' αὐτὴν με τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος. Ἡ Ἀγία, προσωποποιουμένη εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐπιφαίνεται ὡς τιμωρὸς ὑπὸ μορφὴν φοβε-

¹⁾ Νοσταλγός, Ἡ Ἀγία Παρασκευὴ. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος, Ἀθῆναι, 10 Ἰουλίου 1927, σ. 11.

²⁾ Ἑλληνικὴ Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακικά 20 (1944), σ. 16-17.

³⁾ Ἑλληνικὴ Σταμούλη - Σαραντῆ, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακικά 7 (1936) σ. 259, ἀφ. 75.

ρὰν καὶ ἀπειλητικὴν εἰς τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι δὲν τηροῦν τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς¹⁾. Ἡ τοιαύτη σύνδεσις πρὸς τὴν Παρασκευὴν ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς καθολικὴν παρὰ τῷ λαῷ πίστιν περὶ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν κατὰ τὴν Παρασκευὴν²⁾. Ἐπίσης ὁ λαὸς πιστεύει εἰς τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῆς Ἀγίας, ἐν δὲ τῇ Θράκῃ αὕτη θεωρεῖται καὶ ὡς συντελέσασα εἰς τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου.

Αἱ δημῳδοὶ παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ἀγίας φόνον δράκοντος καὶ εἰς τὸ θαῦμα τῆς τυφλώσεως καὶ ἀναβλέψεως τοῦ βασιλέως, εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον συνάφειαν πρὸς τὸ Συναξάριον Αὐτῆς, ἐξ οὗ ἀσφαλῶς ἀπέρρευσαν. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ Ἀγία δίδωκε τὴν πανώλη καὶ τὴν χολέραν, ἀνήκει εἰς τὴν γενικωτέραν λαϊκὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν εἰς πολλοὺς τῶν Ἀγίων ἀποδίδεται «ἡ δύναμις τοῦ ἰᾶσθαι ἰδίαν ἕκαστον νόσον»³⁾. Κατόπιν ἡ πίστις εἰς τὰς θαυματουργοὺς ἰδιότητας τῆς εἰκόνης τῆς Ἀγίας εἶναι συνήθης εἰς τὸν λαόν, ἀναφερομένη καὶ εἰς τὰς εἰκόνας πλείστων ἄλλων ἁγίων προσώπων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δ' ἡ παράδοσις περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἀγίας φυτεύσεως τοῦ κλήματος, ἐνθυμίζουσα τὴν ὁμοίαν παλαιὰν περὶ Διονύσου καὶ τὴν βιβλικὴν περὶ Νῶε⁴⁾, πιθανώτατα σχετίζεται μὲ τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς τῆς (26 Ἰουλίου), καθ' ὃν παρουσιάζονται οἱ πρῶτοι ὡοίμοι καρποὶ τῆς ἀμπέλου, οἱ ὁποῖοι καὶ κομίζονται ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὡς ἀποχὴ εἰς τὰς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, εὐλογοῦνται δ' ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ διανεμονται εἰς τὸν λαόν ὡς ἀντίδωρον⁵⁾.

Ἦδη νομίζω, ὅτι ἀξίζει νὰ κάμω λόγον καὶ δι' ἐν παραμύθι ἐκ Κεφαλλην-

¹⁾ Ἀς σημειωθῇ, ὅτι καὶ ἄλλοι Ἅγιοι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας κατὰ λαϊκὰς παραδόσεις ἐπιβάλλουν σκληρὰς ἐνίοτε τιμωρίας εἰς τοὺς μὴ τιμῶντας τὴν ἡμέραν των. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 705 - 6, καὶ Χ. Π. Κορύλλου ἐν Λαογρ. 6 (1917 - 18) σ. 656 - 7. Ὁμοίαις δὲ παραδόσεις ἄλλων λαῶν βλ. παρὰ Panzer, Beitrag zur deutschen Mythologie τ. II, München 1855, σ. 16. Δ. Dr. Diehl, Sagen aus Hirschhorn und Umgebung. Hessische Blätter für Volkskunde, τ. VII (1908) σ. 28.

²⁾ Βλ. Ἀθ. Μπούτουραν, Ἐνθ' ἂν., σ. 100.

³⁾ Βλ. Ὁ ἐν Κ/πόλει Φιλολογ. Σύλλογος, ΔΓ' (1914), 78. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικά Σύμμεικτα, Γ', 1931, σ. 69.

⁴⁾ Βλ. Α. Β. Οἰκονομίδου, Ὁ Διόνυσος καὶ ἡ ἀμπέλος ἐν Νάξῳ κατὰ τὰς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας παραδόσεις (Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier), Ἀθήναι 1953, σ. 12.

⁵⁾ «Ὡς τὴν καταστροφὴν [τοῦ] 1922 ἀνήμερα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, στίς 26 τοῦ Θεριστῆ, σηκώνονταν πολὺ πρῶι καὶ πήγαιναν στ' ἀμπέλι νὰ γεμίσ'νε ἕνα δυὸ καλαθάκια σταφύλια καὶ τὰ πήγαιναν στὴν ἐκκλησίαν, ὁ παπᾶς τὰ διάβαζε κι' ὅπως μοίραζε τὸ ἀντίδωρο μοίραζε σ' ὅλους ἀπὸ 'να τσαμπάκι». Ἑλληνικὴ Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης, Θρακ. 20 (1944) σ. 17.

νίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ (τύπ. Αα Th 480)¹⁾. Τὸ σπίτι τῆς Ἀγίας εἶναι ἐπάνω στοῦ βουνό, ὅπου δέχεται καὶ φιλοξενεῖ μιὰ κοπέλλα καλὴ καὶ ἐργατικὴ, «*ποὺ πῆρε τῶν ἐμματαῶν της*» κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τους, διότι τὴν ἐξήλευε καὶ τὴν ἐφθονοῦσεν ἡ κακιὰ ἀδελφῆ της. Ὅταν ἡ κόρη κατελήφθη ὑπὸ νοσταλγίας καὶ ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σπίτι της, ἡ ἁγία Παρασκευὴ τῆς ἐδώρησε μιὰ κασέλλα «*ποὺ εἶχε μέσα φλωριά καὶ χρυσαφικά καὶ στολίδια, πολὺ θησαυρό*». Ἡ κακιὰ ἀδελφὴ πηγαίνει καὶ αὐτὴ εἰς τὸ σπίτι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἀλλ' ἦταν «*ἀπρόκοφτη κι ὅ,τι ἔκανε ἦτανε στραβό*». Ἐσκίζε τὰ ροῦχα, τῆς κολλοῦσε τὸ φαγί, ἔσπασε τὰ πιᾶτα, ἄφηνε τὶς κόττες κ' ἐφοφούσανε ἀπὸ τὴν πεῖνα, ὥσπου ἡ ἁγία Παρασκευὴ τὴν βαρέθηκε τὴν κοπέλλα καὶ τῆς εἶπε νὰ φύγῃ. Ὅταν δὲ ἔφυγε, πῆρε μαζί της ὡς δῶρο ἀπὸ τὴν ἁγία Παρασκευὴ μιὰν κασέλλα γεμάτη «*φίδια, ποὺ τὴν ἔζωσαν καὶ τὴν ἔφαγαν*».

Εἰς τὸ Κεφαλληνιακὸν αὐτὸ παραμῦθι ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἀντικατέστησε τὴν εἰς ἄλλας παραλλαγὰς αὐτοῦ ἀναφερομένην δράκαιναν, εἰς τὴν ὁποίαν καταφεύγουν αἱ δύο ἀδελφαί. Ἡ Ἀγία, ὅπως καὶ ἡ δράκαινα, ἀμείβει τὴν καλὴν καὶ τιμωρεῖ «*τὴν κακιὰ καὶ ἀπρόκοφτην*» ἀδελφὴν. Δὲν χάνει ὅμως τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγίωσύνην της, ἐλέγχουσα καὶ ἀμείβουσα τὴν καλῶσύνην, τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, τιμωροῦσα δὲ τὴν κακιὰν καὶ τὴν ἀνηθιάν. Ἐπίσης δὲν ἔχει τίποτε τὸ ὑπερφυσικόν. Εἶναι μία ἀπλὴ γυναῖκα, ποὺ δὲν ἐνθουσιάζει δράκαιναν ἢ δαιμόνιον, ὅπως ἀντιθέτως συμβαίνει, ὡς εἶδομεν, εἰς μερικὰς παραδόσεις.

ΣΤ'. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τὴν λατρείαν.

Ἀλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας, τὰς παροιμίας καὶ τὸ Κεφαλληνιακὸν τοῦτο παραμῦθι, ἡ ἁγία Παρασκευὴ σημαντικὴν κατέχει θέσιν καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας, εἰς ὅλα δὲ σχεδὸν τὰ χωρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπάρχει πλῆθος ἐκκλησιῶν Αὐτῆς²⁾. Εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ

1) Βλ. Δημ. Δουκάτου, Νεοελληνικά Λαογραφικά Κείμενα (Βασικὴ Βιβλιοθήκη «Ἀετός», ἀριθ. 48 [Ἀθῆναι (1957)], σ. 236 - 238: «*Ἡ ἁγία Παρασκευὴ κι' οἱ δύο ἀδελφές*».

2) Βλ. Α. Ε. Βακαλοπούλου, Zur Geschichte der Acheiropoietos- und H. Paraskevikirche in Saloniki nach der Eroberung der Stadt durch die Türken im Jahre 1430. Byzantinische Zeitschrift 37 (1937) 372 - 375. Φειδία Συλλυμνιώτη, Ἀγία Παρασκευὴ ἡ προστατὴς τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀρκαδικὸν Ἡμερολόγιον, Τρίπολις, 1937, σ. 33 - 34. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται διήγησις περὶ θαύματος τῆς Ἀγίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ ἐξηγεῖται ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Τριπόλεως ὑπάρχει τὸ ἐκκλησάκι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Καὶ ὁ Χρ. Κωσταδῆμας (Ἡ Ἀγία Παρασκευὴ καὶ τὸ Καλαρρυῖτικο πανηγύρι, Τζουμερκιώτικα καὶ

ἐξωκλήσιν ταῦτα μεταβαίνουν οἱ πιστοὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγίας (26 Ἰουλίου), διὰ νὰ προσευχηθοῦν καὶ παρακαλέσουν, ὅπως θεραπευθοῦν αὐτοὶ ἢ ἄλλα προσφιλεῖ των πρόσωπα ἀπὸ διάφορα νοσήματα ¹⁾ καὶ δὴ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐκεῖ διέρχονται πολλάκις ὁλόκληρον εἰκοσιτετράωρον ἢ καὶ περισσοτέρας ἡμέρας. Καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦ 1922 ἀφιέρωνον εἰς τὴν Ἀγίαν ἀρχαῖον ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν καὶ ἐξωκκλησιῶν. Οὕτω π.χ. εἰς τὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας «ἡ Ἐμ Παραστδευή ἦταν ἓνα παλιὸ ξωκκλήσι στὴ θέσῃ Πελεχώρι, κάτω ἀπὸ βράχο, ὅπου ἦταν μιὰ σπηλιὰ τῆς Παναγίας. Σωζόταν μόνο ἡ Ἅγια Τράπεζα στεγασμένη μὲ θόλο ἀπὸ παλιὰ χρόνια. Μπροστὰ στὸ ξωκκλήσι ἦταν ἓνα τσίβισι, τσικουδιά. Πολλοὶ ἄρρωστοι κοιμόνταν στὴ ρίζα του καὶ εὗρισκαν θεραπεία. Ἄλλοι κρεμοῦσαν ἰδαποῦτε, κουρέλια ἀπὸ τὰ ροῦχα τους στὰ κλαδιὰ του, γιὰ νὰ διώξουν τὴν ἀρρώστια τους. Κάθε φορὰ πού ὁ παπᾶς πῆγαινε στὴν Παναγία τοῦ βράχου περνώντας ἀπὸ τὴν Ἐμ Παραστδευή, στεκόνταν λίγο, διάβαζε μιὰ εὐχή, μετὰ ἐξακολουθοῦσε τὴν προσευχήν. Τὸ ἴδιο καὶ ὅσοι χωριανοὶ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ. Στεκόνταν, ἔκαναν τὸν σταυρὸν τους καὶ ἀναβαν κερί. Στὴ μνήμη τῆς Ἀγίας, στὶς 26 τοῦ Ἰούλη, ἐρχόταν ὁ παπᾶς καὶ λειτουργοῦσε στὸ ξωκκλήσι.

Ὅσοι τὸ εἶχαν ταμμένο, ἔσφαζαν καὶ γουρτάναν ²⁾. Ὅπως βλέπομεν, οἱ ἀσθενεῖς μεταβαίνοντες εἰς τὸ ὡς ἄνω ἐξωκκλήσιον ἐκοιμῶντο ἐκεῖ καὶ ἐθεραπεύοντο σιμωῶντες πρὸς τὸ πανάρχαιον ἔθιμον τῆς ἐγκοιμήσεως εἰς τοὺς ναοὺς, ἀπέκοπτον δὲ τεμαχία ἐκ τῶν ἐνδυμάτων των καὶ τὰ ἐκρεμοῦσαν εἰς τὰ κλαδιὰ παρακειμένου δένδρου ἢ θάμνου, ὅπερ σημαίνει τὴν συνήθη καταπασσάλευσιν τῆς ἀσθενείας εἰς δένδρα ³⁾. Ἐπίσης οἱ ταμένοι ἔσφαζαν

Ἀρτινὰ Νέα, Ἰωάννινα 1932, τεύχος 1, σ. 14 - 15) ἀναφέρει παραδόσιν περὶ γέροντος βοσκοῦ, ὁ ὅποιος, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὸ ποίμνιόν του κατόπιν σφοδρᾶς κακοκαιρίας, βλέπει κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὸν ὕπνον του τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν νὰ τοῦ λέγῃ «Ἐγὼ σοῦ ξεχείμασα τὰ πρόβατά σου, τὰ φύλαξα κοντά μου. Σῦρε ἐκεῖ στὴ σπηλιὰ νὰ τὰ βρῇς», καὶ τότε εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκτίσθη ἐξωκκλήσιον τῆς Ἀγίας, ὅπου κατ' ἔτος μεταβαίνουν οἱ πιστοὶ καὶ τὸ ἐορτάζουν.

¹⁾ Ἐν Νάξῳ διὰ τὴν ἱασιν πάσης νόσου, εὐόδωσιν ἔργου, ἀποφυγὴν κινδύνου ἢ κακοῦ ἐπικαλοῦνται καὶ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν οὕτως : «Ἅγια Παρασκευή μου, καὶ βάλε τὸ χέρι σου!» Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῆς λιτανεύουν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς (Ἀπεράθου).

²⁾ Δ. Δουκοπούλου - Δ. Πετροπούλου, Ἡ λαϊκὴ λατρεία τῶν Φαράσων, Ἀθήνα, 1949, σ. 127 - 128.

³⁾ Βλ. τὰ περὶ ἀποθέσεως ἐνδυμάτων ἢ τεμαχιῶν τούτων εἰς δένδρα ἢ λίθους παρὰ πηγὰς ἢ ἐκκλησίας ἢ ἁγίασματα ὡς ἀπορροίας τῆς περὶ μεταβιβάσεως τῆς ἀσθενείας δοξασίας ἐν Ν. Γ. Πολίου, Λαογραφ. Σύμμεικτα, Γ', σ. 97 - 100. Ἐπίσης βλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Δημώδης ἱατρικὴ ἐν Θράκῃ, Ἀρχ. Θεσ. 16 (1951) σ. 207, ἐνθα καὶ ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία.

κουρμπάνι, δηλαδή ἐθυσίαζον ζῶον πρὸς τιμὴν τῆς Ἀγίας. Χαρακτηριστικὴ δ' ἦτο ἡ θυσία ἐλάφου εἰς τὸ χωρίον Πέτρα τῆς Ἡπείρου, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐξῇ παραδόσει, δημοσιευθεῖση ὑπὸ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου¹⁾.

«Ἀπὸν ἀπ' τοῦ χουριὸ Πέτρα εἶναι ἓνα μαναστήρ²⁾ πὸν λουγιέτι Ἀγία Παρασκινή. Ἰδῶ κι κάμπουσα χρόνια τιν ἡμέρα πὸν γιουρτάζ' τοῦ μαναστήρ³⁾ ὅς τς εἰκονδιέξ τ' Ἀλουνάρ⁴⁾ ἅμα τιλείουνι ἡ ἐκκλησιὰ ἔστιλιν ἡ Ἀγία Παρασκινή ἓνα λάφ⁵⁾ κι τό σφαζαν οἱ παπᾶδισ μὲ τς ἐπιτρόπς κ' ὅστιρα ἄρχιζι τοῦ γλέντ'. Μιά χρουνιὰ ἅμα τοῦ καημένου τοῦ λάφ⁶⁾, ποὺς τοῦ ξέρ⁷⁾ πὸν ἀλικουτίθκι (= ἡμποδίσθη) κι ἄργησι νά⁸⁾ ρθ'. Τότῳ οὐ κόσμους ἀρχίγγι τοῦ γλέντ', κι νά τοῦ λάφ⁹⁾. Τριχάτου κι οὐχνὸ ἔρχουνταν κεῖ πὸν ἦταν οἱ ἀνθρῶπ'. Ἰδᾶ τότῳ χουρις τοῦ καπαρὸ νά χασουμιρῆσ¹⁰⁾ τοῦ πιάνουν κι τοῦ σφάζουν, κι τότῳ βγῆκι αἷμα μὲ μαύρου ἀφρό, γιὰτὶ σφάχτικι παραπονημένον. Κι ἀπὸν τότῳ ἡ Ἀγία Παρασκινή, μιγάλου τ' ὄνουμά τς, δὲ μετᾶσλι λάφ¹¹⁾». Καὶ ἐκ τοῦ χωρίου Δασύλλιον τῆς Κοζάνης παραδίδεται, ὅτι «κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα τῆς πανηγύρεως (τῆς ἀγίας Παρασκευῆς) ἐρχόταν αὐτοπροαίρετα γιὰ νὰ θυσιασθῇ ἓνα ἐλάφι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐμαγειροῦντο τὰ φαγητά, πὸν ἔτρωγαν οἱ πανηγυρισταί. Εἰς τὸ ἐρειπωμένον χωρίον Ραῖζοβο (μεταξὺ Διλόφου, ἀγίας Σωτήρας καὶ Πενταλόφου) εἶδα κοντὰ στὰ ἐρεῖπια τῆς ἐκκλησίας (τῆς ἀγίας Παρασκευῆς) μεγάλο λάφ¹²⁾ στημένο καθέτω στὴ γῆ, πὸν εἶχε στὴ μέση κυκλικὴ τρύπα. Ἡ τρύπα ἐχρησίμευε γιὰ στήριγμα τῆς σούβλας στὴν ὁποίαν ἐθήνετο τὸ ἐλάφι, πὸν ἐρχόταν κατὰ τὴν παράδοσι καὶ ἐθυσιάζετο τὴν ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ»¹³⁾.

Συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις ταύτας ἡ ἀγία Παρασκευὴ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς (26 Ἰουλίου) ἀπέστελλεν ἔλαφον ὡς θῦμα εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας, οἱ ὅποιοι διαμοιράζοντες τὰ κρέατα αὐτῆς εὐωχοῦντο. Κάποτε ὅμως ἡ ἔλαφος κατὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν παράδοσιν ἤργησε νὰ φθάσῃ, ἐσφάγη χωρὶς νὰ ἀναπαυθῇ, διὸ καὶ ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ ἔρχεται. Τοῦτο δέ, λέγει ὁ Στίλπων Κυριακίδης, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, τὴν οὐσίαν τῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία εἶναι οὕτω προφανές, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν παραδόσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶναι στενῶς συνημμέναι ἢ μᾶλλον ὀφείλουν τὴν γέννησιν αὐτῶν εἰς τὴν τέλεσιν ὠρισμένου ἐθίμου¹⁴⁾, τὸ ὁποῖον δύναται μὲν καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἀκόμη, δύναται ὅμως καὶ νὰ ἐξέλπει διατηρούμενον μόνον ὡς ἀνάμνησις ἐν τῇ παραδόσει.

¹⁾ Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Θυσία ἐλάφου ἐν Νεοελληνικῇ παραδόσει καὶ Συναξαρίσις. Λαογρ. ΣΤ' (1917), σ. 191.

²⁾ Βασ. Παπανικολάου, Τὸ Δασύλλιον (Μία παράδοσις γιὰ τὸ ἐλάφι), Ἡμερολόγιον Δυτ. Μακεδονίας, Κοζάνη 1937, σ. 79-80.

³⁾ Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδην, Ἐνθ' ἀν., σ. 195.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἡ οἰανδήποτε ἄλλην ἐιρησίαν ἐορτὴν σφαγὴ ἐλάφου καὶ ἡ ἐκ τῶν κρεάτων ταύτης εὐωχία τῶν μετεχόντων τῆς πανηγύρεως εἶναι ἔθιμον, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ, ἀλλὰ προφανῶς ἀποτελεῖ ἐγκατάλειμμα λατρείας προχριστιανικῆς¹⁾, τὸ ὁποῖον υἱοθετηθὲν ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ὅπου αὕτη δὲν ἠδυνήθη ἀμέσως νὰ τὸ πολεμήσῃ, ἐσχετίσθη κατὰ τόπους πρὸς χριστιανικὰς πανηγύρεις. Ἀξίον δὲ παρατηρήσεως εἶναι προσέτι καὶ τοῦτο· ὅτι ἡ ἔλαφος ἐν τῇ παραδόσει παρουσιάζει τὰ χιμακτηριστικὰ τῆς ἱερᾶς τῆς Ἀρτέμιδος ἐλάφου καὶ ἐν γένει τῶν ζῶων, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντα εἰς τὰς νύμφας, ἡ δὲ θυσία αὐτῆς ἦτο ἀγροτικῆς φύσεως. Ἐν τῇ ἀγροτικῇ δὲ ταύτῃ θυσίᾳ ἡ ἔλαφος ἐσυμβόλιζεν αὐτὸν τὸν δαίμονα τῆς βλαστήσεως²⁾. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι θυσία ἐλάφου, ἀλλὰ κατ' ἄλλην ἡμέραν, παραδίδεται ἐκ Κρήτης³⁾ καὶ ἐκ Θράκης⁴⁾.

Ἡ θυσία γίνεται μὲ τάξιμο (τάμα). Οἱ ἀσθενεῖς ἢ οἱ συγγενεῖς τῶν «ἀποτάομαι» εἰς τὴν Ἀγίαν καὶ ὀφείλουν νὰ εἶναι συνεπεῖς. Ἐν Νάξῳ λέγουν, ὅτι ἡ Ἀγία, «δτινα τοῇ τάξῃ κανεῖς τίοτα καὶ δὲ προσεῖπῃ νὰ τοῇ τὸ πάη, πάει καὶ τὸ προσέειπῃ». Ἡ ἐκ Νάξου καὶ Διαλεχτῆ Ζεφωρῆς - Γλέου μοῦ ἀνέφερε καὶ τὰ ἑξῆς: «Καὶ τὸ θυμοῦμαι, μὰ δὲ αὐ καλοῦμαι. Θάωρῳ πὼς τὸ θάωρον ἢ ἰδιῶν. Ἡ ἐὼ πκιά ἢ ἄλλος κανεῖς τς εἶχε δαμένο κανεῖα δαμένο⁵⁾), δὲ θυμοῦμαι, καὶ δὲ τζῆ τὸ δῖάημαν ἐδὰ μάνι - μάνι⁶⁾). Θὰ τὸ ἔχερος χεῖρα κείνος, πὸν τοῇ τό χε δαμένο. Θωρεῖ λοιπὸ στὸν ὕπνο δου, πὼς ἐδιάνῃ ἢ Παρασκευῇ τοῦ Μανόλη δου Πέτρου κ' ἐβάστην ἕνα καδάρι⁷⁾ καὶ τοῦ πε βῶς: «Γιὰ ἔ, μὲ τοῖ γάτζοι τοῦ καθαριοῦ, μὲ τοῖ γάτζ' ἐτοῦτοι θὰ σοῦ βγάλω τὰ μάθια σου, ἄ' δὲ μοῦ φέρῃς τὸ πεσκιράκι μου». Τόσο ζῶσαν τὸ θυμοῦμαι τ' ὄνειρο, πὸν μοῦ φαίνεται πὼς ἤμουν ἐὼ, πὸν τὸ θώρου, δορεῖ νὰ τὸ θώρειε γ' ἢ μάννα μου, δορεῖ νὰ τς εἶχεν ἐκείνη τίοτα ταμένο!...». Καὶ ἐν Κορώνῃ πιστεύουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ἀγίας, μάλιστα δ' ὅταν ὁ ὄνειρευόμενος παρημέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς αὐτὴν τάξιμον⁸⁾.

Ἡ λατεῖα τῆς Ἀγίας γίνεται καὶ εἰς τὰ ἁγιάσματα αὐτῆς. Οὕτως ἐν Ἀλι-

¹⁾ Περὶ τῆς προχριστιανικῆς λατρείας, τῆς ὁποίας μέρος ἀπετέλει ἡ ἐν τῇ παραδόσει μνημονευομένη θυσία ἐλάφου καὶ περὶ τοῦ εἵδους καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς θυσίας βλ. Στ. Π. Κυριακίδην, Ἑνθ' ἀν., σ. 197 κ.ε.

²⁾ Ἑνθ' ἀν., σ. 203. 215.

³⁾ Παντελῇ Πρεβελάκη, Ὁ Κρητικὸς, Ἡ πρώτη λευτεριά. Ἀθήνα, 1949, σ. 15.

⁴⁾ Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ ζῶα τῆς Θράκης (Χ/φον ἀνέκδοτον).

⁵⁾ προσόψιον.

⁶⁾ γρήγορα - γρήγορα.

⁷⁾ καντάρι.

⁸⁾ ΛΑ, ἀρ. 1481 σ. 13. (Συλλ. Γεωργίας Ταρσούλη, 1940).

καριᾷ τῆς Ἀγχιάλου «τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὅς' εἶχανε ἄρρωστο τὸν πῆγαιναν σιὸ ἁγίασμα, ἔσκαφταν λάκκο, τὸν ἔκαιγαν μὲ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθῇ, ὕστερα τὸν καθάριζαν, ἔβαζαν μέσα τὸν ἄρρωστο ντυλιγμένο μὲ πάπλωμα, γιὰ νὰ ἰδρώσῃ, κ' ἔσφαζαν ταυτόχρονα πετεινό»¹⁾. Ἡ δὲ θυσία πετεινοῦ παρὰ τὸ ἁγίασμα τῆς Ἀγίας ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, ὑπόλειμμα τῆς ἀρχαίας λατρείας²⁾.

Δημοτελέστερον ὅμως χαρακτηρεῖται ἐλάμβανεν ἡ πανηγύρις τῆς Ἀγίας ἐν Ἡρακλείᾳ. «Τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἶχε πανηγύρι στὴν Ἀράκλεια (τὸ χωριὸ χαλασμένο, ἀλλὰ ἡ ἐκκλησία ἦταν. Κοτζακιῶτες τὴ φύλαγαν). Ἐκοφταν ἀρνιά, τὰ ὕψην, τὰ βράζαν κ' ἔτρωγαν κόσμος»³⁾. Καὶ εἰς τὸ Μανιάκι τῆς Πελοποννήσου ἔσφαζαν σφαχτιά, ὡς ἀναφέρει ἡ Μαγδαληνὴ Τσάκωνα: «Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι θεότρεμη, καλή. Στοῦ Παιδμένου τὸ κάνανε πανηγύρι, ἀλλὰ ἔπειτα τ' ἀλλάξανε, κάνουνε τὸ πανηγύρι στοῦ Φλέσσα τὸ ταμπούρι, πού χτίσανε τὴν ἁγιά Τριάδα· σφάζουνε σφαχτιά, ἔρχονται ἀπ' οὐλλὶ τὰ μέρη κὶ ἀπὸ τὴν Καλαμάτα ἀκόμη»⁴⁾. Ὡσαύτως ἐν Σκύρῳ ἔσφαζαν μιὰ ὁλόκληρη ἀγελάδα καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἀγία προσωνυμεῖτο ὑπὸ τῶν Σκυριαῶν «Ἀγία Παρασκευὴ ἢ Ἀελάδα»⁵⁾.

Εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἀγία λατρεύεται καθ' ὅσον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἱατρὸς καὶ προστάτης τῶν ὀφθαλμῶν. Οὕτως εἰς τὴν Σαλατίνην «Τὴν ἁγία Παρασκευὴν τὴν προσκυνᾶμε, τῆς ἀνάρωμα τὸ καντήλι τῆς ἀνάρωμα κερὶ, γὰρ εἶναι γιὰ τὰ μάτια. Ἀμα εἶναι γερὰ τὰ μάτια, τὰ φυλάει κὶ ἅμα πορεύουνε, τὰ γιατρεύει. Κὶ ἅμα πορεύουνε τὰ μάτια τῆς τὰ τάζουνε καὶ τὰ πᾶν ἀσημένια»⁶⁾. Καὶ ἐν Νάξῳ πλῆθος ὑπάρχει ἀφιερωμάτων «ἀπὸ ἀσημένια μάθια» ἐμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς Ἀγίας κρεμάμενα παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἢ ὅπου ἡ εἰκὼν τῆς εὐρίσκεται ἐντὸς ἄλλου ναοῦ. Διηγοῦνται π.χ. ὅτι «Ὁ Μανόλης τοῦ Μαρουδιάς εἶχε, λέει, τραχώματα, ὁδὲν ἦτονε μικρός, καὶ τὸν ἐδιάησα ὥς καὶ στὴν Ἀθήνα, καὶ δὲν εἶνουντα γαλά, κ' ὕστερα ἐποτάηκεν ἡ Μαρουδιά στὴν ἁγία βαροσκευγὴ ν' ἀνοίξῃ παναῦρι νὰ τὸ ψάλλῃ ὥσπου ζῇ κ' ἤπηρε γαὶ λάδι ἀπὸν τὸ καθήλι τζη κ' ἤλειψε δὲ μάθια δον κ' εἶηκε γαλά. Κ' εἶναι τώρα σαράδαεννὰ χρονῶ ὁ Μανόλης καὶ ψάλλει ἡ Μαρουδιά τὸ παναῦρι. Πέδει κάθα χρόν' ἀπὸν τὴν Ἀθήνα, τόσοι χρόνοι πού ν' ἐκεῖ καὶ τοῦ τὸ κάνουνε. Ἐφέν' ἤλειπε γι' ὁ Μανόλης ἀπὸ πᾶ

¹⁾ Ἑλληνικῆς Σαραντῆ-Σταμούλη, Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τῆς Θράκης. Λαογρ 13 (1950-1951), σ. 112.

²⁾ Γ. Α. Μέγα, Ἑλληνικαὶ Ἑορταί, Ἀθῆναι 1956, σελ. 12, 20 καὶ 227.

³⁾ ΛΑ, ἀριθ. 1104, σ. 232. (Συλλ. Γ. Α. Μέγα ἐκ προσφύγων Μεσημβρίας, 1937).

⁴⁾ ΛΑ, ἀρ. 1508, σ. 65. (Συλλ. Μ. Τσάκωνα, Μανιάκι, 1944).

⁵⁾ Νίκης Πέρδικα, Σκύρος, Β', 1943, σ. 262.

⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 1372, σ. 324. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Σπάρτη, 1939).

καὶ τό 'καμεν ἡ Μαρκούλα (Ἡ Μαρκούλα εἶναι νύμφη τῆς Μαρονδιᾶς, σύζυγος ἄλλου υἱοῦ τῆς). Τς ἤπεψεν ἡ Μαρονδιὰ τὰ λεφτά'). Ὅμοίως ἐν Λέσβῳ λέγουν, ὅτι «ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι γιατρὸς στὰ μάτια»²⁾, καθὼς καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Περὶ δὲ τῆς ἐν Λέσβῳ πανηγύρεως τῆς Ἁγίας ἀναφέρουν οἱ παλαιότεροι: «*Αὐτὴ τῇ μέρᾳ γιόρταζε τὸ ἰσνάφι (σωματεῖο, συντεχνία) τῶν γαλατοσήδων. Σ' ἓνα ξωκκλήσι, στὸ Νιὸ Χωριό, γινότανε μεγάλο πανηγύρι. Ὁ συρτὸς καὶ ὁ χασάπικος χορευόντανε μὲ σβελτοσύνη καὶ τέχνη. Πάνω στὸ κορυφωμα τοῦ χοροῦ καὶ στήν ὥρα ποὺ ὁ πρωτοχορευτὴς κρατοῦσε μαχαίρι, χορεύοντας τὸν τσάμικο, τρανοῦσε καὶ μιὰ χαρατσιὰ μὲ τὸ μαχαίρι στὸ μπατζάκι του. Τὸ αἷμα ἔτρεχε μὰ ὁ χορευτὴς δὲν στεκότανε, ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ ὅλους τοὺς κύκλους τοῦ χοροῦ. Τὸ κόψιμο αὐτὸ στὰ πόδια τὸ θεωροῦσαν ὑγιεινὸ, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ κακὸ τὸ αἷμα, σὰ μιὰ ἀφαίμαξι, ποὺ τὴ λέγανε ἀνάλια»³⁾.*

Μεγαλοπρεπῶς ἐγίνετο καὶ γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ πανήγυρις τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὴν Νησίστα τῶν Τριτομέρκων: «Τὸ πανηγύρι αὐτὸ βάσταγε τρεῖς μέρες στήν ευρύχωρη πλατεῖα γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ Κουλούρι. Ὁ κόσμος τῶν ἄλλων χωριῶν ἔρχονταν ἀπὸ τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ, οἱ περισσότεροί μὲ τὰ ἄλλα καὶ τὰ μνηστῆρά τους καὶ μὲ προηπάτιες πολλοί. Μέχρι τὸ μεσημέρι βάσταγε ἡ ἀκολοῦθία, ἡ λειτουργία καὶ ὁ ἁγιασμός... Μετὰ τὴν ἀπόλυσι ἄρχιζε τὸ γλέντι καὶ οἱ συναντήσεις τῶν γνωστῶν καὶ οἱ συστάσεις τῶν ξένων καὶ ἐκείνων, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχονταν στὸ πανηγύρι... Τὸ πιὸ ξακουστὸ τραγούδι καὶ ὁ πιὸ περίφημος χορὸς ἦταν τὸ Καγγελάρι, ποὺ χορεύονταν τὴν τρίτη ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ τὸ ἀπόγευμα, μόλις ἄρχιζε νὰ βασιλεῦῃ ὁ ἥλιος»⁴⁾. Τὸ πανηγύρι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς σήμερον εἰς τὴν Νησίστα διαρκεῖ δύο ἡμέρας (26 καὶ 27 Ἰουλίου), ἀλλὰ κυριωτέρα ἡμέρα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπομένῃ τῆς ἑορτῆς, ὅποτε χορεύεται καὶ τὸ Καγγελάρι⁵⁾.

Εἶδος ἐκστάσεως ἢ μανίας ἐξ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Ἁγίαν, γνωστῆς ὡς «*τρέλλα τοῦ Βαθυνοῦ*», κατελάμβανε τοὺς λάτρεις αὐτῆς, ἰδίᾳ τὰς γυναῖκας, ἐν Κυ-

¹⁾ Διήγησις Μαρίκας Νικ. Μπακάλου, ἐτῶν 42, τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ἀπὸ τὴν Καλὴ Γεωργίου Ἐλευθερίου, ἐτῶν 45.

²⁾ Βλ. *Π. Νικήταν*, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 119.

³⁾ Βλ. *Π. Νικήταν*, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 119 - 120. Καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν «τ' ἁγίου Κουσταδίν, στοῦ Μαδαμάδου, οἱ κουπέλλις χαράζαν μὲ τοῦ ξουράφ' λίγου τὰ πουνδάρια δουν, τς γάμπις τουν, γιὰ νὰ βγῇ τοῦ κακοῦ τοῦ αἵμα, τοῖ γιὰ νὰ μὴ ξιπαγιάζιν τοῦ χ'μῶνα». Αὐτόθι, σ. 103.

⁴⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 63 - 64. Βλ. τοῦ ἰδίου καὶ ἐν Ἡπειρωτ. Ἑστία, ἔτ. Δ' (1955), τευχ. 33, σ. 48, τευχ. 34, σ. 157.

⁵⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 65.

ζίκω της Μικρᾶς Ἀσίας¹⁾ πρὸ τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων ἐν Ἑλλάδι τῷ 1922. «Τρελλάθηκα ἡ γὼ ὁ ἴδιος, λέγει ὁ ἀφηγητὴς Δημ. Μαιζακούφας²⁾, τρεῖς φορὲς στὴν τρέλλα τοῦ Βαθυοῦ³⁾. Ἄκουγα τρέλλα, τρέλλα, σκώθηκα, πῆγα 15αὐγούστο. Εἶχα λάδια κ' ἐλίές, πῆγαινα, πουλοῦσα. Πήγαμε στὴν ἐκκλησία. Βλέπω ὅλες τὶς γυναῖκες, πιάνονταν ποκάτω ἀπ' τὶς εἰκόνες στὸ τέμπλο. Ἄρχισε νὰ χτυπᾷ ἡ καμπάνα, ἐκλείσαν τὰ σπίτια, τὰ καφενεῖα, τὸ χωριὸ ὅλο μαζί. Σὲ ζητάει ἡ ἁγία Παρασκευὴ (ἡ ἐκκλησιά). Ὁ τέμπλος πάγαινε σὰν σεισμός. Χτυπήθηκαν ὅσες ἦσαν, πού τὶς ἔπιανεν αὐτὴ ἡ τρέλλα» πῆραν τὶς εἰκόνες, γύρισαν μέσα στὸ χωριό».

«Πάγω μετὰ ὀχτὼ μέρες. Τηλεγράφησαν στὴν Πόλη στὸ Πατριαρχεῖο, ἔφεραν ἓνα γιατρό, ἓναν Ἐπίτροπο τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ γιατρός εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀσθένεια. Ὑστερα ἀπὸ κεῖ μετὰ 8 μέρες σηκωθήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ Δρακοῦντα, μισὴ ὥρα ἀπὸ τὸ Βαθὺ ἀπέχ', ὁ παπᾶς δὲν ἄκ'σεν τὴν ἐκκλησίαν νὰ τοὺς στεβάσ' μέσα. Σηκωθήκανε Παρασκευὴ νὰ ξημερών' Σάββατο ἦρθαν στὸ δικό μας τὸ χωριό. Νὰ πᾶν στὴν Ἀρτάκ' τοὺς ἐμπόδια νὰ μὴ γυῖαν οἱ Τοῦρκ'»⁴⁾.

«Ἀπὸ τὸ Βαθὺ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἀρκουδώντας. Αὐτοὺς πού ἔπιανεν ἡ τρέλλα, ὅχι ὅλοι ὁ κόσμος, καμμιὰ εἰκοσαρὶα γυναῖκες, περπατοῦσαν ἀρκουδώντας. Μόνε ἓνας ἄνθρωπος, παλληκάρι, καὶ κείνος πλὺς, ὡς 23 χρονῶν, περπατοῦσαν ἀρκουδώντας σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἀρκουδώντας πῆγαιναν στὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀρκουδώντας ἔβγαιναν καὶ πῆγαιναν γύρω στὸ χωριό. Ἀρκουδᾶγε ὅμως καὶ ὁ ἄλλος ὁ κόσμος, γιὰ νὰ ἰδοῦνε τὸ σημεῖο αὐτὸ τί πράμα εἶναι, καὶ οἱ παπᾶδες καὶ οἱ δύο φορεμέν'. Ἀρκουδώντας πῆγαιναν καὶ ὡς τὰ χωριά τ' ἄλλα, μόνε τὸ δικό μας τὸ χωριὸ τοὺς

¹⁾ Γ. Α. Μέγα, Ἑλληνικαὶ Ἑορταί. Ἀθ. 1956, σ. 227.

²⁾ «Ἀφηγητὴς ὁ Δημ. Μαιζακούφας, ἐτῶν 72, ἐκ Γωνιᾶς». Σημείωσις Γ. Α. Μέγα.

³⁾ «Χωριὸ μὲ 150 σπῖτια». Σημείωσις Γ. Α. Μέγα.

⁴⁾ Ἄξιον ὅμως σημειώσεως, ὅτι ἡ Ἁγία ἐτιμᾶτο καὶ ἐλατρεύετο καὶ ὑπὸ τῶν Τοῦρκων τῆς Θράκης: «Τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ὡς κ' οἱ Τοῦρκοι τὴ γιορτάζανε». Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντιῆ, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακ. 7 (1936), σ. 259. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Τοῦρκων εἰς τὴν ἐλληνικὴν λαϊκὴν λατρείαν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Χαλβάδερε τῆς Καππαδοκίας συνήθειαν τῶν παιδιῶν τῶν «νὰ πηγαίνουν παρέα μὲ τὰ ἐλληνόπουλα νὰ ποῦν τὰ κάλαντα», ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἡ λαϊκὴ θρησκεία δὲν χωρίζει τοὺς συνοίκους λαούς. Κ. Α. Ρωμαίου, Ἐθιμα Καππαδοκίας στὸ Δωδεκαήμερο (Extrait des Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier), Ἀθήνα 1956, σ. 4. Ἐπίσης ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς πανηγύρεως τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐλάμβανον μέρος εἰς αὐτὴν φέροντες καὶ αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν. Εἰς δὲ τὴν Κερασσοῦντα ἐώρταζον ὁμοῦ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι τὸν Ἅγιον, ὡς καὶ ἐν Νικοπόλει. Βλ. Θεοφ. Ἀμαραντίδου, Πῶς ἐορτάζετο ἡ ἐορτὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν Πόντον, Μεσαιων. Γράμμ. Β', Ἀθῆναι 1934, σελ. 237, 238, 239.

ἔβαλε μέσα, γιατί μερικές γυναῖκες χαζές Γωνιάτσες πῆγαν καὶ χτυπήθ'καν καὶ τοὺς ἔμπασαν καὶ κείνους μέσα».

«Σῶσε μας, ἁγία Παρασκευή, ἡμαρτον. Σῶσε μας, ἡμαρτον, σῶσε μας». Αὐτὸ ἔλεγαν, ὅταν χτυπιῶνταν μὲ τὴν εἰκόνα. Δὲν ἦταν ὥρα τῆς ἐκκλησίας, τῆς λειτουργίας. Ὅμως χτύπαγεν ἡ καμπάνα, πάνω κάτω τὸ μεσημέρι κοντά, ἔλεγαν: Ἦρτεν ἡ ὥρα μας. Καὶ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία καὶ χτυπιῶνταν στὶς εἰκόνες. Τὴν ἔπιαναν τὴν εἰκόνα καὶ χτυπιοῦνταν τὴν κούτρα τς, τὰ στήθια τς, φαινόταν σὰν ζαλισμέν'. Αὐτὸν ποὺ εἶχαν ἀρχηγό, τ' ὄνομά του ἦταν Γιάνν'ς καὶ τὸν ἔλεγαν Ἀγιάνν', καὶ πῆγαινε μπροστὰ ἀρκουδώντας μ' ἓνα ράσο φορεμένος.

Ἦτανε μιὰ τρέλλα. Ἀφοῦ ἦρθε γιατρὸς ἀπὸ τὴν Πόλ' καὶ εἶπεν «εἶναι ἀστένεια» ... «Ἦρτεν ἡ ὥρα μας λέγανε. Ἄντε, πᾶμε, μᾶς ζητάει ἡ ἁγία Παρασκευή» καὶ πάαιναν. Χτυποῦσεν ἡ καμπάνα. Πάαιναν ξεμαλλιάρες. Ὅμως περνοῦσεν, ἔλεγες: Αὐτὲς ἦταν ποὺ πάαιναν ξεμαλλιάρες; Κ' ἔπαιρναν κάθε μιὰ ἓνα κόνισμα μικρό, τὸ ἔχαν στὴν ἀγκαλιά τς καὶ γύριζαν τὸ χωριὸ ἀρκουδώντας. Κι αὐτὸς ὁ ἅγιος Γιάννης ἀρκουδίζε. Καὶ νέες καὶ γοῦν, μόνε γυναῖκες. Ἄντρας κανέναν. Μόνε αὐτὸς Ἀγιάνν'ς. Ἦταν Βαθυὸς τὸ πνεῦμα, ὅχι ξένος»¹⁾.

Ἐκ τῶν ὧς ἄνω διὰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν: α) ἡ ἐγκοπήσις εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς πρὸς θεραπευτικοὺς σκοποὺς καὶ αἱ ἐπισκέψεις εἰς τὰ ἁγίασματα αὐτῆς, β) τὰ τάματα καὶ αἱ κατὰ τὰς πανηγύρεις αὐτῆς θυσιαστικαὶ ἐκδηλώσεις, καὶ δὴ ἐλάφου, ἀγελάδος καὶ ἀλέκτορος καὶ γ) ἡ ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἁγίαν ἔκστασις τῶν ἐκ Κυζίκου προσφύγων, ἡ ὁποία εἶναι, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἀνάλογος περίπου πρὸς τὴν ἔκστασιν τῶν Ἀναστενάρηδων τῆς Θράκης, ὅταν «τοὺς πιάνει ὁ ἅγιος»²⁾. Αἱ λατρευτικαὶ αὗται ἐκδηλώσεις προφανῶς συνεχίζουν προχριστιανικὰ ἔθιμα, νόθηταιθέντα ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν.

Ζ'. Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΡΟΥΜΑΝΟΙΣ.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο θὰ κάμωμεν λόγον περὶ τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς παραδόσεων τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἀπὸ σημειώσεις, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ διαμονῆς μας (1936 - 1946) ἐκ διαφόρων ρουμανικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων, ἐξετάζοντες συνάμα καὶ τὴν προέλευσιν αὐτῶν.

¹⁾ ΛΑ 1104 ΣΤ', σ. 3 - 11, 17. (Συλλογὴ Γ. Α. Μέγα ἐκ προσφύγων Γωνιάς Ἀρτάκης Μ. Ἀσίας, 1937).

²⁾ Βλ. περὶ τῆς ἐκστάσεως ταύτης Κ. Α. Ρωμαιοῦ, Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. Θησ. τ. 11 (1944 - 45) σ. 50.

Παρά τῷ ρουμανικῷ λαῷ ἡ λατρεία τῆς ἁγίας μητρὸς Παρασκευῆς (Sfânta maica Vineri) εἶναι παλαιά, φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας αὕτη ἡγο ἀκόμη ζωηροτέρα ἀπὸ σήμερον, ἐὰν δώσωμεν πίστιν εἰς πολύτιμον πληροφορίαν τοῦ καθολικοῦ *M. Bandinus*, ἐπισκεφθέντος κατὰ τὸ 1642 - 1648 τὴν Μολδαβίαν. Ὁ ἐν λόγῳ ἀπεσταλμένος τῆς Ἀγίας Ἐδρας εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας ἐν ἀναφορᾷ του πρὸς τὴν Πάπαν μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγει, ὅτι «τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν ἐκάστης ἐβδομάδος οἱ Ρουμάνοι τὴν ἐορτάζουν εἰς μνήμην τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τὴν ὁποίαν φαντάζονται γονυπετῇ πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ νὰ παρακαλῇ διὰ τοὺς πιστοὺς. Διὰ τοῦτο οὗτοι πιστεύουν τυφλῶς, ὅτι εἶναι χειρότερον νὰ προσβάλλουν τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν παρὰ τὸν Θεόν, οἱ δὲ ἐπαῖται ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας ταύτης ἐπιτυχάνουν πολλὰς ἐλεημοσύνας»¹⁾.

Ἡ εὐλάβεια τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Ἀγίαν ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἔντονος, ὥς δύναται τις νὰ διαπιστώσῃ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ρουμανίας, ὅπου αἱ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας ἐκκλησίαι καὶ τὰ παρεκκλήσια εἶναι κατὰ μέσους κόσμου κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου καὶ κατὰ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἐορτάζεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἡ Νέα. Ἐπισκεπτόμενος κατὰ τὸ πρῶτον εἰσελθὼν παρελθὼν πολλὰς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἔβλεπα πρὸ τῶν εἰσοδίων τῆς Ἀγίας πληθὺς ἀφιερωμάτων, συνήντων δὲ ἐντός καὶ ἐκτός τῶν ναῶν ἐκάστοτε ἱκανὸν ἀριθμὸν διανυκτερεύοντων ἀσθενῶν, προσερχομένων ἐκεῖ πρὸς θεραπείαν διὰ χάριτος τῆς Ἀγίας.

Ἄλλ' ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων καὶ δοξασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν γραπτὴν καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Οὕτως ἐν *Codex Sturdezanus*²⁾ ὑπάρχει διήγησις τις ἐν τῇ ρουμανικῇ γλώσσῃ περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, προσερχομένη ἐκ τοῦ μαρτυρολογίου αὐτῆς, ἐν ᾗ ἰδίαν λαογραφικὴν σημασίαν παρουσιάζει τὸ παραμυθιακὸν στοιχεῖον τῆς δρακοντοκτονίας. Τὸ κείμενον τῆς διηγέσεως ταύτης εἶναι ἀντίγραφον ἱερέως τινὸς *Γρηγορίου* ἐκ τοῦ χωρίου Măhăciu, ἐγένετο δὲ πρὸ τοῦ 1600 ἐξ ἀπολεσθέντος προτύπου, μεταφρασθέντος ἐκ τῆς σλαβικῆς γλώσσης³⁾. Ἀλλὰ καὶ τὸ σλαβικὸν κείμενον τῆς διηγέσεως δὲν ἀποτελεῖ τὸ

¹⁾ Βλ. *V. A. Ureche*, *Codex Bandinus*, *Analele Academiei Române*, *Seria II*, τόμ. XVI, București 1894, σ. 152.

²⁾ Βλ. *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, *Cuvente den bătrâni*, τόμ. II, București 1880, σ. 145 - 156. Πρβλ. καὶ *N. Iorga*, *Studii și Documente*, τ. XIII, București 1906, σ. 53 - 54. Ἐπίσης πρβλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 4182 χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, f. 530v.

³⁾ Τοῦτο δύναται τις εὐθὺς ἀμέσως νὰ ἀντιληφθῇ ἐκ τοῦ τίτλου: *ета ретка*. Petcovica ἢ Petka λέγεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ὑπὸ τῶν Νοτιοσλάβων. Βλ. *Fr. krauss*, *Sitte und Brauch der Südslaven*... Wien 1885, σ. 42, 51.

πρωτότυπον, διότι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν Μηναίων ¹⁾. Συγκεκριμένως, ὡς πρότυπον μακρινὸν τῆς ρουμανικῆς παραδόσεως περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Codex Sturdzanus δύναται κατὰ τὸν Nicolae Cartoian ²⁾ νὰ θεωρηθῇ τὸ εἰς ἀπλοελληνικὴν γλῶσσαν κείμενον τοῦ ἔργου «Βίοι ἁγίων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης ἦτοι ἐκ τῶν συναξαρίων μεταφρασθέντες. Παρὰ Μαξίμου ταπεινοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, τῷ ἐξ Ἱωαννίνων. [Ἑνετία] ἀρχέ» Ἰουλίου κστ', σελ. 633 - 634, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ ρουμανικοῦ κειμένου τῆς ἐν λόγῳ διηγήσεως προστίθεται ἡ πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴ τῆς Ἁγίας καὶ τὰ περὶ τῆς τηρήσεως τῆς ἑορτῆς τῆς διὰ νηστείας καὶ ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον εἰς τοὺς «Βίους ἁγίων» τοῦ Μαξίμου τελειώνει διὰ τῆς φράσεως: «Τέλος πάντων ἔκοψε τὴν κεφαλὴν της, τοῦ ὁποίου γενομένου, τὸ πνεῦμα της ἐδιάβη εἰς τὰς αἰωνίους μονάς» ³⁾, ἐνῶ τὸ ρουμανικὸν κείμενον τοῦ Codex Sturdzanus ⁴⁾ οὕτως: «Ὁ βασιλεὺς τότε συμβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν συμβούλων του διέταξε νὰ τῆς κόψουν τὴν κεφαλὴν. Ἡ Ἁγία ἐζήτησε μόνον νὰ ἀναμείνουν νὰ κάμῃ τὴν προσευχὴν της. Κατ' αὐτὴν παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὅπως εὐλογήσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ τιμοῦν τὴν μνήμην αὐτῆς, κάμνουν κατανυγίας καὶ τῆς ἀνάπτουν κηρία. Παρακαλεῖ δὲ τὸ μὲνόν δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ κτήνη των. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωίων αὐτῇ, λέγει, νὰ εἶναι φωτισμένα καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων τῶν κακοποιῶν πνευμάτων.

¹⁾ Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ Μηναῖα μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς Radu Greceanu εἰς τὴν ρουμανικὴν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ρητῶς τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ἐν τοῖς τίτλοις, «după synaxarul grecesc = κατὰ τὸ ἑλληνικὸν συναξάριον». N. Cartoian, Cărțile populare, τ. I, București 1929, σ. 163. Καὶ ἐν Ρημνίκῳ ἐξεδόθησαν τὰ Μηναῖα μεταφρασθέντα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρημνίκου Καισαρείου ἀπὸ τοῦ 1776 κέ. Βλ. Ion Bianu - N. Hodos, Bibliografia Românească Veche, τ. II, București 1910, σ. 215 - 217, 226 - 228, 231 - 233, 233 - 241. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Καισαρείου συνέχισεν ὁ διάδοχός του εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ρημνίκου Φιλάρετος. Βλ. περὶ τούτου ὡς μεταφραστοῦ τῶν Μηναίων Episc. Melchisedek, Schițe biografice din viața Mitrop. Ung.-Vlach. Filaret al II - lea 1792, Biser. Ort. Română, XI, Bucur. 1887 - 8, σ. 8.

²⁾ Βλ. N. Cartoian, "Ενθ' ἂν., σ. 156.

³⁾ Βίοι ἁγίων... Μαξίμου, ἐπισκόπου Κυθήρων..., ἀρχέ', σ. 634.

⁴⁾ Ἄς σημειωθῇ, ὅτι ἡ ρουμανικὴ διήγησις, ἀνεξαρκῆτως τῆς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης προελεύσεως αὐτῆς διὰ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν σλαβικοῦ ἐνδιαμέσου, ἐνέχει καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἴδιον λαογραφικὸν ἐνδιαφέρον, διότι ἀποτελεῖ γραπτὴν μὲν, ἀλλὰ δημώδη παραδόσιν περὶ τῆς Ἁγίας, ἣτις παλαιότερον ἔτυχεν εὐρυτάτης παρὰ τῷ ρουμανικῷ λαῷ διαδόσεως καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ καὶ ἀφετηρία διαμορφώσεως ποικίλων λαϊκῶν δοξασιῶν εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἀναφερομένων.

Καὶ ὅσοι δὲν θὰ τιμοῦν τὴν Παρασκευὴν νὰ εἶναι κατηραμένοι. Ἀντιθέτως, ὅποιος τὴν τιμᾷ καὶ θὰ νηστεύῃ ἐπὶ τὴν ἡμέραν, νὰ εἶναι ὑγιὲς καὶ συγχωρημένος. Μετὰ ταῦτα στραφεῖσα πρὸς τοὺς δημίους τῆς λέγει: Κάμετε, ὅπως οὕτως διέταξεν ὁ κύριός σας. Καὶ τῆς ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τὴν 26ην Ἰουλίου» ¹⁾.

Τὸ τέλος τοῦτο τῆς ρουμανικῆς διηγέσεως τοῦ Cod. Sturdzanus φαίνεται, ὅτι μεταγενεστέρως προσετέθη εἰς τὸν βίον τῆς Ἀγίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλληνικὰς καὶ ρουμανικὰς βιογραφίας αὐτῆς ²⁾, ἀνήκει δὲ προφανῶς εἰς ἐπιδεξίαν χεῖρα κληρικοῦ τινος, ἐπιδιώκοντος νὰ ὀδηγήσῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὑπακοῆς καὶ τηρήσεως τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων. Εἶναι προφανές, ὅτι ὑστερογενὲς εἶναι ἡ σύνδεσις πρὸς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς ἐκ τῆς παρὰ τῷ λαῷ ὑπαρχούσης πίστεως περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ὡς ἡμέρας ἀποχῆς ἀπὸ ἐργασιῶν τινων ³⁾. Ὅπως δὲ γνωρίζομεν, ἡ συνήθεια νὰ τιμᾷ καὶ ὁ ρουμάνικὸς λαὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆν ⁴⁾, καθ' ἣν μάλιστα ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς, προήλθεν ἀπὸ τὰς διατάξεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ⁵⁾, συνιστᾶται δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Νόμων. Οὕτω π.χ. ἐν τῷ Νομικῷ Βιβλίῳ Κώδικι *Pravila dela Govora* ⁶⁾, ἀρθρον 381φ, ρητῶς λέγεται, ὅτι πρέπει νὰ τηρεῖται νηστεία κατὰ Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν. Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων καὶ τῶν κρατικῶν Νόμων συνέβαλον, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς τὴν παρὰ τῷ λαῷ εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς λατρείας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὡς καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτῆς διαμόρφωσιν ποικίλων λαϊκῶν δοξασιῶν καὶ παραδόσεων ἀντιστοίχως πρὸς τὰς ἑλληνικὰς.

Τοιοιτοτρόπως π.χ. ἐν Τρανσυλβανίᾳ πιστεύεται, ὅτι ἡ Παρασκευὴ ἢ ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι μία ἡμέρα, καθ' ἣν αἱ γυναῖκες ἀποφεύγουν πολλὰς ἐργασίας, ὅπως τὸ κένισμα, τὸ σκούπισμα τῆς οἰκίας, τὴν μπουγάδα κτλ., διότι νομίζουν, ὅτι

¹⁾ B. P. Hasdeu, Cuv. den bătr. II, Buc. 1880, σ. 156: Cod. Sturdzanus. Βλ. καὶ N. Cartoian, Cărțile populare, τόμ. I, Bucur. 1929, σ. 158-59.

²⁾ Βλ. τὰ ἑλληνικὰ καὶ ρουμανικὰ μηναιὰ τοῦ Ἰουλίου.

³⁾ Καὶ παρὰ τοῖς Ρώσοις ἡ ἡμέρα αὕτη προσωποποιεῖται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Pjatinica. Βλ. Jungbauer, Freitag, ἐν Handwörterbuch d. deut. Aberggl. III (1930) σ. 47.

⁴⁾ Βλ. περὶ τοῦ δυσοιῶντος τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς εἰς διαφόρους λαοὺς τὸ ἄρθρον Freitag ὑπὸ Jungbauer, ἐνθ' ἂν. σ. 53, 55 κέ.

⁵⁾ Tudor Pamfile, Mitologie Românească I. Dușmani și prieteni ai omului (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii XXIX), București 1916, σ. 117.

⁶⁾ Ioan M. Bujoreanu, Colecțiune de legiuire României vechi și cele noi, III, București 1885, σ. 296. Περὶ τοῦ Κώδικος τούτου βλ. II. I. Ζέπου, Συνταγματικὸν Νομικὸν Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντη βοεβόδα ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας 1780, ἐκδιδόμενον μετ' εἰσαγωγῆς καὶ ἱστορικῆς ἀνασκοπήσεως τῶν ἐν αὐτῷ θεσμῶν ὑπὸ —. (Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος Δ'. ἀριθ. 2), Ἐν Ἀθήναις 1937, σ. 24.

ἡ γυναῖκα, πού ἐργάζεται τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀρρωσταίνει, βγάζει ἀπόστημα σὲ κανένα δάκτυλο, βγάζει κανένα σπειρὶ κ.τ.δ. Ἐπίσης τὴν Παρασκευὴν δὲν ράπτουν, δὲν πλύνουν ροῦχα, οὔτε ψήνουν πίττα, διότι, ὡς λέγουν, ἔρχεται ἡ Ἁγία¹⁾. Ἐν δὲ τῇ Μπουκοβίνῃ πιστεύουν, ὅτι τὰ κορίτσια, πού νηστεύουν τὴν Παρασκευὴν, θὰ παντρευτοῦν γρήγορα²⁾. Ἐπίσης εἰς δόλοκληρον τὴν Μολδοβλαχίαν, ὡς παραδίδουν οἱ C. Rădulescu - Codin καὶ D. Mihalache, ἐπικρατεῖ ἡ πρόληψις, ὅτι ἀπὸ τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος «πρέπει νὰ φυλᾷς ἰδιαιτέρως τὴν Παρασκευὴν. Αὕτῃ τὴν ἡμέρα δὲν ὑφαίνουν, διότι πιστεύουν, ὅτι καθὼς κτυπᾷς μὲ τὰ κτένια, ἔτσι θὰ κτυπᾷ καὶ τὸ χαλάζι, καὶ ὅπως τρυπᾷς μὲ τὴ βελόνα, ἔτσι θὰ σχισθῇ καὶ ἡ σπορὰ ἀπὸ τὸ χαλάζι. Δὲν πλύνουν ἐπίσης ροῦχα, διότι ὅπως κοχλάζει τὸ ζεστὸ νερὸ εἰς τὴν σκάφην, ἔτσι θὰ κοχλάζῃ καὶ ἡ πέτρα (χάλαζα) ἐπάνω εἰς τὰ σπαρτά»³⁾.

Κατ' ἄλλην πληροφορίαν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ λαογραφικὸν περιοδικὸν Șezătoarea, τὴν Παρασκευὴν δὲν κάνουν μπουγάδα, δὲν γνέθουν, δὲν ράπτουν, οὔτε πουκάμισα πλύνουν, διότι θεωρεῖται πολὺ κακόν. Αἱ γυναῖκες δὲν ράπτουν, διὰ νὰ μὴ τυφλωθοῦν. Νὰ κόβῃς δὲ τὰ νύχια σου τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν εἶναι ἁμαρτία. Ἄλλοι πιστεύουν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κόβῃς τὰ νύχια σου τὴν Παρασκευὴν, διότι ἡσιμονεῖς πού ἔχεις τοποθετήσει ὁποιοδήποτε κοῦσμα⁴⁾. Ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Codex Sturdzanus ἀντίληψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος, πού δὲν τηρεῖ τὴν Παρασκευὴν, θὰ εἶναι καταραμένος ὑπὸ τῆς Ἁγίας, ἐδημιούργησε πλῆθος διηγήσεων, αἱ ὁποῖαι εὐνεφύρθησαν μὲ στοιχεῖα εἰλημμένα ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ παραμυθιοῦ.

Οὕτως ἐν Μπουκοβίνῃ διηγοῦνται, ὅτι «μιὰ Πέμπτην βράδυ πρὸς τὴν Παρασκευὴν μιὰ γυναῖκα ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ μπουγάδα, ὅταν ξαφνικὰ εὐρέθηκε μὲ μιὰ γριά, πού κάθησε πλαῖι τῆς κρατῶντας τὸν ἄδραχτό της. Ἡ γυναῖκα ἐτρόμαξε καὶ χωρὶς νὰ πῇ λέξι, ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι κ' ἐπῆγε σὲ μιὰ γειτόνισσα καὶ τῆς διηγήθηκε ἀκριβῶς ὅ,τι τῆς συνέβη. Ἡ γειτόνισσα τότε τῆς λέγει:— Ἀλοῖμονο, ἀγαπητή μου, δὲν εἶναι γριά, ὅπως ἐσὺ λὲς καὶ πιστεύεις, ἀλλὰ ἡ ἁγία Παρασκευὴ κ' ἦλθε νὰ σὲ τιμωρήσῃ, γιατί ἐτόλμησες νὰ κάμῃς μπουγάδα καὶ νὰ βράσῃς τὰ πουκάμισα τὴν ἡμέρα της. Ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς. Κάμε ὅ,τι θὰ σοῦ μάθω ἐγὼ καὶ θὰ γλυτώσῃς

¹⁾ A. Gorovei, Credinți și superstiții ale poporului Român (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii, XXVII), București 1915, σ. 355 - 56.

²⁾ A. Gorovei, Credinți și superstiții ale poporului Român..., σ. 356.

³⁾ C. Rădulescu - Codin καὶ D. Mihalache, Sărbătorile poporului (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii, VII), București 1910, σ. 61.

⁴⁾ Șezătoarea, Revista pentru literatură și tradițiuni populare, Falticeni, ἔτ. VI σ. 60.

ἀπ' αὐτήν. Καὶ τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Στὸ τέλος δὲ τῆς λέγει:— Τώρα, γύρισε γρήγορα πίσω κι ὅταν θὰ πλησιάζης στὸ σπίτι, ἄρχισε νὰ λὲς δυνατά: «Πάνω στὴν κορφὴ τοῦ λόφου, | τοῦ λόφου τῆς Γαλιλαίας, | ἀνάβει τρομερὰ μιὰ μεγάλη φωτιά, | μὲ φλόγες ποὺ φθάνουν ὡς τὸν ἥλιο | καὶ φαίνεται στὸν κόσμον | καὶ ἀπορεῖ ὁ κόσμος ὅλος».

Ἡ γυναῖκα ἔκαμε ὅπως τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα. Γύρισε τρεχάτη στὸ σπίτι κι ὅπως μπῆκε στὴν αὐλὴ ἄρχισε νὰ φωνάζῃ, ὅπως ἐκείνη τὴν εἶχε μάθει. Ἡ γριά, δηλαδή ἡ ἁγία Παρασκευή, σὰν ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια, ἐβγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι κ' ἔλεγε: «Ἡ φλόγα αὐτὴ καίει τὰ παιδιὰ μου!» καὶ χωρὶς νὰ καθήσῃ νὰ σκεφθῇ περισσότερο ἄρχισε νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Ἡ γυναῖκα, μόλις εἶδε, ὅτι ἀπομακρύνθηκε ἡ γριά, μπαίνει μέσα καὶ σύμφωνα μὲ ὅσα τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα κλειδώνει τὴν πόρτα μὲ τὸ μάνταλο, φράζει τὰ παράθυρα, κ' ἔπειτα ἀναποδογυρίζει ὅλα τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ σκεύη, ὅσα εἶχε σπίτι. Δὲν πρόλαβε ὅμως νὰ τελειώσῃ καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ γυρίζει πίσω ὠργισμένη καὶ βλέποντας τὴν πόρτα κλειδωμένη ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ νὰ τῆς ἀνοίξουν, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἔκανε πὼς δὲν ἄκουε. Τότε ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄρχισε νὰ προσκαλῇ ἕνα— ἕνα τὸ σκεῦός μὲ τὰ ὀνόματά τους, γιὰ νὰ τῆς ἀνοίξουν. Ἀλλὰ τὰ σκεύη, ἀναποδογυρισμένα καθὼς ἦσαν, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τῆς ἀνοίξουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν λύχνον ποὺ δὲν ἦταν ἀνάποδος. Αὐτὸς σηκώθηκε ἀπὸ τὸ ράφι τοῦ κ' ἔρχεται ν' ἀνοίξῃ, ἀλλ' ὅταν φθάσῃ στὸ κατώφλι τῆς πόρτας πέφτει κάτω καὶ σπάζει. Κ' ἔτσι οὔτε κι αὐτὸς δὲν ἠμπούρεσε νὰ τῆς ἀνοίξῃ. Μόλις ἔσπασε ὁ λύχνος, ἡ γυναῖκα παρατήρησε ἕνα πλῆθος ἀπὸ σταυροὺς στὸ κατώφλι τῆς πόρτας κ' ἕνα ποτήρι ἀόρατο ἄκουσε νὰ μιλῇ καὶ νὰ λέῃ: Φρόνιμος ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ σ' ἔμαθε νὰ κάμῃς ἔτσι, ὅπως ἔκαμες, γιὰτὶ ἂν δὲν ἔκανες ἔτσι, θὰ εἶχες πάθει μεγάλο κακό. Καὶ ἔπειτα δὲν εἶδε πιά οὔτε ἄκουσε τίποτε» ¹⁾.

Εἰς τὸ Μποτοσάνι ἐπίσης διηγοῦνται, ὅτι «τὴν Παρασκευὴ δὲν πρέπει νὰ μαγειρεύῃς καὶ νὰ γνέθῃς, γιὰτὶ κοντὰ σὲ μιὰ γυναῖκα, ποὺ ἔγνεθε τὴν Παρασκευή, ἦλθε κ' ἐστάθηκε μιὰ ἄλλη γυναῖκα, τὴν κοίταξε ποὺ ἔγνεθε καὶ τῆς λέγει: «ὦ πόσο ὠραῖα γνέθεις καὶ πόσο προκομμένη ποὺ εἶσαι! Ἄσε με κ' ἐμένα νὰ σὲ βοηθήσω. Δὲν ἔχεις νῆμα;». Ἡ γυναῖκα πῆγε στὴν αὐλὴ γιὰ νῆμα καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄρχισε νὰ γνέθῃ, μονομιᾶς δὲ ἐτελείωσε τὴν ἐργασία.— Ξέρεις κάτι, τῆς λέγει ἡ ἁγία Παρασκευή, φέρε τὴ σιδερένια χύτρα νὰ τὴ βάλω στὴ φωτιά νὰ πλύνω τὸ νῆμα.— Δὲν ἔχω χύτρα, λέγει ἡ γυναῖκα, ἀλλὰ ἔχει ἡ γειτόνισσά μου!— Πήγαινε καὶ ζήτησε.— Συμπεθέρα, συμπεθέρα, δάνεισέ μου τὴ χύτρα σου, γιὰτὶ μιὰ γυναῖκα μοῦ ἔγνεσε

¹⁾ S. F. Marian, Sărbătorile la Români. Studiu etnografic, τόμ. II, Paresimile, București 1899, σ. 295-296. Tudor Pamfile, "Ενθ' ἂν., σ. 117-119. Πρβλ. παραλλαγὴν ἐν S. Stefureac, Scrieri, Suceava 1896, σ. 212-215.

ὅλο τὸ νῆμα, μοῦ τὸ κουβάρισε καὶ θέλει νὰ τὸ πλύνῃ. Ἡ συμπεθέρα τότε τῆς λέγει:—Αὐτὴ εἶναι ἡ ἁγία Παρασκευή. Πήγαινε νὰ τὴν ξεγελάσῃς νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Φώναξε ἀπ' ἔξω: «'Αλοίμονό μου, γιὰ ἰδὲς πὼς καίει τὸ σπίτι τῆς bojei¹⁾ στοῦ λόφο Galariului²⁾, γιὰτὶ ἔτσι τὴν ὀνομάζουν—κι αὐτὴ θὰ φύγῃ. Κι' ἐσὺ ἀμέσως θὰ ἀναποδογουρίσῃς ὅλα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ». Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἔβαλε φωτιά κ' ἐπῆρε τὸ παιδί τῆς γυναίκας, τὸ ἔβαλε στὴν λεκάνη κ' ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ζεματίσῃ. Ἡ γυναῖκα ὅμως ἔρχεται γρήγορα καὶ φωνάζει ἀπὸ τὴν πόρτα, ὅπως τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ τότε φοβήθηκε κ' ἔφυγε κ' ἡ γυναῖκα ἔκλεισε τὴν πόρτα κ' ἐγύρισε ὅλα τὰ πράγματα ἀνάποδα. Γυρίζει σὲ λίγο ἡ ἁγία Παρασκευή.—"Α, κόρη τῶν Ἀερικῶν, πόσο καλὰ μὲ ξεγέλασες! "Ανοιξέ μου γρήγορα.—Δὲν μπορῶ, λέει ἐκείνη.—"Ανοιξέ μου. Πάλι ὅμως τῆς ἀρνήθηκε. Φώναξε ἔπειτα ὅλα τὰ πράγματα ἕνα-ἕνα, ἀλλὰ τίποτε. Μόνον ὁ λύχνος σηκώθηκε ν' ἀνοιξῇ, ἀλλὰ χάλασε. Τότε ἡ ἁγία Παρασκευὴ ρώτησε τὴν γυναῖκα: Τί θέλεις νὰ φάγῃς, κρέας ζωντανοῦ ἀνθρώπου ἢ πεθαμένου; Καὶ ἡ γυναῖκα τῆς ἀπάντησε.—Πεθαμένου. Τότε αὐτὴ ἐπῆγε καὶ ἔφερε ἕναν φρεσκοθαμμένο μαζὶ μὲ τὸ φέρετρό του καὶ τὸν ρίχνει κοντὰ στὴν πόρτα. Καὶ ὅταν ἔκραξαν οἱ πετεινοί, ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἔκρινε ἄφαντα. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ γυναῖκα πέρασε μπροστὰ στὴν πόρτα, ἀλλὰ δὲν ἄνοιξε νὰ κατάρξῃ, καὶ νὰ μὴ φοβηθῇ. Πῆγε στὸ διοικητὴ (βόσνικο) καὶ τοῦ ζήτησε νὰ στείλῃ ἀνθρώπους νὰ πιάσουν τὸ πτώμα, αὐτὴ δὲ γιὰ πολὺν καιρὸ ἦταν ἄρρωστη ἀπὸ τὸν φόβο της³⁾.

Τρίτη λαϊκὴ παράδοσις, ἐπιχωριάζουσα εἰς τὸν νομὸν Suceava, ἀναφέρεται καὶ αὐτὴ εἰς γυναῖκα μὴ τηρήσασαν τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς. Ἡ γυναῖκα γλυτώνει ἐν τέλει ἀπὸ τὴν κακὴν γραῖαν (τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν) μὲ τὴν φράσιν: «'Αλοίμονο πὼς καῖνε τὰ βουνά, ὅπου κάθεται ἡ ἁγία Παρασκευή, γιὰτὶ τοὺς ἔβαλαν φωτιά δράκοι γενναῖοι! καὶ κλείνεται μέσα εἰς τὸ σπίτι της καὶ ἀναποδογουρίζει τὰ πράγματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δυστυχὴς ἐβιάζετο, ἀφήνει τὸν λύχνον ὅπως ἦτο εἰς τὴν θέσιν του."Ερχεται τότε ἡ Ἁγία καὶ ἐπαναλαμβάνονται ὅσα περίπου λέγονται εἰς τὰς προηγουμένας παραδόσεις. Μὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος ἡ Ἁγία ἐξαφανίζεται⁴⁾.

Καὶ ἐν Μουντενιά καὶ δὴ ἐν Ὀλτενιά⁴⁾ τῆς Βλαχίας κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς καὶ σήμερον, ἐτηρεῖτο ἡ ἀργία τῆς Παρασκευῆς, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ γραμματεὺς

1) bojei = Ἀερικιάς. 2) Τοπωνύμιον.

3) E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului Român*, Cernăuți 1903, σ. 275-276. T. Pamfile, "Ενθ' ἀν., σ. 119-120.

4) Șezătoarea, I, σ. 59-61. T. Pamfile, "Ενθ' ἀν., σ. 120-122.

4) Περιοχὴ τῆς παλαιᾶς Βλαχίας διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ Ὀλτου, παραποτάμου τοῦ Δουναβέως, καὶ φέρουσα τὸ ὄνομά του.

τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μπραγκοβεάνου *Del Chiaro*. Οὗτος εἰς τὸ κατὰ τὸ 1718 ἐκδοθὲν ἐν Ἑνεῖᾳ παρὰ τῷ Βόρτολι ἔργον του *Istoria delle moderne rinovazioni della Valachia*¹⁾ ἀναφέρει τὴν συνήθειαν τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ νὰ τηρῇ τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς, χάριν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Σήμερον δὲ παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῆς περιοχῆς ταύτης ἀπαντᾷ ἡ ἐξῆς παράδοσις: «Δὲν εἶναι καλὸ νὰ ἐργάζεται κανεὶς τὴν Πέμπτη βράδυ πρὸς τὴν Παρασκευή, γιατί μιὰ γυναῖκα, πὺ ἐγγενθε αὐτὴ τῇ βραδυᾷ, ἐδέχτηκε τὴν ἁγία Παρασκευή, πὺ τῆς παρουσιάστηκε σὰν μιὰ γριά, πολὺ γριά, μὲ μπαστούνι, καὶ τῆς χτύπησε τὴν πόρτα. Ἡ γυναῖκα ἐπῆγε καὶ τῆς ἄνοιξε, χωρὶς νὰ ὑποψιασθῇ τίποτε. Ὅταν μπῆκε μέσα ἡ Ἁγία, ἐξήγησε μιὰ χύτρα μεγάλη νὰ τὴν βάλῃ νὰ βράσῃ τὸ νῆμα. Ἡ γυναῖκα δὲν εἶχε χύτρα κ' ἐτρεξε στὴ γειτόνισσα νὰ ζητήσῃ. Ἐκείνη ὅμως δὲν τῆς ἔδωσε, ἀλλὰ τῆς εἶπε, ὅτι αὐτὴ ἡ γριά, πὺ ἐμπῆκε σπῖτι της, ἦταν ἡ ἁγία Παρασκευή. Τότε ἡ γυναῖκα γυρίζει πίσω καὶ φωνάζει: Ὡ πῶς καίνε τὰ σπῖτια τῆς ἁγίας Παρασκευῆς! Ἀμέσως ἡ Ἁγία ἐβγήκε ἔξω κ' ἔφυγε. Τότε ἡ γυναῖκα μπαίνει στὴν αὐλή της, κλειδώνει μὲ τὸ μάνταλο τὴν πόρτα καὶ ἀναποδογυρίζει μέσα στὸ σπῖτι ὅλα τὰ πράγματα. Ἐρχεται τώρα ἡ Ἁγία καὶ φωνάζει: — Κουβᾶ, ἄνοιξε τὴν πόρτα. — Δὲν μπορῶ, τῆς λέγει ὁ κουβᾶς, γιατί εἶμαι ἀνάποδα. Ἐπειτα ἐκείνη ἐφώνησε διὰ τὰ ἄλλα σκεύη, ἀλλὰ κ' ἐκεῖνα τῆς ἔδωσαν τὴν ἴδια ἀπάντησιν. Μόνο ἓνα παλαιὸ σπασμένον δοχεῖο τῆς ἀπάντησε «ἀμέσως, ἀμέσως». Κι ὅταν σηκώθηκε ν' ἀνοίξῃ ἔπεσε κ' ἐγίνε σκόνῃ. Βλέπει ἡ Ἁγία πῶς καὶ τὸ δοχεῖο δὲν ἐρχόταν ν' ἀνοίξῃ καὶ φεύγει γιὰ τὸ σπῖτι της»²⁾.

Εἶναι προφανές, ὅτι εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ὡς ἄνω λαϊκῶν ρουμανικῶν διηγήσεων ἱκανὰ εἰσῆλθον στοιχεῖα ἐκ τοῦ κόσμου τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶσι συνήθως εἰς τὰ παραμύθια καὶ τὴν μαγείαν. Ὅπως εἶδομεν, σκεύη καὶ ἄψυχα ἀντικείμενα προσκαλούμενα ὑπὸ τῆς Ἁγίας ν' ἀνοίξουν τὴν θύραν τῆς οἰκίας δὲν δύναται νὰ πράξουν τοῦτο, διότι εἶναι γυρισμένα ἀνάποδα, δράκοι γενναῖοι θέτουν πῦρ εἰς τὰ ὄρη, ὅπου κάθεται ἡ Ἁγία, ἄψυχα ἀντικείμενα (ποτήριον) ὁμιλοῦν καὶ νεκρὸς νεωστὶ ταφεὶς κομίζεται ὑπὸ τῆς Ἁγίας ἐκ τοῦ νεκροταφείου καὶ ρίπτεται εἰς τὸ μέσον οἰκίας γυναικὸς μὴ τηρησάσης τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἀπολέσασα οὕτω τὸν χριστιανικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν θεῖαν τῆς ὁσιομάρτυρος ὑπόστασιν κατήντησεν εἰς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν μιὰ σωματικῶς ἀδύνατος καὶ ψυχικῶς κακὴ καὶ ἐκδικητικὴ γριά, ἥτις ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἀδυνατεῖ, νὰ τιμωρήσῃ τὴν παραβάτιν τῆς ἀργίας τῆς ἡμέρας της, καὶ ἡ ὁποία, ὡς καὶ τὰ

¹⁾ Βλ. ἐκδ. *N. Iorga*, București 1914, σ. 49.

²⁾ *Vieața Literară*, I, ἀρ. 4. Ποβλ. καὶ *St. Tutescu*, *O parte din Sfinții poporului*, σ. 61-62, παρὰ *T. Pamfil*, *Ἐνθ' ἀν.*, σ. 122-123.

ἀκάθαρτα πνεύματα, ἐξαφανίζεται εὐθὺς ὡς ἀκούσῃ πετεινὸν κράζοντα κατὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ τοιαύτη συνύφανσις στοιχείων τόσον διαφόρων ἀποτελεῖ τὸ οὐσιώδες χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν ὡς ἄνω ρουμανικῶν παραδόσεων.

Ἀντιθέτως, εἰς τινὰς ρουμανικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους συνέλεξεν ἐν Câmpul Pânei τοῦ νομοῦ Hunedoarei ἀπὸ στόματος γυναικός, ἡλικίας 73 ἐτῶν, ὁ Tudor Avram καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν N. Cartoian, ἡ ἀγία Παρασκευὴ παρουσιάζεται εἰς τὴν φυσικὴν τῆς κατάστασιν τῆς χριστιανῆς ὁσιομάρτυρος καὶ εἰς μορφὴν στενωῶς ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς «προσθήκης», ὡς ἐξακριβώσαμεν τὸ τέλος τῆς ἀνωτέρω δημῶδους παραδόσεως τοῦ Cod. Sturdzanus. Ἐκ τοῦ κειμένου τῶν ἐν λόγῳ στίχων, δημοσιευθέντων ὑπὸ N. Cartoian¹⁾, καθίσταται εἰσέτι φανερόν, ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Cod. Sturdzanus ἢ μᾶλλον ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς προσευχὴ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ὡς φυλακτήριον²⁾.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ χριστουγεννιάτικα κάλανδα τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἀπαντᾷ ἴδιος κύκλος: «Τὰ κάλανδα τῆς ἀγίας Παρασκευῆς». Καὶ τὰ ἄσματα αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν βίον τῆς Ἀγίας, ὡς οὗτος ἐκτίθεται ἐν Cod. Sturdzanus, διότι ἐν ἀρχῇ λέγεται, ὅτι παρὰ τὴν ἐδραν τοῦ θείου κριτηρίου γονυπετὴς ἡ Ἀγία παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ πιστοῦ ἐπεκθυμίζουσα, ὅτι, ὅτε ἐσάλη διὰ τῆς βασιλείας τοῦ ἀνθρώπου, μόνον ἡ πόλις τοῦ Ἰορδάνου δὲν ἐβασίλευσεν³⁾. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει ἐπίσης, ὅτι εἰς αὐτὰ ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ βασανισμοῦ τῆς Ἀγίας εἰς τὸν λέβητα, ὡς τοῦτο ἐκτίθεται ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ αὐτῆς.

Μὲ τὸ ἔθιμον τέλος τῆς καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν νηστείας σχετίζονται καὶ μερικαὶ παροιμίαι τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, ὡς π.χ. 1) A mâncă Joia post și Vinearea carne (=Νὰ νηστεύῃς τὴν Πέμπτην καὶ νὰ τρώγῃς κρέας τὴν Παρασκευὴν), λεγομένη ἐπὶ πραγμάτων ποὺ γίνονται ἀνάποδα, 2) Parcă—i sfânta Vineri (=Σὰν νὰ εἶναι ἀγία Παρασκευή), λεγομένη δι' ἀνθρώπον πολὺ ἰσχνόν, ὁ ὁποῖος δηλαδὴ διήλθε τὸν βίον ἐν νηστείᾳ, 3) Nu e totdeauna Vinerea mare, δηλονότι δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλη Παρασκευή, δὲν εἶναι πάντοτε ἐορτὴ δι' ἀνάπανσιν, καὶ 4) A nemerit ca țiganul Vinerea la stâncă (=Ἐφθασεν, ὅπως ὁ γύφτος τὴν Παρασκευὴν στὴ στάνην).

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ προειρημένα, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

α) Ὅτι ἡ ἀγία καὶ ὁσιομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Παρασκευὴ καταλαμβάνει ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν καὶ μυθολογίαν τῶν δύο Ὀρθοδόξων

¹⁾ N. Cartoian, ἐνθ' ἀν., σ. 161. ²⁾ Ἐνθ' ἀν.

³⁾ G. Dem. Teodorescu, Poezii populare române. București 1885, σ. 32 - 33.

χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, Ἑλλήνων καὶ Ρουμάνων. Εἰς τὴν εὐρεΐαν διάδοσιν τῆς λατρείας τῆς Ἁγίας ταύτης καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ποικίλων παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις δοξασιῶν καὶ παραδόσεων περὶ αὐτῆς συνετέλεσαν κυρίως δύο τινά: πρῶτον μὲν τὸ Συναξάριον αὐτῆς, περιέχον δημώδους προελεύσεως καὶ σημασίας στοιχεῖα, δεύτερον δὲ ὁ ταυτισμὸς τῆς Ἁγίας μὲ τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν συνάπτονται κοινὰ παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις δεισιδαιμονία καὶ παραδόσεις, σχετικαὶ μὲ τὸ δυσοίωνον τῆς ἡμέρας ταύτης, ὥς καὶ κανονικαὶ τινες διατάξεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ νηστείας καὶ ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας κατὰ τὴν Παρασκευὴν, ἡμέραν ἱεράν, ἡμέραν, καθ' ἣν ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Αἱ ἐν λόγῳ ἀντιλήψεις, συνδυασθεῖσαι καὶ συναφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲ τὸ πρόσωπον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν παραδόσεων τινων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἁγία ἔχει ἀπολέσει τὸν χριστιανικὸν καὶ θεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα. Τοῦτο φαίνεται περισσότερον εἰς τὰς ρουμανικὰς παραδόσεις.

β) Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τε τὸ Συναξάριον αὐτῆς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις κυρίως εἶναι δρακοντοκτόνος. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις παρουσιάζεται καὶ προστάτις τῶν ὀφθαλμῶν, διώκτις διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ συντέλεσασα εἰς τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου, ἐνῷ εἰς τὰς ρουμανικὰς παραδόσεις ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς κατὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶν δαίμων, τιμωρὸς τῶν γυναικῶν τῶν μὴ τηρούντων τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς, ἐξαφανιζομένη δὲ μάλιστα ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ ἀλεκτορὸς, ὥς πάντα τὰ κακοποιὰ πνεύματα. Καὶ εἰς ἑλληνικὰς τινὰς παραδόσεις ἡ Ἁγία ἔχει τὴν μορφήν ἀπηνόους διωκτρίας τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν ἡμέραν της, ἀλλ' εἰς αὐτὰς ἀντικαθιστᾷ μᾶλλον τὴν *Πεφταργάν*, κατὰ πολλὰ διαφέρουσαν ἀπὸ τὴν δαίμονα τῶν ρουμανικῶν δοξασιῶν.

γ) Ἡ περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς δημώδης ρουμανικὴ παράδοσις τοῦ Codex Sturdzanus, προελθοῦσα ἐξ ἑλληνικοῦ προτύπου, δι' ἀγνώστου ἡμῖν σλαβικοῦ ἐνδιαμέσου, ὥς καὶ αἱ ρουμανικαὶ μεταφράσεις τῶν ἑλληνικῶν Μηναιῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν βιβλίων ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν παρὰ τῷ ρουμανικῷ λαῷ ἐνίσχυσιν τῆς λατρείας αὐτῆς. Ὁ δὲ ἰδιαιτέρος κύκλος λατρευτικῶν διὰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἁσμάτων, ἡδομένων ὑπὸ μικρῶν καὶ μεγάλων ἐν Ρουμανίᾳ κατὰ τὰ Χριστούγεννα μὲ περιεχόμενον ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν τῇ παραδόσει τοῦ Codex Sturdzanus ἀναφερόμενα, μαρτυρεῖ τὴν μεγίστην τῶν ἁσμάτων τούτων συνάφειαν καὶ προέλευσιν ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἑλληνικῆς καταγωγῆς παραδόσεως.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΡΟΠΟΛΕΩΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ

Ὁ μελετητὴς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν κάθε ἔθνος ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ εἰς αὐτά, ὡς κείμενον καὶ μουσικὴν, ζητήματα ἀναφερόμενα οὐ μόνον εἰς τὴν καθόλου σύλληψιν ἐκάστου τραγουδιοῦ, τὴν τέχνην, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν μουσικὴν του ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εἰς διαφορὰς ἀπαντώσας εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς τοῦ λαοῦ μεταξὺ εὐρύτερων περιοχῶν ἀλλὰ καὶ στενωτέρων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀκόμη δὲ καὶ μεταξὺ δύο γειτονικῶν χωρίων.

Αἱ μουσικαὶ διαφοραὶ ἀφορῶσαι τόσον εἰς ἔξωτερικά γνωρίσματα τῶν ἁσμάτων, τὴν ποιητικὴν καὶ μελωδικὴν μορφήν, ὅσων καὶ εἰς ἐσωτερικά, τὸ ὕψος, τὸν χαρακτήρα, ποικίλλουν κατὰ περιοχὰς καὶ ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς δημιουργίας των, ὀφείλονται δὲ εἰς πολλοὺς καὶ διαφοροὺς λόγους, ἱστορικούς, κοινωνικούς, γεωγραφικούς, κλιματολογικούς κ.ἄ.

Οὕτως ἔχομεν γενικῶς διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἁσμάτων τῆς νησιωτικῆς καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ στενωτέρων περιοχῶν ἐντὸς τῶν εὐρύτερων τούτων περιφερειῶν. Ἐπὶ παραδείγματι τὰ τραγούδια τῶν Ἰονίων νήσων διαφέρουν ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς Δυτικῆς κλπ.

Παρατηροῦνται ἐπίσης διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἁσμάτων τοῦ Μοριᾶ (Πελοποννήσου), τῆς Ρούμελης, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης κ.ἄ. Ἐπειτα δὲ καὶ ἐντὸς τῶν περιοχῶν τούτων ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῆς Ἠπείρου, ἔνθα τὸ τραγούδι τοῦ Ζαγορίου διαφέρει ἀπὸ τὸ τοῦ Πωγωνίου, καὶ τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς Κονίτης κλπ. Περαιτέρω τμήματα εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην τῆς Παραμυθίας καὶ μικρότεραι ἀκόμη περιοχαί, περιλαμβάνουσαι ὠρισμένα χωρία, ἅτινα ἔχουν μουσικὴν ἰδιοτυπίαν λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τῶν συνθηκῶν ζωῆς, π.χ. τὰ Σουλιωτοχώρια, τὰ Ζαγοροχώρια κ.ἄ., θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσουν ἀνεξαρτήτους μουσικὰς περιοχὰς εἰς ἓνα μελλοντικὸν μουσικολογογραφικὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τοῦ καθορισμοῦ τῶν μὲ ἰδιαιτέραν μουσικὴν φυσιογνωμίαν περιοχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν

μουσικῶν διαφορῶν καὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν αἰτίων τούτων, προϋποθέτει τὴν πλήρη συγκέντρωσιν διὰ τῶν συγχρόνων μέσων τῆς μουσικῆς ὕλης ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν τόπων.

Ὡς εἴπομεν, ἤδη εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἡπείρου ἀπαντῶσιν ἀπὸ μουσικῆς μορφῆς οὐ μόνον χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται ταῦτα ἀπὸ τὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὑπάρχουν ἔτι καὶ ἰδιαίτερα γνωρίσματα μεταξὺ τῶν ἡσμάτων τῶν διαφόρων τόπων τῆς Ἡπείρου, ὡς συμβαίνει εἰδικῶς εἰς τὰ τραγούδια τῆς περιοχῆς τῆς Δροπόλεως Βορείου Ἡπείρου περὶ τῶν ὁποίων καὶ θὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος.

Ἡ Δρόπολις ἐκτείνεται γεωγραφικῶς ἀπὸ τῶν στενῶν τῆς Σωτείας καὶ Μουργκάνας μέχρι τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ δυτικῶς ἔτι αὐτοῦ, περιλαμβάνουσα καὶ τὰ ἀνατολικῶς αὐτῆς κείμενα χωρία ἀπὸ τῶν σημερινῶν Ἀλβανικῶν συνόρων μέχρι Λιμποχόβου, χωρίζεται δὲ εἰς τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Δρόπολιν. Ἡ ἄνω Δρόπολις ἀρχίζει ἀπὸ τῆς Σωτείας μέχρι τῶν Γεωργοντασάδων, ἡ δὲ Κάτω ἀπὸ τῆς Γράψης μέχρι Δερβιτσιάνης.

Ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Δρόπολιν εἶναι μᾶλλον γεωγραφική, καθόσον αἱ διαφοραὶ ὡς πρὸς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν δημοτικὴν μουσικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαικοῦ βίου εἶναι ἀσχετῆς. Ἡ περιοχὴ αὕτη, ἀνήκουσα ἀπὸ φυσικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους εἰς τὴν Ἡπείρου μὲ ὄρη ἡμεῖρα καὶ βατὰ, τὰ ὁποῖα περιβάλλουσιν ὠραίαν πεδιάδα, διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρίνου, εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων τῆς Βορείου Ἡπείρου διὰ τὸ εὐκρατον καὶ ὑγιεινὸν κλίμα καὶ τὴν ποικίλην καὶ πλουσίαν βλάστησιν τοῦ ἐδάφους τῆς¹⁾. Γλωσσικῶς ἡ περιοχὴ τῆς Δροπόλεως, ὡς καὶ ἡ τοῦ Πωγωνίου, ἀνήκει εἰς τὸ νότιον ἰδίωμα.

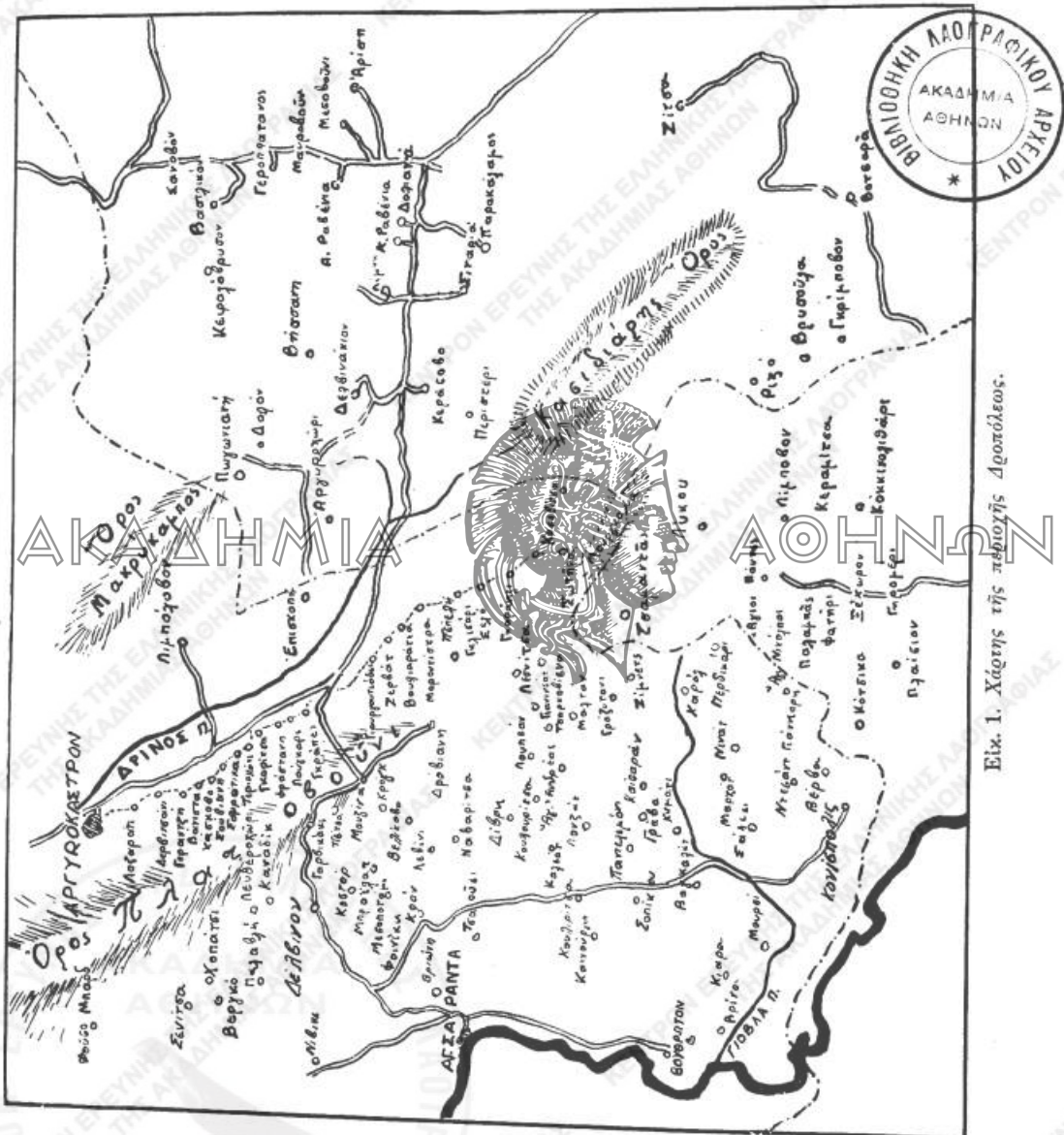
Τὰ τραγούδια τῆς Δροπόλεως ἐγνώρισα τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1951, ὅτε μετέβην μετὰ τοῦ συναδέλφου ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖφ κ. Δημ. Οἰκονομίδου εἰς λαογραφικὴν καὶ μουσικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἰωάννινα πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἠχογράφησιν τῆς μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν ἐκ προσφύγων Βορειοηπειρωτῶν ἐγκατεστημένων ἐνταῦθα²⁾.

¹⁾ Τοπογραφικὰς πληροφορίας περὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δροπόλεως καὶ ἄλλας οἰκονομικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιεχομένου ἐκ περιηγητῶν κ.ἄ. παρέχει ὁ καθηγ. κ. Νικ. Παπαδόπουλος ἐκ Γορίτσης Δροπόλεως εἰς τὸ ἄρθρον του «Ἡ Δρόπολις» ἐν τῇ ἐφημ. «Βορειοηπειρωτικὸς Ἀγών», ἔτος Α' (1957) ἀρ. φύλλ. 8 σ. 3, ἀρ. φ. 9 σ. 3, ἀρ. φ. 10 σ. 3.

²⁾ Αἱ ἀποστολαὶ αὗται ἐνηργήθησαν διὰ τῆς οἰκονομικῆς χορηγίας τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς, τῇ φροντίδι τοῦ κ. Φιλ. Δραγούμη, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Λαογραφικὴν Ἑταιρείαν, ἡ συγκεντρωθεῖσα δὲ ὕλη κατετέθη εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μουσικῆς συλλογῆς ἐξ Ἑπείρου μετέβην κατὰ Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1957 εἰς τὰ χωρία Πέρδικα καὶ Ριζιανὴ τῆς περιοχῆς Ἑγουμενίτης ἔνθα εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες Βορειοηπειρῶται μετ' ὧν καὶ ἐκ

Εἰκ. 1. Χάρτης τῆς περιοχῆς Δροπόλεως.

Δροπόλεως, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Λάκκα Πωγωνίου τῆς ὁποίας τὸ μουσικὸν ἰδίωμα παρουσιάζει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῆς Δροπόλεως.

Ἡ μουσικὴ ἐκτέλεσις τῶν ᾠμάτων ὑπὸ τῶν ἐκ Δροπόλεως προσφύγων εἶναι

χορωδιακή και πολυφωνική. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκτελέσεως τῶν ᾠμάτων τούτων, ἄγνωστος εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς περιοχὰς πλὴν ὠρισμένων τῆς Ἡπείρου περὶ ὧν θὰ κάμωμεν κατωτέρω λόγον, καὶ τὸ ἐκ τούτου μουσικολογικὸν ἐνδιαφέρον, πού παρουσιάζουν, μὲ παρεκίνησαν εἰς τὴν δημοσίευσιν ἐνταῦθα διὰ πρῶτην φορὰν χαρακτηριστικῶν δειγμάτων ἐκ τούτων, ὡς καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς μουσικῆς ἰδιοσυστάσις των καὶ εἰς ἔκθεσιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

Οὕτω μὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐπιθυμοῦμεν ἄφ' ἐνὸς νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἰδιόμορφον μουσικὴν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῆς περιοχῆς, ἄφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς παρουσιάσεως τῶν προβλημάτων πρὸς πλήρη μουσικολογικὴν μελέτην τοῦ συγκεντρωθέντος ὕλικου νὰ συμβάλωμεν εἰς τὴν περαιτέρω ἔρευναν ταύτην.

Τὰ ἑλληνικὰ δημῶδη ᾠσματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς μελωδικῆς των συστάσεως καὶ τοῦ τρόπου ἐκτελέσεως αὐτῶν εἶναι, ὡς γνωστόν, μονοφωνικά, δηλαδὴ ἔχουν πάντοτε, βάσιν μίαν μελωδίαν, ἄλλοτε ἀπλὴν, συλλαβικὴν, καὶ ἄλλοτε πεποικιλμένην μὲ διάφορα μελίσματα, καὶ ἄδονται εἴτε ὡς μονωδία εἴτε ὑπὸ ὁμάδων τραγουδιστῶν καὶ ὀργανοπαικτῶν.

Ἐξαιρέσιν ἐκ τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελοῦν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὰ τραγούδια ὠρισμένων περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, ὡς τῆς βορείου Ἡπείρου, τῆς Λάκας Παγωνίου, καὶ μεμονωμένως χωρίων τῆς ἐπαρχίας Κονίτης, ὅπου ταῦτα εἶναι πολυφωνικά, ᾄδόμενα πάντοτε ὑπὸ ὁμάδων ἄνδρων ἢ γυναικῶν ἢ καὶ μεικτῶν, τρίφωνα ἢ καὶ τετράφωνα. Δηλαδὴ ἔχουν βάσιν μίαν ἀπλὴν μελωδίαν κυριαρχοῦσαν εἰς τὸ ᾠσμα, ἣτις συνοδεύεται ὑπὸ δύο ἢ καὶ τριῶν ἄλλων βοηθητικῶν μελωδιῶν πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῆς· ἢ καλύτερον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς ἁρμονικῆς συνηχίσεως ἰδιοτύπου, τῆς ὁποίας τοὺς κανόνας δὲν δυνάμεθα εἰσεῖτι νὰ καθορίσωμεν. Οὕτω τὸ ὅλον ᾠσμα παρέχει τὴν ἐντύπωσιν χορωδιακοῦ ᾠσματος.

Ἐκάστη ὁμὰς τραγουδιστῶν πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ τὸ ὀλιγώτερον τέσσαρα μέλη, ἄλλως «τραγούδι δὲν γίνεται». Συνήθως ὅμως αὕτη ἀπαρτίζεται ἐκ πέντε, ἐνίοτε ἀπὸ ἑξ, ἐπὶ καὶ περισσότερους ἀκόμη ἀοιδούς. Ἡ σύνθεσις αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συντροφίαν, ἢ ὅποια ἤθελε τύχει εἰς ἓνα γάμον ἢ εἰς ἄλλην ἐορταστικὴν διασκέδασιν.

Σημειωτέον ἔτι ὅτι οἱ τραγουδισταὶ ἔχουν καὶ εἰδικὰ ὀνόματα, ἀναλόγως τῆς μουσικῆς συμβολῆς ἐνὸς ἐκάστου· περὶ τοῦ θέματος ὅμως τούτου συζητοῦμεν κατωτέρω.

Ὅταν ἡ ὁμὰς τῶν τραγουδιστῶν ἀποτελῇται μόνον ἐκ τεσσάρων μελῶν, ὁ εἰς ἑξ αὐτῶν εἶναι ὁ κορυφαῖος, ὁ ὁποῖος τραγουδεῖ τὴν κυρίως μελωδίαν τοῦ ᾠσματος καὶ λέγεται *παρτῆς* ἢ *πάρτης* ἢ καὶ *σηκωτῆς*, διότι αὐτὸς παίρνει τὸ τραγούδι, δηλαδὴ ἀρχίζει τὴν μελωδίαν του. Ἡ ὁμὰς τῶν ἀοιδῶν τούτων ἑξ ὧων δήποτε μελῶν καὶ ἂν ἀποτελῇται περιλαμβάνει ἓνα μόνον παρτήν.

Ὁ δεύτερος τραγουδιστής καλεῖται *γυριστής*, διότι γυρίζει τὸ τραγούδι, ἢ, ὅπως λέγουν οἱ ἴδιοι, τὸ τσακίζει.

Οἱ ἄλλοι δύο τῆς ομάδος λέγονται *ισοκράται*, διότι κρατοῦν τὸ ἴσον.

Ἡ σύστασις αὐτῇ τῆς ομάδος δύναται νὰ μεταβληθῇ μόνον ὡς πρὸς τὸν γυριστὴν, καθ' ὅσον εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τοποθετεῖται ἄλλος τραγουδιστής, ὅστις λέγεται *κλώστης*. «Ἐνας ἀπὸ τὴν ομάδα μας τὸ παίρνει, ἕνας ἄλλος τὸ γυρίζει ἢ τὸ κλώθει, καὶ οἱ ἄλλοι τῆς παρέας κρατοῦν τὸ ἴσον». Ἔτσι λέγεται κλώστης, διότι τὸ κλώθει τὸ τραγούδι¹⁾. Ὅταν ἡ ὁμὰς ἀπαρτίζεται ἐκ περισσοτέρων τῶν τεσσάρων τραγουδιστῶν, τότε αὐξάνουν μόνον αἱ θέσεις τῶν *ισοκρατῶν*, αἱ ἄλλαι δὲ φωναὶ παραμένουν πάντοτε σταθεραί. Ἐπίσης σπανίως συνυπάρχουν εἰς τὴν ομάδα ὁ γυριστής καὶ ὁ κλώστης· ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ἑνὸς ἀποκλείει τὸν ἕτερον.

Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τῶν χορῳδιακῶν τούτων ομάδων τηρεῖται ὁμοίως εἰς τε τὰς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν²⁾. Αὗται καταρτίζονται πολλάκις μεικταί, ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ θεωροῦνται ὡς αἱ καλύτεραι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Δεροπολιτικῶν τραγουδιῶν.

Ἡ σύνθεσις τῆς μεικτῆς ταύτης ομάδος γίνεται ὡς ἑξῆς. Παρτὴς συνήθως εἰ-
 και γυναῖκα, γυριστὴς ἄνδρας καὶ *ισοκράται* ἢ μόνον γυναῖκες ἢ καὶ ἄνδρες μαζί³⁾.
 Ἡ τοποθετικὸς ἐπίσης τῶν τραγουδιστῶν εἰς ἐκάστην ομάδα, ὡς παρτη-
 ρησα, δὲν γίνεται ἐντελῶς κατὰ τύχην. Φαίνεται δὲ αὕτη ἔχει σχέσιν μὲ τὸν παρ-
 τὴν καὶ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν συμβολὴν καὶ βοήθειαν, τὴν ὁποίαν προσφέρει ἐκά-
 στη φωνὴ εἰς αὐτόν. Ὁ παρτὴς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἔχη πρὸς τὰ δεξιὰ του
 τὸν γυριστὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ τοὺς *ισοκράτας*. Εἰς ἄλλην πάλιν περίπτωσιν δεξιὰ
 τοῦ παρτῆ τοποθετεῖται ἕνας *ισοκράτης* καὶ μετ' αὐτόν ὁ γυριστής. Ὁ *ισοκράτης*
 οὗτος χωρίζει τὸν παρτὴν ἀπὸ τὸν γυριστὴν καὶ ἔχει εἰδικὸν μουσικὸν ρόλον, λέ-
 γεται δὲ οὗτος *ρίχτης τοῦ τραγουδιοῦ*. Περὶ τούτου θὰ γίνη λόγος καὶ κατωτέρω.
 Ὁ κλώστης συνήθως καταλαμβάνει τὴν τρίτην ἢ τετάρτην θέσιν πρὸς τὰ δεξιὰ
 τοῦ παρτῆ.

Παραθέτω ἐνταῦθα πίνακα τῆς συνθέσεως τῶν ομάδων τῶν τραγουδιστῶν καὶ τῆς τοποθετήσεως τῶν φωνῶν, ὅπως ἐτραγούδησαν αὗται εἰς τὰ παρατιθέμενα κατωτέρω μουσικὰ παραδείγματα.

¹⁾ Ἐκ τούτου λέγεται ὅτι «αὐτὸ τὸ τραγούδι θὰ πάη κλωστός», ἢ «αὐτὸ τὸ τραγούδι θὰ πάη μὲ γύρισμα». Τὰ μελωδικὰ ποικίλματα, τὰ ὅποια κάμνουν ὁ γυριστής καὶ ὁ κλώστης λέγονται *κλωθογύρισμα*.

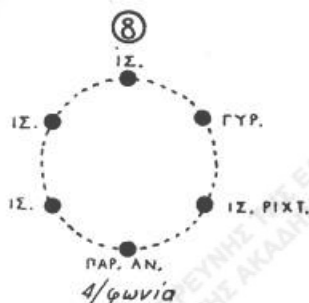
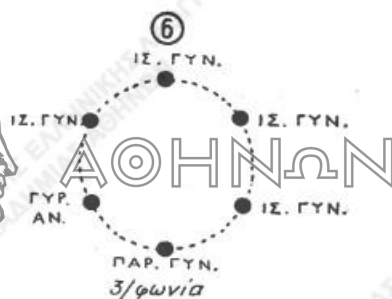
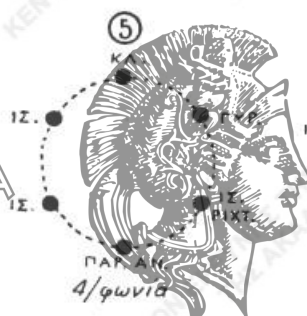
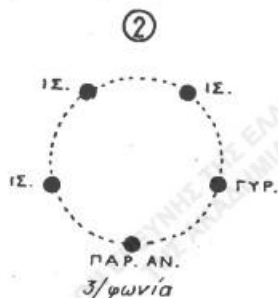
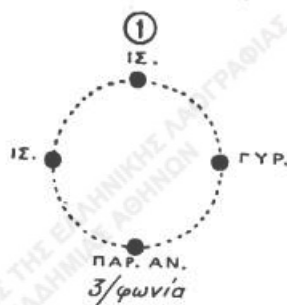
²⁾ Ἄσμα ἐκ γυναικείας ομάδος δὲν ἐπέτυχεν νὰ ἡχογραφήσω καὶ κατὰ τὰς δύο ἀποστο-
 λὰς μου εἰς Ἡπειρον.

³⁾ Τῆς τελευταίας περιπτώσεως δὲν ἔτυχεν νὰ ἡχογραφήσω ἄσματα.

Ἡ ἐπιλογή τῶν τραγουδιστῶν διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁμάδος γίνεται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι ἡ ἐκτέλεσις τῶν πολυφωνικῶν τούτων ᾠσμάτων εἰ-

ΠΙΝΑΞ

συνθέσεως τῶν μουσικῶν ὁμάδων καὶ τοποθετήσεως τῶν φωνῶν.

ΠΑΡ. ΑΝΔ. = Παρτὴς ἄνδρας

ΠΑΡ. ΓΥΝ. = Παρτὴς γυναῖκα

ΙΣ. ΓΥΝ. = Ἴσοκράται γυναῖκες.

ΙΣ. ΑΝ. = Ἴσοκράται ἄνδρες

ΙΣ. ΓΥΝ. = Ἴσοκράται γυναῖκες

ΓΥΡ. = Γυριστὴς

ΚΛ. = Κλώστης

ΡΙΧΤ. = Ρίχτης

ναι δύσκολος, δὲν εἶναι δὲ ὥς ἐκ τούτου εἰς θέσιν ὁ καθείς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ὁμάδα.

Παρτὴς. — Ἐκ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος ὁ παρτὴς πρέπει νὰ εἶναι καλλίφωνος καὶ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸ ᾠσμα. Αὐτὸς πάντοτε τὸ ἀρχίζει πρῶτος, οὕτω δὲ

μεταδίδει εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τὴν τονικότητα τοῦ ἔσματος· ἐκτελεῖ μίαν μουσικὴν φράσιν, ἣτις καλύπτει ἄλλοτε ὁλόκληρον τὸν πρῶτον στίχον, οἷα σδήποτε μορφῆς καὶ ἂν εἶναι οὗτος, ὅπως εἰς τὰ ἔσματα κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 9, ἄλλοτε δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ στίχου, ὅπερ καὶ τὸ συνηθέστερον, κατόπιν κόβει τὸ ἔσμα, μεσολαβεῖ ὁ ἰσοκράτης ρίχτης διὰ νὰ τὸν ξεκουράσῃ καὶ ἔπειτα ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι αἱ φωναὶ μαζί τὸ ἔσμα, δηλαδή ὁ παρτῆς ὁ γυριστῆς ἢ ὁ κλώστης καὶ οἱ ἰσοκράται.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεμίζει τὸ τραγούδι, ὅπως λέγουν, καὶ πάει βρονταριά ¹⁾.

Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ἡ ρυθμικὴ ἀγωγή μὲ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει ὁ παρτῆς τὸ ἔσμα εἶναι συντομωτέρα ἀπὸ τὴν ρυθμικὴν ἀγωγήν τῆς ἐπανλήψεως, τὴν ὁποίαν κάμνουν ὅλοι αἱ φωναὶ μαζί.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ῥοιοῦν ζῶει ὁ παρτῆς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔσματος ἐνθυμίζει μᾶλλον μουσικὴν ἀπαγγελίαν, ἢ δὲ κανονικὴν ρυθμικὴν ἀγωγήν αὐτοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν «μπαίνουν» ὅλοι αἱ φωναὶ μαζί. (Βλ. ἔσματα: ἀριθ. 9 «Κλαῖν' οἱ πέτρες τὰ λιθάρια» καὶ ὑπ' ἀριθ. 5 «Te portate skova preme»).

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπως ἀνεφερόμεν ἀνωτέρω, ὁ παρτῆς τραγουδεῖ ἐν ἀρχῇ μόνος τοῦ πρῶτον ἥμισυ τοῦ στίχου καὶ κατόπιν συνεχίζουν ὅλοι μαζί τὸ υπόλοιπον μέρος αὐτοῦ. (Βλέπε ἔσματα: ἀριθ. 6 καὶ ἀριθ. 8 στροφή τρίτη: «γὰρ ἦσαν ἡ βασκούλα»). Εἰς ἄλλου πάλιν τύπου ἔσματα, ὁ παρτῆς τραγουδεῖ μόνος ἐν ἀρχῇ πάντοτε τὰς τέσσαρας μόνον συλλαβὰς τοῦ στίχου καὶ κατόπιν εἰσέρχονται αἱ ἄλλαι φωναί. (Βλέπε ἔσματα: ἀριθ. 16 «Διροπολίτισσα» καὶ ἀριθ. 2. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν τραγουδοῦν ὅλοι ὅμοι αἱ φωναὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔσματος.

Ἡ ἑκτασις τῆς μελωδίας τοῦ παρτῆ εἶναι περιορισμένη, μὴ ὑπερβαίνουσα ποτὲ τὸ διάστημα μιᾶς πέμπτης καθαράς, μὲ ἐσωτερικὴν διαστηματικὴν διάταξιν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τρίτην μικρὰν καὶ δύο δευτέρας μεγάλας. (Βλέπε κατωτέρω μουσικὰ διαγράμματα ἐκάστης φωνῆς κάτωθεν τῶν ἔσμάτων). Σπανίως ὁ παρτῆς χρησιμοποιεῖ τὴν ὑποτονικὴν τῆς κλίμακος.

Γυριστῆς.—Μετὰ τὸν παρτῆν ἐξ ἴσου σημαίνουσιν θέσιν εἰς τὴν χορωδιακὴν ὁμάδα κατέχει ὁ γυριστῆς, ὅστις ἀποτελεῖ εἰδικότητα τραγουδιστοῦ. Γυριστῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι ὁ οἷσδήποτε τῆς ὁμάδος. Οὗτος πρέπει νὰ εἶναι τραγουδιστῆς μὲ φωνητικὴν τέχνην καὶ πολὺ ἠσκημένος, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ μὲ εὐχερείαν τὰ μελωδικὰ ποικίλματα, ἅτινα ἀπαιτοῦνται κατὰ τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ. Ὁ αἰοδὸς οὗτος εἶναι συνήθως ἄνδρας, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ εἶναι καὶ

¹⁾ Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Τὰ βορειοηπειρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς. Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον. Εἰς μνήμην Χρίστου Σούλη (1892 - 1951). Ἀθῆναι 1956, σ. 37.

γυναῖκα¹⁾. Ἡ μελωδία τοῦ γυριστοῦ εἶναι περιορισμένης ἐκτάσεως. Συνήθως εἶναι αὕτη δύο μόνον φθόγοι, ἀποτελοῦντες διάστημα δευτέρας μεγάλης· δηλαδή ἡ τονική καὶ ἡ ὑποτονική τῆς κλίμακος, ἥτις πλουτίζεται μὲ ὠρισμένα ποικίλματα. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ γυριστὴς ἔχη εὐστροφον φωνήν, ἄλλως τὸ γύρισμα γίνεται ἄπλοῦν μὲ τοὺς δύο μόνον φθόγγους. (Βλ. ἔσμα ἀριθμ. 7).

Πολλάκις ὅμως ἡ μελωδία τοῦ γυριστοῦ φθάνει μέχρι μιᾶς τετάρτης καθαῶς κάτωθεν πάντοτε τῆς τονικῆς μὲ διάταξιν ἐσωτερικὴν κατὰ δευτέραν μεγάλην καὶ τρίτην μικράν. (Βλέπε μουσικὰ διαγράμματα ἐκτάσεως τῶν φωνῶν καὶ ἔσμάτων).

Ἰδιαιτερον χαρακτηριστικὸν τῆς μελωδίας τοῦ γυριστοῦ εἶναι ὅτι εἰς τὸ μέσον, καὶ ἰδίως εἰς τὸ τέλος τῆς στροφῆς τοῦ ἔσματος, δὲν καταλήγει εἰς τὴν τονικὴν τοῦ ἔσματος ἀλλὰ εἰς τὴν ὑποτονικὴν μὲ μίαν ἀπότομον καὶ ἔντονον διακοπὴν τῆς φωνῆς, ἥτις λέγεται κόψιμο ἢ καὶ τσάκισμα τοῦ γυριστοῦ, δημιουργεῖ δ' οὕτω διαφωνίαν (dissonance) δευτέρας μεγάλης μὲ τὸν τελευταῖον φθόγγον τοῦ παρτῆ. (Βλέπε τὸ τέλος μουσικῶν φράσεων εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 2, 3 κλπ. ἔσματα). Τὸ τσάκισμα τοῦτο γίνεται πολλάκις καὶ εἰς τὴν τετάρτην κάτω τῆς τονικῆς. (Βλ. ὑπ' ἀριθμ. 1 παραδείγμα).

Ἡ ἰδιότυπος αὕτη πτώσις τῆς φωνῆς τοῦ γυριστοῦ, ἥτις δὲν γίνεται εἰς ὅλα τὰ τραγούδια, πιθανὸν νὰ ἐπιρραϊσθῇ ἐκ τῆς τελευταίας ὀρεπτοῦς ἢ παροξυστικῆς συλλαβῆς τοῦ στίχου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰ ἔσματα:

*Μέσ' στήν Ἀγίᾳ Παρσσοκενὴ
κοιμᾶται κόρη μοναχῇ.*

Μώρ' Διροπολίτισσα, μώρ' καημένη

Μώρ' Διροπολίτισσα, ζηλεμένη.

Κλώστης.—Ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ φωνὴ εἰς τὴν ὁμάδα τραγουδιστῶν εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ κλώστη, ὅστις, ὡς λέγουν, «κλώθει τὸ τραγούδι».

Ἰδιότυπος μελωδικὴ κίνησις αὐτοῦ ἐμφανίζεται ὡς νὰ πλέκη μαζί μὲ τὰς ἄλλας φωνὰς τὴν μελωδίαν τοῦ ἔσματος²⁾. Οὕτως ἀσκεῖ οὗτος μουσικὴν εἰδικότητα εἰς τὴν ὁμάδα, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἔξη ὁ κάθε τραγουδιστής, διότι, ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ κλώσιμο τοῦ τραγουδιοῦ ὅπως καὶ τὸ γύρισμα, χρειάζεται φωνητικὴ δεξιότην μεγάλην.

¹⁾ Ἔσμα τῆς περιπτώσεως ταύτης ἠχογράφησα εἰς τὰ χωρία Πέρδικα καὶ Ρίζιαν Ἡγουμενίτσας.

²⁾ Αὐτὴν τὴν ἐρμηνείαν μοῦ ἔδωσεν ἐκ τῶν τραγουδιστῶν ὁ Θωμᾶς Λίλλης, ὅστις ἔκαμε τὸν ἐξῆς χαρακτηριστικὸν παραλληλισμὸν μεταξὺ τοῦ παρτῆ καὶ τοῦ γυριστοῦ ἢ τοῦ κλώστου ὅτι «ὁ παρτὴς εἶναι σὰν νὰ ἀρχίζῃ νὰ γράφῃ καὶ ὁ γυριστὴς ἢ ὁ κλώστης βάζει τοὺς τόνους».

Τὸ κλώσιμο, ὅπως μοῦ ἔλεγεν ὁ ἴδιος τραγουδιστής, ὁ Θωμᾶς Λάλλης, «πάει καλύτερα στὶς γυναῖκες ποὺ ἔχουν ψηλὲς φωνές», προσέθεσε δὲ ὅτι «οἱ ἄνδρες τὸ 'πῆραν ἀπὸ τὶς γυναῖκες»· τοῦτο ὁμως δὲν ἠδυνήθηεν νὰ τὸ ἐξακριβώσω. Ὅλα τὰ ἠχογραφηθέντα ὑπ' ἐμοῦ τραγούδια μὲ κλώσιμον ἐτραγουδήθησαν ὑπ' ἀνδρῶν, μόνον δὲ ἐκ πληροφοριῶν γνωρίζω ὅτι καὶ γυναῖκες κλώθουν τὰ τραγούδια.

Ἡ μελωδικὴ κίνησις τοῦ κλώστου βασίζεται εἰς τρεῖς κυρίως φθόγγους. Εἰς τὴν τονικὴν, μίαν πέμπτην καθαρὰν ἄνω τῆς τονικῆς καὶ ἓνα φθόγγον ἀπέχοντα τῆς τονικῆς κατὰ μίαν ἐβδόμην μικρὰν μὲ ἓν ποικίλμα ἀνιὸν τοῦ προτελευταίου φθόγγου. (Βλέπε ἔκτασιν μελωδίας τοῦ κλώστου κατωτέρω εἰς τὰ ἄσματα ὑπ' ἀριθμ. 5 καὶ 9).

Ὁ κλώστης ὅπως καὶ ὁ γυριστής εἶναι οἱ ρυθμισταὶ τοῦ τέλους τοῦ ἄσματος μὲ τοὺς ἓνα ἢ δύο ἀποτόμους καὶ ἐντόνους ἐκτελουμένους φθόγγους. Τὴν τεχνολογίαν αὐτὴν λέγουν κόψιμο ἢ τσάκισμα τοῦ ἄσματος.

Ὁ γυριστής κόβει τὸ ἄσμα εἰς τὴν ὑποτονικὴν τῆς κλίμακος, ὁ δὲ κλώστης εἰς τὴν ἐβδόμην ἄνω τῆς τονικῆς, ἧτις εἶναι ὑποτονικὴ εἰς τὴν ἀναστροφὴν τῆς. (Βλέπε κατωτέρω τὰ τέλη τῶν παραδειγμάτων ὑπ' ἀριθμ. 4, 5 καὶ 9 διὰ τὸν κλώστην, καὶ ὑπ' ἀριθμ. 2 καὶ 6 διὰ τὸν γυριστήν).

Ἐὰν προσεκτικώτερον ἐξετάσωμεν τὴν μελωδικὴν κίνησιν τοῦ γυριστοῦ καὶ τοῦ κλώστου, ὅσα παρατηρήσωμεν εἰς τὸ κλώσιμον ὁμοιάζει μὲ τὸ γύρισμα μὲ μόνην διαφορὰν, ὅτι τὸ κλώσιμον ἐκτελεῖται εἰς μίαν ὁγδόην ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ γύρισμα. Τὸ διάστημα τῆς ἐβδόμης μικρᾶς τοῦ κλώστου προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀναστροφὴν τοῦ διαστήματος τῆς μεγάλης δευτέρας τοῦ γυριστοῦ.

Ὁ κλώστης οὕτω εἶναι κατ' οὐσίαν γυριστής, ἐπαληθεύει δὲ ἐπίσης καὶ ἡ ἀποψὶς τῶν ἰδίων τῶν τραγουδιστῶν ὅτι τὸ γύρισμα εἶναι δύο εἰδῶν: α) τὸ γύρισμα τὸ ἀπλό, ἐννοούντων μὲ τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον τὴν μελωδικὴν κίνησιν τοῦ γυριστοῦ, καὶ β) τὸ γύρισμα «μὲ ψηλὴ φωνὴ ἢ μὲ λαλιά», ἐννοούντων τὴν μελωδικὴν κίνησιν τοῦ κλώστου.

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ἀκόμη καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκτελεῖ τὰ ποικίλματα ὁ κλώστης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς τοποθετήσεως τῆς φωνῆς του. Οὗτος δὲν τραγουδεῖ μὲ τὴν πραγματικὴν φυσικὴν φωνὴν του, ἀλλὰ μὲ τὴν λεγομένην κεφαλικὴν (falsetto) φωνὴν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει κατὰ ἓνα τρόπον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Τυρολέξικων τραγουδιῶν. Τὸ κείμενον οὐδόλως ἀκούεται ἀπὸ τὸν κλώστην, ὅστις ἐκτελεῖ τὰ μελίσματα ἐπὶ μιᾷς ἐπιφωνήσεως ἀκουομένης συνήθως ὡς ο ἢ α καὶ παρακολουθεῖ τὸ κείμενον ἐκ μνήμης προφέρων ἐνίοτε συλλαβὰς τινὰς τούτου εἰς σημεῖα ὅπου οὗτος εὐκολύνεται φωνητικῶς.

Τὸ κείμενον τοῦ ἄσματος ἐκτελεῖ εὐκρινῶς μόνον ὁ παρτὴς καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ ἰσοκράται. Οὕτως ἡ μουσικὴ συμμετοχὴ καὶ τοῦ γυριστοῦ καὶ τοῦ

κλώστου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄσματος ἐνέχει μᾶλλον καλλωπιστικὸν χαρακτήρα.

Τίθεται τώρα τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν μελωδικῶν τούτων ποικιλιμάτων μὲ τὴν ὑπὸ εἰδικῶν τραγουδιστῶν ἐκτέλεσίν των καὶ τὴν διάφορον ρυθμικὴν καὶ μελικὴν μορφήν των ἐν σχέσει καὶ μὲ τὰ μελωδικὰ ποικίλματα τῶν μελωδιῶν τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν περιοχῶν καὶ τὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ τραγουδιοῦ σχέσιν των. Διακινδυνεύομεν τὴν γνώμην, μήπως ταῦτα προέρχονται ἐκ μιμήσεως ὁργανικῶν μελωδικῶν ποικιλιμάτων καὶ μάλιστα ἐκ ποιμενικῶν μουσικῶν ὁργάνων ἢ ἀκόμη καὶ ἐκ μιμήσεως τῶν μεγάλης ποικιλίας ἤχων τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν τῶν αἰγοπροβάτων.

Ἰσοκράται. — Ἀπαραίτητον συμπλήρωμα εἰς πᾶσαν ὁμάδα τραγουδιστῶν ἀποτελοῦν οἱ Ἰσοκράται. Τὸ μουσικὸν ἔργον τούτων εἶναι βοηθητικόν, δηλαδὴ κρατοῦν οὗτοι τὸ ἴσον πάντοτε εἰς τὴν τονικὴν τῆς κλίμακος, ἀκολουθοῦντες τὸν παρτήν εἰς τὸν ρυθμόν, βοηθοῦν δ' οὕτω αὐτὸν εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τοῦ ἄσματος ὅπου κόβει τὴν μελωδίαν διὰ τὰ ξεκουραστῇ καὶ τὰ ἀκαταπνέυσθ, συνεχίζοντες τὸ ἴσον, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχῃ κενὸν εἰς τὸ ἄσμα. Τέλος πλεονάζουσιν ὅλας τὰς φωνὰς καὶ ἐνδυναμῶνουν τὸ ὅλον ἄκουσμα τοῦ ἄσματος. Το κείμενον τοῦ ἄσματος, ὅπως ἔδεται παρὰ τούτων, δὲν ἀκούεται εὐκρινῶς, ὅπως τοῦ πορφυράτου. Τὸ ἐπαναλαμβάνουσιν συγχρόνως μὲ τὸν παρτήν ὑποτονίζοντες τὸν τρόπον τινὲς τοῦτο.

Οἱ Ἰσοκράται εἰς μίαν ὁμάδα δὲν πρέπει εἰς ἀριθμὸν νὰ εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν δύο. Συνήθως οὗτοι εἶναι περισσότεροι φθάνοντες πολλάκις εἰς πέντε. Ἀναλόγως τῶν ὁμάδων οὗτοι εἶναι ἄνδρες ἢ μόνον γυναῖκες ἢ συγχρόνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς τὰς μικτὰς ὁμάδας.

Τὸ Ἰσοκρατήμα τῶν ἀνδρῶν εἶναι σταθερὸν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἄσματος, ἐνῶ τῶν γυναικῶν, ὅπως παρατήρησα, πολλάκις μετακινεῖται εἰς τοὺς παραπλησίους φθόγγους μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ νομίζῃ τις ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ Ἰσοκρατήματος ἀλλὰ περὶ ἰδιαιτέρας καὶ αὐτοτελοῦς φωνῆς. (Βλέπε τὰ γυναικεῖα Ἰσοκρατήματα εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1 καὶ 2 ἄσματα). Τὸ πιθανώτερον ἐν προκειμένῳ εἶναι ἢ ὅτι οἱ Ἰσοκράται γυναῖκες παρασύρονται ἀπὸ τὴν κυρίως μελωδίαν ἢ ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μελωδικῶν αὐτοσχεδιασμῶν τῆς στιγμῆς.

Χαρακτηριστικὸν ἔτι μουσικὸν στοιχεῖον τῶν Δεσπολιτικῶν τραγουδιῶν εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον «ρίξιμο τοῦ τραγουδιοῦ». Εἰς τῶν Ἰσοκρατῶν, ὁ ἐκ δεξιῶν τοῦ παρτή, πλὴν τοῦ ἐκτελουμένου παρ' αὐτοῦ Ἰσοκρατήματος, ὅπως λέγουν, «ρίχνει τὸ τραγούδι» ἐξ οὗ καὶ καλεῖται οὗτος *ρίχτης*. Οὗτος ἐκτελεῖ εἰς ὠρισμένον σημεῖον τοῦ ἄσματος, καὶ συγκεκριμένως ἀμέσως μετὰ τὴν μονωδίαν τοῦ παρτή, ἓνα φθόγγον ἀπέχοντα κατὰ μίαν τετάρτην καθαρὰν κάτωθεν τῆς τονικῆς μὲ ἐν ἀπλοῦν ἢ καὶ διπλοῦν ποικίλμα. Ὅπως δὲ ἐκτελεῖται ἀποτόμως ὁ φθόγγος οὗτος καὶ μὲ με-

γαλυτέραν διάρκειαν, φαίνεται πράγματι σὰν νὰ ρίχνεται καὶ νὰ σταματᾷ. Μὲ τὸν φθόγγον τοῦτον ὁ ρίχτης, ὡς λέγουν οἱ ἴδιοι, δίδει ἀέρα εἰς τὸν παρτὴν καὶ τὸν ξεκουράζει διὰ νὰ προετοιμασθῇ οὗτος διὰ τὴν περαιτέρω συνέχισιν τοῦ ἔσματος μὲ τὰς ἄλλας φωνὰς μαζί. (Βλ. ἔσμα ὑπ' ἀριθμ. 8). Τὸ ρίξιμον τοῦτο ἐκτελεῖ κάποτε καὶ ὁ κλώστης εἰς μίαν πέμπτην καθαρὰν ἄνω τῆς τονικῆς, λόγῳ τῆς κεφαλικῆς (falsetto) φωνῆς μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 ἔσμα. Εἰς τὸ ἴδιον ἔσμα καὶ εἰς τὰς δύο ἐπομένους μουσικὰς φράσεις τὸ ρίξιμον ἐκτελεῖ ὁ ἴδιος ὁ παρτὴς εἰς μίαν τρίτην μικρὰν ἄνωθεν τῆς τονικῆς. Τὸ ρίξιμον τοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὸν παρτὴν ἔχω παρατηρήσει καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἁσμάτων.

Οὕτω παρατηρεῖ τις τὴν ποικίλιαν τῆς κινήσεως τῶν διαφορῶν φωνῶν καὶ τοὺς αὐτοσχεδιασμοὺς τῆς στιγμῆς ἰδίως τῶν συνοδευουσῶν φωνῶν.

Αὕτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ τεχνικὴ τῶν κατὰ τρόπον πολυφωνικὸν ἐκτελουμένων ἁσμάτων τῆς περιοχῆς τῆς Δροπόλεως. Ἡ τεχνικὴ δὲ αὕτη βασιζέται εἰς τοὺς φυσικοὺς ἀρμονικοὺς κανόνους τῆς λαϊκῆς τέχνης οἱ ὅποιοι μέχρι σήμερον δὲν ἔχουν ἐρμηνευθῇ. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ μουσικὰ σημεῖα τῆς τεχνικῆς ταύτης τὰ ὅποια ἔχουν ἀνάγκην ἐξακριβώσεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν ὠρισμένοι τύποι ἐκ τῶν ἁσμάτων τούτων κλώθονται ἢ γυρίζονται, ἐπίσης ὁ καθορισμὸς μιᾶς φωνῆς τῆν ὁποίαν χαρακτηρίζω ἐνταῦθα ἀπλῶς ὡς τρίτην φωνήν, ὡς παρατηρεῖ τις εἰς τὰ ἔσματα ὑπ' ἀριθμ. 6 καὶ 9 εἰς ὅσα συμπληρεῖ ἡ μελωδικὴ αὕτη κίνησις καίτοι ἄδονται ὑπὸ διαφορετικῶν τραγουδιστῶν. Ἡ φωνὴ αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν της πρὸς ὅσα εἶπον ἀνωτέρω περὶ τῆς καθιερωμένης τεχνικῆς τῶν συνοδευουσῶν τὸν κορυφαῖον φωνῶν. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ αὐτοτελοῦς φωνῆς ἢ περὶ αὐτοσχεδιασμοῦ τῆς στιγμῆς ἐνὸς τῶν ἰσοκρατῶν, ὅπερ καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται πιθανώτερον; Ἀκόμη ὑπάρχουν καὶ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν σχέσιν τοῦ κλώστου καὶ τοῦ γυριστοῦ πρὸς τὸ κείμενον τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἄλλα τὰ ὅποια θὰ λυθοῦν μόνον μὲ τὴν περαιτέρω μουσικολογικὴν μελέτην τῶν ἁσμάτων τούτων μετὰ τὴν πλήρη περισυλλογὴν αὐτῶν ὡς καὶ τῶν μελωδιῶν τῶν γειτονικῶν περιφερειῶν.

Συγκεφαλαιοῦντες ὅσα ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς μουσικῆς αὐτῆς ἰδιομορφίας τῶν Δεσπολιτικῶν τραγουδιῶν, τόσον ἀπὸ μουσικῆς μορφῆς καὶ τρόπου ἐκτελέσεως, ὅσον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἔσματα τῆς ὑπολοίπου Ἡπείρου ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν, παρατηροῦμεν ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τούτων τὴν ὁμαδικὴν των κατὰ πολυφωνικὸν τρόπον ἐκτέλεσιν. Σημειοῦμεν δ' ἔτι ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μὲ μικρὰς τινὰς διαφορὰς ἄδονται καὶ τὰ τραγούδια τῶν γειτονικῶν περιοχῶν τοῦ Δελβίνου καὶ τῆς Χειμάρρας¹⁾, ἐνῶ τὰ τοῦ Λεσκοβικίου καὶ

¹⁾ Εἰς τὴν Ἑθνικὴν Μουσικὴν Συλλογὴν ὑπάρχουν ἁσματὰ τινα ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἡχογραφήσεως παρὰ προσφύγων ἐκ τῶν τόπων τούτων.

πέραν αὐτοῦ μέχρι Κορυτσᾶς, ὡς καὶ ὠρισμένων τόπων τῆς περιφερείας Κονίτισης, ἄδονται μὲν κατὰ πολυφωνικὸν τρόπον ἀλλὰ μὲ οὐσιώδεις διαφορὰς ὅσον ἀφορᾷ τὴν τεχνικὴν τῶν μελωδιῶν, τὴν κλίμακα καὶ τοὺς μουσικοὺς ρυθμούς ¹⁾).

Ὁ μουσικὸς οὗτος τρόπος, δηλαδὴ τῆς πολυφωνικῆς ἐκτελέσεως τῶν τραγουδιῶν, ἀπαντᾷ ὁμοίως καὶ εἰς τὸν ἀλβανικὸν πληθυσμὸν τῶν περιοχῶν τούτων τῆς Βορείου Ἡπείρου, εἰς τοὺς Λιάπηδες καὶ τοὺς Τόσκηδες, ἐνῶ βορειότερον εἰς τὴν Μέσην καὶ Βόρειον Ἀλβανίαν, τοὺς Γκέγκηδες, Μαλισόρους, Μιρδίτας, κυριαρχεῖ ἀποκλειστικῶς ὁ μονοφωνικὸς τρόπος ²⁾). Ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς ἐξαπλώσεως τῶν πολυφωνικῶν ῥεμάτων τίθεται μεταξὺ ἄλλων τὸ πρόβλημα τῆς ιστορικῆς καταγωγῆς τοῦ μουσικοῦ τούτου τρόπου καὶ τοῦ ἐντοπισμοῦ τούτου ἐνταῦθα χωρὶς ἐπέκτασιν αὐτοῦ πρὸς νότον μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὔτε πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Εἶναι τὸ μουσικὸν τοῦτο φαινόμενον τῆς Βορείου Ἡπείρου αὐτόχθον, ἀναπτυχθὲν ἐνταῦθα εἰς παλαιότερους χρόνους καὶ ἐπιζήσαν μέχρι τῆς σήμερον, ἢ μετεφύτεύθη τοῦτο ἐξ ἄλλων τόπων; Ἀς σημειωθῇ δ' ἔτι ὅτι ἡ πολυφωνικὴ ἐκτέλεσις γενικῶς ἀπαντᾷ σήμερον καὶ εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν ³⁾).

Πρὸς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου εἶναι ἀναγκαία ὡς εἴπομεν ἡ συστηματικὴ συγκέντρωσις δι' ἡχογραφήσεως ὅλης τῆς μουσικῆς ἐκ τῆς ἐν λόγω περιοχῆς τῆς Ἡπείρου, εἴτα δὲ ἡ μουσικολογικὴ αὐτῆς ἔρευνα καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δημῶδη πολυφωνικὴν μουσικὴν ἄλλων περιοχῶν τῆς Εὐρώπης.

Τελευταῖον παρατηρῶ ἔτι ὅτι τὸ ἴσον καὶ ἡ μελωδικὴ κίνησις τοῦ γυριστοῦ εἰς τὴν τονικὴν καὶ ὑποτονικὴν εἶναι στοιχεῖα ἀπαντῶντα ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα ἐνταῦθα μήπως εἰς τὴν δημῶδη τεχνοτροπίαν ταύτην

¹⁾ Ἐκ προσφύγων τοῦ Λεσκοβικίου ἐγκατεστημένων εἰς Ρίζιανην Ἠγουμενίτισης ἡχογραφήθησαν παρ' ἡμῶν ἀρκετὰ ῥεμάτα τῷ 1957, ὡς καὶ ἐκ τῆς περιφερείας Κονίτισης κατὰ τὸ 1954.

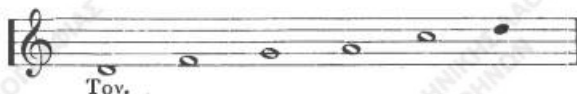
²⁾ Περὶ τοῦ πολυφωνικοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῶν ῥεμάτων τῶν περιοχῶν τούτων ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τοῦ μονοφωνικοῦ εἰς τὴν Μέσην καὶ Βόρειον Ἀλβανίαν ὑπὸ τῶν Ἰδιῶν, πλὴν τῶν πληροφοριῶν μου ἀπὸ πολλοὺς Βορειοπειρώτας, ἀναφέρει ὁ *Egrem Cabej* εἰς τὴν μελέτην του: *Die Albanische Volksdichtung*. Leipziger Vierteljahresschrift für Südosteuropa, 3 Jahrg. N° 3, 1934. Ἐπίσης ἐν τῷ προλόγῳ του ὁ prof. *Filip Fishta* εἰς τὴν συλλογὴν 50 μονοφῶνων Ἀλβανικῶν τραγουδιῶν τῆς περιοχῆς Σκόδρας ὑπὸ τοῦ *Pjeter Dungu Lyra Shqiptare*. Kângë Popullorë të mbledhuna men kujdesin e radio Tirânes. (= *Canti popolari Albanesi*, raccolti a cura della radio Tirana). (Novara 1940).

³⁾ *Cvijetko Rihlman*, Polifoni oblici u narodnoj muzici Bosne i Hercegovine. Bilten Instituta za proučavanje folkloru u Sarajevu I (1951) σ. 7 - 16.

ἔχωμεν δημιουργικὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς ταύτης, ἥτις εἰς ὠρισμένην ἱστορικὴν περίοδον ἦνθι ἐνταῦθα.

Ἰδιαίτον ἔτι χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ Δεροπολίτικα τραγούδια εἶναι ὅτι ὅλαι αἱ μελωδίαί τούτων βασίζονται εἰς τὴν γνωστὴν πεντάτονον ἀνημιτόνιον κλίμακα τοῦ τύπου:

Ἄν δὲ εἰς ὠρισμένα τραγούδια γίνεται χρῆσις τῶν δύο ἑλλειπουσῶν βαθμίδων, αἵτινες δημιουργοῦν τὸ ἄκουσμα τοῦ ἡμιτονίου, τοῦτο οὐδαμῶς ἀλλοιώνει καὶ τὴν μορφήν καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς κλίμακος ταύτης, διότι οἱ φθόγγοι οὗτοι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι διαβατικοὶ ἢ ἀπλᾶ ποικίλματα. Ἐνῶ δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀργυροκάστρου κυριαρχεῖ ὁ τύπος οὗτος τῆς πενταφθόγγου κλίμακος, εἰς τὴν τῆς Κορυτσᾶς ἀπαντᾷ ἕτερος τύπος πεντατόνου ἀνημιτονίου κλίμακος

ἦτοι ὁ πρῶτος εἰς τὸν ἀλάσκιον τρόπον, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸν μελιόν. Ἀφοῦτοι οἱ τύποι τῶν κλιμάκων τούτων ἀπαντοῦν κυριαρχοῦντες εἰς τὰ τραγούδια τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, ὁ πρῶτος κυρίως εἰς τὰς ἐπαρχίας Παραμυθίας καὶ Πωγωνίου, ὁ δὲ δεύτερος εἰς περιοχὰς τῆς Κονίτσας καὶ εἰς Πεντάλοφον Κοζάνης. πιθανώτατα καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς μὴ ἐρευνηθείσας ἀκόμη.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν μουσικῶν μέτρων, ὅπως παρατηρεῖ τις εἰς τὰ παρατιθέμενα παραδείγματα, κυριαρχεῖ κατὰ κύριον λόγον τὸ τριμερὲς μέτρον τῆς μορφῆς

♩. Ἐπίσης τὸ σύνθετον πενταμερὲς μέτρον μὲ τὰς δύο μορφὰς ♩ : ♩ καὶ τὸ ἀντίθετον τούτου ♩ : ♩

Ἡ μουσικὴ στροφή τῶν ᾠσμάτων τούτων καλύπτει πάντοτε τὸν πρῶτον στίχον, οἷσδῃποτε μορφῆς καὶ ἂν εἶναι οὗτος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τῶν ᾠσμάτων τούτων πρὸς τὰ ᾠσματα τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἡπείρου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι παρουσιάζουν ὁμοιότητα μεταξύ των, τόσον ὡς πρὸς ἐξωτερικὰ ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐσωτερικὰ γνωρίσματα¹⁾. Τὰ μουσικὰ στοιχεῖα τῶν κατὰ πολυφωνικὸν τρόπον ἐκτελουμένων ᾠσμάτων τῆς Δροπόλεως καὶ τῶν γειτονικῶν πρὸς αὐτὴν περιοχῶν, τὰ ἀνευρίσκομεν εἰς τὰ ᾠσματα τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἡπείρου οὐχὶ ὅμως ἐκτελούμενα ἐν συνδυασμῷ ἀλλὰ μεμονωμένως. Τὰ ὑπ' ἀριθμ. 10-15 μουσικὰ παραδείγματα, προερχόμενα ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, μᾶς βεβαιώνουν περὶ τούτου.

¹⁾ Τὸ θέμα τοῦτο θὰ μᾶς ἀποσχολήσῃ εἰς ἑτέραν μουσικολογικὴν ἐργασίαν.

1. Η ΔΕΡΟΠΟΛΙΤΙΣΣΑ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α.* ἀριθμ. δίσκου 28 Αβ.

Σωφράτικα Δροπόλεως.

Τραγουδισαί. Παρτῆς: Εὐθαλία Διαμαντῆ. Γυριστῆς: Γρηγ. Σκόπης.

Ἰσοκράται. Ἀγάθη Μάνου, Ὁλγα Λίλλη, Ἀρετὴ Παντελῆ. — Ἰωάννινα, 1951.

(1) (2) (2) Μῶρ δι. ρο. πο. λί. τισ. σα μῶρ καη. μέ. νη

ο. λί. τισ. σα

μῶρ δι. ρο. πο. λί. τισ. σα ζη. λε. μέ. νη

οἱ σου στρά. δά

οἱ σου στρά. δά

οἱ σου στρά. δά ζη. λε. μέ. νη.

* Ἐκτασίς μελωδίας τοῦ Παρτῆ.

* Ἐκτασίς μελωδίας τοῦ Γυριστῆ. ( )

* Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

1) Ὁ ὄπλισμός τῆς κλίμακος οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν κλίμακα si min. τῆς εὐρωπ. μουσικῆς, ἐτέθη δὲ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συγχῶν ἐπαναλήψεων τῶν διέσεων. Τὸ σημεῖον ∞, σημαῖνον περίπου, ἐτέθη λόγῳ τῆς μὴ ἀπολύτου σταθερότητος τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς.

2) Τὸ κείμενον ἀντιστοιχεῖ καὶ εἰς τὰς δύο συνοδευούσας φωνάς, ἤτοι τοῦ γυριστοῦ καὶ τῶν ἰσοκρατῶν.

3) Ἡ ἔκτασις τῆς μελωδίας τοῦ γυριστοῦ ἀνδρὸς νοεῖται κατὰ μίαν 8ην χαμηλότερον λόγῳ τῆς διαφορᾶς πρὸς τὴν γυναικεῖαν φωνὴν τοῦ παρτῆ.

Μώρ' Διροπολίτισσα, μώρ' καημένη
 μώρ' Διροπολίτισσα, ζηλεμένη
 βάλ' τὸ φέσι σου σιραβά, μώρ' καημένη
 βάλ' τὸ φέσι σου σιραβά, ζηλεμένη.
 Ἄχ, καὶ σῦρε στὴν ἐκκλησιά, μώρ' καημένη
 ἄχ, καὶ σῦρε στὴν ἐκκλησιά, ζηλεμένη
 ἄχ, μὲ λαμπάδες μὲ κεριά, μώρ' καημένη
 ἄχ, μὲ λαμπάδες μὲ κεριά, ζηλεμένη,
 καὶ μὲ μοσχοθυματά, μώρ' καημένη
 καὶ μὲ μοσχοθυματά, ζηλεμένη
 καὶ προσκύνα γιὰτ' ἐμᾶς,
 γιὰτ' ἐμᾶς τοὺς χριστιανούς·
 τί μᾶς πῆρεν ἡ Τουρκιά
 καὶ μᾶς σφάζουν σὰν τ' ἀρνιά,
 σὰν τ' ἀρνιά τῆς Πασχαλιᾶς,
 τὰ κατοίκια τ' Αἰ Γιωργίου,
 τὰ μουσκάρια τ' Ἀ. Βαζιώ.

2. Η ΚΟΡΗ ΠΟΥ ΟΝΕΙΡΕΥΕΤΑΙ

Ε. Μ. Σ. Α. Α. Δρούνη, δίσκος 28 Αα.

Τραγουδίστρια: Παρτίς - Εὐθαλία Διαμαντή. Γυμναστής: Γρηγ. Σκόπης.

Ἰσοκράται. Ἀγάθη Μάνου, Ὀλγα Λύλη, Ἀρετή Παντελή. — Ἰωάννινα, 1951.

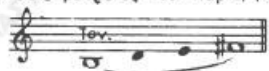

¹⁾ Ἡ ρυθμικὴ αὕτη μορφή τοῦ τρίτηχου εἰς τὸ σύνθετον μέτρον εἶναι ἰδιότυπος καὶ ἀσυνήθης. Ἐν τούτοις εἶναι ἡ μόνη ἥτις ἀποδίδει τὸν ρυθμὸν ὅπως τὸν ἐκτελεῖ ἡ τραγουδίστρια.

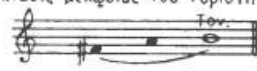
²⁾ Ἡ κατὰ τρίτην μεγάλην κίνησις τῆς μελωδίας τοῦ γυριστοῦ ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν ἐν ταῦθα, καθὼς καὶ εἰς τὸ 10ον μέτρον τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 7 ᾠσματος κατὰ τρίτην μικράν.

Πα. ρα σκευ. τί κοι. μᾶ.ται κό. κοι. μᾶ.ται κό
 κοι. μᾶ.ται κό. ρη μο. νᾶ. χή, κοι. μᾶ.ται κό
 κοι. μᾶ.ται κό. κοι. μᾶ.ται ρη. μο. νᾶ. χή. (3)

Ἔκτασις μελωδίας τοῦ Παρτή ( )

Ἔκτασις μελωδίας τοῦ Γυριστῆ

- Μέσ' στήν Ἁγίό, μέσ' στήν Ἁγίό,
 μέσ' στήν Ἁγίὸ Παρασκενὴ
 κοιμᾶται κό - κοιμᾶται κό -
 κοιμᾶται κόρη μοναχή.
 — Κοιμᾶται κι δνειρεύεται
 καὶ βλέπει πὼς παντρεύεται
 καὶ τὸ πρωτὶ σηκώνεται,
 παίρνει νερὸ καὶ νίβεται,
 καθρέφτη καθρεφτίζεται,
 τὸ χτένι καὶ χτενίζεται.
 Κινάει καὶ πάει στὴ μάννα της.
 — Καλὴ μέρα σου, μάννα μου.
 — Καλῶς τὴ θυγατέρα μου.
 — Μάννα μ', ἐγὼ ῥειρεύτηκα
 ψηλὸν πύργον ἀνέβαινα,

- σὲ περιβόλι ἔμπαινα
καὶ δυὸ ποτάμια μὲ νερό.
— Ἐγγὰ το, μάννα μ', ἵ ὄνειρο.
— Ὁ πύργος εἶν' ὁ χάρος σου,
τὸ περιβόλι ὁ τάφος σου.
— Δὲ μοῦ τὸ ἔξηγησες καλὰ,
καλὴ μου μητερούλα.
— Ὁ πύργος εἶν' ὁ ἄντρας μου,
τὸ περιβόλι ὁ γάμος μου.
τὰ δυὸ ποτάμια μὲ νερό
εἶν' ὅλο τὸ συμπεθεριό.

3. Ο ΝΤΕΛΗ ΠΑΠΑΣ

Ε. Μ. Σ. Α. Α. ἀριθμ. δίσκου 24 Βα.

Γλίνα Δροπόλεως

Τραγουδισταί. Παρτήs: Χρήστος Σκόπης. Γυριστής: Γρηγ. Σκόπης.

Ἰσοκράται. Ἰωάνν. Ζώης, Βασ. Καραγκιόζης, Νεμ. Παπαδάς, Ἰωάνν. Γκίκας. — Ἰωάννινσ, 1951.

(1) 132

Αρ. κου- γω τὸν ἄ- ντ- ρα μὲ κι ἄ- χαι μω-

ρε Πα- πά Ντε- λῆ, Πα- πά

ἄει τὸν- κου- γω καὶ μα- λῶ-

1) Βλ. πρώτην σημείωσιν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1 ἔσμα. (ἀνωτ., σ. 118).

- *Αρ - κούγω τὸν ἄνεμο κι ἀχάει,
 μορὲ Παπᾶ, ντελὴ Παπᾶ,
 ἄει - τὸν *κούγω και μαλώνει,
 Ντελὴ παπᾶ λεβέντη,
 μὲ τὰ βουνὰ ν-ἐμάλλονε, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει.
 — *Εσεῖς βουνὰ τοῦ Γεωργίου καὶ δένδρα τοῦ Μετσόβου,
 ἐσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε αὐτὸν τὸν παπα - Γεωργη
 ποὺ ἦταν μικρὸς στὰ γαστρίματα, μικρὸς στὰ πινακίδια
 καὶ τώρα στὰ γραμμάτια σπακώθηκε πρῶτος κλέφτης.
 *Θα τὰ κάστρα ἤπαιρε κι ὅλα τὰ μοναστήρια
 τὸ μοναστήρι τοὺς *Ἀγίους δὲν μπόρ' νὰ ν-τὸ πατήσουν
 τριγύρω γύρω τὰ ἤσπρηναν καὶ σκάλα δὲν τοῦ βρῖσκουν
 τὸν *γούμενο ν-ἐκώναξε τὸ *γούμενο φωνάζει.
 — Κατέβα κάτω *γούμενε νὰ μᾶς ξεμολογήσης
 γιὰτ' ἔχω κάμει κριμάτα κ' εἶμαι κριματισμένος*
 ἔχω σκοτώσει ἕναν Παπᾶ ἐκεῖ ποὺ *λειτουργοῦσε.

4. ΠΩΣ ΤΟ ΤΡΙΒΟΥΝ ΤΟ ΠΙΠΕΡΙ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. ἀριθμ. δίσκου 42 Αβ.

Γράφη Δροπόλεως

Τραγουδισταί. Παρτῆς: Βασίλειος Καραγκιώξης. Κλώστης: Κωνστ. Ντάκος.

*Ισοκράται. *Ιωάνν. Ζώης, Θωμᾶς Λίλλης, *Ιωάνν. Γκίκας, *Ἀλέξιος Δέρος. — *Ιωάννινσ, 1951.

Παρτῆς ἄνδρος

Κλώστης ἄνδρος

*Ισοκράται ἄνδρες

Πῶς τὸ τρί-δουν το πι - πέ-ρι οἱ δια - δό - λοι

τὸ πι - πέ-ρι

¹⁾ Ἡ γραφὴ τοῦ ἀνωτέρω ᾠσματος εἰς τὸ μέτρον τῶν $\frac{5}{4}$ ἀντὶ τῶν $\frac{3}{8}$ οὐδεμίαν σημασίαν μουσικὴν ἔχει ἐνταῦθα.

Ἐκτασις μελωδίας τοῦ παρτή

Ἐκτασις τοῦ κλώστη

Ὑπ. Τον.

Τον.

Πῶς τὸ τρίβουν τὸ πέπερι
τοῦ διαβόλου οἱ καλογέροι.
Μὲ τὸ γόνα τὸ στονμπίζουν
καὶ τὸ χοντροκοπανίζουν.

5. TE PORTA TE SHKOVA PREMĒ

Ε. Μ. Σ. Α. Α. ἀριθμ. δίσκου 31 ΑΒ.

Λιμπόχοβον Ἀργυροκάστρου.

Τραγουδισταί. Παρτήης: Νικόλ. Τσάρος. Κλώστης: Σπύρος Δήμας.

Ἰσοκράται. Λάζαρος Τσάρος, Γεώργ. Μαρκόπουλος. — Ἰωάννινα, 1951.

le O! Te por - ta të shkova prēmë

O! O! O! O!

Xha, no moj lu - le O! xha, no

O! O! O! O!

moy lu - le

moy lu - le (1)

Εκτασίς μελ. τοῦ Παρτῆ Τον.

Εκτασίς μελ. τοῦ Κλώστη. Τον.

Μετάφρασις²⁾

Te porta të shkova prēmë
Xhano moj lule
Se çtë qërtonte jotëmë
Xhano moj lule
Të thosh vito kuvkeqënë
Xhano moj lule
Dhe ku ke fjeturë prēmë
Xhano moj lule
Fagenë kush t'a kangrënë
Xhano moj lule
Çobani që erdhi prēmë
Xhano moj lule

Στὴν πόρτα σου ἔπερασα ἐψές,
 ψυχὴ μου, λουλούδι.
 Σὲ μάλωνε ἡ μάννα σου,
 ψυχὴ μου, λουλούδι.
 Σοῦ ἔλεγε Βίτω: ποῦ ἦσουνε,
 ψυχὴ μου, λουλούδι,
 καὶ ποῦ ἐκοιμήθηκες ἐψές,
 ψυχὴ μου, λουλούδι μου.
 Τὸ μάγουλο ποιός σοῦ τὸ ἔχει δαγκαμένο
 ψυχὴ μου, λουλούδι,
 Ὁ τσοπάνος ποῦ ἦρθε ἐψές.
 ψυχὴ μου, λουλούδι.

¹⁾ Αὐτὸ εἶναι τὸ λεγόμενον τοάκισμα τοῦ κλώστη, τὸ ὁποῖον καθορίζει τὸ τέλος τοῦ ᾄσματος.

²⁾ Βλ. ΛΑ ἀρ. 1665, Γ', σ. 70. (Συλλ. Δημητρ. Β. Οἰκονομίδου, 1951).

6. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙ Ο ΓΡΙΒΑΣ ΤΟΥ

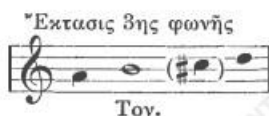
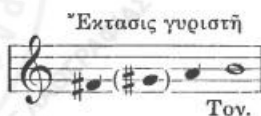
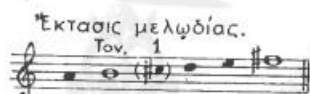
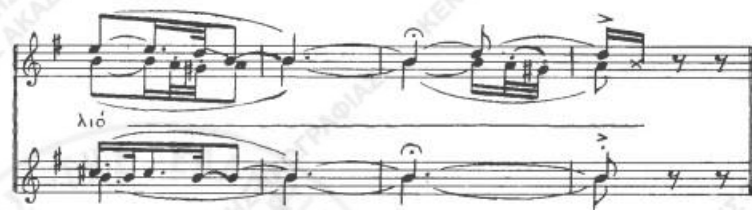
Ε. Μ. Σ. Λ. Α. αριθμ. δίσκου 29 Αγ.

Γεωργουτσάδες Δροπόλεως.

Τραγουδισταί. Παρτής: Ἡλίας Ἰασωνίδης. Γυριστής: Εὐάγγελος Γιαννόπουλος.

Ἰσοκράται. Θωμᾶς Λίλλης, Σπύρος Κυριάκος, Φίλιππος Παπαγιάννης, Νικ. Παπαδόπουλος.
Ἰωάννινα, 1951.

♩ 116

1) Τοὺς ἐντὸς παρενθέσεων φθόγγους ντὸ δίεςις καὶ σὸλ δίεςις θεωρῶ ποικίλματα.

Στῆς Δερόπολης τὸν κάμπο,
 μωρὲ μπιρμπιλιο¹⁾
 μωρὲ κιὰϊ μελιό,
 δέντρος ἦταν φυτρωμένος
 ἄϊντε, κι ὁ Γιαννάκης ξαπλωμένος.
 Τ' ἄλογό του εἶχε δεμένο
 τρώει τὰ καὶ χλιμιτάει
 τὸν ἀφέντη του ζητάει.
 — Σήκω, ἀφέντη, καβαλλίκα
 σῶστειλε χαρτί ἢ κυρά σου
 γιὰ νὰ πᾶς μέσ' στὰ παιδιά σου.
 — Δὲν μπορῶ, καημένη γρίβα,
 γιὰτὶ μ' ἔχουν λαβωμένο
 στὸ ποδάρι καὶ στὸ χέρι²⁾.

7. Ο ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ

Ε. Μ. Σ. Α. Α. ἀριθμ. 909. Ταιν. 54.

Λάκκα Πωγωνίου.

Τραγουδισαί. Παρτῆς: Εὐδοξία Λιάλιου, Γιορτῆς: Δημ. Καραγιάννης.

Ἰσοκράται. Εὐθ. Γκινόπουλος, Νικόλ. Καραγιάννης, Βασίλ. Λιάλιος, Γεώργ. Γκιούλης,

Παντ. Μπλίτσας. — Ἰωάννινα, 1954.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Παρτῆς γυναῖκα

Γιορτῆς ἄνδρας

Ἰσοκράται ἄνδρες

¹⁾ Αἱ λέξεις μπιρμπιλιο - κιὰϊ μελιό εἶναι Ἀλβανικαί. Ἡ πρώτη ἀπὸ τὴν λέξιν bilbyl (=ἀηδὸν) ἦτις παρεφθάρη εἰς bilbylio καὶ birbylio, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τὰς λέξεις qaje me lotë (κλάψε μὲ δάκρυα). Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἀναφέρει ὁ Δημήτρ. Β. Οἰκονομίδης (ΛΑ ἀρ. 1665 Γ, σ. 1) παραλαβὼν ἐκ τῶν ἰδίων τῶν τραγουδιστῶν, τὴν ἐπεβεβαίωσε δὲ εἰς ἐμὲ καὶ ὁ ἐκ Γορίτισης Δροπόλεως τῆς Βορ. Ἡπειροῦ φιλόλογος καθηγητῆς τοῦ Ἀρσακείου Ἀθηνῶν, γνώστης τῆς ἀλβανικῆς, Νικ. Παπαδόπουλος.

²⁾ Στὴν καρδιά καὶ στὸ κεφάλι.

¹⁾ Βλ. 2αν σημείωσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2 ἔσματος (ἀνωτ. σ. 119).

τί με μά. ρα. νες. ποεί - ναι ψη.

2) 8va

λά και μέ. γα, γ-ε - λα μαυ. ρομ. μά. ταμ' ε - λα, ποεί

(3)

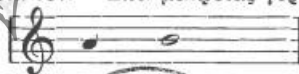
ναι ψη - λά και μέ. γα, ε - λα μαυ. ρομ. μά. ταμ' ε - λα.

4)

Τον. "Εκτ. μελωδίας παρτή

Υψ. τον. "Εκτ. μελωδίας γυριστή

Πέρα σέ 'κείνο τὸ - ι - βουνὸ

ὦ! κοντούλα, τί με 'μάρανες

ποὺ εἶναι ψηλά καὶ μέγα

ἔλα μαυρομάτα μ' ἔλα

πῶχει ἀνταρούλα στήν κορφή καὶ κατακνιά σιὸν πάτο

κι ἀπὸ τὴν πίσω τὴ μεριά κλῆμα ἦταν φυτρωμένο,

κάνει σταφύλια κόκκινα, κρασάκι σὰν τὸ μέλι.

"Οσοε μαννάδες τό 'χε πιοῦν, καμμιὰ παιδιὰ δὲν κάνουν

νὰ τό 'χε πιῇ κ' ἢ μάννα μου, νὰ μὴ 'χε κάνει ἐμένα...⁴⁾.

²⁾ Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ γυριστὴς ἐκτελεῖ τὸ γύρισμα κατὰ 8ην ὑψηλότερον. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν ἐνταυθα ἀδικοιολόγητον.

³⁾ Εἰς τῶν ἰσοκρατῶν ἐκτελεῖ τὴν κίνησιν αὐτήν.

⁴⁾ Πληρεστέραν μορφήν τοῦ κειμένου βλ. εἰς χειρόγρ. ΛΑ ἀρ. 1665 Δ', σ. 63 (Συλλογὴ Δ. Οἰκονομίδου ἐκ προσφύγων τῆς Λεσνίτισης Βορ. Ἠπείρου, 1951).

8. Ο ΝΙΟΣ ΠΟΥ ΠΝΙΓΗΚΕ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. αριθμ. 1910. Ταιν. 128.

Χαραυγή Λάγκας Πωγωνίου.

Τραγουδιστάι. Παρτής: Μιχ. Βόκολος Γυριστής: Χριστόφ. Γούμενος.

Ισοκράται. Ρίχτης: Βασίλ. Γιάννος, Γεράσ. Γούμενος, Νικ. Βαρέσης. — Χαραυγή, 1957.

208.

Παρτής άνδρας

Μιά συν. νε. φια - σμέ. νη 'μέ. ρα καί μιά σκο. τει - νή δρα. διά.

Γυριστής άνδρας

1) Ρίχτης 2)

Ισοκράται άνδρες

Ω! Ω!

112

Μιά συν. νε. φια - σμέ. νη 'μέ. ρα καί μιά σκο. τει - νή δρα -

Διά καί μιά σκο. τει - νή δρα -

Διά

ΣΤΡΟΦΗ 3^η

Γα. λα. νή 'ταν ή θαρ. κούλα

1 2

κι' άσπρος ή. ταν ό γι. α. λό. ος. ος.

Τον. Τον. Τον. Τον.

Έκτασις μελ. Παρτή. Έκτ. μελ. Ρίχτη. Έκτ. μελ. Γυριστή. Έκτασις του όλου άσματος.

Μιά συννεφιασμένη μέρα καὶ μιὰ σκοτεινὴ βραδιά
 μᾶς ἐβούλιαξ' ἡ βαρκούλα, μᾶς ἐπνίγηκαν δυὸ παιδιὰ.
 Γαλανὴ ἦταν ἡ βαρκούλα κι ἄσπρος ἦταν ὁ γιαλὸς
 μᾶς ἐπνίγηκε ὁ Μπίρμπας πὸν ἦτανε μοναχογιὸς.
 Τό 'μαθε ἡ μάννα τοῦ Μπίρμπας τάζει λίρες ἑκατὸ
 γιὰ νὰ βγάλουνε τὸ Μπίρμπας ζωντανὸ ἀπ' τὸ γιαλὸ.
 Θάλασσα δὲν τρώει λίρες, θάλασσα δὲν τρώει φλουριά,
 τρώει νιὸς καὶ παλληκάρια τῶν μαννάδων τὰ παιδιὰ.

9. ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΓΕΡΟΣ ΑΝΔΡΑΣ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. ἀριθμ. 1910. Ταιν. 128.

Χαραυγὴ Λάγκας, Πωγωνίου.

Τραγουδισαί. Παρτῆς: Μιχ. Βόκολος, Γυριστῆς: Χριστόφ. Γούμενος, Κλώστης: Βασίλ. Γιάννος,
 'Ισοκράται. Γεράσιμος Γούμενος, Νικόλ. Βαρέσης. — Χαραυγὴ, 1954.

(♩ ~ 212)

κλαῖν οἱ πέ. τρες τὰ λι. θά. ρια κλαῖ. νε τὸν καη -

(♩ ~ 120-125)

μό. κλαῖν οἱ — πέ. τρες τὰ λι. θά. ρια "ὦ!

κλαῖ. νε τὸ. μω. ρέ. τὸν καη. μό

(ὁ Παρτῆς) 2.

"ὦ!

τον. τον. τον. τον.

"Ἐκτασίς μελ. Παρτῆ. "Ἐκτ. μελ. Γυριστῆ "Ἐκτ μελ. Κλώστη "Ἐκτασίς τοῦ ᾄσματος
 ὁμαδικῶς ἀκουσμένου.

Κλαῖν' οἱ πέτρες τὰ λιθάρια, κλαῖνε τὸν καημὸ
 ἔκλαιγα κ' ἐγὼ ὁ καημένος τὸν ξεχωρισμό,
 ποὺ θὰ χωριστοῦμ', ἀγάπη, τώρα 'μεῖς τὰ δυνό.
 Ξένε μου, πού 'σαι στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινὰ
 ἄχ! ἂν τό 'χης νὰ 'ρθῆς, ἔλα, αἶντ', ἂν ἔρχεσαι,
 γιὰτ' ἐμένα οἱ δικοί μου μὲ βαρέθηκαν
 καὶ μὲ προξενοῦν στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινὰ
 καὶ μοῦ δίνουν ἄντρα γέρο ἑκατὸ χρόνων.
 Μήνα πού 'τανε καὶ γέρος, ἦταν ράθυμος
 λέει: κάθε πρωὶ μὲ δέρνει γιὰ τὰ στρώματα
 λέει, καὶ κάθε μεσημέρι γιὰ κρύο νερό.

10. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΠΑΝΟΓΙΑΝΝΟΣ

Ε. Μ. Σ. Α. Α. ἀριθμ. 967. Ταυν. 59.

Πεντάλοφος Κοζάνης.

Τραγουδισαί. Χαράλ. Τσόλης, 'Απόστ. Καλαμᾶς, Γεώργ. Λαζαρίδης, Γεώργ. Περβανᾶς.

Κλαρίνο: Εὐάγγ. Ντίμτσας

♩ ∞ 92. 1)

εισαγωγή κλαρινέττου

"Αἰ - ντε Μά - - ρω, σὸ πη - γά - δι

αἰ - ντε γιὰ νε - ρό, μω - ρέ, αἰ - ντε Μά - - ρω,

σὸ πη - γά - δι, αἰ - ντε γιὰ νε - ρό, — αἰ - ντε γιὰ νε - ρό.

Τον.
 "Εκτασις ὁσμοτος

Τον.
 "Εκτασις μελωδίας Κλαρίνου.

1) Οἱ φθόγγοι do - la τοῦ μέτρου τούτου καθὼς καὶ τοῦ τρίτου μέτρου ἀπὸ τοῦ τέλους ἐκτελοῦνται μὲ ἀργὸ portamento. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ μέτρα 2ον, 7ον καὶ 11ον τοῦ κυ. ρίως ἔσματος. Ὁ τελευταῖος ἀτελής τριῖλος ~~~~~ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ κλαρίνου νὰ ἐκτελεσθῇ μὲ τοὺς φθόγγους mi - sol καὶ οὐχὶ mi - fa.

Ἄντε Μάρω στὸ πηγάδι, ἄντε γιὰ νερό.
 Κατερεῖτε ἀδερφοῦλες γιὰ νὰ ζαλωθῶ,
 τὴ βαρέλα νὰ ζαλώσω καὶ τὸ μαστραπά·
 εἴν' ὁ Γιάννος στὸ πηγάδι, ὁ Πλανόγιαννος
 πὺν πλανεύει τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες
 πὺν μὲ πλάνευε κ' ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι.

11. ΤΑ ΣΑΝΙΔΙΑ ΝΙΔΙΑ
 (Χορευτικὸν τοῦ γάμου)

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. ἀριθμ. 550. Ταυν. 29.

Περιοχὴ Παραμυθιάς.

Τραγουδιστής. Φώτιος Χαλκιᾶς. — Ἀθῆναι, 1953.

Ἐκτασις τῆς μελωδίας

Τὰ σανίδια νίδια νίδια¹⁾
 τὰ λευκοπελεκημένα.
 Στὴν καινούργια γειτονιά
 φύτρωσε μιὰ κυδωνιά.
 Κι ἂν ἀνθήσῃ κι ἂν καρπίσῃ
 πέντε γνιὸνς θάλ' ἀποκτήσῃ
 πέντε γνιὸνς καὶ μιὰ μηλιά.
 — Μώρ' νύφη, νυφούλα μου
 δό μ' τὰ μανουσιάκια μου.
 — Δὲν τὰ δίνω γὼ ἐσένα
 θὰ τὰ δώσω τοῦ καλοῦ μου,
 θὰ τὰ δώσω τοῦ καλοῦ μου,
 τοῦ καλοῦ μ', τοῦ σύντροφου μου.
 — Μώρ' νύφη, νυφούλα μου
 δό μ' τὰ δαχτυλίδια σου.

¹⁾ Παραλλαγὴν κειμένου βλ. Λ. Α. ἀρ. χειρ. 1665 Γ, σελ. 9.

δό μ' τὰ δαχτυλίδια σου
 τ' ὁμορφα στολίδια σου.
 — Δὲν τὰ δίνω ἴγώ ξένα
 θὰν τὰ δώσω τοῦ καλοῦ μου,
 θὰν τὰ δώσω τοῦ καλοῦ μου,
 τοῦ καλοῦ μ' τοῦ σύντροφου μου.

12. ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΗ ΜΗΤΣΟΥ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. ἀριθμ. 1209. Ταιν. 65Α.

Σαμαρίνα.

Τραγουδιστής. Ματθαῖος Ἀγορογιάννης.

Ἰσοκράται. Ἐμμ. Στιμογιάννης, Δημ. Ταμπούκας. — Σαμαρίνα, 1955.

Μελωδία

Ἰσοκράται¹⁾

1^η 66

ι βα - - σι - λι - κό - νος μου

2^η

μύ - ρι - - σε, μω - αὐ - τὴ - ρά - τε ποῖός δια -

3^η

· δαί - νει - ν - ὁ · Γιώρ - γης Μη - νη - τος...

Βασιλικὸς μου μύρισε, τηρᾶτε ποῖος διαβαίνει
 ὁ Γιώργης Μητσος πέρασε στὰ Γιάννενα πηγαίνει,
 στὰ Γιάννενα καὶ στὸν Πασᾶ καὶ στὸ Βεζύρ¹ ἀφέντη.
 — Καλημερὰ σου Μπέη μου. — Καλῶς τὸ Γιώργη ἀπού ῥθε.
 — Γιώργη μ' γιατί μᾶς ἄργησες νὰ ῥθῆς νὰ προσκυνήσης;
 — Ἐσεῖς καλὰ τὸ ξέρετε τὸ κλέφτικο ζακόνι
 δὲν μᾶς ἀφήναν τὰ βουνὰ κι αὐτὲς κρύες βρυσούλες.

¹ Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν περίπτωσιν τῆς μετακινήσεως τοῦ ἰσοκρατήματος, ὡς καὶ εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1 καὶ 2 ἔσματα, ὡς αὐτοτελοῦς πλέον φωνῆς καὶ οὐχὶ ἰσοκρατήματος. Βλ. κείμενον, σελ. 114 στίχ. 26.

13. ΜΑΣ ΠΗΡΕ ΚΙ Ο ΧΙΝΟΠΩΡΟΣ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. αριθμ. 1212. Ταιν. 65.

Σαμαρίνα.

Τραγουδιστής. Ματθαῖος Ἀγορογιάννης.

Ἰσοκράτης. Ἐμμ. Στιμογιάννης, Δημ. Ταμπούκας. — Σαμαρίνα, 1955.

Μελωδία
Ισοκράτης

♩ ~ 130

Ὁ-ρὲ νὰ δγούν κ'οὶ δλα-ν-οὶ δλα-χο - πού - λίες, κα- λο- καιρ-
-νέ - ε- εμ' ἄ - γέ - ρα νὰ δγούν κ'οὶ δλα-ν-οὶ δλα-χο -
πού - λίες, κα- λο- καιρ- νέ - ε- εμ' ἄ - γέ - οα.

Ἑκτασίς μελωδίας

Ἑξ. Τον

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

14. ΜΟΝΗ ΤΑΧΕΣΤΑ
(Χορὸς τῆς νύκτος)

ΑΘΗΝΩΝ

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. αριθμ. 552. Ταιν. 29.

Κλαρίνο: Ἀναστάσιος Χαλκιᾶς. Βιολί: Κωνσταντὸς Χαλκιᾶς. — Αθήναι, 1953.

Μελωδία
Γέφυρα

♩ ~ 72

ΚΛΑΡΙΝΟ

ΒΙΟΛΙ

κ.λ.π.

κ.λ.π.

15. ΔΙΠΛΗ ΓΚΑΙΝΤΑ

(Χορὸς στὰ τρία)

Ε. Μ. Σ. Λ. Α. αριθμ. 553. Ταιν. 29.

Κλαρίνο: Ἀναστάσιος Χαλκιᾶς. — Αθήναι, 1953.

♩ ~ 66

Βασίλη 1)

κ.λ.π.

1) Εἰς τὴν μελωδίαν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἡ 7η μικρὰ ὅπως εἰς μίαν περίπτωσιν με-
λωδίας τοῦ κλώστου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1921 - 1938

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ὁ ἀείμνηστος Νικ. Γ. Πολίτης εἰς τὴν συνταχθεῖσαν παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκδοθεῖσαν γενικὴν βιβλιογραφίαν τῶν ἐλληνικῶν δημοσιευμάτων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907 μέχρι τοῦ 1920, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχοῦ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907*, περιέλαβεν εἰς ἴδια κεφάλαια καὶ τὰ λαογραφικὰ ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς δημώδους μουσικῆς δημοσιεύματα¹). Τὸ βιβλιογραφικὸν ἔργον τοῦτο, μὴ συνεχισθὲν ἔκτοτε, ἀνελήφθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1946 ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου εἰδικῶς διὰ τὸν κλάδον τῆς λαογραφίας καὶ τῆς δημώδους μουσικῆς γενικῶς κατεργασθείσης κατὰ τὰ ἔτη 1946-1947 διὰ τοῦ πρώτου ἐξ ἡμῶν (Γ. Κ. Σπυριδάκη) τῆς βιβλιογραφίας τῆς περιόδου 1939-1947, ἡ ὁποία καὶ ἐδημοσιεύθη μετὰ τοῦ Γεωργ. Α. Μέγα ἐν τῇ Ἑπετηρίδι τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. Ε' (1947-48) σ. 159-266. Τῆς βιβλιογραφίας ταύτης ἐδημοσιεύθη ἡ συνέχεια διὰ τὴν περίοδον 1948-1953 ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἐξ ἡμῶν (Δ. Β. Οἰκονομίδου) μετὰ τοῦ Γ. Α. Μέγα ἐν τῇ αὐτῇ Ἑπετηρίδι, τόμ. Η' (1953-54) σ. 199-322.

Ἡ συνέχισις τῆς συντάξεως τῆς βιβλιογραφίας ταύτης διὰ τὰ ἔτη 1954 καὶ ἑξῆς ἀνετέθη παρ' ἡμῶν εἰς τὸν συντάκτην Δημήτρ. Β. Οἰκονομίδην.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς λαογραφικῆς βιβλιογραφίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939 καὶ ἑξῆς, καὶ τῆς προηγηθείσης ὑπὸ τοῦ Νικ. Πολίτου, ὡς ἄνω, διὰ τὰ ἔτη 1907-1920, παρέμεινεν οὕτω βιβλιογραφικῶς κενὴ ἡ χρονικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1921-1938, τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνελάβομεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους 1957 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ συντάκτου Δημητρ. Β. Οἰκονομίδου. Ὁ πρῶτος ἐξ ἡμῶν συνέταξε τὰ σχετικὰ μὲ τὴν λαογραφίαν τῆς Κρήτης ἄρθρα, ἔτι δὲ τὰ πλεῖστα αὐτοτελῶν δημο-

¹) Βλ. α) Ἑπιστημ. Ἑπετηρίς [Πανεπ. Ἀθηνῶν], τόμ. Γ' (1906-1907). Ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 433-436, τόμ. ΣΤ' (1909-1910), Ἐν Ἀθήναις 1911, σ. 274-289 [Ἀνατύπωσις ἐν Λαογραφ. τόμ. Γ' (1911-12) σ. 242-259 μόνον τῶν λαογραφικῶν ἀρθρῶν οὐχὶ δὲ καὶ τῶν τῆς δημ. μουσικῆς]. β) Ν.Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχοῦ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907. Γ') 1911-1920 (α' μέρος) (Ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Στίλπ. Κυριακίδου, δαπάνῃ τοῦ Ἀθῆνσι Πανεπιστημίου). Ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 318-341. [Ἀνατύπωσις ἐν Λαογραφ. τόμ. 10 (1929-32) σ. 209-232].

σιευμάτων, ὡς καὶ τὰ ἐκ τῶν περιοδικῶν: Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, Ἀρχεῖον Πόντου, Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, Βυζαντινόν, Διδασκαλικὴ Ζωή, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἐπετηρὶς τῶν Βουρβούρων, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Θρακικά, Κυνourιακὴ Ἐπιθεώρηση, Κυπριακὰ Χρονικά, Μαλεβός, Μικρασιατικὰ Χρονικά, Μύσων, Πέργαμος, Σπαρτιατικὰ Χρονικά, Φῶς καὶ Προμηθεὺς ὁ Πυρφόρος, ὁ δὲ δεύτερος (Δημήτρ. Β. Οἰκονομίδης) τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐντύπων λαογραφικὰ ἄρθρα.

Εἰς τὸ βιβλιογραφικὸν σύστημα ἠκολουθήσαμεν εἰς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης τὰς προηγούμενας, ὡς ἀνωτέρω, βιβλιογραφικὰς δημοσιεύσεις τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου μέ τινας μόνον μεταβολὰς εἰς αὐτάς. Οὕτω παρατίθεμεν τὸ ἐπώνυμον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τῶν ἐνταῦθα βιβλιογραφικῶν ἁρθρῶν κατ' ὀνομαστικὴν ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε κατὰ γενικὴν πρὸς ἀποφυγὴν οὕτω παρανοήσεων ὡς πρὸς τὴν κατ' ὀνομαστικὴν χρῆσιν τοῦ ὀνοματεπωνύμου, ἰδίᾳ ὑπὸ ξένων, πρὸς δὲ ἐκρίναμεν σκόπιμον τὴν βιβλιογραφίαν τῶν δημοσιευμάτων τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν τῶν Βυζαντινῶν καὶ δημοσιεύσαμεν εἰς ἴδιον κεφάλαιον, ὡς ἐπίμετρον, πρὸς εὐχερῆ παρακολούθησιν τούτων, ὑπὸ τε τῶν λαογράφων καὶ τῶν βυζαντινολόγων.

Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΑΔΗΣ

Ὁ βέλός εἰς τὴν ἀρχὴν βιβλιογραφικῆς σημειώσεως σημαίνει ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῷ προηγούμενῳ ἁρθρῷ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως.

* Ἀστερίσκος πρὸ τοῦ βιβλιογραφουμένου λήμματος δηλοῖ, ὅτι τοῦτο παρελήφθη ἐξ ἄλλου βιβλίου.

(....) Ἐντὸς παρενθέσεως: α) ἀναπτύσσεται τὸ ἐν βραχυγραφίᾳ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, παρατίθεται ἐπὶ ψευδωνύμου τὸ πραγματικὸν ὄνομα, περικλείεται τὸ ὄνομα τοῦ κριτοῦ ἐπὶ κρινομένων ἁρθρῶν, ἐπὶ ἀνωνύμου δὲ δημοσιεύματος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι γνωστόν, β) ἀναγράφεται ἡ χρονολογία καὶ ὁ τόπος ἐκδόσεως ἐπὶ αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων, διὰ τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν περιέχονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ λαμβάνονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀναγραφομένου βιβλίου.

[....] Ἐντὸς ἀγκυλῶν τίθενται προσθῆκαι τοῦ βιβλιογράφου ἐντὸς ἢ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἁρθρου σχετικαὶ μὲ τὸ βιβλιογραφούμενον δημοσίευμα.

Ἐν ἰδιαιτέρᾳ παραγράφῳ καὶ μὲ μικρότερα στοιχεῖα (τῶν 8 στιγμῶν) δηλοῦται περὶ τῆς περιεχομένης ὕλης ἢ παρέχονται ἄλλαι σχετικαὶ πληροφορίες.

: Πρὸς δῆλωσιν τοῦ ψευδωνύμου τίθενται πρὸ αὐτοῦ δύο στιγμαί.

(1) Τὸ θαυμαστικὸν δηλοῖ τὴν ἀπαράλλακτον ἀντιγραφὴν τυπογραφικοῦ σφάλματος.

Ἡ κατάταξις ἔγινεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὴν ἐξῆς ἀντιστοιχίαν τῶν γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ:

v = β

ch = χ

ca = κα

f = φ

th = θ

x = ξ

w = β

h = χ

co = κο

g = γ

ph = φ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

- ΑΕ** 'Αρχαιολογική Έφημερίς. Περιοδικόν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήνησι 1921 - 1938.
- ΑΗ** Ἀνδριακὸν Ἡμερολόγιον. Ἐν Ἀθήναις. (Ψυχαγωγικὸς Σύνδεσμος Ἀνδριῶν). Ἔτ. 1 (1925) - 5 (1930).
- Ἀθηνᾶ** Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἀθηναί. τόμ. 32 (1920) - 48 (1938).
- Ἀκαδήμεια** Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα ἐρεύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ καλλιτεργείας τῶν Ἑλληνικῶν σποιδῶν κατὰ μῆνα ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις. Διευθυντής: Ἰ. Φ. Δημάρατος. τόμ. Α' (1935).
- Ἀναγέννηση** Μηνιαῖο περιοδικό. Φιλοσοφία - Ἐπιστήμη - Τέχνη - Παιδεία. Ἀθήνα. Διευθυντής: Δ. Γληνός. Χρόν. Α' (1927) φύλλ. 1 - 12.
- Ἀργ Ἡμ** Ἀργεϊακὸν Ἡμερολόγιον Γεωργ. Λογοθέτη - Ἀνδρ. Χριστοπούλου. Τεῦχος Α'. Ἀργος, 1930.
- Ἀρκαδ Ἡμ** Ἀρκαδικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδόσις Ἀρκαδικοῦ Τύπου. Τρίπολις, 1937 - 1938.
- Ἀρχ Βυζ Μν** Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μελετῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐξαμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, συντασσόμενον ὑπὸ Ἀναστασίου Κ. Ὀρλάνδου. Ἀθήναι, τόμ. Α' (1935) - Δ' (1938).
- Ἀρχ Εὐβ Μελ** Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν μελετῶν. Ἀθήνησι. Τόμ. Α' (1935) - Β' (1936).
- Ἀρχ Πόντ** Ἀρχεῖον Πόντου. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1928) - 8 (1938).
- Ἀρχ Θε Θησ** Ἀρχεῖον τοῦ Θερακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ. Διευθυντής: Πολ. Παπαχριστοδούλου. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1934) - 5 (1939).
- Ἀφιέρωμα** Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν. Διατριβαὶ φίλων καὶ μαθητῶν ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετείῳ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις, 1921.
- Ἀχαϊκά** Ἀχαϊκά. Γράμματα - Ἐπιστήμαι - Τέχναι. Διευθυντής: Κωνστ. Ν. Τριανταφύλλου. Πάτραι, ἔτ. 1 (1937) - 4 (1940).
- BNJb** Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher. Internationales Wissenschaftliches Organ, hrsg. von Prof. Dr. Nikos A. Bees (Βέης). Athen, τ. 1 (1920) - 15 (1938).
- BZ** Byzantinische Zeitschrift begründet von Karl Krumbacher, unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen... Leipzig, τόμ. 24 (1923/1924) - 38 (1938).
- Byzantion** Byzantion. Revue internationale des études Byzantines publiée sous la direction de H. Grégoire. Paris-Liège, τόμ. 1 (1924) - 13 (1938).
- Γλωσσ Έρ** Γεωργ. Ν. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικά Ἔρευναι. Τόμος Α', Ἐν Ἀθήναις 1934.
- Διδ Ζωή** Διδασκαλικὴ Ζωή. Ἡράκλειο Κρήτης. Χρονιά Α' (1935 - 36) τεῦχ. 1 - 12.
- ΔΙΕΕ** Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 8 (1922 - 9) (1926). 1 [=10] (1928/29) Νέα Σειρά.

- ΔΧΑΕ** Δελτίον Χριστιανικής Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆναι, περ. Β', τόμ. Α' (1924) - Γ' (1926).
- Εγκ Ήμ** Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον Δημητράκου. Διευθυντὴς Σωτήρης Σκίπης. Ἀθῆναι, 1932 - 1935.
- ΕΕΠΑ** Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔτ. 1935 - 1936, τόμ. Β' (1938).
- Ἐπ Ηχώ** Ἐπιστημονικὴ Ἠχώ. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν καὶ τῆς Βιομηχανίας. Ἀθῆναι. Περίοδ. Β'.
- ΣΔ εἰς μνήμην** Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου. Ἐν Ἀθήναις 1935.
- Ἐκατονταετηρὶς** Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Πρυτανεῖα Γρηγορίου Παπαμιχαήλ. Ἐκατονταετηρὶς 1837 - 1937. Ἐπιστημονικαὶ Συμβολαί. Ἀθῆναι.
- Ἐκκλ Φάρος.** Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τόμ. Κ' (1921) - ΛΖ' (1938).
- Ἑλλ Ἀγ** Ἑλληνικὴ Ἀγωγή. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Γυμναστικῶν Μελετῶν. [Ἀθῆναι], ἔτ. Α' (1933) - Δ' (1936).
- Ἑλλ Γράμματα** Ἑλληνικὰ Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικό. Διευθυνταί: Κωστῆς Μπασιᾶς, Βασίλ. Μαλατάκης. Ἀθήνα, τόμ. 4 (1927) - 6 (1930).
- Ἑλλ Ἐπ** Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις. Διευθυντὰς Εὐγένιος Ζωγράφου. Ἀθῆναι, ἔτ. 14 (1920/21) - 32 (1938/39).
- Ἑλληνικά** Ἱστορικὸν περιοδικὸν δημοσίευμα ἐκδομένη κατ' ἐξάμηνον. Διευθυνταί τῆς συντάξεως Κωνστ. Ἀμαντος - Σάκκ. Κουρέας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1928) - 10 (1937 - 1938).
- Ἑλληνίς** Μηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1 (1921) - 16 (1936).
- ΕΦΣΠΘ** Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς ἐκδομένη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τόμ. Α' (1927) - Δ' (1938).
- Ἐπ Βυζ Σπ** Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α' (1924) - ΙΔ' (1938).
- Ἐπ Ἐν Καλ Λογ Χανίων** Ἐπετηρὶς τῆς Ἐνώσεως Καλλιτεχνῶν Λογοτεχνῶν Χανίων. Ἐν Χανίοις, ἔτ. Α' (1937).
- Ἐπ Κρητ Σπ** Ἐπετηρὶς Κρητικῶν Σπουδῶν. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α' (1938).
- Ἐπ Κυκλ Πολ** Ἐπετηρὶς Λαογραφικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρείας Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τέχνης. Ἀθῆναι, τόμ. Α' (1935).
- Ἐπ Βουρ** Ἐπετηρὶς τῶν Βουρβούρων. Ἀθῆναι, ἔτ. 1924, ἔτ. 1925 - 1926, ἔτ. 1939.
- Ἐπιστημολόγος** Μηνιαία ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς Ἰ.Φ. Δημάρατος. [Ἀθῆναι], ἔτ. 1 (1932) - 3 (1934).
- Ἐργασία** Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις. Ὅργανον ἐρεύνης τῶν ζωντανῶν προβλημάτων τῆς χώρας. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1930) - 9 (1938).
- ΗΑΜΘ** Ἡμερολόγιον Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης Θεοφίλου Δ. Ἀθανασιάδου. Δράμα, ἔτος Α' (1931) - Β' (1932).
- ΗΒΕ** Ἡμερολόγιον τῆς Βορείου Ἑλλάδος [=Μακεδονικὸν καὶ Θρακικὸν Ἡμερολόγιον]. Δράμα, 1938.

- Ἡ Γλῶσσα** Ἡ Γλῶσσα. Τετραμηνιαῖον γλωσσο - φιλολογικὸν περιοδικόν. Διευθυντής: Σπ. Ν. Φίλιππας. Ἀθήναι, ἔτ. 1 (1932) τεύχ. 1, 2, τεύχ. 3 (1933).
- ΗΔΜ** Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας εἰκονογραφημένον ἐπιμελεῖς Σταύρου Θεοδοσιάδου - Δημητρίου Γκαβανᾶ. Κοζάνη (ἐκδόσεις ἐφημ. «Βορ. Ἑλλάδος»), ἔτ. 1932 καὶ ἔτ. 1935-1938.
- Ἡ Διάλεξις** Ἐπιστημονικὴ - κοινωνιολογικὴ - φιλολογικὴ - καλλιτεχνικὴ ἐκδιδομένη τὴν 15ην καὶ 30ὴν ἐκάστου μηνός. Ἰδρυτής - Διευθυντής: Διονύσιος Βλαχογιάννης. Ἀθήναι, ἔτος Α' (1928) ἀρ. φ. 1 - 7.
- Ἡ Δωδώνη** Μέγα πανηπειρωτικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα Ἡ Δωδώνη... Χαράλ. Γ. Κατσαλίδου, τόμ. Α' (1931 - 32). Ἀλεξάνδρεια - Αἰγύπτου. Ὀκτώβριος 1931.
- Ἡ Ἐπιστήμη** Ἡ Ἐπιστήμη δι' ὅλους. Μηνιαῖα τεχνικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ ἐπιθεώρησις. Ἀθήναι, ἔτ. 1 (1929) - 3 (1931).
- ΗΘ** Μερόπης Π. Τσιώμου, Ἡμερολόγιον Θεσσαλονίκης, Θεσ/νίκη. Ἔτος Γ' (1921).
- ΗΜΕ** Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος εἰκονογραφημένον. Ἰδρυτής - Διευθυντής: Γεώργιος Δροσίνης. Συντάσσεται καὶ συνεργάζεται Λαογράφοι, Ἐπιστήμονες καὶ Καλλιτέχναι. Ἐκδότης Ἰ. Ν. Σιδεράς. Ἀθήναι, ἔτ. 1922 - 1936.
- Ἡμερ Δρ** Θεοφίλου Δ. Ἀθανασιάδου, Ἡμερολόγιον Δράμας. Δράμα, 1930.
- Ἡμερ Ἐγκ** Ἰ. Α. Βρετοῦ, Ἡμερολόγιον Ἑγκυκλοπαιδικόν. Ἀθήναι, ἔτ. 19 (1922) - 21 (1924).
- Ἡμ Ἰθ** Ἡμερολόγιον Ἰθάκης. Ἀθήναι, ἔτ. 1 (1928) - 3 (1930).
- Ἡμερολόγιον ὁ Φάρος** τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδρυτής - Διευθυντής: Σωκράτης Σταματίου. Κάϊρον, ἔτ. 1929 - 1931.
- Ἡπειρ Χρον** Ἡπειρωτικὰ Χρονικά. Περιοδικὸν σύγγραμμα ἰδρυθὲν καὶ ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυριδῶνα Βλάχου, ἐπιμελεῖα δὲ τῶν Ἡπειρωτῶν Περικλέους Βιζουκίδου ἐν Βερολίῳ, Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ἐν Ἀθήναις, Ἀλκιβιάδου Κοντοπάνου ἐν Ἰωαννίνοις. Ἐν Ἰωαννίνοις, ἔτ. 1 (1926) - 15 (1940).
- ΘΓ** Θεσσαλικά Γράμματα. Μηνιαῖο περιοδικὸ τοῦ Ὁμίλου διανοουμένων καὶ φιλοτέχνων Λαρίσης. Λάρισα, 1935, τεύχη 1 - 5, 8 - 9.
- Θεσσ Χρον** Θεσσαλικά Χρονικά. Δελτίον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Ἐν Ἀθήναις, τ. 1 (1930) - 5 (1936).
- Θρακ** Θρακικά. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου». Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1928) - 16 (1938).
- Ἰόν Ἀνθ** Ἰόνιος Ἀνθολογία. Μηνιαῖο ἱστορικόν, φιλολογικόν καὶ καλλιτεχνικόν περιοδικόν. Διευθύντρια: Μαριέττα Μινώτου (τὸ γένος Γιαννοπούλου). Ζάκυνθος, ἔτ. 1 (1927 - 28) - 12 (1938).
- Κρητικά** Κρητικά. Τετράμηνιον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Χανίοις. Χανιά, τόμ. Α' (1930 - 1933).
- Κρητ Μελ** Κρητικαὶ Μελέται. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις. Διευθυντής: Γ. Σήφακας. Διευθ. ἐκδόσεως Γ. Κ. Σπυριδάκης. Ἀθήναι, ἔτ. Α' (1933).
- Κρητ Σελ** Κρητικὲς Σελίδες. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Διευθύντρια: Θάλεια Καλιγιάννη. Ἡράκλειον Κρήτης, ἔτ. Α' (1936) - Γ' (1939).
- Κυκλ** Κυκλάδες. Μηνιαῖο λογοτεχνικόν καὶ καλλιτεχνικόν περιοδικόν ἐκδιδόμενον στὴ

Σύρο. Διεύθυνση: Ρίτα Μπούμη, Κατίνα Μπαίλα, Βίκτωρ Παπαδάκης. Σύρος, έτ. 1 (1930-1931), έτ. 2-3 (1931-1932).

Κυν'Επιθ Κυνουριακή Έπιθεώρηση. Δημνιαία εικονογραφημένη κοινωνική - φιλολογική - ειδησεογραφική. Αθήνα, χρόνος Α' (1936-1938).

Κυπρ Γράμμ Κυπριακά Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικό μελέτης και τέχνης. Λευκωσία (Κύπρος), έτ. Α' (1934-1935) - Γ' (1936-1937).

Κυπρ Σπ Κυπριακά Σπουδαί. Δελτίον της Έταιρείας Κυπριακών Σπουδών εκδιδόμενον ύπ' αὐτῆς τῇ ἐπιμελείᾳ Α. Αἰμιλιανίδου, Π. Δικαίου, Α. Ἰντιάνου, Κ. Σπυριδάκι. Έν Λευκωσίᾳ, έτ. Α' (1937) - Β' (1938).

Κυπρ Χρον Κυπριακά Χρονικά. Μηνιαῖον ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἐν Κύπρῳ. Έν Λάρνακι, έτ. Α' (1923) - ΙΓ' (1937).

Κυριακή Ἡ Κυριακή τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος». Αθήναι, έτος Α' (1926-1927) ἀρ. φ. 1-53. έτ. Β' (1927-1928) ἀρ. φ. 54-59.

Α' Αρχ Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς. Τόμ. ἕκτος. Έν Ἀθήναις, 1923.

Λακωνικά Περιοδικὸν τῆς «Ἐνώσεως τῶν ἐν Ἀττικῇ Λακεδαιμονίων». Έν Ἀθήναις 1932. τεῦχος Α'.

Λαογρ Λαογραφία. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Έταιρείας. Έν Ἀθήναις, τόμ. 6 (1917-1918), 7 (1923), 8 (1921/25), 9 (1926-1928), Θεσσαλονίκη, τόμ. 10 (1929-1932), 11 (1934-1937).

Λευκάρι Λευκάρι τῆς πόλεως Ἰμβρίου. Κατορθοῦν τῇ μερίμνῃ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰμβρίου καὶ Τενέδου Ἰωάννου καὶ ἐξεδόθη δαπάνῃ τῶν ἀπανταχοῦ Ἰμβριῶν. Έν Ἀθήναις, 1938.

L' HellCont. L' Hellénisme Contemporain. Directrice: Henriette Avatanghelos. Athènes, έτ. 1-3 (1935-1938).

Μακεδ'Ημερ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον. Ἰδρυτῆς - Διευθυντῆς: Νικόλαος Α. Σφενδόνης. Θεσσαλονίκη, έτ. 1 (1925) - 14 (1938).

Μακ'Ημέρες Μακεδονικὲς Ἡμέρες. Λογοτεχνικὸ περιοδικό. Θεσσαλονίκη, έτ. 1 (1932-33) - 6 (1938).

Μαλεβός Μηνιαῖον περιοδικὸν ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Βασσαριωτῶν. Έν Ἀθήναις, έτ. Α' (1920) - ΣΤ' (1926).

ΜΕΕ Περ Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεία. Φιλολογικὸν περιοδικὸν Α' - Ζ' τόμων. Αθήναι (1926-1929) φ. 1-173.

ΜΕΗ Μέγα Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον 1935. Ἐφημερίς «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος». Αθήναι, 1934.

ΜΜ Μηνιαία Μεγαλόπολις. Ὅργανον τῶν ἀπανταχοῦ Μεγαλοπολιτῶν, Λυκοσουρέων καὶ Φαλαισιωτῶν. Αθήναι. Ἰδιοκτήτης: Παν. Ἡ. Μαρκολιάς. Διευθυντῆς: Φιλοποίμην Χρ. Μητσόπουλος, έτ. 1 (1937-38) ἀρ. 1-12, έτ. 2 (1938-39) ἀρ. 13-24.

Μ Χρ Μουσικά Χρονικά. Μηνιαία καλλιτεχνική ἐπιθεώρησις. Καλλιτεχνική ἐποπτεία Γεωργ. Λαμπελέρ. Αθήναι, έτ. 1 (1928-29) - 4 (1932).

Μεσ Γράμμ Μεσαιωνικά Γράμματα. Τριμηνιαῖον περιοδικόν. Αθήναι, Α' (1934) - Δ' (1939).

- Μεσο Έτ** Μεσσηνιακόν Έτος. Έκδοσις ἑτησία. Τόμ. πρώτος. Καλαμάτα, 1938 (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Γραμμάτων).
- Μικρ Χρον** Μικρασιατικὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ τμήματος Μικρασιατικῶν μελετῶν τῆς Ἑνώσεως Σμυρναίων. Ἐν Ἀθήναις. Τόμ. Α' (1938)*
- Μυκ Χρον** Μυκονιάτικα Χρονικά δημοσιευόμενα τὴν πρώτην καὶ τρίτην Κυριακὴν ἐκάστου μηνός. Ἀθήναι, ἔτ. Α' (1933 - 1934), ἔτ. Β' (1935).
- Μύσων** Ἱστορικὸν καὶ λαογραφικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον κατὰ τετραμηνίαν. Διευθυντῆς καὶ ἰδιοκτήτης: Μ. Γ. Καταπότης. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1932) - 7 (1938).
- Ν Γεωπ** Τὰ Νέα Γεωπονικά. Μηνιαῖον γεωργικὸν περιοδικόν, Ἀθήναι. Περίοδος Γ' ἔτ. 7 (1921) - 10 (1924).
- Ν Γράμματα** Νεοελληνικά Γράμματα. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικόν. Διευθυντής: Γιάννης Μουρέλλος. Ἡράκλειο Κρήτης, ἔτ. Α' (1926 - 1927), ἔτ. Β' (1927 - 1928).
- Ν Γράμμ** Νεοελληνικά Γράμματα. Ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ, καλλιτεχνικὴ, ἐπιστημονικὴ ἑφημερίς. Διευθυντής: Κώστας Ἐλευθερουδάκης. Ἀθήνα, ἔτ. Α' (1935) φ. 1 - 38, ἔτ. Β' (1936) φ. 39 - 44. Περίοδ. Β' ἔτ. (1936 - 37) φ. 1 - 56, ἔτ. 1938 φ. 57 - 109.
- Ν Έλλ** Νέος Ἑλληνομήμων. Τριμηνιαῖον περιοδικόν σύγγραμμα συντασσόμενον ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου. Ἀθήνησι, τόμ. 14 (1920) - 21 (1927).
- Ν Έστ** Νέα Ἑστία. Διευθυνταί: Γεώργ. Σεντούκος - Πέτρος Χάρης. Ἀθήναι, ἔτ. 1 (1927) - 12 (1938).
- Ν Κράτ** Τὸ Νέον Κράτος. Μηνιαία ἐπιθεώρησις πολιτικῆς, κοινωνικῆς, φιλοσοφίας, ἱστορίας - Τέχνης. Διευθυντής: Ἀρίστος Καμπανίης. Ἀθήναι, ἔτ. Α' (1937), Β' (1938).
- Ναυτ Έλλ** Ναυτικὴ Ἑλλάς. Μηνιαῖον περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Π. Ναυτικοῦ. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1 (1928 - 29) - 10 (1937 - 38).
- Νέα Γράμματα** Τὰ Νέα Γράμματα. Μηνιαία λογοτεχνικὴ ἑπιθεώρησις. Διευθυντής: Ἀντρέας Καραντώνης. Ἀθήνα, ἔτ. 1 (1935) - 4 (1938).
- Νεοελλ Έρχ** Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον. Περιοδικὸν δημοσίευμα ἐκδιδόμενον κατὰ τετράμηνον. Ἱδιοκτήτης Διευθυντής: Νικόλαος Β. Τωμαδάκης. Χανιά, τόμ. Α' (1935).
- ΠΑΑ** Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1 (1926) - 13 (1938).
- Παγκεφ Έμ** Σπύρου Σκηνωιάτου, Παγκεφαλληνιακὸν Ἡμερολόγιον. Ἀργοστόλιον, ἔτ. Α' (1937) - Γ' (1939).
- Πάφος** Μηνιαία Παγκύπρια φιλολογικὴ ἔκδοσις. Πάφος, χρον. 1 (1935 - 36) ἀρ. 1 - 11, χρον. 2 (1936 - 37) ἀρ. 1 - 11, χρον. 3 (1938) ἀρ. 1 - 6.
- ΠΗ** Διον. Χαλκιοπούλου, Ἠλία Α. Βαρουχάκη, Πανελλήνιον Ἡμερολόγιον, χρονογραφικόν, φιλολογικόν καὶ γελοιογραφικόν τοῦ ἔτους 1921... New York, U.S.A.
- Πέργαμος** Πέργαμος (130 π. Χρ. - 1922). Σύγγραμμα ἱστορικόν, ἀρχαιολογικόν, λαογραφικόν συνεργασίᾳ ἐπιστημόνων καὶ λογίων με εἰκόνας. Ἐπιμελεῖα Γεωργ. Κ. Χονδρονίκη, Ἀριστ. Θηβαιοπούλου. Μυτιλήνη 1949, 8ον σελ. 352..
- Περ Δελτ Κρ. Φιλ. Συλλ.** Περιοδικὸν Δελτίον Βιβλιοθήκης Κρητικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Χανίοις. Χανιά, ἔτ. Α' (1927 - 28) τεύχη ἀρ. 1 - 4.
- Πνευματικὴ Ζωή.** Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ καὶ βιβλιογραφικὸ περιοδικόν. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ γραφεῖο πνευματικῶν ὑπηρεσιῶν. Διευθυντής: Μελῆς Νικολαΐδης. Ἀθήνα, τόμ. Α' (1936 - 1937), τόμ. Β' (1938).

- Πολυξ. Λοϊζιάδου** Πολυξένης Λοϊζιάδου, Κυπριακὸν λεύκωμα. Λεμεσὸς-Κύπρου, 1924.
- Ποντ. Φύλλ** Ποντιακά Φύλλα. Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθύνεται ὑπὸ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς Διευθυντῆς: Ν. Κατνᾶς. [Ἀθήναι], ἔτ. Α' (1936-37) - Γ' (1938-39).
- Προμ. Πυρρ** Προμηθεὺς ὁ Πυρφόρος. Δεκαπενθήμερον ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν. Διευθυντῆς: Γ. Φ. Δαφέρμος. Ἐν Ρεθύμνῃ, ἔτ. Α' (1925) - ΙΕ' (1939).
- Ραδιο-Ἐπιθεώρησις** Μηνιαῖον Δελτίον Ἑλληνο-Ἰταλικῆς Πνευματικῆς Ἐπικοινωνίας. [Διευθυντῆς: Γ. Ζώρας]. Roma, ἔτ. Α' (1938) - Γ' (1940).
- ΡΗ** Εὐσταθίου Α. Λαγκάνη, Ροδιακὸν Ἡμερολόγιον. Ρόδος, ἔτ. 1929, 1930.
- ΡΧ** Ρουμελιώτικα Χρονικά. Ἱστορικὴ - λαογραφικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις ἐκδομένη κατὰ τριμηνίαν. Ἀθήναι, ἔτ. Α' τευχ. 1, 1936.
- Σαμ' Ἡμ** Σαμακὸν Ἡμερολόγιον (Ἀδελφότης Σαμίων). Ἀθήναι, 1939.
- SBN** Studi Bizantini e Neoellenici. Roma, 1 (1925) - 4 (1935). (Publicazioni dell' «Istituto per l' Europa Orientale»).
- Σπαρτ Χρον** Σπαρτιατικὰ Χρονικά. Μηνιαία φιλολογικὴ - πολιτικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις. Ὅργανον τῶν ἀπανταχοῦ Λακεδαιμονίων. Ἰδιοκτήτης - Διευθυντῆς: Δημήτριος Καρβελᾶς. Ἐτ. Α' (1937-1938) ἀρ. φ. 1-12, ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. φ. 13-24.
- TAN** Τζουμερκιώτικα καὶ Ἀρτινὰ Νέα. Μηνιαῖον περιοδικόν. Ἰωάννινα, ἔτ. Α' (1932-1933), τευχ. 1-6.
- Τὸ Βουνὸ** Τὸ Βουνὸ. Μηνιαῖο Δελτίον Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου. [Ἀθήναι], ἔτ. 1 (1934) - 5 (1938).
- Τὸ Ἑλληνικὸν ἔτος** Ἡμερολόγιον τῆς Ἑλλάδος Συντακτικῆς Ἀθηναϊκῆς Ἐφημερίδος [Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1929), Β' (1930)].
- Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας** Μηνιαῖον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Ὑδραίων. Ἀθήναι, 1 (1932) - 6 (1938).
- Τὸ Φῶς** Τὸ Φῶς. Δεκαπενθήμερον ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν. Διευθυντῆς: Στυλ. Ἀλοῦζος. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης, ἔτ. Α' (1924) - ἔτ. Ε' (1928), ἔτ. Ε' (1932-33), ἔτ. ΣΤ' (1934) ἀρ. 1-12.
- Φιλικὴ Ἐταιρία** Περιοδικὸ τέχνης καὶ ἐλέγχου. Ἐπιμελητῆς Φ. Κόντογλους. [Ἀθήναι], χρόν. Α, (1925).
- Φιλότεχνος** Φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐκδίδεται κάθε μῆνα. Ἰδρυτῆς: Ὁ Σύλλογος Φιλοτέχνων Βόλου. Ἐπιμελητῆς ὁ Ἀρ. Βελιαρέλης. [Βόλος]. Χρόν. Α' (1926-27).
- Φωνὴ Δωδ** Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου. Πολιτικὴ καὶ Κοινωνικὴ Ἐπιθεώρησις εἰκονογραφημένη δεκαπενθήμερος. Διευθυντῆς: Γ. Μ. Οἰκονόμος. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1 (1922-1923), ἔτ. 2 (1924).
- Χ Χρον** Χιακά Χρονικά. Ἐν Ἀθήναις. Τευχ. πέμπτον, 1923. Τευχ. ἕκτον, 1926.
- Χρ Ἡμ** Χριστιανικὸν Ἡμερολόγιον [Ἀρχιμ. Εὐγ. Κωσταρίδης]. Ἀθήναι, τόμ. 1 (1925) - 7 (1931).

Ι ΓΕΝΙΚΑ

1. **Halliday W.R.** Folklore Studies Ancient and Modern. London 1924, 8^{ον}, σ. XIX + 172.
Κρίσεις: BZ 25 (1925) 413 (*N. H. B[aynes]*). History N. S. 10 (1925) 154-156 (*N. H. B[aynes]*).
2. ***Hesseling D. C.** Uit Hellas' heden en verleden. Haarlem, H.D. Tjeenk Willink en zoon, 1927, 8^{ον}, σ. 197.
Κρίσεις: Byzantion 4 (1927-28) 832 (*Max Sulsberger*).
3. **Παπακωνσταντίνου Θ.** Λαογραφία. Μεγ. 'Ελλ. 'Εγκυκλ. 15 (1931) 781-784.
Κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Ν. Γ. Πολίτου.
4. **Κυριακίδης Στ. Π.** Λαογραφία. Μεγ. 'Ελλ. 'Εγκυκλ. 10 (1934) 996-999.
5. ***Pfister Friedrich** Die Anfänge der Volkskunde im alten Griechenland. Sonderdruck aus Volkskunde-Arbeit. Zielsetzung und Gehalte. Hrsg. v. Ernst Bargheer und Herbert Freudenthal Otto Laufter zum 60. Geburtstag gewidmet. Walter de Gruyter Co. Berlin-Leipzig 1934, 8^{ον}, σ. 37-48.
Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 309-310 (*Στ. Π. Κυριακίδης*).
6. **Φωτιάδης Εὐάγγ.** [Ὁ ὅρος ἔθνογραφία καὶ ὁ ὅρος λαογραφία. 'Επιστολή], Ν Γράμμ. Α' (1935) α, 15, σ. 15.
7. **Παπανικολάου Φώτ.** Λαογραφία. ΗΔΜ ἔτ. 5. (1936) 81-82.
8. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Διδάσκαλοι καὶ λαογραφία. ΠρομΠυρφ ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 308 σ. 3. ἔτ. ΙΕ' (1939) ἀρ. 316 σ. 3, ἀρ. 317 σ. 3.
9. **Δημαράς Κ. Θ.** Λαογραφία καὶ ἠθογραφία. Προλογικὰ σημειώματα στὰ διηγήματα τοῦ κ. Π. Παπαχριστοδούλου. Χριστούγεννα στὴ Θράκη. Ἀθῆναι, 1936-37, σ. 3-9.
10. **Κυριακίδης Στίλιων Π.** Τί εἶναι λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ σπουδὴ της. Λαογρ 12 (1938/48) 130-157.
Κρίσεις: Μακ'Ημέρες 6 (1938) 72-73 ([*Π. Σπανδωνίδης*]). BZ 38(1938) 203 (*Fr. Dölger*). Revue d'Ét. Slaves 18 (1938) 91 (*A. Mazon*).

II ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Βιβλιογραφία

11. **Χ(αριτάκης) Γ(εώργιος)** Κατάλογος τῶν δημοσιευμάτων Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Ν'Ελλ 14 (1920) 145-195.
'Ενδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
12. [**Πολίτης Ν. Γ.**] Βιβλιογραφία ἔργων Ν. Γ. Πολίτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν. Λαογρ 7 (1923) κζ'-να'.

13. **Hoffmann-Krayer E.** Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1920. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde, Walter de Gruyter et Co. Berlin und Leipzig 1924, 8^{ov}, σ. 212.
Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 588-589 (Στίλπ. Η. Κυριακίδης).
14. **Βύρχνερ Δουδοβίκος** Δοκίμιον βιβλιογραφικὸν τῶν περὶ τῆς Ἑπείρου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δημοσιευθέντων. Ἑπειροχρον 1 (1926) 7-38. 2 (1927) 148-152.
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
15. **Βέης Νίκος Α.** Συμβολαὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν. Ἑπειροχρον 2 (1927) 127-152.
Ἐνδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
16. **Βιζουκίδης Περ. Κ.** Συμβολαὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν. Ἑπειροχρον 2 (1927) 110-126, 148-152. 3 (1928) 103-116.
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
17. **Hoffmann-Krayer E.** Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1921 und 1922. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde. Walter de Gruyter et Co. Berlin Leipzig 1927, 8^{ov}, σ. XXVII
18. **Hoffmann-Krayer E.** Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1923 und 1924. Αὐτόθι. Berlin - Leipzig 1929, 8^{ov}, σ. XXVIII + 492.
Κρίσις: Λαογρ. 10 (1929/32) 288 (Σ. Η. Κυριακίδης).
19. **Πολίτης Ν. Γ.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχοῦ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907. Γ' 1911-1920 (α' μέρος). Ἐκδίδεται ἐκ τῶν καταλοίπων ἐπιμελεῖα Στίλπωνος Π. Κυριακίδου δαπάνῃ τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1927, 8^{ov} σελ. γ' + 1138. Λαογραφικὴ βιβλιογραφία ἐν σ. 318-341, 1013-14.
Κρίσις: Ἑλληνικά 1 (1928) 218 (Κ. Ἀμαντος). Archiv für Religionswiss. 32 (1935) 355 (Ο. W(einreich)).
20. **Κονρίλας Εὐλόγιος** Βιβλιογραφία Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας (Συμπλήρωμα τῶν ὑπὸ Legrand, Βύρχνερ, Βιζουκίδου καὶ Βέη ἐκδοθεισῶν). Ἑπειροχρον 3 (1928) 50-102. 4 (1929) 112-145. 5 (1930) 119-152.
21. — Βιβλιογραφία Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας. Προσθήκη. Ἑπειροχρον 5 (1930) 236-252. 6 (1931) 75-153.
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
22. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Λαογραφικὴ Ἐπιθεώρησις. Λαογρ 10 (1929/32) 233-256.
Βιβλιογραφικὴ ἀνάλυσις τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων εἰς τὰ περιοδικά: Ἀρχεῖον Πόντου Α' (1928), Β' (1929). Ἑπειρωτικὰ Χρονικά Α' (1926), Β' (1927), Γ' (1928),

- Δ' (1929). Φιλική 'Εταιρία, 'Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος, ἔτ. 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930. Κυπριακά Χρονικά Α' (1923), Β' (1924), Γ' (1925), Δ' (1926). Θρακικά Α' (1928), Β' (1929).
23. **Πολίτης Ν. Γ.** Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας [ἔτῶν 1910 - 1920]. Λαογρ 10 (1929-32) 209 - 232.
'Αναδημοσιεύεται τὸ περὶ λαογραφίας κεφάλαιον ἐκ τῆς Βιβλιογραφίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. Βλ. ἀνωτ. ἀρθρ. ὑπ' ἀρ. 19 σ. 318'-341.
Κρίσις: *Prilozi za knjizevnost, jezik, istoriju i folklor 7 (1927) 257 - 258 (*M. La-skaris*).
24. Γενικὴ περὶ Κρήτης βιβλιογραφία. Κρητικά 1 (1930-33) 112.
Πληροφορίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως αὐτῆς.
25. **Geiger Paul** Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1925 und 1926. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. Hoffmann-Krayer. Walter de Gruyter & Co. Berlin - Leipzig 1931, 8ον, σ. XXXII + 592.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/1937) 306-307 (*Σ. Π. Κ(υριακίδης)*).
26. **Κυριακίδης Στίλπ.** Le folklore en Grèce de 1919 à 1930. Byzantion VI (1931) 737-770.
Κρίσις: Hessische Blätter für Volkskunde 30-31 (1931/32) 300 (*H. Hardung*). *II Folklore Italiano 7 (1932) 192 (*Raffaele Corbo*).
27. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Συμβολὴ εἰς τὴν Ἑπειρωτ. βιβλιογραφίαν. Ἡπειρ Χρον 7 (1932) 131-148.
'Ενδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
28. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας. (Συγχρόνου γλώσσης). Μύσων Γ' (1933) 30-73 [¹Ανετυπώθη καὶ εἰς ἰδιαιτερον τεῦχος].
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934-1937) 303-305 (*Σ. Π. Κ(υριακίδης)*). Νεοελλ Ἀρχ 1 (1935) 102-124 (*N. Τωμαδάκης*). BNJb 11 (1934/5) 160 (*N. G. Th(eodoridis)*). Rev. des études Greques 48, σ. 620 (*H. Pernot*). Rev. Istor. Română IV (1934) σ. 327 (*D. Simonescu*). Μύσων 7 (1938) 123-128 (*Γ. Κ. Σπυριδάκης*).
29. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας. (Σύγχρονης γλώσσης). Λευκωσία (Κύπρου) 1933, 8ον σ. 37.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/1937) 301-393 (*Σ. Π. Κ(υριακίδης)*). Ν' Ἔστ τόμ. 14 (1933), 844-845 (*N. Ἀνδριώτης*). Κυπρ Χρον 9 (1933) 239 (*N. Κυριαζῆς*).
30. **Τωμαδάκης Νικόλ.** Ἀναίρεσις καὶ συμπλήρωσις βιβλιογραφίας. Νεοελλ Ἀρχ 1 (1935) 102-124.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/1937) 305-306 (*Σ. Π. Κ(υριακίδης)*). Μύσων 7 (1938) 123-128 (*Γ. Κ. Σπυριδάκης*).
31. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Κυπριακὴ βιβλιογραφία. Ἐν Λάρνακι, 1935, 8ον, σ. 343.
Κρίσις: Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 1, 28-30 (*Δοῖζος Φιλίππου*).

32. **Φωκίτης Ἰωάνν.** Π. Α. Φουρίκης. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 278 - 285.
Ἐν σ. 280-284 δημοσιεύεται κατάλογος δημοσιευμάτων τοῦ Π. Α. Φουρίκη ἐνδιαφέ-
ρων καὶ λαογραφικῶς.
33. : **Ἀργαῖος Ἀρέθας** Βιβλιογραφία Π. Α. Φουρίκη. ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 21,
σ. 393.
34. **Βαλέτας Γεώργ.** Φιλολογικὰ στὸ Βιζυηνό. Θρακ 8 (1937) 288 - 292.
Σταχυολογία τῆς λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ.
35. **Ἡλιόπουλος Κ.** Βιβλιογραφία τῆς Πελοποννησιακῆς Λαογραφίας καὶ Γλωσσο-
λογίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830. Ἐν Ἀθήναις, 1937, 8ον, σ. 83.
36. — Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936). Ἀθηνᾶ 47 (1937) 203-
220.
Ἐν σ. 215 κατάλογος τῶν λαογραφικῶν ἐργασιῶν τοῦ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου. Ἀνα-
γραφαὶ τῶν λαογρ. δημοσιευμάτων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Περικλ. Βι-
ζουκίδου εἰς τὸ περ. ἨπειρΧρον 12 (1937) σ. 268 καὶ Ἑμμ. Κριαρὰ εἰς Ν Ἔστ τόμ. 21
(1937) σ. 219.
37. **Φουσάρας Γεώργιος Ι.** Συμβολὴ εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν Βιβλιογραφίαν (1620-
1936). Ἀρχ Εὐβ Μελ Β' (1936) 125-173. [Ἀνετυπώθη εἰς 8ον, Ἀθῆναι
1937, σ. 54].
Περὶ λαμβάνονται καὶ λαογραφικὰ ἀρθρα.
38. Ἡ ἐπιστημονικὴ πεντηκονταετηρίς τοῦ Δημοσθένους Η. Οἰκονομίδου. Ποντ
Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 111-34.
Ἐν σ. 122-123 ἀναγραφὴ τῶν λαογραφικῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.
39. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολο-
γίας (συγχρόνου γλώσσης). Συμπλήρωμα πρῶτον. Μύσων 7 (1938) 97 - 129.
[Ἀνετυπώθη καὶ εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος. Ἐν Ἀθήναις, 1939].

Β' Γενικὰ καὶ σύμμεικτα.

α) Γενικά.

40. Ἰδρυσις Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Λαογρ 6 (1917/18) 660-662.
41. Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Λαογρ 8 (1921/25) 575-577.
42. **Hesseling D. C.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίας τ. Η' σ. 151 καὶ 153 κέ.
Λαογρ 8 (1921/25) 567 - 568.
Σημειώσεις ἐπὶ ὅσματος καὶ συνθημ. γλωσσῶν ἐν Ἠπειρω.
43. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Σπυριδων Π. Λάμπρος. Λαογρ 8 (1921/25) 231-234
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
44. — Ἐγκύκλιοι πρὸς περισυναγωγὴν Λαογραφικῆς ὕλης. Λαογρ 8 (1921/25)
234-239.

45. Λαογραφικὸν Ἐρχειον. Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Λαογρ 8 (1921/25) 241-246.
46. **Σάργος Δ. Μ. - Πανταζίδης Χρ.** Λαογραφικὸν διαγώνισμα [τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλήν. Φιλολ. Συλλόγου] Λαογρ 8 (1921/25) 239-240.
47. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Σκέψεις. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 18, σ. 4-5, ἀρ. 19, σ. 4-5.
Ὁδηγίαι πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου.
48. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν λαογραφίαν. Ἡ λαϊκὴ ποιήτρια-ἡ παραμυθοῦ-ἡ μάγισσα. Τέσσαρα λαογραφικὰ μαθήματα. Ἐν Ἀθήναις, 8ον, σ. 152. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 31).
Κρίσεις: Hessische Blätter f. Volkskunde 21 (1922) 63-64 (*H. Hepding*). Archiv f. Religwiss. 22 (1923-24) 350 (*O. Weinreich*).
49. Ἐκθέσεις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ πρώτου διαγωνίσματος τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν». ΚυπρΧρον 1 (1923) 214-222.
Προσωπικὰ ὀνόματα τῶν ζώων.
50. **Κουκουλὲς Φαίδων** Ἑτυμολογικά. Ἀθηνά 35 (1923) 191-205.
Ἑτυμολογικά τῶν λέξεων καρκάλι, μουντζα, πορταρεά, κοντσός, ἀντζα, Βαρδάρις.
Ἡ μελέτη ἐκτενέστερη καὶ λαογραφικώτερη.
51. Κυπριακὸν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν Ἐρχειον. ΚυπρΧρον 1 (1923) 274-75.
52. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ν. Γ. Πολίτης. Λαογρ 7 (1923) 9'-κστ'. [Βιογραφία].
53. **[Συκουτρεῖς Ἰ. Ἀντιφ. Γ.]** Ὁδηγίαι πρὸς συλλογὴν καὶ καταγραφὴν ὀνομάτων τῶν ζώων ἐν Κύπρῳ. ΚυπρΧρον 1 (1923) 29-30, 65.
54. — Σύμμεκτα. [Ὁδηγίαι περὶ συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης]. ΚυπρΧρον 1 (1923) 206.
55. — Κυπριακὸν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν Ἐρχειον. ΚυπρΧρον 1 (1923) 274-275.
56. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Γλωσσικὰ καὶ λαογραφικά. Λαογρ 7 (1923) 85-92 (=Γλωσσ. Ἔρ., σ. 456-462).
Ἐπιδράσεις ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου καὶ τῶν θεσμῶν τοῦ δικαίου εἰς τὴν γλῶσσαν.
57. **Βολονάκης Μ. Δ.** Χαρακτηριστικὰ καὶ ἔθιμα τῶν Δωδεκανησίων. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 26, 7-8.
58. **[Δαφέρμος Γ. Φ.]** Λαογραφία. ΠρομΠυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 1, σ. 7, ἀρ. 2, σ. 7.
Γενικὸν ἄρθρον πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης.
59. **Δημάρατος Ἰωάνν. Φ.** Αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Ἀθήναις, 1925, 8ον, σ. 15. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ἐφημ. «Ἐλευθέρον Βῆμα»).
- Κρίσεις: Λαογρ 9 (1926/28) 296 (*Σ. Π. Κυριακίδης*).

60. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Ἐκθέσεις περὶ τῶν διαγωνισμῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὰ ἔτη 1923 καὶ 1925. Ἀθηνᾶ 37 (1925) 221 - 234.
Ἐνδιαφέρουν καὶ λαογραφικῶς.
61. **Σταυρακάκης Κ. Ε.** [Λαογραφία]. ΠρομΠυρρ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 3, σ. 7.
Ὁδηγία περὶ συλλογῆς λαογραφ. ὕλης.
62. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ νεώτερος. (Ὁμιλία γενομένη ἐν τῷ Παρνασσῷ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας). Ἐν Ἀθήναις 1926. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἐπιτροπεία Ἑθνικῶν Δημοσιευμάτων, ἀρ. 13), 8ον, σ. 23.
Ἐν σ. 20 κέ. γίνεται γενικὸς λόγος περὶ μύμων, ἀγράφων μύθων, χρονογραφιῶν καὶ θρήνων, ἐλκόντων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Μακεδόνων.
Κρίσις: Libre N° 56 - 57 (1927) 455 (L. Roussel).
63. ***Dawkins R. M.** The Recent Study of Folklore in Greece. Papers and Transactions of the Jubilee Congress of the Folk - Lore Society, 8ον, σ. 121 - 138.
64. ***Σταμούλης Ἀν. Κ. Π.** Λαογραφικὰ καὶ χρονογραφικὰ Θράκης. (Πυρρὸς τῶν νέων χωρῶν, τόμ. 1, σ. 13 - 16).
65. **Ἰδρυτικὴ Ἱστορική καὶ Λαογραφικὴ Εἰραιοδότης (περιοδικὸν).** Ν° Εστ 1 (1927) 109.
Ἀναδημοσίευσις προκηρύξεως τοῦ «Σύλλογου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων».
66. **Λουκόπουλος Δ.** Κατὰ ποῦ πᾶνε οἱ λογιεῖς καὶ τὰ σοδέματα. ἙλλΓράμματα 1 (1927) 594 - 599.
Λογοτεχνικὴ διασκευὴ εἰκόνων ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ.
67. Σύλλογος Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν μελετῶν. Ὁδηγία διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ δημῶδους λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου. Θεσσαλονίκη 1927, 8ον, σ. 25.
68. **Παπαδόπουλος Ἀνθ.** Κρίσις διαγωνισμοῦ [γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου ἐκ Πόντου]. ἈρχΠόντ. 1 (1928) 227 - 236.
69. Προκήρυξις λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ. Θρακ 1 (1928) 252.
70. **Κυριακίδης Στίλπ. καὶ Πελεκίδης Εὐστρ.** Α' Λαογραφικὸς καὶ γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τῶν «Θρακικῶν». Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ συλλογῆς λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης, τοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου». Θρακ 2 (1929) 247 - 249.
71. Προκήρυξις λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ [τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου]. Θρακ 1 (1928) 251, 497. 2 (1929) 255.
72. **Χρύσανθος † ὁ Τραπεζοῦντος καὶ Σουμελίδης Γ.** Προκήρυξις διαγωνισμοῦ. ἈρχΠόντ 1 (1928) 236. 2 (1929) 238. 3 (1931) 235.

73. Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Ἀνακοινώσεις καὶ Ἀγγέλματα. Λαογρ 10 (1929/32) 272 - 273.
74. Καταστατικὸν Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Ἐν Ἀθήναις, 1929, 8ον, σ. 23.
75. **Φαλταῖτς Κ.** Σαρακατσάνοι καὶ Βλάχοι. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔτος Α' (1929) 247-251.
76. **Βρόντης Ἀναστ.** Ὁ Μεγιστεὺς Ἀπόλλων καὶ οἱ Μεγιστεῖς. Σύντομος περίληψις ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς μελέτης περὶ Καστελλορίζου. ΡΗ ἔτ. 2 (1930) 177 - 188.
77. **Dawkins R. M.** Presidential Address. Folk - Memory in Cret. Folk - Lore XLI (1930) σ. 11 - 42.
78. Προκήρυξις Καλοκαιρινεῖου Λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ ἔτους 1930 καὶ 1933. Κρητικά 1 (1930/33) 111-112, 290.
79. **Kyriakides S.** Gli studî folkloristici in Grecia. Lares 2 (1931) 11-13.
80. **Π(απαδόπουλος) Α. Α.** Ἰωάννης Βαλαβάνης. ἈρχΠόντ 3 (1931) 230-232. Γίνεται λόγος περὶ τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ἔργου του.
81. **Φαλταῖτς Κ., Βελμύρας Κ., Σενδόνιας Π.** Διαγωνισμὸς λαογραφικοῦ ναυτικοῦ θεμάτων. Νεὴν Ἑλλ 4 (1931/32) 941. - Ἀποτελέσματα τοῦ ἐν λόγῳ διαγωνισμοῦ. Αὐτόθι, σ. 1065.
82. **Ζυμβραγουδάκη Μαρία** Αἱ γυναῖκες ἐν τῇ λαογραφίᾳ. Ραδάμανθυς ἔτ. 17 (1932) τευχ. 12, σ. 5 - 7.
83. **Καστανάκη - Βαλλιάδη Ἀγγέλα** Μία ἑλληνικὴ περιπέτεια στὴν Κορσική. Ν' Ἐστ τόμ. 12 (1932) 705 - 709. Ἐντυπώσεις ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας τῆς Κορσικῆς ἐνδιαφέρουσαι καὶ λαογραφικῶς.
84. ***Medonça Uriel de** Les mœurs et les croyances du peuple Grec. Revue Anthropologique, 1932, 8ον, σ. 20 (ἀνάτυπον).
85. **Φαρμακίδης Εὐάγγ.** Σαρακατσαναῖοι. Μακεδ' Ἡμερ 8 (1932) 63 - 64.
86. **Δαμπίκης Δ.** Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας (Grecia Salentina). Ἀθηναί 1933, 8ον, σελ. 80 (Ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ περιοδ. «Πολιτισμός»). Κρίσις: Ἑλληνικά 6 (1933) 340 - 341 (Κ. Ἀμάντος).
87. Προκήρυξις Λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. ΚρητΜελ 1 (1933) 104.
88. **Σήφακας Γεώργ. Α.** Κρίσις 1ου Διαγωνισμοῦ [Λαογραφικοῦ] «Κρητικῶν Μελετῶν». ΚρητΜελ 1 (1933) 267. [Βλ. ἄνωτ., ἀρ. 87].
89. **Θεοφανόπουλος Β. Α.** Τί φρονοῦν γιὰ τὴ λαογραφία. ΠρομΠυρρ ἔτ. Γ' (1934) ἀρ. 219 σ. 7. Δημοσιεύεται ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Β. Α. Θεοφανοπούλου περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Εὐάγγ. Φωτάκη, «Κρητικὲς Κουβέντες τοῦ Ἀνεξηγιοῦ».

90. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἑρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Λαογρ 11 (1934/37) 659 - 677.
Κρίσις: *Revue des Études Slaves* 18 (1938) 91 (*A. Mazon*).
91. ——— Νεκρολογία Eduard Hoffmann - Kraye (5. XII. 1864 - 28. XI. 1936). Λαογρ 11 (1934/37) 680 - 682.
92. ——— Ἀνακοινώσεις καὶ Ἀγγέλματα. Λαογρ 11 (1934/37) 678 - 680.
Ἀποφάσεις τοῦ ἐν Lund Συνεδρίου διὰ τὴν ἔρευναν τῶν παραμυθιῶν.
93. **Δημάρατος Ι. Φ.** Εἰσαγωγή εἰς τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς. Ἀκαδήμεια 1 (1935) 7 - 26.
Ἐν σελ. 15 - 17 γίνεται λόγος περὶ ἑλληνικῶν λαογραφικῶν ἔργων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος.
94. **Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία** Χέντβικ Λύντεκε. ΝΓράμμ Α' (1935) φ. 5, σ. 2.
95. **Μπαλαλᾶς Δημ. Ι.** Τὰ χωριανά μου. Ἐν Καίρῳ, 1935, 8^{ον} σελ. 160.
Ποιήματα αὐτοῦ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου τῆς Νισύρου.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 720 - 721 (*Σ. Η. Κυριακίδης*).
96. **Ἰντιᾶνος Ἀντ.** Ξενοφῶν Π. Φαρμακίδης. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 265 - 267.
97. Σύντομοι γενικαὶ ὁδηγίαι τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς Κύπρου. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36), ἀριθ. 11-12, σ. I - IV.
98. **Γιαννοπούλου Μαριέττα** La femme dans la laographie Zantiote. Ἐφημ. Messenger d'Athènes 9, 26 Σεπτ. 1937.
99. Διαγωνισμός [λαογραφικὸς καὶ γλωσσικὸς]. ἈρχΠόντ 7 (1937) 265.
- 100.: **Ἐπιανησία Μαριέττα** Ἡ γυναῖκα στὴ Ζακυνθινὴ λαογραφία. ΝΓράμμ Περιοδ. Δ' (1937) φ. 37, σ. 3, 7.
101. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Λαογραφικὰ μουσεῖα. Μῆνες, τεῦχ. Γ' (1937) 110 - 16.
102. ——— Διαγωνισμός συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης εἰς μνήμην Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου. ἩπειρΧρον 12 (1937) 300 - 307.
103. **Μαρίνης Κώστας** Θεμέλια λαολογίας. Α' Συλλογὴ τοῦ λαολογικοῦ ὕλικου καὶ ἴδρυσις Μουσείου. Ἑλλην. Λαολογία, ἀρ. 1 (1936) σ. 7 - 26.
104. Προκήρυξις διαγωνισμοῦ συλλογῆς γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου Θράκης. ἈρχΘρΘησ. 3 (1936 - 37) 231 - 233.
105. **Σπυριδάκης Γεωργ. Κ.** Οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Κρητικὴν λαογραφίαν. Ἐπ' Ἐν Καλλ. Λογ. Χανίων 1 (1937) 75 - 80. [Σχεδιάσμα μελέτης].
106. **Χατζηϊωάννου Κ.** Ἀνάγκη ἰδρύσεως Κυπριακῶν Ἀρχείων. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 10, σ. 368.

107. — Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος. Κυπρὸς Χρον 13 (1937) 77 - 79. [Νεκρολογία].
108. : *Heptanissia Marietta* La femme dans la laographie Zantiote. L'Hell Contemp έτ. 1936, τεύχ. 9 - 10 σ. 900 - 902.
109. Γύρω ἀπὸ τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 23, σ. 472.
110. Προκήρυξις γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου Θράκης ὑπὸ τοῦ «Ἀρχείου τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ». ἈρχΘεΘησ 4 (1937/38) 227 - 229.
111. *Κεραμόπουλλος Ἀντ.* Προεδρικοὺς λόγους [τῇ 13 Ἰαν. 1938]. ΠΑΑ 13 (1938) 11 - 17.
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
112. * *Kyriakides Stilp. P.* Volkskunde in Griechenland im Alrtetum — im Mittelalter — in der Neuzeit. Unsterbliches Hellas, herausgegeben von Ch. Kriekoukis und Karl Bömer. Berlin 1938, 131 - 139.
113. *Μουρέλλος Ἰω. Δ.* Ἡ Κρητικὴ ψυχὴ. Διάλεξις. Ἡράκλειον Κρήτης (1938 ;), 8ον, σελ. 48.
114. Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης [ἐκ τῶν προσφώνων ἀπὸ τοῦ Καστὶ καὶ τὴν Μεσημβρίαν τῷ 1937]. Θρακ 10 (1938) 334.
- 115.: *Ἀργαῖος Ἀρέθας* Αἱ Μικρασιατικαὶ λαογραφικαὶ μελέται. ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 24, σ. 512 - 513. φ. 25, σ. 55 - 56. φ. 26, σ. 87 - 88. φ. 27, σ. 136 - 137. φ. 28 - 29, σ. 178 - 180.
116. — Λαογραφικά. Ἰω. Σαραντίδης Ἀρχέλαος (1861 - 1931). ΠοντΦύλλ Γ' (1938/39) φ. 28 - 29, σ. 180.
117. : *Ξενίτας Ξένος* Λαογραφικά Κοινώρων. Θρησκειά. Ἔθνος. ΠοντΦύλλ Γ' (1938/39) φ. 28 - 29, σ. 154 - 158.
118. *Καρᾶς Σίμων.* Προσφώνησις. ΜεσΓράμμ Δ' (1939) 110 - 114.
Περὶ τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν τῶν Βορειοηπειρωτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ περὶ τῶν παραδόσεων καὶ ῥιμάτων τῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς.

β') Σύμμεικτα.

119. *Δέκκας Νικ. Γ.* Ῥύπες, Ἐρινεός, Σαλμενίκον. Μονογραφία ἱστορικὴ ὑπὸ — . Ἐν Ἀθήναις 1916, 8ον, σελ. 223.
Ἐν σ. 165 - 174 δημοσ. ἔθιμα λατρείας, δεισιδ. δοξασ., παραδ., τοπων.
Κρίσις: Λαογρ 6 (1917/18) 663 - 68 (Ν. Γ. Π(ολίτης)).
120. *Βήκας Βασίλειος Ι.* Ἔθιμα παρὰ Βλαχοφώνοις. Λαογρ 6 (1917/18) 169 - 188.
Λαϊκὴ λατεία, γέννησις, βάπτισις καὶ τελευτή.

121. **Ἰωαννίδης Γ. Ι.** Σύμμικτα Κύπρια. Λαογρ 6 (1917/18) 78-98.
Δίστ. 36, αινίγμ. 45, παραδ. 7, παραμ. 2, τοπων. 259.
122. **Καψάλης Γερ.** Λαογραφικά ἐκ Μακεδονίας. Λαογρ 6 (1917/18) 452-537.
Παραδ. 8, δοξασ. 5, ἔθιμα τελευτῆς, μαντική καὶ λατρεία, παροιμ. καὶ παροιμ. φράσεις, περιπαίγματα, παραμ. 6, ᾄσμ. 20, παιδιὰ 4.
123. **Λουνόπουλος Δημ.** Σύμμεικτα λαογραφικά Μακεδονίας. Λαογρ 6 (1917/18) 99-168.
Ἐπιδ. 6, μῦθοι 6, παροιμ. στίχοι 4, παραμ. 2, παραδ. 14, δεισιδαίμ. καὶ λατρ. συνήθειαι μετὰ 43 ᾄσμάτων, σχολικὴ ζωὴ, ὄνομ. μηνῶν, παιδιὰ 10 καὶ ᾄσμ. 35.
124. **Βίος Στυλιανός Γ.** Χιακὰ γλωσσικά. Πραγματεία βραβευθεῖσα ἐν τῇ γλωσσικῇ διαγωνισμῷ τοῦ 1918. Δαπάνη Μιχαήλ καὶ Ἰωάννου Λιβανοῦ. Ἐν Χίῳ. Τύποις Παγγιακῆς, 1920, 8ον, σ. 114.
Παροιμ. φράσεις, ᾄσμ. 2, μῦθοι 2 καὶ 6 ἀνέκδοτα.
Κρίσις: Λαογρ 8(1921/25) 265-268 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
125. **Πολίτης Ν. Γ.** Λαογραφικά Σύμμεικτα, τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1920, 8ον, σελ. 304. (Δημοσιεύματα Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀρ. 1). — τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1921, 8ον, σ. 376. (Δημοσιεύματα Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀρ. 2).
Κρίσις: Λαογρ 8(1921/25) 283-287 (Ἀδαμάκης Ἰ. Δαμασκηνός).
126. **Βίος Στυλιανός Γ.** Λαογραφικά σύμμεικτα. Λαογρ 8 (1921/25) 205-206.
Δημοσ. ᾄσμ. 1, παροιμ. 3, παραδ. 1 καὶ μεταφορ. ἑνὲς εἰδήσεις ἐκ Πηλίου.
127. **Ζολώτας Γεώργ. Ι.** Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμ. Α'. Ἱστορικὴ τοπογραφία καὶ γενεαλογία συνταχθεῖσα ἐπιμελεῖα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Αἰμιλίας Κ. Σάρου καὶ ἐκδοθεῖσα τῇ φροντίδι Φ. Π. Ἀργέντη, Α. Μ. Καλδοκορέση, Δ. Π. Πετροκοκκίνου καὶ τῇ χορηγίᾳ φιλοπατρίδων καὶ φιλομούσων Χίων ἔν τε Ἀγγλῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Ἱστορικὴ τοπογραφία. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1921, 8ον, σ. κθ' + 656 (μεθ' ἐνὸς γεωγραφ. πίνακος). — ΙΙ. Τοπογραφία πόλεως Χίου — Γενεαλογία. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1923, 8ον, σ. ια' + 696 (μεθ' ἐνὸς σχεδιαγράμματος τῆς περιφερείας Κάμπου). — Τόμος Β'. Χρόνοι ἑλληνικοί, ρωμικοί, μακεδονικοί. Γενοατοκρατία. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1924, 8ον, σ. λθ' + 775.
Δημοσ. παραδ., παροιμ., ᾄσμ., περιπαίγματα χωρίων καὶ τοπων.
Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 591-593 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης). Ἀ' Αρχ 6 (1923) 498-500 (Γ. Ν. Χατζιδάκις).
128. **Κορύλλος Χρήστος Π.** Σύμμεικτα Λαογραφικά ἐκ Πατρῶν. Λαογρ 8 (1921/25) 499-519.
Δημοσ.: ᾄσμ. 26, παραδ. 1, εὐτράπ. διηγ. 2, μῦθοι συμπτυχθέντες εἰς παροιμίας 3.
129. **Κριάρης Ἀριστ.** Πλήρης συλλογὴ Κρητικῶν δημοδῶν ᾄσμάτων, ἡρωϊκῶν, ἱστορικῶν, πολεμικῶν, τοῦ γάμου, τῆς τάβλας, τοῦ χοροῦ κλπ. καὶ ἄπασῶν

τῶν κρητικῶν παροιμιῶν μετὰ μαντινάδων, ἤτοι Κρητικῶν διστίχων τῆς λύρας καὶ μεθ' ἐρμηνευτικῶν ὑποσημειώσεων. Ἐν Ἀθήναις 1921, 8ον, σελ. στ' + 496.

Ἄσμ. 416, δίστ. 369, παροιμ. 1016.

Κρίσεις: Λαογρ 8 (1921/25) 270 - 271 (Στίλπων Π. Κυριακίδης). Λ' Αρχ 6 (1923) 482 - 497 (Γ. Ν. Χατζιδάκης).

130. **Σαλβάνου Μαλβίνα Ι.** Τραγούδια μοιρολόγια καὶ Λαζαρικά Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ 8 (1921/25) 520 - 535. 9 (1926/28) 152 - 208. 10 (1929/32) 23 - 47 [Ἄσμ. 113, δίστ. 169].

131. **Δάσκαρης Ν.** [Σύμμεικτα Λαογραφικά]. Λαογ 8 (1921/25) 559 - 561.

Δημοσ.: ἔσμ. 2, παροιμ., ὄνειρομαντεία, προσευχαί 2, μετεωρολογ., περιπαίγμ. χωρίων, παραδ. 1.

132. **Δουκόπουλος Δημ.** Σύμμεικτα Αἰτωλικά Λαογραφικά. Λαογρ 8 (1921/25) 13-66.

Μῦθοι συμπτυχθέντες εἰς παροιμ. 5, παραδ. 30, ἔθιμα ἀναφερόμενα εἰς τὸ παιδίον, τὴν τελευταίαν, τὴν λατρείαν. Δεισιδ. συνήθειαι μαντική, μαγεία, μετεωρολογία, ἔσμ. 70.

133. **Ρωμαῖος Κ. Α.** Κόρχυρα, Γόγχυρα, Γόγγυρα. Αφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν (1921) 184 - 192.

Τόπων, λατρεῖα λατρίας.

134. **Φύλλας Ἰωάννης Ν.** Ἱστορία τῆς Νήσου Κέας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Δαπάνη καὶ ἐπιμελεῖα τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Κείων. Ἐν Ἀθήναις. Τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1921, σχ. 8ον, σ. 334.

Ἀπὸ σ. 214 κέξ. δημοσ.: παραδ. 3, δεισ. δοξ., ἔθιμα λατρίας, παροιμ. 386, κατάραι. Ἐν σ. 321 κέ. διαθήκαι 4, προικοσ. 4, ἄλλα ἐγγραφα 4.

Κρίσις: Λαογρ. 8 (1921/25) 268 - 269 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

135. **Δέφνερ Μιχ.** Χαιρετισμοί, Εὐχαί, Κατάραι, Ὅρκοι καὶ Ἄσματα τῶν Τσακῶνων. Grüsse, Wünsche, Verfluchungen, Schwüre und Lieder der Zakonen. Athen 1922, 8ον, σελ. 16.

Κρίσεις: Philolog. Wochenschrift 42 (1922) 882 - 883 (G. Soyter). BNJb 3 (1922) 112 (N. A. B(ees)).

136. **[Δροσίνης Γ.]** Λαογραφία [τῶν 12 μηνῶν τοῦ ἔτους]. HME ἔτ. 1922, σ. 18-19, 22, 25 - 28, 30 - 31, 34, 36, 39, 42, 45, 47, 50, 53, 55.—ἔτ. 1923, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27.—ἔτ. 1924, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 27, 35.—ἔτ. 1925, 5, 7, 21, 27.—ἔτ. 1926, 5, 9, 13, 21.—ἔτ. 1927, 15, 17, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—ἔτ. 1928, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27.—ἔτ. 1929, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27.—ἔτ. 1930, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27.—ἔτ. 1931, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—

ἔτ. 1932, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—ἔτ. 1933, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—ἔτ. 1934, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—ἔτ. 1935, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.—ἔτ. 1936, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35.

Δημοσ.: παραδ., παροιμ., προλήψεις, δεισιδ. καὶ ποικίλα ἔθιμα ἐκ διαφόρων τόπων ἀναφερόμενα εἰς τοὺς μῆνας.

137. **Κυριακίδης Στίλπων** Ἑλληνική Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου. Ἐν Ἀθήναις 1922, 8ον, σελ. 447. (Δημοσιεύματα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου ἀρ. 3). [Μελέτη].

Ἄσμ. σ. 20, ἐπῳδαὶ σ. 97, μῦθοι σ. 235, παραμ. σ. 264, εὐτράπ. διηγ. σ. 208, παροιμ. σ. 299, παραδ. σ. 152, σινίγμ. σ. 341, εὐχαι-κατάραι-δῶκοι-βλασφημιαί σ. 108-148, γλῶσσα σ. 364.

Κρίσεις: BNJb 4 (1923) 173-4 (*N. Bees*). Πινακοθήκη 23 (1923) 22. Κυπρ. Χρον. 1 (1923) 277-8. (*I. A. Σκουτρής*). Hessische Blätter für Volkskunde 22 (1923) 109-110 (*H. Herding*). Archiv für Religionswissenschaft 22 (1923-24) 351 (*O. Weinreich*). Museum, ἔτ. 31ον Νοέμβ. 1923, ἀρ. 2 (*D. C. Hesseling*). Schweizerisches Archiv für Volkskunde 25 (1924) 160 (*T. Hoffmann-Krayer*). Philologische Wochenschrift No 51 (1926) 1389-1390 (*P. Tenschau*). Glotta 15 (1927) 185 (*P. Kretschmer*). Priilozi za Knjižernost, jezik, istoriju i folklor 7 (1927) 335-336 (*M. Lascariu*).

138. **Papahagi Tache** Antologie Aromânească. Literatura poporană. Literatura cultă. Musica poporană. Noduri etnografice. Introducere. Glosar complet in limba francesă. București, 1922, 8ο, σ. 519.

Ἄσμ. Κουτσοβλαχικά, μουσική ἄσμ., μῦθοι, εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἔνδυμα, τὸν γάμον κτλ.

139. **Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.** Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου. Ἀ' Ἀρχ 6 (1923) 72-87.

Ἐν σ. 86-87 δημοσ. 1 παράδ., 1 εὐτράπ. διηγ. καὶ 8 δίστιχα.

140. **Βογιατζίδης Ἰωάννης** Κίμωλος. Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς Νήσου. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 67-124.

Περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς νήσου Κιμώλου καὶ Ἠπολήβου, περὶ τῶν Δασκαλειῶν τῆς Κιμώλου, τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τῶν Κιμωλίων (εἰδήσεις περὶ κατοικίας, δοξασίαι, ἀραί, εὐχαί, παροιμίαι, περὶ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Κιμωλίων).

141. Γεωργικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἀποφθέγματα. Ν Γεωπ 9 (1923) 64, 80, 102-103. 10 (1924) 15-16.

Εἰδήσεις περὶ τοῦ γεωργ. βίου, μετεωρολ., μαντικὴ καὶ πλῆθος παροιμιῶν.

142. **Dawkins R. M.** Modern Greek in Asia Minor. A study of the dialects of Silli, Cappadocia and Phárasa with grammar, texts, translations and glossary by —. With a chapter on the subject-matter of the folk-tales

- by W. Halliday. Cambridge, University Press, 1916, 8^ο, σ. XIV + 695.
Κρίσις: BNJb 4 (1923) 129 - 133 (*A. Maidhoff*).
143. **Δέφνερ Μιχ.** Λεξικόν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου. Ἐν Ἀθήναις 1923 (Λεξικ. Ἀρχ. τῆς Μ. καὶ Ν. Ἑλλην. Παράρτ. τόμου 6ου), 8ον, σ. XXI + 411.
Δημ.: παροιμῖαι, εὐχαί, κατάραι, αἰνίγματα κτλ.
Κρίσις: Λαογρ. 8 (1921/25) 609-610 (*Στίλπ. Π. Κυριακίδης*).
144. — Χαιρετισμοί, εὐχαί, κατάραι, ὄρκοι καὶ ἔσματα τῶν Τσακόνων. Λαογρ 7 (1923) 25 - 40.
145. **Δροσίνης Γ.** Ἡ Πεντάμορφη, Ἀθήναι [1923], 8ον, σελ. 117.
Περιλαμβ. διάφορα ἔσματα, δίστ. καὶ ἀποσπάσματα ἑσμάτων ἐξ ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων συλλογῶν.
Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 593 - 596 (*Στίλπ. Π. Κυριακίδης*).
146. Κασίων ἦθη καὶ ἔθιμα. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 16, σ. 8 - 9.
Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὴν τελευτὴν καὶ τὴν κοιν. ὀργάνωσιν.
147. **Λάμπρος Σπυρ.** Σημειώματα ποικίλα ἐκ Τζουμέρκων. Ν Ἑλλ 17(1923) 58 - 64.
Δημοσ.: 3 ἔσμ., ὄνόμ. βαπτιστικά καὶ ἄλλα λαϊκὰ εἰδήσεις.
148. **Mazon André** Contes slaves de la Macédoine sud-occidentale. Étude linguistique; textes et traduction, notes de folklore. Paris 1923, 8ον, σελ. 236, μετ' ἐνός γεωγραφικοῦ πίνακος. (Travaux publiés par l'Institut d'Études Slaves I).
Δημοσ.: παραδ. καὶ παραμ.
Κρίσις: Λαογρ. 8 (1921/25) 602-605 (*Στίλπ. Π. Κυριακίδης*).
149. **Οἰκονομίδης Δημοσθ.** Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Πόντου. (Α' Ἔσματα. Β' Χοροί). ΗΜΕ ἔτ. 1923, σ. 331 - 343.
150. **Καραϊτιάνος Ἰωάννης Ε.** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Κάσου. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 35, σ. 13 - 14.
Κοιν. ὀργάνωσις, λαϊκ. δίκαιον, γάμος.
151. **Κληρίδης Νέαρχος** Λαογραφία διαφόρων μηνῶν. Ἰανουάριος - Γεννάρις. Φεβρουάριος. Κυπρ Χρον 2 (1924) 41 - 47.
Λατρ. ἔθιμα, δοξασαί, προλήψεις, μετεωρολογία.
152. **Λάσκαρης Νικ.** Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖά της ἢ Λάστας πανόραμα [Μέρος Θ']. Ἐν Πύργῳ 1924, σ. 679-805. Μέρος Ι'. Ἐν Πύργῳ 1926, σ. 814-863. Μέρ. ΙΑ'. Ἐν Πύργῳ 1930, σ. 866 - 1009. Μέρ. ΙΒ'. Ἀμαλίας 1936, σ. 1010 - 1254.
Μέρ. Θ': γενικά σ. 736 - 87, 786 - 87. ἐπωδαί σ. 784 - 85. προλήψεις καὶ δεισ. δοξασαί σ. 784 - 85. ἔσματα σ. 711-12 [4], 726 [1], 737 - 38, 758 - 59 [1], 763 - 64 [2]. παραδόσεις σ. 707, 724 - 25, 771 - 73 [5]. παροιμ. σ. 712, 758.—Μέρ. Ι'. ἔσματα σ. 832-851. [25].—Μέρ. ΙΑ': γενικά 994, 998. ἔνδυμα 975-979. ἔσμ. 877-882, 937-940, 955 - 56 [19]. παραδόσεις 921, λατρεῖα 888, 892.—Μέρ. ΙΒ': γενικά 1029, ἔσματα 1030-1050, 1119.

1122, 1148 - 50 [33]. παραδ. 1123 - 24 [1]. εὐχαὶ (111 - 12. γλῶσσα (παρων) 1188 - 89. τελευτὴ 167].

Κρίσις : Λαογρ 8 (1921/25) 613 (Σύλλ. Π. Κυριακίδης). Λαογρ 11 (1934/37) 718 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

153. **Οικονομίδης Δημοσθ.** Προσωποποιία τοῦ ἡλίου. ΗΜΕ ἔτ. 1924, σ. 383 - 394. Ὁ ἥλιος κατὰ τὰς μυθικὰς ἐκ Πόντου παραδόσεις, ἐν τῇ τεχνικῇ παραστάσει αὐτοῦ, ὅρκοι πρὸς τὸν ἥλιον καὶ κατάραι μετ' ἐπικλήσεως αὐτοῦ.

154. **Στουγιαννάκης Εὐστάθιος Ι.** Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης κατὰ ἀνέκδοτον σχεδιάσμα Δ. Πλαταρίδου ἐκδιδομένη μετὰ πολλῶν διορθώσεων, προσθηκῶν καὶ συμπληρώσεων. Α'. Ἡ μέχρι τοῦ 1822 ἱστορία. Ἐν Ἐδέσση 1924, 8ον, σελ. 308.

Τοπωνύμ. καὶ ὄψματα.

Κρίσις : Λαογρ 9 (1926/28) 283 - 284 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

155. **Höeg Carsten** Les Saracatsans. Une tribu nomade Grecque. I. Étude linguistique précédée d'une notice ethnographique. Paris - Copenhague, 1925, 8ον, σελ. XX + 312. II. Textes (contes et chansons), vocabulaire technique, index verborum. Paris - Copenhague 1926, 8ον, σελ.

212

Τόμ. II : ἄσμ. σ. 71 - 106 [80], παροιμ. καὶ εὐχὴ διηγ. σ. 9 - 63 [14], παροιμ. σ. 64 - 67 [8]. αἰνίγμ. σ. 68 [2].

Κρίσεις τοῦ Α' τόμου : Λαογρ 8 (1921/25) 606 - 609 (Σύλλ. Π. Κυριακίδης), τοῦ Β' τόμου : Λαογρ 9 (1926/28) 266 - 268 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Ἡπειρ. Χρον. 1 (1926) 195 - 197 (Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος). BNJb 5 (1926/27) 228 - 230 (Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος). Gotting. gelehrten Anz., 1930, Nr 1. 8ον, σ. 14. (Μ. Triantaphyllidis). BZ 27 (1927) 374 - 376 (Karl Dieterich).

156. **Δουκόπουλος Δημήτριος** Αἰτωλικαὶ οἰκήσεις, σκευὴ καὶ τροφαί. Μετὰ 77 εἰκόνων καὶ σχεδίων. Ἐν Ἀθήναις. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1925 8ον, σ. ζ' + 145 (Δημοσιεύματα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀρ. 5).

Οἰκία, τροφαὶ καὶ σκευή.

157. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἡ Ἄνδρος ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, μετὰ 70 εἰκόνων καὶ 6 φωτοτυπικῶν πινάκων. Τόμος Α'. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον ἡ Ἑστία, 1925, 8ον, σελ. 731. Περιέχονται τοπωνυμιαί, περιπαίγματα τῶν Κυκλάδων, παρετυμ. ὀνομάτων κ. ἄ. λαογραφικά.

Κρίσις : Λαογρ 9 (1926/28) 280 - 282 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

158. **Μ(αντζουράνης) Κ. Ι.** Λαογραφικὰ Βουρβούρων. ἘπΒουρ ἔτ. 1925 - 26, σ. 147 - 158.

Λογοπαίγνια 7, παροιμ. 57, αἰνίγμ. 31, εὐχαὶ καὶ χαιρετισμοί,

159. **Τρανός Βόϊλας Μ.** Τρανὰ λόγια. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26), ἀρ. 64, σ. 561 - 62.
Ῥυλικὸς βίος, ἄσμ. 3, λαϊκὸν δίκαιον.
160. **Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.** Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος Ῥγ. Βαρβάρας καὶ περικώρων. Ῥθηνᾶ 38 (1926) 139 - 193.
Ῥν σελ. 190 - 92 δημοσ. 1 παραμῦθι καὶ 1 ἄσμα.
161. **Δαφέρμος Μιχ.** Προλήψεις στὴν Ῥξό. ΠρομΠυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 41, σ. 7.
ἀρ. 43 σ. 7.
Παραδ. 1, λαϊκὴ ἱατρ., ἀστρολ., ἐμφδ. 1, δεισ. δοξασίαι.
162. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παρατηρήματα. ΠρομΠυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 36, σ. 7.
Ῥστρολ., λαϊκὴ ἱατρικὴ, δεισ. δοξασίαι.
163. **Κανδηλάπτης Γ.** Παροιμίαι καὶ αἰνίγματα ἐκ Χαλδίας τοῦ Πόντου. Λαογρ 9 (1926/28) 252 - 254.
Παροιμ. 12, αἰνίγμ. 10.
164. **Λουκόπουλος Δημ.** Φῶς ἀπὸ τοὺς μύθους μας. (Παροιμίες, αἰνίγματα, γλωσσοδέτες). Τόμ. Α', Ῥθῆναι 1926, 8ον, σελ. 80. [παραμ. 356, αἰνίγμ. 64, λογοπαίγν. 14] — Νεοελληνικὴ μυθολογία, τόμ. Β', Ῥθῆναι 1926, 8ον, σελ. 100. [ἀμασύνθεαις τῶν λαογρ. κειμένων]. (Πεδικὴ βιβλιοθήκη ἀρ. 18).
Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 296 - 297 (Σ. Π. Κυριακίδης).
165. **Νίτσος Νικὼλ.** Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ῥπειρῷ κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ. Ῥν Ῥθῆναις 1926, 8ον, σελ. 400.
Γενικά ἱστορικά σ. 1 - 48, ἀποδημίαι σ. 48 - 50, μαγικαὶ καὶ δεισ. συνήθ. καὶ δοξασ. σ. 352 - 353, ἄσμ. σ. 148 - 150, 155, 159, 165, 190 - 227, 243 - 45, 348 - 352, μετεωρ. σ. 38, παραμ. σ. 228 - 40 [3], παροιμ. σ. 175 - 189 [77], αἰνίγμ. σ. 240 - 41 [2], λογοπαίγν. σ. 241 - 43, εὐχαί, χαιρ., κατάρ., ὄρκοι σ. 163 - 174, γλῶσσα (συνθημ. γλῶσσαι) σ. 291 - 96, χοροὶ σ. 158, γέννησις - γάμος - τελευτὴ σ. 106 - 137, 354, λατρεία σ. 138 - 157.
Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 284 - 285 (Σ. Π. Κυριακίδης). Λαογρ 10 (1929/32) 270 - 272 (Σ. Π. Κυριακίδης). Ῥπειρ. Χρον. 2 (1927) 315 - 17 (Χρ. Ι. Σούλης).
166. **Πασχάλης Δημ. Π.** Λαογραφία τῆς νήσου Ῥνδρου. ΑΗ 2 (1926) 97 - 117.
Γέννησις, ἔθορκ. 1, παραδ. 2, μαντ., δεισ., λατρεία, δίστ. τοῦ Κλήδονα 20.
167. **Φορμόξης Δ.** Ῥ ἀποκρηὰ καὶ Ῥ γέννησις τοῦ μπαλέττου. Κυριακὴ ἔτ. Α (1926/27) ἀρ. 13, σ. 3.
168. **Δέφνερ Μιχ.** Ῥδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Κρήτην. Μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Ῥν Ῥθῆναις [1929], 8ον, σελ. ζ' + 256. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 49).
Οἰκία καὶ καλύβαι, σ. 105 κέξ., εἰδήσεις περὶ τυροκομίας σ. 105, 114 κέξ., γεωργίας, σ. 162 κέξ., μελισσοκομίας σ. 164 κέξ., 167, δεισιδαίμονες δοξασίαι καὶ ἔθιμα σ. 146 κέξ., παραδ. σ. 47, 111, 121 [3], ἄσματ. σ. 77, 128 [2].
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929 - 32) 292 (Σ. Π. Κυριακίδης).

169. **Βλαχογιάννης Γιάννης** 'Ιστορική 'Ανθολογία. 'Ανέκδοτα - γνωμικά - περίεργα - άστεία εκ του βίου διασήμεων 'Ελλήνων, 1820-1864. 'Αθήναι 1927, 8ον, σελ. λδ' + 345.
Μῦθοι, παροιμ., ἐν προλόγῳ περὶ εὐτραπ. διηγήσεων.
Κρίσις : Λαογρ 9 (1928/32) 617 - 618 (Σ. Π. Κ/υριακίδης/).
170. **Heuzy Leon** Excursion dans la Thessalie Turque en 1858. Paris 1927, 8ον μικρ., σ. II + 191.
'Εν σ. 42 καὶ 44 περὶ ὄνόμ. *Γυφτόκαστρο*, ἐν σ. 54 κέ. περὶ παραδ., ἐν σ. 56 κέ. περὶ τοῦ ἔξμ. τοῦ κάστρου τῆς 'Ωριάς, σ. 62 δίστιχον, σ. 30 κέ. περὶ ἐθίμων τῆς Καθαράς Δευτέρας εἰς τὸν Τύρναβον, σ. 129 περὶ ἐθίμων κατὰ τὰς κηδείας εἰς τὴν Καλαμπάκαν, σ. 17 περὶ τῆς ἐνδυμ. τῶν γυναικῶν τῶν 'Ιουδαίων τῆς Λαρίσσης, σ. 75 τῶν γυναικῶν τῶν Καραγγούνηδων, τοῦ Βλοχοῦ, τοῦ 'Αλίφακα, σ. 108 τῶν Βλάχων γυναικῶν τοῦ Γαρδικίου, σ. 112 τοῦ Χαλικίου, σ. 122 τῆς Καλαμπάκας. 'Εν σελ. 67, 106 περὶ γαμηλιῶν ἐθίμων κτλ.
Κρίσις : 'Ελληνικά 1 (1928) 212 - 217 (Π. Μ. Κοττογιάννης/).
171. **Μονογυιὸς Εὐάγγ. 'Λ** Τὰ Μυκοκάρικα. 'Απογραφὰ τῆς Μυκόνου). 'Εν 'Ερμουπόλει Σύρου, 1927, 8ον, σελ. η' + 79.
Δεισιδ. δοξ. καὶ σινήθ. σ. 50-53, μαντ. σ. 53; ἀπορρ. σ. 51, 53, 55, ἔξμ. σ. 12-18, 21-22, 34-50 [22], δίστ. σ. 36-37, παροιμ. σ. 60-70 [3], παροιμ. σ. 28-29, 57-59 [102], λογοπ. σ. 23, αἰνίγμ. σ. 54 [7], εὐχαι-χαῖρ. σ. 33-34, γέννησις - παιδίον σ. 1-23, λατρ. σ. 29-30, 34-38, 56, κοιν. ὄργ. σ. 25-26, 30-32, παιδιαὶ σ. 19-21 [8].
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 609 (Σ. Π. Κ/υριακίδης/).
172. **Πασχάλης Δημήτριος** 'Η 'Ανδρος ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Τόμος Β', ἀπὸ τῆς Φραγκοκρατίας μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. 'Εν 'Αθήναις 1927, 8ον, σελ. 446 + 2 ἄ. ἄ.
'Απὸ σ. 196 - 284 εἰδήσ. κοιν. ὄργαν., λ. δικαίου, ὀνόματα.
173. **Γερογιάννης Κ.** Γοργῶ ἢ Μέδουσα; ΑΕ ἔτ. 1927 - 28, σ. 128 - 176.
Μελέτη περὶ λαϊκῆς πίστεως, μαγείας κλπ.
174. **Ζήκος 'Αστέρ.** Δεισιδαιμονίες καὶ βασκανίες τοῦ 'Ιλνιρίμ τῆς 'Αδριανουπόλεως, Θρακ 1 (1928) 452 - 453.
Προλήψεις καὶ δεισ. δοξασίαι, μαγεία.
175. — 'Αδριανουπολίτικα. Θρακ 1 (1928) 210 - 213.
Νανουρ. 6, δίστ. 12, λογοπαίγν. 8, αἰνίγμ. 9.
176. **Μαρίνης Κώστας** Τὸ χωριό. Λαογραφικὴ μελέτη. Ν 'Εστ 1 (1927) 788-792, 863 - 867, 929 - 953, 992 - 995. 2 (1928) 81 - 85, 127 - 130, 180 - 184, 257 - 262, 308 - 310, 360 - 363.
Εἰδήσεις ἐκ τοῦ ποιμην. καὶ γεωργ. βίου, 1 ἐπωδή, 1 παράδ., ἔθιμα γάμου, λατρεία, παιδίον, τελευτὴ καὶ περὶ τροφῶν.

177. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Δεισιδαιμονίες Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Θρακ 1 (1928) 447 - 452.
Δεισιδ. δοξασίαι, λατρεία, μαντεία, μαγεία, λαϊκή ἰατρική, παιδίον.
178. **Παρχαρίδης Ἀθ. Ι.** Ἄσματα καὶ δίστιχα ποντικά. Λαογρ 9 (1926/28) 601 - 609.
Ἄσμ. 5, δίστ. 65.
179. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπινίκη** Σύμμικτα λαογραφικά. Θρακ 1 (1928) 403 - 421.
Γέννησις, βασκανία, ἐπιδ., γάμος, δεισιδ. συνήθ., λατρεία, λογοπαίγν. 9.
180. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ρουμλούκι. Σπίτι καὶ φορεσιὰ [μετὰ 4 εἰκόνων]. Ν᾽Εστ 2 (1928) 22 - 23.
181. **Χατζηπαναγιώτης Δημ.** Δημῶδεις δοξασίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειες ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη. Θρακ 1 (1928) 189 - 198.
Λατρεία, γέννησις, βασκανία, μαντική, ἀστρολογία.
182. **Ἀνδριώτης Ν.** Λαογραφικά τῶν Ἰονίων νήσων. Ν᾽Εστ τόμ. 6 (1929) 510 - 514, 569 - 572.
Κοιν. ὁργάνωσις, παροιμίαι 104.
183. **Βέης Ν.** Ἕλλας [κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίᾳ]. Ἐλευθερουδάκη, Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, τ. 5 (1929) σ. 290 - 309.
Ἐνδιαφέρει καὶ διὰ τὰς εἰδήσ. περὶ κοινῶν ὁργάν. καὶ λαϊκ. δικαίου κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.
184. **Παπαδόπουλος Ἀνθ.** Κρίσις διαγωνισμού [Γλωσσ. καὶ λαογρ. ὑλικοῦ ἐκ Πόντου]. ἈρχΠόντ 2 (1929) 237 - 38. 3 (1931) 233 - 35. 8 (1938) 235 - 38.
Οἰκ. σκευή, ὀνόματα κτλ.
185. **Δραγοῦμη Ἰουλία** Παραδόσεις καὶ παραμύθια. Ἀθήναι, ἐκδ. οἶκος «Ἀγκυρα», σχ. 8ον, σελ. 164 + 4 ἄ. ἄ.
Πλὴν τῶν ἀρχαίων διεσκευασμένων μύθων, δημοσ. καὶ 9 νεώτεροι παραδ. καὶ 3 παραμ.
186. **Διγυρὸς Γ.** Τὸ Κινίκ. Πέργαμος, 1929, 8ον, σ. 289 - 306.
Ἡθῆ σ. 292, γάμος σ. 293, χοροὶ σ. 295, ἐνδύμ. σ. 296, παροιμ. σ. 299 [20], αἰνίγμ. σ. 300 [28], κατάρεις σ. 302, εὐχαὶ σ. 302, δεισιδ. δοξασίαι σ. 303, ἔσμ. σ. 304 [1], μουσ. ἔσμ. σ. 304.
187. **Δουκόπουλος Δημ.** Στ' Ἀγραφα. Ἐνα ταξείδι με εἰκόνες. Ἐν Ἀθήναις (1929) 8ον, σελ. 190. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 57), Δημοσ. τοπων. καὶ παραδόσεις.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 293 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
188. **Μαρίνης Κώστας Π.** Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸ χωριὸ μας. (Λαογραφικὴ μελέτη). Ἀθήνα 1929, 8ον, σελ. 195.

Βίος ποιμεν. σ. 5 ἐξ. 17 καὶ γεωργ. σ. 27 ἐξ., 54 ἐξ., γέννησις σ. 47 ἐξ., γάμος σ. 13, 93 ἐξ., ἔθιμα σ. 19, 83 ἐξ., 108 ἐξ. κ. ἄ.

Κρίσεις: ἙλληΓράμματα 5 (1929) 626 (Γ.Κ.). Ν᾽Εστ τόμ. 6 (1929) 1109-1110 (Σταῦρος Κούρτης).

189. **Mirambel André** Étude descriptive du parler maniote méridional. Paris 1929, 8ον, σ. XII + 268.

Ἔνδ., οἰκία, λαϊκὸν δίκαιον, κοιν. ὄργάν., παιδίον, γάμος, τελευτή.

Κρίσεις: BZ 31 (1931) 363-370. (G. Hadzidakis). Byzantion 5 (1929/30) 676-678.

190. — Μάνη καὶ Μανιάτες [μετάφραση Μιχ. Δ. Στασινοπούλου ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ συγγρ. «Étude descriptive du parler maniote méridional», Paris 1929, 8ον, σελ. 266]. Ν᾽Εστ τόμ. 7 (1930), 341-346, 413-418.
Πλὴν τῶν ἄλλων δημοσ. καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἔνδυμα, τὴν κατοικίαν, τὸ δίκαιον, τὴν κοινων. ὁργάνωσιν, τὸ παιδίον, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν.

191. **Παπαδόπουλος Νικ.** Ἑκκλησιαστικαὶ σελίδες ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Χρ Ἡμ 6 (1929) 119-144.

Ἐν σελ. 123-126 μελέτη στίχων τοῦ ἀπὸ τοῦ Παπαφλέσσα σ. 129-130 βαπτιστ. ὀνόμ.

192. **Παπαϊωαννίδης Κ.** Α'. Δημοτικὰ ἄσματα, ἀδόξενα ἐν Σφζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης [3]. Θρακ. 2 (1929) 162-163. — Β'. Δίστ. [20]. Αὐτόθι, σ. 154-155. — Γ'. Παραμύθια [2]. Αὐτόθι, σ. 155-161. — Δ'. Παραοίμαι [175]. Αὐτόθι, σ. 161-172. — Ε'. Αἰνίγματα [63]. Αὐτόθι, σ. 172-178. — Στ'. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Αὐτόθι, σ. 178-182. [Παράδ. 1 (σ. 182)].

193. **Παπασπύρου Παναγ. Β.** Λαογραφικὴ συλλογή. Ἡπειρ Χρον 4 (1929) 157-175.

Παράδ. 7, εἰδήσεις διὰ τὸ παιδίον, τὸν γάμον, τὴν τελευτήν, τὴν μαντικὴν, τὴν μαγειάν, κατάρ. 26, ἔσμ. 8.

Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 240 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).

194. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Σύμμικτα λαογραφικὰ Ἀνδριανουπόλεως. Θρακ 2 (1929) 428-439.

Παιδικὰ ἔσμ., λογοπαίγνια, δεισιδαιμ., ὄρκοι, εὐχαί, κατάρα, ὕβρεις, μαντικὴ, δοξασίαι περὶ ἁγίων, λατρεία, παραδόσεις.

Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 255 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).

195. **Πέργαμος** (1300 π. Χρ.-1922). Μὲ εἰκόνας. Ἐκδόσεις «Κοινότητος Περγάμου». Μυτιλήνη 1929, 8ον, σελ. 352.

Ἐν σ. 233-306 δημοσ. καὶ ἔσμ. 3, 2 Περγαμηνὰ αἰνίγμ. βυζαντινῆς ἐποχῆς, εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὸ παιδίον, ναυουρίσματα 12, εἰδήσεις ἀφορῶσαι εἰς τὸν γάμον, γαμήλια ἔσματα, προλήψεις καὶ δεισιδαίμ. συνήθ., λατρεία, ἔθιμα ταφῆς, παροιμίαι, εὐχαί, νεώτ. αἰνίγμ. κτλ.

Κρίσεις: Λαογρ. 10 (1929/32) 610-611 (Σ. Π. Κυριακίδης).

196. **Σαλβάνος Γεράσιμος Ι.** Λαογραφικά σύλλεκτα ἐξ Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ 10(1929/32) 113 - 163.
Δημοσ. : ἐξορκισμοὶ 14, φυλακτὰ 4, ἰατροσόφια 24, ὄρκοι 28, κατάραι 91, ἐπιφωνήσεις 12, χαιρετ. 22, δίστ. 3, εὐχαὶ 55, ποικίλαι δεισιδ. συνήθ. καὶ δοξασίαι, παραδ. 9, εἰδήσεις περὶ γεωργικοῦ βίου καὶ πολλὰ τοπωνύμια.
197. **Τσαβέας Θ. Ν.** Θιακιὰ λαογραφία. Παροιμίες—δημοτικὰ τραγούδια—ξόρκια. Ἑμ᾽ Ἰθ ἔτ. 2(1929) 95 - 113.
Παροιμ. 160, ἔσμ. 3, δίστ. 4, ξόρκια 11.
198. **Χατζόπουλος Κωνστ. Ν. (1873)** Σαράντα Ἑκκλησιῶν σύμμεικτα λαογραφικά. Θρακ 2(1929) 440 - 456.
Δεισ δοξασίαι, μαντική, παραδόσεις, γάμος, λατρ., εὐχαί, κατάραι.
199. Ἀργεΐτικες προλήψεις. Ἀργ᾽ Ἑμ ἔτ. 1930, σ. 27.
Δημοσ. καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν.
200. **Ἀργης Α.** Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν παλαιὰν Ἀγχίαλο, Ἀθήνα (τύπ. Κ. Φιλίππιδη), 1930, 8ον, σελ. 51.
Ἐν σ. 19-25: Τὰ κάλαντα (περιγραφαὶ ἐθίμων καὶ ᾄδμ. 2), σ. 26-28 εἰδήσεις περὶ λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς, σ. 31-33 λατρ.-εἱμίμα, σ. 42-44 παιδιαί.
201. **Βρόντης Ἀνάστ.** Τῆς Ρόδου παραδόσεις καὶ τραγούδια. Ἐν Ρόδῳ 1930, 8ον, σελ. 102.
Ἄσμ. σ. 59-102 [46], δίστ. σ. 99-102 [38], παραδ. σ. 11-55 [75].
Κρίσεις : Λαογρ 11(1934/37) 307-308 (Σ. Π. Κωνσταντίνου).
202. **Δρακίδης Γεράσιμος** Ροδιακοὶ ἀντίκαλοι. Ἐν Ἀθήναις 1930, 8ον μικρ., σελ. 60.
Ἐν σ. 46-57 χελιδόνισμα, ὀνόματα χορῶν, παιδιῶν, ἀνέκδοτον 1 καὶ δημῶδες ἄσμα : Ὁ Σαρακινός.
203. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Ροδίτικες ἐντυπώσεις. Ἀρχάγγελος. ΡΗ ἔτ. 1930, σ. 124-134.
Περιλαμβάνονται ὀνόμ. ἁγίων, τοπων., 2 παραδ., 63 δίστιχα.
204. **Δουκόπουλος Δημ.** Στὰ λημέρια τοῦ Κατσαντώνη. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 153-166.
Παραδ. καὶ τοπωνύμια.
205. **Μουστάκας Δ. Ε.** Λαογραφικά τῆς Ἀνδρου. ΑΗ ἔτ. 5(1930) 127-147.
Ἀνέκδ. 2, παραμ. 2, ἔσμ. 2, δίστ. 185, νανουρ. 15, μοιρολόγ. 4.
206. **Πέρδικα Νίκη Δ.** Σκῦρος. Ν᾽ Εστ τόμ. 7(1930) 461-466, 525-529, 596-598.
Λαϊκὴ λατρεία, παιδιόν, γάμος καὶ δίστιχα, 6 σχεδιάσματα καὶ 1 φωτογραφία ἐκκλησιῶν καὶ λαϊκῶν σπιτιῶν τοῦ Ντίνου Φωτόπουλου καὶ 2 φωτογρ. ἐσωτερικοῦ οἰκιῶν τοῦ Ν. Ζωγράφου.
207. **Σπανδωνίδης Πέτρος Σ.** Μελένικος. Ὁ νεκρὸς Μακεδονικὸς ἀκρίτης. Θεσσαλονίκη 1930, 8ον, σελ. 192.

Οικία σ. 100-103. ένδυμα σ. 105-107. τροφαί σ. 104-105. βιοτεχν. σ. 117-18. δοξα-
σάι σ. 87. μαγ. σ. 82, 126-27. μαντ. σ. 126. άσιρολ. σ. 126. δημ. ιατρ. σ. 123-25.
ἄσμ. σ. 59-82. παραμ. σ. 88-92 [4]. παραδ. σ. 86-87 [9]. αιν. σ. 93-94 [17]. εὐχαί - κατάρ.
σ. 82-86. γλῶσσα (ὄνόμ. τόπων) σ. 94-99. μουσ.-χορ. σ. 127-28. γένν.-γάμ.-τελευτή
σ. 113-17. λατρ. σ. 60-63, 119-123. κοιν. ὄργ. σ. 107-112. δίκ. σ. 118-19, 183-192.
Κρίσις: 'Αθηνά 42 (1930) 255-257 (Γ. Ν. Χατζιδάκης). Λαογρ 10 (1929/32) 610 (Σ. Π.
Κυριακίδης).

208. **Σπυριδάκης Γεώργ.** Λαογραφικά σύμμεικτα ἐκ Κατσιδονίου Σητείας. Κρη-
τικά 1 (1930/33) 45-49, 189-239.

Αινίγμ 3, λογοπαίγν. 8, εὐχαί 5, ἄσμ. 14, δίστ. 614.

209. **Χαλιορής Νικόλ. Γ.** Ὑδραῖτικοι θρύλοι. Ἑορταστική ἔκδοσις στὰ ἑκατὸ χρό-
νια τῆς ἀνεξαρτησίας μας. Πειραιεύς, τυπογρ. Ἰ. Σορωτοῦ, 1930, 8ον, σελ. 176.
Λογοτεχν. διασκευὴ διαφόρων τοπικῶν ἱστορικῶν διηγήσεων καὶ ἀνεκδότων ἀναφερο-
μένων εἰς ἱστορικά πρόσωπα τῆς νήσου. Σποράδην ὑπάρχουν μερικαὶ παροιμίαι, πα-
ροιμιώδεις φράσεις, στίχοι ἁσμάτων καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἐκ τῆς γλώσσης καὶ λαογρα-
φίας τῶν Ὑδραίων ἐν τέλει καὶ λεξιλόγιον.

210. **Κορρές Στυλ. Γ.** Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῶν Κυκλάδων (Κωμιακὴ Νάξου).
Δεισιδαιμονίαι. Κυκλ. ἔτ. 1 (1930/31) 142-145.

Μαντική παιδίον καὶ τελευτή.

211. **Αλεξιάδης Κωνστ.** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι Ἰνέπολεως. Ἀρχ. Πόντ 3
(1931) 195-220.

Δεισιδ. δοξασαίαι καὶ συνήθειαι, λατρεία.

212. Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μουδανιὰ καὶ τὰ γύρω. Ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου
προσφύγων Μουδανιῶν. Θεσσαλονίκη 1931, 8ον, σελ. 347.

Ἀνμνηστικὸν τεῦχος ἐκδοθὲν ἐπιμελεία Νικ. Φαρδῆ. Περιλαμβάνει παραλλαγὴν τοῦ
παραμ. τῆς δεσμεύσεως τοῦ Χάρου ἐπὶ δένδρου ὑπὸ γραιίας, παραδ. περὶ εὐρέσεως εἰ-
κόνων καὶ ἁγιασμάτων, περιγραφὴν ἐθίμων τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Φώτων, 6 ἄσμ., ὧν
τὰ δύο νόθα, γαμήλιά τινα καὶ νανουρίσματα. Εἷς τινα ἐξ αὐτῶν σημειώνεται καὶ ἡ
μουσική.

Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 611-612 (Σ. Π. Κυριακίδης)).

213. **Γαβαλᾶς Ζαφ.** Ἡ νήσος Σίκινος μετὰ εἰκόνων καὶ γεωγραφικοῦ πίνακος. Ἐν
'Αθήναις, 1931, 8ον, σελ. 96.

Ἐνδιαφέρουσα καὶ λαογραφικῶς διὰ τὰ τοπων., ὀνόμ. βαπτιστικά ἐπώνυμα καὶ τινὰς
παραδόσεις.

Κρίσις: Ἑλληνικά 5 (1932) 226 (Σ. Β. Κουγέας). Λαογρ 10 (1929/32) 610 (Σ. Π. Κυ-
ριακίδης)).

214. **Ζαῖρης Θέμελης Μ.** Πλήρη δημῶδη ἄσματα καὶ μαγγανεῖαι Ἀλικαρνασσοῦ.
'Αθήναι, 1931, 8ον, σελ. 90.

ἄσμ. 23, ἐπφδαί 5.

215. **Κορδατός Γιάννης** Τὸ Πήλιο — λαογραφικά καὶ ἱστορικά. Ν Ἑστ τόμ. 9 (1931) 7-12, 73-77, 135-139, 200-204, 248-253, 304-309.
Ἄσματα, εἰδήσεις περὶ γάμου μετὰ γαμ. ἄσμ., τοπων. καὶ φωτογρ. τοπ. ἐνδυμασιῶν.
216. **Κυριαξῆς Ν. Γ.** Λαογραφικά σημειώματα. Κυπρ Χρον 8 (1931) 189-210.
Σελ. 182 μῦθοι 1, σ. 190 ἐπῳδαὶ 2, σ. 191 προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, σ. 192-196 παροιμ. φράσεις, σ. 197-202 ἀντιλαβαὶ (κατάροι).
217. **Οἰκονομίδης Δημ. Η.** Ἀργυρόπολις. Ἀρχ Πόντ 3 (1931) 145-194.
Γενικὴ χωρογραφικὴ μελέτη. σ. 183 ἄσμ. 1, σ. 180 κῆξ. ἐπαγγέλματα.
218. **Παπαχατζόπουλος Ἀριστ. Δ.** Λαογραφία τοῦ Κεραμιδίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου. Θεσσ Χρον 2 (1931) 114-138.
Λατρεία, ἄσμ. 16.
219. **Πολίτης Ν. Γ.** Λαογραφικά σύμμεικτα. Τόμος Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1931, 8ον, σελ. 393. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Δημοσιεύματα Λαογραφικοῦ Ἀρχείου ἀρ. 6).
Ἀναδημοσίευσιν μελετῶν τοῦ συγγρ.: γέννησις-γάμος-τελευτή, δεισιδ. δοξασίαι, λαϊκὴ ἱατρικὴ, λατρεία, μαγεία, μαντικὴ, μετεωρολογία.
Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 594-595 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). BZ 35 (1935) 83-84 (Fr. Pfister). Byzantion 11 (1936) 371-373 (Κ(υριακίδης)).
220. **Σπυρόπουλος Νικόλ. Κ.** Τὰ ἄσματα τῆς Θεσσαλίας. Ἱστορικά καὶ Λαογραφικά Σημειώματα. Θεσσ Χρον 2 (1931) 169-184.
Τοπωνύμια καὶ εἰδήσεις περὶ ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν σχετικαὶ μὲ δημ. ἄσματα.
221. **Χαλιορῆς Νικ. Γ.** Ὑδρεῖκα λαογραφικά, ἴητοι (ἦθη, ἔθιμα, δεισιδαιμονίες, προλήψεις) στὴν Ὑδρα. Πειραιεύς, 1931, 8ον, σελ. 178.
Γάμος σ. 29 ἐξ. γέννησις σ. 57 ἐξ. λατρεία σ. 90 ἐξ. ναυτικά σ. 135 ἐξ. ποικίλα ἔθιμα καὶ δεισ. δοξασίαι σ. 146 ἐξ.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 714-717 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
222. Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ἡ Δωδώνη Α' (1931/32) 117-119.
Παροιμ., περιπαίγματα, δίστιχα κλπ.
223. Λιανοτράγουδα, δίστιχα καὶ συλλογὴ νέων ἄσμάτων δημωδῶν καὶ νεωτέρων ἐρωτικῶν. Ἀθῆναι, ἔκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, ἄ.ἔ., σχ. 8ον, σελ. 48.
Ἄσματα 11, δίστ. 431, ἄσμ. νεώτερα 4.
224. **Ἀναγνωστόπουλος Γ.** Κρεββατᾶδες καὶ Λακεδαίμων. Λακωνικά, τεῦχ. Α' (1932) 173-290.
Ἐν σ. 192-195 δημοσ. μία διαθήκη, σ. 241-242 «κατάλογος ὀνομάτων» καὶ ἐν σ. 286-290 6 ἔγγραφα ἀγωγῶν.
225. **Κλεάνθους-Παπαδημητρίου Μυρσίνη** Παλινδία μὲ τραγούδια ὀργανωμένα μὲ βάση τὴν ἀρχὴν τῆς ἐργασίας γιὰ παιδιὰ ὡς 12 χρόνων. Ἀθήνα, 1932, 8ον, σελ. 552.
Μέρος τῆς ὕλης λαογραφικοῦ περιεχομένου. Πλὴν τῶν παιδιῶν δημοσιεύονται καὶ δημῶδεις μελωδίαι εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν.

226. **Λιουδάκι Μαρία** Στῆς γιαγιάς τὰ γόνατα. Ἐν Ἀθήναις, 1932, 8ον, σελ. 122.
ἄσμ. σ. 14, 21, 29, 41, 50, 62, 80, 112 [10]. δίστ. σ. 104-5 [14]. αἰνίγμ. σ. 40, 41, 42, 61, 80 [23]. λαϊκὴ ἐπιστῆμη σ. 51, 93. λογοπαίγν. σ. 28, 42, 105. παραμ. σ. 5, 15, 23, 30, 43, 52, 63, 72, 81, 94, 107, 113 [12]. παροιμ. σ. 50, 122 [14].
227. **Μιχαηλίδης Νουάρος Μιχ. Γ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1932, 8ον, σελ. 397. τόμ. Β', Ἀθῆναι 1934, 8ον, σελ. 508.
Οἰκία Β' 342-363. ἔνδυμα Β' 307-326. τροφαὶ Β' 215-37. βίοι (γεωργ., ποιμ., μελισσοκ.) Β' 13-123. φυσικὸς καὶ θαλάσσιος κόσμος (χλωρίς καὶ πανίς) Β' 364-400. βιοτεχνία καὶ λαϊκ. τέχνη Β' 238-290, 327-341. θρησκ. καὶ δεισ. δοξασ. καὶ συνήθ. Α' 170-198. Β' 291-97. μαγεία Β' 193-195. ἐπῳδαὶ Α' 145-146, 153-169. μαντ. Α' 175 ἐξ. ἄστρ. καὶ μετεωρ. Α', 142 ἐξ., 186-189, 233-34, 236-37. δημ. ἱατρικὴ Β' 298-306. ἄσμ. Α' 8-72, 139-142, 143, 144-153. μῦθοι-παραμ., εὐτρ. διηγ. Α' 266-389. παροιμ. Α' 142 ἐξ., 344-389. παραδ. Α' 226-253. αἰνίγμ. Α' 390-394, εὐχαὶ-χαιρετ., κατάρραι, ὄρκοι Α' 199-225. γλῶσσα (ὀνόμ., ἐπών., παρών.) τοπωνύμια Β' 409-495. Β' 124-186. γέννησις, γάμος, τελευτὴ Α' 73-116, 119 ἐξ., λατρεία Α', 19 ἐξ. 117 ἐξ. Β' 291-97. δίκαιον Β' 401-495. παιδιαὶ Α' 147 ἐξ. Β' 187-214.
Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 298-301 (Σ. Π. Κρυακίδης). Ἑλληνικά 7 (1934) 168 (Κ. Ἀμαντος). Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 580-581 (Γ. Βαλέτας). Ν' Ἔστ τόμ. 13 (1933) 452-453 (Νίκος Ἀνδριώτης). Ν' Ἔστ τόμ. 18 (1935) 982-983 (Μαρίνη Καραῖς). Βλ. 12 (1936) 151 (Γ. Π. Ἀγαπαστασιάνος). Εὐρασία 8 (1932) τεύχ. 166, σ. 1641-1642 (Α. Καμπάνης). Φιλολ. Νέος Κόσμος, τόμ. Α' (1935) σ. 236-39 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
228. **Παπακωνσταντίνου Δημ.** Ἱστορικὰ, λαογραφικὰ κλπ. ἐκ Τρικκέρων. Θεσσ Χρον 3 (1932) 183-191.
Τοπωνύμ. (σελ. 183) καὶ περιγρ. πανηγύρεως τῆς Θεοτόκου (σ. 191).
229. **Ζήσης Σπύρος** Ἀπὸ τὴν Ἀργιθέα. Θεσσ Χρον 4 (1933) 166-173.
Τοπων. 93, αἰνίγμ. καὶ λογοπαίγν. 29.
230. **Μινώτου Μαριέττα** Τραγούδια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Ἰόν Ἀνθ 7 (1933) 145-192. 8 (1934) 1-45. 9 (1935) τεύχ. 93-94, σ. 1-8, τεύχ. 95-98, σ. 1-8.
ἄσμ. 152, δίστ. 518, 1 ἐπῳδή, 1 προσευχή.
231. **Δαμπίνης Δημ.** Ἑλληνισμοὶ τῆς Ν. Ἰταλίας (Grecia Salentina). Ἀθῆναι 8ον, σελ. β' + 78.
ἄσμ., δίστ. καὶ εἰδήσεις περὶ γάμου καὶ τελευτῆς.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 296-298 (Σ. Π. Κρυακίδης).
232. **Ντεληγιάννης Β. Ν.** Σύμμεικτα λαογραφικά. Θρακ 4 (1933) 222-233.
Ἐπῳδ. 4, μαγεία, λατρ., ἄσμ. 4, γάμος.
233. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἀνδριακὸν γλωσσάριον ἢ λέξεις καὶ φράσεις ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς κοινῆς ἐν Ἀνδρῶν λαλιᾷ. Ἐν Ἀθήναις, 1933, 8ον, σελ. 122.
Παροιμ., δίστ., λεξ., δημῶδ. ἱατρικὴ, ὀνόμ. φυτῶν κλπ.

234. **Pernot Hub.** Étymologies byzantines et Néo - Helléniques. Byzantion 8 (1933) 244 - 245.
Ἑτυμολογία τῆς λ. δρολάπι = βόρειος ἄνεμος καὶ τῆς φρ. : περιζῶοι νά' ναι = ζωὴ σὲ λόγου τους.
235. **Πλιάτσικα Ἐφῃ** Σύμμεικτα λαογραφικὰ Ἀβδημίου Θράκης. Θρακ 4 (1933) 240 - 266.
Δίστ. 102, ναουρ., ἄσμάτ. παιδ. 8, ταχταρ., αἰνίγμ. 21, ἄσμ. 12, λογοπαίγν. 7.
236. **Ράμφος Ἰωάνν. Σπ.** Κιμωλιακὰ (Ἀναμνηστικὸν τεύχος) ἐπιμελεῖα —. Ἀ-
θῆναι, ἀφελγ (1933), 8ον, σελ. 56+1 χάρτ.
Κοιν. ὄργάν., λαϊκ. δίκαιον, βιβλιογραφία.
237. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα (ἐκ Περβολακίων Σητείας).
Κρητ Μελ 1 (1933) 47-58.
Εἰσαγωγικὰ περὶ σπουδῆς τῆς γλώσσης καὶ τῆς λαογραφίας (σ. 47-50). ἄσμ. 5. αἰνίγμ.
15. παροιμ. 10. εὐχαὶ 1. δίστ. 10.
238. **Φιοράκης Στυλ.** Σύμμεικτα ἐκ τοῦ χωρίου Ἀβδοῦ Πεδιάδος. Κρητ Μελ 1
(1933) 101 - 102.
ἄσμ. 2, ἐπῳδαί 3, δεισιδ. δοξασ. 7, τοπων. 1.
239. **Δαφέρομος Γεώργ. Φ.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρρ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 236, σ. 7.
Ναυσομ. 1, δίστ. 2, ὄργαι - κατάρ. 3, δεσπ. δοξασίαι.
240. **Καμπούρογλους Δημ. Γρ.** Δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος ἐπὶ Τουρκοκρατίας.
Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) σ. 801 - 808. [Μελέτη].
Κοιν. ὄργάν., δίκαιον.
241. **Κ(υριακίδης) Σ. Π.** Πνευματικὴ ζωὴ [Α' Ὀρησεῖα. 1) Οἱ μῦθοι. 2) Λα-
τρεία. 3) Μαγεία. 4) Μαντική]. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) σ. 812 -
819. [Μελέτη].
242. — Λαϊκὴ λογοτεχνία. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) σ. 819 - 825 [Με-
λέτη].
Ἡ δημώδης ποίησις, ὁ πεζὸς λόγος, ἦτοι τὸ παραμῦθι, ἡ εὐτράπ. διήγησις, ἡ ἱστορία
καὶ ὁ μῦθος.
243. — Κοινωνικὴ ζωή. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 847 - 849. [Μελέτη].
Κοιν. ὄργάνωσις, δίκαιον.
244. — Λαϊκὴ ζωή. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 811 - 812. [Μελέτη].
Τροφαί, βίοι.
245. **Λουκόπουλος Δ.** Ξηρόμερο καὶ Βάλτος. ΗΜΕ ἔτ. 1934, σ. 129 - 154.
Παρατίθενται στίχοι δημωδῶν ἁσμάτων καὶ τοπωνύμια.
246. **Περάκη Στελιανή** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρρ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 219, σ. 7.
Προσευχ. 1, εὐχαὶ 2, δίστ. 4.
247. **Φουρέκης Πέτρος Α.** Συνήθειες ποὺ σβήνουν. ΗΜΕ ἔτ. 1934, σ. 291 - 307
Λατρεία, μαγεία.

248. **Δεληγιάννης Βασ.** Σύμμικτα λαογραφικά τοῦ χωρίου Δογὰν - κιόι Μαλγάρων. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 33 - 37.
ἄσμ. 9, παίγνια, λατρεία, μετεωρολογία.
249. **Κουρτίδης Κ.** Δημῶδεις δοξασίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ (1822 - 1860). Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 5 - 31.
Λατρεία, γάμος, τὸ παιδί, βασκανία, ἀστρολογ., μαντική, δεισιδ. δοξασίαι.
250. **Παρασκευόπουλος Χαράλ. Δ.** Σύμμικτα λαογραφικά ἐξ Ἀψάλου Ἑδέσσης. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 38 - 56.
Γέννησις, γάμος, τελευτή, ἄσμ. 12, δίστ. 12, αἰνίγμ. 13.
251. **Σκορδέλλης Βλ. (1873 ἔτ.)** Λαογραφικά Στενιμάχου. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 57 - 59, 79 - 80, 153.
Ἀσμάτια καὶ παιδιαὶ 12, νανουρ., λογοπαίγν., δεισ. δοξασίαι, παραδ. 2, τοπωνύμια, βαπτιστικά καὶ παρωνύμια.
252. **Φαρμακίδης Ε. Π.** Κυπριακὰ λαογραφικά σπουδάγματα. Κυπρ Γράμμ Α (1934/35) 606 - 607.
Ἑρμηνευτικά διὰ τὴν λέξιν «Τζύρις», κοινὰν, ὀρ. ἀνάσεις, λαϊκ. λατρεία.
253. ——— Ἡ συτζ'ά. Κυπρ Γράμμ Α (1934/35) 304 - 306.
Δημοσ. ὄνόμ. τῆς συτζ'ᾶ καὶ τοῦ κακοῦ τῆς παιδ. παροιμ. 3, παιδια.
254. **Βράννης Ἀναστ. Γ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν τῇ Ροδιτικῇ λαογραφίᾳ. Λαογρ 11 (1934/37) 216 - 245.
Παραδ. 8, ἄσμ. 6, δίστ. 18, λατρεία.
255. **Ζωηροῦ Πασσά Νοεμῆ Α.** Λαογραφικά σύμμικτα ἐκ Κερκύρας καὶ ἄλλων τόπων. Λαογρ 11 (1934/37) 112 - 130.
Γάμος, τελευτή, λατρεία, μαγ. καὶ δεισιδ. δοξ. καὶ συνήθ., ἔξορκισμοί, ὄνόμ. φαρμακ. φυτῶν.
256. **Πρωτοψάλτης Μαν. Γ.** Τραγούδια καὶ μοιρολόγια τῆς Καρπάθου. Λαογρ 11 (1934/37) 151 - 190.
ἄσμ. 42, δίστ. 121.
257. **Soyter Gustav** Neugriechische Lieder, Disticha und Sprichwörter aus der v. Haxthausen'schen Sammlung. Λαογρ 11 (1934/37) 191 - 215.
ἄσμ. 29, δίστ. 69, παροιμ. 82.
258. **Βατιμπέλλα Μαριέττα Ν.** Ὁ Στέφος ὁ βιολιτζῆς. Τὰ τουμπάκια ἢ μπαλόσια. Ἡ Λάκα κατὰ τὶς ἀποκρήες, οἱ ἀργατιές. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30 - 31, σ. 7 - 9.
Εἰδήσεις περὶ μουσικῆς καὶ λατρείας, δίστ. 24.
259. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** [Σύμμικτα]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 257 σ. 7. ἀρ. 258 σ. 7. ἀρ. 260 σ. 7. ἀρ. 261 σ. 7.
Δίστ. 12, λογοπ. 1, δεισιδ. δοξασ., παραδ. 1, κατάφαι 1, ἐμφδαί 1, διδακτ. διηγῆσ. 1, μαγ., παροιμ. 2, αἰνίγμ. 2.

260. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρρ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 262 σ. 7.
 άρ. 263 σ. 7.
 Παραδ. 1, παροιμ. 9, ζσμ. 2, δίστ. 11.
261. **Δεληγιάννης Β.** Μερικά έθιμα και τραγούδια τών χωρίων Δογάν - κιοϊ και Ρέμπιτις τής περιφερείας Μαλγάρων. Θρακ 6 (1935) 353 - 370.
 Γέννησις, τελευτή, λατρ., παραδ., μαγεία, μαντική, ζσμ. 9.
262. **Δημοτ. Σχολείον Καμαριώτου** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρρ έτ. ΙΑ' (1935)
 άρ. 252 - 253 σ. 7. άρ. 254 σ. 7.
 Άσμ. 3, δίστ. 26.
263. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Σύμμεικτα. Μύσων 4 (1935) 72 - 83.
 Έπφδαι 2 (σ. 81 - 82). παροιμ. 9 (σ. 72, 75, 78, 80). δίστ. 2 (σ. 75). τοπων. σ. 72, 73.
 λογοπαίγνια σ. 74. έπόνυμα και παρών. σ. 73, 74, 76.
264. **Κοντελιέρης Μιχ.** Ναξιωτικές παροιμίες, κατάρες - προλήψεις - δεισιδαιμονίες
 παροιμίες. Έπ Κυκλ Πολ 1 (1935) 103 - 106.
 Παροιμ. 26, κατάραι 4, ευχαί 5, δεισιδ. και μαντικ. ενέργειαι.
265. **Κυρμιζάκη Άγλατα** Μαζί με τους χωρικούς μας. Νεοελλ Άρχ Α' (1935)
 177 - 231.
 Παροιμ. 73, ζσμ. 15, έπφδαι 21, παραδ. 6, παραδ. 3, μύθ. ζώνων 3, ανέκδ. 7.
 Κρίσις: Ν Έστ τομ. 20 (1936) 1460 - Μανώλης Κριαράς.
266. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Άπ' τών 'Απόλλωνα στ' 'Απόλλωνα τής Ρόδου με
 τόν πινδαρικό ύμνο στο Ρόδιο περιαιώνικη Διαγόρα. Άλεξάνδρεια, 1935,
 8ον, σελ. 85.
 Άσματα 1, δίστ. τινι, παραδ., τοπωνύμια.
 Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 729 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
267. **Δονκόπουλος Δημ.** Ό Άπρίλης στο δημοτικό τραγούδι και τις παροιμίες.
 Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 32, σ. 4.
268. **Μαλανδράκη Κατίνα** Όσα θυμάμαι του παλαιοῦ καιροῦ: Έξοδος τών
 καραβιών άπ' τὰ Μπουγάζια. Οί ναύτισσες και τὰ καρδιοχτύπια των. Άπο-
 κρηάτικες διασκεδάσεις. Οί παντρειές τής Κιουρῆς τής Μαρουλῶς. Μυκ Χρον
 Β' (1935) φ. 28, σ. 3 - 4.
 Ναυτικός βίος, έθιμα λατρείας και γάμου.
269. **Μαμάκης Γιάννης** Λαογραφικά ανάλεκτα. (Ευχές - κατάρες - άπειλές - πα-
 ροιμίες - προλήψεις). ΘΓ έτ. 1935, τευχ. 1, σ. 16 - 17, τευχ. 2, σ. 25 - 26,
 τευχ. 5, σ. 19.
270. **Οικονόμος Λουΐζος Κ.** Λαογραφικά σύμμεικτα Ταῦφυρῖου Καλλιπόλεως.
 Θρακ 6 (1935) 319 - 349.
 Δεισιδ. δοξ. και συνήθ., γέννησις, γάμος, λατρεία, παίγνια, μαντική, ζσμ. 15, δίστ., μου-
 σική, 9 ζσμ.

271. **Παπαϊωάννου Ἰωάνν. Γ.** Ἰστιαικά. Ἀρχ Εὐβ Μελ 1 (1935) 106 - 137.
Ἄσμ. 52, δίστ. 7, ἐπωδ. 11, κατάραι καὶ βλασφημ., γάμος, λατρεία.
272. **Τζεδάκης Κ. Ἰ.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 246 σ. 7,
ἀρ. 247 σ. 7.
Προσευχὴ 1. ἄσμ. 1, δίστ. 12.
273. **Χαραλάμπους Χρῆστος** Λαογραφικὰ σύμμεικτα. Κυπρ Χρον 11 (1935)
330 - 334.
Λαϊκ. φιλοσοφία, 1 ἐπωδή, ἐρωτ. διάλογος (ἄσμα), δίστ. 24.
274. **Ἀποστολίδης Μυρτ. Κ.** Σημειώματα. Α'. Λαογραφικὰ Φιλιππουπόλεως καὶ
οὐχὶ Στενιμάχου. Ἀρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 238 - 242.
Ἄσμ. παιδ. 26, λογοπαίγν., δεισ. δοξασίαι.
275. **Δεληγιάννης Β.** Ἱστορικὰ σημειώματα καὶ παραδόσεις. Ἀρχ Θρ Θησ 2
(1935/36) 105 - 118.
Παραδ. 6, τοπων., λατρ., παιγν. 2, ἄσμ. 3.
276. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 260 σ. 7.
ἀρ. 261, σ. 7.
Διδακτ. διηγ. 1, μαγ., παροιμ. 2, ἀντίμ. 2.
277. **Κυριακὴς Μιχαὴλ** Γὰ τὴ «συντί» - Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 105 - 106.
Ὀνόμ., δοξασ. καὶ προλήψεις.
278. **Παπαχριστοδούλου Πολ. ΙΙ.** Ἦδη καὶ ἔθιμα. Δεισιδαιμονίες, προλήψεις
καὶ διάφορες συνήθειες Ἀδριανουπόλεως καὶ γύρω. ΙΙΙ. Παροιμίες καὶ πα-
ροιμιώδεις φράσεις Ἀδριανουπόλεως. ΙV. Παραμύθια Ἀδριανουπόλεως.
V. Γλωσσάριο Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1935/36) 159 - 193.
Προλήψεις, ἔθιμα γάμου, παροιμ. 148, παραμ. 2, γλωσσάριον.
279. **Πηλαβάκης Κ.** Κυπριακὴ λαογραφία. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 90 - 93.
Λατρευτ. ἔθιμα κατὰ τὸν Νοέμβριον, κατάραι, ἐρμηνεῖα παροιμίας, 3 ἀνέκδοτα.
280. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακὴ λαογραφία. Ὁ ἥλιος. Κυπρ Γράμμ Β' 1935/
36) 499 - 500. [Μελέτη].
Ὁ ἥλιος εἰς τὰς παραδόσεις, τὴν μετεωρ., τὸ παραμύθι, τὰς ἐπωδὰς.
281. **Χρηστίδης Ἀριστ. Α.** Γέννα, ἥτοι ἱστορικὸν σημειῶμα περὶ τῆς κόμης ταύ-
της τῆς Ἀν. Θράκης καὶ τῶν ἐντὸς αὐτῆς καὶ περὶ αὐτὴν ἀρχαιολογικῶν
Βυζαντινῶν σφζομένων μνημείων καὶ ἐρειπίων. Ἀρχ Θρ Θησ 2 1935/36)
119 - 147.
Δεισ. δοξασ., παιδιαὶ 2, λατρ., παραδ. 2, ἄσμ. 15, δίστ. 11.
282. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΒ' (1936) ἀρ. 265 σ. 7,
ἀρ. 266 σ. 7, ἀρ. 267 σ. 7, ἀρ. 268 σ. 7, ἀρ. 269 σ. 7, ἀρ. 270 σ. 7, ἀρ.
271 σ. 7, ἀρ. 272 σ. 7, ἀρ. 273 σ. 7, ἀρ. 274 σ. 7, ἀρ. 275 - 76 σ. 7, ἀρ.

- 277 σ. 7, ἀρ. 280 σ. 7, ἀρ. 284 σ. 7, ἀρ. 285 - 86 σ. 7, ἀρ. 287 σ. 7. — ξτ. ΙΓ' (1937) ἀρ. 289 σ. 7.
- Παροιμ. 34, παραδ. 2, δίστ. 139, ἄσμ. 3, παροιμ. 7, λαϊκά προβλήματα.
283. **Δραγουμένης Στέφ.** Ἡ παλαιὰ Ζάκυνθος. Ἴον Ἀνθ 10 (1936) 22 - 24.
Λατρεία, δεισ. δοξασίαι, τελευτή.
284. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Λεξιλόγιον. Μύσων 5 (1936) 81 - 89.
Λατρευτ. συνήθειαι σ. 82, 85, κτηνοτρ. σ. 83, λογοπαίγν. 1 (σ. 88), ἄσμ. 1 (σ. 89), τοπωνύμια σ. 83, 84, δίστ. 2 (σ. 83, 84) κ. ἄ.
585. — Σύμμεικτα ἱστορικά [ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης]. Μύσων 5 (1936) 52 - 70.
Ἔθιμα γεωργ. σ. 52, ἀνέκδοτα σ. 53, λαϊκοὶ ποιηταὶ σ. 64 - 66, δίστιχα 3 (σ. 68 - 69), παραδ. 3 (σ. 52, 53, 55), τοπων. σ. 64, περιπαίγματα σ. 67.
286. **Κυριαζῆς Νικ. Γ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα. Παίγνια. Αἰνίγματα. Κυπρ Χρον 12 (1936) 155 - 159.
Ἄσμ. 4, αἰνίγμ. 4.
287. **Kyriakides St. P.** Neugriechische Volkskunde, Volksdichtung, Volksglaube, Volkskunst. Mit Hinweisen auf die deutsche Volkskunde. Ein Vortrag gehalten in München, Thessalonike, 1936, 8^ο, σελ. 44 + XIV πιν.
Κρίσεις: Deutsche Literaturzeitung, Heft 40 (1936) 1582 - 1585 (Fr. Pfister). Hess. Blätter 35 (1936) 191 (H. Hepding). Mitteil. der Deutschen Akad. München, Heft 11 (1937) 273 (A. Steinmetz). Österreich. Rundschau, Januar 1938 (E. Auer).
288. **Μαθιουδάκης Γιάννης Ε.** Λουλούδα (Κρητικὰ χρονογραφήματα). Μὲ πρόλογον τοῦ κ. Ν. Β. Τωμαδάκη δ. φ. διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κρήτης. Χανιά 1936. Τυπογραφεῖον «Παρατηρητοῦ», 8^{ον} μικρ., σελ. στ' + 123.
Παραμ. 10, λατρεία καὶ ἀνέκδ. εἰς λογοτ. διασκευήν.
289. **Παπαναστασίου Εὐάγγ. Δ.** Λαογραφικὰ τοῦ χωρίου Ἁγίος. ἈρχΕὐβΜελ 2 (1936) 195 - 209.
Μαντική, ἐπφδ. 11, λατρ., γέννησις, τελευτή, μετεωρ., γλῶσσα, παραδ. 1, ἀνέκδ. 1, παροιμ. 116.
290. **Παρασκευαῖδης Χρῆστος** Ἡ παλαιὰ Ἁγία Παρασκευή. Ἱστορικά, γενεαλογικὰ καὶ λαογραφικὰ ἀνάλεκτα. Ἐν Μυτιλήνῃ (1936), 8^{ον}, σελ. 168.
Ἀποδημιαὶ σ. 32 ἐξ. βιοτεχνία σ. 58 - 65, 100 - 116. παραδ. σ. 130 - 37 [4]. γλῶσσα (ἐπών.) σ. 137 - 147. γάμος σ. 117 - 126. λατρεία σ. 46 - 51, 65 - 70, 126 - 130. κοιν. ὄργ. σ. 54 - 58, 87 - 91, 95 - 100.
291. **Φωτάκης Εὐάγγ.** Κρητικὲς κουδέντες. Τόμος Α'. Ἐκδοσις Α'. [Ρέθυμνον 1936], 8^{ον}, σελ. 158.

Χαιρετισμοί, εὐχαί, ὄρκοι, δίστ., παροιμ., παραδ., μῦθοι, τροφαί, γυναικεῖα ἔργα, λατρεῖα, γεωργ. βίος.

Κρίσις : Λαογρ 11 (1934/37) 719 - 720 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

292. **Χατζηγάκης Παν.** Ἀπὸ τὸ Περτούλι τοῦ Ἀσπροποτάμου [Πίνδου]. Θεσσ Χρον 4 (1933) 146 - 161, 5 (1936) 139 - 147.

Παραδ. 3, εὐτράπ. διηγ. 2, 1 διαθήκη, 1 ἄσμα καὶ εἰδήσεις περὶ Σαρακατσαναίων, κλεφτῶν, γάμου καὶ τινες παιδιαί.

293. **Δεληγιάννης Β.** Παράδοσις. Πόσο θὰ διαρκέσῃ ἡ κατοχὴ τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους. ἈρχΘρΘησ 3 (1936/37) 209 - 213.

Παραδ. 1, ἄσμ. 2, ἔνδυμα, γεωργ. βίος.

294. **Μανασεΐδης Συμ.** Δημῶδη ἄσματα Αἴνου [96]. ἈρχΘρΘησ 3 (1936/37) 31 - 73. — Β') Λαογραφικὰ Αἴνου. Αὐτόθι, σ. 74 - 86.

Εὐχαί, κατάραι, ὄρκοι, ἄσμ. 29, προλήψεις καὶ δεισιδ. δοξαsaί.

295. **Οἰκονομίδης Ἀπόστ. Β.** Οἶωνοι - δεισιδαιμονίες - μαγγανεῖες τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως καὶ τῶν πέριξ. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα Μαδύτου. ἈρχΘρΘησ 3 (1936/37) 85 - 118.

Μαντεία, μαγεία, γάμος, γέννησις, τελετὴ, λατρεία, ἄσμ. 3, παραδ. 5, δίστ. 27.

296. **Παρχαρίδης Ἀθ.** Ὁ Ἀκρίτας Ποντ. Φύλλ. Α' (1936/37), φ. 7 - 8, σ. 16 - 18, φ. 9 - 10, σ. 18 - 20.

Ἄσματα καὶ παραδόσεις.

297. **Σαλλαπασίδης Π. Θ.** Θρυλοὶ Ἀρίων καὶ ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ Α' (1936/37) φ. 12, σ. 15 - 19.

Παραδ. 3, ἀνέκδ. 2.

298. **Χατζηϊωάννου Κ.** Σύμμεικτα λαογραφικὰ ἀπὸ τοὺς Κυπριῶτες χρονογράφους. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 9, σ. 299 - 307.

Μαγικαὶ καὶ δεισιδ. συνήθειαι, σίχοι ἐξ ἁσμάτων καὶ μαντικῇ.

299. **Χουρμουζιάδης Κ.** Χωριάτικο καλαντάρ τοῦ 1902. ἈρχΘρΘησ 3 (1936/37) 26 - 30.

Παραδ. 1, ἄσμ. 1, λατρεία.

300. — Παρατηρήσεις εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ Ἀρχείου [βλ. μελέτην Β. Ν. Δεληγιάννη, Τὸ ἀμπατζηλίκι στὴ Θράκη. ἈρχΘρΘησ 2, 56 ἐξ.]. ἈρχΘρΘησ 3 (1936/37) 137 - 142.

Ἐνδυμα, παραμ. 3.

301. **Δαφέρμος Γ. Ε.** [Σύμμεικτα]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΓ' (1937) ἀρ. 296 σ. 7, ἀρ. 297 σ. 7.

Δίστ. 4, παροιμ. 4, ἐπωδ. 3.

302. **Δρακίδης Γεράσ. Δ.** Ροδιακά. Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας». Ἀθῆναι 1937, 8ον, σελ. η' + 277.

- Ἐπφδαὶ σ. 245 - 52 [14], ἄσμ. σ. 7 - 82, 89 - 148 [94], δίστ. σ. 83 - 86, 149 - 165 [136], παροιμ. σ. 167 - 225 [1030], αἰνίγμ. σ. 255 - 58 [21], εὐχαί, ὄρκοι, κατάραι σ. 227 - 243.
303. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Σύμμεικτα [ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης]. Μύσων 6 (1937) 37 - 53.
Δίστ. 4 (σ. 39 ἀρ. 9, 40 - 41 ἀρ. 16), εὐτράπ. διηγ. 1 (σ. 38 ἀρ. 7), μετεωρ. (σ. 49 δ'), παρὰδ. 1 (σ. 38 ἀρ. 6), παροιμ. 13 (σ. 40 ἀρ. 12, 49 - 51), τοπων. (σ. 37 ἀρ. 1, 38 ἀρ. 8).
304. **Μαγκριώτης Ἰ.** Ἡθῆ, ἔθιμα καὶ προλήψεις τοῦ χωρίου Εὐκαρύου. Θρακ 8 (1937) 384 - 391.
Λατρ., δεισ. συνήθειαι, γάμος.
305. **Παπαδάκη Εἰρήνη Ε.** Λαογραφικά Σητείας. Μύσων 6 (1937) 26 - 36.
Αἰνίγμ. 10 (σ. 39), ἄσμ. 3 (σ. 26 - 29), δίστ. 33 (σ. 29 - 31), εὐχαί καὶ προσόσεις 11 (σ. 31, 33), ἐπφδαὶ 2 (σ. 36), παροιμ. καὶ γνῶμ. 29 (σ. 31 - 34).
306. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Ἀσπρα νησιά. Ἀθῆναι [1937], 8ον, σελ. 168 [μὲ σχέδια τῆς ἰδίας].
Λαϊκὴ ἀρχιτεκτ., ἔνδυμα, βιοτεχνία, δίστακα ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων.
307. **Φωστηροπούλου Δέσποινα** Ἰασηνά, ἔθιμα καὶ ἄλλα ἡμέρας καὶ Κρώμνης. Ἀρχ Πόντ 7 (1937) 194 - 214.
Δίστ. 264, ἄσμ. 12, αἰνίγμ. 18, ἐπφδαὶ 1, ἑορτασ. σημειώσεις ἐν σελ. 215 - 219.
308. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Σύμμεικτα ἐτυμολογικά. Ἀθῆναι 47 (1937) 141 - 154 [Μελέτη].
Ἐν σ. 145 - 147 ἐρμηνεία τῆς φράσεως ἐπὶ ἀκρίτ. ἄσματα: ἄγρη τοῦ λαοῦ ἐν σ. 150 - 151 περὶ τῆς καταλ. ἔθν. ἐπιθέτων εἰς - εὐτης.
309. **Δελγιάννης Β. Ν.** Λαογραφικά Δογάνκιοι-Μαλγάρων (Ἀν. Θράκης). Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 53 - 71.
Δημ. ἱατρικὴ, βαφικὴ, ὑφαντικὴ, ἔνδυμα, ἄσμ. 2.
310. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Ἀπὸ τὰ ἱστορικά βουνὰ τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 361 - 368.
Μελέτη περὶ τοπωνυμ. καὶ ἁσμάτων. Ἐν σ. 365 εἰκὼν τοῦ χοροῦ: σέρρα.
311. **[Παπαχριστοδούλου Πολ.]** Ἡ Πέτρα Ἀν. Θράκης. Ἀρχ Θρ Θησ 4 1937/38) 148 - 151.
Γεωργ. βίος, λατρεία, κοιν. ὁργάνωσις, ὄνομ. καὶ ἐπώνυμα.
312. **Παρχαρίδης Ἀθ. Ἰ.** Ἡ Κρώμνη. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19 σ. 278 - 279, φ. 20 σ. 313 - 316, φ. 21 σ. 369 - 371.
Ἐν σ. 369 κέ. εἰδήσεις περὶ ἔνδυμ. καὶ τροφῶν.
313. **Σγουρίτσας Ἀγησ.** Τὸ «λίόκρινον». Ἐέλασις. Σπ Χρ 1 (1937/38) ἀρ. 6, σ. 9.
Μαγικ. καὶ δεισιδ. συνήθειαι, κοινων. ὁργάνωσις.
314. **Βαφειδης Παναγ. Δ.** Λαογραφικά Καλλιπόλεως. Θρακ 10 (1938) 324 - 333.
ἄσμ. 6, ἄσμ. χορῶν 2, νανουρ. 4, λατρ., κοιν. ὁργάνωσις.

315. «*Βισσέντζος Κορνάρος*», *Προοδευτικὸς Σὺλλογος Σητείας* Δημοτικά ἄσματα καὶ παραμῦθια ἐκ Σητείας. Μύσων 7 (1938) 146-149.
 *Ἄσμ. 3 (σ. 146-149), παραδ. 3 (σ. 155-157), παραμ. 3 (σ. 149-155).
316. *Γούναρης Ἀντών.* Ἡ Κύθνος. Γεωγραφία - ἱστορία - ἥθη - ἔθιμα. Ἀθήναι, 1938, 8ον, σελ. 217 + κα' + 40.
 Ἐν παραρτήματι μετὰ τὴν σελ. 216 ἡ διάλεξις τοῦ 1897 τοῦ Henri Hautteceur, ἐν Βρυξέλλαις, περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Κύθνου, σ. α' - κα' (γέννησις, γάμος, τελευτή, λατρεία, ξενιτεία, δίκαιον). Ἐν τέλει ὑπὸ ἰδιαν ἀρίθμῳ σελίδων: σ. 15-17 παροιμ. [68]. σ. 19-20 τοπων., σ. 20-22 ἐπών. καὶ παρώνυμα.
317. *Δελγιάννης Βασίλ.* Τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ Προύσης χωρίον Κουβούκλια. Μικρὸ Χρον 1 (1938) 287-393.
 Γέννησις σ. 109-312, γάμος σ. 312-320, τελευτή σ. 320-323, μαντική, δεισ. δοξασίου καὶ συνήθειαι σ. 323-327, λατρ. καὶ σ. 327-331, δημ. ἱατρ. σ. 331-332, 393, μουσ. σ. 345, παροιμ. [123] σ. 357-368, παιδιὰ [11] σ. 368-372, παράδ. [1] σ. 373, εὐχαὶ σ. 374-75, κατάρραι σ. 375-6, ὄρκοι σ. 376, ὄνομα. βαπτιστ. σ. 376-78, παραμ. [1] σ. 379-381, ἄσμ. [19] σ. 372-73, 381-82, ἀνέκδ. [10] σ. 389-90, ἀνέκδ. [8] σ. 391-92.
318. *Ἰατρίδης Γεώργ. Δ.* Περί μαγείας, καλῶν καὶ κακῶν, βασκανίας καὶ ἐν γένει δεισιδαίμονιων ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἐν Ἀθήναις (1938), 8ον, σελ. 16. (Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν Τμήμα διαλέξεων. Ἔτος Β', τεύχος Β').
319. *Καλύβη Καλὴ Μ.* Λαογραφικὰ Κρήτης Εὐδορίας. Ἀθήναι, 1938, 8ον, σελ. 120.
 * Βιοτεχν. σ. 92. θρησ. καὶ δεισ. δοξ. 77, 86-87, μαγ. 82-84, ἐπωδ. 78-81 [13], ἀστρολ. 70-71, 87-89, ἄσμ. 7-56, 72, 112-117 [87], παραμ. 64-65 [1], εὐτρ. διηγ. 68-69 [1], παροιμ. 57-60, 70 [97], παραδ. 65-68 [2], αἰνίγμ.-λογ. 60-63, 70 [16], χαιρετ. 97, γλῶσσα (ὄνομα) 71, μουσικὴ 9, γέννησις, γάμος, τελευτή 102-113, λατρεία 89-101, κοιν. ὄργάν. 75, δίκαιον 76.
320. *Παπαδάκη Εἰρήνη* Λαογραφικὰ σύμμεικτα Σητείας. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 513-529.
 *Ἄσμ. 4, δίστ. 44, αἰνίγμ. 15, ἐπωδ. 7, παραμῦθ. 3.
321. — *Λόγια τοῦ Στετακοῦ λαοῦ*, Ἀθήναι 1938, 8ον, σελ. ιστ' + 240.
 Ἄσματα 55, νανουρίσματα 10, κανακίσματα 11, ἄσμ. διάφορα 15, δίστ. 622, ἐπωδαὶ 55, αἰνίγμ. 52, λογοπαίγνια (καθαρογλωσσ.) 23, εὐχαὶ καὶ προπόσεις 49, κατάρραι 33, παροιμ. 452, τοπων. 12.
322. *Φαρμακίδης Ξεν. Π.* Κυπριακὴ λαογραφία. Ἐν Λεμεσῷ 1938, 8ον, σελ. ι' + 296.
 Μηνολόγιον [ἦτοι ἄσμ., παροιμ., δεισιδ. καὶ ποικίλαι δοξασ. περὶ μηνῶν] σ. 3-52, τοπων. 10 σ. 52-55, εἰδήσ. κοιν. ὄργάν., παραδ. περὶ κουφῆς, συκιᾶς κλπ. σ. 58-88, λατρεία σ. 88-90, περὶ ζώων σ. 94-129, ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, γάμον, τελευτήν σ. 130-148, δημῶδ. ἱατρ. σ. 148-154, μαγικαὶ καὶ δεισιδ. συνήθ. σ. 155-167. ἐπωδαὶ 52

σ. 167 - 196, παραδ. 22 σ. 196 - 211, δημ. μετεωρολ., μαντική σ. 211 - 216, τροφαί, βίοι σ. 216 - 221, παιδιαί 19 σ. 221 - 239, παροιμιαί 219 σ. 239 - 276, αινίγματα 16 σ. 279 - 280, γλωσσοδέται 5 σ. 280, εὐτράπ. διηγ. καὶ παροιμ. μῦθοι 5 σ. 281 - 287, μαντική καὶ σύμμεικτα σ. 288 - 292.

323. **Ἀπογλους Ξεν. Κ. (Ξένος Ξενίας)** Ἀπὸ τῇ ζωῇ τοῦ Πόντου. Λαογραφικά Κοτυώρων. Ἀθήνα 1939, 8ον, σελ. 532.

Οἰκία, ἔνδυμα, γέννησις - γάμος, τελευτή, θρησκευτ. καὶ δεισ. δοξασαί, μαγεία, ἐπφδαί, ἀστρολογία καὶ μετεωρολογία, δίστιχα, ἄσματα, εὐτρ. διηγ., παραμύθια, παροιμιαί, αἰνίγμ., γλῶσσα (ὀνόματα καὶ παρωνύμ.), εὐχαί - χαιρετισμοί, δημ. ἰατρική, λατρεία.

324. **Μαντζουράνης Κ. Ἰ.** Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Ἐπ Βουρ 3 (1939) 118 - 137.

Ἄσμ. 40, μετεωρολ., παροιμ. 56, μαντική, γεωργ. ἔθιμα.

Γ' Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ.

1. Συνοικισμός, οἰκία καὶ αὐλή. Ἐπιπλα καὶ σκευή.

[Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 140. 156. 165. 180. 189. 190. 206. 207. 227. 323.]

325. : **Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ** Νοικοκύρης, οἰκία, φούρνος, λινός, πολίμι. Μαλεβός ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 3 - 5, ἀρ. 7, σ. 3 - 9. — Μυροπούλες, κοριττὰ, μπογιάνα, τεψί, νταβάς κλπ. Αὐτόθι, ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 9, σ. 5 - 6, ἀρ. 10, σ. 7 - 8. — Βαρέλλα, σκαφίδι, κοιστάρα, κοσκίνο κλπ. Αὐτόθι, ἀρ. 11 σ. 5. — Ροῖ, λυχνάρι, λαίνα. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 4. Κορίτα, κακκάβι (χαρανί), χεροκάκκαβο. Αὐτόθι, ἀρ. 14, σ. 7. — Σοφρᾶς, πλαστήρι, βεδούρα, κλειδοπίνακο. Αὐτόθι, ἀρ. 15, σ. 6 - 7. — Ἀσκόπουλο, ἀσκία, τσίτσα, βαγένι. Αὐτόθι, ἀρ. 16, σ. 8 - 9.

326. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Περὶ ὀρισμένου τύπου οἰκήσεως ἐν Θράκῃ. Ἀθηνᾶ 33 (1921) 201. [Μελέτη].

327. **Εὐελπίδης Χρ.** Ἡ κατοικία τῶν ἀγροτικῶν ἐργατῶν ἐν Ἑλλάδι. Ν Γεωπ 8 (1922) 77 - 79, 96 - 100. [Μελέτη].

328. **Δουκόπουλος Δημ.** Αἰτωλικαὶ εἰρήσεις, σκευή καὶ τροφαί. Ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον, σελ. η' + 145. (Δημοσιεύματα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀρ. 5). Οἰκία, ἐπιπλα καὶ σκευή, σ. 3 - 106. τροφαί, σ. 107 - 138.

329. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Σπίτια καὶ καλύβια τῆς Ἀττικῆς (Ἡμερολόγιον τοῦ Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου. Ἐν Ἀθήναις 1926, σ. 65 - 76. [Μελέτη].

330. **Κ. Ι.** Παλῆα κάστρα καὶ παλῆα μοναστήρια. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 26, σ. 1.

331. **Κόντογλους Φ.** Ἡ Δημητσάνα [μὲ σκίτσα τοῦ ἴδιου]. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 24 σ. 7, ἀρ. 25 σ. 7.

332. **Κόντογλους Φ.** Ἡ Εὐβοία [μὲ σκίτσα τοῦ ἴδιου]. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 26, σ. 7.
333. — Τὰ κάστρα τοῦ Μωρηᾶ. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 1 σ. 7, ἀρ. 2 σ. 7, ἀρ. 3 σ. 7, ἀρ. 4 σ. 7, ἀρ. 5 σ. 7, ἀρ. 6 σ. 7, ἀρ. 7 σ. 7, ἀρ. 8 σ. 7, ἀρ. 9 σ. 7, ἀρ. 10 σ. 7, ἀρ. 11 σ. 7, ἀρ. 12 σ. 7, ἀρ. 13 σ. 7, ἀρ. 14 σ. 7, ἀρ. 15 σ. 7.
334. **Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶ** Ἡ Κορώνη. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 17 σ. 7, ἀρ. 18 σ. 7, ἀρ. 19 σ. 7, ἀρ. 20 σ. 7.
335. **Schultze Jena Leonhard** Makedonien. Landschafts— und Kulturbilder. Jena 1927, 8ον, σελ. 250.
Δημοσιεύονται ἔτι καὶ περιγραφαὶ κατοικιῶν, αἵτινες συνοδεύονται καὶ ὑπὸ ὑποδειγματικῶν εἰκόνων καὶ σχεδίων.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 597 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
336. Τρεῖς οἰκίαι ἐν Ζακύνθῳ (εἰκόνες). Ν' Ἔστ 1 (1927) 656 - 657.
337. * **Ἀστεριάδης Α.** Τὸ σπῖτι τοῦ Σαρρῆ στ' Ἀμπελάκια. Ἀθῆναι 1928, σελ. 22 (μετὰ 21 εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου).
338. **Κλώνης Κλ.** Ἡ Μύκονο. Ἐτυπώσεις καὶ σχεδιάσματα Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 335 - 338.
339. **Χανιώτης Β. Ι.** Ταξίδι στὴν Καρπάθο. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 571 - 573.
Περὶ τῆς ἐν Καρπάθῳ οἰκίας.
340. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Σάμος. Α'. Τὸ παλιὸ Σαμιώτικο σπῖτι. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 86 - 94.
341. **Τσίμας Γ.** Μεσαιωνικὸ σπῖτι (Χίος) [Εἰκόν]. Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 769.
342. **Δετζωρτζης Νάσ.** Κέρκυρα. Τὸ βιβλίον τῆς δ. Μ. Ἀσπιώτῃ καὶ τοῦ κ. Ρενέ Πινώ, εἰκονογραφημένο ἀπὸ τὸν κ. Α. Κογεβίνα. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 1126 - 1131.
Εἰκόνες παλαιῶν μπαλκονιοῦ, καντουνιοῦ μὲ τὸ καμπαναριὸ καὶ παλαιῶν σπιτιῶν.
343. **Δημαρᾶ Πολυξένη** Ἕνας δρόμος τῆς Πλάκας [Ἀθηνῶν]. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 954 [1 εἰκόν].
344. **Θεοχάρης Κώστ.** Σοκάκι στ' Ἀναφιώτικα ἀπὸ τὴν «παλιὰ Ἀθήνα» Ν' Ἔστ τόμ. 7 (1930) 409 [εἰκόν].
345. **Ζημέρης Κ.** Πύργος εἰς τοὺς Μπαξέδες (Ἄνω Βόλος) (Ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς Συλλογῆς τοῦ ἐν Βόλῳ ζωγράφου - φωτογράφου—). Θεσσ Χρον 2 (1931) μεταξὺ τῶν σ. 206 - 207. [Ἔτερος] πύργος εἰς Μπαξέδες. Αὐτόθι 3 (1932) μεταξὺ τῶν σ. 180 - 181.
346. — Τὰ δύο σκέλη τῆς παρὰ τὴν Ξηριάν σφζομένης Παλαιοκαμάρας. (Εἰκόν

- ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς συλλογῆς τοῦ ἐν Βόλῳ ζωγράφου - φωτογράφου —). Θεσσ Χρον 2 (1931) [φύλλ. ἄ. σελ. μεταξύ τῶν σ. 208 - 209]. — Τὸ ἐν σκέλος τῆς αὐτῆς Παλαιοκαμάρας. Αὐτόθι, μεταξύ τῶν σ. 210 - 211.
347. **Ζημέρης Κ.** Πύργος Καραγιαννοπούλου. "Ἄνω Λεχώνια (ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς συλλογῆς τοῦ ἐν Βόλῳ ζωγράφου - φωτογράφου —) [εἰκόν]. Θεσσ Χρον 2 (1931) [φύλλ. ἄ. σελ. μεταξύ τῶν σελ. 168 - 169].
348. **Φερεκυδῆς** Ἡ Σχολὴ τῆς Ζαγοράς, ὅπου ἐμαθήτευσεν ὁ Ρήγας [εἰκόν]. "Ἐργον —. Θεσσ Χρον 2 (1931) [φύλλ. ἄ. σελ. μεταξύ τῶν σελ. 122 - 123].
349. * **Φρίσλανδερ Κράους** Περιστεριῶνες τῆς Μυκόνου, 4ον, πίν. 8.
350. **Amariotu Maria** Ἀνάπλα und Ἀνάπλιον. BZ 34 (1934) 311 - 312.
351. **Σῶχος Ἀντ.** Τὸ Ντηνιακὸ σπίτι. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 31, σ. 7.
Ἀναδημοσίευσis ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ συγγρ. «Τηνιακὴ Τέχνη».
352. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Τὸ ἀρχοντικὸ τῆς κοντέσσας Θεοτόκη. Ν Ἔστ τόμ. 19 (1936) 111 - 113.
353. — Τὸ σπίτι τοῦ Φίνλαιη. Ν Ἔστ τόμ. 19 (1936) 419 - 421.
354. — Τὸ σπίτι τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ν Ἔστ τόμ. 19 (1936) 344 - 345.
355. — Τὰ σπίτια τῆς δούκισσας τῆς Πάριαν. Ν Ἔστ 19 (1936) 565 - 566, 626 - 628, 691 - 692.
356. — Τὸ σπίτι τοῦ μπουρλοτιέρη. Ν Ἔστ τόμ. 20 (1936) 1059 - 1060.
Περὶ τῆς παρὰ τὴν συνοικίαν «Κυψέλη» τῶν Ἀθηνῶν λαϊκῆς οἰκίας τοῦ Κ. Κανάρη.
357. **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Παλαιὰ ἀστικά σπίτια τῆς Ἀρτης. ἈρχΒυζΜν Β, (1936) 181 - 194.
358. **Λαμπιδῆς Ο.** Τζέργα [= σκηνή]. ΠοντΦύλλ Α' (1936/37) φ. 9 - 10, σ. 5.
359. **Ζήσης Εὐστρ.** Διάφορα Αὐδημίον. Θρακ 7 (1937) 319 - 331.
Οἰκία - ἔπιπλα.
360. **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Τὰ παλάτια καὶ τὰ σπίτια τοῦ Μυστραῖ. ἈρχΒυζΜν Γ' (1937) 3 - 114.
361. — Παλαιὸν ἀρχοντικὸν τῶν Ἀγρᾶφων. ἈρχΒυζΜν Γ' (1937) 187 - 193.
362. **Βασματζῆς Θεοδ. Β.** Νησιώτικα σπίτια. ΝαυτἙλλ 10 (1937/38) 429 - 430.
363. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Αἱ κατοικίαι τοῦ Σταυρίου (Χαλδίας). ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 23, σ. 453 - 457.
364. Ἡ ξώθυρα τοῦ μεγάρου τοῦ Χ' Γεωργάκι Κορνέσιου στὴ Λευκοσία. ΚυπρΣπ Β' (1938), Πίν. 3. — Μία γωνία τοῦ «Ἀσπαστικοῦ» στὸ Μέγαρο τοῦ Χ' Γεωργάκι Κορνέσιου. Αὐτόθι, πίν. 5.

365. **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Τὰ παλαιὰ ἀρχοντόσπιτα τῆς Καστορίας. Ἀρχ.Βυζ.Μν Δ' (1938) 199-210.
366. **Σαλλαπασίδης Π. Β.** Περιγραφή τῶν κατοικιῶν τῆς Ἀργυροπόλεως. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26, σ. 69-75.

2. Ἐνδύματα.

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 138. 152. 170. 180. 186. 190. 207. 215. 227. 293. 300. 306. 309. 312. 323].

367. **Φουρλίκης Π. Α.** Μεγαρικά μελετήματα. Γ'. Λ' Αρχ 6 (1923) 388-434.
Περὶ τῆς ἐν Μεγάροις ἀσκουμένης ἰστουργίας.
368. ——— Περὶ τοῦ ἐτύμου τῶν λέξεων σκαραμάγγιον - καβάδιον - σκαράνικον. Λ' Αρχ 6 (1923) 444-474.
369. **Σωτηρίου Γ.** Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν [κατὰ τοὺς χριστιανικούς, τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους]. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τόμ. Γ' (1919) σ. 237-247, 359-370, 452-460, 546-551. [Παλ. βιβλ. 363-364] Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 247-262. (Φαίδων Καραγιάννης)
370. **Δουκόπουλος Δημ.** Πῶς ὀφθαλμοὶ καὶ νύκταρες οἱ Ἀιτωλοί. Μετὰ προλόγου Στάσινας Κυριακίδου. Ἐν Ἀθῆναις 1927, 8ον, σελ. η' + 158. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, 1). Ὑφαντικὴ σ. 1-50, ἐνδύματα σ. 51-137.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 281-282 (Σ. Π. Καραγιάννης). Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 111-112 (Χ. Σακελλαριάδης).
371. **Φ. Κ.** Ἡ βράκα. Ναυτ'Ελλ 1 (1928/29) 81.
372. **Εὐθυμίου Ε. Σ.** Καϋμένη βράκα [μετὰ 3 εἰκόνων]. ΡΗ, ἔτ. 1929, σ. 40-47.
373. **Οικονομίδης Δημ. Η.** Περὶ ἀμφιέσεως. Ἀρχ. Πόντ 2 (1929) 3-48 [μελέτη].
374. **Φουρλίκης Πέτρος Α.** Ἑλληνοαλβανικαὶ λαογραφικαὶ ἔρευναι. Λαογρ 10 (1929/32) 3-22. [Μετὰ 19 εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου].
375. **Φαλτάιτς Κ.** Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ναυτικῆς βράκας. Ναυτ'Ελλ 2 (1929/30) 465.
376. Ἑλληνικὲς Τέχνες Α.Ε. τόμ. Α'. Κεντήματα καὶ ὕφαντά. Δειγματολόγιον Α'. (Ἀθῆναι) ἄ.ξ., 4ον, σελ. 110.
377. **Ροσμαρὶς Ἀνθιμος** Τὸ ράσον καὶ τὸ καλυμμαύχιον καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν ἐξέλιξις. Ἑκκλ Φάρος ΚΘ' (1930) 321-334.
378. Μαργαρίτα Μπασδέκη. Θεσς Χρον 2 (1931) μεταξὺ τῶν σελ. 184-185.
Εἰκὼν τῆς Μαργαρίτας Μπασδέκη μὲ φουστανέλλαν καὶ ὄπλισμόν.
379. **Ἀποστολάκι Ἀννα** Τὰ Κοπτικὰ ὕφασματα τοῦ ἐν Ἀθῆναις Μουσείου Κο-

σμητικῶν τεχνῶν. (Δημοσίευμα Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος Ὑπουργείου Παι-
δείας καὶ Θρησκευμάτων). Ἐν Ἀθήναις «Ἑστία», 1932, 4ον, σ. 203 μετὰ
163 εἰκόνων καὶ 2 ἔγχρ. πινάκων.

Κρίσεις: BNJb 9 (1932) 393 - 394 (Γ. Α. Σωτηρίου). Κρητ Μελ 1 (1933) 206 (Γ. Σήφα-
κας). Λαογρ 11 (1934/37) 294 - 296 (Σ. Π. Κυριακίδης). BZ 35 (1935) 141 - 44 (E.
Weigand).

380. Δυτικομακεδονικαὶ ἐνδυμασίαι [εἰκόνες 4]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 31.

381. *Καμπούρογλους Δημ. Γρηγ.* Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἐνδυμὰ του. ΗΜΕ
ἔτ. 1932, σ. 529 - 532.

Ἐν σ. 530 - 532 περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν κλεφτῶν τῆς Τουρκοκρατίας.

382. *Παπαντωνίου Ζαχ.* Ἡ φουστανέλλα. Ν Ἑστ τόμ. 11 (1932) 4 - 6.

383. Γυναῖκες τοῦ χωρίου Κρόκος (Γκόμπλιτσα) μὲ τὰς γραφικὰς τοπικὰς στολὰς
τῶν [εἰκόν]. ΗΔΜ ἔτ. 1935, μεταξὺ τῶν σ. 48 - 49.

384. Γυναῖκες Βοῖτου [φωτογρ.]. ΗΔΜ ἔτ. 1935, μεταξὺ τῶν σ. 158 - 159.

385. Ζουπάνιώτισσες γνέθουσαι μὲ τὴν παρρησιαστικὴν «ρόκαν». ΗΔΜ ἔτ. 1935,
129 [εἰκόν].

386. Ἡ τσομπανοπούλα [εἰκὼν Σαρακατσάνισσας]. ΗΔΜ ἔτ. 1935. [Φύλλον ἄ.
σελ. μεταξὺ τῶν σ. 146 - 7].

387. *Π. Α. Σ.* Νησιώτικες ἐνδυμασίαι. Νaut Ἑλ 7 (1935) 2325.

388. *Παπακ. Μ.* Σκίτσο νύφης τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. ΗΔΜ ἔτ. 1935. [Φύλλον ἄ.
σελ. μεταξὺ τῶν σ. 80 - 81].

389. *Δεληγιάννης Β. Ν.* Α') Τὸ ἀμπατζηλίκι στὴ Θράκη. ἈρχΘρακΘησ 2 (1935/
36) 56 - 68.

390. *Hadzimichali Angélique.* Le costume. L'HellCont année 1936, τεῦχ. 3,
σ. 263 - 268.

391. Ζεῦγος χωρικῶν Ποντίων εἰς τὴν περιοχὴν Ἑορδαίας Κοζάνης μὲ τὴν ἐπιχώ-
ριον ἀμφιεσίν των. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936). [Εἰκ. μεταξὺ τῶν σ. 144 - 145].

392. Ἡ νοικοκυρὰ Βενιζιῶν Γρεβενῶν ἐπιστρέφουσα μὲ τὸ «κακάβι» στὸ κεφάλι
καὶ τὰς «μποῦκλες» στοὺς ὤμους τῆς μαζί μὲ τὸ κορίτσι τῆς ἀπὸ τὸ μακρινὸ
πηγάδι [εἰκόν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 49.

393. Κόρη τῆς Βλάστης μὲ τοπικὴ στολή. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) [εἰκὼν μεταξὺ τῶν
σ. 172 - 173].

394. Κόρη τῆς Γκομπλίτσης (περιφ. Κοζάνης). ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) [μεταξὺ τῶν
σ. 160 - 161].

395. Μεγαλοκτηνοτρόφοι τῆς Βλάστης [εἰκόν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 65.

396. Νεαραὶ γυναῖκες τοῦ Πενταλόφου μὲ τὴν τοπικὴν στολήν των. [Εἰκόν]. ΗΔΜ
ἔτ. 5 (1936) σ. 40.

397. Νύμφη τῆς Σαμαρίνας. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) [εἰκὼν μεταξὺ τῶν σ. 164 - 165].
398. Οἰκοδόσποινα τῶν Βεντζίων μετὴν γραφικὴ τοπικὴ στολὴ τῆς ἔργον τῶν χειρῶν τῆς [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 33.
399. **Πολίτου Ἑλλή Κ.** Ἡ γυναῖκες τῶν Θεσσαλικῶν χωριῶν. ΘεσσΧρον 5 (1936) 178 - 181.
Μεταξὺ τῶν σ. 180 - 181 εἰς ἰδ. φύλλ. 2 τύποι (εἰκόνες) Θεσσαλῶν γυναικῶν ἐκ φωτογραφιῶν τοῦ ἐκ Βόλου φωτογράφου *Στεφάνου Στουρνάρα*.
400. Προσφυγοπούλα μετὸ στολὴν τῆς γενετείρας τῆς [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ τῶν σ. 160 - 161].
401. Στολὴ τῆς Σιατίστης [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 81.
402. **Στουρνάρας Στέφ.** Τύποι Θεσσαλῶν γυναικῶν [2 φωτογραφίαι] (τοῦ ἐν Βόλῳ φωτογράφου—). Θεσσ Χρον 5 (1936) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ τῶν σ. 180-181].
403. Τραπεζούντιοι μετὴν ἔνδυμασίαν των [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ τῶν σ. 128 - 129].
404. Φουστανελλοφόροι Βλάστης μεταβαίνοντες ἐπιπλοὶ στὸν Παντελεήμονα [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 46.
405. Βασιλικὴ Μακεδονικὴ στολὴ τοῦ Γιοῦ, ἥτις θεωρεῖται ἀπὸ τὰς ὁμονομαστικὰς καὶ γραφικωτέρας [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 183.
406. Βεροιώτισσα νοικοκυρὰ μετὸ βασιλικὸν κοστούμι τῆς [σκίτσο]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 183.
407. Ναουσινὴ νοικοκυρὰ μετὸ γιορτινὸ κοστούμι τῆς (γούνα, τεπελίκι κ.λ.π.) [σχέδιον]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 183.
408. Σκίτσα γυναικῶν μετὰ τὰς τοπικὰς στολὰς ὡς ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις [4]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 108.
409. Στολὴ περιοχῆς Βελβενδοῦ. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 61 [εἰκὼν].
410. **Ἀηδονόπουλος Κ.** Παλαιὰ Ποντιακὴ οἰκογένεια ἐξ Ἀργυρουπόλεως (φωτογραφία 1875). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 24, σ. 503.
411. **Βιόπουλος Κ.** Ὁμιλος Κρωμαίων νέων μετὴν τοπικὴν χαρακτηριστικὴν λαϊκὴν ἔνδυμασίαν (ζῆπκας) ἐν πλήρει ὄπλισμῳ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 333 [εἰκὼν].
412. Δεῖγμα χαρακτηριστικὸν Ποντιακῆς ἀμφιέσεως. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16, σ. 218 [εἰκὼν].
413. **Καρβωνίδου Γαλ(άτεια) Α.** Ὁμιλος παραθεριζόντων Τραπεζουντίων ἐν τῷ προαστείῳ Σοοῦκ - Σοῦ [εἰκὼν]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 341
414. **Κουτσογιαννόπουλος Τ.** Ὁμιλος Ποντίων νεανίδων χορευουσῶν τὸν χαρα-

- κτηριστικὸν χορὸν τῆς τρυγόνας ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς Ποντιακῆς λύρας [εἰκὼν]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 341.
415. **Οὐσταπασίδης Κώστας** Γέρων Πόντιος μετὴν χαρακτηριστικὴν ἐγχώριον ἐνδυμασίαν (μετ' εἰκόνας). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 328.
416. **Πασσιάδης Θ.** — **Ύψηλάντης Π.** Ἀμφιέσεις Πόντου [εἰκὼν]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 29.
417. Πόντιος ἔνοπλος μετὴν τοπικὴν ἐφορτάσιμον καὶ μετὴν πλήρη στολισμὸν στολὴν (ζῆπκας). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 266 [εἰκὼν].
418. **Τζουλιάδης Δ.** Γυναικεῖαι ἀμφιέσεις τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 22.
419. Γυναῖκες τοῦ Ζαγορίου [εἰκὼν]. Μακεδ' Ἡμερ 14 (1938) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σ. 144 - 5].
420. Εἰς τὸ πανηγύρι τῶν Σερβίων [εἰκὼν τοπ. ἐνδυμασ.]. Μακεδ' Ἡμερ 14 (1938) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σ. 192 - 193].
421. Ἐνδυμασία νήσου Χίου [εἰκὼν]. ΗΒΕ ἔτ. 1938 [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σ. 128-129].
422. Ἐνδυμασία νήσου Λέσβου [εἰκὼν]. ΗΒΕ ἔτ. 1938 [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σ. 48-49].
423. Ἐνδυμασία Παρὰμυθίας Ἡπείρου [εἰκὼν]. ΗΒΕ ἔτ. 1938 [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σ. 104 - 105].
424. Ἐνδυμασία Μακεδονίας [εἰκὼν]. ΗΒΕ ἔτ. 1938 [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σελ. 112-113].
425. Νέονυμφοι μετὴν γραφικὴν χωρικὴν στολὴν τῶν εἰς χωρίον Μπούφιον Φλωρίνης [εἰκὼν]. ΗΔΜ ἔτ. 1938 σ. 181.
426. Τοπικὴ ἐνδυμασία Πενταπόλεως Σερρών. ΗΒΕ ἔτ. 1938 [εἰκὼν] [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ σελ. 48 - 49].
427. **Λαξαρίδης Χ.** Γέρων Κρωμαῖος μετὴν ἐπιτόπιον ἐνδυμασίαν [εἰκὼν]. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 37.
428. **Ξενίας Ξένος** (Ἀκογκους Ξεν.) Γερόντισσα ἀπὸ τὰ Κοτύωρα [εἰκὼν]. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 37.
429. **Πασσιάδης Θ.** Γυναικεῖαι ἀμφιέσεις τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12, σ. 16 - 17. Β' (1937/38) φ. 19, σ. 288. — Ποντία κόρη ἀπὸ τὰ Κοτύωρα. Αὐτόθι Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 6 [φωτογραφία].
430. **Τζουλιάδης Δ.** Κερασουντία Δέσποινα μετὴν ἐπιχώριον ἐνδυμασίαν. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 28 - 29, σ. 148 [εἰκὼν].

3. Τροφαὶ καὶ ποτά.

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἀρθρα ὑπ' ἀρ. 156. 176. 207. 227. 244. 291. 312. 322.]

431. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Ἑτυμολογικὰ καὶ συντακτικὰ. [Γ' Ἡ παχὺντα, εἶδος ἐδέσματος]. ΕΕΠΑ ΙΔ' (1917/18) 20 (= Γλωσσ' Ερ, σ. 108 - 109).

432. : *Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ* Πῶς μεγαλώνομε. Πῶς καὶ μὲ τί τρεφόμεθα. Χυλός, τριφτάδια, χυλοπῆτες. Μαλεβός ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 18 σ. 8 - 9. — Ξυδοτριψιάνα, ψωμί καὶ κρεμῦδι, ἐλῆές, λάχανα. Αὐτόθι, ἀρ. 19, σ. 7 - 8. — Τραχανᾶς, γαλοχυλοπῆτες, τυρί, μυτζήθρα κλπ. Αὐτόθι, ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 20, σ. 23. — Πυτιά, κεφαλοτύρι, μυτζήθρα, κούτσουλας. Αὐτόθι, ἀρ. 21, σ. 41. Βούτυρο, τυρί, φέτα. Αὐτόθι ἀρ. 23, σ. 64. — Γεργοῦτι, κουλάστρα, ἄρμεγμα. Αὐτόθι, ἀρ. 24, σ. 86.
433. *Kretschmer P.* Brot und Wein im Neugriechischen. Glotta 15 (1926) 60.
434. *Τζάριζανος Ἀχιλλ.* Τὸ οὔζο. (Ἱστορία μιᾶς λέξεως). ΗΜΕ ἔτ. 1932, σ. 145 - 148.
435. * — «Uso» (οὔζο). Die Geschichte eines Wortes. Indogerman. Forschungen LII, σ. 217 - 220.
436. *Καρπάθιος Ἑμμ.* Ἡ πίττα στὴν Νίσυρο. Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος, τόμ. ΙΒ' (1933) 144 - 145.
437. *Μπέρτος Νικ. Ι.* Ἡ κοπανιστή. Μνη Χρον Α' (1934) φ. 14, σ. 7.
438. *Σουρμένης Ντῆνος* Τὸ κούλισμα. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1, σ. 22-23.
439. *Παπαδόπουλος Δ. Κ.* Μερικαὶ ὀνομασίαι τροφίμων καὶ φαγητῶν τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16, σ. 192 - 195.
440. : *Ξενίτας Ξένος* (Ἀχογλους Ξ.) Οἰκιστὴ οἰκονομία: προμήθειες τροφίμων. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 27, σ. 112 - 118.
441. *Σγουρτίσας Ἀγησ. Γ.* Ὁ τραχανᾶς, ἡ κόττα καὶ ἡ παταλιακὲς ἡ κόττες. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 14, σ. 10.

4. Β ί ο ι.

(Γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἄλιευτικός, κλπ.).

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 140. 141. 159. 168. 176. 184. 188.

196. 217. 221. 227. 244. 268. 284. 285. 291. 293. 311. 322. 324.]

442. *Μαδιᾶς Γ.* Οἱ ποίμενες ἐν Καρδαμύλοις. Λαογρ 6 (1917/18) 255 - 256.
443. *Γιαννοῦτσος Κωνστ. Ν.* Γεωργικαὶ ἐργασίαι καὶ λέξεις τῆς Ζακύνθου. Λαογρ 8 (1921/25) 209 - 215.
444. Ὀνομασία αἰγῶν καὶ προβάτων. Μαλεβός ἔτ. Α' (1921/22) ἀρ. 18, σ. 9.
445. Ὁ Μάης τοῦ γεωργοῦ. Μαλεβός ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 25 σ. 100.
446. : *Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ* Στρούγκα, στρουγκολίθια, κρεμανταῶς, μαντρί. Μαλεβός ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 26, σ. 110 - 111. — Μαντρί, τέντα, καλύβα, λότζα, σκυλλιά. Αὐτόθι, ἀρ. 29 σ. 134 - 135. — Σουρμή, κοκκιναντεριά, κρατημάρα, βλογιά, γλαμπάτσα, βροντότριχα καὶ ψώρα. Αὐτόθι, ἀρ. 29, σ. 146 -

147. — Κούρεμα, μουνούχισμα, μαρκάλημα. Αὐτόθι, ἀρ. 31, σ. 169 - 170. —
 'Ολίγα ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἑξεις τῶν τσιοπάνηδων. Αὐτόθι, ἔτ. Δ
 (1923/24) ἀρ. 33, σ. 195 - 196. — 'Ονομασίαι αἰγοπροβάτων, σκύλλων, ἡμιό-
 νων, βοῶν. Αὐτόθι, ἀρ. 346, σ. 205 - 206.
447. **Πανάρετος Α.** Τὸ ἀμπελοφύτευμα στὴν Πάφον. Κυπρ Χρον 1 (1923) 139-141.
 'Ερμηνευτικὸν γλωσσικὸν σημεῖωμα ὑπὸ 'Ι. 'Α. Γ. Σ(υκουτρῆ). Αὐτόθι, σ. 141 - 142.
448. Σκαθάρια καὶ μελανούρια. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 23, σ. 11 - 12.
449. **Πρωτόπαπας Ν. 'Ι.** Τὸ κολόκουρο. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/24) ἀρ. 43, σ. 319.
450. Καρχαρίας καὶ κταπόδι. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 25, σ. 14 - 15. — «Ποιὸ κτα-
 πόδι δὲν τρώεται». Παράδοσις ἐκ Πάτμου. Αὐτόθι, σ. 15.
451. **Δυκούδης Έμμ. Στυλ.** Τὸ ψάρευμα μὲ τὸ καλαμίδι. 'Ελλ 'Επ ἔτ. ΙΗ' (1924/
 25) τεύχος 216, σ. 2 - 6.
452. **Κοντογιάννης Π. Μ.** Βιομηχανία καὶ χειροτεχνία ἐν Χίφ πρὸ τῆς Ἐπαναστά-
 σεως. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 46 - 52.
453. **Πασχάλης Δημ. Π.** Τὸ ψάρευμα καὶ τὸ κυνήγιον εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον.
 ΑΗ ἔτ. 1 (1925) 23 - 44.
 Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 559 (Σαλπέρις Π. Κουμακάκης).
454. **Δαφνέριος Γ. Φ.** Ἡ σάκκα [γυν]. Πύρον Πυροφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26, σ. 1.
455. **Στασινόπουλος Κ. Α.** Τὸ Μεσελόγι. Τομ. Α'. Ἀθῆναι 1926, 8ον, σελ. 323.
 (Μετὰ χάρτου καὶ δύο σχεδιαγραμμάτων).
 'Εν σ. 235 - 296, μέρ. Β'. πληροφορίαι περὶ ἡλτίας.
 Κρίσις : Λαογρ 9 (1926/28) 282 - 283 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
456. **Φαλιάιτς Κ.** Οἱ πλανόδιοι Ἡπειρώται τεχνῖται. 'Ελλ 'Επ ἔτ. Κ' (1926/27)
 τεύχ. 240, σ. 6 - 8.
457. : **Ἀνθίας Τεῦκρος** Ὁ θερισμὸς (ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ ζωὴ). ΜΕΕ Περ Ε - Ζ
 (1928) φ. 142, σ. 8.
458. **Δουνόπουλος Δημ.** Ἀπ' τὸ κυνήγι στὰ χωριά (ἡθογραφικὰ σκίτσα). ΜΕΕ
 Περ Α - Δ (1927) φ. 110, σ. 4, φ. 112 (1928) σ. 5 - 6, φ. 114, σ. 6 - 7.
459. : **Θαλασσινὸς** Ἀρμίδι. ΜΕΕ Περ. Ε - Ζ (1928) φ. 140, σ. 2 - 3.
460. **Δουνόπουλος Δημ.** Ἡ λαογραφία μας. Ἀπὸ τὴν τσοπάνικη ζωὴ. ΜΕΕ Περ
 Ε - Ζ (1928) φ. 153, σ. 7, φ. 154, σ. 6 - 7.
461. — Ἡ Λαογραφία μας. Οἱ καλαμποκόλοισι, τὰ βολιάδια, οἱ ἀρμακάδες.
 ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1925) φ. 142, σ. 6, φ. 143, σ. 5 - 6.
462. — Ἡθογραφικὰ σκίτσα. Ἡ λαογραφία μας. Χωριάτικα κυνήγια. ΜΕΕ
 Περ Ε - Ζ (1928) φ. 121, σ. 3 - 4, φ. 123, σ. 7, φ. 124, σ. 4, φ. 130, σ. 3.
463. — Ἡθογραφικὰ σκίτσα. Ἡ λαογραφία μας. Ἀπὸ τὴν τσοπάνικη ζωὴ
 ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 131, σ. 6 - 7.

464. **Λουνκόπουλος Δημ.** Ἡθογραφικὰ σκίτσα. Ἡ λαογραφία μας. Χωριάτικα κυνήγια. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1928) φ. 119, σ. 6-7.
465. **Μεσ-ς Β.** Σφουγγαράδες. Ναυτ'Ελλ 1 (1928) 11-12, 30-31.
466. **Ποταμιάνος Θ.** Ψάρεμα μετὲν συρτή. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 141, σ. 6.
467. — Ψάρεμα μετὲν καθετή. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 138, σ. 6-7.
468. — Τὸ παραγάδι. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 131, σ. 7-8.
469. **Φαλιτάις Κ.** Οἱ παπουτσηδες τῆς Βισόκας. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 157, σ. 8.
470. — Οἱ Σαρακατσάνοι. Λαογραφικαὶ γραμμαί. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 153, σ. 1-2.
471. — Οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 150, σ. 5-6.
472. **Φουρέκης Π. Α.** Τὰ καλαμαροχτάποδα (σὰν παραμῦθι). Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) σ. 9-13, 81-83.
473. : **Ἐνας Δίοπος** Ναυτικὲς ἀναμνήσεις. Ναυτ'Ελλ 1 (1928/29) 88.
474. **Ζάππας Τ.** Πῶς ψαρεύουν οἱ Καλαμάριοι. Ναυτ'Ελλ 2 (1929/30) 268.
475. **Φαλι(άι)ς Κ.** Οἱ Σκοπελιῖτες καθαρίαντες οἱ. Ναυτ'Ελλ 1 (1928/29) 94.
476. — Οἱ παραδοὶ καὶ οἱ ψαροαἵτιοι τῆς Ἑλλάδος. Ναυτ'Ελλ 1 (1928/29) 196.
477. **Λουνκόπουλος Δημ.** Ἀπὸ τὴν ταπεινὴν ζωὴ. Ἡ Λαογραφία μας: Ὁ λύκος - τὸ χονιό. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1929) φ. 170, σ. 78, φ. 171, σ. 87.
478. **Φαλιτάις Κ.** Κουρσάροι καὶ κοντραμπαιζήδες. Ναυτ'Ελλ 2 (1929/30) 486.
479. — Τὰ ἑλληνικὰ καράβια καὶ οἱ Ταρσανᾶδες. Ναυτ'Ελλ (1929/30) 513-514, 536.
480. — Οἱ ἀστακοψαροῦδες τῆς Σκύρου. Ναυτ'Ελλ 2 (1929/30) 576-577.
481. **Λουνκόπουλος Δημ.** Ποιμενικὰ τῆς Ροῦμελης. Ἐν Ἀθήναις 1930, 8ον, σελ. 285. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, 8).
Ἄσμ. σ. 108, 252-55 [16], αἰνίγμ. σ. 250-51 [16], δεισιδ. δοξασ. σ. 203-208, ἐρωδαι σ. 205 ἀρ. 9, ἴο [2], λαϊκὴ ἱατρικὴ σ. 190-200, μουσικὰ ὄργανα σ. 180-84, μαντικὴ σ. 211, παραδ. σ. 142, 217-21 [13], παραμ., ἀνέκδ. καὶ εὐτρ. διηγ. σ. 222-249 [14].
Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 597-598 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Ν'Ἐστ τόμ. 9 (1931) 217-218 (Ν. Ἀ(νδριώτης);).
482. **Φαλιτάις Κ.** Τὰ τελευταῖα ἑλληνικὰ καραβάνια (λαογραφικὸν σημείωμα). Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔτος ἔτ. Β' (1930) 280-283.
483. — Ἡ πρωτοχρονιά τῶν θαλασσινῶν μας. Ἑλλ Γράμματα 6 (1930) 834.
484. — Παιγνίδια μετὲν θάλασσα. Ναυτ'Ελλ 3 (1930/31) 728-729.

485. **Φαλιτάιτς Κ.** Τὰ θαλασσινὰ ἐπαγγέλματα. Ναυτ'Ελλ 3 (1930/31) 633-634.
486. ——— Κάθε τόπος μὲ τὰ θαλασσινὰ του ἐπαγγέλματα. Ναυτ'Ελλ 3 (1930/31) 607-608.
487. **Γ. Γ. Δ.** Καλλιέργεια καὶ τρυγητὸς τῶν ἐλαιῶν· τὸ πάστωμά των. (Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὰ Μουδανιὰ καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 61-63).
488. **Ζημέρης Κ.** [Χωρικαὶ Πηλιορείτισσαι ἀσχολούμεναι εἰς οἰκιακὰ ἔργα. Εἰκό-νες]. (Ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς συλλογῆς τοῦ ἐν Βόλῳ ζωγράφου· φωτογρά-φου —). Θεσσ Χρον 2 (1931) [ιδ. φύλλ. μεταξύ τῶν σ. 118-119, 128-129, 202-203].
489. **Φαλιτάιτς Κ.** Οἱ Εὐβοεῖς ναυτικοὶ καὶ ψαράδες. Ναυτ'Ελλ 4 (1931/32) 1072-1073.
490. ——— Οἱ ψαράδες τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς. Ναυτ'Ελλ 4 (1931/32) 1104-1109
491. ——— Τὸ σλέπι. Ναυτ'Ελλ 4 (1931/32) 1121.
492. **Γαρδίκας Χ.** Πασχαλινὲς προετοιμασίαι ἀπὸ εὐζωνικό. Μακεδ'Ἡμερ 8 (1932) 305-310.
493. **Σ(πυριδάκης) Γ. Κ.** Γεωργία καὶ ἀμπελουργία ἐν Κατσιδονίῳ Σητείας. Μύσων 1 (1932) 183-195.
494. **Δαρμενιστής** Τα ναυτοῦμα μας. Ναυτ'Ελλ 5 (1932/33) 1278.
495. **Ζορμπᾶς Ν.** Οἱ τρατόρηδες τῆς Χίου. Ναυτ'Ελλ 5 (1932/33) 1248-1250, 1253.
496. **Καλοκούβαρος Ε. Α.** Ὁ κολιός. Ναυτ'Ελλ 5 (1932/33) 1402.
497. : **Νιλολόγος** Ἡ νίλα. Ναυτ'Ελλ 5 (1932/33) 1371-1372.
498. **Φαλιτάιτς Κ.** Διχτυάρηδες - ἀνεμοτρατάρηδες - γριγριά. Ναυτ'Ελλ 5 (1932/33) 1186-1187.
499. **Καραλέκας Ἡρ. Ε.** Ἀγρίμια καὶ πουλιὰ τοῦ τόπου μας. Γεωργικὴ-δασικὴ-κυνηγετικὴ-λαογραφικὴ ζωολογία. Ἐν Ἀθήναις. ἀ.ἐ., 8ον, σελ. β' + 184.
500. **Ζήσης Εὐστρ.** Διάφορα Αὐδημίου. Θρακ 5 (1933) 347-358.
Καὶ ἐν σ. 348-49 τοπωνύμια.
501. **Ποταμιάνος Θ.** Ἀλιευτικὰ ἐργαλεῖα. Ναυτ'Ελλ 6 (1933/34) 1804, 1810, 1845-1846, 1876. 7 (1935) 1981-1982.
502. **Ζορμπᾶς Νικ.** Τελευταῖες παρατηρήσεις. Ν'Ἔστ τόμ. 15 (1934) 277.
503. **Ταρσουλή Γεωργία** Μερικὰ «παραδείγματα». Ν'Ἔστ τόμ. 15 (1934) 229.
504. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Φυτολογικὸ λεξικό. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1934) ἀρ. 235-240 σ. 6. — ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 241-264. — ἔτ. ΙΒ' (1936) ἀρ. 265 σ. 6, ἀρ. 266 σ. 6, ἀρ. 267 σ. 6, ἀρ. 268 σ. 6, ἀρ. 269 σ. 6, ἀρ. 270 σ. 6, ἀρ. 271 σ. 6, ἀρ. 272 σ. 6, ἀρ. 273 σ. 6, ἀρ. 274 σ. 6, ἀρ. 275-76 σ. 6, ἀρ. 277 σ

- 6, ἀρ. 278-79 σ. 6, ἀρ. 280 σ. 6, ἀρ. 281-82 σ. 6, ἀρ. 283 σ. 6, ἀρ. 284 σ. 6, ἀρ. 285-286 σ. 6, ἀρ. 287 σ. 6.—ἔτ. ΙΓ' (1937) ἀρ. 289 σ. 6, ἀρ. 290 σ. 6, ἀρ. 291 σ. 6, ἀρ. 292, ἀρ. 293, ἀρ. 294, ἀρ. 296, ἀρ. 297, ἀρ. 298, ἀρ. 300 σ. 7.—ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 301 σ. 6, ἀρ. 303 σ. 6, ἀρ. 304, ἀρ. 305 σ. 6.
505. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Γεωργικά καὶ ποιμενικά τῆς Κύπρου. Λαογρ 11 (1934/37) 67-111.
Κρίσις: BNJb 11 (1934/5) 160 (*N. G. Theodoridis*).
506. **Α. Ο.** Οἱ καλαφάτηδες καὶ ἡ τέχνη τους. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 3379 [γράφει 2379].
507. **Ζήσης Εὐστρ.** Διάφορα Αὐδημίου. Θρακ 6 (1935) 369-382.
Γεωργ. καὶ οἰκονομ. βίος.
508. **Λουκόπουλος Δημ.** Τὸ χειμῶνα στὰ βουνὰ μὲ τὶς τοίχλες. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 29, σ. 4.
509. — Οἱ Ἀρμακάδες — τ' ἀναθήματα. (Σκέψα ἀπὸ τὴ χωριάτικη ζωή). Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 20, σ. 4.
510. — Ἰούλιος Θερίσις. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 9, σ. 5.
511. **Μπάσιτς Κωστ. Γ.** Ἀλλευτικά. Ἀθήνα 1935, 8ον, σελ. 164.
Κρίσις: Ν' Ἐστ τόμ. 18 (1935) 740-741 (*Πηλοῦ Χάρης*).
512. **Π. Θ.** Ψαρικῆς συμπλήρωμα. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 2288.
513. **Φαλτάιτς Κ.** Οἱ ψαριανοὶ καλαφάτηδες καὶ ἡ τέχνη τοῦ πυρπολητοῦ. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 2228.
514. **Παρασκευόπουλος Ἀναγν.** Ἡ ψαρικὴ στὴ Σωζόπολη. ἈρχΘρΘησ 2 (1935/36) 69-95.
515. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Τὸ σιτύριν. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 9, σ. 271-275.
516. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Λεξικὸ τ' ἀμπελιοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΒ' (1936) ἀρ. 266 σ. 7, ἀρ. 267 σ. 7, ἀρ. 268 σ. 7, ἀρ. 269 σ. 7, ἀρ. 270 σ. 7, ἀρ. 271 σ. 7, ἀρ. 272 σ. 7, ἀρ. 273 σ. 7, ἀρ. 274 σ. 7, ἀρ. 275-76 σ. 7, ἀρ. 277 σ. 7, ἀρ. 278-79 σ. 7, ἀρ. 280 σ. 7, ἀρ. 281-82 σ. 7, ἀρ. 283 σ. 7, ἀρ. 284 σ. 7, ἀρ. 285-86 σ. 7, ἀρ. 287 σ. 7.
517. **Ζάχος Α.** Τὰ καράβια τῆς Καστοριᾶς. Μακεδ' Ἡμερ 12 (1936) 161-166.
518. **Παπαδέας Α.** Ἀρμαδόροι. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3569.
519. Χωρικοὶ ψαρεύοντες... [εἰκῶν]. ΗΔΜ 5 (1936) 83.
520. **Βασματζῆς Θεόδ. Β.** Οἱ γυρισμοὶ μὲ τὰ Νικολοβάρβαρα. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 3745-46.

521. : **Θαλασσινός** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν ναυτικῶν μας. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 59.
522. **Πασιτιάδης Θ. Ν.** «Τὸ λαζούδ». Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3, σ. 10-12.
Συγκομιδὴ τοῦ ἀραβοσίτου, ἄλεις καὶ παρασκευὴ ἄρτου.
523. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Λεξικὸ τοῦ γεωργοῦ. Προμ Πυρφ. ἔτ. ΙΓ' (1937) ἀρ. 292 σ. 7, ἀρ. 293 σ. 7, ἀρ. 294 σ. 7, ἀρ. 298, ἀρ. 299 σ. 6, ἀρ. 300 σ. 7.— ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 301 σ. 7, ἀρ. 302 σ. 7, ἀρ. 306 σ. 7, ἀρ. 307 σ. 7, ἀρ. 308 σ. 7.— ἔτ. ΙΕ' (1939) ἀρ. 314 σ. 7.
Τὸ κλάδεμα τοῦ ἀμπελιοῦ, τὸ περιβόλι, τὸ θέρος, τ' ἁλώνι.
524. **Κωνσταντινίδης Π.** Ἡ ναυπηγικὴ τῶν Σουρμένων. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 24 σ. 490-491.
525. **Παχουντάκης Ἀδ. Ε.** Ὁ λόγος περὶ ἐργαλείων. Ναυτ' Ἑλλ 10 (1937/38) 792.
526. **Χατζηπαρασκευᾶς Ἀριστ. Ἀθ.** Ἡ ἀμπελουργία εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 85-100.
527. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Ζωολογικὸ λεξικόν. [Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ κατοικίδια ζῶα του]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 306 σ. 6, ἀρ. 307 σ. 6, ἀρ. 308-311 σ. 6.— ἔτ. ΙΕ' (1939) ἀρ. 313 σ. 6, ἀρ. 314 σ. 6, ἀρ. 315 σ. 6, ἀρ. 316 σ. 6, ἀρ. 317 σ. 6, ἀρ. 318 σ. 6, ἀρ. 319 σ. 6, ἀρ. 320 σ. 6, ἀρ. 321 σ. 6, ἀρ. 322 σ. 6, ἀρ. 324 σ. 6, ἀρ. 325 σ. 6, ἀρ. 326 σ. 6, ἀρ. 327 σ. 6, ἀρ. 328 σ. 6, ἀρ. 330 σ. 6, ἀρ. 331 σ. 6, ἀρ. 332 σ. 6.
Πολλὰ τοῦ παρατίθενται καὶ δίστιχα προεῖναι καὶ
528. **Δουκόπουλος Δημ.** Γεωργικὰ τῆς Ρωμέλης. Ἐν Ἀθήναις 1938, 8ον σελ. 495. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη 14).
[Ἐν σελ. 425-453 δημοσ. δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα].
529. **Δουκούδης Ἐμμ. Στ.** Τὸ ψάρεμα μὲ καθετὴ ἢ χάνικο. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 6 (1938) 137-138.
530. **Χουρμουζιάδης Καλλισθ.** Τὸ Τσακῆλι (Πετροχωῶρι) τῶν Μετρῶν. Θρακ 10 (1938) 334-363.
531. **Χριστοδουλίδης Κ.** Ἡ ὑπαίθριος ζωὴ τῶν Σχοινοῦδιωτῶν. Ὁ Πύργος. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου. Ἐν Ἀθήναις, 1938, σ. 185-189.
532. **Κουφός Δημήτριος Ν.** Τὰ γιδοπρόβατα. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 20, σ. 12.
533. **Σγουρτίσας Ἀγησ. Γ.** Τάλια πρώτη. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 17, σ. 10.

5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη.

(Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὕφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα).

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 200. 207. 227. 287. 290. 306. 309. 319.]

534. *Γιαννοπούλου Μαριέττα* Ἡ γυναικεία βιοτεχνία Ζακύνθου. Ἑλληνίς 1 (1921) 241-244, 286-291.

535. *Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπινίκη* Γυναικεία ἔργα: 1. Πῶς κατεργάζονται τὸ λινάρι εἰς τὴν Τζετώ, χωρίον τῆς Σηλυβρίας. 2. Τὸ λεύκασμα τῶν πανιῶν. Λαογρ 8 (1921/25) 561-563.

536. *Γαϊτάνου - Γιαννιοῦ Ἀθηνᾶ* Β' Γυναικεία βιοτεχνική ἔκθεσις τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων. Ἑλληνίς 2 (1922) 135-138.

537. *Νομικός Χ. Α.* Ἡ λεγομένη Ροδιακὴ τέχνη. Φωνὴ Δωδ ἔτ 1923, ἀρ. 15 σ. 6-7, ἀρ. 16 σ. 9-10, ἀρ. 17 σ. 9-10.

538. *Φουρζίκης Π. Α.* Μεγαρικά μελετήματα. Ἀρχ 6 (1923) 388-434.

539. *Δραγάτης Ἰάκ. Χ.* Ὁ πύργος τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ἀνδρῶ καὶ οἱ τριάκοντα ἔξ τῆς Σίφνου. ΑΗ ἔτ 1 (1925) 54-62.

540. *Πικιώνης Δημ.* Ἡ λαϊκὴ μας τέχνη καὶ αἱ εἰς κριτικὴν μελέτη. Φιλολογικὴ Ἐστία Α' (1925) 145-158 [μὲ 8 σελίδας].

541. *Χατζημυχάλη Ἀγγελικὴ* Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Σκυῖρος. Ἀθῆναι, 1925, 4ον, σελ. 199.

Κρίσεις: Λαογρ 9 (1926/28) 269-270 (Σ. Π. Κυριακίδης). ΒΝJb 5 (1926/27) 260-264 (Georg. Th. Karanikolos). Ἑλληνίς 6 (1926) 62-64 (Α. Γ-Γ.) Byzantion 6 (1931) 928-932 (Octave Merlier).

542. *Γ.—Γ. Α.* Ἐκθεσις ἑλληνικῆς λαϊκῆς χειροτεχνίας. Ἑλληνίς 6 (1926) 152-154.

543. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἐφημ. «Ἡ Πρωΐα» (Ἀθῆναι) 3 Ἰαν. 1926.

544. *Βεκ(ιαρέλης) Ἀρ.* Σκέψεις γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη. Φιλότεχνος Α' (1926/27) 247-8.—Ἡ Ἐκθεσις τῶν Δελφῶν τῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας. Αὐτόθι, σ. 278-279.

545. *Κυριακός Δημ.* Σκέψεις γιὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Ν Γράμμ Α' (1926/27) 653-658.

546. *Χατζημυχάλη Ἀγγελικὴ* Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Τρίκερι. Σπίτι. Φορεσιά. Κέντημα [μὲ 20 εἰκόνες]. Φιλότεχνος Α' (1926/27) 209-219.

547. Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῆς λαϊκῆς χειροτεχνίας. Ν Ἐστ 1 (1927) 235, 240 [εἰκόνας 7].

548. **Γ. Α. Γ.** Ἡ βιοτεχνικὴ ἔκθεσις τῶν Δελφῶν. Ἑλληνίς 7 (1927) 134 - 143.
549. **Ὁρλάνδος Ἀναστ.** Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἐν Ἀθήναις, 1927, 4ον, σελ. 88. (Δημοσίευμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας).
Μελέτη ἐνδιαφέρουσα καὶ λαογραφικῶς.
550. **Παράσχος Κλ.** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Κυριακὴ Α' (1927) φ. 42, σ. 9.
551. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Τ' Ἀναφιώτικα [εἰκόν]. Ν' Ἑστ 1 (1927) 977.
552. — Μοναστήρι στὸ Ναύπλιο [εἰκόν]. Ν' Ἑστ 1 (1927) 281.
Κρίσις: Ν' Ἑστ 1 (1927) 316 - 317 (Στ. Ξ).
553. — Οἱ Σαρακατσαναῖοι. Τὰ διακοσμητικὰ θέματα στὴν κεντητικὴ τους τέχνη. Ν' Ἑστ 1 (1927) 28 - 33.
554. — Ἡ λαϊκὴ μας τέχνη. Ἡ σημασία της. Ἑλλ Γράμματα 1 (1927) 18-21.
555. **Haghimichali A.** L' art populaire Grec. L' île d' Icarie. La maison rurale. BNJb 6 (1927/28) 32 - 51.
556. **Ζάχος Ἀριστ.** Ἀρχιτεκτονικὰ σημεῖα. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 295 - 306.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 239 (Στ. Π. Κ(υριακίδης)).
557. * **Zachos Aristot.** Aeltere Wohnbauten auf griechischen Bodem. Wachsmuths Monatshefte für Baukunst VII. Heft 7/8 σ. 247 - 49.
558. **Φαλάις Κ.** Κοποιάδες - τεράζοδες καὶ καζάνηδες. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 69 - 72. — Λατόμοι, ταλιαδόροι, βαγενάδες. Διόδοι, σ. 181 - 184.
559. — Οἱ πλανόδιοι τεχνῖτες στὴν Ἑλλάδα. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 8 - 13.
560. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Σάμος. Α'. Τὸ ἀπλὸ Σαμιώτικο σπίτι. Φορεσιές, ξυλογλυπτικὴ. Ἑλλ Γράμμ 3 (1928) 86 - 94, 130 - 143.
561. Ἑλληνικὴ χειροτεχνία: Σχέδια Ἡπείρου. Τὰ πετειναράκια. Τὸ γαρυφαλάκι. Ἑλληνίς 9 (1929) τεύχος 2, σ. 39.
562. **Μαλέας Κ.** Εἰκόνες λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. [Ἀθῆναι] 1929, 4ον, σελ. στ' + 56. (Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ διεξις, ἀρ. 6).
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 284. (Στ. Π. Κ(υριακίδης)). Byzantion 6 (1931) 925 - 928 (Octave Merlier).
563. **Χανιώτης Βάσος** Τὰ ὕφαντά στὴν Κάρπαθο. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 78.
564. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς. Μετὰ ἐπεξηγηματικοῦ προλόγου, 26 πινάκων καὶ 274 σχεδίων καὶ εἰκόνων. Ἐκδόσεις «Πυρσοῦ». Ἀθῆναι 1929, 4ον, σελ. 16 + πίν. 26.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 285 - 286 (Στ. Π. Κ(υριακίδης)). Ἑλληνίς 9 (1929) 210-211 (Α.). Ν' Ἑστ τόμ. 6 (1929) 906 - 908 (Μᾶρκος Τοιμωδός).
565. — Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς τέχνης. Λαϊκὴ τέχνη καὶ Σχολεῖον — Κεντητικὴ. Ἑλληνίς 9 (1929) 172 - 176.

566. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Λαϊκὴ τέχνη. Ἐγκ. Λεξ. Ἐλευθερουδάκη, τ. 5 (1929) 383 - 391.
567. ——— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ διακοσμητικὴ τέχνη. Ἴόν Ἀνθ 3 (1929) 118 - 123.
Ἀναδημοσίευσίς μέρους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἔργου τῆς συγγρ.: «Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς».
568. **Φαλτάιτς Κ.** Οἱ Κουδαρέοι (λαογραφικὸ σημεῖωμα γιὰ τοὺς πλανόδιους οἰκοδόμους τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας). Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 305-306.
569. ——— Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ δουλεμένου ἀσημιοῦ. Πρωτοπορία 1 (1929) 41 - 42.
570. ——— Οἱ φιγοῦρες τῶν παλῶν καραβιῶν. Ναυτ Ἑλλ 2 (1929/30) 541 - 542.
571. **Γαϊτάνου - Γιαννιοῦ Ἀθηνᾶ** Βιοτεχνικὴ ἔκθεσις Δελφῶν. Ἑλληνίς 10 (1930) 126 - 131.
572. **Κεραμόπουλλος Ἀντ.** Ἡ σημερινὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. ΠΑΑ 5 (1930) 281 - 290.
Κρίσις: Ν Ἐστ τόμ. 8 (1930) 1114 - 15 (Κ. Κ.).
573. **Σῶχος Ἀντιών.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴν Ἱῶνα. Ἀθήνα 1930, 8ον, σελ. 47.
Ἐκτὸς κειμένου 12 πίνακες λαϊκῶν μνημειῶν καὶ μουσικὴ καταγραφὴ τοῦ χοροῦ τῆς Ἱῶνου.
Κρίσις: Παρὰ 10 (1929/32) 623 (2-Π. Κουρκιάδης).
574. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Ταξιδιωτικὴς σελίδες. Ν Ἐστ τόμ. 8 (1930) 689 - 693, 745 - 748, 801 - 805, 857 - 861, 913 - 919, 969 - 975, 1033 - 1037, 1081 - 1085, 1136 - 1139, 1191 - 1197.
Μελέτη ἐνδιαφέρουσα διὰ τὰ σχεδιάσματα κάστρων, ἐκκλησιῶν καὶ παλαιῶν σπιτιῶν τῆς Πελοποννήσου.
575. Τὸ καμπαναριὸ τῆς Παναγίας τοῦ Κόντε. Ἡμ Ἰθ ἔτ. 3 (1930) 91 [εἰκόν].
576. **Φαλτάιτς Κ.** Οἱ μαστόροι τῆς Ἀνδρου. ΑΗ ἔτ. 5 (1930) 89 - 92.
577. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴν Ἑλλάδα. Ἐργασία 1 (1930) τεῦχ. 39, σ. 23 - 24.
578. ——— Ἡπειρωτικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἡπειρ Χρον 5 (1930) 253 - 264.
Κρίσις: Ἐργασία 1 (1930) τεῦχ. 39, σ. 25 (Κ. Α. Β.).
579. ——— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔτος Β' (1930) 86 - 89.
580. **Καμπάνης Ἀριστος** Τὸ Μουσεῖον Μπενάκη. Ἐργασία 2 (1931) τεῦχ. 69, σ. 411 - 412.
581. **Μακρίδης Θ.** Ὁ πλοῦτος τοῦ Μουσείου Μπενάκη. Ἐργασία 2 (1931) τεῦχ. 70, σ. 438 - 441.
582. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ Ν.** Τὸ λεύκωμα τῆς «παλῆας Ἀθήνας». Ἑλληνίς 11 (1931) 245 - 247.

583. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ρουμ-
λούκι - Τρίκερι - Ἰκαρία. Ἀθήναι 1931, 8ον, σελ. 205.
Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 595 - 597 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Byzantion 7 (1932) 569 -
572 (Oct. Merlier). Μακ' Ἡμέρες 1 (1932/33) 82 - 83 (Π. Δάσκαρις).
584. — Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἑλληνίς 11 (1931) 35 - 39.
585. — Ἰκαρία. Ἑλληνίς 11 (1931) 240 - 245.
586. **Μανροειδῆ-Παπαδάκη Σοφία** Ἡ λαϊκὴ τέχνη καὶ ἡ Κα Ἀγγελικὴ Χατζη-
μιχάλη. [κρίσις]. Ἑλλ' Ἐπ ἔτ. ΚΒ' (1931/32) τευχ. 292, σ. 57 - 58.
587. **Παπαδέας Α.** Καραβομαραγκοί. (Βραβεῖον διαγωνισμοῦ λαογραφικοῦ θέμα-
τος). Ναυτ' Ἑλλ 4 (1931/32) 1075 - 1076.
588. **Γερμανὸς μητροπολίτης Δημητριάδος** [Ἀργυροῦ ἐπίχρυσοι] Σταυροὶ [τῆς
Μονῆς Φλαμουρίου]. Θεσσ Χρον 3 (1932) 157 - 163.
589. **Μάργαρης Δημ.** Ζακυνθινὰ καμπαναριά. Ἰόν Ἀνθ 6 (1932) 118 - 121.
590. **Μπαρλᾶς Τάκης** Ἡ λαϊκὴ τέχνη τοῦ βιβλίου τῆς Ἀγγ. Χατζη-
μιχάλη. Ἐργασία 3 (1932) τευχ. 114, σ. 289 - 290.
591. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ἑπ' Ἡμ ἔτ. 1932, σ. 40 - 43.
592. **Θώρανης Κώστας** Λαϊκὲς τέχνες. Ν' Ἐστ τόμ. 14 (1933) 169.
593. **Στεργιόπουλος Κ. Δ.** Ἡ ἔννοια τῆς τέχνης ἐν Ἀμβρακίᾳ καὶ Ἀρτῇ. ΤΑΝ
1933, τευχ. 6, σ. 8 - 10.
594. **Τζομάκας Γρηγ.** Ἡ τέχνη τῶν Καλαρυτιῶν. ΤΑΝ 1933, τευχ. 5, σ. 5 - 9
[μετὰ 4 φωτογραφιῶν].
595. **Χανιώτης Βάσος** Νησιώτικη λαϊκὴ τέχνη. Κάρπαθος. Ἐτύπωσαν καὶ ἐκυ-
κλοφόρησαν «Τὰ Χρονικά». Ἀθήνα, ἀνοιξή 1933, 4ον, σ. 30, μετὰ εἰκόνων
καὶ 2 ἐγχρώμων πινακῶν.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 710 - 711 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
596. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Τὰ Βύλια τοῦ Κιθαιρώνα. Ν' Ἐστ τόμ. 13 (1933)
126 - 135, 191 - 203.
597. — Ἡ Ἑλληνικὴ ἀργυροχοϊκὴ τέχνη. Ν' Ἐστ τόμ. 14 (1933) Χριστουγεν-
νιατικὸ τεύχος, σ. 11 - 15.
598. **Δερλερὲς Μιχ.** Ἡ Μύκονος. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 19, σ. 3.
599. **Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶ** Κάστρα καὶ πολιτεῖες τοῦ Μοριᾶ. Ἐκδοτ. εἰκος Π. Δη-
μητράκου. Ἀθήνα [1934], σχ. 4ον, σελ. 260. (μὲ σχέδια τῆς ἰδίας).
Παρατίθενται καὶ εἰδήσεις περὶ τῆς λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς.
600. * — Παλγὰ Ἀθήνα. Athènes d'autan. Σχέδια —, φύλλα τέχνης τοῦ
Φραγκελίου ἀρ. 11. [Ἀθήναι]. Τυπογρ. Καρανάσου, ἀ. ἔ., 4ον.

601. **Καβαμπέλης Γιάννης** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Μυκόνου. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 13, σ. 1.
602. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Λαϊκὴ τέχνη. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 825 - 845.
Γενικά. Ἀρχιτεκτονική. Χειροτεχνία. Ὑφαντική. Κεντητική. Σταμπάτα. Ξυλογλυπτική. Κεραμική. Μεταλλουργική. Ἀργυροχοία. Χρυσοχοϊκή. Ἐκθέσεις - Πρατήρια. Μουσεῖα - Συλλογαί. Βιβλιογραφία.
603. **Προυσης Κώστας** Λαϊκὴ τέχνη. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 58 - 59.
604. **Ζάχος Ἀριστ.** Ρούχινά προσκέφαλα ἀλληγοροσινά. Μακεδ Ἡμερ 11 (1935) 159 - 161.
605. **Καλογερόπουλος Ν.** Ἡ ξυλογλυπτική. Τὰ περίφημα τέμπλα. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 25, σ. 4.
606. **Προκοπίου Ἀγγ.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη καὶ οἱ νέοι. Ἔργασία 6 (1935) τευχ. 262, σ. 29.
607. **Ρωμαῖος Κ.** Ὁ λαὸς καὶ ἡ τέχνη. Μακεδ Ἡμερ 11 (1935) 169 - 175. [= Μικρὰ μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1935, σ. 49 - 105].
608. **Φαλτάιτς Κ.** Ἡ διακοσμητικὴ τέχνη στὰ Ἑλληνικὰ καράβια. Ναυτ Ἑλλ 7 (1935) 232-1.
609. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Αἱ ἐκδηλώσεις καὶ ἡ μορφή τῶν ἔργων τῆς λαϊκῆς τέχνης στὶς Κυκλάδες. Ἐπ Κυκλ Πολ. 1 (1935) 57 - 66.
610. — Ἑλληνικὰ κεντήματα. Μεσογειακὰ κεντήματα καὶ κεντήματα ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Ἡπειρ Χρον 10 (1935) 289 - 295.
611. — Αἱ ἐκδηλώσεις καὶ ἡ μορφή τῶν ἔργων τῆς λαϊκῆς τέχνης στὶς Κυκλάδες. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 34-35, σ. 3-5.
612. **Κληρίδης Ν.** Ἀπὸ τῆ φιλολογίᾳ τοῦ λαοῦ μας. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 37 - 39.
Κατασκευὴ τοῦ στρατιωτικοῦ. Ἱστορία τοῦ στρατιωτοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ.
613. **Βασματζῆς Θεόδ. Β.** Γοργόνες καὶ ἀκρόπρωρα. (Ἡ διακοσμητικὴ στὰ καράβια). Ναυτ Ἑλλ 8 (1936) 3655 - 56.
614. **Δημαρᾶς Κ. Θ.** Λαϊκὴ τέχνη. Ἑλληνίς 16 (1936) 180.
615. **Δραγούμης Στέφ.** Τὰ καμπαναριά τῆς [τῆς Ζακύνθου]. Ἰόν Ἀνθ 10 (1936) 141 - 142.
616. **Hatjimichali Angélique** Broderies grecques et broderies mediterraneennes. L'Hell Contemp ἔτ. 1936, σ. 883-887.
617. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Μεσογειακὰ καὶ Ἑγγὺς Ἀνατολῆς κεντήματα — Τὰ Ἑλληνικὰ κεντήματα — Ἡπειρος, Σκυρος. ΒΝJb 12 (1936) 97 - 118.
618. **Βασματζῆς Θεόδ.** Νησιώτικα κεντήματα. Ναυτ Ἑλλ 9 (1936/37) 244.

619. *Προκοπίου Ἀγγ.* Ἡ λαϊκὴ ζωγραφικὴ στὸ ἐπαναστατικὸ ἔθνος τοῦ 21. Νέε Γράμματα 3 (1937) 489-495.
620. *Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ* Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Γύρω ἀπὸ τὸ παιδί, σ. 577-592. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἄρ. 60).
621. — Ἡ καλλιτεχνικὴ βιοτεχνία. Ν Ἔστ τόμ. 21 (1937) 103-107.
622. *Hagimihali Angélique* L' art populaire grec. Athènes 1937, 4ον, σελ 160.
623. *Βουσβούνης Ἀντώνης* Θεόφιλος Χατζημιχαήλ. Ν Γράμμ 12 Φεβρουαρίου 1938, σ. 9.
Λαϊκὸς ζωγράφος τῆς Μυτιλήνης.
624. Ἡ ρόκα ἐν Λακεδαίμονι [εἰκὼν ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἄρ. 19.
625. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Λεξικὸν ἐπαγγελματικόν. Προμ Πυρρ ἔτ. ΙΕ' (1939) ἄρ. 315 σ. 7, ἄρ. 316 σ. 7, ἄρ. 317 σ. 7, ἄρ. 318 σ. 6, ἄρ. 319 σ. 7, ἄρ. 320 σ. 7, ἄρ. 321 σ. 7, ἄρ. 322 σ. 7, ἄρ. 323 σ. 7, ἄρ. 324 σ. 7, ἄρ. 325 σ. 7, ἄρ. 326 σ. 7, ἄρ. 328 σ. 7, ἄρ. 329 σ. 7, ἄρ. 330 σ. 7, ἄρ. 331 σ. 7, ἄρ. 332 σ. 7.
Ὁ τσαγκάρης, ὁ ράφτης, ὁ μυλωνάς, ὁ καρελάς, ὁ τυραντζής, ὁ μάγειρος.
626. *Μαρκόπουλος Μάρκος* Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ἑλλάδα. Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Β' (1939) ἄρ. 5, σ. 143-145.
627. *Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ* Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Β' (1939) ἄρ. 5, σ. 148-149.
628. — Ἡ στάχσις τοῦ εὐαγγελίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Πωγωνιανῆς Μολυβδοςκεπάστου. Ἡπειρ Χρον 15 (1940) 175-182.

Δ' Πνευματικὸς βίος.

1. Λαϊκὴ πίστις.

α'. Θρησκευτικὰ καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι τοῦ λαοῦ.

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἄρ. 119. 122. 123. 132. 134. 136. 140. 151. 152. 161. 162. 165. 166. 168. 171. 173. 174. 177. 179. 186. 192. 194. 195. 196. 198. 199. 207. 211. 216. 221. 227. 238. 239. 249. 251. 255. 259. 264. 269. 270. 274. 277. 278. 281. 283. 287. 294. 298. 304. 313. 317. 318. 319. 322. 323. 481].

629. Προλήψεις. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἄρ. 6, σ. 6.

630. *Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.* Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου. Λαογρ 8 (1921/25) 217-219.

631. Δεισιδαίμονες συνήθειαι. Λαογρ 8 (1921/25) 227-229.

32. **Κωνσταντινόπουλος Π. Κ.** Δεισιδαίμονες συνήθειαι καὶ δοξασίαι ἐν Σοποτῶ τῶν Καλαβρύτων. Λαογρ 8 (1921/25) 215 - 217.
33. : **Ἐξελεγκτής** Δεισιδαιμονίαι. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 20, σ. 24 - 25. Βασκανία.
34. Περὶ προλήψεων. Χρ Ἡμ ἔτ. 1 (1924) 173 - 187.
35. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παρατηρήματα γιὰ τὴ νύχτα κλπ. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 17, σ. 7.
36. — Ἡ χαμωλιά. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 21, σ. 7.
37. : **Τ(ὸ) π(αιδι) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)** (Ἀγησ. Σγουρίτσας). Προλήψεις. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 54, σ. 450.
38. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ καντύλι τῆς ζωῆς. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 45, σ. 7.
39. — Τὸ νεραϊδόπνιμα. Ἡ σκῶπα καὶ ἡ ζάρα. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 31, σ. 7.
40. — Ὁ φονιάς, ἡ φαγούρα (κνισμός). Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 31, σ. 7. — Τὸ φτέρνισμα, ἡ γλωσσοφαγία, τὸ γραμί, τ' ἀλάτσι, τὸ σκόρδο· ἡ ὄρνιθα καὶ τ' αὐγολοῖσμά της ὁ καβὸς· στανρός καὶ σίδερο· τὸ μεταπάτημα. Αὐτόθι, ἀρ. 32, σ. 7. — Τὸ κλάσμα τοῦ σκελον, τὸ καινούργιο φεγγάρι. Αὐτόθι, ἀρ. 33, σ. 7.
41. — Στοῦ Μπαρμπαγιαῖμου τὴ σικινὴ ὁ πογόνβυζος τῆς μάνας· ὁ βορθακός. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26, σ. 7. — Ἄλλα παρατηρήματα. Αὐτόθι, ἀρ. 29, σ. 7.
42. — Τὰ συναπαντήματα. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 27, σ. 7. — Τὸ διασκέλισμα. Αὐτόθι, ἀρ. 28, σ. 7. — Ἡ ὄρνιθα. Αὐτόθι, ἀρ. 28, σ. 7.
43. **Κανδηλάπτης Γ.** Δεισιδαίμονες δοξασίαι καὶ συνήθειαι ἐν Χαλδίᾳ. Λαογρ 9 (1926/28) 255.
44. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις. Κυπρ Χρον 4 (1926) 46 - 64, 182.
45. — Δεισιδαιμονίαι. Τὸ πτέρνισμα πρὸ νεκροῦ. Κυπρ Χρον 4 (1926) 261 - 262.
46. **Παπαδάκης Ν. Κ.** Τὸ ποδαρικό. Ραδάμανθυς, τόμ. 11 (1926), σ. 1, σ. 7.
47. **Πιντόκος Μ.** Ὁ ἥλιος τοῦ Μάρτη. Τσῆ γρηῆς τ' ἀνάλεμα. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 53, σ. 7.
48. **Ἀθανασιάδης Εὐστάθ.** [Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις] Σάντας. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 226.
49. **Ἀλεξιάδης Κωνστ. Ἰ.** [Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις] Ἰνεπόλεως. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 223 - 25.

650. **Κανδηλάπτης Γεώργ.** [Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις] Χαλδίας. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 221 - 223.
651. **Π(απαδόπουλος) Ἀνθ.** Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις Κερασσοῦντος. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 218 - 221.
652. **Γουγγούσης Χ.** Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις. Μακεδ' Ἡμερ 5 (1929) 236.
653. **Θ.** Δεισιδαιμονία. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 8 (1929) 943.
654. **Σοφριανὸς Ἀ. Γ.** Προλήψεις, συνήθειαι, δεισιδαιμονίαι. Πέργαμος, 1929, σ. 281 - 285.
655. **Φαλτάιτες Κ.** Ψαράδικες προλήψεις. Ναυτ' Ἑλλ 2 (1929/30) 288.
656. Αἱ προλήψεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἐπιστήμη 2 (1930) ἀρ. 11, σ. 6 - 7.
657. **Κοτζᾶς Δημ.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις τῶν χωρίων τῆς Ρόδου. ΡΗ ἔτ. 2 (1930) 217 - 226.
658. **Ἀθανασιάδης Εὐστ.** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι Σάντας. Ἄρχ Πόντ 3 (1931) 221 - 225.
659. **Κανδηλάπτης Γεώργ.** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι Ἀργυροπόλεως. Ἄρχ Πόντ 3 (1931) 226 - 229.
660. **Μανούσας Στέλ.** Ἐθίμα τοῦ τόπου Προμ Πυρρ ἔτ. 7' (1931) ἀρ. 148 σ. 7.
661. **Μπούτουρας Ἀθ. Χ.** Προλήψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐρμηνεῖα αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε. [1931], 8ον μικρ., σελ. 132.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 711 - 714 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
662. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Γιὰ μιὰ πρόληψη. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 44.
663. **Παπαχαρίσης Ἀθ. Χ.** Κι ἄλλη ἐρμηνεῖα τοῦ «σημειωμένου». Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 154.
664. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Ὁ σημειωμένος Κάιν. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 208 - 209.
665. — Τὸ σημεῖον τοῦ Κάιν. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 432 - 434.
666. **Ποριώτης Ν.** Γιὰ καὶ Κάιν. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 321 - 324.
667. — Νὰ - γὰ - σημειωμένος. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 154.
668. **Σ. Ν.** Δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις. Μακεδ' Ἡμερ 8 (1932) 103 - 106.
669. **Χατζῆ Καλλιόπη Δ.** Σημαδιακὸς κι ὁ μεγαλοφυής. Ν' Ἐστ τόμ. 11 (1932) 324.
670. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Προλήψεις. Προμ Πυρρ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 215 σ. 7 ἀρ. 216 σ. 7.
671. **Γρίσπος Π.** Λαϊκαὶ δασικαὶ δοξασίαι. Δασικὴ Ζωὴ ἔτ. Α' (1933), τευχ. 4, σ. 10 - 11.

672. **Μαρκουλῆς Τηλέμ.** Δεισιδαιμονίαι τῶν κτηνοτρόφων. ΗΔΜ ἔτ. 1933, σ. 209-212.
673. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις. Κυπρ Χρον 9 (1933) 6-10.
674. — Προλήψεις-δεισιδαιμονίες-παραδόσεις. Κυπρ Χρον 9 (1933) 161-164.
675. **Ἀθανασόπουλος Θ. Ι.** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι Καστρίου Κυνουρίας. Λαογρ 11 (1934/37) 657-658.
676. **Ἀργυρίου Α.** Τέσσερες ἑξωφρενικὲς Ἑλληνικὲς προλήψεις. Ἡλεικά Χρονικά, χρόν. Α' (1936) σ. 92.
677. **Βαβουλῆς Π. Π.** Λαογραφικὰ Κρήτης. Β'. Λαϊκὲς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Ἐπ' Ἐν Καλλ Λογ Χανίων 1 (1937) 83-84.
678. **Παπαχαλαμπίους Γ. Χ.** Ἐθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῶν Κυπρίων. Κυπρ Σπ Α' (1937) 79-88. [Ἀνετυλώθη εἰς 8ον, ἐν Λευκωσίᾳ, 1937, σ. 12].
679. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἀπεραθίτικα δεισιδαιμονίες. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 36, Ἀθῆναι 5 Μαρτ. 1938, φ. 32, 13 Μαΐου 1938, φ. 42, 27 Ἰουλ. 1938, φ. 51, 6 Μαρτ. 1939.
680. **Σιβαϊδῆς Γεώργ. Δ.** Δεισιδαιμονίαι, προλήψεις καὶ περὶ αὐτὰ τῶν Πόντιων. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 203-213.
- β'. Μαγεία. Ἑστιά.**
- 1. Μαγεία.**
- [Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 132. 165. 173. 174. 177. 179. 181. 193. 196. 207. 227. 232. 241. 247. 249. 255. 259. 261. 295. 298. 313. 318. 319. 322. 323. καὶ κατ. 864. 840. 1062.]
681. **Ganszyniec R.** Zu den magischen Formeln. BNJb 2 (1921) 153.
682. **Καλιτσουνάκης Ἰω. Ε.** Ἑπταδικαὶ ἔρευναι. Ἀθηνᾶ 33 (1921) 125-183. Λατρευτικὴ καὶ μαγικὴ χρῆσις τοῦ ἀριθμοῦ. Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 553 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης). Ἀθηνᾶ 45 (1933) 13 (Ἰωάνν. Καλιτσουνάκης).
683. Πῶς μαγεύουν. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 8, σ. 6. — Τὰ μάγια καὶ τὸ κάρφωμα. Αὐτόθι ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 9, σ. 5.
684. **Κεραμόπουλλος Ἀντ. Δ.** Ὁ ἀποτυμπανισμός. Συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν (μετ' εἰκόνων 14 μὲν ἐν τῷ κειμένῳ, 7 δὲ παρενθέτω). Ἐν Ἀθήναις, τυπογρ. Ἑστία, 1922 (Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 22), 8ον, σελ. ΠΙ+144. Μαγεία σελ. 67, 70, 72, 76, 106, 111. παροιμίαι σ. 81. ἔθρηες σ. 123.
685. **Σγουρτίσας Ἀγγελ. Γ.** Ἀμπόδεμα. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 37, σ. 255.

686. **Höpding H.** Γυλλού - Ἀβυζού, Hessische Blätter f. Volksk. 23 (1924) 120 - 124.
687. Τὰ φυλακτά. Φωνή Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 47, σ. 6.
688. (**Δαφέρμος Γ. Φ.**) Παρατηρήματα. Οἶωνοί. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 2, σ. 7.
689. — Δεσίματα. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 20, σ. 7, ἀρ. 21, σ. 7. — Τὸ δέσιμο τοῦ ρίγου, τὸ δέσιμο τοῦ διαόλου. Αὐτόθι, ἀρ. 24, σ. 7. — Ἡ γηθειὰ τῇ μουρνιᾷς. Αὐτόθι, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26, σ. 7. — Ἡ γηθειὰ τῶν μυρμηγκιῶν. Αὐτόθι, ἀρ. 27, σ. 7. — Ὁ ἥλιος (ἡλίαις). Αὐτόθι, ἀρ. 29, σ. 7.
690. — Θιαρμός, φθιαρμός, θιαρμίζω. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 2, σ. 7. ἀρ. 4, σ. 7, ἀρ. 7, σ. 7, ἀρ. 9, σ. 7. [13].
691. : **Τὸ παιδί τοῦ «Μαλεβού»** (Σγονούρτσας Ἀγῆσ.) Μάτιασμα. Μαλεβός ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 52, σ. 427.
692. **Κουφός Δημ. Ν.** Τὰ φυλακτά. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 55, σ. 460.
693. **Σγονοῦ(ίτσας) Ἀγῆσ. Γ.** Περὶ φυλακτῶν. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 56, σ. 476.
694. [Μαγικά καὶ δεισιδαιμόνες δοξααὶ καὶ ἀνῆθηται]. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 43, σ. 7.
695. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ συνοδικό. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 33, σ. 7, ἀρ. 34, σ. 7. [Κατάδεσις τοῦ κλέπτου δι' ἐκείνης ἀκολουθίας]. — Ὁ κερένιος ἄνθρωπος. Αὐτόθι, ἀρ. 34, σ. 7.
696. — Τὸ νταβέτι. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 35, σ. 7.
697. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Νεφοδιῶνται. ΗΜΕ ἔτ. 1927, σ. 269 - 277. [Μελέτη].
698. **Μαρίνης Κώστας Π.** Τὰ μάγια. Ν' Ἔστ τόμ. 4 (1928) 930 - 931.
699. **Μπενέκος Γιάννης Γ.** Ἡ μπερμπερίτσα (ἡπειρωτικὰ ἔθιμα). ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 149, σ. 5.
700. — Τὸ κοκκαλάκι τῆς νυχτερίδας. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 149, σ. 7.
701. **Οἰκονομίδης Δημοσθ.** Ἐκ τῆς λαογραφίας τοῦ Πόντου. ΗΜΕ ἔτ. 1929, σ. 363 - 368.
Τὸ ἔθιμον τῆς περπερούνας καὶ τὸ ἕσμα τῶν Βαίων.
702. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Μακεδονικὰ ἔθιμα. Λαογρ 10 (1929/32) 270.
Περὶ τοῦ ἐθίμου τῆς περπερούνας.
703. **Κυρμιζάνι Ἀγλαΐα** Ξεμάτιασμα. Ἡμ'Ιθ ἔτ. 3 (1930) 88 - 91.
704. **Ἀ(θανασιάδης) Θ. Δ.** Ἡ Ντουντούλα. ΗΑΜΘ ἔτ. Α' (1931) 82 - 83.
705. **Λιβαδάς Ν.** Οἱ τρεῖς «μυστικοὶ» ἀριθμοί. Ἡ Ἐπιστήμη 3 (1931) ἀρ. 4, σ. 5 - 6.

706. **Δούβαρις Ν.** Μαγεία. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 16 (1931) 412 - 3.
707. **Π(απακωνσταντίνου) Θ.** Μαγεία. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 16 (1931) 413 - 414.
708. **Χαρούλης Εὐάγγ.** Λαογραφικά ἐξ Ἀνατολικῆς Κρήτης. Α' κατάδεσμοι [4]. Κρητ Μελ 1 (1933) 297.
709. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Τὸ πάντρεμα τῆς φωτιάς. Ἐφημ. «Ἡ Πρωΐα» (Ἀθῆναι), 25 Δεκεμβρίου 1934.
710. Σχολεῖον Δημοτικὸν Ἀνωγειῶν. Ἀντιβασκανικὸ [ἀπήγανο]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 233, σ. 7.
711. **Βαρδάκης Σπ. Γ.** Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι Κρήτης. Γιὰ νὰ βρῆξη. Πῶς κόβεται ἡ τροῦμπα τοῇ θάλασσας. Λαογρ 11 (1934/37) 656 - 657.
712. **Γρίσπος Παν.** Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι Χαλκιδικῆς. Λαογρ 11 (1934/37) 273 - 274.
713. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Ὁ μαῦρος μέγας Λαμνώνιου Σητείας. Μύσων 4 (1935) 103-104.
714. **Μαθιουδάκης Ἰω. Ε.** Γηθειᾶς (δεσιᾶς) Σελανού [26]. Νεοελλ Ἀρχ 1 (1935) 134.
715. Ὁ μυστηριώδης κόσμος τῶν ἀριθμῶν. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 217 - 221.
716. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακὴ λαογραφία. Μαγεία καὶ μάγοι ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 431 - 435.
717. Ὁ ἀριθμὸς 7 εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἑβραίους. Μακεδ Ἡμερ 13 (1937) 248.
718. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Σφάκας [Σητείας] χειρόγραφον. Διάβασμα εἰς σεληνιασμόν. Μύσων 5 (1936) 117.
719. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Σὲ ἐποχὴν ἀνομβρίας. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 22, σ. 418.
720. **Σαλλαπασίδης Π. Β.** Τὸ σινιάτιγμαν. Ὁ γαμοστόλον τῇ μαῖσαδιῶν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16, σ. 213 - 214.
721. **Ἐμμανουὴλ Ἐμμ. Ι.** Ὁ μανδραγόρας, Ἀθῆναι 1938, 8ον, σελ. 36.
Ἐν σελ. 22 - 29 δημῶδεις δοξασαί περὶ τοῦ φυτοῦ.
722. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Πῶς γιάτρευαν στὴ Θράκῃ γητειᾶς καὶ χάρες. Θρακ 8 (1937) 351 - 383. 9 (1938) 195 - 286.

2. Ἐπωδαί.

[Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 123. 137. 152. 161. 166. 176. 179. 196. 197. 214. 216. 227. 232. 238. 255. 259. 263. 265. 271. 273. 280. 289. 301. 302. 305. 307. 319. 320. 322. 323. 481. 742].

723. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Κυπριακαὶ ἔπωδαί (εὐκῆς) [6]. Λαογρ 6 (1917/18) 603 - 615.

724. *Βαρδάκης Σπυρ. Γ.* Κρητικαὶ ἔπωδαί καὶ ἄλλα λαογραφικά. Λαογρ 8 (1921/25) 556 - 558.

725. *Μαχαιριώτης Γρηγ.* Κυπριακαὶ ἔπωδαί [2]. Λαογρ 8 (1921/25) 206 - 209.

726. *Σπανός Γεώργ.* Σύμμεικτα λαογραφικά. Κυπρ Χρον Α' (1923) 300 - 304. [Ἐπωδαί 10].

727. *Χριστοφίδης Κοσμάς* Κυπριακαὶ ἔπωδαί [3]. Κυπρ Χρον Α' (1923) 208 - 210.

728. *Μαντζουράνης Κ. Ί. Ι.* Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν Βουρβούρων. [Ἐπωδ. 6]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 130 - 131.

729. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Γηθιὰ τῆς οὐκίπλης γηθιὰ τοῦ μελιντάκου. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 7, σ. 7.

730. *Κουτσουδάκη Εἰρήνη* Γηθιὰ κοιντοσεμάτων γηθιὰ τοῦ λαρίου. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 9, σ. 7.

731. *Π. Γ.* Γηθιὰ γιὰ τοὺς ρεματισμούς. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 7, σ. 7.

732. Γητέματα. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 59, σ. 513.

733. : *Τὸ παιδί τοῦ «Μαλεβοῦ»* (Σγουρίτσας Ἀγης.) Κριθαράκι. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 54, σ. 454.

734. *Βαρδάκης Σπ. Γ.* Κρητικαὶ ἔπωδαί [27]. Λαογρ 9 (1926/28) 239 - 248

735. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Τὸ βγάσμα τοῦ δαιμόνου. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 33, σ. 7.

736. *Δράγασις Στυλ. Χ.* Ἡ γηθιὰ τοῦ ἡλίου. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 31, σ. 7.

737. *Κυριαξῆς Ν. Γ.* Ἐπωδαί [47]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 65 - 94, 182 - 183.

738. — Ἐπωδοί [3]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 251 - 56.

739. *Παπαδόπουλος Ἀνθ. Α.* Ἐξορκισμοὶ καὶ ἐξορκισταί. Ἐπ Βυζ Σπουδ 3 (1926) 225 - 234. [Μελέτη].

740. *Κουκουλῆς Φαίδ.* Μεσαιωνικοὶ καὶ νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι. Λαογρ 8 (1921/25) 302 - 346. 9 (1926/28) 52 - 108, 450 - 506. [Μελέτη].

Κρίσις: Phil. Wochenschrift 45 (1925) 658 - 659 (G. Soyter).

741. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὁ λούξιγκας (ἡ λύγξ)· γηθειὰ τοῦ λούξιγκα. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 55, σ. 7, ἀρ. 56, σ. 7.
742. **Μανρῆς Ν. Γ. Παπαδόπουλος Εὐ. Α.** Δωδεκανησιακὴ λύρα. Τόμ. Α'. Κασιακὴ λύρα, ἥτοι δημῳδῆς ποιήσεις καὶ μουσικὴ τῆς νήσου Κάσου. Τύποις «Νέες Ἠχοὺς». Πέριτ-Σάϊδ, 1928, 8ον, σελ. κβ' + 52 + 168.
Εἰσαγωγή, 63 καταγραφαὶ εἰς εὐρωπ. μουσ. γραφὴν, ἄσμ. 113, ἐπωδ. 13, παιδ. ἄσματ. ἡ ναυουρίσμ. 27, δίστ. 1058.
Κρίσις: Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος ἔτ. ΚΗ' (1929) 135-137. (Φώτις Σ. Γκίκας).
743. **Φαρμακίδης Σ. Φ.** Κυπριακαὶ ἐπωδαὶ [5]. Λαογρ 9 (1926/28) 609-612.
744. **Κ(ομάσος) Ι. Χ. — Χ. Ν. Α.** Ἐπιδόξ. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 11 (1929) 493.
745. **Σ. Γ.** Ἐπιδόξ. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 11 (1929) 492.
746. **Ω.** Ἐπιδόξ. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 11 (1929) 492-493.
747. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Γηθειὰ γιὰ τὸν πονόματο. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 155, σ. 7.
748. **Ζαῖρης Θεμ. Μ.** Πλήρη δημῳδὴ ᾠδα καὶ μαγγανεῖαι Ἀλικαρνασσοῦ. Ἀθῆναι 1931, 8ον, σελ. 90.
Ἐν σ. 85-7 ἐπωδαὶ [5].
749. **Νικολοῦδης Κ.** Γητιὰ γιὰ τὴν μουρνια, στὸ λαμπρόπονο [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ. (1931) ἀρ. 154, σ. 7.
750. — Γητιὰ γιὰ τὸ θιαροῦ (βασκανία). Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 153, σ. 7.
751. **Παπαδάκης Ν.** Παραστάφαλα. [Ἐπωδ. 4] Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 149, σ. 7.
752. **Ἀθανασόπουλος Θ. Ι.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίας Θ'. Εἶδη τινὰ κατὰ δέσμων. Λαογρ 10 (1929/32) 578-579.
753. **Παρχαρίδης Α. Ι.** Ἐπωδαὶ [2]. Λαογρ 10 (1929/32) 574.
754. **Ἀναγνωστάκης Νικ. Α.** Γητειὰ τοῦ μητρόπονου. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 11, σ. 4.
755. **Βασιλείου Ἀργυρῇ** Γητειὰς [2]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 8-9, σ. 7.
756. **Δεοντῆς Ἰωάνν.** Γητειὰ τοῦ φθαροῦ ἢ βασκανίας, — γιὰ τὸ βραχνά, — τοῦ φθαλοῦ [3]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. 14, σ. 8, ἀρ. 17, σ. 3.
757. — Γητειὰ γιὰ τὰ μάτια. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. 13, σ. 6.
758. **Πεδιαδίτου Καλλιρρόη** Γηθειὰ γιὰ τὸ πέσιμο, — γιὰ τὴν μουρνια (κακὸ μιμῖ). [2]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. 14, σ. 8.
759. **Χαρούλης Εὐάγγ. Ν.** Γητειὰ γιὰ τὴν σπλήνα. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 5, σ. 7.
760. **Βερναδάκη Μαρία** Γηθειὰ τοῦ βαρυσματέ. Γηθειὰ τοῦ θιαροῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 208, σ. 7.

761. *Δραμουντιάνης Γ. Ε.* [Γητειές 7]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 204, σ. 7.
762. *Θεοτόκη - Παρασκευοπούλου Έλένη* Λαογραφικά Κερκύρας. Ξόρκια [3]. Έλληνίς 13 (1933) 18.
763. *Κουρμούλης Γεώργ.* Κρητικά έπωδαί. [27]. Κρητ Μελ 1 (1933) 258 - 265.
764. *Παγωμένου Καλλιόπη* Γητειά για τὸ ρίμμα τοῦ ματιοῦ. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 208, σ. 7.
765. *Παγωμένου Έλένη* Γηθειά τοῦ θαρμού. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 201, σ. 7.
766. *Παγωμένου Χρυσή* Γηθειά για τὴν πληγή. Γητειά για τὸ μάτι ἄμα μπῆ κόσαλο. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 201, σ. 7.
767. *Περάκη Στυλιανή Χ.* Γητειά για τὰ ζῶα. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 203, σ. 7.
768. *Περάκης Έλευθ.* [Γητειές 4]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 201, σ. 7.
769. *Χατζηϊωάννου Κ. Π.* Παραμῦθια (ιστορίες, μῦθοι) — ξόρκια [4]. Κυπρ Χρον 9 (1933) 308 - 310.
770. *Ρωμαῖος Κ.* Τὸ κακὸ μάτι. Μικρὸ Ἡμερ 10 (1934) 113 - 120 [= Μικρὰ Μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 91 - 98].
771. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Γητειά για τὰ κανέλια. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 238, σ. 7.
772. — Εὐκή στὸ φουῖρνο. Γηθειά στὸ μιλίσσουρα. Τὸ χτένισμα τῇ κόρης. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 217, σ. 7.
773. *Παγωμένος Κωνστ. Γ.* Προσευχὴ καὶ γητειά πού τὴ λένε ὅταν πλαγιάσουν. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 222, σ. 7.
774. *Πιτσούλης Χαρ. Ί.* Γητειά πού λέν ὅταν πονεῖ τ' ἄματι κανενούς. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 225, σ. 7, άρ. 226, σ. 7.
775. *Γρηγόριος ἀρχιμανδριτής Μαχαιρᾶ* Γητειές [3]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 696 - 697.
776. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Γηθειά — για τὸν κεφαλόπονον, — ὅταν μπῆ χῶμα στὸ μάτι [2]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 242, σ. 7.
777. *Κοσμής Ἀγγ. Α.* Σιφνιακά σημειώματα. Έπ Κυκλ Πολ 1 (1935) 107 - 109. Έξορκισμοὶ 5.
778. *Μιχοπούλου Πολυξένη Ί.* Γηθειά για τὰ κρυγορέματα γηθειά για τὸ μουλάρι. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 243, σ. 7. — Γηθειά για τὸ θιαρμό. Αὐτόθι, άρ. 244, σ. 7.
779. *Περάκη Στυλιανή Χ.* Γητειά πού τὴ λένε ὅταν ἔχει κανεὶς διάρροια (εὐκοιλιότητα). Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 245, σ. 7.

780. **Περάκι Εὐανθία Γ.** Γηθειὰ τοῦ φωθιάς. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 246, σ. 7.
781. **Λεοντῆς Ἰω.** Γητειὰ γιὰ τὸ πέσιμο, — τὴν ἀλυχίνα, — ὅταν κοιμηθῇ κανεῖς ἔξω. (Ἅγιος Βασίλειος Κρήτης). Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) 60.
782. — Γητειὰ γιὰ τοὺς γούγλους, — ὅταν θὰ φουσκώσῃ τὸ στόμα. (Ἀγ. Βασιλείου Πεδιάδος Κρήτης). Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) 159.
783. **Χαρούλης Εὐάγγ.** Γητειὰ γιὰ νὰ σταθῇ τὸ αἷμα τῆς μύτης [3]. Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) σ. 38.
784. **Ματθαίου Γιάνκος.** Τὸ μάτιαγμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 345 - 347.
785. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Ἡ δεῖσα [ξόρκι τῆς ὁμίχλης]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 299.
786. **Σαλλαπασίδης Π. Β.** Ἡ ταβάρα [= βραχνᾶς]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 344 - 345.
787. : **Σύλβιος** Λαογραφία Σμύρνης. Γητειές καὶ ξόρκια. Μικρ Χρον 1 (1938) 268 - 279 [34, ἐκ τούτων τινὲς μαγ. συνήθεια].
- ΑΚΑΔΗΜΙΑ γ' Μαντική ΑΘΗΝΩΝ
- [Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 122. 131. 132. 141. 166. 171. 177. 181. 193. 194. 207. 210. 227. 241. 249. 261. 264. 270. 275. 298. 317. 322. 324. 481].
788. **Προδρομὸν Θεοδόσ.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίαν. Λαογρ 6 (1917/18) 659.
789. **Ἀθανασόπουλος Θ. Ι.** Μαντεῖαι καὶ μαντικαὶ τελεταί. Λαογρ 8 (1921/25) 563 - 567. [Μετὰ σημειώσ. τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου].
790. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Νεοελληνικὴ μαντεία. ΗΜΕ ἔτ. 1923, σ. 142 - 159 [Μελέτη].
791. **Παππανεοφύτου Ἀντών.** [Κυπριακὰ] μαντέματα [15]. Κυπρ Χρον Α' (1923) 211 - 214.
792. **Στεφανίδης Μιχ.** Ὀνειροπομποί. Λαογρ 7 (1923) 259 - 265. [Μελέτη].
793. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Οἶωνοί. ΗΜΕ ἔτ. 1924, σ. 184 - 192. [Μελέτη].
794. **Κουφὸς Δημ. Ν.** Μαντεία, ἄγιες κόρες, πλάιες, Νεραΐδες. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 49, σ. 389.
795. **Πρωτοπαπᾶς Ἰ.** Τὰ προγνωστικὰ ἐν Βασσαρᾷ. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 48, σ. 377 - 78, ἀρ. 49, σ. 388.
796. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ἡ χερομαντεία. Τὸ ξάνοιγμα τῆς κουτάλας. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 35 σ. 7.
797. — Μελετήματα. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 28 σ. 7, ἀρ. 29 σ. 7.

798. **Κυριαζής Ν. Γ.** Κοσκινομαντεία. Κυπρ Χρον 4 (1926) 256 - 57.
799. **Μέγας Γεώργ. Α.** Βιβλίον ὁμοπλατοσκοπίας ἐκ κώδικος τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Λαογρ 9 (1926/28) 3 - 51. [Μελέτη].
800. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὅθροϊ κι ἀγάπες. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 102 σ. 7.
801. **Φαρμακόπουλος Π. Γ.** Τυχολογία. Ἐρευνα ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν μοῖρα, τύχη, σύμπτωσις καὶ τῶν αἰτίων τῶν ἐπιτυχῶν καὶ ἀτυχῶν τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀτόμων καὶ ὡς ομάδων. Ἀθήναι [1931], 8ον, σελ. 106.
802. **Ω** Μαντική. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 16 (1931) 636 - 637.
803. * **Hopfner T.** Mittel- und neugriechische Lekano-, Lychno-, Katoptro- und Onycho-Mantien. Studies pres. to F.L.L. Griffith. Oxford, Clarendon Press 1932, 218 - 232.
804. **Στεργιόπουλος Κωνστ. Δ.** Ἡπειρωτικαὶ μαντεῖαι. Ἡπειρ Χρον 7 (1932) 173 - 212.
Κρίσις: ΤΑΝ ἔτ. 1932, τευχ. 2, σ. 6 - 8 (Γ. Δ. Παπαγεωργίου).
805. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλληνική Προγνώστικα.** Θρακ 4 (1933) 234 - 239.
Μετεωρολογία σ. 234 - 35, ἀρ. 1 - 11.
806. **Διοβονιώτης Κ. Ι.** Ὀνοματομαντεία. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου. 1935, σ. 491 - 494. [Μελέτη].
807. Ἡ μαντεία διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 279 - 281.
808. * **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Παλμός ὀφθαλμοῦ. Symbolae Osloenses. Fasc. XV - XVI. Separatim expressum. Osloae, 1936, 8ον, σελ. 138 - 39.
809. **Κουφός Δημ.** Ἡ πλάτη τῶν ζώων εἶναι προφήτης; Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 13, σ. 10 - 11.

2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη.

α'. Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. — Μετεωρολογία.

- [Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 126. 131. 132. 141. 151. 161. 162. 165. 171. 181. 207. 226. 227. 234. 248. 249. 273. 280. 282. 289. 303. 319. 322. 323. 324. 805].
810. : **Βασσαρεὺς Γεώργ.** Πῶς προβέλομεν τὴ βροχή. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 29, σ. 147 - 148.
811. **Βελώνης Ἀθ.** Δρύμιες. Μακεδ Ἡμερ 1 (1925) 50 - 51.
812. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ὁ ἑφταπάρθενος χορός. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 489 - 511. [Μελέτη].
Κρίσις: Zeitschr. für Volksk. 35 (1923/24) 70 (J. B.). Philolog. Wochenschr. 45 (1925) 597 - 598 (G. Soyter).
813. Ὁ ἀριθμὸς 7 ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 15 - 16, σ. 2 - 3

814. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Λαϊκή μετεωρολογία. Α') Οἱ καιροὶ (σὴν Ἀξό). Β') Τὰ νέφαλα· ὁ ἀέρας· ἄνεμος· ἡ βροχή· ἡ ἀστροφεγγιά καὶ τὸ γιάτσο. Κατσιφάρα. Τοῦ κεραῖς ἡ ζώνη. Ἡ δροσούλα. Οἱ μῆνες κι' ὁ καιρός. Οἱ μέρες κι' ὁ καιρός. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 47 σ. 7. ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 49 σ. 7, ἀρ. 50 σ. 7, ἀρ. 51 σ. 7, ἀρ. 52 σ. 7.
815. **Παπαδόπουλος Χαράλ.** Ἡ ἀλχημεία ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Χρον 4 (1926) 248.
816. **Σιεφανίδης Μιχ. Κ.** Ἀστρολογικὸν σημεῖωμα. ΗΜΕ ἔτ. 1926, σ. 65 - 70. [Μελέτη].
817. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Λαϊκὴ ἀστρονομία. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 53 σ. 7, ἀρ. 54 σ. 7, ἀρ. 55 σ. 7.
818. **Πισσάνος Ἀντών.** Ἡ Σολομωνική. Ἀστρολογία, προγνωστικά, καθβαλισμός, σαδωνισμός, κλείς τοῦ Σολομώντος κλπ. κλπ., Ἀθήναι (1927), 8ον, σελ. 156.
819. **Πιπτόκος Μ.** Ἡ πρόβλεψις τοῦ καιροῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 66 σ. 7.
820. **Οἰκονομόπουλος Ἡλ. Ἰ.** Ἡ Σολωμωνική. Καταρτισθεῖσα διὰ τῆς συλλογῆς ὧλων τῶν σχετικῶν παραδόσεων Ἑλληνικῶν, ἀραβικῶν, ἐβραϊκῶν, ὀθωμανικῶν, ἰταλικῶν κλπ. Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῶν γαλλικῶν grimoires ὑπὸ —. Μετὰ πολλῶν εἰχόνων. Ἐν Ἀθήναις, Ἀντωνιστοπούλου καὶ Πετραῖκος ἐκδό-δοται, ἀ.ἔ., 8ον, σελ. 160.
821. **Χαβιαρᾶς Νικήτας Δ.** Τὸ φυσικὸν ὡρολόγιον παρὰ τοῖς Ἑλλησι. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1931, 8ον, σελ. 77.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 608 (Σ. Π. Καραϊσκάκης).
822. **Μαράτος Σ.** Πρόγνωσης τοῦ καιροῦ. Ναυτ' Ἑλλ 4 (1931/32) 1083 - 1085, 1092.
823. **Κωσταδήμας Χ.** Οἱ διῶχνες. ΤΑΝ ἔτ. 1932, τευχ. 2, σ. 11.
824. **Ψαλτήρας Πότης** Τὰ μερομήνια. Ν' Ἐστ τόμ. 12 (1932) 1268.
825. **Γρίσπος Π.** Τὸ Γεννάρι κόψε ξύλο καὶ φεγγάρι μὴν κυττᾶς. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α' (1933) τευχ. 3, σελ. 5.
826. **Ἀνδριώτης Ν. Π.** Νεοελληνικά τοπικά ὀνόματα τῶν ἀνέμων. ΗΜΕ ἔτ. 1934, σ. 537 - 540.
827. **Κ(υριακίδης) Σ. Π.** Δημῶδης φιλοσοφία. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 845 - 847.
Δημῶδης μεταφυσική, ψυχολογία, ἠθική, ἐπιστήμη, ἰατρικὴ καὶ κτηνιατρική.
828. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακὲς μετεωρολογικὲς δοξασίαι. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 693.
829. **Φουρῆκης Π. Α.** Καμαρέζα. ΗΜΕ ἔτ. 1935, σ. 327 - 352. [Μελέτη].
830. **Ἀττικίδης Βάκης** Οἱ θαλασσινοὶ καὶ ἡ πρόγνωσης τοῦ καιροῦ. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3609 - 3610.

831. **Βαβουλές Π.** Λαογραφικά Κρήτης. Α'. Λαϊκές καιροσκοπικές παρατηρήσεις 'Επ 'Εν Καλλ Λογ Χανίων 1 (1937) 82 - 83.
832. **Δαφέρμος Γεώργ.** Μυλοποταμίτικα παιγνίδια καὶ ἀστρονομικά. 'Επ Κρητ Σπ 1 (1938) 483 - 488.

β. Μῦθοι περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

833. * **Weinreich Otto** Fabel, Aretalogie, Novelle. Beiträge zu Phädrus, Petron, Martial und Apuleius. Sitz. Heidelberger Akademie 1930/31. Abh. 7. Heidelberg 1931, 8ον, σελ. 75.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 313 - 314 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
834. * **Τερζάκης Χρ. 'Ηλ.** 'Η φιλοσοφία τοῦ λαοῦ. 55 μῦθοι - παραβολές. Πρώτη ἐκδοσις. [Εν 'Αθήναις 1933], 8ον μικρ., σελ. 112.
835. **Μπέρτος Νικόλ. Γ.** Μυκονιάτικοι μῦθοι [2]. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30 - 31, σ. 3.
836. : **Κάνις** (Κανδηλάπτης Γ.) 'Ο Κονκουλὲς ἀμύχον καὶ τῇ Τροιάδας - αὐτὰ κακά. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19 σ. 300 - 303, φ. 21 σ. 390 - 392, φ. 24 σ. 504 - 506.
Διασκευή Ποντιακοῦ μῦθου εἰς τὸ κοντιακὸν ἱόνμα.
837. **Σαλλαπασιδης Π. Β.** 'Αμαν τὸ τοῦτ' ἐραταλὴν ἔτον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 20 - 21.
838. 'Η ζήλεια ὀφίδια γεννᾷ. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26, σ. 76 - 77.

γ'. Δημῶδης ἱατρική.

[Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 161. 162. 177. 196. 207. 227. 233. 255. 309. 317. 322. 323. 481. 827].

839. **'Αθανασόπουλος Θ. Γ.** Λύσσα - λυσσαράϊοι - λυσσαρίναις. Λαογρ 6 (1917/18) 257.
840. **Κονκουλὲς Φαίδ. 'Ι.** Κωνσταντινᾶτα. Λαογρ 6 (1917/18) 216-220. [Μελέτη].
841. 'Ιατρικά. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 6.
842. **Δάμπρος Σπυρ.** Τὸ μετὰ Σολομωνικῆς ἱατροσόφιον τῆς Βονωνίας. Ν' Ἑλλ 15 (1921) 30 - 40. [Μελέτη].
843. Γιατροσόφια. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 41, σ. 293.
844. **Μητροφάνης** 'Ιατροσοφικὸν συνταχθέν ὑπὸ τοῦ σκευοφύλακος τῆς ἐν Κύπρῳ ἱερᾶς μονῆς Μαχαιρᾶ —. 1790 - 1867. 'Εκδίδεται νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου κλπ. κ. Φιλαρέτου. Λευκωσία (Κύπρος) 1924, 8ον, σελ. 191.
Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 297 - 298 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

845. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὁ ἀξόγουρος σύντεκνος. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 24 σ. 7.
846. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἡ σημασία τῆς σπουδῆς τῆς δημόδους ἱατρικῆς. Περιοδ. «Κλινική», ἔτ. 1925, τεύχ. 1, σ. 35 - 37.
847. : **Τ(δ) ¹π(αιδι) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)** (Σγουρίτσας Ἀγησ.) Τὰ μαγαρίσματα. Μαλεβός ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 47 σ. 366.
848. Ἀρρώστειες καὶ φάρμακα. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 59 σ. 512.
849. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Γιατρική. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 44 σ. 7.
850. **Κληρίδης Ν.** Δημόδης ἱατρική ἐν Κύπρῳ. Συμπληρωματικαὶ σημειώσεις. Κυπρ Χρον 4 (1926) 244 - 247.
851. **Κυριαξῆς Ν. Γ.** Δημόδης Κυπριακὴ ἱατρική. [Ἅγιοι Θεράποντες]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 1 - 46, 95 - 116, 152 - 181, 183, 261. [Ἀνατύπωσις: Δημόδης ἱατρική ἐν Κύπρῳ, 8ον, σελ. 186].
Κρίσεις: Λαογρ 9 (1926/28) 616 - 617. 10 (1929/30) 250 (Σ. Π. Κυριακίδης).
852. **Καιροφύλας Κώστ.** Τὰ ἱατροσόφια. ΜΕΕΠερ Α-Δ (1927) φ. 77-78, σ. 3-4.
853. : **Γυμνάσιος Λαυριώτης** 100 ἱατρικὰ συντάχ' τοῦ κλολογήρου Γυμνασίου Λαυριώτου. Ἀθήναι ἔ.ξ., 8ον, σελ. 32. Ἐκδόσεις Ἀριστοφ. Δ. Παπαδημητρίου.
854. **Πασχάλης Δημ. Π.** Οἱ παλαιοὶ ἱατροὶ τῆς Ἀνδρον. ΑΗ ἔτ. 1 (1929) 129-153.
855. **Πασκαλάκης Γ. Δ.** Ὁ ἀγύρτης τῆς Θάλας. Εργασία 1 (1930) τεύχ. 32, σ. 15.
856. **Ἀμαντος Κ.** Ἱατροσοφικὸς κώδις. Αθηνά 43 (1931) 148 - 170. [Μελέτη].
857. : **Σηκινάμ** Γιάτρισσες καὶ γιατροσόφια. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 1 (1932) 221 - 223.
858. **Σπανόπουλος Γεώργ. Ἰ.** Ἡ λαϊκὴ ἱατρικὴ ἐν Κύπρῳ. Λευκωσία (Κύπρου). Τύποις «Λευκωσίας» Χρ. Νικολάου 1935, 8ον, σελ. 55.
Κρίσις: Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 110 - 112 (Ἀντ. Ἰντιάνος).
859. **Ἀρδαβάνης - Λυμπερᾶτος Σπυρ.** Λαϊκὴ ἱατρικὴ καὶ ἱατροσόφια. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) 97 - 102.
860. — Ἡ ἱατρικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Ν Γράμμ Β' (1936) φ. 43, σ. 2, 15.
861. **Ζαγανιάρης Β.** Τὰ φαρμακευτικὰ φυτὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1936, 8ον, σελ. 80.
862. Θεραπευτικὴς ἰδιότητες τῶν λαχανικῶν. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) 79 - 80.
863. **(Καταπότης Μιχ. Γ.)** Ἀπὸ κολοβὸν ἱατροσόφιον (1756). Μύσων 6 (1937) 73 - 75.
864. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Πῶς γιάτρευαν στὴ Θοράκη. Γιατρικά, γη-
τειές καὶ χάρες. Θορακ 8 (1937) 351 - 386. 9 (1938) 195 - 283.
Καὶ μαγεία.

865. **Κουφός Δημ. Ν.** Λαϊκαὶ ἱατρικαὶ γνώσεις. Βότανα. Κορακόφτερο. Σαρλαπίδι. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 10, σ. 13.

3. Δημώδης φιλολογία καὶ γλῶσσα.

α' ᾠσματα.

1. Συλλογαί.

[Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 122. 123. 124. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 135. 137. 138. 144. 145. 147. 149. 152. 154. 155. 159. 160. 165. 168. 170. 171. 178. 184. 186. 191. 193. 194. 195. 197. 200. 201. 202. 205. 207. 208. 209. 212. 214. 215. 217. 218. 220. 223. 226. 227. 230. 231. 232. 235. 237. 238. 239. 242. 245. 248. 250. 251. 254. 256. 257. 260. 261. 262. 265. 266. 267. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 281. 282. 284. 285. 286. 287. 292. 293. 294. 295. 296. 298. 299. 302. 305. 307. 308. 309. 310. 314. 315. 317. 320. 321. 322. 323. 324. 481. 701. 742. 748].

866. **Ἀθανασόπουλος Θ. Γ.** Ἡ προκομμένη γυναῖκα (Καστρίου τῆς Κυνουρίας). Λαογρ 6 (1917/18) 241.

Σατιρικὸν ᾠσμάτων μετὰ σημειώσεως τοῦ Ν. Γ. Πολίτου.

867. **Κλημάτος ᾠσματα Καστρίου (Κυνουρίας)** [2]. Λαογρ 6 (1917/18) 242 - 243.

868. — Ποιήματα Τσοπανάκου [4]. Λαογρ 6 (1917/18) 244 - 246.

869. **Ἀλεξανδρῆς Ἀπόστ.** Εὐβοϊκὰ τραγούδια καὶ μοιρολόγια. Λαογρ 6 (1917/18) 547 - 575.
ᾠσματα 31.

870. **Βίος Στυλ.** Τραγούδια Ἀγίου Γεωργίου (Πηλίου). Λαογρ 6 (1917/18) 237 - 239.
ᾠσματα 4 μετὰ σημειώσεων.

871. **Βληζιώτης Θεόδ. Α.** [Ἡ προκομμένη γυναῖκα] (Μεσσαριάς Ἀνδρου). Λαογρ 6 (1917/18) 241 - 242.
Σατιρικὸν ᾠσμάτων.

872. **Δουκάκης Δ. Χ.** Καλαματιανὸν ᾠσμάτων. Λαογρ 6 (1917/18) 240 - 241.
Σατιρικὸν ᾠσμάτων μετὰ σημειώσεως Ν. Γ. Πολίτου.

873. **Κορύλλος Χ. Π.** Ἀρχαῖα τραγούδια [11]. Λαογρ 6 (1917/18) 635 - 639.

874. **Μαδιᾶς Γ.** Τραγοῦδι τῶν ἀπόκρεων (Μελὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας). Λαογρ 6 (1917/18) 239 - 240.

875. **Παντελίδης Χ. Γ.** Κυπριακὰ ᾠσματα [7]. Λαογρ 6 (1917/18) 576 - 602.

876. **Σεφερλῆς Π. Δ.** Στίχοι περὶ ψαριῶν. Λαογρ 6 (1917/18) 639 - 640.
Μετὰ σημειώσεως τοῦ Ν. Γ. Πολίτου.

877. **Φραγκούλης Χρ. Β.** Κλιμακωτὸν ἄσματιον (ἐκ Μεγάλης Μαντινείας τῆς Λακωνικῆς). Λαογρ 6 (1917/18) 243-244.
878. Ἄσματα Βασσαράων [8]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 1, σ. 8. ἀρ. 2, σ. 11. ἀρ. 3, σ. 8. ἀρ. 4, σ. 5-6. ἀρ. 6, σ. 6. ἀρ. 7, σ. 4.
879. : **Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ** (Σγουρίτσας Ἀγησ.) Στὴν Ἀνάληψι στὴ Σταματήρα [1]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 5, σ. 3-5.
880. **Κριάρης Ἀριστ.** Πλήρης συλλογὴ Κρητικῶν δημοδῶν ἁσμάτων ἡρωϊκῶν, ἱστορικῶν, πολεμικῶν, τοῦ γάμου, τῆς τάβλας, τοῦ χοροῦ κλπ. κλπ. καὶ ἀπασῶν τῶν Κρητικῶν παροιμιῶν, διστίχων καὶ αἰνιγμάτων μεθ' ἐρμηνευτικῶν ὑποσημειώσεων ὑπὸ —. Βα ἐκδόσις λίαν ἐπιμελελημένη. Ἐν Ἀθήναις 1920, 1921 8ον, σελ. ζ' + 496.
Ἄσμ. 413, δίστ. 369, παροιμ. 105.
Κρίσις : Λ' Ἀρχ 6 (1923) 482-97 (Γ. Ν. Χατζιδάκις).
881. **Δουκάκης Δημ. Χρ.** Ἐπιχώριον Καλαματιανὸ τραγούδι. Λαογρ 8 (1921/25) 549.
882. Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος τῆς Αἰγίνης. **Τραγούδια τοῦ λαοῦ μας ἀνθολογημένα γιὰ τὰ παιδιά.** Ἀλεξάνδρεια, 1921, 8ον, σελ. 120.
Κρίσις : Λαογρ 8 (1921/25) 271-273 (Στάσιον Π. Καρακίδη).
883. **Ἡρειώτης Π. Ν.** Ὁ χορὸς τῆς Αἰγιῶς ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐν Αἰγίνῃ Παλαιᾷ Χώρᾳ. Λαογρ 8 (1921/25) 67-108.
Περιγραφή τοῦ χοροῦ μετὰ 31 ἁσμάτων.
884. **Κανδηλάπτης Γεώργ. Θ.** Ποντιακὴ παραλλαγή τοῦ ἁσματος τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Λαογρ 8 (1921/25) 550-551.
885. **Μαδιᾶς Γ.** Δημῶδη ἅσματα Καρδαμύλων τῆς Χίου [6]. Λαογρ 8 (1921/25) 201-205.
886. **Μενάρδος Σίμος** Τὸ τραγούδι τῆς Ζωγγραφοῦς. Λαογρ 8 (1921/25) 181-200.
887. Ἄσματα ἐργατικὰ Αἰγίνης [18]. Λαογρ 8 (1921/25) 551-553.
888. **Πολίτης Ν. Γ.** Λαογραφικὰ ἀπανθίσματα. Λαογρ 8 (1921/25) 221-227.
Δημος. : 10 ἅσματα καὶ 1 εὐτράτελος διήγησις.
889. **Τρανὸς Μιχ.** Ἡ Ἀναστασιά. Λαογρ 8 (1921/25) 205.
890. **Χριστολιάκος Χρῖστ. Γ.** Μανιάτικον μοιρολόγιον εἰς πολεμιστὴν τῆς ἐν Τζουμαγιᾷ μάχης. Λαογρ 8 (1921/25) 547-549.
891. Ὁ τσιοπάνης καὶ ὁ Χάρος. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 14, σ. 4.
892. Ὁ Ἀϊ-Βασίλης [1]. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 10, σ. 8.—Τοῦ Ἰρι τὸ γεφύρι. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 6.
893. : **Βασσαράος Καλλιτέχνης** Ἡ τρισεύγενη. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 19, σ. 5.

894. ***Buk H. A.** Drei vergessene neugriechische Liedertexte. «Hellas» 1 (1921/22), Nr. 6-7, σ. 16.
895. **Ζακυνθινὸς Διον.** Τὸ τραγούδι τῆς Λιογέννητης. Παρθενὼν ἔτ. Α' (1921/22) ἀρ. 2, σ. 46-47.
896. (**Σγουρίτσας Ἀγησ.**) Σταχυολογήματα [1]. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 19, σ. 9-10.
897. : **Τ(ὸ) παιδί) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)** (Σγουρίτσας Ἀγησ.) Ὁ Ζάβαλης. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 18, σ. 10.
898. Ἡ ματαιότης. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 21, σ. 43. — Οἱ Ἀμερικανοί. Αὐτόθι, ἀρ. 24 σ. 83. — Ὁ ξενιτεμένος τῆς Ἀμερικῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 24, σ. 91. — Ἀπὸ τὰ τραγούδια μας [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 26 σ. 111. — Ἡ Καρακατσάνισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 28, σ. 135.
899. Καθολικὴ ἢ γαλανὴ Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 30 σ. 161. — Ὁ τσοπάνης καὶ ὁ χάρος. Αὐτόθι, ἀρ. 33, σ. 191. — Τραγούδι τῆς καντάδας. Αὐτόθι, ἀρ. 34, σ. 206. — Τραγούδι τσιντσινιώτικο (τοῦ χοροῦ). Αὐτόθι, ἀρ. 36 σ. 231, 236. — Τσίντζινα. Αὐτόθι, ἀρ. 37 σ. 243. — Ἡ στριγκλίτσα. Αὐτόθι, ἀρ. 37 σ. 244.
900. **Εὐαγγέλιον ἢ Δερβολοῦλα.** Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 47 σ. 372. — Ἀπὸ τὰ τραγούδια μας. Αὐτόθι, ἀρ. 49 σ. 386. — Τραγούδια τοῦ γάμου [2]. Αὐτόθι, ἀρ. 52 σ. 429. — Ὁ γάμος τῶν παντρεμένων. Αὐτόθι, ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 58 σ. 499. — Ὁ Γιάννος. Αὐτόθι, ἀρ. 59 σ. 510. — Ὁ Δῆμος. Αὐτόθι, ἀρ. 59 σ. 511. — Ἡ ἀξενήτευτη. Αὐτόθι, ἀρ. 60 σ. 522. — Τὰ λεβεντόπουλα. Αὐτόθι, ἀρ. 61-62 σ. 532. — Ἀποχαιρετισμὸς (τραγούδι τῆς καντάδας). Αὐτόθι, ἀρ. 61-62 σ. 534. — Ἡ παντρετὴ τῆς Διαμ(α)ντούλας. Αὐτόθι, ἀρ. 61-62 σ. 543. — Ἀπὸ τὰ τραγούδια τῆς Λακεδαίμονος. Αὐτόθι, ἀρ. 63 σ. 548. — Τσιντσινιώτικο. Αὐτόθι, ἀρ. 65 σ. 574.
901. **Κουνουλὲ Ἀναστασία Ἰ.** Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Μάνης. Ἡ ἀρχοντόνυφη. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 29 σ. 148. — Ὁ καλαπόθαρος. Αὐτόθι, ἀρ. 32 σ. 181.
902. **Μ. Γ.** Ἡ κυρὰ Χατζίνα. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 25, σ. 100.
903. **Σ(γουρίτσας) Α. Γ.** Οἱ γειτόνησες. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 20, σ. 20. — Ὁ πόνος τῆς ἀγαπητικιάς. Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 52. — Ἡ Δέσπω. Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 64. — Ἡ πάπια, ἢ ξανθομαλλοῦσα ἢ Πατρινιά. Αὐτόθι, ἀρ. 27, σ. 124-125. — Τὸ παράπονο τοῦ ξενιτεμένου. Αὐτόθι, ἀρ. 28, σ. 131. — Τὸ κρέας τοῦ χασάπη. Αὐτόθι, ἀρ. 29, σ. 150. — Τραγούδι τῆς καντάδας. Αὐτόθι, ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 33, σ. 190. — Ἡ κοντονερατζούλλα. Αὐτόθι, ἀρ. 34,

- σ. 204.—'Απὸ τὰ τραγούδια μας (τραγούδι τοῦ χοροῦ). Αὐτόθι, ἀρ. 46, σ. 356.—Τραγούδια τοῦ γάμον. Αὐτόθι, ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 47, σ. 367.—Χρυσούλα ἢ ἀδερφοῦλα. Αὐτόθι ἀρ. 48, σ. 382.—'Ο Διαμάντης, ἡ νερατζοῦλα. Αὐτόθι ἀρ. 51, σ. 419.
904. **Ἀβραὰμ Γεώργ.** [Δημῶδη ᾠσματα Κύπρου]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 257-258.
905. **Ἀρβανιτόπουλος Α. Σ.** Μέθοδος πρὸς ἔρευναν τοῦ Ἀττικοῦ ποινικοῦ δικαίου (ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδλοκρισίας). Βόλος, Κ. Π. Παρασκευόπουλος, 1923, 8ον, σ. 40.
'Εν σ. 15-16 δημοσιεύεται δημῶδες παιδικὸν ᾠσμα.
906. **Διαμαντάρας Ἀχ.** Τὸ μικροκωνσταντάκι (δημ. τῆς Νισύρου). Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 15, σ. 9.—'Ο ἐτοιμοθάνατος ἀγαπητικὸς (δημῶδες Καστελλορίζου). Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 10-11.
907. ——— 'Ο ἐλευθερωθεὶς σκλάβος (ᾠσμα ἐκ Καστελλορίζου) Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 18, σ. 13.
908. **Ιερείδης Σωφρόν.** Παιδικὰ ᾠσματα [7]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 255-257.
909. ——— Κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια [2]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 330-331.
910. **Κυριακῆς Ν.** Παιδικὰ στίχοι [49 παιδικὰ ᾠσματα] Κυπρ Χρον 1 (1923) 263-270.
911. **Κωμοδρόμος Χριστόδ.** [ᾠσματα ἐκ Κύπρου 23]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 259-262.
912. Λερισκὸν ᾠσμα. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 8, σ. 11.
913. **Διασίδης Χριστόδ.** 'Ο Φαρζανῆς. Κυπρ Χρον 1 (1923) 350-353.
914. **Μαρκίδης Μ.** Τραούδι τοῦ Παφουμῆ. Κυπρ Χρον 1 (1923) 198-203.
[Ἐπιτάσσονται ἐν σ. 203-205. ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις ὑπὸ Ἰ. Α. Γ. Συκκουτρῆ].
915. **Νικόδημος ὁ Κιτίου** Λιήγησις εἰς τὸν θοῖνον τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ τῆς εὐλογημένης Κύπρου [ἱστορικὴ ρίμα ἐξ 83 στίχων]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 3-7.
916. 'Ο βοσκὸς κι' ὁ βασιλιάς (δημῶδες). Κυθηραϊκὴ Ἐπιθεώρησις, ἔτ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1923, σ. 449.
917. 'Ο Σταυριανὸς καὶ ὁ βασιλιάς [ᾠσμα Πατμιακόν]. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 5, σ. 15.—'Η Ἀρετοῦσα. Αὐτόθι, ἀρ. 10, σ. 6.
918. **Περσινὸς Ἰωάν.** Νανουρίσματα [3]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 270-271. [Βλ. καὶ σημ. ἐν σ. 357].
919. **Σπανὸς Γεώργ.** Ἀρχαῖζοντα δημοτικὰ ᾠσματα [2]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 253-255
'Αλφάβητον εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· ᾠσμα τῆς Παναγίας.
920. **Συκουτρῆς Ἰω. Ἀντιφ. Γ.** Κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια [3]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 191-198.

921. *Συκουντῆς Ἰ. Ἀντ. Γ.* [ᾠσματα 15]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 271 - 274.
922. ——— Προσθῆκαι καὶ ἐπανορθώσεις. Κυπρ Χρον 1 (1923) 357 - 58 [1 να-
νούρισμα].
923. *Φαρμακίδης Ξ. Π.* Ἡ Θερμοκρήνη. Κυπρ Χρον 1 (1923) 84 - 89.
Ἑτυμολογία τῆς λ. καὶ δημῶδες ᾄσμα.
924. *Φυλακτοῦ Κόδρος* Τὸ τραγούδι τῆς Ἀροδαφνούσας. Κυπρ Χρον 1 (1923)
327 - 329.
925. *Χ'Κωσταντίνου Θεόδ.* [ᾠσματα 2]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 262 - 263.
926. *Χ. Ν.* Γχορτσιώτικο μοιρολόι. Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/24) ἀρ. 40 σ. 284.
927. Τὰ ζαγαράκια. Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 44 σ. 333.
928. *Πρωτόπαπας Ἰ. Ν.* Ἡ φιλοπονία καὶ ἡ οἰκονομία τῶν Βασσαριωτῶν [1].
Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/25) 342 - 43.
929. *Τ(δ) π(αιδι) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)* (Σγουρίτσας Ἀγῆσ.) Τὰ τραγούδια μας (τοῦ
χοροῦ). Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 41 σ. 294. — Τραγούδι τοῦ χοροῦ κατὰ
τὸν γάμον (ψαλλόμενον ἐν Βασσαρίᾳ). Διόδοι, ἀρ. 42, σ. 306.
930. *Χρ. Ν.* Γχορτσιώτικο τραγούδι τοῦ χοροῦ. Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 38
σ. 264.
931. *Ἀν. Δ.* Ροδιακὸν ᾄσμα [γαμήλιον]. Φωνὴ Δωδ. ἔτ. 1924, ἀρ. 25, σ. 10.
932. *Δροσίνης Γεώργ.* Τὰ ὠραιότερα δημοτικὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης. Συλλογὴ
Γεωργίου Δροσίνῃ. Ἀθῆναι [1924] 89 σελ. 143.
Κρίσις: Ν' Ἔστ 1 (1927) 444 - 445 (Π.)
933. *Μαντζουράνης Κ. Ἰ.* Τραγούδια [11]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 73 - 77.
934. *Παντελίδης Χρ. Γ.* ᾄσμα τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
καὶ τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Κυπρ Χρον
2 (1924) 65 - 67.
935. *Παπαμιχαὴλ Δ. Ἰ.* ᾠσματα [1]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 100.
936. *Συκουντῆς Ἰ. Ἀ. Γ.* Desiderata Cypria. Κυπριακὴ ἀγιογραφία [2]. Κυπρ
Χρον 2 (1924) 241.
937. *(Δασκαλάκης Β.)* Μανιάτικα μοιρολόγια [6]. Φιλικὴ Ἑταιρεία Α' (1925) 200 -
201.
938. *Βελλιανίτης Θεόδ.* Τὰ τραγούδια τῆς Καλαβρίας. Ἐθνικὸς Κήρυξ, τόμ. 18,
τεῦχ. 9, σ. 16 - 17.
939. *Gabrieli Giuseppe* Gl'Italo - Greci e le loro colonie. Notizie storico-
linguistiche - bibliografiche sulle colonie italo - bizantine tuttora esi-
sistenti nel Mezzogiorno d'Italia. SBN 1 (1925) 95 - 121.
Πλὴν τῆς ἄλλης ὕλης δημοσ. καὶ 2 ᾄσματα.

940. Κρητικά δημοτικά τραγούδια: Ὁ Ἑρωτοχτυπημένος. Δωδεκάνησος, ἔτ. 3 (1925) φ. 111, σ. 4.
941. **Πολίτης Ν. Γ.** Ἑκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐκδόσεις Β'. Ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον, σελ. 71' + 354.
942. **Σηφάκης Μιχ. Ζ.** Δημοτικά τραγούδια [1]. Τὸ Φῶς, χρόν. Β' (1925) ἀρ. 29-30 σ. 14.
943. : **Τ(ὸ) παιδί(ν) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)** (Σγουρίτσας Ἀγησ.) Ἀπὸ τὰ τραγούδια μας [1]. Μαλεβός ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 51 σ. 423. — Τσιντζινιώτικο. Αὐτόθι, ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 64 σ. 562. — Τραγούδι τοῦ χοροῦ. Αὐτόθι, ἀρ. 65 σ. 576.
944. — Νανουρίσματα καὶ χοροί. Μαλεβός ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 50 σ. 401-402.
945. [Τραγούδι κλέφτικο 1]. Φιλικὴ Ἑταιρεία Α' (1925) 49.
946. **Μ(αντιζουράνης) Κ. Ί.** Παιδικὰ τραγούδια [12]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 144-148.
947. — Τὰ τραγούδια μας. [25]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 93-106.
948. **Τρ(ανός) Μ(ιχ.)** Γιαννακᾶς καὶ ὁ πόντος τῆς Βέργια. Μαλεβός ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 61-62 σ. 546.
949. **Ἀθηναγόρας, μέγας πρωτοσύγγελλος.** Στρατολογίαι περὶ τῶν ἐσχάτων τῆς Κυρα. Βασιλικῆς. ΜΕΕ 9 (1926) 630-616.
Ἐν σελ. 612 δημοσ. στίχοι δημῶδους ἁμαρτοῦ.
950. Ποίησις. Τὸ ἀερόστατον τοῦ Μπαζόμη ἐν Καλαρούταις. ΔΙΕΕ 9 (1926) 593-597. [Ἱστορικὴ εἰμία].
951. **Ἀ(μαντος) Κ.** Δημῶδης Χιακὴ ποίησις. Χ Χρον 6 (1926) 193-195.
Ἄσμ. 4.
952. : **Γιοφύλλης Φῶτος** Θιακὰ μοιρολόγια [61]. ΗΜΕ ἔτ. 1926, σ. 257-273.
953. **Γνευτὸς Παῦλος** Τραγούδια δημοτικά τῆς Ρόδου. Ἀλεξάνδρεια, 1926, 8ον, σελ. ιστ' + 151.
Ἄσμ. σ. 1-121 [96]. δίσκ. σ. 123-134 [82]. παραμ. σ. 135-143 [1]. παραδ. σ. 145-148 [1].
Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 295 (Σ. Π Κ(νριακίδης)).
954. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ἡ νεότης τὸ γάλα τῆς μάνας. Προμ Πυρφ. ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 34 σ. 7. [2].
955. — Ἡ προέλασι στὴν Ἀγκυρα. Προμ Πυρφ. ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 38 σ. 7, ἀρ. 39 σ. 7. — Ὁ γυιὸς τῆς χήρας, ἡ καλὴ φλακὴ τῆς χήρας ὁ γυιός. Τὸ ἁμαρτωλὸ κεφάλι. Αὐτόθι, ἀρ. 41 σ. 6. — Μοιρολόγια, ὁ χάρος κι' ὁ στραθιώτης. Τὸ δελπνο τοῦ Χάρου. Μήνυμα (Σφακιανό). Ὁ πόθος τοῦ Ἀδῆ. Αὐτόθι, ἀρ. 43 σ. 6. — Πόλεμος πρὸς τὸν Χάρο. Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ. Αὐτόθι, ἀρ. 44 σ. 6. [13].

956. **Κουρμούλης Γεώργ. Ι.** Τραγούδια Κρητικά [20]. [Μετά παρατηρήσεων και ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων]. Λαογρ 9 (1926/28) 209 - 219.
957. **Λάσκαρης Νικόλ.** Ἡ Ἀζστα καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἡ Ἀζστας πανόραμα. Μέρος δέκατον. Ἐν Πύργῳ 1926, 8ον μικ., σελ. 809 - 863. [Ἄσμ. 27].
958. * **Μαυρῆς Ν.** Ἀπὸ τὰ διαμάντια τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τῆς Δωδεκανήσου. Φάρος 6 (1926) 343 - 44.
959. **Παρχαρίδης Α. Ι.** Δημοτικά ἄσματα Πόντου [10]. Λαογρ 9 (1926/28) 234 - 237.
960. **Πιττόκος Μιχ.** Λαϊκὰ τραγούδια [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 30 σ. 7, ἀρ. 34 σ. 7.
961. **Ρεμπέλης Χαρ. Ν.** Δημοτικά τραγούδια Βούρμπιανης [14]. Ἡπειρ Χρον 1 (1926) 190 - 194.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 237 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
962. **Τρανὸς Μιχ.** Τραγούδια Ἀρκαδικὰ (Ἀρκαδιοκερασιᾶς) [7]. Λαογρ 9 (1926/28) 249 - 252.
963. **Φαρμακίδης Ξενοφ. Π.** Κυπριακά ἐπὶ μετὰ σημειώσεων καὶ σχολίων. Ἐν Λευκωσίᾳ 1926, 8ον σελ. 74 - 168. [Ἄσμ. 43].
Κρίσις: ΒΝΥβ 5 (1926/27) 480 - 493 (Α. Παπαχρηστοδίου). Κυπρ Χρον 4 (1926) 273 - 274 (Α. Φιλίππου).
964. — Τραοῦν τοῦ Χατζῆ ιωρκατῆ τοῦ ποτὲ δραομάνου. Κυπρ Χρον 4 (1926) 208 - 209.
965. **Φιλίππου Δοῖζος** Κυπριακὰ δημοτικά τραγούδια. Ἡ κόρη τοῦ τούρ - παπᾶ. Κυπρ Χρον 4 (1926) 235 - 236.
966. **Γγευντὸς Παῦλος** Τὰ ἄσματα τῆς Ρόδου [1]. Ἑλλ' Ἐπ ἔτ. Κ' (1926/27) τευχ. 231, σ. 11 - 12.
967. **Γ(ρηγοριάδης) Φ.** Κόρης πονηρία [ἄσμα 1]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 148. Κατάρα [ἄσμα 1]. Αὐτόθι, σ. 230. — Φόνος γυναικὸς [ἄσμα 1]. Αὐτόθι, σ. 259.
968. **Διαμαντάρας Ἀχιλλ.** Ἡ ἐλευθερία τῆς νήσου Καστελλορίζου [ἱστορικὴ εῖμα]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β' (1927) φ. 103, σ. 4, φ. 104, σ. 4.
969. **Gabrieli Giuseppe** Natale Greco - Salentino. SBN 2 (1927) 315 - 320. [Ἄσμ. 4].
970. **Ζακυνθινὸς Διον. Α.** Ἀνέκδοτον δημοτικὸν τραγοῦδι [ἀπὸ τὸν ριζοσπαστικὸν ἀγῶνα τῆς Κεφαλληνίας]. Ν' Ἐστ 1 (1927) 227 - 228.
971. Ἡπειρωτικά τραγούδια: Πόθος φυλακισμένου. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 139.
972. **Κ. Π. Δ.** Λαογραφικὰ ἐρασιματά. Ἀντιρώτικα λαϊκὰ τραγούδια. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 114. [4 ἄσμ.].

973. **Κώτσιος Θεόδ. Σ.** [Δημώδη ᾠσματα 5]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 253-259.
974. **Μουσελίμης Σπ. Γ.** Δημοτικά τραγούδια [22]. Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 201 - 205, 307 - 311.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 238 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
975. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ ἀγαπητικοῦ. Λαϊκὸν τραγούδι τῆς Καρπάθου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β' (1927) φ. 94, σ. 4.
976. Ὁ ἀρματωλὸς (Κώτικο δημοτικὸν τραγούδι). Δωδεκάνησος, ἔτ. Β' (1927) φ. 95, σ. 4. Ὁ Λεονῆς. Αὐτόθι, φ. 99, σ. 4. Ὁ Χαριζανῆς. Αὐτόθι, φ. 101, σ. 4, φ. 102, σ. 4, φ. 103, σ. 4. Ὁ ξενητεμένος Γιάννης. Αὐτόθι, φ. 104, σ. 4.
977. * **Παπαῖωαννίδου** Ἱστορικὸν ᾠσμα ἐξ Ἀγχιάλου τοῦ Εὐξείνου. Ἐφημ. «Νεολόγος» Θεσσαλονίκης, ἀρ. 104 (1927) 1/1.—Δημῶδες ᾠσμα τῆς Θεσσαλονίκης [παρὰλλαγή Σφωσπόλεως]. Αὐτόθι, ἀρ. 554, 3/4.—Ἡ λαϊκὴ μοῦσα διὰ τὴν ἀποφράδα Τρίτην τῆς 29ης Μαΐου τοῦ 1453. Αὐτόθι, ἀρ. 606, 29/5.
978. **Παρχαρίδης Ἀθ. Γ.** Δημώδη τραγούδια τοῦ Πέντου. Καλλιθέα Ἀθηνῶν. 1927, 8ον, σελ. 16.
Τραγούδια 10, δίστιχα 60.
979. **Πιλαβάκης Κ. Α.** Ὁ Θρῆνος τῆς Παναγίας. Κυπρ Χρον 5 (1927) 72 - 82.
980. Τὸ τραγούδι τοῦ Καπιτάν Μανώλη. Κυπρ Χρον 5 (1927) 212 - 214.
981. — Ἐγκώμιον ἐν τῇ ἀγίᾳ καὶ ἐνδόξῳ τριμῆρῳ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κυπρ Χρον 5 (1927) 206 - 211.
982. **Ρεμπέλης Χαρ.** Δημοτικά τραγούδια Βούρμπιανης. Ραδάμανθυς ἔτ. 12 (1927) τευχ. 3 σ. 14, τευχ. 12 σ. 6.
983. **Σκλαβάκης Γ.** [Ἀκόνια τοῦ νοῦ] [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7.
984. **Σμυρλῆς Μανώλης Α.** Ἡ Σουλτάνα Βεργινάδα. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 246 - 248. [Ἄσμ. 2].
985. **Σούλης Χρ. Γ.** Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου. Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 182 - 200.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 238 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
986. **Σταγάκης Ε.** [Ἀκόνια τοῦ νοῦ] [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7.
987. **Σταυριδάκης Μ.** Ἀκόνια τοῦ νοῦ [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7.
988. **Τατάκης Β.** Θρῆνος τῆς Παναγίας. Κυπρ Χρον 5 (1927) 65 - 72.
989. Τὸ κάστρον τῆς Νισύρου. (1 ᾠσμα Νισυριακόν). Δωδεκάνησος, ἔτ. Β' (1927) φ. 73, σ. 4.
990. **Τσιχλάκης Τηλ.** Δημοτικά ᾠσματα Καστελλορίζου. Ραδάμανθυς, ἔτ 12 (1927) τευχ. 8 σ. 8, τευχ. 9 σ. 8.
991. **Κουρουκλής Ε. Γ.** Δημοτικὸν τραγούδι Χαυριάτων τῆς Κεφαλονιάς : Τοῦ Γιαννάκη. Ἑλλ Γράμματα 2 (1927/28) 453.

Περιλαμβάνει πρόλογον, εισαγωγὴν εἰς τὴν δωδεκανησιακὴν μουσικὴν καὶ ποιήσιν, 63 μουσικὰς καταγραφὰς εἰς εὐρωπ. γραφὴν, ῥσμ. 113, ἐπιδ. 13, παιδ. ῥσμ. καὶ νανουρ. 27, δίστιχα 1058, λεξιλόγιον.

Κρίσεις: Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, ἔτ. ΚΗ' (1929) 135-137 (Φώτις Σ. Γκίκας.)

1010. **Μινώτου Μαρία** Δημοτικὰ τραγούδια Ζακύνθου. Ἑλληνίς 8 (1928) 84, 115. [ῥσμ. 2].

1011. **Μιχαηλίδης Νουάρος Μ.** Καρπαθιακὰ μνημεῖα. Α'. Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου, ἤτοι συλλογὴ ἀπάντων τῶν ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων Καρπαθιακῶν τραγουδιῶν, μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ τῆς Καρπαθίας διαλέκτου. Ἀθήναι, τύποις Π. Χαλκιοπούλου, 1928, 8ον, σελ. 340.

Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 278-280 (Σ. Π. Κ(υριακίδης))

1012. **Μοσχόπουλος Μ.** [Κάλλαντα Χριστουγεννιάτικα] Μουσταφᾶ - Πασᾶ. [5]. Θρακ 1 (1928) 436-438.

1013. **Μπακάλης Γιάννης** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καστοριᾶς [5]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 4 (1928) σ. 71-78.

1014. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Ἀπὸ τραγούδια τῶν ἀναστενάρηδων τῆς Ἀν. Θράκης ἀπὸ τῆς Διονυσιακῆς τοῦ τέλους. Θρακ 1 (1928) 206-208.

1015. **Παπαχριστοδούλου Μόσχος** [Τραγούδια] [3]. Θρακ 1 (1928) 423-428. Παρατίθεται καὶ ἡ μουσικὴ.

1016. ——— (Θρακιώτικα ῥσματα καὶ τραγούδια) [3]. Θρακ 1 (1928) 201-205. Παρατίθεται καὶ ἡ μουσικὴ.

1017. **Πασαγιάννης Κώστας** Μαιριόλογια καὶ τραγούδια [235]. Ἐν Ἀθήναις 1928, 8ον, σελ. ι' + 191. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, 3).

Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 282-283 ((Σ. Π.) Κ(υριακίδης)). ΒΝJb 6 (1927/28) 591-593 (Γ. Ν. Καλαματιανός). Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 231-232 (Χ. Σακελλαριάδης). Ν' Ἔστ 2 (1928) 232-333 (III).

1018. **Πρωτοψάλτης Μ.** Ἀνέκδοτο δημοτικὸ τραγούδι τῆς Καρπάθου. Ἑλλ Γράμματα 2 (1927/28) 293.

1019. ——— Ἀλφαβητάρια. (Ἀνέκδοτο Καρπαθιακὸ Ἀλφάβητο τῆς Ἀγάπης). Ἑλλ Γράμματα 2 (1927/28) 371-375.

1020. **Σακελλαριάδης Χ.** Μοιρολόγια Γορτυνίας. Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 79-80, 170, 221-223, 300-302.

*ῥσματα 21.

1021. ——— Δημοτικὰ τραγούδια Γορτυνίας. [4]. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 264, 298.

1022. **Σιωμόπουλος Τ.** Δημοτικά τραγούδια τῆς Ἠπείρου [1]. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 704.
1023. **Σουμελίδης Γ.** Ἀκριτικά ἄσματα. Ἀθήναι 1928, 8ον, σελ. 46. (Ἀνατύψεις ἀπὸ τὸν Α' τόμο τοῦ Ἀρχαίου τοῦ Πόντου).
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 286 - 288 (Φίλιππος Τάσιος).
1024. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Κάλαντα Χριστουγεννιάτικα. [20]. Θρακ 1 (1928) 428 - 436.
1025. ——— Κατάρτα. Ὁ Κοντούτσικος κι' ὁ Γιανίτσικος. Θρακ 1 (1928) 208 - 209.
1026. ——— Δημοτικά τραγούδια Θράκης [2]. Ἑλληνίς 8 (1928) 82 - 84. Ἡ ξενιτεία [ἄσμα 1]. Αὐτόθι, σ. 250 - 251.
1027. ——— Ἀγιοβασιλιάτικα κάλαντα τῆς Θράκης [8]. Θρακ 1 (1928) 442 - 446.
1028. **Σταυρόπουλος Γ.** Ἡ Κύπρος καὶ ἡ δημοτικὴ ποίησις. Παντογνώστης, ἔτ. Ε' (1920), σ. 44 - 46, 60 - 62.
1029. Ἄσματα ποικίλα [51]. Ἀρχ Πόντ 2 (1929) 209 - 232.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 236 (Σπύρ. Π. Κηρύκειδης).
1030. **Ἀθανασιάδης Εὐστ.** Ἄσματα ποικίλα Σάμης [28]. Ἀρχ Πόντ 2 (1929) 209 - 221.
1031. **Γεωργόπουλος Πάνος** Ἕνας λαϊκὸς σατυρικοὺς ποιητὴς τοῦ πέρασος ἀπὸ ρατῆροτος. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 31. [Στίχοι ἄσμ.].
1032. **Γκανούλης Γ. Θ.** Δημοτικά τραγούδια [5]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 5 (1929) σ. 89 - 91.
1033. **Γκινόπουλος Νικ. Σ.** Δημοτικά τραγούδια τῆς Κρήτης. Τὸ πεθυμιὸ [1]. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 129.
1034. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ἡ παντρεία τ' ἀρκάλου· τὸ τραγούδι τοῦ καύκου. Προμ Πυρρ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 109 σ. 7, ἀρ. 113 σ. 7, ἀρ. 114 σ. 7.
1035. **Δεληγιάννης Βασ.** Τραγούδια Πασχαλιώτικα (Δογάν - κιοὶ Μαλγάρων) [6]. Θρακ 2 (1929) 401 - 403. — Τραγούδια χωρίου Ρέμπιτις (περιφερείας Μαλγάρων [7]. Αὐτόθι, σ. 403 - 405. — Κάλαντα (Δογάν - κιοὶ Μαλγάρων) [2]. Αὐτόθι, σ. 406 - 408. — Τραγούδια (Δογάν - κιοὶ Μαλγάρων) [9]. Αὐτόθι, σ. 408 - 411.
1036. **Δημοσθενόπουλος Σωσίπατρος** Τῆς Ἀρετῆς τὸ τραγούδι. Θρακ 2 (1929) 399 - 400.
1037. [Δημῶδη ἄσματα 3]. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 128 - 129, 170 - 171, 242.
1038. **Δραγάτσης Ἰάκ. Χ.** Τὰ κάλαντα ἐν Σίφνῳ τῷ 1859 [ἄσμ. 4]. Ν Ἑστ τόμ. 5 (1929) 11 - 13.
1039. **Κανδηλάπτης Γεώργ.** [Ἄσματα ποικίλα] Χαλδίας [23]. Ἀρχ Πόντ 2 (1929) 221 - 232.

1040. **Δαγκάνης Εὔστ.** Νανουρίσματα [14]. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 49 - 51.
1041. **Δαμπουσιάδης Γ.** Δημοτικά τραγούδια Ἀδριανουπόλεως [30]. Θρακ 2 (1929) 414 - 427, 486.
1042. **Μαυρεπῆς Ντῖνος** Λαϊκά τραγούδια τῆς Ἀράχοβας. Πρωτοπορία 1 (1929) 143 - 44.
1043. **Μελισσειδης Έμμ. Γ.** Ἡ κόρη καὶ τὰ ρόδα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 100 σ. 7.
1044. **Mirambel André** Étude de quelques textes maniotes. Thèse complémentaire pour le doctorat ès lettres présentée à la faculté des lettres de l'Université de Paris, par —. Paris 1929. (Collection de documents linguistiques, dirigée par M.M. Meillet et Vendryes II), 8ον, σελ. X + 110. Κρίσεις: Ἐπιστημολόγος 1 (1932) 144 - 145 (Γ. Ν. Χατζιδάκης). Byzantion 5 (1929/30) 676 - 688. (R. M. Dawkins).
1045. **Μπακάλης Γιάνν.** Δημοτικά τραγούδια τῆς Καστοριᾶς [7]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 5 (1929) σ. 237 - 243.
1046. **Οἰκονομίδης Γ.** [Εἰκονογραφεῖται δημοτικὸν τραγουδιὸν, τοῦ ὁποῖου οἱ 5 στίχοι δημοσιεύονται κάτωθι τοῦ σχεδίου αὐτοῦ]. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 655.
1047. **Ο Χαρτινῆς** Δημῶδες ποιήμα περὶ τοῦ Βιζυνοῦ. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 36 - 90.
1048. **Παπαδάκης Ἀριστογ. Γ.** Χάρις ἡ χάρις τῆς χαρᾶς, τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐτυχίας. ΡΗ ἔτ 1929, σ. 138 - 141.
Τὸ δημῶδες ᾄσμα: ἡ Θεονίσσα.
1049. **Παραρᾶς Δάμ.** Τὰ Βάγια. ᾄσμα 1 μετὰ περιγρ. ἐθίμου. Πέργαμος, 1929, σ. 263 - 64.
1050. — Δημοτικά τραγούδια [3]. Πέργαμος, 1929, σ. 233 - 34. [Μουσ. κατ. 1].
1051. **Παυνχάκη Κατίνα** Ἡ λυγερή. Ἡ παντρειά. (Χαριτωμένη). Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 100 σ. 7, ἀρ. 101 σ. 7, ἀρ. 102 σ. 7, ἀρ. 104 σ. 7.
1052. **Πρωτοψάλτης Έμμ.** Κρίσις ἐπὶ τῆς Δωδεκανησιακῆς λύρας Ν. Μαυρῇ ἱατροῦ καὶ Ε. Παπαδοπούλου. Τόμος πρῶτος, Κασιακὴ λύρα. Ἀλεξάνδρεια (1929) 8ον, σελ. 24.
1053. **Σακελλαριάδης Χ.** Δημοτικά τραγούδια Γορτυνίας [7]. Ἑλλ Γράμματα 4 (1929) 230, 273, 357, 395. 5 (1929) 63.
1054. **Σκαρίμπας Γιάν.** Ὁ Χάροντας [δημοτ. ᾄσμα]. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 571. — Δημοτικά τραγούδια [1 ᾄσμα τοῦ Χάρου]. Αὐτόθι, σ. 597. — Τοῦ στρατιώτη. Αὐτόθι, σ. 634.
1055. **Σλίνης Μιχ. Χρ.** ᾄσματα Μακεδονικά [7]. Λαογρ 10 (1929/32) 257-261.

1056. **Σοφριανού 'Ιουλίᾳ 'Α.** Νανουρίσματα, Πέργαμος, 1929 σ. 245 - 246.
1057. **Σταμούλη - Σαραντῆ 'Ελπινίκη** Τὸ τραγούδι τῆς 'Αρετῆς. Θρακ 2 (1929) 396 - 399.
1058. — Τὸ τραγούδι τῆς 'Αρετῆς. 'Ελληνίς 9 (1929) 205 - 208.
1059. — Δεῖγμα τῆς νεωτέρας λαϊκῆς στιχοφυγίας [1]. Θρακ 2 (1929) 207 - 211.
1060. Στὰ Τάρταρα [μετ' εἰκονογραφήσεως] [ἄσμα 1]. 'Ελλ Γράμματα 5 (1929) 692.
1061. **Ταρσούλη 'Αθηνᾶ Ν.** Λαϊκοὶ σίχοι. 'Ελληνίς 9 (1929) 111.
1062. **Τάσιος Φίλιππ.** Τραγούδια τοῦ Πολυγύρου. Λαογρ 10 (1929/32) 261-295. Δημοσ. 5 ἄσμ., μαγικὸν ἔθιμον καὶ 3 παιδικὰ ἔσμάτια.
1063. **Τατάκης Β.** Ναναρίσματα [12]. ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 160.
1064. **Τζιάτζιος Εὐάγγ. Στ.** Τραγούδια τῶν Σκρακατσαναίων. [Ἀθῆναι] 1928. 8ον, σελ. η' + 112. ('Ιστορικὴ καὶ λαογραφικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 4). Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 283 - 84 ((Σ. Π.) Κ(υριακίδης)).
1065. **Τσανακάλῃ 'Ελένη** [Νανουρίσματα]. Πέργαμος, 1929, σ. 246.
1066. **Τσίριμπας Δημ. (Ἄνδρ.)** 'Αρχαῖα δημοτικὰ τραγούδια [151]. Λαογρ 10 (1929/32) 48 - 112.
1067. **Τσουνάκης 'Εμμ.** Τοπικὰ ἔθνη. Τὸ τραγούδι τῆς νύμφης. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 140 σ. 7.
1068. **Μαλᾶς Σταύρος** Ἄσματα Κυπριακά! 'Ο Κωνσταντᾶς. Λαογρ 10 (1929/32) 562 - 568.
Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 568 - 570 (Στ. Π. Κυριακίδης). Κυπρ Χρον 10 (1934) 75 - 76 (Κ. Π. Χατζηγιάννου).
1069. **Marshall F. H.** The Greek Theseid. BZ 30 (1929/30) 131 - 142.
1070. 'Η παληκαρωσύνη τῶν Χανιωτῶν. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 123 σ. 7.
1071. **'Ασανάκη Φρόσω** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κεσάνης [4]. 'Ελληνίς 10 (1930) 9. 32, 125.
1072. **Βαϊλάκης Νικὼλ. Γ.** 'Ο Δασκαλογιάννης. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 128 σ. 7.
1073. **Γενεράλις Μιχ.** 'Ο θρηῆνος τοῦ πατέρα. Ἐνα μοιρολόϊ... Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 129 σ. 6.
1074. **Δασκαλάκης Ε.** 'Ο βασιλιάς κ' ἡ κόρη. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 134 σ. 7, ἀρ. 136 σ. 7.
1075. **Δαφέρμος Γ. Φ.** 'Ο Παλμέτης ἀρματωλὸς - τραγούδι τοῦ Παλμέτη. — 'Ο Λεοῦτος κ' ὁ Ντερβίς Ἀγᾶς. Τὸ τραγούδι τοῦ Λεοῦτο. Τραγούδι τοῦ καπετὰν Μιχάλη Σκουλαῖ. 'Ο παπᾶ Γιάννης. Τραγούδι τ' Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὸ Μαλεβίτζι. Τραγούδι τοῦ Φόδελου. Τραγούδι τοῦ Κωστῆ τοῦ Ἀρχαλοχωρίτη

- Τραγούδι τοῦ Μαλικούτη. Προμ Πυρφ ἔτ. Δ' (1928) ἀρ. 83 σ. 7, ἀρ. 84 σ. 7, ἀρ. 85 σ. 7, ἀρ. 86 σ. 7, ἀρ. 87 σ. 7, ἀρ. 88 σ. 7, ἀρ. 89 σ. 7, ἀρ. 90 σ. 7, ἀρ. 91 σ. 7, ἀρ. 92 σ. 7, ἀρ. 93 σ. 7, ἀρ. 94 σ. 7, ἀρ. 95 σ. 7 [8]. Τραγούδι στοῦ Βαρσάμου τὸ νερό. Ἡ κόρη καὶ τὰ ρόδα. Τοῦ Χάρου. Ὁ Γιαννακῆς κ' ἡ λυγερή. Τὸ τραγούδι τοῦ Γιαννάκι. Ἡ προξενιά. Ἡ Θοδώρα. Ἡ παντρειά. Βοσκός. Τραγούδι τοῦ Μαρή. Ὁ πλούσιος καλόγερος. Ὁ βασιλιάς κι' ὁ βοσκός. Προμ Πυρφ ἔτ. Δ' (1928) ἀρ. 95 σ. 7.—ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 97 σ. 7, ἀρ. 98 σ. 7, ἀρ. 99 σ. 7, ἀρ. 101 σ. 7, ἀρ. 102 σ. 7, ἀρ. 103 σ. 7, ἀρ. 107 σ. 7, ἀρ. 108 σ. 7 [13].—Ἡ κόρη τοῦ παπᾶ Βοριά. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 132 σ. 7.—Ἡ ὀλοκαύτως τοῦ Ἀρκαδίου. Αὐτόθι, ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 165 σ. 7.—Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καλογηρικὰ ἐνδεδυμένος. Πῶς ἐκτίσθη ἡ Κωνσταντινούπολις. Αὐτόθι, ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 169 σ. 7.
1076. [Δημῶδη ἄσματα 4]. ΡΗ ἔτ. 1930, σ. 88-90, 108, 175-176, 248-249.
1077. *Ζαχαρία Πολυξένη* [Ἡ ἡλιογέννητη]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 126 σ. 7.
1078. *Θεοτόκη - Παρασκευοπούλου Ἑλένη*. Κερκυραϊκὴ λαογραφία: Χριστούγεννα. Ἑλληνίς 10 (1930) 250. [2 ἄσμ. 1 ἱστολογικὴ παράδοσις].
1079. *Καραβίας Χαράλ. Π.* Χήρα ἡγία [ἄσμα 1]. Ἡμ'Ιθ ἔτ. 3 (1930) σ. 25.
1080. *[Κονιάκης]* Ὁ ἀφορεσμένος. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 134 σ. 7.
1081. *Κοπασάκης Ε.* Ὁ ἀητός. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 132 σ. 7.
1082. *Μαθητικὴ Κοινότης Ἀμρουγέλων*. Ἡ Εὐγενούλα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 128 σ. 7, ἀρ. 129 σ. 7.
1083. *Μανούσακας Στυλ.* Κρητικὰ τραγούδια [17]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 135 σ. 7, ἀρ. 136 σ. 7, ἀρ. 137 σ. 7, ἀρ. 138 σ. 7.
1084. *Μαρίνης Κώστ.* Λαογραφικὰ [ἄσμα 1]. Ν' Ἔστ τόμ 8 (1930) 998.
1085. *Μαρκαντώνη Πηνελόπη* Ἡ «παραγγελιὰ μελλοθανάτου». Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 131 σ. 7.
1086. *Μινώτου Μαριέττα* Λαογραφικὰ τραγούδια Ζακύνθου. Ἡμ'Ιθ ἔτ. 3 (1930) σ. 79-82. [Ἄσμ. 7].
1087. *Μπήτος Ι.* Λαογραφικὸ ὕλικὸ τοῦ Βουγατισκοῦ. Τὸ τραγούδι τοῦ γάμου. Μακ' Ἡμέρες 6 (1930) 26-28.
1088. *Ξεάκης Γεώργ.* Ναυτικὸ τραγούδι. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 126 σ. 7, ἀρ. 127 σ. 7.
1089. *Παγωμένον Ἑλένη Χρ.* Σκότωμα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 128 σ. 7, ἀρ. 129 σ. 7.
1090. *Παπαϊωαννίδης Ι.* Δημοτικὰ ἄσματα Σωζοπόλεως [3]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 6 (1930) σ. 135-138.

1091. *Περάκη Ειρήνη Έμμ.* Τὰ δύσκολα προβλήματα. Μαθήτρια ἐρωτευμένη. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 133 σ. 7.
1092. *Πέτσης Ί.* Δημοτικά τραγούδια Χαλκιδικῆς [3 καὶ δίστιχα 3]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 6 (1930) σ. 252-254.
1093. *Σακελάριος Ἰωσήφ* Ποίημα πατριωτικόν. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 132 σ. 7, ἀρ. 133 σ. 7.
1094. *Στρατήγης Νικόλ.* Τραγούδι τῆς τάβλας. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 133 σ. 7.
1095. *Τσουεράκη Κ.* Βασιλοπούλα καὶ πουλί. Κακούργα μάνα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 144 σ. 7.
1096. *Φραγκούλης Γ. Ε.* Ἔσσμα τῶν ἀρχηγῶν Κρήτης. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 142 σ. 7.
1097. *Χειμωνάκη Ἀθηνᾶ* Ἡ κόρη ποὺ ἀγαποῦσε. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 129 σ. 7.
1098. *Κορρὲς Στ. Γ.* Ὁ ἄξαφνος ἄσμος. Κυκλ. ἔτ. 1 (1930/31) 58-59.
1099. — Δημοτικά τραγούδια: Ὁ ἄσμος καὶ τὸ ξόδι. Κυκλ. ἔτ. 1 (1930/31) 22.
1100. *Μονογυιᾶς Ε.* Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς Μυκόνου. Ἀποχρηστικά. Κυκλ. ἔτ. 1 (1930/31) 34, 45-46.
Ἔσμ. 5, δίστ. 15.
1101. *Πασχάλης Δ.* Ἀνέκδοτον ἔσσμα περὶ Λαμπροῦ Κατζῶν ποιηθὲν ἐν Ἀνδρῶ τῷ 1796. Ναυτ' Ἑλλ 3 (1930/31) 711, 714.
Ἱστορικὴ ρίμα ἐκ στίχων 125.
1102. *Μαθιουδάκης Ἰω. Ε.* Τραγούδια Σελίνου [17]. Κρητικά 1 (1930/33) 36-40.
1103. — Δημοτικά τραγούδια Σελίνου [102]. Κρητικά 1 (1930/33) 242-284.
1104. *Ἀλεφαντινὸς Μ.* Ἡ ἀρπαγὴ χριστιανοπούλας ὑπὸ τῶν Τούρκων. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 147 σ. 7.
1105. *Βαϊράκη Ν. Γ.* Ὁρμηνιὲς στ' ἀντρόγυνο. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 105 σ. 7.
1106. Materiali lessicali e folkloristici Greco-Otrantini raccolti da *Pasquale Lefons* e da altri, pubblicati da *Giuseppe Gabrieli*. SBN 3 (1931) 105-149.
Δημοσ. ἔσμ. 7, αἰνίγμ. 3, παραμ. 1.
1107. *Γκανούλης Γ.* Κλέφτικα τραγούδια. [2]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 95-96.
1108. — Τὰ Μπουμπουσιάρια. Ἡ ἐορτὴ τῆς πρωτοχρονιάς ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 225-233 [μὲ 19 ἔσματα].

1109. Δημοτικά τραγούδια: Πώλησις τῆς Πάργας (1819). ΗΑΜΘ ἔτ. Α' (1931) σ. 18.
1110. **Ζαῖρης Θέμελης Μ.** Πλήρη δημῳδῶν ᾠσματα καὶ μαγγανεῖαι Ἀλικαρνασσοῦ. Ἀθῆναι 1931, 8ον, σελ. 90.
ἄσμ. σ. 5-84, 88 [23], ἐπφδαὶ σ. 85-87 [5].
1111. **Ζέγγελη Καίτη** Τὰ ἑλληνικὰ δημοτικά τραγούδια. (Ἡ Κλεφτοπούλα). Ἑλληνίς 11 (1931) 30-31.
1112. **Θεοτόκη - Παρασκευοπούλου Ἑλ.** Ὁ Ἅγ. Γιώργης [1 ᾠσμα]. Ἑλληνίς 11 (1931) 76. Τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» [ᾠσμ. 3]. Αὐτόθι, σ. 110-111.
1113. **Καβαλάκης Μύρος Ε.** Οἱ καινούργοι ποιητές. [Ποίημα στὸ ληστοφάγο Γιάννη Δαφέρμου]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 156 σ. 7, ἀρ. 157 σ. 7, ἀρ. 158 σ. 7. — Ποίημα συνταχθὲν ἐν Δεμῖρ Ἰσὰρ τὸν Δεκέμβριον 1919 ὑπὸ τοῦ στρατιώτου Μύρωνος Καβαλάκη ἐκ Ζωνιανῶν Μυλοποτάμου. Αὐτόθι, ἀρ. 158 σ. 7, ἀρ. 159 σ. 7, ἀρ. 160 σ. 7.
1114. **Καλοκύρης Γιάνν.** Τραγούδι τοῦ Δρόμο Κοντογιάννη (1912). Ἡ τεμπέλα. [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 161 σ. 7, ἀρ. 162 σ. 7.
1115. **Κορδάτος Γιάν.** Τὰ κάλαντα Νέου Σιροπιάσσοι, ἔτ. 1931, σ. 14-17.
1116. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Λαογραφικά (Ἄσμα Βήμανός, Ρίσης Εὐαγγελική, Ἅϊς Γεωργίης, ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, ἡ Ἀρετὴ) 4]. Κεντρ Χρον 8 (1931) 149-169.
1117. — Λαογραφικά [ᾠσμ. 3]. Κεντρ Χρον 8 (1931) 310-314.
1118. **Λίτινα Μαρία Γ.** Τραγούδι ἐρωτικόν. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 150 σ. 7.
1119. **Μαρίνης Κ.** Ἀποκριάτικα τραγούδια. Ν Ἑστ τόμ. 9 (1931) 230-233 [ᾠσμ. 11, δίσκ. 8].
1120. **Παγωμένον Εἰρήνη** Τραγούδι τῆς τάβλας. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 152 σ. 7.
1121. **Παγωμένον Ἑλένη** Παρακάλεση. Μαντινάδες [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 145 σ. 7.
1122. — [Τραγούδι]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 162 σ. 7.
1123. **Παγωμένον Καλλιόπη** [Ἡ Ὀβριοπούλλα]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 163 σ. 7.
1124. **Παγωμένον Μαρία Ε.** [Ἡ κόρη μὲ τὰ ρόδα]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 151 σ. 7.
1125. **Περάκη Εἰρήνη Ἑμμ.** Ὁ Χάρος δὲ λυπᾶται. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 145 σ. 7.
1126. **Πέτσης Ἰωάνν. Κ.** Συλλογὴ ἀνεκδότων δημοτικῶν ᾠσμάτων Μακεδονίας - Χαλκιδικῆς - Θράκης. Θεσσαλονίκη (1931) 8ον, σελ. 184.
Κείμενα ᾠματ. 250 καὶ μουσικὴ 15 ᾠσμ. ἐν σ. 159-164.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 605-607 (Σπύρος Συγκολλίτης).

1127. *Πέτσης Ἰωάνν.* Παραλλαγές δημοτικῶν τραγουδιῶν. [5 ἄσμ.]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 65 - 68.
1128. *Ραϊλάκης Νικ. Γ.* Ποίημα πατριωτικόν. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 149 σ. 7.
1129. Γαμήλια ἄσματα. Νανουρίσματα [13]. (Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μουδανιά καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 107 - 109).
1130. *Σλίνης Μ. Χ.* Δημοτικά τραγούδια Δρυμοῦ [18]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 308 - 313.
1131. *Σταμαθιουδάκη Μαρία* Ποίημα ἀφιερωθὲν εἰς τὸν ἱερομόναχον Γεράσιμον Πικράκι ἡγούμενον Ἱ. Μ. Μπαλῆ. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 164 σ. 7, ἀρ. 165 σ. 7, ἀρ. 166 σ. 7, ἀρ. 167 σ. 7.
1132. *Στρατήγη Χρυσῇ* [Τραγούδια τοῦ κάτη]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 151 σ. 7.
1133. *Σταμούλη - Σαραντῇ Ἑλπ.* Ἡ περὶ τὴν γαμομηλιά [ἄσμα ἐκ Θράκης]. Ἑλληνίς 11 (1931) 135. Κρυφὴ κλητὴ [ἄσμα ἐκ Σηλυβρίας]. Αὐτόθι, σ. 166.
1134. *Ταρσούλη Ἀθηνᾶ* Καλαβρυτὶνα τραγούδια [4]. Ἑλληνίς 11 (1931) 166.
1135. *Τὰ τραγούδια μας* [6 ἄσμ.]. (Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μουδανιά καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 93 - 98).
1136. *Τζάρτζανος Ἀχιλλ.* Θεσσαλικά τοῦ Τριναῖτον. Θεσσ Χρον 2 (1931) 5 - 112. [ἄσμ. 168].
Κρίσις: Ν' Ἐστ τ. 11 (1932) 104 - 5 (Ν. Ἀνδριώτης:)).
1137. *Τὰ Καλήμερα, ἦτοι διάφοροι ὕμνοι ψαλλόμενοι κατὰ τὰς ἐορτάς Χριστουγέννων κλπ. Ἀθῆναι, ἔκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, ἄ.ἔ., σχ. 8ον.
1138. *Κορρές Στέλ. Γ.* Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῶν Κυκλάδων. Τ' ὄνειρο [ἄσμα 1]. Κυκλ ἔτ. 2 - 3 (1931/32) 182.
1139. **Μοσχόβης Β.* Εἰσαγωγή στὰ Συμιακά τραγούδια. Ρυθμός, ἔτ. Α', τευχ. 2, σ. 47 - 59.
1140. Θρακικά ἀκριτικά τραγούδια. [8]. Θρακ 3 (1932) 239 - 246.
1141. *Ἀντρουλιδάκης Μ.* Ἡ χανούμη τῆς Λαγκᾶς. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 182 σ. 7.
1142. *Βασάλου Ἑλένη Γ.* Φόνος τῆς Κατερίνας. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 174 σ. 7.
1143. *Βασσάλος Κ. Ν.* Φόνος τῆς Ἀντρονίκης. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 174 σ. 7, ἀρ. 175 σ. 7.
1144. *Βρέντζος Βασ. Ἰ.* Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 177 σ. 7.

1145. **Chioukrakis Ch.** Κρητική λαογραφία. Τὸ Σιὸρ Τζανάκι. Ραδάμανθς ἔτ. 17 (1932) τευχ. 12, σ. 8.
1146. **Γαλανὸς Μ.** Ἡ νιά γυναῖκα τοῦ γέρον. Ἡ νιά χήρα. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 181 σ. 7, ἀρ. 182 σ. 7.
1147. **Γασπαράκις Βενιζέλος** Ἡ ὄρφανή. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 181 σ. 7.
1148. **Γεωργιάδης Γεώργ.** Λαογραφία. Τὸ ἄντερον, δημῶδες κυπριακὸν ἄσμα. Ραδάμανθς ἔτ. 17 (1932) ἀρ. 98, σ. 10.
1149. **Γκαβανᾶς Δ.** Δημοτικὰ τραγούδια [3]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 104. [Ἄδονται εἰς Ἀνασελίτσαν].
1150. **Γκαγκαουδάκι Εἰρήνη Ἀντ.** Μαντινάδες. [Παραγγελίαι θνήσκοντος ἐραστοῦ]. Κόρη ἀρματολός, ὁ εῖγος. [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 186 σ. 7, ἀρ. 187 σ. 7, ἀρ. 188 σ. 7.
1151. **Γκανούλης Γ. Θ.** Κλέφτικα τραγούδια (ἄδόμενα ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας) [7]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 8 (1932) σ. 192-9 (1933) σ. 203-204.
1152. **Γραμματάκης Ν.** Κρητική λαογραφία. Ὁ ἀφορισμός. Ραδάμανθς ἔτ. 17 (1932) τευχ. 8, σ. 11.
1153. **Γρηγοριάδης Φώτ.** Μακεδονικὰ δημοτικὰ ἄσματα [2]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 8 (1932) σ. 278.
1154. **Δαφέρμος Γ.** Τὰ κάλαντα τοῦ γαϊφίου Ἀλίου. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 192 σ. 7. ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 193 σ. 7.
1155. **Δεδεδήμος Π.** Ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμβραήμ πασσα εἰς Λακεδαίμονα. Λακωνικά, τευχ. Α' (1932) σ. 60-62.
Ἄρθρον ἱστορικὸν μὲ ἐν δημῶδες ἄσμα.
1156. **Δραμουντάνης Γ. Β.** Πάθη τῆς Παναγίας. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 177 σ. 7.
1157. **Δρόσος Ζ.** Ὁ τσοπάνος κι' ὁ λύκος [ἄσμα 1]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 150.
1158. **Ζηκόπουλος Δ.** Ὁ Ζήτρος [ἄσμα]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 118.
1159. **Ζηκόπουλος Ι. Μ.** Ὁ κάματος κι' ἡ ἐντολή τοῦ κλέφτη [ἄσμα]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 177.
1160. **Κουντεντὲ Χαρίκλεια** Τραγούδι [ὁ θάνατος τοῦ ναύτη]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 175 σ. 7, ἀρ. 176 σ. 7.
1161. **Μαθητικὴ Κοινότης Ἀμουργέλλων** Καταστροφὴ τῆς Σμύρνης. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 177 σ. 7.
1162. **Μαθητικὴ Κοινότης Μετοχίων Καμαριώτη** Παῦλος Ντεντιδάκις. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 185 σ. 7.
1163. Μακεδονικὰ δημοτικὰ τραγούδια [2]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 8 (1932) σ. 48.

1164. **Μαλᾶς Σταῦρ.** Ὁ Κωσταντᾶς [ᾠσμα Κυπριακόν]. Λαογρ 10 (1929/32) 562 - 568.
1165. **Μανούσου Οὐρανία** Ἡ κακὴ μάνα. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 189 σ. 7.
1166. **Μπερκῆς Γ. Ἰ.** Οἱ ἑφτά ἀδελφοί. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 171 σ. 7.
1167. **Οἰκονομίδης Διον. Ε.** Τραγούδια Σαρακατσανέων [7]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 163 - 165.
1168. **Παπακωνσταντίνου Π.** Τραγούδι τῆς ἀπόκρεω. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 136.
1169. **Παρασκευόπουλος Ἀναγν.** Τραγούδια Σφωζοπολίτικα. [50]. Θρακ 3 (1932) 247 - 287.
1170. **Παρχαρίδης Α. Ι.** ᾠσματα Ποντικά [6]. Λαογρ 10 (1929/32) 572 - 574.
1171. **Πασπαράκης Γεώργ.** Ἑμμ. Τραγούδι τοῦ Συμωκόκωστα. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 170 σ. 7.
1172. **Περάκη Ειρήνη** Τὸ Λενιό. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 190 σ. 7.
1173. **Πιόσος Μ.** Τραγούδι τοῦ Καπετὰν Πατραντώνη. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 173 σ. 7.
1174. **Πολίτης Νικ. Γ.** Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐκδόσεις 3η, Ἀθῆναι 1932, 8ον, σελ. 326.
1175. **Σαλούστρου Στυλ. Ηρ.** Τραγούδι τοῦ Μνηστρογιώστη. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 182 σ. 7.
1176. **Σαλούστρου Νίκη Β.** Ἡ λεβεντίτσα Ἑλένη. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 172 σ. 7.
1177. **Σπανιδάκης Γεώργ.** Οἱ ἑννιά ἀδελφοί. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 180 σ. 7, ἀρ. 181 σ. 7.
1178. ——— Ὁ Βέργας. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 180 σ. 7.
1179. **Σταματάκη Ἀντιόπη** Ἡ κόρη μὲ τὰ ρόδα. Ἡ κουρφοφίλητη. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 183 σ. 7.
1180. **Σπύρου Ἀν.** Μοιρολόγι (Σιατίστης). ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 90.
1181. **Σταματάκης Γ.** Τραγούδι τοῦ σειсмоῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 184 σ. 7.
1182. **Στρατήγη Φωτεινὴ Β.** Τὸ Λενιό. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 191 σ. 7, ἀρ. 192 σ. 7.
1183. **Συγκολλίτης Σπυρ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἀνασελίτσης [6]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 8 (1932) σ. 267 - 270.
1184. **Φακιδaráκι Γεωργία** Τὸ φιλί. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 182 σ. 7.
1185. **Φακιδaráκη Γαρυφαλία** Φόνος μιᾶς κόρης. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 174 σ. 7.

1186. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακαὶ παραλλαγαὶ ᾠμάτων [3]. Λαογρ 10 (1929/32) 570 - 572.
1187. **Φυλακτὸς Δ.** Δημοτικὰ τραγούδια [2]. Θρύλος Βελβενδοῦ. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 136.
1188. **Παπαγεωργίου Γεώργ. Ἰω.** Ἡ λαϊκὴ μουσικὴ στὰ Τζουμέρκα. ΤΑΝ ἔτ. 1 (1932/33) 10 - 12.
1189. **Τριανταφυλίδης Κ.** Τὸ σχολεῖο ἐργασίας. Ἡ ἱστορία ἀπὸ τὶς πηγές [2 τραγ.]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 15 - 16, σ. 6 - 8.
1190. **Χαρούλης Σ. Ν.** Νανουρίσματα [5]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 8 - 9, σ. 7.
1191. **Χαρούλης Εὐάγγ. Ν.** Τραγούδια [1]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 13, σ. 6.
1192. **Ἀγγελάκης Ἐμμ. Σ.** Ὁ γενιτσαρισμὸς ἐν Σητεῖα. Κρητ Μελ 1 (1933) 187 - 189 [1].
1193. Ἡ παντρεῖα. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 209 σ. 7.
1194. **Βερεβέρης [:] Ἐμμ. Δ.** Τραγούδι τοῦ πολέμου. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 195 σ. 7.
1195. **Βερναδάκη Μαρία Ν.** Ἕνα λόγος θὰ πᾶς πῶς, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος... Τραγούδι τοῦ εἰγίου. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 206 σ. 7.
1196. ———. Ὁ ναύτης. Ἡ καλογρηά. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 209 σ. 7.
1197. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Ἡ τύχη τοῦ παιδιοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
1198. ———. Τὸ τραγούδι τῆς νύμφης (στὴν Ἀξό). Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 193 σ. 7.
1199. **Καλαϊσάνης Βασίλ. Ἰ.** Ναναρίσματα καὶ νανουρίσματα καὶ νάναρα. Κρητ Μελ 1 (1933) 160 - 161.
1200. **Καλοκύρης Ἰ.** Ἡ προξενία. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 199 σ. 7.
1201. **Καραπατάκης Κωνστ.** Τραγούδια τῶν Βεντζίων. ΗΔΜ ἔτ. 1933, σ. 89 - 90.
1202. **Κατσαμᾶς Ν.** Ἀμπελοβλεπές. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 211 σ. 7.
1203. **Κιουρετσίδης Ἰωάνν.** Τὰ ψευτοπαλλήκαρα (τραγούδι τοῦ Πόντου). ΗΔΜ ἔτ. 1933, σ. 224.
1204. **Κουερίνι Μαρία Ν.** (τὸ γένος Κουκλινοῦ) Τὸ τραγούδι τῆς Ἀρετούσης. (Γουργούθοι Ἀμαρίου). Κρητ Μελ 1 (1933) 58 - 60.
1205. **Κονεμούλης Γεώργ.** Ποικίλα φιλολογικά. Β') Ἐπιτραπέζια δημοτικὰ ᾠσματα. [20]. Κρητ Μελ 1 (1933) 229 - 233.

1206. *Κωσταδήμας Χριστόφ.* Τὸ ἀερόστατον τοῦ Παχώμη. ΤΑΝ ἔτ. 1933, τεῦχ. 3, σ. 6-8.
Δημ. ἔσμα μετὰ λεξιλογίου.
1207. *Μαρκιανὸς Μᾶρκ.* Τρεῖς ἀτσιγγάνοι γεύγονται σὲ δαφνοποταμίδα... Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 211 σ. 7.
1208. *Μαρκιανοῦ Ἀλεξάνδρα* [Ἔσματα 4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 206 σ. 7.
1209. ——— Ὁ κλέφτης. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 210 σ. 7.
1210. *Ματουκαράκη Εἰρήνη* Ἡ Θεωνίτσα. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 200 σ. 7.
1211. *Μινώτου Μαριέττα Σ.* Τραγούδια ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο. Ζηκυνθινῆς λαογραφίας τόμος Β'. Ἀθῆναι (1933) 8ον, σελ. 103. (Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὴν «Ἰόνιο Ἀνθολογία» τεύχ. 78, 79, 80).
Ἔσμ. σ. 5-19, 31-37, 42-48, 51-78, 80-82, 91-99 [142]. Δίστ. σ. 20-30, 38-42, 48-50, 52, 56-57, 78-79, 82-90 [446].
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 286-88 σ. 2. (Ἡ Κωσταδίδης)).
1212. *Παγωμένος Νικ. Ν.* Μιὰ Κρητικὴν ἡμέραν δὲν εἶχα ἐγὼ δουλειά... Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 205 σ. 7.
1213. *Παγωμένου Ἑλένη* Ὁ γάμος τοῦ Σπύριτος. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 201 σ. 7. — Ἡ σφαγὴ τοῦ Προκλήτου Λεπτοῦ, ἀρ. 203 σ. 7.
1214. ——— Τραγούδι τῆς Σουσάνας. Ἡ τοσσόμα. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 205 σ. 7.
1215. *Παπαγεωργίου Γεώργ.* Ἰ. Ἡ λαϊκὴ μουσικὴ στὰ Τζουμέρκα. ΤΑΝ ἔτ. 1933, τεύχ. 6, σ. 10-12. [Ἔσματα 3].
1216. *Παπαδημητρίου Γεώργ.* Δυὸ ἀρματωλοὶ τῶν Τζουμέρκων. ΤΑΝ ἔτ. 1933, τεύχ. 6, σ. 3-7. [1 ἔσμα].
1217. *Παπαδιοῦ Μαρία* Μοιρολόγια [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 215 σ. 7.
1218. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Τραγούδια τοῦ παπᾶ Κρανιώτη. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 194, σ. 7.
1219. *Περάκης Ἐλευθ.* Ἡ νιὰ χήρα. Ὁ κασιδίης μὲ τσοὶ γυναῖκες του. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 201 σ. 7.
1220. *Περεβκὴ Ἐ.* [=Ἐ. Περάκης;] Τραγούδι τῶν γράδων. Ὁ γυιὸς τῇ χήρας. [Κυρὰ δέρνει τὴ σκλάβαν της]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 196 σ. 7.
1221. *Πιτσούλης Βασίλ. Κ.* Τραγούδι τῆς κουρούνας. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 203 σ. 7.
1222. *Πλεύρη Μαρία* Μαντινάδες τ' Ἀλφάβητου. Τραγούδι τοῦ Πρήκιψη Γεωργίου στὰ 1898. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 212 σ. 7, ἀρ. 213 σ. 7.

1223. **Ρασούλη Μαρία Ν.** Ἡ κακούργα μάνα. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7.
1224. **Σαπουτζῆς Ἀντών.** Τραγούδι τοῦ πετεινοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 213 σ. 7.
1225. **Σιουτζούκης Τάκης** Δημοτικά τραγούδια Γρεβενῶν [2]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 9 (1933) σ. 39 - 40.
1226. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Δημοτικά ᾠσματα ἐκ Ζήρου Σητείας [2]. Κρητ Μελ 1 (1933) 162 - 163.
1227. — Παράκλησις ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἁμαρτωλῶν [1]. Κρητ Μελ 1 (1933) 103.
1228. — Δημοτικά ᾠσματα (ἐκ Ζήρου Σητείας). [3]. Κρητ Μελ 1 (1933) 196 - 198.
1229. **Τερξιδάκη Βαρβάρα** Αὔριο εἶναι σκόλη... Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 211 σ. 7.
1230. **Στρατιγγῆς Μιχ. Γ.** Ἐνα Σαββατοβράδυ μὰ διώξαν οἱ γονεῖς μου... Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 205 σ. 7.
1231. **Σωπασῆς ἢ Χοτζάκης Γεώργ.** Σατιρικά διὰ τοὺς κυνηγοὺς Ἡρακλείου. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 197 σ. 7. — Οἱ τόννοι ποὺ με κοίταγαν. Ὁ γιγαστρὸς καὶ ὁ βλάκας ἀσθενής. Αὐτόθι, ἀρ. 198 σ. 7.
1232. **Τουπαδάκης Γεώργ.** Ἡ ἀραποποίηση. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 210 σ. 7.
1233. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Κυπριακὰ λαϊκὰ τραγούδια [4]. Κυπρ Χρον 9 (1933) 10 - 12.
1234. — Κυπριακὰ λαϊκὰ τραγούδια. [1]. Κυπρ Χρον 9 (1933) 167 - 169.
1235. **Μονογιὸς Εὐάγγ. Ι.** [Δημοτικά τραγούδια]. Μυκ Χρον Α' (1933/34) φ. 1 σ. 7, φ. 7 (1934) σ. 4, φ. 12 σ. 4.
Ἀναδημ. 3 δημ. τραγούδια ἀπὸ τὰ «Μυκονιάτικα» τοῦ συγγραφέως.
1236. Τραγούδι τοῦ χοροῦ. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 2 σ. 7. — Παντρεύετ' ἡ ἀγάπη μου... Αὐτόθι, φ. 5 σ. 5. — Τὸ ρηγόπουλο. Αὐτόθι, φ. 9 σ. 4. — Ποὺ νά 'βρω γὼ βασιλικό... Αὐτόθι, φ. 13 σ. 4. — Τοῦ Κῦρ βοριᾶ. Αὐτόθι, φ. 14 σ. 4. — Τραγούδι τῆς ἀγάπης. Αὐτόθι, φ. 15 σ. 5. — Ἡ μάγισσα. Αὐτόθι, φ. 17 σ. 5. — Σὲ χήρα [2 μοιρολόγια]. Αὐτόθι, φ. 20 σ. 5. — Τὸ τραγούδι τοῦ ντου-νιᾶ. Αὐτόθι, φ. 23 σ. 5. — Ὁ Προσφύρης. Αὐτόθι, Β' (1935) φ. 20 σ. 5.
1237. **Βαρότση Ἀργυρῶ** Ἡ κατάρα τῆς κόρης. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 226 σ. 7, ἀρ. 227 σ. 7.
1238. **Γκανούλης Γ.** Δημοτικά τραγούδια [2]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 10 (1934) σ. 80.
1239. **Δακανάδης Ε.** Παρατσάφαρο [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 218 σ. 7.

1240. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Τραγούδι τοῦ Μαυρογένη. Τραγούδι τοῦ πέριδικας. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 237 σ. 7.
1241. ——— Ὁρμηνεῖα τοῦ νύφης. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 221 σ. 7.
1242. **Dawkins R. M.** Some modern Greek songs from Cappadocia. American Journal of Archaeology, XXXVIII (1934) 112 - 122.
Κρίσεις: Byzantion 11 (1936) 373 - 74 (Maurice Leroy). BZ 34 (1934) 407 - 408 (N. H. Blynes)).
1243. ——— Turco - Christian Songs from Asia Minor. Annuaire Inst. Phil. et Hist. Or. (Mél. Bidez) 2 (1934) 185 - 206.
Δημοσ. 11 ἑλλην. ἔσματα εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν συλλογὴν Λεβίδη με ἀγγλικὴν μετάφρασιν.
1244. **Ζώης Δεων. Χ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Ζακύνθῳ. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 280 - 286. [Πολύστιχον ἔσμα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου].
1245. **Καλοκύρης Ἰωάνν. Α'** Ἐλᾶτε, φίλοι καὶ δικοί μου, νὰ σᾶς - ε - πῶ τὴν παραπόνεσή μου... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 230 σ. 7.
1246. **Κοκολάκης Κωνστ.** Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 239 σ. 7.
1247. : **Καμνακιώτισσα** Ἀναμνήσεις - Τραγούδια. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 4 σ. 3.
Δημοσ. 2 παιδικὰ ἔσματα.
1248. **Κοτσουφῷ Μαρία Α.** Μιὰ μάση μαννα ζύβανε τοῦ γυιοῦ τῆ παξιμάδια... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 219 σ. 7.
1249. **Κυριαζῆς Ν.** Κυπριακὰ λαϊκὰ τραγούδια [8]. Κυπρ Χρον 10 (1934) 216-228.
1250. **Μαθητικὴ Κοινότης Σεισῶν** Ἀκούσατε τί ἐγίνει στῆς Σπάρτης τὰ βουνά... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 223 σ. 7.
1251. **Μακρυδάκι Ἐλένη** Τραγούδι τοῦ Φόδελε. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 224 σ. 7.
1252. **Μακριδάκης Ἀντών.** Ὁ νιός. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 227 σ. 7.
1253. **Μαυράκης Νικ. Κ.** Τὸ γαϊτάνι. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 225 σ. 7.
1254. **Μαυράκης Στέλ. Κ.** [Τραγούδια 3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
1255. **Μηναδάκης Μιχ.** Ἡ κόρη καὶ ὁ βοσκός. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 227 σ. 7.
1256. **Συλούρη Βασιλική** Πουλὶ καὶ βασιλοπούλα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 231 σ. 7.
1257. **Παγωμένος Κωνστ.** [Τραγούδι τοῦ Παπαδάκι καὶ τοῦ Λαρετζάκι]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 227 σ. 7.
1258. ——— Ἡ ζηλιάρα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1259. **Παγωμένος Κωνστ. Γ.** Ὁ πόθος. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.

1260. *Παγωμένος Δημ. 'Ε.* Ἡ παραγγελιά. Ἀτσίγγανοι καὶ κόρη. Οἱ σκουτοῦρες τοῦ βοσκοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 224 σ. 7.
1261. ——— Νά 'χεν ἡ γῆς πατήματα κι ὁ οὐρανὸς κερχέλια... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 240 σ. 7.
1262. ——— Παρατσάφαρο. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1263. *Παγωμένος Κωνστ. 'Ι.* Στὸ "Αἱ Γιώργη στὰ Σελλιά παρ'άνω παρακάτω... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 238 σ. 7.
1264. *Παγωμένος Νικ. Μ.* Ντσιμίπι - ντσιμίπι. Παρατσάφαρο [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
1265. *Παγωμένου Ἑλένη* Ὁ κακὸς σύζυγος. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 221 σ. 7.
1266. ——— Μπλεῖο μου σὲ τάβλα δὲν δειπνῶ.... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 230 σ. 7.
1267. *Παγωμένου Μαρία 'Αντ.* Ἐνα κουδοῦν' ἀργολαλεῖ τὴ Σφακιανὲς μαδάρες... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 238 σ. 7.
1268. ——— Ὁ φόβος τοῦ Νάδη. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 224 σ. 7.
1269. *Παγωμένου Χρυσῆ* Τραγοῦδι τοῦ Ἀσίου. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 221 σ. 7.
1270. *Παραμιουδάκι Εὐαγγελία Γ.* Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 226 σ. 7.
1271. *Περάκη Ἑλένη 'Ι.* Παρατσάφαρο. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 228-29 σ. 7.
1272. ——— Ὁ καῦκος. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1273. *Περάκη Εὐανθία Γ.* Κόρη καὶ νειὸς παίζουν. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1274. ——— Οἱ καινοῦργοι ἔρωντες. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 228-29 σ. 7, ἀρ. 230 σ. 7.
1275. *Περάκη Στυλιανῆ Χ.* Οἱ κακοὶ γειτόνοι. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1276. ——— Πέρα στὴν πέρα γειτονιά, πέρα στὴν πέρα ρούγα... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 224 σ. 7, ἀρ. 225 σ. 7.
1277. *Περάκι Μαγδαληνῆ 'Ε.* Τὸ μαγκέλωμα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1278. *Περάκης Ἀπόστ. Γ.* Χαρώντισσα καὶ Χάρος. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 225 σ. 7.
1279. ——— Προσευχὴ στὴν Παναγία. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 225 σ. 7.
1280. *Πετράκη Στυλιανῆ Χ.* Ἡ νιὰ γυναίκα τοῦ γέρον. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 240 σ. 7.

1281. *Πετρούνιας Βασ. Ε.* Μανιάτικα μοιρολόγια. Σειρά Α'. Ἀθήνα 1934, 8ον, σελ. 92.
Κρίσεις: Δελτ. Λειτουργ. Μέσ. Ἐκπαιδ., ἔτ. ΙΑ' (1936) ἀρ. 10α, σ. 318-320 (Γ. Α. Μέγας). Λαογρ 11 (1934/37) 290 - 293 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
1282. *Πισοῦλη Ἀνδρομάχη Ἰ.* Τὸ φόρεμα τοῦ βοσκοῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
1283. *Πισοῦλη Ἑλένη* Τὸ πουλάκι. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 228 - 29 σ. 7.
1284. *Πισοῦλη Χρυσῇ Γ.* Στὸ σπίτι τοῦ Χάρου. — Μάννα χιονίζει στὰ βουνά... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 240 σ. 7.
1285. *Πισοῦλης Ἰωάνν. Γ.* Ὁ βοριάς καὶ βοσκός. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
1286. — Τὰ περασμένα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1287. *Πισοῦλης Χαρ. Ἰ.* Ἀπὸ τὰ ὄρη ἐρχομαι, πὸ τὴν Ἀγριομαδάρα... Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
1288. — Ὁ κακὸς ἄντρας. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 226 σ. 7.
1289. — Ὁ διωματάρης. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1290. *Σουλτίου Μαρία* Μοιρολόγια. Παρατσάφαρα [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 218 σ. 7.
1291. *Στρατήγης Ἐλενθ. Σ.* Ὁ κνηστὸς τῆς Ὀβριοπούλας. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 240 σ. 7.
1292. *Στρατήγης Μιχ.* Τραγούδι Σιὸρ Τσανάκη. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 221 σ. 7.
1293. — Πόθος νοικοκυρᾶς. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 222 σ. 7.
1294. *Σχολεῖον Δημοτικὸν Ἀνωγείων* Τραγούδι τοῦ Μακράκη. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 231 σ. 7, ἀρ. 232 σ. 7.
1295. — Τραγουδάκια παρατσάφαρα [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 234 σ. 7. Τραγ. 1, αἰνίγμ. 3.
1296. *Χατζηϊωάννου Κ. Π.* Κυπριακὰ λαϊκὰ τραγούδια. Αἰνίγματα. [Τραγ. 2]. Κυπρ Χρον 10 (1934) τεῦχ. Β' σ. 1 - 9, 15 - 16 [81 - 89, 95 - 96].
1297. *Χρίστης Σάβας Θ.* Τὸ τραγούδι τῆς «Κακῆς μάνας». Κυπρ Χρον 10 (1934) 305 - 309.
1298. *Ἀποστολίδης Μυρετίλ. Κ.* Τραγούδια τῶν Φιλιππουπολιτῶν (Ἀν. Ρωμ.). κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα [53]. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 225 - 270.
Ἐκ τούτων εἰς 46 ἔσμ. παρατίθεται καὶ ἡ μουσικὴ των.
1299. *Καλοκύρης Ἰωάνν. Ἀ.* Ἡ κόρη μὲ τὰ ρόδα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 231 σ. 7.

1300. *(Κλόκκαρης 'Αντ.)* Τ' ἀμπέλιν. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 673.
1301. Κυπριακά δημοτικά τραγούδια [2]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 129, 187.
1302. *Μαδιᾶς Γ.* Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Χίφ. Μεσ Γράμμ Β' (1934/35) 289 - 290. [Ἄσμα 1].
1303. *Φαρμακίδης Ε. Π.* Κυπριακά δημοτικά τραγούδια [2]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 233 - 234.
1304. *Χαραλάμπους Χρῖστ.* «Ἐπιθαλάμια». Κυπριακά τραγούδια [5]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 379 - 382.
1305. *Βρόντης Ἀναστάσ. Γ.* Ὁ Ἅγιος Γεώργιος στὴ Ροδίτικη λαογραφία. Λαογρ 11 (1934/37) 216 - 245.
Ἄσματα 6, δίστιχα 18, παραδόσεις 8 καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν λατρείαν.
1306. *Γρίσπος Παν.* Ἄσματια καὶ στίχοι Χαλκιδικῆς. Λαογρ 11 (1934/37) 262.
1307. *Δέφνερ Μιχ.* Ποντιακὸν κλιμακωτὸν παιδικὸν ἄσματιον. Λαογρ 11 (1934/37) 646 - 647.
1308. *Κασδάγλης Ἀλ.* Τὸ τραγούδι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Λαογρ 11 (1934/37) 258.
1309. *Μαλᾶς Σταῦρ. Σ.* Κυπριακά τραγούδια [2]. Λαογρ 11 (1934/37) 259 - 261.
1310. *Οἰκονομάκος Γρηγ. Γ.* Μαντικὰ τραγούδια [6]. Λαογρ 11 (1934/37) 246 - 249.
1311. *Σλίνης Μιχ. Χρ.* Ἄσμα Μακεδονικόν. Λαογρ 11 (1934/37) 258 - 259.
1312. *Σταμούλη - Σαραντῆ Ἐλπινίκη* Τοῦ Χριστοῦ. Λαογρ 11 (1934/37) 249 - 253.
Δημοσ. ὁ θρῆνος τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ἐν σ. 253 προστίθεται βιβλιογραφικὴ σημείωσις ὑπὸ *Στίλπ. Π. Κυριακίδου*.
1313. *Συγκολλίτης Σπῦρ.* Ὁ θρῆνος τοῦ Χριστοῦ. Λαογρ 11 (1934/37) 254 - 258.
1314. *Τρανὸς Μιχ.* Τραγούδια Ἀρκαδικὰ [12]. Λαογρ 11 (1934/37) 642 - 646.
1315. *Χατζηϊωάννου Κ. Π.* Κυπριακά λαϊκὰ τραγούδια [13]. Λαογρ 11 (1934/37) 605 - 633.
1316. *Αἰνιὰν Γ.* Ἡ ξενητεία [ἄσμα 1]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 14, σ. 4.
1317. Δημοτικὴ ποίησις. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 16, σ. 4, φ. 18, σ. 4, φ. 19, σ. 4, φ. 21, σ. 4, φ. 22, σ. 4, φ. 23, σ. 4, φ. 24, σ. 4, φ. 25, σ. 4, φ. 26, σ. 4, φ. 27, σ. 4, φ. 30, σ. 12.
Ἀναδημ. ἐξ ἐντύπων συλλογῶν 47 δημ. ἄσματα.
1318. Μοιρολόγια [7]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 17, σ. 4, φ. 18, σ. 4.
1319. *Ἀγγελλάκης Ἐμμ. Σ.* Σηπτειακὰ ἦτοι συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σηπτείας

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Τόμ. Α'. Ἀθῆναι 1935, 8ον, σελ. 239 - 242 [1].

1320. Ἀγγελῆς Κων. Ἄσματα Βλάστης [3]. ΗΔΜ ἔτ. 1935, σ. 69 - 72.

1321. Ἀγιομανρίτης Νώτης Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου. Ν' Ἔστ τόμ. 17 (1935) 493 - 494.

Περιγραφή τοῦ ἐθίμου καὶ 2 ἄσματα.

1322. Βλαστός Παῦλ. Νυφικὸ τῆς Κρήτης. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 20, σ. 4.

1323. Γκανούλης Γ. Δημοτικὰ τραγούδια [3]. Μακεδ' Ἡμερ 11 (1935) 109 - 110.

1324. Δαφνομήλη Μαρία Γ. Ἡ Ὀβριοπούλα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 243 σ. 7.

1325. Δαφνομήλη Στεφανία Γ. Ὁ νεῖός. Ἡ χήρα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 243 σ. 7.

1326. Δημοτ. Σχολεῖον Σκορδύλω Τραγούδι στὰ προυνιά. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 261 σ. 7, ἀρ. 262 σ. 7.

1327. Δημοτ. Σχολεῖον Ἀγ. Ἰωάννου Μυλῆμον Ἡ Θεονίτσα. Προμ Πυρφ. ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 246 σ. 7.

1328. Δημοτικὸν Σχολεῖον Ἀνωγείων Παρτισαφόρο. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 233 σ. 7.

1329. *Haxthausen Werner von* Neugriechische Volkslieder gesammelt von Werner von. — Urtext und Übersetzung herausgegeben von Karl Schulte Remminghausen und Gustav Soyter. Münster i. W. 1935, 8ον, σελ. IX + 195 + 1 χάρτης. (Veröffentlichungen der Annette von Droste = Gesellschaft. Band 4).

Ἄσμ. σ. 36 - 95, 100 - 132 [77], δίστ. σ. 96 [6], μουσικὴ σ. 174 - 191 [17].

Κρίσεις : Λαογρ 11 (1934/37) 701 - 707 (Σ. Π. Κ/υριακίδης). Ἑλληνικά 8 (1935) 376 - 382 (Σ. Β. Κουγιάς). Hellas - Jahrbuch 1936, σ. 93 (Ε. Ζ/iebarth). *Class. Rev. 50 (1936) 82 κ.έ. (R. M. Dawkins). ἘπΒυζΣπ 11 (1935) 525 - 529 (Γ. Α. Μέγας). Ν' Ἔστ 10 (1936) 460 - 462. (Γ. Α. Μέγας). BZ 36 (1936) 194 - 195 (F. D/ölger). BNjb 13 (1937) 109-112 (Marianne Klaar). [Βλ. καὶ ἀρ. 3639, σ. 369].

1330. Ἡ ρίμα τοῦ κάπτα - Μανέτα. Μνη Χρ Β' (1935) φ. 28, σ. 6.

1331. Καλούδη Σοφία Μ. Τὸ τραγούδι τῇ Σούσας. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 242 σ. 7.

1332. Καραπάνης Γ. Γ. Δημοτικὰ τραγούδια Κυδωνίας [31]. Νεοελλ' Ἀρχ 1 (1935) 125 - 133.

1333. Κιουρτσίδης Ἰ. Τραγούδια τοῦ Πόντου [2]. ΗΔΜ ἔτ. 1935, σ. 128.

1334. Κρέντης Β. [Δημοτικὰ ἄσματα 6]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 15, σ. 4.

1335. Μ. Γ. Λαϊκὰ τραγούδια [ἄσμα 1, δίστ. 4]. ΘΓ (1935) τεύχ. 3, σ. 27, τεύχ. 4, σ. 19.

1336. **Δουκόπουλος Δημ.** Τραγούδια τῶν Ἀγράφων [3]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 14, σ. 4.
1337. **Μανιάς Π.** Τὸ φιλί. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 249 σ. 7.
1338. **Μητσιούλης Ἀνδρ. Δ.** [Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου]. Ν Ἔστ τόμ. 17 (1935) 494.
1339. **Μονογυιῶς Ε. Ι.** Παιδικὸ Μυκονιάτικο [1]. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30-31, σ. 9.
1340. : **Ὁρεινὸς Χρ.** Θρακικὰ τραγούδια [2]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 28, σ. 4.
1341. **Παγωμένος Δημ. Ε.** Οἱ τρεῖς ἀδερφεῖδες. Τὸ τρύγος. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 245 σ. 7.
1342. ——— Ἡ μπιστόλα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 244 σ. 7.
1343. **Παγωμένος Κωνστ. Ε.** Ὁ γέρος κι' ἡ γριά. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 245 σ. 7.
1344. **Παγωμένος Νικ. Μ.** Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀλέξη. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 245 σ. 7.
1345. **Παγωμένου Εἰρήνη** Ὁ Γιώργος κι' ἡ Ἐλένη. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 250 σ. 7.
1346. **Παγωμένου Καλλιόπη** [Μαντινάδες 6]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 251 σ. 7.
1347. **Παπαδάκης δ' Ἀπτεραῖος, Νικ. Κ.** Ἀλφάβητον ἐκ Κεφαλαῶ. Νεοελλ' Ἀρχ 1 (1935) 175-76.
1348. **Παπαχαλαμπους Γ. Χ.** Τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι. Κυπρ Χρον 11 (1935) 97-100.
1349. **Παπαχαρίσης Ἀθαν.** Δύο τραγούδια ἀπὸ τὴ βόρειο Ἠπειρο. Ἡ Βόρειος Ἠπειρος, ἔτ. Α' (1935) τευχ. 13, σ. 30-31.
1350. **Πελεκανάκι Θεανῆ** Ὁ κάτης κι' οἱ ποντικοί. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 248 σ. 7, ἀρ. 249 σ. 7.
1351. **Πετράκης Στέργ. Χ.** Τὸ φίλημα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 244 σ. 7.
1352. **Περάκη Εὐανθία Γ.** Χαιρετισμός-γράμμα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 241 σ. 7.
1353. ——— Βουκολικόν. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 246 σ. 7.
1354. **Πεινχάκι Μαρία** Τὸ πονλὶ καὶ ἡ βασίλισσα. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 246 σ. 7.
1355. **Σαραλῆς Γιάνν.** Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου. Ν Ἔστ τόμ. 17 (1935) 432-433.

1356. **Σπανδωνίδη Ειρήνη** Κρητικά τραγούδια. Σφακιανά. Ριζίτικα. [Έν' Αθήναις 1935] έκδ. Γκοδόστης, 8ον, σελ. ιβ' + 187 + 1 χάρτης.
Έπφδ. σ. 79 άρ. 86, ῥσμ. σ. 1 - 75, 28, 111 - 15 [87], δίστ. σ. 83 - 108 [170], παραμ. σ. 76 - 77 [1], παροιμ. σ. 80 [4], ὄρκοι σ. 79. Σχόλια, γλωσσάριον καὶ βιβλιογρ. σ. 119 κ.έξ. Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 697 - 701 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Νεοελλ' Ἀρχ 1 (1935/36) 338 - 340 (Ν. Β. Τωμαδάκης). Ν' Ἐστ 19 (1936) 72 - 73 (Έμμ. Κριαρῶς). Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 332 - 333 (Κώστας Προσοῆς). Μακ' Ἡμέρες 3 (1935) 326 - 7 (: Τιτ - Μπίτς). ΒΖ 36 (1936) 194 (F. D(ölger)). Πάφος 2 (1936/37) άρ. 9, σ. 336 - 338 (Γεώργ. Α. Μαρκίδης). Revue des Études Grecques 49 (1936) 500 (P. Lascaris). ΒΝJb 13 (1937) 329 - 336 (Μιχ. Δαφέρμοσι). Έπ Κρητ Σπ 1 (1938) 564 - 567 (Γ. Ι. Κ(ουρμούλης)). Έπ' Έν Καλλ Λογ Χανίων 1 (1937) 85 - 86 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
1357. **Στρατήγης Μιχ. Γ.** Ἡ ἀνυφάντρα. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 241 σ. 7.
1358. **Σωπασῆς ἢ Χοιζάνις Γεώργ. Β.** Ἡ ψυροδαγκαμένη Μαρία. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 248 σ. 7.
1359. Τὸ ἀμπέλι (τραγούδι Κυμαϊκό). Μέλισσα, έτ. Α', Τρίκαλα 1935, σ. 208.
1360. Τραγούδια τῆς ἀγάπης [3]. ΗΔΜ έτ. 1935, σ. 68.
1361. **Τωμαδάκης Νικόλ.** Λαογραφικά σήμειον. Β' Τραγούδια Σελίνου [13]. Νεοελλ' Ἀρχ 1 (1935) 71 - 75.
1362. **Χαραλάμπος Χρίστ.** [Λαογραφικά σήμειον]. Παραμυθὶν τοῦ πετεινοῦ γκάρου τζαὶ τοῦ ἀλουποῦ [ῥσμ. 4]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 49 - 55.
1363. Δημοτικά τραγούδια. Βόρειος Ἡπειρος, έτ. Α' (1935/36) τεῦχ. 1, σ. 14, τεῦχ. 2 σ. 22, τεῦχ. 3 σ. 13, τεῦχ. 4 σ. 10, τεῦχ. 6 σ. 26.
1364. **Ἰντιάνος Ἀντ.** Κυπριακά ἐρωτικά ποιήματα. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 493 - 498.
1365. **Καραταράκη Εὐλαμπία** Τὰ κακὰ τῆς πεθερᾶς. (Λούκίας Μονοφατίου Κρήτης). Διδ Ζωή Α' (1935/36) 159.
1366. **Καραταράκη Οὐρανία** Ἀρφανοῦλα νύφη (κακὴ πεθερά). (Λούκίας Μονοφατίου Κρήτης). Διδ Ζωή Α' (1935/36) 159.
1367. **Καραταράκης Μιχ. Ν.** Τραγούδι ἀνδρειωμένου. (Λούκίας Μονοφατίου Κρήτης). Διδ Ζωή Α' (1935/36) 99.
1368. **Κκόλης Κώστ.** Ὁ κοντὸς [ῥσμα]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 227 - 229.
1369. **Κλοκκάρης Ἀντ.** Δημοτικά τραγούδια τῆς Κύπρου [3]. Πάφος 1 (1935/36) 44 - 45.
1370. **Κωσταντινίδης Κ.** Δημοτικό. Ἡ Μαρουλλοῦ. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 26 - 28.
1371. ——— Ὁ πραγματευτής. Ἀνώνυμο. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 165 - 166.
Δημοσ. 2 παραλλαγὰὶ τοῦ πραγματευτῆ καὶ 1 έτι ῥσμα.

1372. **Μαράθης Ἄντρ.** Κυπριακά δημοτικά τραγούδια [2]. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 7, σ. 210-211.
1373. **Μιχαηλίδης Β.** Ἡ δωδεκάτη Δεκεμβρίου τοῦ 1880 ἐν Λεμεσῶ. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 5-6, σ. 175-7.
1374. **Μουρέλλος Ἰ. Δ.** Ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας. Διδ Ζωὴ Δ' (1935/36) 11-14. Ἀναδημοσ. 8 διόστιχα καὶ 6 τραγούδια χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχροσυνθέσεως τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης.
1375. **Ντελάκη Μαρία** Τραγούδι τ' Ἀἰ Γιώργη (Δούκιος Μονοφατίου Κρήτης). Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) 99-100.
1376. **Παπαχριστοδοῦλου Πολ.** Βαλλίσματα Θερρικά [31]. Ἀρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 148-159.
1377. **Rojaghi Giovanna** Κυπριακά ἐρωτικά ποιήματα [ἐκ χ/φου τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης] [10]. Ἑλλ Ἐπ ΚΘ' (1935/36) τεῦχ. 339, σ. 36-37. τεῦχ. 345, σ. 335. ἔτ. 30 (1936/37) τεῦχ. 353, σ. 74. τεῦχ. 358-59, σ. 154.
Πρόκειται περὶ ἀνωνύμων δημοτικοφανῶν ποιημάτων.
1378. **Π(απα) Χ(ριστοδοῦλου) Π.** Στίχοι καὶ ἀποφθιγον. Ἀρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 242.
1379. **Σαββίδης Γ.** Τῆς γῆρας πού κατενόησε [1]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 229-230.
1380. **Σερλῆς Κυριάκ.** Ὁ Χάρος. Μαντινάδες (Ἁγίος Μάμας Μυλοποτάμου Κρήτης). [Ἄσμ. 1, δίστ. 7]. Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) σ. 59.
1381. **Φαρακίδης Σ. Π.** Τὸ περιβόλιν τοῦ ρηθὸς [ἄσμα 1]. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 11, σ. 335.
1382. **Χαρούλης Εὐάγγ.** Νανουρίσματα. Στίχοι. Παιγνίδια. Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) σ. 38.
1383. — Ἡ κόρη θέλει παντρεῖα [1]. Διδ Ζωὴ Α' (1935/36) σ. 38.
1384. **Ἀττικίδης Βάκης** Δημοτικά θαλασσινὰ τραγούδια. Ναυτ Ἑλλ 8 (1936) 3537-38.
1385. **Βασματζῆς Θεοδ. Β.** Κάστρα καὶ ἐπιδρομεῖς. Ναυτ Ἑλλ 8 (1936) 3595-97. Δημοσ. καὶ 6 στίχοι δημοτικῶν ᾠμάτων.
1386. **Baud - Bony S.** Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων. Τόμ. Α'. Ἀθῆναι, Ἰ. Ν. Σιδέρης, 1935, 8ον, σελ. λ' + 374. Τόμ. Β', Ἀθῆναι 1938, 8ον, σελ. ια' + 447, Ἰ. Ν. Σιδέρης. (Σύλλογος πρὸς διὰδ. ὠφελ. διδλ. Ἑκδ. Μουσ. Λαογρ. Ἀρχ. ἀρ. 1).
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 683-690 (Π. Φορμόζης).
1387. — Chansons du Dodécanèse. Tom. 1er, Athènes 1935, 8ον, σελ. XXIX + 391. Tom. IIème, Athènes, 1938, 8ον, σελ. XV + 466. Li-

- brairie I. N. Sideris. (Société pour la propagation des livres utiles Archives Musicales de Folklore, αρ. 1).
1388. Γαμήλιον (δημῶδες τοῦ Πόντου). ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) μεταξύ τῶν σ. 160-161.
1389. **Γκανούλης Γ.** Δημοτικά τραγούδια [2]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) 112.
1390. ——— Δημοτικά τραγούδια [4]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 12 (1936) σ. 135-136.
1391. **Ἑλλαδίτης Δ.** [Δημῶδη ᾄσματα 4]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 187 - 188.
1392. Ἡ ξενιτεῖα [δημ. ᾄσμα]. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 167.
1393. **Ἰατρίδης Γεωργ. Δ.** Δημοτικά τραγούδια Θεσσαλίας [ᾄσμ. 35, δίστ. 9]. Ἐν Ἀθήναις (1936) 8ον, σελ. 28. (Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν, Ἐν Ἀθήναις. Τμῆμα Διαλέξεων, τόμος Β', τεύχος Δ').
1394. Ἱστορικά τινα τραγούδια Μακεδονικά. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 57 - 61. Ἀναδημ. 4 ᾄσματα ἐκ τῆς Συλλογῆς *Fauriel* μὲ διορθώσεις εἰς τὰ κείμενα.
1395. **Μαθητικὴ Κοινότης Σκορδύλλω** Τραγούδι τ' Ἀλέκο. Προμ Πυρφ ἔτ. IB' (1936) αρ. 265 σ. 7.
1396. **Μ.** Δημοτικὴ Ἀνθολογία [ᾄσμ. 4]. ΡΧ ἔτ. 1 (1936) σ. 32.
1397. **Μαρίνης Κώστ.** Ἐπικάρια τραγούδια [5]. Ἑλλ. Λαολογία, Ἀθῆναι 1936, αρ. 1 σ. 27-28.
1398. **Παπαγεωργίου Γ.** Γαμήλια ᾄσματα Βαρόδου [2]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 12 (1936) σ. 65 - 66.
1399. **Σιάφκας Ν.** Δημοτικά τραγούδια. Ἡπειρωτικά Φύλλα, Ἰωάννινα, ἔτ. Α' (1936) τευχ. 5, σ. 13.
1400. **Σιουτζιούκης Δ.** Δημοτικά τραγούδια [4]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 12 (1936) σ. 254 - 256.
1401. Τὸ καράβι κι' ὁ παπᾶς. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3673.
1402. **Χρίστis Γλαῦκ.** Λαογραφικά σύμμικτα. Β'. Τὸ ὄνειρον τῆς Παναγίας [1]. Κυπρ Χρον 12 (1936) 154 - 155.
1403. **Ἀρνης Κιέρος** Τὰ τραγούδια τῆς Λαζαρίνας στοὺς Σοφάδες (Θεσσαλίας). [ᾄσμ. 4]. Ἑλλ' Ἐπ 30 (1936/37) τευχ. 355, σ. 115 - 116.
1404. **Ἀσιατίδης Α.** Λαϊκὰ τραγούδια τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 2, σ. 27 [ᾄσμα].
1405. **Γερολεμίδης Παναγ.** Κυπριακὰ δημοτικά τραγούδια [2]. Κυπρ Γράμμ Γ (1936/37) 319 - 320.
1406. **Δεληβασίλης Γιάνν.** Ἀνέκδοτα δημοτικά τραγούδια [4]. Κρητ Σελ 1 (1936/37) 126, 168.
1407. **Ἐλευθεριάδης Ἀλ. Γρ.** Ἡ μαρκαριταρένη [ᾄσμα]. Κυπρ Γράμμ Γ (1936/37) 321

1408. Ἡ δημοτικὴ ποίησις καὶ ἡ θάλασσα. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 337.
1409. **Ἰντιάνος Α.** Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα. Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 322.
1410. (**Ἰωακειμίδης Π. Θ.**) Δημοτικὰ ἑλληνικὰ τραγούδια στὸν Πόντο [4]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 2, σ. 23, φ. 3, σ. 28.
1411. : **Κάνις** (= Κανδηλάπτης Γ. Θ.) Δημῶδη Ποντιακὰ τραγούδια (Χαλδίας) [7]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 11, σ. 15, φ. 12, σ. 21.
1412. **Καρατζᾶς Δημ.** Ἀνέκδοτον Χαλδίας [ᾠσμα 1]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9-10, σ. 29.
1413. **Κουρελλάς Δημ. Χ.** Ἀρετούσα. Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 322-324.
1414. — Τῆς Ἑλένης [δημῶδες]. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 5, σ. 174.
1415. **Κρισωτάκης Ἰ.** Ἡ 17 Μαρτίου. Χελιδονισμός. Διδ Ζωή Β' (1936/37) σ. 235-37.
1416. **Λιουνδάκη Μαρία** Δημοτικόν. [Στοῦ γαλάτου τὸν ἀφρὸ τρία κορίτσια πλύνουν]. Κρητ Σελ 1 (1936/37) σ. 67.
1417. **Π(απα) Χ(ριστοδοῦλου) Π.** Ἡ κάπρη. (Σαράντα Ἐκκλησιῶν). Ἀρχ Θρ Θησ 3 (1936/37) 118-120.
1418. **Πουλῆ Ἀ(ποποινα)** Τὸ τραγούδι τοῦ Βόρειου. Κρητ Σελ 1 (1936/37) 25-26.
1419. **Πυξίτης Στελ.** Ἡ λεμονιά. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9-10, σ. 29.
1420. Σατυρικά τραγούδια τοῦ Πόντου [2]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 2, σ. 28.
1421. **Σιαμανῆς Γ.** Ὁ Μάραντον. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9-10, σ. 29.
1422. **Σουμελίδης Ἀνδρ.** Λαϊκὰ τραγούδια τοῦ Πόντου [9]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1, σ. 24, φ. 2, σ. 27, φ. 3, σ. 18, φ. 4-5, σ. 41-42.
1423. Τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρον. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1, σ. 26-27.
1424. **Φ. Π.** Τοῦ Τραπεζοῦντος τὸ λιμάνι. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3, σ. 29. [ᾠσμα ἱστορικόν].
1425. **Φαρμακίδης Ξ. Π.** Ὁ ξενητεμένος. Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 325.
1426. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ἐνα τραγούδι Δεσπολῖτικο. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἔτ. Δ' (1936/37) τεῦχ. 18, σ. 29-30.
1427. Τσακωνικά κάλλαντα [1]. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) σ. 165.
1428. **Β(αγενᾶς) Θ(άνος)** Ὁ ξενητεμένος. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) σ. 72.
1429. Δημοτικὸ τραγούδι τῆς Τσακωνιάς. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) σ. 14.—Δημοτικὸ τραγούδι. Αὐτόθι, σ. 103.
1430. Τὸ τραγούδι τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) σ. 8.
1431. **Ἀγγελῆς Κωνστ.** Τραγούδια Αἰθαιοιλητικά Δυτ. Μακεδονίας [5]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 109-111.

1432. **Βασιλείου Πάνος** *Ἰ.* Ἐρωτικά τῆς Σητείας. Ν' Ἔστ τόμ. 22 (1937) 1083 - 1084.
1433. ——— Τὰ λαογραφικά τῆς Σητείας. Ν' Ἔστ τόμ. 22 (1937) 1345 - 1346.
Ἀπάντησις ἐπὶ δημοσ. τοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη' βλ. κατωτ. ἀρ. 1443.
1434. Δημοτικά ἄσματα. Ραδάμανθυς ἔτ. 22 (1937) τεύχ. 3, σ. 4.
1435. **Γκανούλης Γ.** Δημοτικά τραγούδια [5]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 113-114.
1436. **Ἰωαννίδης Δ.** Λαογραφικά [ἄσμ. 4]. Κυπρ Χρον 13 (1937) 306-316.
1437. **Καραπατάκης Κ.** Τὰ σοῦρβα. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) 167-171. [Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα 9].
1438. **Klaar Marianne** Klephtenkrieg Neugriechische Volkslieder in rhythmischer Prosa frei ins Deutsche übertragen, von —. Athen 1938, 8ον, σελ. 74. (Texte und Vorschungen zur Byzantinische-Neugriechischen Philologie N° 26).
1439. **Κληρίδης Λεῦκος Ν.** Λαογραφικά. Τὸ τραγούδι τοῦ γάμου [1]. Κυπρ Χρον 13 (1937) 305-306.
1440. **Μαρούδας Βασ.** Λαογραφία τοῦ Θιακοῦ. ἄσμ. 8, δίσκ. 6]. Ἑλλ' Ἐπ. 31 (1937/38) τεύχ. 370-371, σ. 200-202, τεύχ. 370 [1]-372, σελ. 225-226.
1441. **Πέριδικα Νίκη Δ.** Σκυριανὰ δημοτικά τραγούδια. Ἀθῆναι 1937, 8ον, σελ. 56 + 3 φύλλα μετ' εἰκόνων. (Φιλοπρεπὲς Ἐνωσις Σκυρίων). [Διάλεξις].
Κρίσεις: Ν' Ἔστ 22 (1927) 1434-1435 (Κλ. Παράσχος). Ν Γράμμ περίοδ. Β' (1937) φ. 37, σ. 14 (Γ. Μ. Μυλωνογιάννης). Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 10, σ. 370-371 (Γεώργ. Α. Μαρκίδης).
1442. **Schrader A.** Sammlung neugriechischer Volkslieder übersetzt von —. Athen 1937, 8ον, σελ. 79. [ἄσμ. 52, δίσκ. 17, ἄσμ. εἰς τὴν ἑλληνικὴν 12].
1443. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Λαογραφικά Σητείας. Ν' Ἔστ τόμ. 22 (1937) 1181-1182.
Παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς ἄσμα δημοσιευθὲν ὑπὸ Πάνου Ἰ. Βασιλείου.
1444. **Σταμαθίουδάκη Μαρία** Ἡ πεῖνα. Προμ Πυρρ ἔτ. 1Γ' (1937) ἀρ. 296 σ. 7.
1445. Τὸ μοιρολόι τῆς μάννας [δημῶδες]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 84.
1446. **Τριανταφυλλίδης Φ.** Ἀφῆκε ὁ Γιάννης τὴν κλειψιά [ἄσμα]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 249-250.
1447. **Φ. Ι.** Πάνω στῆς Σελίτσας τὰ βουνά [κλέφτικο τραγούδι]. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 160.
1448. : **Ἀγλαδς** Τὰ διάφορα εἶδη τραγουδιῶν. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 11-12, σ. 4.
1449. **Βαλαβάνης Γ.** Τὸ τραγούδι τοῦ βορρηᾶ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 388.

1450. **Βαφειάδης Κώστ.** Ἐπιθανάτιο. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 388.
1451. **Δημητριάδης Χρυσ.** Ποντιακά δημοτικά τραγούδια [2]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 155.
1452. **Κουρτίδης Κωνστ. Γ.** Ἡ Γκίμπερνα [1]. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 49-51.
1453. — [Τραγούδια] Δ' Ἀδριανουπόλεως [12]. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 143-47.
1454. **Κουφός Δ.** Τραγούδια τοῦ Βασσαρά [7]. Σπαρ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 2 σ. 7, ἀρ. φ. 7 σ. 8, ἀρ. φ. 8 σ. 6, ἀρ. φ. 13 σ. 9, 11, ἀρ. φ. 16 σ. 5. — Ὁ Γιάννης καὶ ἡ Μάρω. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 3 σ. 11.
1455. **Κωνσταντινίδης Π.** Τραγούδι γάμου. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16, σ. 217-218.
1456. **Μονξενίδης Π. Δ.** Ἀντίχριστον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14, σ. 92-93.
1457. : **Νίδας** Μυστριώτικα τραγούδια [1]. Σπαρ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 5 σ. 16. — Τραγούδια τῆς Μπαρδούνιας. Τὸ λιθάρι. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 6, σ. 8. — Ὁ Μουῶ Μπαρδούνιας. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 7 σ. 7. — Μοιρολόγια τῆς Μπαρδούνιας [1]. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 11-12, σ. 7.
1458. **Παλαισιδης Κ.** Ποντιακά δημοτικά τραγούδια [4]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14, σ. 71.
1459. **Παπανδρεάδης Α.** Τ' ὄρωμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 299.
1460. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Τραγούδια Θράκης [83]. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 111-142.
1461. **Σγουρίτσας Ἀγρσ.** Ἡ λεβεντιά. Τ' ἀμπέλι [2]. Σπαρ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 9, σ. 11.
1462. — Τὰ τραγούδια καὶ ὁ χορὸς τῶν καλογήρων [3]. Σπαρ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 2, σ. 13-15.
1463. : **Σταυριώτης** (Παπαδόπουλος Δ. Κ.) Ποντιακά δημοτικά τραγούδια [27]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 23-24, φ. 14, σ. 76, φ. 15, σ. 155, φ. 16, σ. 217, φ. 17/18, σ. 262, φ. 19, σ. 299, φ. 20, σ. 349, φ. 21, σ. 388, 389, φ. 22, σ. 428, φ. 23, σ. 469.
1464. **Τσιρκινίδης Η. Α.** Τὸ γήτεμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 388-389.
1465. **Χοντολίδης Μ.** Στὴν ἄσπρη θάλασσα [ᾠσμα]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 268.
1466. : **Ἀδραστος Μ.** [Δημοτικά ᾠσματα]. Μεσσοῦ Ετ 1938, σ. 32, 93, 126, 142, 167, 172, 176, 181, 197, 217, 218, 272. [ᾠσμ. 11, δίσκ. 2].
1467. **Γκανούλης Γ.** Μοιρολόγια [12]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 283-287.
1468. — Δημοτικά τραγούδια Σιατίστης [4]. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 86-86.

1469. **Γκισᾶς Ἀργ.** Τραγούδια Κοζάνης [3]. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 42-44.
1470. **Δρόσος Ζαχαρ.** Οἱ ἀγωνισταὶ περιφερείας Γρεβενῶν. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 125-128.
Δημοσ. στίχ. ἐκ διαφόρων τοπικῶν ἁσμάτων ἐξυμνούντων τοὺς ἥρωας τῆς περιοχῆς.
1471. : **Ἐρημίτης** Ἡ λαϊκὴ σάτιρα ἐν Κεφαλληνίᾳ. Οἱ ριμναδόροι. Παγκεφ' Ἡμ ἔτ. Β' (1938) σ. 332-338.
1472. **Ζγώνης Ἀλέκ. καὶ Ράχος Ἀθαν. Μ.** Δημοτικὰ τραγούδια Γρεβενῶν [102]. Γρεβενὰ 1938, 8ον, ἄ. σελιδ. (Ἑθνικὴ Ὁργάνωσις ἔξω Γρεβενῶν. Διεύθυνσις Τύπου καὶ Διαφωτίσεως ἀριθ. 1).
1473. **Ζωλοτάκι Στεφανούλα** [Κυνηγὸς καὶ κόρη]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 303 σ. 7. — Λόγια τοῦ ἀγάπης. Αὐτόθι, ἀρ. 306 σ. 7.
1474. **Θεοδωράκι Χρυσῇ** Μιὰ κόρη ἀγάπα ἓνα νιὸ καὶ ἀγάπα την καὶ κεῖνος... Προμ Πυρφ. ἔτ. ΙΔ' (1938) ἀρ. 303 σ. 7.
1475. **Ἰντιᾶνος Ἀντ. Κ.** Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας. Κυπρ Σπ Β' (1938) 121-195.
Ἐν σ. 178-195 δημοσ. τὸ ἐκ 582 στίχων τραγούδι τοῦ Χατζηγεωργάκι.
1476. **Κανελλόπουλος Θεόδ. Γρ.** Ἐνὶ γένετονόπῃ με ποικίλῃ καὶ εὐθυμῇ συζήτησησιν. Μεσσ' Ἐτ 1938, σ. 286-298.
Δημοσ. ἀρκετοὶ στίχοι ἐκ διαφόρων ἁσμάτων.
1477. **Lüdeke Edwig** Κρητικὰ τραγούδια [17]. Ἐπ Κρητ Κπ 1 (1938) 505-512.
1478. Μακεδονικὴ παραλλαγή τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Μακ' Ἡμέρες 6 (1938) 16-17.
1479. **Μακρῆς Ν.** Ἡ Φούρκα (Κονίτης - Ἡπεῖρου). ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 75-78.
Δημοσ. εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τοῦ χωρίου Φούρκας μετὰ 4 ἁσμάτων.
1480. **Παναγιωτίδης Κων.** [ᾠσματα 2]. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 48.
1481. **Παπανικολάου Φ.** Χριστουγεννιάτικα τραγούδια Ἀνασελτσιώτικα [6]. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 90-91.
1482. : **Σταυριώτης** (Παπαδόπουλος Δ. Κ.) Τὸ Παρχάρεμαν [ᾠσμα]. ΗΒΕ ἔτ 1938, σ. 63.
1483. Τὸ τραγούδι τοῦ θανάτου [μοιρολ.]. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 64.
1484. **Τσελάλης Ἀγγ.** [Δημοτικὰ ᾠσματα 2]. Μεσσ' Ἐτ 1938, σ. 190, 254.
1485. **Χιονῆς Κ.** Κερασουντιακὰ τραγούδια [3]. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 125-26.
1486. : **Νίδας** Ὁ παπᾶ Καλομοίρης [ᾠσμα]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ 20, σ. 14.
1487. **Σγουρίτσας Ἀγησ.** Κλέφτες καὶ ζουρνᾶς. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ 16, σ. 5 [ᾠσμα].
1488. **Φιλιππόπουλος Δημ. Γ.** Ἀποκριάτικα δημοτικὰ καὶ τραγούδια χοροῦ [1]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. φ. 21, σ. 12.

1489. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** 'Η Διαμάντα' τραγούδι. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) άρ. 326 σ. 7, άρ. 327 σ. 7.
1490. — Τραγούδι τοῦ Γλυμνηνταλή. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) άρ. 332 σ. 7.
1491. **Δαμπαδαρίδης Νικόλ. Σωτ.** 'Ο Άγιος Γεώργιος έν Παλατίοις καί έν 'Αφθόνη Προκοινηήσου. Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 83 - 95.
Δύο ἔσματα.
1492. **Νικολουδάκης Κώστ. Χ.** Τραγούδι τοῦ 'Αγριολίδι. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) άρ. 331 σ. 7.
1493. **Ρουσάκης 'Ι.** Μαντινάδες τοῦ 'Αλφα - βήτα. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) άρ. 324 σ. 7, άρ. 325 σ. 7.
1494. **Παπαθεοδωρόπουλος 'Ελ. Κ.** Τὰ κάλαντα τοῦ Λαζάρου. 'Αχαϊκά 4 (1940) 14 [δίστ. λαζαρικά 10].
1495. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** 'Αχαϊκό δημοτικό τραγούδι. 'Αχαϊκά 4 (1940) 59.

2. Μελέται

1496. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Διγενής καί καθούρας. Λαογρ 6 (1917/18) 368 - 424.
1497. **Βακ Η. Α.** Kleine Beiträge zur Kenntnis des deutschen Philhellenismus. BNJb 1 (1920) 395 - 401.
Δημοσ. 1) Zur philhellenischen Dialektichtung καί 2) Zwei Übersetzungen unter Wilhelm Müllers Griechenliedern.
1498. **Ζακυνθινός Διον.** Τὸ τραγούδι τῆς Λιογέννητης. Παρθενών έτ. Α' (1921/22) άρ. 2, σ. 46, 47.
1499. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Δῶμαν - 'Αγριν - 'Αρκοτο'εράμιδον - 'Αρκοτο'εραμιώνας. Λαογρ 8 (1921/25) 230 - 231, 568 - 574.
1500. **Μενάρδος Σίμος** 'Ιστορία τῶν λέξεων τραγωδῶ καί τραγωδία. 'Αφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν (1921) σ. 15 - 32.
1501. **Φαρμακίδης Ξεν. Π.** Δῶμαν, δόλιν, βίος. Λαογρ 8 (1921/25) 574.
1502. **Συναδινός Θεόδ. Ν.** Τὸ 'Ελληνικό τραγούδι. Πέντε διαλέξεις - συναυλίας. Τὸ δημοτικό τραγούδι· τὸ παιδαγωγικό τραγούδι· τὸ λαϊκὸ τραγούδι· τὸ ἐπτανησιακὸ τραγούδι· τὸ τεχνικὸ τραγούδι. 'Εν 'Αθήναις 1922, 8ον, σελ. 202.
1503. **Ξανθουδίδης Στέφ.** Εἰς τὸ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Πάρου (1537) δημῶδες ἔσμα. BNJb 3 (1922) 281.
Διόρθωσις στίχου τοῦ ἔσματος.
1504. **Σγουρίτσας 'Αγησ. Γ.** Σταχυολογήματα. Τὸ ἔσμα τοῦ Μαιμουναῖ ἢ Μαιμουλά Μαλεβός έτ. Γ' (1922/23) άρ. 20, σ. 27 - 28.

1505. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Λαὸς ὁ ποιητὴς Λαογρ 7 (1923) 79 - 84.
1506. **Buk H.** E. Geibel und das neugriechische Volkslied. BNJb 4 (1923) 301 - 327.
1507. **Δ(νοβουνιώτης) Κ. Ι.** Δεκατρία δημῶδη ᾠσματα μετὰ μουσικῶν σημείων ἐν Ἀγιορειτικῷ κώδικι τῆς μονῆς Ἰβήρων. Ν Ἑλλ 17 (1923) 348 - 349.
1508. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Διόρθωσις εἰς ἀκριτικὸν ᾠσμα, εἰς Ἑρωτοπαίγνια Hesselring - Pernot καὶ περὶ διασπάσεως τοῦ 15συλλάβου εἰς δύο αὐτοτελεῖς στίχους καὶ περὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 238 - 239.
1509. — Τὰ παιδιὰ τοῦ δεκαπεντασυλλάβου. ΗΜΕ ἔτ. 1923, σ. 417 - 433.
Μελέτη μετρικῆς.
Κρίσεις: ΒΖ 24 (1924) 441 (F. Dölger). Rev. des Étud. Grecq. 37 (1924) 129 - 130 (H. Pernot).
1510. **Παντελίδης Χρ. Γ.** Οἱ ποιητάριδες τῆς Κύπρου. Λαογρ 7 (1923) 115-120.
Κρίσις: Κυπρ Χρον 1 (1923) 96 (I. Συκουτῆς).
1511. **Schultz Wolfgang** Das Glück des Lebens und die Gebote der Sittlichkeit in alter Spruchdichtung. Λαογρ 7 (1923) 100 - 114.
1512. **Συκουτῆς Ἰω. Ἀντιφῶν Γ.** Διάνοι καὶ κάβουρας. Κυπρ Χρον 1 (1923) 163.
1513. — [Σημειώσεις εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Παφουμῆ], Κυπρ Χρον 1 (1923) 203 - 205.
Τὸ τραγούδι τοῦ Παφουμῆ ἐδημοσιεύθη ἀπὸ Μ. Μαρκίδου. Αὐτόθι, σ. 198 - 203.
1514. **Δροσίνης Γεώργ.** Ζῶα καὶ πουλιὰ στὰ δημοτικὰ τραγούδια μας. ΗΜΕ ἔτ. 1924, σ. 49 - 67.
1515. **Ζακυνθινὸς Διον. Α.** Ὁ Χάρος στὸ δημοτικὸ τραγούδι. «Κερκυραϊκὴ Ἀνθολογία» 4 (1924) σ. 26 - 30.
1516. **Κανδηλῶρος Τάν.** Ὁ ἀρματωλισμὸς τῆς Πελοποννήσου (1500 - 1821). Ἐν Ἀθήναις 1924, 8ον, σελ. 448.
Ἱστορικὴ πραγματεία σχετικὴ καὶ πρὸς τὸ κλέφτικο τραγούδι.
1517. * **Μιχαλόπουλος Φάν.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. — Ἀπέψεις τοῦ θανάτου 1924.
1518. **Παντελίδης Χρ. Γ.** ᾠσμα τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου καὶ τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Κυπρ Χρον 2 (1925) 65 - 67.
1519. **Brouwer - De Simone F.** La tradizione bizantina nella letteratura popolare Neogreca. SBN 1 (1925) 59 - 76.
1520. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ἡ λαϊκὴ Κρητικὴ ποίησις. Προμ Πνεφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 6 σ. 6, ἀρ. 7 σ. 6, ἀρ. 8 σ. 6, ἀρ. 9 σ. 6, ἀρ. 10 σ. 6, ἀρ. 11 σ. 6.

1521. **Μενάρδος Σίμ.** Περί τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Διόλεξις εἰς τὸν Παρνασσὸν γενομένη τὴν 22 Δεκεμβρίου 1924. Ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον, σελ. 16.
Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 295 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
1522. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἡ φυσιολατρία εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. (Ὁμιλία γενομένη ἐκ μέρους τοῦ Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου ἐν τῷ Παρνασσῷ. Σειρὰ ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου 8). Ἀθῆναι 1926, 8ον, σελ. 36.
Κρίσις: BZ 27 (1927) 425 (A. Heisenberg). BNJb 6 (1927/28) 275 (N. Bees).
1523. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς τοῦ Πόντου. ΗΜΕ ἔτ. 1926, σ. 367 - 380.
Ἐν σ. 376 - 380 γίνεται λόγος περὶ τῆς δημώδους ποιήσεως τοῦ Πόντου.
1524. **Παρχαρίδης Ι. Α.** Περὶ τῶν ἐν Ὁφεί ἁσμάτων. Λαογρ 9 (1926/28) 109-151.
1525. **Δασκαλάκης Ἀπ.** Τὸ τραγούδι τῆς ἀλώσεως. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 25, σ. 1 - 2.
Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ συγγρ. «Τὰ αἶμα καὶ οἱ παράγοντες τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821».
1526. **Σπαταλᾶς Γεράσ.** Ἀποκρητὲς καὶ δημοτικὴν ποιήσεις. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 12, σ. 4.
1527. **Ἀνθίας Τεῦκρ.** Ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν ζωὴν. Οἱ «ποιητὸρῆδες». ΜΕΕ Περ Α - Δ (1927) φ. 102, σ. 5 - 6, φ. 103, σ. 5 - 6.
1528. **Γεωργίτης Νέστωρ** Ἡ Καραμπερῖα. Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 304 - 306.
1529. **Δροσίνης Γ.** Τὸ μοιρολόϊ τῆς Ὁμορφῆς. Ἀθῆναι [1927], 8ον, σελ. 22.
Κρίσις: Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 57 - 59 (Γ. Ν. Π(ολίτης)).
1530. **H(esseling) D. C.** Ἀκρίτας Διγενῆς. Ἑγκ. Λεξ. Ἑλευθερουδάκη, τόμ. 1 (1927) 651 - 652.
1531. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας. Ἀκριτικὰ ἔπη — Ἀκριτικὰ τραγούδια — Ἀκριτικὴ ζωή. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Νέα Σειρά, ἀριθ. 45). Ἐν Ἀθήναις, Βιβλιοπωλεῖον Ἰ. Σιδέρη, 1926, 8ον, σελ. 154.
Κρίσις: BZ 27 (1927) 425 (A. H(eisenberg)). Zeitsch. des Vereins für Volksk. Jahrg. 1927/28. Heft 2, 143 (F. B.). BNJb 7 (1928/29) 240 (N. G. Th(eodoridis)). Archiv für Religionswiss. 29 (1931) 283 - 284 (O. Weinreich).
1532. **Θεῶλος Ἀλκς** Στοχασμοὶ γιὰ τὸ δημοτικὸν τραγούδι. Ἀναγέννηση Α' (1927) φ. 8 σ. 452 - 459, φ. 9 καὶ 10 σ. 514 - 521, φ. 11 καὶ 12 σ. 638 - 645. Β' (1927) φ. 1 σ. 21 - 31, φ. 11 - 12 σ. 488 - 494. [Ἀνετυπώθη εἰς 8ον σελ. 107. Ἀθῆναι 1928].
Κρίσις: Ν Ἔστ τόμ. 4 (1928) 620 - 622 (Π.). Ἰόν. Ἀνθ 2 (1928) 98 - 101. 3 (1929) 2 - 4 (Διον. Α. Ζακυνθινός).

1533. **Καλομοίρης Μ.** Συναυλία - διάλεξις (γιά τὸ Δωδεκανησιακὸ δημοτικὸ τραγούδι). Μαυρῆς Ν. Διάλεξις (γιά τὸ Δωδεκαν. δημοτικὸ τραγούδι). Ἐφημ. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β', Ἀλεξάνδρεια 1927, φ. 89, σ. 1 - 2.
1534. **Καραβίδας Κ. Δ.** Ἡ φυσιολογία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἡ θέση του στὴ Νεοελληνικὴ ἀναγέννηση. Ἀναγέννηση Α' (1927) φ. 3 σ. 163 - 166.
1535. **Καραμάνος Κυρ.** Ἡ εἰδυλλιακὴ μουσα στὴν Κύπρο. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1927) φ. 82, σ. 6 - 7.
1536. **Τατάκης Β.** Θρῆνος τῆς Παναγίας. Κυпр Χρον 5 (1927) 65 - 72.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 546 - 47 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
1537. **Φαλταῖς Κ.** Τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. (Ἑλληνικὸ ἢ γύρτικο;). Ἀθῆναι 1927, 8ον, σελ. 32.
Κρίσις : ΜΕΕ Περ Α - Δ (1928) φ. 120, σ. 7 (Κ. Μ. Καραμάνος). Ἑλλ Γράμματα 2 (1927/28) 190 - 191 (Χ. Σακελλαριάδης). Ν Ἐστ 2 (1928) 188 - 9 (Π).
1538. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Κρητικὰ λαογραφικά. II. Τὸ τραγούδι τοῦ Θοδωρομανώλη. Περ Δελτ Κρ Φιλ Συλλ 4 (1927/28) 31. — IV. Στυλιανὸς Ζαννουδάκης. Αὐτόθι, σ. 36 - 48.
1539. **Δημητρίδης Ε.** Ὁ «Θρῆνος τῆς Πόλης». Νέα Ἐπιθεώρηση 1928, ἀρ. 10, σ. 306 - 310.
1540. **Κορδάτος Γιάνν.** Ὁ «Θρῆνος» τῆς Ἁγίας - Σοφίας καὶ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση » τῶν Ἑλλήνων. Νέα Ἐπιθεώρηση 1928, ἀρ. 9, σ. 268 - 269.
1541. — Ὁ «Θρῆνος τῆς Πόλης» καὶ ἡ γένεσίς του. (Ἱστορικὰ σημειώματα — Ἀπάντηση σὲ ἀντικριτικὴ). Νέα Ἐπιθεώρηση 1928, ἀρ. 11, σ. 344 - 347.
1542. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἀρχαῖκὴ τέχνη καὶ δημοτικὰ τραγούδια. ΗΜΕ ἔτ. 1928, σ. 59 - 66.
1543. **Μοάτσου Δώρα** Ὁ ἑλληνικὸς στίχος ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὡς σήμερα. Ἀναγέννηση Β' (1928) φ. 5 σ. 204 - 213, φ. 6 σ. 265 - 273, φ. 7 σ. 303 - 311.
Ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῆς δημώδους ποιήσεως.
1544. **Παпанελόπουλος Ι.** Τὸ Θιακὸ καπιτανόπουλο. Ἡμ' Ἰθ ἔτ. 1 (1928) σ. 48 - 50.
Μελέτη ἔσματος.
1545. **Σουμελίδης Γ.** Ἀκριτικὰ ἔσματα [19] Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 47 - 96.
Μελέτη.
1546. **Σταυρόπουλος Γ.** Ἡ Κύπρος καὶ ἡ δημοτικὴ ποίησις. Παντογνώστης ἔτ. Ε' (1928) σ. 44 - 46, 60 - 62.
1547. **Συναδινὸς Θ.** Ὁ θρῆλος τοῦ Ὀρφέα στὴ δημοτικὴ μας ποίηση. Ἡ Διάλεξις Α' (1928) 22 - 33.

1548. **Ἀποστολάκης Γιάνν.** Τὰ δημοτικά τραγούδια. Μέρος Α'. Οἱ συλλογές. Ἀθῆναι, Κοντομαρῆς, 1929, 8ον, σελ. 332.
Κρίσεις: BNJb 7 (1928/29) 499-514 (*Ι. Συκουτρῆς*). Αὐτόθι 8 (1929/30) 473-479 (*Π. Λορεντζάτος*). Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 903-906 (*Μᾶρκος Τσιριμῶκος*). Byzantion 6 (1931) 864-65 (*Στίλν. Κυριακίδης*).
1549. **Βρόντης Ἀν.** Ὀλίγαι λέξεις περὶ τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων τῆς Ρόδου. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 243-244.
1550. **Ζῶντος Α. Ι.** Ἐξ ἀφορμῆς τῶν «Στροφῶν στὰ δημοτικά τραγούδια». Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 921-922.
1551. **Μαρίνης Κ.** [Παρατηρήσεις στὴ μελέτη τοῦ Γερ. Σπαταλά, «Στροφές στὰ δημοτικά μας τραγούδια» βλ. κατ. ἀρ. 1553]. Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 873-874.
1552. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Ἡ ἀρπαγὴ τῆς γυναίκας τοῦ Διγενῆ. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 130-134.
Μελέτη ᾠσματος.
1553. **Σπαταλάς Γερ.** Οἱ στροφές στὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 804-809.
1554. — Ἀπάντηση (γὰρ τὶς στροφές στὰ δημοτικά μας τραγούδια). Ν' Ἔστ τόμ. 6 (1929) 922-923.
1555. **Χατζηϊωάννου Κ.** Σκληρόποινον. Ἑλληνικά 2 (1929) 203-204.
1556. **Buk H. A.** Der Wert von Übersetzungen verschollener neugriechischer Volksliedertexte. BZ 30 (1929/30) 142-146.
1557. **Λορεντζάτος Παν.** Κριτικὴ κριτικῆς. BNJb 8 (1929/30) 473-479.
Ὁ συγγρ. δημοσ. κριτικὴν βιβλιοκρισίας τοῦ Ἰω. Συκουτρῆ, δημοσ. ἐν BNJb 7 (1928/29) 499-514, ἀναφερομένης εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη, Τὰ δημοτικά τραγούδια, Μέρος Α'. Οἱ συλλογές. Ἀθῆναι 1929.
1558. **Ἀνδριώτης Νικ.** Ὁ μῦθος τῆς Ἀλκηστὸς στὴ δημοτικὴ ποίηση τοῦ Πόντου. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 452-457.
1559. **Κορδάτος Γιάνν.** Τὸ ἀρματωλίκι τοῦ Πηλίου. Θεοσ Χρον 1 (1930) 87-93.
Δημοσ. ἱστορικαὶ εἰδήσεις μετὰ μελέτης ᾠσμάτων.
1560. **Μαρίνης Κ.** Καινούργια σφέσματα καὶ νέα τραγούδια. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 909-912.
1561. **Σπαταλάς Γερ.** Τὰ ὄνειρα στὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 902-905.
1562. — Τὰ ὄνειρα στὰ δημοτικά μας τραγούδια. ΡΗ ἔτ. 1930, σ. 38-49.
1563. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Δημοτικά τραγούδια. [Μελέτη]. «Κήρυξ» (Ἐφημ. Χανίων), ἀρ. 4071-4080, 1-14 Μαρτίου 1930.

1564. **Ζακυθηνὸς Διον. Α.** Ὁ Ἐρωτόκριτος κ' ἡ Ρωμιοσύνη. ΗΜΕ ἔτ. 1931, σ. 70-76.
Μελέτη δημοδ. ᾠσμάτων.
1565. **Δαμπελὲτ Γεώργ.** Ἡ γνησιότης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἴόν Ἀνθ 5 (1931) 1-3.
1566. **Χρηστοβασίλης Χ.** Περὶ τῆς δῆθεν αἰχμαλωσίας τῆς Ἰωαννίτισσας Μπαλάναινας. Ἡπειρ Χρον 6 (1931) 155-157.
1567. **Βουντιερίδης Ἡλ. Π.** Ἀγνωστὴ συλλογὴ δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Ν Ἐστ τόμ. 12 (1932) 687-689.
1568. **Ζαννέτος Φίλιος** Ζαχαριάς Μπαρμπιτσιώτης 1759-1805. Λακωνικά Α' (1932) 83-172.
Μελέτη ᾠσματος.
1569. **Κονγέας Σωκρ.** Ὁ Γκαῖτε καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς. Ν Ἐστ τόμ. 11 (1932) 621-631.
Γίνεται λόγος περὶ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ Γκαῖτε πρὸς τὰ δημοτικά μας τραγούδια καὶ τῆς εἰς τὴν γερμανικὴν μεταφράσεως δι' αὐτοῦ ἐνίων ἐξ αὐτῶν.
1570. **Κυριακίδης Στέλλ. Π.** [Παρατηρήσεις εἰς τὸ Κυπριακὸν ᾠσμα «Ὁ Κωνσταντῆς»]. Λαογρ 10 (1929/32) 568-570.
1571. **Δαμπίκης Δ.** Χριστουγεννιάτικα ποιήματα τῶν Ἑλληνοφώνων χωριῶν τῆς Ἰταλίας. Ἐφημ. «Πολιτεία» 25-12-1932, σελ. 9.
1572. **Megas G. A.** Die Ballade von der Losgekauften. Jahrbuch für Volksliedforschung, ἔτ. 3 (1932) 54-73.
1573. **Μοσχόβης Β.** Εἰσαγωγή στὰ Συμιακά τραγούδια. Ρυθμὸς ἔτ. Α' (1932/33) τευχ. 2, σ. 47-59.
1574. **Πρωτοπάλτης Μ.** Χελιδονίσματα στὴν ἀρχαία Ρόδο. Ρυθμὸς ἔτ. Α' (1932/33) τευχ. ἀναμνηστ., σ. 170-177.
1575. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Τὸ ᾠσμα τοῦ Κωνσταντῆ (ἢ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ). Μύσων 1 (1932) 65-74, 222.
1576. **Steinmetz A.** Untersuchungen zu den Klephtenliedern. Λαογρ 10 (1929/32) 305-380.
1577. **Grégoire Henri** Études sur l'épopée byzantine. Revue des Études Grecques, t. XLVI, 1933, σ. 29-69.
Κρίσις: Byzantion 9 (1934) 414-416 (Roger Goossens).
1578. — L'âge héroïque de Byzance. Mélanges offerts à M. Nicolas Iorga, Paris 1933, σ. 382-397.
Κρίσις: Byzantion 9 (1934) 413-414 (Roger Goossens).

1579. **Κελαϊδης Σ.** Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Κρητ Μελ 1 (1933) 192-195, 220-224.
1580. **Soyter G.** Goethe als Übersetzer neugriechischer Liebeslyrik. Bayer. Blätter für das Gymnasialschulwesen, 1933, σ. 165-173.
1581. **Τσιτσελίκης Κ.** Τὸ τραγούδι τοῦ Μάη στὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 9 (1933) σ. 123-124.
1582. **Grégoire Henri** Héros épiques méconnus. Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales (Université de Bruxelles), t. II 1933-34 (Mélanges Bidez) p. 451-463.
Περὶ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ «Χαρζανή».
Κρίσις: Byzantion 9 (1934) 420-428. (Roger Goossens).
1583. **Dawkins R. M.** Some modern greek songs from Gappadocia. (Reprinted from the American Journal of Archaeology, 1934 8ον, σ. 112-122).
1584. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημώδους Νεοελληνικῆς ποιήσεως. Λόγος Πρυτανικός... Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1934, 8ον, σελ. 30 (Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης).
Κρίσις: Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 631-632 (Τ. Σισώης). Ν' Εστ Οτὸμ 47 (1935) 591 (Μανώλης Κριαρῆς). Revue des Études Slaves 15 (1935) 96 (A. Mason). Libre, No 152-153 (1935) 1214 (L. Roussel).
1585. **Lascaris M.** Niccolò Tommaseo ed Andrea Mustoxidi. (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Atti e Memorie della Società Dalmata di Storia patria, τόμ. III, Zara, 1934, 8ον, σελ. 39).
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 316 (Σ. Π. Κυριακίδης/).
1586. **Ἰντιᾶνος Ἀντ.** Κύπριοι ποιητάρχιδες. Χριστόδουλος Μ. Τζαπούρας. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 414-421, 495-499, 572-575.
1587. **Μιχαηλίδης Σόλ.** Τὸ τραγούδι τοῦ γάμου. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 448-450.
1588. **Οἰκονομίδης Γιάνν. Στ.** Τὰ ἑκατὸν λόγια τῆς ἀγάπης. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 669-673.
Ἀναδημ. ἐκ τῆς ἐφημερ. «Καθημ. Φύλλα» τῆς Λευκοσίας 28 καὶ 29 Νοεμβρ. 1932.
1589. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Φθογγολογικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 492-495.
Μελέτη λέξεων καὶ φράσεων δημοδ. ᾠσμάτων.
1590. **Bănescu N.** Ὁ κάτης καὶ οἱ ποντικοί. Εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου, 1935, σ. 393-397.
Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 692-693 (Σ. Π. Κυριακίδης). Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 569-574 (Σ. Γ. Καψωμένος).

1591. *Βασιματζής Θεόδ. Β.* Οί ριμαδόροι. Ναυτ 'Ελλ 9 (1936/37) σ. 61.
1592. *Βλαχογιάννης Γιάνν.* Κλέφτες τοῦ Μοριά. Μελέτη ιστορική ἀπὸ νέες πηγές θαλαμμένη 1715 - 1820. Ἀθήνα 1935, 8ον, σελ. 302.
Δημοσ. καὶ ἀπόψεις περὶ δημοτ. ᾠσμάτων.
Κρίσις: Ἑλληνικά 8 (1935) 365 - 376 (Σ. Β. Κονγέας).
1593. *Δάφνης Στέφ.* Ἡ θάλασσα στὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 10, σ. 1 - 2.
1594. *Ζευγώλη Διαλεχτή* Ἡ προσευχή στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 35, σ. 9.
1595. *Zoras G.* Un θρῆνος inedito sulla caduta di Constantinopoli. SBN 4 (1935) 237 - 248.
1596. *Ζωγραφάκης Γ. Κ.* Κλέφτικο τραγούδι. ΘΓ (1925) τεύχ. 1, σ. 26.
1597. *Κατσέλης Πέλ.* Ὁ Μενούσιαγας. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 36, σ. 8-9.
1598. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Διορθώσεις εἰς τὴν συλλογὴν Νεοελληνικῶν τραγουδιῶν Werner von Haxthausen ἀνακοινωθεῖσαι εἰς τὸν καθηγητὴν H. Hepding. Hess. Blätter für Volksk. 24 (1935) 177.
1599. *Λουκόπουλος Δημ.* Ὁ Μάης στὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 5, σ. 8.
1600. — Οἱ Καρπενσιῶτες γύφτοι στὰ Ρουμελιώτικα πανηγύρια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 21, σ. 4.
1601. *Marshall F. H.* Four klephtic Songs. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, σ. 42 - 49.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 690 - 691 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1602. *Mirambel André* Les caractères de la poésie populaire du Magne. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, σ. 68 - 76.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 691 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1603. *Τωμαδάκης Νικ.* Τὸ «τραγούδι τῆς Φιαγκούσας». Νεοελλ Ἀρχ 1 (1935) 64 - 70.
Κρίσις: Ἐπ Βυζ Σπ 12 (1936) 484 - 486 (Μ. Κριαρᾶς).
1604. *Χατζηϊωάννου Κυρ.* Κριτικά καὶ ἐρμηνευτικά. Κυπρ Χρον 11 (1935) 56 - 58.
Γίνεται λόγος α) περὶ τῆς συλλογῆς Ἀ. Σακελλαρίου, «Κυπριακά», τόμ Β'. β) τῆς συλλογῆς Ξ. Π. Φαρμακίδη, Κύπρια ἔπη, γ) τῆς συλλογῆς ἐν Κυπρ Χρον 8 (1931) σ. 312 ἐξ. κλπ.
1605. *: *Γκόλφης Ρήγ.* Φαντασία καὶ ποίηση. — Ἡ Ἀμαρτωλικὴ ποίηση. — Ἡ γλωσσικὴ ἀναγέννηση. — Ζωντανὰ κείμενα. — Ἡ πολύχορδη λύρα. — Νεοέλληνες λυρικοί, σελ. 255.
Κρίσις: Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 112 - 113 (Ἀντ. Ἰντιάνος).

1606. **Ἰνιᾶνος Ἀντ.** Κωνσταντῖνος Φιλίππου (1866 —). Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 231 - 235.
Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν μελέτην τῶν ἁσμάτων.
1607. **Lüdeke Hedwig** Ἡ προφορική παράδοση τῆς Ἑλληνικῆς λαϊκῆς ποίησης στὴν Κύπρ. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 1, σ. 358 - 359.
1608. — Ἡ κληρονομία τῶν ἀρχαίων στὴν Ἑλληνικὴ λαϊκὴ ποίηση. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 3, σ. 76 - 81.
1609. — Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 1, σ. 12 - 14.
1610. **Χατζηϊωάννου Κ.** Τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Λιπέρτη. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 1, σ. 14 - 20.
1611. **Χατζηιωσήφ Α.** Ὁ Κωσταντᾶς. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 161 - 164.
1612. **Ἀττικίδης Βάκ.** Δημοτικὰ θαλασσινὰ τραγούδια. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3537 - 3538.
1613. **Βαλέτας Γ.** Ἐνα συντρίμι δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Μακ' Ἡμέρες 4 (1936) 191 - 193.
1614. **Baud - Bovy S.** La chanson populaire grecque du Dodécanèse. I. Les Textes. (Collection de l'Institut néo-hellénique t. III) Paris 1936. 8ον, σελ. 408.
Κρίσεις: Byzantion 12 (1937) 650 - 658. (*Henri Gougeon*). BZ 38 (1938) 421 - 431 (*C. Höeg*). Λαογρ 12 (1938/48) 315 - 327 (*Π. Κεραμίδης*).
1615. **Kyriakides Stilp. P.** Die Herkunft der neugriechischen Balladen und ihre Beziehung zu den deutschen. Forschungen und Fortschritte 12 (1936) 132 - 133.
1616. **Λαζάρου Α.** Δημοτικὰ τραγούδια. Δελτίον Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἔτ. ΙΑ' (1936) περ. Ε', ἀρ. φύλλ. 7α - 8α, σ. 215 - 227. [Διάλεξις περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν δημ. ἁσμάτων].
1617. **Μέγας Γ. Α.** Μιά παλαιὰ συλλογὴ τραγουδιῶν τοῦ λαοῦ μας. Ν' Ἑστ τόμ. 19 (1936) 460 - 462.
1618. **Μιχαηλίδης Κ. Μ.** Ἐνας πρόδρομος τοῦ δημοτικισμοῦ [Σπ. Ζαμπέλιος]. Ν Γράμμ Β' (1936) 811 - 819.
Ἐν σ. 811 - 13 γίνεται λόγος περὶ τῆς συλλογῆς δημ. ἁσμ. τοῦ Ζαμπελίου καὶ τῆς μελέτης του: «Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ».
1619. **Οἰκονομίδης Δημήτρ. Β.** Τὸ σύγχρονο λαϊκὸ τραγούδι τῆς Ἀπειράνθου - Νάξου. Ἔργασια ἔτ. 7 (1936) τεῦχ. 324 σ. 260 - 261, τεῦχ. 325 σ. 283, τεῦχ. 326 σ. 309 - 310, τεῦχ. 327 σ. 333 - 334, τεῦχ. 329 σ. 382, τεῦχ. 330 σ. 405 - 406.

1620. *Vlachoyannis Jean* Le peuple poète. L'Hell Contemp έτ. 1936, σ. 345-351.
1621. *Ἰντιᾶνος Ἀντ.* Κύπριοι ποιητάρηδες: Κυριάκος Παπανικολάου ἢ Παπαδόπουλος. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 679-689.
1622. — Τὰ Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα καὶ ὁ κ. Χατζηϊωάννου. Κυπρ Γράμμ 3 (1936/37) 84-90.
1623. *Ἰωακειμίδης Παῦλ. Θ.* Φιλολογικὴ ἀποκατάσταση δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 4-5, σ. 10-13.
1624. — Τὰ ἱστορικὰ τραγούδια τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 7-8, σ. 14-15.
1625. *Κανδηλάπτης Γ.* Ἡ εἶδησις τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν Πόντον. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12, σ. 10.
1626. *Παρχαρίδης Ἀθ.* Τὰ τραγούδια τῆς Ὁφης. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 7-8, σ. 8-9. φ. 9-10, σ. 6-9.
1627. *Χατζηϊωάννου Κυρ. Π.* Ἡ κριτικὴ ἐκδόσις τῶν Κυπριακῶν ἐρωτικῶν ποιημάτων. Κυπρ Γράμμ 3 (1936/37) 79-84.
1628. *Χαρίτης Σάβ. Θ.* Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα. Κυπρ Γράμμ 3 (1936/37) 189-190.
1629. *Βαγενᾶς Θᾶνος* Ἡ ἱστορία ἐνός τραγουδιοῦ. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) 11-12. Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 62 (*Κωνστ. Γ. Τυροβολάδης*).
1630. *Κυσμίτης* Ἐνα ἱστορικὸ τραγούδι [τοῦ Γιαννάκη Ἀσημάκη]. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) σ. 145.
1631. *Μαντζουράνης Σοφ.* Ἡ Κυνουριακὴ Καστάνιτσα καὶ ὁ προεπαναστατικὸς ὄλεθρος τῶν Κολοκοιτρωναίων καὶ Βενετσανάκηδων [1]. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) 175.
Μελέτη ἔσματος.
1632. *Ἀναστασιάδου - Δεβαντιῇ Ἀλίκη* Ὁ συμβολισμὸς εἰς τὰ δημοτικά μας τραγούδια καὶ εἰς τὰ ἀρχαῖα ποιήματα. Ἀθήναι, 1937, 8ον, σ. 62+2 ἄ.ἄ.
Κρίσις: Ν Ἐστ τόμ. 23 (1938) 208 (*Κλέων Παράσχος*).
1633. *Bees Nikos A. (Βέης)* Vulgärgriechische Verse aus einem Berliner Palimpsest über das Leben in der Fremde. BNJb 13 (1937) 57-66.
1634. *Βέης Νίκ. Α. (Bees)* Ὁ F.X.M.A. von Predl καὶ ἡ συλλογὴ αὐτοῦ Ἑλληνικῶν δημοδῶν ἁσματῶν. Ἑκατονταετηρίς, 1937, 31-45.
1635. *Ζευγώλης Γ. Δ.* Τὸ σύγχρονο λαϊκὸ τραγούδι στὴν Ἀπείρανθο τῆς Νάξου, Ἀθήνα 1937, 8ον σελ. 88.
Κρίσις: Ν Γράμμ περὶοδ. Β' (1937) φ. 34, σ. 14 (*Γ. Μ. Μυλωνογιάννης*).

1636. **Μαγιάκου Ἀθανασία Π.** Ἡ γυναῖκα στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πυρσός. Α. Ε. Ἀθῆναι 1937, 8ον σελ. 76.
Κρίσις: Ν Ἐστ τόμ. 23 (1938) 571 - 572 (Πέτρος Χάρης).
1637. **Μαυροειδῆ - Παπαδάκη Σοφία.** Ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας μέσα ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Πνευματικὴ Ζωὴ Α' (1936/37) 69 - 70, 86 - 88, 102 - 104, 117 - 119.
1638. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Ἡ κλητικὴ στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ν Ἐστ τόμ. 20 (1937) 1750.
1639. **Τριανταφύλλου Κωνστ. Ν.** Πατρινὰ δημοτικὰ τραγούδια [5]. Ἀχαϊκὰ 1 (1937) 97 - 102.
Κείμενα καὶ μελέτη.
1640. **Μελανοφρύδης Π. Η.** Ἄς εἶχα... ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 248 - 249. [Μελέτη ἄσματος].
1641. — Ὁ ἔρωσ εἰς τὰ Ποντιακὰ τραγούδια. ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 323 - 328.
1642. — Ἡ Σοφίτσα. ΠοντΦύλλ Β' (1937/38) φ. 14, σ. 57 - 58. [Μελέτη ἄσματος].
1643. **Adontz N. et Grégoire H.** Nicéphore au col toïde. Byzantion 8 (1938) 203 - 212.
Περὶ τοῦ ἐπιθέτου βαυντράχλος εἰς τὰ τραγούδια τοῦ Πορφύρη.
1644. **Ἀγρας Τέλλος.** Τὰ θαλασσινὰ τραγούδια. Ν Ἐστ τόμ. 24 (1938) 1134.
1645. **Ἀνδρόνικος Μαν.** Μελέτη δημοτικῶν τινῶν ἄσμάτων τῆς Ἱμβρου. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἱμβρου, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 95 - 116.
Μελέτη 12 ἄσμάτων.
1646. **Ἀποστολάκης Γιάνν.** Ὁ Κρυστάλλης καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Θεσσαλονίκη 1937, 8ον, σελ. 68.
Κρίσις: Πνευματικὴ Ζωὴ Β' (1938) 76 - 77 [Μ. Νικολαΐδης;]. Μακ' Ἡμέρες 6 (1938) 35 - 36 (Παῦλος Πετρίδης).
1647. **Baud - Bovy S.** Notes sur l'épopée byzantine. 1) La chanson d'Armouris et sa tradition orale. Byzantion 13 (1938) 249 - 251.
1648. **Bees Nik. A. (Βέης)** Eine Reminiszenz an Alexander den Grossen in einem Volkslied. BNJb 14 (1938) 129 - 130.
1649. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Κλέφτικα καὶ ναυτικὰ τραγούδια. Ν Ἐστ τόμ. 23 (1938) 90 - 94, 165 - 169, 524 - 533, 725 - 730. τόμ. 24 (1938) 1021 - 1025, 1536 - 1539.
1650. **Grégoire H.** Notes sur l'épopée byzantine. 2. Une mention du hé-

ros Ankylos et du Paulicien Karbéas dans un chant akritique. Byzantion 13 (1938) 251.

1651. **Ζώρας Γ.** Θωμαζαῖος καὶ Φωριέλ. (Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία γιὰ τὰ δημοτικά μας τραγούδια). Ν Ἑστ τόμ. 24 (1938) 1159 - 1160.

1652. ——— Ἑλληνικὲς σελίδες τοῦ Θωμαζαίου. (Δοκίμια ἀπ' τὴς Scintille). Ν Κράτ Β' (1938) 1152 - 1160, 1277 - 1281.

1653. **Ioannidu Maria** Untersuchungen zur Form der neugriechischen Klagelieder (Moirologien). (München) 1938, 8ον, σελ. 70.

Κρίσεις: BZ 39 (1939) 439 - 441 (S. Baud - Bovy).

1654. **Δουκάτος Δημ. Σ.** Ἡ ρίμα τοῦ Μανέτα. Ἰόν Ἀνθ 12 (1938) 155 - 160.

1655. **Μαγιάκος Ἀθαν. Π.** Ἡ γυνῆκα στὰ δημοτικά τραγούδια. Ἀθήναι 1938, 8ον, σελ. 76.

1656. **Μιχαηλίδης Κ. Μ.** Ἡ κατάρα τῆς ἀπαρνημένης. Ν Γράμμ 2 Ἀπριλίου 1938, σ. 6.

1657. **Σιούτας Παῦλ.** Ἀπὸ τὰ τραγούδια μας. Λευκωσία Κύπρου 1938, 8ον, σελ. 132.

Σελ. 3 - 4 πρόλογ. σελ. 5 - 53 εἰσαγωγή (περὶ τῶν Κρητικῶν δημοτ. ᾠδῶν). σελ. 57 - 130 ποίησ. 13.

1658. **Παπακωνσταντίνου Κ. Μ.** Γιὰ τὴν «κατάρα τῆς ἀπαρνημένης». Ν Γράμμ 9 Ἀπριλίου 1938, σ. 4.

1659. **Παπανικολάου Φ.** Ἐνα δημοτικό τραγούδι. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 203 - 205.

1660. **Ποταμιάνος Θ.** Ἡ μοιρολογίστρα. Ἡ Ἠχώ, Ἀθήναι 1938, τευχ. 68, σ. 3.

1661. **Σφυρόερας Νίκ. Β.** Πάλι «ἡ κατάρα τῆς ἀπαρνημένης». Ν Γράμμ 16 Ἀπριλίου 1938, σ. 3 - 4.

1662. **Τσελάλης Ἀγησ.** Μεσσηνιακὰ λαϊκὰ τραγούδια. Μεσσην. Ἑτ. 1938, σ. 273 - 281.

1663. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Τὰ Καλημερίσματα. ΜΜ ἔτ. 2 (1938/39) ἀρ. 20, σ. 99 - 101.

1664. **Βαγενᾶς Οἶνος** Πέτρος Μαντᾶς, ὁ ξακουστός κλεφτοκαπετάνιος. Ἐπ Βουρ 3 (1939) 138 - 149.

1665. **Grégoire H. et Lüdeke H.** Nouvelles chansons épiques des IXe et Xe siècles. Byzantion 14 (1939) 235 - 263.

Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀρμούρη.

1666. **Θωμαζαῖος Ν.** Ἑλληνικὲς σελίδες. Ραδιο - Ἐπιθεώρησης Β' (1939) ἀρ. 3, σ. 76 - 83, ἀρ. 4, σ. 131 - 136, ἀρ. 5, σ. 161 - 163.

1667. **Ντάϊφας Κ.** Τὸ «λαλοῦδι» ἤγουν τὸ τραγούδι τοῦ Παλαμηδιοῦ. (Ἐφημ. «Ἡ Καθημερινή» ἀρ. 8161, 3 Ἀπρ. 1939).
1668. **Τριανταφύλλου Κωνστ. Ν.** Πατρινὰ δημοτικὰ τραγούδια [9] Ἀρχαῖα 3 (1939) 106-109.
Κείμενα καὶ μελέτη ᾠσμάτων.
1669. **Ζώρας Γ.** Θωμαζαῖος καὶ Φωριέλ. Ραδιο-Ἐπιθεώρησις Γ' (1940) τεῦχ. 2, σ. 75-82.
1670. **Λανίτης Νικ.** Ὁ ἀθλητισμὸς στὸ λαϊκὸ μας τραγούδι. Ραδιο-Ἐπιθεώρησις Γ' (1940) τεῦχ. 3, σ. 178-181.
1671. **Μανροειδῆ-Παπαδάκη Σοφία.** Ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς στὸ δημοτικὸ μας τραγούδι. Ραδιο-Ἐπιθεώρησις Γ' (1940) τεῦχ. 3, σ. 144-148.

β'. Δίστιχα.

1. Συλλογαί.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 121. 129. 130. 139. 145. 166. 170. 171. 175. 178. 192. 196. 197. 201. 203. 205. 206. 208. 222. 223. 226. 230. 231. 233. 235. 237. 239. 246. 250. 254. 256. 257. 258. 259. 260. 262. 263. 266. 270. 271. 272. 273. 281. 282. 284. 285. 291. 295. 301. 302. 303. 305. 306. 307. 320. 321. 323. 327. 742. 880. 953. 978. 1009. 1032. 1100. 1139. 1124. 1211. 1305. 1329. 1335. 1356. 1374. 1392.

672. **Διαμαντάρης Ἀχιλλ.** Τραγούδια Καστελλορίζου [37 δίστιχα]. Λαογρ 8 (1921/25) 555-556.
673. **Σεφερλῆς Παναγ. Δ.** Δίστιχα τραγούδια τῆς Αἰγίνης [136]. Λαογρ 8 (1921/25) 536-546.
674. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Τὸ νησάκι μας [14 δίστιχα τῆς Ξενιτειᾶς]. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 11, σ. 10-11.
675. Δωδεκανησιακὰ δίστιχα [6]. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 2 (1924) ἀρ. 40, σ. 2.
676. Δωδεκανησιακὰ δίστιχα [12]. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 40, σ. 7.
677. **Δροσίνης Γεώργ.** Τὰ ὀραϊότερα δημοτικὰ δίστιχα εἰκονογραφημένα. Ἐκλογή—, Ἀθήναι [1924], 8ον μικρ., σελ. η' + 96.
Κρίσεις: Λαογρ 8 (1921/25) 597 (Σ. Π. Κυριακίδης).
678. Τραγούδι τοῦ χοροῦ [δίστ. 3]. Μαλεβδὸς ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 63 σ. 552.
679. **Κανδηλάπτης Γ.** Δέκα Κρωμέτικα τραγούδια. Λαογρ 9 (1926/28) 237-238.
680. Κρητικὲς μαντινάδες [58]. Κυριακὴ Α' (1927) φ. 37, σ. 16.
681. **Μουστακας Δ. Ε.** Δημώδης μοῦσα τῆς Ἀνδρου [δίστ. 94]. ΜΕΕ Περ Α-Δ (1927) φ. 101, σ. 6, φ. 103, σ. 6.
682. **Ἀθανασιάδης Εὐστάθ.** ᾠσματα δίστιχα Σάντας [37]. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 214-216.

1683. *Κανδηλάπτης Γεώργ.* [᾿Ασματα δίστιχα] ᾿Αργυροπόλεως [25]. ᾿Αρχ Πόντ 1 (1928) 216 - 217.
1684. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Μαντινάδες. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 111 σ. 7, ἀρ. 112 σ. 7.
1685. *Ζ.* Δημοτικὰ τραγούδια τῆς ᾿Ανδρου [δίστ. 113]. ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 169-178.
1686. *Παπαχριστοδούλου Πολύδ.* Λιανοτράγουδα τῆς ᾿Ανατολικῆς Θωράκης [199]. Θρακ 2 (1929) 183 - 198.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 254 (Σύλλ. Π. Κυριακίδης).
1687. *Στούπης Ἰωάνν.* «Στιχοπλάκια» Γιαννιώτικα [131]. ᾿Ηπειρ Χρον 4 (1929) 176 - 185.
1688. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Μαντινάδες [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 131 σ. 7.
1689. — Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 142 σ. 7.
1690. *Δαφνομήλης Νικ. Γ.* Μαντινάδες [15]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 143 σ. 7.
1691. *Καλαϊτζάκη Εἰρήνη* Μαντινάδες [7]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 127 σ. 7.
1692. *[Κουφάκη δν'ς]* Μαντινάδες [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 123 σ. 7.
1693. *Παγωμένου Μαρ.* Μαντινάδες [6]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 134 σ. 7.
1694. *Παγωμένου Στυλιανῆ* Μαντινάδες [6]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 133 σ. 7, ἀρ. 134 σ. 7.
1695. *Τωμαδάκης Νικ. Β.* Λαογραφικά σμυρναῖα. Α' δίστιχα [78]. Κρητικά 1 (1930/33) 50 - 54.
1696. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Μαντινάδες [11]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 152 σ. 7.
1697. *Στρατήγη Φωτεινῆ* Μαντινάδες [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 153 σ. 7.
1698. *Στρατήγης Γρηγ. Γ.* Μαντινάδες [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 152 σ. 7.
1699. *Τρουλῆ Ἐλευθερία* Μαντινάδες [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 152 σ. 7.
1700. *Χατζηβασιλείου Δέσπ.* Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 161 σ. 7.
1701. ᾿Ηπειρωτικά δίστιχα [22]. ᾿Η Δωδώνη Α' (1931/32) 93, 116, 176, 192, 196.
1702. *Γκαγκαουδάκι Εἰρήνη* Μαντινάδες τσὶ νύφης [6]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 184 σ. 7. — Μαντινάδες [45]. Αὐτόθι, ἀρ. 185 σ. 7, ἀρ. 186 σ. 7, ἀρ. 187 σ. 7, ἀρ. 188 σ. 7.
1703. *Μανούσου Οὐρανία* Μαντινάδες [5]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 189 σ. 7, ἀρ. 190 σ. 7.
1704. *Μπερκῆς Γ. Ἰ.* ᾿Ανωγειανὲς μαντινάδες [25]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 170 σ. 7, ἀρ. 171 σ. 7.
1705. *Περάκη Εἰρήνη* Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 191 σ. 7

1706. *Περάκης Ἐλευθ. Γ.* Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 191 σ. 7.
1707. *Σουλτάτου Βιργινία* Μαντινάδες [9]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 179 σ. 7.
1708. *Χαιρέτης Ἐλευθ. Στ.* Ἀνωγειανές μαντινάδες [14]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 171 σ. 7, ἀρ. 172 σ. 7, ἀρ. 173 σ. 7, ἀρ. 175 σ. 7.
1709. *Σχολεῖον Δημ. Ποταμιῶν Πεδιάδος* Μαντινάδες [17]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 8-9 σ. 7, ἀρ. φ. 11 σ. 4, ἀρ. φ. 13 σ. 6.
1710. Ἀνωγειανές μαντινάδες [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 204 σ. 7.
1711. Μαντινάδες [15] Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7, ἀρ. 203 σ. 7.— Μαντινάδες [15]. Αὐτόθι, ἀρ. 210 σ. 7.— Μαντινάδες [10]. Αὐτόθι, ἀρ. 211 σ. 7.— Μαντινάδες Ἀνωγειανές [5]. Αὐτόθι, ἀρ. 214 σ. 7.
1712. Διαλεκτὲς μαντινάδες Ἀμαριώτικες [30]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 194 σ. 7, ἀρ. 198 σ. 7.
1713. *Βάμβουκα Γαροφαλιά* [Μαντινάδες στὸ γάμο. 7] Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 206 σ. 7.
1714. *Βουϊδάσκη Εὐθυμία* Μαντινάδες Ἀνωγειανές. [8]. Προμ. Πυρφ. ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 204 σ. 7.
1715. *Κορηάρας Ἐλευθ. Ν.* Μαντινάδες [14]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 208 σ. 7.
1716. *Κοτσιφοῦ Χρυσῇ* Μαντινάδες [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 198 σ. 7.
1717. — Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 203 σ. 7.
1718. *Λιουδάκι Μαρία* Κρητικὲς μαντινάδες (Κριτικὴ ἔκδοσις). Ἡράκλειο Κρήτης (1933) 8ον, σελ. 162.
Ἐν σ. 153 - 162 δημοσ. καὶ 8 μουσικαὶ καταγραφαὶ μελωδιῶν.
Κρίσεις: Ἐπιστημολόγος 1 (1933) 396 - 98 (Γ. Ν. Χατζιδάκης). Κρητ Μελ 1 (1933) 172-4 (Γ. Κ. Σπυριδάκης). Ἐφημ. «Ἀνατολὴ» Ἀγ. Νικολάου Κρήτης, φύλλ. 22, 23, Νοέμβρ. 1933 (Γ. Κ. Σπυριδάκης). Λαογρ 11 (1934/37) 289 - 90 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Ἐφημ. «Ἀνατολὴ» Ἀγίου Νικολάου Κρήτης, φύλλ. τῆς 13, 14, 15 Ὀκτ. 1933 (Δέσποινα Πουλῆ). Ἀναίρεσις τῆς κριτικῆς ταύτης. Αὐτόθι, φύλλον τῆς 22, 24, 25, 26, 27, 28, Ὀκτ. 1933 (Μαρία Λιουδάκι). Αὐτόθι, φύλλον τῆς 2, 3 Νοεμβ. 1933 (Μεν. Παρλαμάς). Μύσων 3 (1934) 89 - 90 (Ν. Β. Τωμαδάκης).
1719. *Montesanto Marica* Canti di Stampalia. SBN 4 (1935) 269 - 291.
Δίστιχα 276 καὶ 4 εἰκόνες ἐνδυμάτων.
1720. *Λιουδάκι Μαρία*. Λαογραφικὰ Κρήτης, τόμ. Α. Μαντινάδες. Ἐν Ἀθήναις (1936) 8ον, σελ. ιστ + 399. Ἐν σελ. 395 - 96 δημοσ. καὶ 2 μουσικαὶ καταγραφαὶ μελωδιῶν.
Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 695 - 97 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Ν' Ἐστ τόμ. 20 (1936) 1458-1460 (Μ. Κριαρᾶς). Ἐπετ Ἐνώσ Καλλ Λογ Χανίων Α' (1937) 86 - 88 (Γ. Κ. Σπυριδάκης). Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 582 - 90 (Μ. Ἰ. Μανούσας).

1721. *Μανιώρου Λευκοθέα* Μαντινάδες Ἀνωγειανές [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
1722. *Μανουρά Ἀγάπη* [Μαντινάδες Ἀνωγειανές] [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
1723. *Μαυράκη Ψυχόρη* Μαντινάδες [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7.
1724. *Νύκταρη Πηνελόπη* Μαντινάδες [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7.
1725. *Νύκταρης Ἰωάνν.* Μαντινάδες [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7.
1726. *Παπαδιοῦ Μαρία* Μαντινάδες Ἀνωγειανές [17]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 215 σ. 2, ἀρ. 216 σ. 7.
1727. — Μαντινάδες Ἀνωγειανές [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
1728. *Παγωμένου Ἑλένη Χρ.* Μαντινάδες [9]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 199 σ. 7.
1729. *Περάκης Ἰ. Γ.* Μαντινάδες [10]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 200 σ. 7.
1730. *Ρασούλη Ἐλευθερία* Μαντινάδες [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 202 σ. 7.
1731. *Ρέα* Μαντινάδες [12]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 200 σ. 6.
1732. *Σαπουτζής Ἀντών.* Μαντινάδες [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 213 σ. 7.
1733. *Σουλτάνου Μαρία* Μαντινάδες Ἀνωγειανές [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
1734. *Στρατήγη Χρυσή* Μαντινάδες [14]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 200 σ. 7.
1735. *Στρατήγης Γρηγ. Γ.* Μαντινάδες [9]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 199 σ. 7.
1736. *Φλουρής Ἐμμ.* Μαντινάδες [10]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 211 σ. 7.
1737. *Φλουρής Γεώργ. Κ.* Μαντινάδες [7]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 211 σ. 7.
1738. *Φλουρής Κ.* Μαντινάδες [13]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 208 σ. 7.
1739. *Ἀντωνάκης Κωνστ. Γ.* [Μαντινάδες 3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 240 σ. 7.
1740. Μυκονιάτικα δίστιχα [27]. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 15 σ. 6, φ. 16 σ. 5, φ. 19 σ. 3.
1741. *Βαρότσης Νικ. Ἐμμ.* Μαντινάδες τοῦ λυράρι [7]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 226 σ. 7.
1742. *Βρύσινας Μανώλ.* Κρητικὲς μαντινάδες [30]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 228 - 29 σ. 7.
1743. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Μαντινάδες [7]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 227 σ. 7, ἀρ. 228 - 29 σ. 7.
1744. — [Μαντινάδες 24]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 218 σ. 7.
1745. — Μαντινάδες γνωμικά [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 217 σ. 7.

1746. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Μαντινάδες [43]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 237 σ. 7, άρ. 238 σ. 7.
1747. ——— Μαντινάδες τής νύφης [22]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 238 σ. 7.
1748. *Δροσάκη Παρασκ.* Τò παιδί όντα γεννᾶται σᾶν τò πωρικόν λογᾶται... Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 238 σ. 7.
1749. *Καράλακης Μᾶρκ.* Μαντινάδες [5]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 240 σ. 7.
1750. *Κωνιοῦ Μαρία* Μαντινάδες [5]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 218 σ. 7.
1751. *Μαθητική Κοινότης Σεισῶν* Μαντινάδες [7]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 223 σ. 7.
1752. *Μιχαλάκι Ὕλγα* [Μαντινάδες 4]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 224 σ. 7.
1753. *Ξυλούρη Βασιλική* Μαντινάδες [15]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 231 σ. 7.
1754. *Παρασύρης Ἰωάνν.* Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 226 σ. 7.
1755. *Δημοτικὸν Σχολεῖον Καμαριώτη* Μαντινάδες [53]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 234 σ. 7, άρ. 235 σ. 7.
1756. *Φρατζεσκάκη Μαρ.* Μαντινάδες [10]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 223 σ. 7.
1757. *Χριστοδουλάκι Ειρήνη* [Μαντινάδες 6]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 239 σ. 7.
1758. *Παπαχριστοδοῦλου Πολ. ΙΑ.* Διονυσιακά Ἀδριανουπόλεως [126]. *Λαογραφ. Θεσ 1* (1934/35) 73-79.
1759. *Α. Γ. Μ.* Μαντινάδες [11]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 244 σ. 7.
1760. Δίστιχα [9]. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 15, σ. 4, φ. 20, σ. 4.
1761. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* [Μαντινάδες 16]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 247 σ. 7.
1762. ——— [Μαντινάδες 6]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 250 σ. 7.
1763. *Δημοτ. Σχολεῖον Σκορδύλω* Μαντινάδες [32]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 261 σ. 7.
1764. ——— Μαντινάδες [82]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 254 σ. 7, άρ. 255 σ. 7, άρ. 256 σ. 7.
1765. *Καλούδη Σοφία Μ.* Μαντινάδες [14]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 242 σ. 7.
1766. *Κοτσιφοῦ Χρυσή.* [Μαντινάδες] [13]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 251 σ. 7.
1767. *Δοβέρδος Γ.* Συρτός Ἀποκρητάτικος [δίστ. 9]. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30-31, σ. 11.
1768. *Μαλανδράκη Κατίνα* Καὶ πάλιν ὁ «Σιδρ Λούης». Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30-31, σ. 5.
Δημ. Ιατρική, δίστ. 7.

1769. *Περάκης Έλευθ.* [Μαντινάδες] [12]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 251 σ. 7.
1770. *Περάκι Ειρήνη Ε.* Μαντινάδες [8]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 249 σ. 7, άρ. 250 σ. 7.
1771. *Σωπασής ή Χοτζάκис Γεώργ. Β.* Μαντινάδες [6]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 248 σ. 7.
1772. *Καρφής Χρήστ.* Μαντινάδες (Άγ. Μάμα Μυλοποτάμου Κρήτης). [5]. Διδ Ζωή Α' (1935/36), 80.
1773. *Μαυρουδής Γρηγ.* Μαντινάδες [4]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 60.
1774. *Πανταλός Νικόλ.* Μαντινάδες (Άγιος Μάμας Μυλοποτάμου Κρήτης) [6]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 59.
1775. *Παπαδάκης Δ.* Μαντινάδες (Άγ. Μάμα Μυλοποτάμου Κρήτης) [6]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 81.
1776. *Έλλαδίτης Δ.* Τά τσακίσματα [δίστ. 13]. ΗΔΜ έτ. 5 (1936) σ. 164.
1777. *Κυριακάκη Μαρία.* Μαντινάδες [14]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΒ' (1936) άρ. 275-76 σ. 7.
1778. *Μαθητική Κοινότης Σκορδύλλας Μαντινάδες* [42]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΒ' (1936) άρ. 265 σ. 7, άρ. 267 σ. 7.
1779. *Αρδαβάνης - Λυμπεράτος Σαυρ.* 19 ποιήσεις εις τα παλαιά των έγκλημάτων. Οί εκ γενετής και οί εκ παθους έγκληματίαι. Κυπρ Γράμμ 3 (1936/37) 169 - 172.
1780. *Horvath A.* Για τα «τραγούδια της φυλακής». Κυπρ Γράμμ 3 (1936/37) 262 - 263.
1781. *Σουμελίδης Α.* Ποντιακά δίστιχα [10] Ποντ Φυλλ Α' (1936/37) φ. 3, σ. 28.
1782. *Κακαβούλιας Ί. Γ.* Λιανοτραγουδα της Θυρέας [δίστ. 18]. Κυν Έπιθ 1 (1936/38) 113 - 114.
1783. Μαντινάδες (άπό των Τριπόδων) [29]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΓ' (1937) άρ. 292 σ. 7, άρ. 293 σ. 7.
1784. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Μαντινάδες Καπεδιανών [25]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΓ' (1937) άρ. 296 σ. 7, άρ. 297 σ. 7. — Δίστιχα [16]. Αυτόθι, άρ. 298 σ. 7.
1785. *Ζευγώλης Γ. Σ.* Δημοτικά και λαϊκά τραγούδια. Ν Έστ τόμ. 20 (1937) 1668.
1786. *Καιροφύλας Κ.* Ζακυνθινά δίστιχα [74]. Ίόν Άνθ 11 (1937) 43 - 48.
1787. *Κακούρης Χ.* Τò σατυρικόν πνεῦμα των Κεφαλλήνων [δίστ. 12]. Άχαϊκά 1 (1937) 78 - 81.
1788. *Σιδηροπούλου Εὐφροσύνη* Άσματα, δίστιχα Κοινώρων [129]. Άρχ Πόντ 7 (1937) 184 - 191. [Έρμην. σημειώσεις έν σελ. 191 - 193].
1789. *Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης).* Δίστιχα - έρωδοί (ρεφραίν). Τρα-

γούδια τρίστιχα. Τρίστιχα-ἐπφοδοί (ρεφραίν). [Δίστ. 38, τρίστ. 14]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 349-351.

790. **Montesanto Marica** L'isola dei Gigli (Stampaglia), con prefazione di Giuseppe Gerola. Roma, α. έτ. 8^{ον}, σελ. 112. | *Περιέχει τρία τριτάσια, τρία φράσιμα, ένα γάμου, νανουρισματα, μοιρολόγια και της ξενιτειάς.*
791. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Τὰ ναυτικά δίστιχα. Ν' Έστ τόμ. 24 (1938) 1064-1065.
792. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Μαντινάδες [31]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΔ' (1938) αρ. 303 σ. 7, αρ. 307 σ. 7. — Στους νεονύμφους [4]. Αυτόθι, αρ. 309 σ. 7. — Μαντινάδες [18]. έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 313 σ. 7, αρ. 315 σ. 7, αρ. 320 σ. 7, αρ. 330 σ. 7.
793. **Κοντονικόλας 'Αντ.** Γνωμικά [δίστ. 3]. ΗΔΜ έτ. 7 (1938) σ. 177.
794. [**Κορύλλος Χ. Π.**] Λαογραφικά 'Αχαΐας [δίστ. 53]. 'Αχαϊκά 2 (1938) 113-115.
795. Μαντινάδες από τοῦ Γάλλου [36]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΔ' (1938) αρ. 306 σ. 7.
796. **Παπαδόπουλος Δημ. Κ.** "Ώσματα δίστιχα τοῦ γασίου Σταυρίν και τῶν πέριξ [743]. 'Αρχ Πόντ 8 (1938) 133-150.
797. **Τζαγκαράκης 'Ιωάνν.** Προμώτικες μαντινάδες [21]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΔ' (1938) αρ. 308 σ. 7, αρ. 310 σ. 7.
798. **Φιλιππόπουλος Δημ. Γ.** 'Αποκριάτικα δημοτικά και τραγούδια χοροῦ [δίστ. 3]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) αρ. 19, σ. 12.
799. [Μαντινάδες 7]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 321 σ. 7.
800. **'Αγγουριδάκης Γ.** Μαντινάδες απ' τῶν Τριπόδω [23]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 314 σ. 7, αρ. 317 σ. 7, αρ. 319 σ. 7, αρ. 321 σ. 7.
801. Μαντινάδες Δαφνέδων. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 331 σ. 7, αρ. 332 σ. 7.
802. **Σαρρῆ 'Αλκυόνη** [Μαντινάδες] [4]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 325 σ. 7.
803. **Rossato Aldo** Stornelli d' amore dell' isola di Lero. Interpretazione poetica coll' aggiunta di notizie storiche - geografiche e folcloristiche. Valdagno 1942, 8^{ον}, σελ. ΙΙΙ + 154.

2, Μελέται.

804. **Soyter Gustav** Das volkstümliche Distichon bei den Neugriechen. Ein Beitrag zur kenntnis der neugriechischen Volksdichtung. Λαογο 8 (1921/25) 379-426.
805. **'Ανθίας Τεῦκρος** 'Από τήν Κυπριακή ζωή. Τὰ δίστιχα. ΜΕΕ Περ Α-Δ (1928) φ. 113, σ. 3.

1806. *Π(ολίτης) Δίνος Ν.* Δίστιχον. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκυκλ., τόμ. 9 (1929) σ. 448.
1807. *Βλαχλείδης Γ.* Γιαννιώτικα στιχοπλάκια ἢ δίστιχα [88]. Ἡπειρ Χρον 5 (1930) 169 - 183.
1808. *Παπανδρέου Α.* Λίγα γιὰ τὰ δίστιχα τῆς Ρόδου. Ἐθνικὴ Ἐπιθεώρ. τῆς Ἑλλάδος, ἔτ. Α' (1930) ἀρ. 12 σ. 214 - 215.
1809. — Λίγα γιὰ τὰ δίστιχα τῆς Ρόδου. Ὁ Ἀγὼν τῆς Δωδεκανήσου, Ἀθῆναι, 1 Φεβρ. 1931, σ. 2.
1810. *Βλαχογιάννης Γιάνν.* Γιὰ ἓνα στίχο. [Ἄχ, σιγαλοπερπάτητη καὶ χαμηλοβλεπούσα]. Ν Ἑστ, τόμ. 22 (1937) 1582 - 1583.
1811. *Μελανοφρύδης Π. Η.* Κρητικὲς μαντινάδες — Κρομέτκα τροαγωδίας. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 13 - 15.

γ' Ἐπῳδαὶ (βλ. Μαγεία)

δ' Μῦθοι ζώων

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 123, 124, 137, 138, 169, 216, 227, 241, 242, 265, 291.

1812. *Ἀθανασόπουλος Θ. Υ.* Μῦθοι μεταπεπόντες εἰς παροιμίας [2] [μετὰ σήμεióσεως τοῦ Ν. Γ. Πολίτου]. Λαογρ 6 (1917/18) 643 - 46.
1813. *Κανδηλάπτης Γ.* Μῦθος Ποντικὸς Λαογρ 9 (1926/28) 254 - 55.
1814. *Κυριαζῆς Ν.* Τὸ παραμῦθι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βασιλέας ἀτός. Ὁ πετεινὸς στὸ χατζηλίκι. Κυπρ Χρον 4 (1926) 266 - 271.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 251 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
1815. *Παπαχριστοδούλου Περικλ.* Ἡ ἀλεποῦ τῶν Αἰσωπέων μύθων. Ἀθῆναι 1928, 16ον, σελ. 47.
Κρίσις: Ν Ἑστ τόμ. 4 (1928) 906 (Π.).
1816. *Ἀλεξανδρίδου Εὐρυδίκη* Μῦθοι καὶ διηγήματα. Ἀθῆναι. Ἐκδ. οἶκος Δημητράκου [1930], 8ον, σελ. 75.
Λογοτεχν. διασκευὴ 16 μύθων περὶ ζώων.
1817. *Στρωφτοῦ Αἰκ.* Μῦθος. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκυκλ., τόμ. 17 (1931) σ. 821 - 24.
1818. *Χαραλάμπους Χρῖστ.* [Λαογραφικὰ σύμμεικτα]. Παραμῦθιν τοῦ πετεινοῦ, γκάρου τζιαὶ τοῦ ἀλουποῦ. [Μῦθ. 1]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 49-55.
1819. *Παρχαρίδης Ι.* Ὁ λύκο καὶ τὸ πρόβατο. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 7 - 8, σ. 18.
1820. *Κωνσταντινίδου [;]* Ἀλεπὸν π' ἐξαγόρευεν [μῦθος]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 20.

ε' Παραμύθια

1. Συλλογαί

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 121. 122. 137. 142. 148. 155. 160. 165. 171. 185. 192.
205. 207. 212. 226. 242. 265. 278. 280. 288. 300. 315. 317. 319. 320. 323. 481. 953.
1106. 1356.

1821. **Δέφνερ Μιχ.** Δείγματα Τσακωνικῆς. Ἄ πεντάμορφο τοῦ κόσμου (= Ἡ πεντάμορφη τοῦ κόσμου) Λογογρ 8 (1921/25) 159-180. [Ἀνετυπώθη: Ἀθήνα, 1921, 8ον, σελ. 24].
1822. **Πελεκίδης Ε.** Τὸ βασιλόπουλο καὶ ὁ σπανός. ΠΗ ἔτ. 1921, σ. 123-128.
1823. «Ἡ κακιά πεθερά» (ἐκ Βασσαρά). Μαλεβός ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 21, σ. 43.
1824. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Γύροι τῆς ἀνέμης. Παραμύθια [12]. Ἀθήνα, 1923, 8ον, σελ. 108.
1825. **Δοῦζιάς Πολυξένη** Τὸ παραμῦθι τοῦ Ἄρσι-λεβέντη. Τὸ παραμῦθιν τῆς Σταχτοῦς. Τὸ παραμῦθιν τοῦ ψαλιδιοῦ. *Πολυξένης Δοῦζιάδος*, Κυπριακὸν Λεύκωμα. Λεμεσὸς Κύπρου, 1924, σ. 96-99.
1826. **Καμπούρογλου Μαριάννα Πρ.** Παραμῦθα ἐπιθεωρηθέντα καὶ συμπληρωθέντα δημοσιεύονται τὸ δεύτερον ὑπὸ τ. *Καμπούρογλου*. *Εκδόσεις ἀνετίτλ.* Ἐν Ἀθήναις. Ἐκδότης: Ἰωάννης Δ. Κολλάρος, 1924, 8ον, σελ. 176. [Παραμ. 21].
1827. Τὰ 40 λαϊκὰ παραμῦθια. Συλλογὴ εἰδικῶς. Ἀθήναι 1924, 8ον, σελ. 96. Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη. Ἐκδ. Ἑταιρ. Μ. καὶ Γ. Γελανταλῆ καὶ Γ. Χρυσογένου.
1828. **Δέφνερ Μ.** Ἡ σπηλιά τοῦ Ἀνδρειώτη. Τὸ τέλος ἐνὸς σκυριανοῦ παραμυθιοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον, σελ. 16.
1829. **Ταρσούλη Γεωργία** Μιά φορά κι' ἔνεν καιρό. Δημοτικὰ παραμῦθια [19], τόμ. Α'. Ἀθήναι 1925, 8ον, σελ. 157.
Κρίσις: Λογογρ 9 (1926/28) 278-280 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
1830. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὁ Σπανός κι' οἱ δράκοι. Προμ. Πυρρῶ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 46 σ. 7.
1831. **Deffner Mich.** Sieben schöne Märchen in die neugriechische Volkssprache und den zakonischen Dialekt, übertragen von Dr. Michael D —. Ἑπτὰ ὥρτια παραμῦθια εἰς τὴν δημῶδη νεοελληνικὴν καὶ τὴν τσακωνικὴν διάλεκτον, μετέφερε Μιχαὴλ Δέφνερ, Ἀθήναι 1926. Ἀ πεντάμορφο τοῦ κόσμου. Παραμῦθι γιὰ τὰ κα καμπζία. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 16.— Ἀ δακαιοπούα μὲ τὰ ρόκα γιὰ τὰ κα καμπζία τὰ τσακῶνια. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 7.— Τὰρ ἀλεποῦ τὸ παραμῦθι γιὰ τὰ καμπζία τὰ τσακῶνια. Ἀθήνα

- 1926, 8ον, σελ. 11.—Τὸ στοίχημα τοῦ ἀγοῦ τῆς τοῦ δκαντζοχιούρου. Παρανύθι γιὰ τὰ κα καμπζία. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 6.—Ὁ γάτε μὲ τὰ τῆερεα. Παρανύθι γιὰ τὰ κα καμπζία. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 6.—Ὁ ψαρᾶ τῆς ἁ γουναῖκα σι. Παρανύθι γιὰ τὰ κα καμπζία. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 6.—Ἀ κοτσινόσκουῖθη. Παρανύθι γιὰ τὰ κα καμπζία. Ἀθήνα 1926, 8ον, σελ. 4.
1832. **Κυριαξῆς Ν. Γ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βασιλέα ἀτός. Ὁ πετεινὸς στὸ χατζηλίκι. [3]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 266-271.
1833. **Φιλίππιδου Μαρίκα** Τὰ παραμῦθια τῆς μάννας μου [4]. Ἐν Ἀθήναις 1926, 8ον, σελ. 64.
1834. ——— Ὁ φλασκοκέφαλος καὶ ἄλλα παραμῦθια [2]. Ἐν Ἀθήναις 1926, 8ον, σελ. 32.
1835. **Ἀθανασιάδης Εὐστάθ.** [Παραμῦθια] Σάντας [3]. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 197-201. [Ἐρμην. παρατηρήσεις ὑπὸ Ἀνθ. Παπαδοπούλου, σ. 205-206]. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 235 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1836. **Βαλαβάννης † Ἰωάνν.** Παραμῦθια Ἀνθ. Ἀμισοῦ [2]. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 185-191. [Ἐρμην. σημειώσεις ὑπὸ Ἀνθ. Παπαδοπούλου, σ. 201-203]. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 235 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1837. **Γιαννακούλια, Διῆς** [Παραμῦθια]. Ἐρμ 1 (1928) 218-220. [Παραμ. 4, παραμ. 1]. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 235 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1838. **Κανδηλάπτης Γεώργ.** [Παραμῦθια] Χαλδίας [6]. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 191-197. [Ἐρμην. σημειώσεις ὑπὸ Ἀνθ. Παπαδοπούλου, σ. 203-205]. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 235 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1839. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** [Παραμῦθια]. Ἐρμ 1 (1928) 216-217 [μῦθοι 1, παραμ. 1]. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 252 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1840. **Σταμούλη-Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Παραμῦθια [1]. Ἐρμ 1 (1928) 214-16. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 252 (Σ. Π. Κυριακίδης).
1841. **Ἀναγνωστόπουλος Γεώργ.** Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἡπείρῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν. BNJb 7 (1928/29) 448-61. Ἐν σ. 458-461 δημοσ. τὸ παραμ.: «Ἡ ἀλούπα ποὺ γίνκε καλογριᾶ».
1842. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παραμῦθια [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 119 σ. 7. —ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 121 σ. 7, ἀρ. 122 σ. 7, ἀρ. 143 σ. 7, ἀρ. 144 σ. 7.
1843. **Hallgarten Paul** Rhodos. Die Märchen und Schwänke der Insel [75], gesammelt von—. Zeichnungen und Aquarelle von Maria Elisabeth Wrede. Vorwort von Helmut von den Steinen. Frankfurt am Main (1929), 8ον, σελ. 228.

1844. **Roussel Louis** Contes de Mycono. Léopol 1929 (= Archivum Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Wydział i Filologiczny. Tom. IV), 8ον, σελ. 441.
Κρις.: Λαογρ 10 (1929/32) 602 - 603 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
1845. **Γιοφύλλης Φῶτ.** (= Μουσούρης Σπῦρος Ν.) Ὁ παπᾶς κ' οἱ γυναῖκες (Παλιὸ Θιακὸ παραμῦθι). Ἡμ'Ιθ ἔτ. 3 (1930) σ. 74 - 78.
1846. **Γαῖτάνος Ι. Δ.** Ἐνα Μουδανιώτικο παραμῦθι. Ἡ ἀθάνατη γρηά. (Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μουδανιά καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 81 - 82).
1847. **Dawkins R. M.** Folktales from Sourmena and the Valley of Ophis [23]. Ἀρχ Πόντ 3 (1931) 79 - 122.
1848. **Μαθητ. κοινότης Ροδακίνου** Παραμῦθι. Προμ Πυρρῶ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 146 σ. 7.
1849. **Βλασσάκης Ἐμμ.** Κρητικὴ λαογραφία. Τὸ παραμῦθι τοῦ λεπροῦ βασιλεῖ. Ραδάμανθυς ἔτ. 17 (1932) ἀρ. φ. 7, σελ. 5-7.
1850. **Δαμπίκης Δημ.** Χριστουγεννιάτικα παραμῦθι τοῦ Σαλέντο. Ν' Ἔστ, τόμ. 12 (1932) Χριστουγενν. τεύχος, σ. 91-92.
1851. **Μινώτου Μαρτίνα** Ὁ Μάρης ὁ γάμος τοῦ παλιου καὶ τῆς τριαντηρονίλλας. Ἡμ'Αθ 7 (1933) 73-74.
1852. **Οἰκονομίδης Ἀπόστ. Β.** (1892) Παραμῦθι Καλλιπόλεως. Θρακ 4 (1933) 334 - 336.
1853. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Κρητικὰ παραμῦθια. Ἡ τριτομάτα. Κρητ Μελ 1 (1933) 266, 304 β.
1854. **Συγκολίτης Σπῦρ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 9 (1933) σ. 255 - 256.
1855. **Φουρικής Π. Α.** Ἡ ἐν Ἀττικῇ Ἑλληνοαλβανικὴ διάλεκτος. Ἀθηνᾶ 45 (1933) 49 - 181.
Ἐν σ. 55 - 137 παραμ. 9 καὶ ἄσμ. 2.
1856. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Παραμῦθια (ἱστορίαι, μῦθοι) ξόρκια [παραμ. 10]. Κυπρ Χρον 9 (1933) 276 - 308, 311 - 313.
1857. **Μονογιὸς Εὐάγγ. Ι.** Ὁ ψαρρεῶς (λαϊκὸ παραμῦθι). Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 2 σ. 5 - 6. Ὁ ὕπνος. Αὐτόθι, φ. 9 σ. 4.
Ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως «Μυκονιάτικα».
1858. **Roussel L.** Παραμῦθι τοῦ σπανοῦ. Ἡ παπαδιά κι ὁ γείτονας. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 20 σ. 2.— Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ ὥραία τοῦ κόσμου. Αὐτόθι, φ. 22 σ. 6.
Ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ συγγρ.: Contes de Mycono.

1859. **Μαλᾶς Σταῦρος Σ.** Κυπριακὸς μῦθος καὶ παραμῦθι. Λαογρ 11 (1934/37) 267 - 270.
1860. **Μινώτου Μαριέτα** Παραμῦθια ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο [85]. Λαογρ 10 (1929/32) 381 - 448. Αὐτόθι, τόμ. 11 (1934/37) 415 - 431. [Ἀνετυπώθη].
Κρίσις: L'Hell Contemp τεύχ. 2 (1936) 185 (*Tellos Agras*). Ἑλληνίς 16 (1936) 171 - 72 (*Τέλλος Ἀγρας*).
1861. **Βαλαβάνης † Ἰωάνν.** Παραμῦθια Ἄνω Ἀμισοῦ [2]. Ἀρχ Πόντ 6 (1935) 228 - 239.
1862. **Κατσαμᾶ Φροσύνη** Τὸ παραμῦθι, ἡ κοπελιά ποὺ πότιζε τὸ βασιλικό. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 256 σ. 7.
1863. **Κληρίδης Ν.** Ἱστορίες τῆς παπαδικᾶς [3]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 101 - 111.
1864. — Τὸ παραμῦθιν τοῦ Καρπασίτη καὶ τοῦ Παφίτη. Κυπρ Χρον 11 (1935) 38 - 43.
1865. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Ἱστορίες τῆς παπαδικᾶς [2]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 115 - 121.
1866. **Νικολουδάκη Ἐλενθερία Ἀ.** Τὸ παραμῦθι τῆς κοπελιάς. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 256 σ. 7.
1867. **Τοῖα δημοτικὰ παραμῦθια — ταυτολογία ΜΕΗ.** ἔτ. 1935, ε. 159 - 162.
Θέματα παραμυθίων εἰς λογοτεχν. διασκευήν.
1868. * **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Ἡ ταγαροβορεμένη. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ παραμῦθια τῆς Θυάκης. «Ἡ σύγχρονη σκέψη» Σικάγου, τ. Β', ἀρ. 3/6 σ. 302 - 3.
1869. **Ἀσσιώτης Κώστ.** Γύρω ἀπὸ ἓνα παραμῦθι. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 261.
1870. **Τατάκης Β.** Ἡ ζωὴ ἐγ γλυτζιά. [Κυπριακὸν παραμῦθι]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 159 - 160.
1871. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Κυπριακὰ παραμῦθια [3]. Κυπρ Χρον 12 (1936) 224 - 39.
1872. **Π. Π.** Ἡ δρυφανή. ΡΧ 1 (1936) 32.
1873. **Γιαπανᾶς Χ.** Τὸ βασιλόπουλλον [1 παραμῦθι]. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 2, σ. 51 - 52.
1874. — Ἡ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου [Κυπριακὸ παραμῦθι]. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 4, σ. 141 - 143.
1875. **Κ(αλιγιάννη) Θ(άλεια)** Ὁ Κονδυλάκης καὶ ἡ λαογραφία. Κρητ Σελ 1 (1936/37) 126 - 129.
Ἡ συγγρ. ἀναφέρει περὶ τῶν λαογρ. συλλογῶν τοῦ Κονδυλάκη (2 τετραδ. μὲ μαντινάδες, παροιμίες, ἀνέκδοτα, καθαρογλωσσίδια καὶ αἰνίγματα) ἀποκειμένων εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου καὶ ἀναδημοσιεύει τὸ δημοσίευμα τοῦ Κονδυλάκη «Ὁ δίκαιος δαίμων» ἐκ τοῦ περιοδ. «Ἐβδόμας» τόμ. Β', 1885 φ. 28, σ. 503 α β.

1876. **Κληρίδης Ν.** Ἱστορία τοῦ κουμαρπάζη. Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 245-248 [παρ. 1].
1877. **Κυρμιζάκη Ἀγλαΐα** Παραμῦθι [2]. Κρητ Σελ 1 (1936/37) 219-220, 328-329.
1878. Ποντιακὸ παραμῦθι. Ὁ Σάκ-Σάκ ἀφέντης. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9-10, σ. 13-17.
1879. **Σουμελίδης Ἀνδρ.** Λαϊκὰ παραμῦθια τοῦ Πόντου. [6]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1, σ. 25-26, φ. 2, σ. 26, φ. 3 σ. 20-22, φ. 4-5, σ. 42-43.
1880. **Βαλαβάνης Ὑἱὸς Ἰωάνν.** Παραμῦθια. [14]. Ἀρχ Πόντ 7 (1937) 83-124. [Ἑρμηνευτ. σημειώσεις, σ. 118-124].
1881. **Κληρίδης Ν.** Λαογραφικὰ Κυπριακὰ παραμῦθια [1]. Κυπρ Χρον 13 (1937) 270-73.
1882. **Κυριαξῆς Ν. Γ.** Παραμῦθια [2]. Κυπρ Χρον 13 (1937) 150-160.
1883. : **Κάνις** (Κανδηλάπτης Γ. Θ.) Ποντιακὰ παραμῦθια. Τῇ εὐλοΐας τὸ πουλίν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 35-36, φ. 14 σ. 79-82.
1884. **Κουρτίδης Κ.** Παραμῦθια Θράκης Α') Ἀδριανουπόλεως [2]. Β') Καλλιπόλεως [3]. Γ') Σαράντα Ἐκκλησιῶν [4]. Ἀρχ Πόντ 4 (1937/38) 154-188.
1885. **Παπαδόπουλος Δημ. Κ. (Σταυριώτης)** Ἡ Σαχταρισά. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15 σ. 157-160.
1886. **Τξιβελεκίδης Σ.** Σάντιλα ἐδέληνη ἀνεγὰ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 338-339. — Τοῦ φτωχῆς τὸ κεράνικι, φ. 21 σ. 375-376.
1887. **Τηλικίδης Γ.** Ὁ ἐν Καυκάσφ Ἑλληνισμός: Β' Γλῶσσα, ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν Καυκασίων [Ὁ Τεπεκόης (Ὁ Κύκλωπας)]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 311-312, φ. 21 σ. 358-59.
1888. **Υψηλάντης Π. Β.** Τὰ τρία διαρμενίας (παραμῦθι). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 23 σ. 460-461. Οἱ παλαλοὶ κ' ὁ πουαλεμένος. Αὐτόθι, Γ' (1938/39) φ. 28-29 σ. 165-166. [Παράμ. 2].
1889. **Γεωργακάς Δημ. Ἰω.** Μεσσηνιακὰ παραμῦθια. Μεσσ Ἐτ. 1938, σ. 143-166.
Παραμῦθια 15, 6 σύντομα ἀφηγήματα καὶ γλωσσάριον.
1890. **Φωστηροπούλου Δέσποινα** Παραμῦθια Ἰμερας. [4]. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 181-202.
1891. **Παπαδάκης Χ.** Ὁ Θεὸν ὄντεν δί', ἀέτε δί'. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25 σ. 25-26.
1892. **Σαρδελιάνου Ρίτα** Παραμῦθια [5], Πάτρις 1940, 8ον, σελ. 74.
Κρίσις: Ἀχαϊκὰ 4 (1940) 31-32 (Κ. Ν. Τριαντάφυλλος).

2. Μελέται.

1893. **Σεφερλής Π. Δ.** Ἀρχαὶ παραμυθίων. Λαογρ 6 (1917/18) 652 - 53.
1894. **Dawkins R. M.** The twelve Months. A Folk - Tale from Pontos. Λαογρ 7 (1923) 285 - 291.
1895. **Ζέγγελη Καίτη Κ.** Μερικὲς σκέψεις γύρω ἀπὸ τὸ «παραμῦθι». Ἑλληνίς 9 (1929) 8 - 10.
1896. **Κ(υριακίδης) Στίλπ. Π.** Παραμυθᾶς. Ἑγκυκλ. Λεξικ. Ἑλευθερουδάκη, τόμ. 10 (1930) σ. 458.
1897. ——— Παραμῦθι. Ἑγκυκλ. Λεξικ. Ἑλευθερουδάκη, τόμ. 10 (1930) σ. 459-460.
1898. **Κακριδῆς Ι. Θ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου. Λαογρ 10 (1929/32) 487-500.
1899. ——— Προσθήκη εἰς Λαογραφίαν 10 (1929/32) 470. Τὸ θέμα τοῦ δαυλοῦ στὰ Αἰτωλικά παραμῦθια. Λαογρ 10 (1929/32) 579 - 580.
1900. ——— Ὅμηρικά καὶ μυθολογούμενα. ΕΦΣΠΘ Β' (1932) 43 - 92.
Ἐν σελ. 43 - 70 γίνεται λόγος περὶ τῶν νεοελληνικῶν παραμυθίων τοῦ Μελεάγρου.
1901. **Μέγας Γ. Α.** Παραμῦθι. Μεγ. Ἑλ. Ἑγκυκλ. τόμ. 19 (1932) σ. 649 - 650.
1902. ——— Παραμυθᾶς. Μεγ. Ἑλ. Ἑγκυκλ. τόμ. 19 (1932) σ. 648 - 649.
1903. **Συγκολλίτης Σπύρ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου. Λαογρ 11 (1934/37) 270 - 273.
Δημοσ. ἔτι 2 νέα παραλλαγὰὶ τοῦ παραμυθίου καὶ σημειώσεις τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου ἐν σ. 271 - 273.
1904. **Μέγας Γ. Α.** Τὸ ρόδο τὸ ἀμάραντο ἢ τὸ παραμῦθι τῆς ἀχάριστης γυναί-
κας. ΗΜΕ ἔτ. 1935, σ. 433 - 448.
1905. ***Kakridis Joh.** Μελεάγρεια. Philologus, XC Bd., Leipzig, 1935, 8ον, σελ.
25 (ἀνάτυπον).
1906. **Ἀργυρόπουλος Γιάγκος** Τὸ παραμῦθι. Ἀθήναι 1936, 8ον, σελ. 28. (Ἀνα-
τύπωσης ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τοῦ Συλλόγου Γονέων).
1907. **Lazaridès Lazare A.** Le conte grec. L'art du conte chez les Grecs
anciens avec une étude spéciale sur le conflit énigmatique dans le
conte grec. Part. I. Athènes 1938, 8ον, σελ. 19 + 1.
1908. **Dawkins R. M.** The art of story - telling in the Dodecanese. Byzan-
tikon 16 (1942/43) 357 - 380.

3. Συλλογαὶ μύθων καὶ παραμυθίων ἑλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ.

1909. Ἑλληνικὴ Χαλιμαῖ. Τὰ ὀραιότερα παραμῦθια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐκλογὴ

- καὶ διασκευὴ **Γ. Δροσίνη**. Ἐκδότης Ἰωάννης Σ. Σιδέρης. Ἀθῆναι, ἄ. ἔτ. Σεيرὰ πρώτη, 8ον, σελ. 160.
Κρίσις : Λαογρ 8 (1921/25) 273 - 74 (*Στίλπων Π. Κυριακίδης*).
1910. Παραμύθια Νέα. Ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, 1924, 8ον, σελ. 32 [6].
1911. Τὰ 52 παραμύθια, Ἀθῆναι. Ἐκδόσις Μ. Ι. Σαλιβέρου, 1924, 8ον, σελ. 114.
1912. Ἑλληνικὴ Χαλιμαῖ. Τὰ ὠραιότερα παραμύθια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐκλογὴ καὶ διασκευὴ **Γ. Δροσίνη**. Σεيرὰ δευτέρα. Ἀθῆναι [1926], 8ον, σελ. 126.
Κρίσις : Λαογρ 9 (1926) 280 (*Σ. Π. Κυριακίδης*).
1913. (**Μέγας Γ. Α.**) Τὰ λαϊκὰ παραμύθια [2 παραμύθια μὲ εἰκονογράφησιν **Φ. Κόντογλου**]. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 22, σ. 1.
1914. **Μέγας Γ. Α.** Παραμύθια. Ἐκλογὴ. Εἰκόνες **Φ. Κόντογλου**. Ἀθῆναι 1927, 8ον, σελ. 160 [μῦθοι 8, παραμ. 13, εὐτρ. διηγ. 5].
Κρίσις : Ἑλλην Γράμμ 2 (1927/28) 152 - 53 (*Χ. Σακελλαριάδης*). Ν Ἔστ 1 (1927) 108 (Π.). Λαογρ 10 (1929/32) 292 (*Σ. Π. Κυριακίδης*).
1915. **Ἀθανασούλα Εὐδοκία** Ἦταν καὶ δὲν ἦταν. Λαϊκὰ παραμύθια γιὰ παιδιὰ διαλεγμένα ἀπὸ τὴν Κα — ἀπὸ ἀνεκδότου βιβλίου τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, εἰκονογραφημένα ἀπὸ τὴν Διδάκτ. Π. Ἀθῆναι 1929, 8ον, (σελ.) 107.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 292 (*Σ. Π. Κυριακίδης*).
- ΣΤ' Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνεκδότα. Περιπαίγματα.**
- Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 122. 124. 127. 128. 131. 137. 139. 155. 157. 169. 202. 205. 209. 222. 227. 242. 265. 279. 285. 288. 289. 292. 297. 303. 317. 319. 322. 323. 481. 888.
1916. **Ἀθανασόπουλος Θ. Ι.** Ὁ ἀστρονόμος, ὁ ρολογᾶς καὶ ὁ γιατρός τοῦ Ὁθωνα. Λαογρ 6 (1917/18) 246.
1917. **Βίος Στυλ. Γ.** Συλλογὴ Χιακῶν σκωπτικῶν ἀνεκδότων. Λαογρ 6 (1917/18) 616 - 634.
1918. **Κορύλλος Χ.** Ὁ γραμματισμένος παπᾶς. Λαογρ 6 (1917/18) 246 - 47. — Πῶς οἱ Στεμισσιῶτες ἐγέλασαν τὸν διάβολο. Αὐτόθι, σ. 247. — Οἱ Στεμισσιῶτες ἐτέτοιωσαν τὸ διάβολο. Αὐτόθι, σ. 248.
1919. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Παρατήρησις εἰς Πολίτου Παροιμίας Α', 200, λ. ἀγᾶς 2. Λαογρ 6 (1917/18) 658 - 659.
1920. Ὁ ἀγᾶς καὶ ἡ πουλάρα. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 7 σ. 4. — Ἡ τούρκισσα καὶ τὸ νερό. Αὐτόθι, ἀρ. 7 σ. 4.
1921. : **Λυκοῦργος** Οἱ ἀπρόκοφτοι-τεμπέλιδες. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 4 σ. 7 - 8.

1922. : *Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ* (Σγουρίτσας Ἀγ.) Ἀπὸ τὰ εὐτράπελα καὶ σύγχρονα ἀνέκδοτα τοῦ Βασσαρά. Μαλεβὸς ἔτ Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 7-8.
1923. *Δρακίδης Γεράσ. Δ.* Ὁ «Σουκιούρμπες» ἡ ροδιακὰ ἱστορικὰ θρύμματα καὶ ἀνέκδοτα τοῦ 21 διασωθέντα ἐκ παραδόσεων. Ἐν Ἀθήναις 1921, 8ον, σελ. 110.
1924. *Βλαχογιάννης Γιάνν.* Τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἀνέκδοτα — Γνωμικά — Περίεργα. Ἐν Ἀθήναις, 1922, 8ον, σελ. 80.
1925. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Ὁ Νασιτραντίν Χότζας. Ἐφημ. Πολιτεία (Ἀθῆναι) τῆς 1 Μαρτίου 1922.
Κρίσις : BNJb 3 (1922)212 (N. A. B(ees)).
1926. *Δραγάτσης Ἰάν. Χ.* Πειράγματα τόπων. Κυπρ Χρον Α' (1923) 333-35.
1927. *Δρακίδης Γερ.* [Δύο ἀνέκδοτα] : Ἡ εὐφυὴς Ροδοπούλα. — Σουλῆς ὁ Φιλέλλην. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 16, σ. 12.
1928. *Hepding Hugo* Einige neugriechische Schwänke. Λαογρ 7 (1923) 304-314. [Μελέτη].
1929. *Kretschmer P.* Das Schwankmährchen von dem Kraut das doppelsichtig macht. Λαογρ 7 (1923) 19-24. [Μελέτη].
1930. *Συκουτῆς Ἰω. - Αντιφῶν Γ.* Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα χωρίων ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Χρον Α' (1923) 44, 50, 78-84.
1931. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Ἡ φιλαργυρία τῶν παπᾶδω. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 24 σ. 7. ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 25 σ. 7.
1932. — Ὁ παπᾶς καὶ ἡ φλάσκα. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 40 σ. 7.
1933. — Ὁ παπᾶς καὶ τὰ ὀρίδια. Αὐτόθι, ἀρ. 44 σ. 7.
1934. *Δ. Γ.* Ὁ Ἀλῆς καὶ ὁ Βελῆς. (Τουρκοκρατικὸ παραμῦθι). Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 24, σ. 2.
1935. *Ἀντύπας Φαῖδρος* Δύο ἀνέκδοτα παραμῦθια. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 119-120.
1936. *Βλαχογιάννης Γιάνν.* Ἱστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀνέκδοτα — γνωμικά, περίεργα — ἀστεῖα ἐκ τοῦ εἴου διασώμων Ἑλλήνων 1820-1864. Πατριωτικὴ χορηγία Ἑμμ. Ἀ. Μπενάκη εἰς τιμὴν τῆς ἐκατονταετηρίδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐν Ἀθήναις 1927, 4ον, σελ. 8' + 344.
Κρίσις : BNJb 7 (1928/29) 244 (N. G. T(theodoridis)).
1937. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Παραδόσεις σκωπτικῆς [11]. Προμ Πυρφ ἔτ. Δ' (1928) ἀρ. 76 σ. 7, ἀρ. 77 σ. 7, ἀρ. 78 σ. 7, ἀρ. 79 σ. 7.
1938. *Φαλιᾶτς Κ.* Τὸ παρατσούκλι εἰς τὰ ἑλλ[ληνικά] τοπωνυμικά. ΜΕΕ Περ Ε-Ζ (1928) φ. 160 σ. 3, φ. 167 (1929) σ. 55. [Περιπαίγματα χωρίων].

1939. **Ψάλτης Νικήτ.** Λεσβιακή λαογραφία. Τὸν τσίφελλι. Λεσβιακὰ Φύλλα, χρόν. Α' (1928) σ. 78-89.
1940. **Δαφέρομος Γ. Φ.** Ὁ ἔμπορος κι ὁ κλέφτης. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 109 σ. 7.
1941. * Παρὰ μύθια. Τὰ 35 νέα. Ἀθῆναι, ἔκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, 1929, Σχ. 8ον.
1942. **Τατάκης Β.** Παραμυθόλογα τῆς Ἀνδρου (παρμένα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ). ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 91-94.
Δημοσ. 2 ἀνέκδ. καὶ 1 παράδ.
1943. **Δ. Θ.** Λαϊκὰ Σπεσιώτικα ἀνέκδοτα [2]. Ναυτ' Ἑλλ 2 (1929/30) 500.
1944. * **Ἀνέκδοτα** Τὰ ξεκαρδιστικά, τοῦ Νασρεν-ντίν Χότζα. Ἀθῆναι, ἔκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, 1930, 8ον.
1945. Ἀνέκδοτα [2]. Ἀργ' Ἡμ ἔτ. 1930, σ. 10.
1946. (**Κουφάκη, δνίς**) Μεγάλη ψευτιά. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 124 σ. 7.
1947. **Τσουπάκης Ε.** Ὁ ἐτοιμολόγος. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 133 σ. 7.
1948. **Φαλιταῖς Κ.** Τὰ ναυτικά ἀνέκδοτα τοῦ 1912-13. Ναυτ' Ἑλλ 3 (1930/31) 775-776.
1949. **Κυριαζής Ν. Γ.** Κρητικῶν περὶ ἀνέκδοτα [1]. Κυπρ Χρόν 8 (1931) 203-216.
1950. **Σκιαδαρέσης Σπῦρ. Α.** Τὸ τόμα (Κεφάλαιον) τῆς ἡθογραφίας. Ν' Ἑστ, τόμ. 10 (1931) 812-817.
1951. **Χρηστοβασίλης Χρ.** Σαράντα πῆχες τῆς ποτὸν παράδεισο. Γιαννιώτικο ἀνέκδοτο. Ν' Ἑστ τόμ. 10 (1931). Ἑκτακτο Χριστουγενν. τεύχος, σ. 56-61.
Διασκευὴ εὐτραπέλου διηγήσεως.
1952. **Βίος Στυλ.** Συλλογὴ Χιακῶν σκαπτικῶν ἀνεκδότων. Γ'. Λαογρ 10 (1929/32) 464-486.
Ἡ Α' σειρὰ ἐδημοσ. ἐν Λαογρ 4 (1914) 476-499, ἡ δὲ Β' Αὐτόθι 6 (1917/18) 616-634.
1953. **Σαχτούρης Θ.** Φάρσα λουγκατή ἐν Ὑδρᾷ. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 1 (1932) 200.
1954. **Καλοκύρης Ἰ.** Ἡ παντρεία ἐνὸς ξένου. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 199 σ. 7.
1955. **Παπαδάκη Ἀσ.** Ἀστεῖα [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 200 σ. 7.
1956. **Τουρνάκης Εὐθύμ. Κ.** Κρητικὰ ἀνέκδοτα [1]. Κρητ Μελ 1 (1933) 60.
1957. : **Γκο-Βί-ς** (= Βίγκος Ἀντ.) Οἱ λουγκατήδες. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 2 (1933/34) 83-84.
1958. **Δαφέρομος Γ. Φ.** Ἀνέκδοτα [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 217 σ. 7.
1959. — Στὴ χώρα τῶν κουτῶν [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 217 σ. 7.

1960. : *Κάτω - Κατογιαννίδος* Ἡ βράκα τοῦ Μαστρανεστάση. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 24 σ. 6.
1961. *Πηλαβάκης Κ.* Ἱστορίες τοὺς Λεμυθκιῶτες. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 694 - 695.
1962. *Γρίσπος Παν.* Εὐτράπελοι διηγήσεις τῆς Λόκοβας [14]. Λαογρ 11 (1934/37) 647 - 651.
1963. *Κ. Γ.* Ἀμὲ τώρα Πῶλο σπύρτα; Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 30 - 31 σ. 7. [Ἀνέκδοτον τῆς Μυκόνου].
1964. *Κυριαξῆς Νικ. Γ.* Κληρικῶν πειράγματα [13]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 166 - 170.
1965. *Κωνσταντίνου Φλώρα* Ἀπὸ τῇ φωνῇ δὲν ἦταν ὁ Ντεμένεος. Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 34 - 35 σ. 7 - 8. [Ἀνέκδ. τῆς Μυκόνου].
1966. *Σκιαδαρέσης Σπ.* Τὸ κάζο τῆς Μικελάκαινας. Κεφαλωνίτικη ἡθογραφία με σκίτσα τοῦ συγγραφέως. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 3, σ. 16. Διασκευὴ εὐτραπ. διηγήσεως.
1967. Μῦθος Ἀδριανουπολίτικος. Ἀρχ Θεθρη 2 (1935/36) 201 - 202.
1968. *Δεληγιάνης Β. Ν.* Τὸ ἀμπαζήλα στὴ Θάλας [4]. Ἀρχ Θεθρη 2 (1935/36) 63 - 67.
1969. *Κληρίδης Ν.* Ἀπὸ τῇ φιλολογία τοῦ λαοῦ μας: 1) Ἱστορία τῶν τριῶν ἀ(δ)ερκιῶν. 2) Ὁ βοσκὸς ποῦ θέλει νὰ χαιρωθῇ. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 9, σ. 280 - 281.
1970. *Σιούτας Παῦλ.* Ὁ Μαραθευτὴς τζι' ὁ Παφίτης. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 5 - 6, σ. 178.
1971. *Καραθάνος Ἀθ.* Ὁ ἄνδρας νὰ διοικῇ τὸ σπίτι. Ἕνας μῦθος τῆς Σαμαρίνας. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 165 - 167.
1972. *Κληρίδης Ν.* Λαογραφικὰ σύμμεικτα. Ἀπὸ τίς ἱστορίες τῆς παπαδικιάς [2]. Κυπρ Χρον 12 (1936) 151 - 53.
1973. *Ἀθανασιάδης Εὐστ.* Ὁ Γούρζουλας. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12 σ. 20 - 21. — Ὁ Πιστὸς καὶ ὁ Τσαχμάχς ἀσὴ Σάνταν, φ. 13 σ. 19. — Ἀρ' ἀτῶρα κόψον καὶ τ' ἀνέμ..., φ. 21 σ. 382 - 383. [Ἀνέκδ. 3].
1974. : *Ἀνεφορέτες Γιάννης* Ἀνέκδοτα [1]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 4-5 σ. 45.
1975. *Ἀσιατίδης Α. Κ.* Ὁ σκορδοκεφάλογλης. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 2. σ. 25. — Τῇ Κριαρόνος ἡ μεσελέ, φ. 3 σ. 23 - 24. — Τὸ διαβολόνοσ, φ. 4 - 5 σ. 44. — Μὲ τὸν κακὸν τὸν ἄνθρωπον πᾶς' κ' ἐνέσπαλεν, φ. 6 σ. 22.
1976. *Ἠλιόπουλος Δ.* Ὁ μακαρίτης ἐμὲν πὰ κ' ἐνέσπαλεν. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12 σ. 22.

1977. **Κ(αλιγιάννη) Θ(άλεια)** Σά - ν - τὸ βούη - γ - ῆ σά - ν - τὸ χοῖρο; Κρητ Σελ 1 (1936/37) 282.
1978. **Καμενίδης Θ.** Κότας. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 6 σ. 18.
1979. **Κανδηλάπτης Γ. Θ.** Ἀνέκδοτα. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 4 - 5 σ. 45. — Ὁ κουμπάρον καὶ τὸ μαῦρον χαβιάρ'. Αὐτόθι, φ. 12 σ. 22.
1980. **Καρατζᾶς Π.** Ἀμὸν ἄναλον χαλβᾶν. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9 - 10 σ. 20. — Ψάλτεν, ποπαῶδες, ψάλτεν. Αὐτόθι Β' (1937/38) φ. 13 σ. 41. — Ἄεν πὰ θέλ' φοβέραν, φ. 14 σ. 94-95. — Ἐγὼ πὰ ἄέτς θ' ἐποινατο ἄμα..., φ. 16 σ. 215.
1981. **Κληρίδης Δεῦκος Ν.** Πάσκαν, σὺλλοι, πάσκαν. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 6, σ. 202.
1982. **Μαθιουδάκης Γιάνν.** Οἱ συντέκνοι. Ὁ Κρητικὸς κι' ὁ Χάρος. Κρητ Σελ. 1 (1936/37) 330 - 31.
1983. **Νατσαρίδης Γ.** Ὁ Ποπᾶς. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 11 σ. 17. — Ὁ Γιάννης καὶ ὁ κουμπάρος αὐ'. Αὐτόθι, σ. 15.
1984. **Ὀνουφριάδης Λάξ.** Ἐναν νεραν κι' ἄλλα ἀπὸτι ἀτο. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12 σ. 31. Β' (1937/38) φ. 14 σ. 95 [ἀνέκδ. 2].
1985. Ποντιακά ἀνέκδοτα [2]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1 σ. 13, φ. 7-8 σ. 18.
1986. **Σαββαντίδης Ἰωάνν.** Ἀνεκδοτάρια [3]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3 σ. 24.
1987. **Καλλιγιάννη Θάλεια** Ἡ πέρδικα καὶ ἡ κουροῦνα. Ἐπ' Ἐν Καλλ Λογ Χα- νίων 1 (1937) 42 - 43.
1988. **Καραθάνος Ἀθ.** Ὅλα τὰ μύθια εἶν' ἀλήθεια. Τί κάνει ὁ καλὸς τρόπος ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 141.
1989. **Μανίκης Α.** Οἱ Ὑδραῖκες ἱστορίες. Τὸ πάθημα τοῦ Παναθέθελα. Τὸ Μέ- λον τῆς Ὑδρας 5 (1937) 21 - 24. — Φάε φτωχὲ ἀπ' τὰ ροῦχα σου!!! Αὐτόθι, σ. 110 - 112.
1990. **Μελανοφρύδης Παντελ.** Ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Χαλδίας. Ἀρχ. Πόντ 7 (1937) 223 - 255 [εὐτρ. διηγ. καὶ παραδ. 108].
1991. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ σουγιάς. Ἀρχαδ' Ημ ἔτ. 1937, σ. 31. — Ἀνέκδοτα τοῦ Κολοκοτρώνη. Αὐτόθι, ἔτ. 1938, σ. 87.
1992. **Σταμ(ατίου) Σταμ.** Τὸ παλὸν τὸ παραμῦθι. ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 100-104.
1993. **Βαφειάδης Κ.** Ἀὰ ὁ Λεφτέρτζ, ἄμαν ἐπορεῖς καὶ λές' — ἄτον Λεφτέρτζ; Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 21. — Πὰς κιμ ντὸ εἶπα ἐγὼ δεκαπέντε!!! σ. 24. — Ὁ Γιουλέας ὁ γοργόρτζ, φ. 17/18 σ. 267. — Ἀφέντη, θαρρεῖς ἐκο- λύμπεσαμε, φ. 19 σ. 294. — Ἡ προσβολή, φ. 21 σ. 377 [ἀνέκδ. 5].

1994. **Ἐλευθεριάδης Θ. Α.** Τὸ τὰν καὶ τὰ λαβάσια. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21 σ. 380 - 382.
1995. **Κανονίδης Ι.** Ὁ Γενῆ - Γιάννης. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15 σ. 150 - 151. — Ὁ Κιουρτουνλῆς ὁ μάστορα Πέτρον. Αὐτόθι, σ. 151 - 152. — Ὁ Μονχ-τάρτς τῇ Σίχτορμης. Αὐτόθι, σ. 152 - 153. — Ντὸ ἔπαθεν ὁ Γιάννης, φ. 17/18 σ. 263. — Ποντιακά ἀνέκδοτα [3]. Αὐτόθι, φ. 24 σ. 499 - 502.
1996. **Καρατζᾶς Δ.** Τὸ ἐγκαινιάσμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 41 - 42.
1997. **Κοντοειδῆς Ἀλέξ.** Ὁ Γούμενον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 82.
1998. **Κοχλιάδης Κ.** Ποῖος εἶν' κι' ἄλλ' ἀνοιχτομάτ'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 339.
1999. **Μιχαηλίδου Μ.** Ἐσκέρχουμες! Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18 σ. 263 - 264.
2000. **Μαυσιδῆς Ἀλ.** Ὁ τσοπάνο καὶ ὁ σκύλο — ἀτ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15 σ. 154.
2001. **Μεταλλεῖδης Μιχ.** Σὸ ξένον τ' ἔλογας, πὸς καβαλκεύ' ἀληγορτὰ κατηβαίν'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 24 σ. 499. — Ποντιακά ἀνέκδοτα. Αὐτόθι, Γ' (1938/39) φ. 25 σ. 31 - 32. — Τῇ θεσπῆς ἡ διαταγή, φ. 26 σ. 82 [ἀνέκδ. 6].
2002. **Μιχαηλίδης Μ.** Τῇ μεθεροῦ, ἡ καρμὴ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19 σ. 294.
2003. **Μουρούζης Θεμ.** Τὸ κολονκύθ' κι' ἡ τασακέρα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 340, 342.
2004. **Νατσαριδῆς Γ.** Ὁ Χατζῆ - Γιάννης κι' ἡ Τούρκισσα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 74 - 75.
2005. **Νεοφυτίδου Ἀννα** Ὁ ποπᾶς καὶ τὸ κολονκύθ'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 21. — Ὁ ζώγραφον κι' Ἀέρτς. Αὐτόθι, φ. 14 σ. 75. — Οἱ τρεῖ κατακέφαλοι κ' ἡ πῆτα. Αὐτόθι, φ. 19 σ. 293.
2006. **:Ξενίτας Ξένος** (= "Ακογλους Ξ) Τὸ νερόν κ' ἡ ἔρεξη. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18 σ. 264 - 265. — Τὰ γράμματα καὶ τὰ μαλλία. Ἀρσού' ης. Αὐτόθι, φ. 19 σ. 295 - 296. — Ἡ νεστεία κ' ἡ Παναῖα. Αὐτόθι, φ. 20 σ. 343. — Τὸ θᾶμαν. Αὐτόθι, φ. 21 σ. 383. — Τὸ κουβάλεμαν. Αὐτόθι, Γ' (1938/39) φ. 26 σ. 84. — Ὁ θεὸν χωρέτ' κα πὰ ἐξαίρ'. Αὐτόθι, φ. 25 σ. 32. — Ἡ νύφη κ' ἡ κυρά — τς. Αὐτόθι, φ. 28 - 29 σ. 166 - 167. [Ἀνέκδ. 7].
2007. **Ξένος Κ.** Τοῦ κείνου τὰ βᾶ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 343 - 344.
2008. **Παναγιώτου Κ.** Ὁ βλαστημέας. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 73. — Ἡ Τσαζοῦ, σ. 93. — Τὰ καταραμένα τὰ ποστάλια. Αὐτόθι, φ. 17/18 σ. 267.
2009. — Ὁ καλόπιστον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 22 σ. 422.

2010. **Πανταζής Β.** Τρεῖ νομάτοι συντρόφοι. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 71.
2011. **Παπαδάκης Χρ.** Ὁ θεομπαίχτες. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21 σ. 380.
2012. ——— Ὁ διάκον καὶ τὰ αἰνίγματα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21 σ. 376-377.
2013. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Ποντιακὰ ἀνέκδοτα [5]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 23 σ. 484-466.
2014. **Παπαδόπουλος Π.** Τ' οὐζοῦν - Μαρίας ὁ Παῦλον ὄνταν ἔεντον κεχαγιᾶς. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18 σ. 264.
2015. **Παπαδόπουλος Πρ. Γ.** Ὁ παῖταρτς ὁ Δαμιανὸν ὁ κοντοφώϊς. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20 σ. 340.
2016. **Παπανδρεάδης Α.** Ἐκεῖνο πὰ θὰ γίνεται. Τῇ Μασσόνος τὸ μουσκιῶ' ἀπὸ πὲς κράϊ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16 σ. 216. — Ὀλίγον ἀργῶς ταβρα- νέφκεται. Αὐτόθι, φ. 17/18 σ. 265. — Ποῖος ἔν' σκύλιος; Αὐτόθι, φ. 21 σ. 382. Διδάσκαλε, χατριτσώνω, τρῶς; Αὐτόθι, φ. 22 σ. 422-423. [Ἀνέκδ. 4].
2017. **Παρχαρίδης Α.** Ναίπρε πιά ἔναν ροῦάν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18 σ. 265-266. — Γολοθόπον ἔν. Αὐτόθι, φ. 19 σ. 293. — Καὶ μακάρ' ὁ Πέ- τρον 'κ' ἔχ'; Αὐτόθι, φ. 19 σ. 293-294. — Ποῖος 'κὶ φοῶται τῇ γυναῖκαν - 'αί'. Αὐτόθι, φ. 19 σ. 294-295.
2018. **Σαλλαπακίδης Π. Β.** Ἐναν χεϊμάνεάν σὴν Κιμισχανάν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/1938) φ. 22 σ. 423-424.
Διασκευὴ εὐτραπ. διηγήσεως εἰς τὴν Ποντιακὴν διάλεκτον.
2019. ——— Τῇ βουδί τ' ἀράεμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 15. — Ἀλε- πόν. Αὐτόθι, φ. 21 σ. 383 [ἀνέκδ. 2].
2020. ——— Τ' Ἀε - Βλασῇ τὸ μέλ'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 73-74.
2021. **Σγουρτίσας Ἀγθσ. Γ.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Ὁ γέρο - Θύμιος, ὁ γέρο - Καλέρης καὶ Σια. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 1 σ. 11.
2022. ——— Λαογραφικὰ ἀνέκδοτα [1]. Σπαρτ Χρον Α' (3937/38) ἀρ. φ. 13 σ. 9.
2023. **Σουμελίδης Κ.** Ἀσπροπρόσωπος ἐξῆβα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19 σ. 295. — Κρά τ' ὦτί - σ' κι' ἄς κρούει σὸ νοῦ - σ'. Αὐτόθι, φ. 20 σ. 342-343. — Νὲ πόζ' γαιδιδ' εἶδα καὶ νὲ μαῦρον. Αὐτόθι, φ. 21 σ. 379-380. — Ἐδέκα σε βεξίλην, ἄλλο κὶ χρωστῶ - σε. Αὐτόθι Γ' (1938/39) φ. 26 σ. 79. [Ἀνέκδ. 4].
2024. **Στεφανίδης Γ.** Τὸ κολονκύθ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 22.
2025. **Τοπαλίδης Ν.** Ὁ ποπαπόστολον ἀσὸ χωρίον ἔμουν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 72-73.
2026. **Τσαβταρίδης Ι.** Ὁ Τόνγιαλης καὶ τὰ χαψία. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13 σ. 42.

2027. : **Τσιτένος** Τὸ φιλότιμον τοῦ Γεωρ - αγᾶ τοῦ Καρυδᾶ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16 σ. 215 - 216.
2028. **Υψηλάντης Π. Β.** Ποντιακὰ ἀνέκδοτα [38]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 75, 76, φ. 21 σ. 377 - 379, 384 - 386, φ. 22 σ. 420 - 422, φ. 23 σ. 461 - 464, φ. 24 σ. 494 - 499. — ἔτ. Γ' (1938/39) φ. 25 σ. 31, φ. 26 σ. 80 - 82, 84, φ. 27 σ. 119 - 123.
2029. **Φελεκίδης Δημ.** Ὁ Δεσπότης. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 93.
2030. **Χαραλαμπίδου Εὐδοξ(ία) Κ.** Ὁ Τύχον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14 σ. 93 - 94.
2031. : **Ἀγλαδς** Ἡ Κακοντέλλα ἡ Βγενιὰ ἔλειπε καὶ ἄς λείπει. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 15 σ. 5 [ἀνέκδ. 1, δίστ. 4].
2032. Ἀνέκδοτα τοῦ Θ. Δεληγιάννη. Ἀρχαδ' Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 55 - 59.
2033. **Ἐπιανησία Μαριέττα** Οἱ ἀτσαλοστομίες τοῦν Κεφαλονήτησινε. Ἡ Ἡχώ, τεύχ. 75 - 76, 1938, σ. 9 - 12.
2034. **Μελανοφρύδης Παντ.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [9]. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 230 - 34.
2035. : **Μεσοχωρίτης** Ὁ Κεφαλονίτης καὶ ὁ Μάτης. Παγκροτ' Ἡμ ἔτ. Β' (1938) σ. 197 - 99.
2036. **Τσακόπουλος Ἀναστ.** Ἀνέκδοτα τοῦ Χατζηχρίστου. Ἀρχαδ' Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 101 - 102.
2037. **Ἀρταχανίδης Ι.** Ποὶ κὶ νουνίζ' ὄντας καθεὶται θαυμάσκειται ὄνταν σκοῦται. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26 σ. 77 - 79.
2038. **Κωνσταντινίδης Π.** Ἀφέντη νὰ σκοιὼν ἄτον; Γιόκ, δέσσι—ἄτον. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25 σ. 30 - 31. — Ὅγια εἶπαν ἄτον γούρζουλα. Αὐτόθι, φ. 26 σ. 82 - 83. [Ἀνέκδ. 2].
2039. **Μαργογιαννάκης Εὐάγγ.** Ὁ «Κόδυλας». Κρητ Σελ 3 (1938/39) 248 - 49.
2040. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Λαογραφικὰ ἀνέκδοτα [1]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 13 σ. 9.
2041. **Σπορίδης Θ.** Τῇ Πουλῶνος ἡ ζαντία. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26 σ. 83 - 84.
2042. **Στεφανίδης Χ.** Ὁ ποπᾶς κ' ἡ ποπαδιά. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25 σ. 26 - 28.
2043. **Τορνικίδης Γ.** Ποντιακὰ ἀνέκδοτα. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 28 - 29, σ. 167 - 169 [3].
2044. **Υψηλάντης Π. Β.** Ὁ χωρέτες κι' ὁ διάβολον. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 28 - 30.

2045. **Χοντολίδης Μιλτ.** Τοῦ Παπαγιάνν' τὸ πάθεμαν. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 27 σ. 123-24.
2046. **Δημητρίου Νικ. Ἀλκ.** Σαμιώτικα ἀνέκδοτα [5]. Σαμ' Ημ ἔτ. 1939, σ. 171-173.
2047. **Μ. Φ.** Ὁ Κατσαπρόκας. Ἀχαϊκὰ 4 (1940) σ. 60-61.

ζ) Παροιμίαι καὶ γνῶμαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις.

1. Συλλογαί.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 122. 123. 124. 126. 127. 128. 129. 131. 132. 134. 136. 137. 140. 141. 143. 152. 158. 163. 164. 165. 169. 171. 182. 186. 192. 195. 197. 209. 216. 222. 226. 227. 233. 237. 253. 257. 259. 260. 263. 264. 265. 267. 269. 276. 278. 279. 282. 289. 291. 301. 302. 303. 305. 317. 319. 321. 322. 323. 324. 527. 684. 880. 1356.

2048. **Κυριακίδης Α.** Ἑλληνικαὶ παροιμίαι ἀπκνησθεῖσαι ὑπὸ—. Ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου) 1916, 16ον σελ. γ + 82.

Κρίσις: Λαογρ 6 (1917/18) 294-95 (Στῆλα, Π. Κυριακίδης).

2049. Αἱ παροιμίαι. — λαϊκὴ σοφία. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 1 σ. 8 [1]. ἀρ. 3 σ. 7 [6]. ἀρ. 6 σ. 6 [3].

2050. Παροιμὶα ἔν-Βηροδοτῇ [255]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/24) ἀρ. 6 σ. 6. ἀρ. 7 σ. 12. — ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 8 σ. 7. ἀρ. 9 σ. 1. ἀρ. 13 σ. 8. ἀρ. 14 σ. 7. ἀρ. 16 σ. 15. ἀρ. 17 σ. 4. ἀρ. 18 σ. 5. ἀρ. 19 σ. 8. — ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 20 σ. 34. ἀρ. 22 σ. 54. ἀρ. 23 σ. 65. ἀρ. 25 σ. 99. ἀρ. 26 σ. 109. ἀρ. 29 σ. 149. — Αὐτόθι ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 31 σ. 170. ἀρ. 32 σ. 184. ἀρ. 34 σ. 210. ἀρ. 35 σ. 218. ἀρ. 37 σ. 246. ἀρ. 38 σ. 257. ἀρ. 39 σ. 272. ἀρ. 43 σ. 318. ἀρ. 46 σ. 354.

2051. Ἱατρικὰ παραγγέλματα [3]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 7 σ. 10.

2052. **Δάμπρος Σπυρ.** Ἑλληνικαὶ παροιμίαι [5]. Ν' Ἑλλ 15 (1921) 423.

2053. Φράσεις συνήθεις. Ἡμερ' Εγκ 19 (1922) 31-32. [6 παροιμ. φράσεις].

2054. **Πρωτόπαπας Ἰ.** Σαράντα βλάχοι ἔτρωγαν μὲ ἓνα κουτάλι γάλα καὶ ἦσαν ὅλοι μπουκωμένοι. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 27 σ. 113.

2055. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Οἰνουντιακαὶ παροιμίαι καὶ περιπαίγματα. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) 94-95.

Κρίσις: BNJb 4 (1923) 174 (N. A. B(ees)).

2056. **Δάμπρος Σπυρ.** Παροιμίαι [847]. Ν' Ἑλλ 17 (1923) 140-201.

Πρόκειται περὶ ἀρχαίων παροιμιῶν ἐκδιδομένων ἐξ ἀγιοριτ. χειρογράφων.

2057. **Κουκουλὲ Ἀναστασία Ἰ.** Μιὰ Μανιάτικη παροιμία. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 39 σ. 268.

2058. **Ἀναγνωστόπουλος Γ.** Κυπριακαὶ παροιμίαι. [49]. Κυπρ Χρον 2 (1924) 12 - 24, 68 - 75, 98 - 107.
2059. **Δοῦζιάς Πολυξένη** Κυπριακαὶ παροιμίαι. *Πολυξένη Δοῦζιάς*, Κυπριακὸν λεύκωμα. Λεμεσὸς Κύπρου, 1924, σ. 51 - 95.
2060. ——— Ἀντὶ προλόγου. Ὀλίγα τινὰ περὶ παροιμιῶν «Κυπριακὸν γλωσσάριον» καὶ γινῶμαι καὶ σκέψεις τῆς συγγραφῆς. [Εἰσαγωγικὸν σημείωμα]. *Πολυξένη Δοῦζιάς*, Κυπριακὸν λεύκωμα. Λεμεσὸς Κύπρου, 1924, σ. 6-13.
2061. **Μαντζουράνης Κωνστ. Ἰ.** Παροιμίαι - γνωμικά (ἀλήθειαι). [60]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 146 - 160.
2062. **Ἀβάτζος Ἐμμ.** Κρητικαὶ δημῳδαὶ παροιμίαι. [21]. Ραδάμανθυς, τόμ. 10 (1925) τεύχ. 5, σ. 8.
2063. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Ὁρθὴ ἐρμηνεία δύο λέξεων. BZ 25 (1925) 263-64. Παρατίθενται καὶ 6 λαϊκαὶ παροιμίαι.
2064. Μακεδονικαὶ παροιμίαι [28]. Μακεδ Ἡμερ 1 (1925) 43, 61, 81, 259, 279.
2065. Παροιμίαι ἐν Βασσαρά. [13]. Μακεδ ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 47 σ. 372. — ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 59 σ. 512.
2066. Λέξεις καὶ παροιμίαι τοῦ χοροῦ μας. Μακεδ ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 54 σ. 453.
2067. Παροιμίαι [3]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 143.
2068. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ χαλίκι κι' ἡ πέτρα. Ἡ νύφη κι' ἡ πεθερά. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 44 - 45, σ. 7. — Ὁ σπινός. Αὐτόθι, ἀρ. 45/46 σ. 7 [3].
2069. ——— Μελετήματα. [παροιμ. 2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 28 σ. 7.
2070. **Βεν(ιαρέλης) Ἀρ.** Παροιμίαι Α - Ἐ(λεῶ ἀπὸ τὴν Συλλογὴ τοῦ Γ. Φ. Σαμσαρέλλου, Ἀγνιὰ - Βόλος). Φιλότεχνος Α' (1926/27) 13 - 16, 42 - 46, 75 - 77, 191 - 193, 231 - 233, 304 - 307.
2071. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Κυπριακαὶ παροιμίαι. [553]. Κυπρ Χρον Ε' (1927) 83-152, 219 - 234, 269 - 292. ἔτ. ΣΤ' (1929) 194 - 224, 273 - 288, 321 - 335. ἔτ. Ζ' (1930) 167 - 176, 239 - 256, 296 - 319. ἔτ. Η' (1931) 59 - 80, 125 - 140.
2072. **Παπαδάκης Γ.** [Παροιμίαι Ἀνωπόλεως 12]. Τὸ Φῶς, χρόν Δ' (1927) ἀρ. φ. 89 (17), σ. 2.
2073. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀν. Θράκης [249]. Θρακ. 1 (1928) 141 - 188.
2074. [Παροιμίαι 10]. Ἡμ' Ἰθ ἔτ. 2 (1929) σ. 64.
2075. **Ἀντωνιάδης Ἰ.** Γιάννηδων τὸ ἀνάγνωσμα. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 5 (1929) σ. 77 - 80. [Παροιμίαι καὶ δίστ. διὰ τοὺς Γιάννηδες].
2076. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παροιμίαι. [127]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 104 σ. 7.

- ἀρ. 109 σ. 7. ἀρ. 112 σ. 7. ἀρ. 113 σ. 7. ἀρ. 115 σ. 7. ἀρ. 116 σ. 7. ἀρ. 118 σ. 7. ἀρ. 119 σ. 7.—ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 122 σ. 7.
2077. **Καληδόνης Γεώργ.** Παροιμίες [70]. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 185-193.
2078. **Κυρμιζάκη Ἀγλαΐα** Τὸ μαῦρο ριζικό. Ἰόν Ἀνθ 3 (1929) 173-74.
Λογοτεχν. Διασκευὴ τῆς παροιμ. : ὅσο θέλεις δούλευε, ὅσα θέλει ὁ Θεὸς θὰ σοῦ μπένψη.
2079. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Παροιμίες [930]. Ἀρχ Πόντ 2 (1929) 49-136.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 235-236 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2080. — Παροιμίες [892]. Ἀρχ Πόντ 3 (1931) 3-78.
2081. **Πασχάλης Δημ.** Ναυτικά παροιμίες τῆς νήσου Ἀνδρου συλλεγεῖσαι καὶ ἐκδιδόμεναι—[44]. ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 45-49.
2082. **Σκλαβάκης Ἰω.** Κρητικὲς παροιμίες [5]. Προμ Πυρρῶ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 107 σ. 7.
2083. ***Βίος Στυλ.** Μετεωρολογικὲς καὶ γεωργικὲς παροιμίες γιὰ τὸν χειμῶνα. Χιακὴ λαογραφία. Ἀλεξανδρινὴ τέχνη, ἔτ. 4 (1930) σ. 63-65.
2084. **Καληδόνης Γεώργ.** Παροιμίες λεγόμεναι ἐν χωρίῳ Ἀφάντου [130]. ΡΗ ἔτ. 2 (1930) 109-123.
Κρίσις : ΒΝΤ 7 (1928/29) 246 (Ν. Γ. Χαραλαμπίδης).
2085. Παροιμίες [18]. Ημ Ἰθ ἔτ. 3 (1930) σ. 42, 87, 172.
2086. **Κυρμιζάκη Ἀγλαΐα** Λαογραφικὰ διάφορα. Α' Παροιμίες [109]. Κρητικά 1 (1930/33) 55-61.
2087. **Θεοφύλακτος Θ.** Ποντιακὴ διάλεκτος. Γνωμικὰ καὶ ἀποφθέγματα. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 285-288.
2088. Μακεδονικαὶ παροιμίες [8]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 48.
2089. **Mercati Silvio Gius.** Testi volgari Neoellenici tra le Carte Allaciane della Biblioteca Vallicelliana. SBN 3 (1931) 281-290.
Παροιμ. 10 καὶ 1 ἄσμα.
2090. **Νίτσος Ν.** Τὰ παραλειπόμενα τῆς μονογραφίας «Περὶ τῆς ἐν Ἡπείρῳ κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ». Ἡπειρ Χρον 6 (1931) 170-179.
Δημοσ. ἐν σ. 175-179 παροιμίες καὶ παροιμ. φράσεις 35, κατάραι 4.
2091. **Λιουνδάκι Μαρία** Τὸ λαϊκὸ πνεῦμα μπροστὰ στὶς μεγαλοφυΐες ὅλου τοῦ κόσμου [10 παροιμ.]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. φ. 5, σ. 6-7. ἀρ. 6 σ. 6.
2092. Μακεδονικὲς παροιμίες [3]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 8 (1932) σ. 125.
2093. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Παροιμίες Ἀδριανουπόλεως [225]. Θρακ. 3 (1932) 301-332.
2094. Παροιμίες καὶ γνωμικὰ Μακεδονίας [28]. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 40, 90, 105, 122.

2095. **Στεφάνου Γρ.** Ἑρωτικές παροιμίες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθήνα 1932, 32ον, σελ. 56.
2096. **Εὐστρατιάδης Σωφρόνιος, πρώην Λεοντοπόλεως** Ἡπειρωτικαὶ παροιμίες. Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, τόμ. Α', ἔτ. Α' (1932/33) σ. 330-348.
2097. ***Καλλιφρονᾶς Μ.** Παροιμίες γεωργικαί. Ἡ νέα ἀγροτική ζωή, τευχ. 42, σ. 19.
2098. **Λιονδάκι Μαρία** Παροιμίες [10]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) ἀρ. 7 σ. 4.
2099. Δασικαὶ παροιμίες. Μπρὸς πύρα (!) καὶ πίσω κλαδευτήρα. [15]. Δασικὴ Ζωὴ ἔτ. Α' (1933) τευχ. 11-12, σ. 10.
2100. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Παροιμίες. [26]. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7, ἀρ. 215 σ. 7, ἀρ. 216 σ. 7.
2101. — Παροιμίες [6]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 235 σ. 7.
2102. Παροιμίες καὶ γνωμικά [34]. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 5 σ. 6.
2103. Δημοτ. Σχολεῖον Ἀνωγείων. Παροιμίες [6]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 233 σ. 7.
2104. **Βαρδάκης Σπ. Γ.** Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις στίχοι Κρήτης [2]. Λαογρ 11 (1934/37) 653.
2105. **Σωπερὺ Πασά Νσεμὴ Α.** Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις Κερκύρας [21]. Λαογρ 11 (1934/37) 653-655.
2106. **Δεβίδης Ἀναστ.** Παροιμίες ἐκ Φαρασσῶν ἐκδιδόμεναι ὑπὸ *R. M. Dawkins*, [256]. Λαογρ 11 (1934/37) 131-150.
2107. **Παπαχριστοδοῦλου Πολύδ.** Παροιμιώδεις φράσεις διαφόρων μερῶν τῆς Θράκης [23]. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 63-71.
2108. **Χαλιορῆς Νικ. Γ.** Ὑδρεῖκα λαογραφικά. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 3 (1934/35) σ. 13-14, 43-44, 71-73, 107-108, 125-126, 157-158, 167-168, 209-210, 259-260, 281-282, 301-302.
Δημοσ. 231 παροιμίες καὶ παροιμ. φράσεις.
2109. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Παροιμίες [28]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 249 σ. 7, ἀρ. 250 σ. 7, ἀρ. 251 σ. 7, ἀρ. 257 σ. 7.
2110. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Ἱστορίες τῆς παπαδικῆς [4]. Κυπρ Χρον 11 (1935) 112-14.
2111. **Ἐξαδάχτυλος Χ.** Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ [6]. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 11, σ. 348.
2112. **Κλοκκάρης Ἀντ.** Γεωργικὲς παροιμίες [15]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 77-79.
2113. — Γεωργικά γνωμικά [11]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 225-27.
2114. — Κυπριακὲς παροιμίες [8]. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 4, σ. 114-15.

2115. (*Οικονομίδης Ἀπ. Β.*) Παροιμίες Καλλιπόλεως καὶ τῶν περιχώρων [85]. Ἄρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 196-201.
2116. *Πανάρετος Α.* Γεωργικά γνῶμικά [61]. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 153-59.
2117. *Φαρμακίδης Ε.* Λεξικογραφικά. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 223-225.
Γίνεται λόγος καὶ περὶ λαϊκῶν παροιμιῶν.
2118. *Ἑλλαδίτης Δημ.* Λαϊκαὶ παροιμίαι γιὰ τὰ ὀρνιθοειδῆ [8]. ΗΑΜ ξτ. 5 (1936) 117-19.
2119. *Ζήσης Εὐστρ.* Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις Αὐδημίου [390]. Θρακ 7 (1936) 340-350. 8 (1937) 362-411. 10 (1938) 295-323.
2120. *Χαιρόπουλος Χρ.* Ὁ Ἕλλην ἔχει δεσμούς ἀκαταλύτους μὲ τὴν θάλασσαν. Ναυτ Ἑλλ 8 (1936) 3404.
Παροιμ. φράσεις 38.
2121. [*Καταπότης Μιχ. Γ.*] Παροιμίαι, γνῶμικά, καθάρογλωσσίδα· [ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης]. Μύσων 5 (1936) 70-80.
Παροιμ. καὶ γνῶμ. 67, ἐπῳδαὶ 1 (σ. 74 ἀρ. 27), ὕμν. 1 (σ. 74 ἀρ. 28).
2122. *Φ(αλτάις) Κ.* Τὰ γνῶμικά καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ ἱστοφόρων. [16]. Ναυτ Ἑλλάς 9 (1936/37) 356.
2123. Ποντιακαὶ παροιμίαι [6]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12, σ. 9.
2124. *Τσομίδης Θ.* Παροιμίαι [10]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3, σ. 29.
2125. *Νίτσος Ν.* Τὰ παραλειπόμενα τῆς μονογραφίας «Περὶ τῆς ἐν Ἡπείρῳ κώμης τοῦ Τζαμαντᾶ». Ἡπειρ Χρον 12 (1937) 185-89.
Ἐν σ. 187-89 παροιμίαι καὶ παροιμ. φράσεις 26. Βλ. καὶ ἀνωτ. ἀριθ. 2090.
2126. *Μουτίδης [;]* Παροιμίαι [5]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 14, σ. 76.
2127. *Ξενίτας Ξέν.* (= Ἀκογλούς Ξέν.) Ποντιακαὶ παροιμίαι. [36]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 289, 297. — Λαϊκῆς παροιμίες τοῦ Πόντου. Αὐτόθι, φ. 23, σ. 467-68.
2128. (*Παπαχριστοδούλου Πολ.*) Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις Ἀν. Θράκης. Α'. Ἀδριανουπόλεως Ἀν. Θράκης. Β' Ἀβδημίου Θράκης [194]. Ἄρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 72-84.
2129. *Ἐξαδάχτυλος Χ.* Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ [12]. Πάφος 3 (1938) ἀρ. 1 σ. 35-36, ἀρ. 5 σ. 297-98.
2130. *Κιρμιζάκη Ἀγλαΐα* Παροιμίες Πελεκάνου Σελίνου [60]. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 500-504.
2131. *Δογοθέτης Φωκίων Γ.* Ναυτικῆς παροιμίες. Ν Ἐστ τόμ. 24 (1938) 1423-1424.

2132. **Μακρής Βαγγέλης Κ.** Παροιμίες - γνωμικά - παροιμιακάι φράσεις. Παγκροφ 'Ημ. έτ. Β' (1938) σ. 144 - 64.
 Παροιμ. 316, γνωμικά 200, παροιμ. φράσεις 85.
2133. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** 'Ο μήνας Αύγουστος. Παροιμίες, δριμέες, μηνολόγια κλπ. Ν Γράμμ, 27 Αύγουστου 1938, σ. 14.
2134. **Παπαδόπουλος Δημ. Κ.** Παροιμιαί του χωριού Σταυριν [85]. 'Αρχ Πόντ 8 (1938) 127-132.
2135. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Ναυτικές παροιμίες. Ν'Εστ τόμ. 24 (1938) 1210.
2136. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Ναυτικές παροιμίες. Ν'Εστ τόμ. 24 (1938) 1134 - 1135, 1283.
2137. **Χιονής Κ.** Παροιμιαί Κερασούντος [145]. 'Αρχ Πόντ 8 (1938) 116 - 24.
2138. **Βαμβακίδης Ι.** Νιώτικα (Λαογραφικά. Γλωσσικά και ιστορικά της Οινόης του Πόντου). Παροιμίες και άλλες παροιμιώδεις φράσεις. [151]. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 27, σ. 130 - 134, φ. 28 - 29, σ. 160 - 64.
2139. **Σγουρίτσας 'Αγησ. Γ.** 'Η (μ)πασατα. Θα το κρεμάσω σκουλαρίκι. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) αρ. 15, σ. 11 - 12.
2140. **Ούλο μάγκανο είχαν.** Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) αρ. 19, σ. 7.
2141. **Φράσεις που λένε στα χωριά μας.** Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) αρ. 21, σ. 11.
2142. **Δαφέρμος Γεώργ. Φ.** Παροιμίες [84]. Προμ Πυροφ έτ. ΙΔ' (1938) αρ. 311 σ. 7. έτ. ΙΕ' (1939) αρ. 313 σ. 7, αρ. 314 σ. 7, αρ. 315 σ. 7, αρ. 316 σ. 7, αρ. 317 σ. 7, αρ. 318 σ. 7, αρ. 319 σ. 7, αρ. 320 σ. 7, αρ. 321 σ. 7, αρ. 324 σ. 7, αρ. 328 σ. 7, αρ. 329 σ. 7, αρ. 339 σ. 7.
2143. Σαμιακάι παροιμιαί [12]. Σαμ 'Ημ. έτ. 1939, σ. 82, 154.

2. Μελέται.

2144. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Συμβολή εις τας ελληνικάς παροιμίας. ΕΕΠΑ Ζ' (1910/11) 23-79 και 85 - 86. (=Γλωσσ. 'Ερευν., σ. 180 - 223, 227 - 28 και σ. 318 - 326).
2145. **Κορόλλος Χ. Π.** Μῦθοι συμπυκνθέντες εις παροιμίας [11]. Λαογρ 6 (1917/18) 646-52.
2146. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Μιά παροιμιώδης φράσις εκ Σερρών. Λαογρ 6 (1917/18) 640 - 643.
2147. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Παροιμιαί Πόντου συλλεχθεισαι και έρμηνευθεισαι υπό —. Λαογρ 6 (1917/18) 3 - 77.

2148. **Τραχίλης Στέφαν.** Ἡ ἀντιλαβὴ εἰς τὰς κατάρας καὶ παροιμίας. Λαογρ 8 (1921/25) 376 - 78.
Μελέτη ἐπὶ καταρῶν καὶ παροιμιῶν.
2149. **Καψάλης Γεράσιμος Δ.** Οἱ Τοῦρκοι ἐκ τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λαογρ 7 (1923) 385 - 421.
2150. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Παροιμιώδεις ἐκφράσεις. Ἀθηνᾶ 32 (1920) σ. 207, τόμ. 37 (1925) σ. 242.
2151. **Σταματούλης Ι. Π.** Ἱστορία τῆς παροιμίας: «τὸ ἴδιο εἶναι». Ἑλλ' Ἐπ. ἔτ. ΙΕ' (1921/22) τεῦχ. 178 - 79, σ. 12 - 13.
2152. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Οἰνουντιακαὶ παροιμίαι καὶ περιπαίγματα [9]. Μαλεβός ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 25 σ. 34 - 95.
2153. **Μενάρδος Σίμ.** Ἱστορικαὶ παροιμίαι Κυπρίων. Λαογρ 7 (1923) 45 - 52.
Κρίσις: Κυπρ Χρον Α' (1923) 61 (Ι. Σ(υκοντροῦς)).
2154. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Κρασσοκατάνυξις. ΗΜΕ ἔτ. 1924, σ. 195 - 215.
Μελέτη παροιμιωδῶν φράσεων.
2155. **Παλιεράκης Ν.** Περὶ συστήματος δημοῦς ἠθικῆς ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν παροιμιῶν. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 306. — Περὶ τῆς ἐκ τῶν παροιμιῶν λαϊκῆς φιλοσοφίας. Ἀντίοι 36 (1924) 317.
2156. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Ἡ Νεοελληνικὴ καὶ τὰ βυζαντινὰ ἔθιμα. ΗΜΕ ἔτ. 1926, σ. 195 - 203.
Μελέτη παροιμιωδῶν φράσεων.
2157. — Τοῦ δῶκε, τό κοψε λάσπη καὶ τὰ ὅμοια. ΗΜΕ ἔτ. 1927, σ. 221 - 243.
2158. **Φαλιάνης Κ.** Τὸ ράσο κάνει τὸν παπᾶ καὶ ἡ στολὴ τὸν ναύτη. Ναυτ' Ἑλλ. 2 (1929/30) 369.
2159. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Βίος καὶ γλῶσσα. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 423 - 440.
Μελέτη παροιμιωδῶν φράσεων.
2160. **Κ(υριακίδης) Σ. Π.** Παροιμία. Ἐλευθερουδάκη, Ἑγνυκλ. Λεξικ. τ. 10 (1930) σ. 500 - 501.
2161. **Καψάλης Γ. Δ.** Παροιμία. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγνυκλ., τόμ. 19 (1932) σ. 738-740.
2162. **Νούσης Δ.** Ψυχαναλυτικὸ νόημα σὲ Κυπριακὰς παροιμίας. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 144 - 47.
2163. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Ἀπὸ τὴν πόλιν ἔρχομαι... Ν' Ἐστ. τόμ. 18 (1935), Χριστουγενν. τεῦχος, σ. 6 - 11.
2164. **Λουκόπουλος Δημ.** Ἐκεῖ ὅπου κρεμοῦσαν οἱ καπεταναῖοι τ' ἄρματα κρεμοῦν οἱ γύφτοι τὰ ὄργανα. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 34, σ. 4.
2165. **Φυτράκης Ἀνδρ.** Ἰουδαϊκαὶ καὶ Νεοελληνικαὶ παροιμίαι. Ἑκκλησία, τόμ. 13 (1935), σ. 155 - 58, 164 - 65.

2166. **Κλοκάρης Α.** Κυπριακές γεωργικές παροιμίες [11]. Πάφος 1 (1935/36, ἀρ. 1, σ. 91-93.
2167. **Χρίστis Σάβας** Μιά γεωργική παροιμία. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 5-6, σ. 186.
2168. **Λουκάτος Δημ.** Οἱ Ἀκολουθίες τῆς Μεγ. Ἑβδομάδος κι' ἡ ἐπίδρασή τους στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν Ἑστ τόμ. 19 (1936) 491-93.
2169. ——— Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν Ἑστ τόμ. 20 (1936) 1572-1576, 1654-1660.
2170. **Τσοπανάκης Ἀγαπητὸς Γ.** Ἡ ἐπίδραση τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμένων στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Ν Ἑστ τόμ. 19 (1936) 723-24.
2171. **Χρυσολωρᾶς Φ.** Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν Ἑστ τόμ. 20 (1936) 1667-1668.
2172. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν Ἑστ τόμ. 21 (1937) 220-21.
2173. **Σταυρακάκης Γιάνν.** Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν Ἑστ τόμ. 21 (1937) 142-43.
2174. **Μεταξῆς Γεώργ. Ι.** «Θὰ φτάς, ἀνὴρ καὶ τὴ Βαβροῦ τὴν τραγωδίαν πὰ θά λές». Ποντ Φύλλ Β (1937/38) σ. 20, σ. 234-35.
2175. **Ἀνδριώτης Ν.** Δοκίμιο γιὰ λαογραφικὴ σύνθεση. Ν Ἑστ τόμ. 24 (1938) 1373-1377.
2176. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Ἀπολιχνίσματα. Ν Ἑστ τόμ. 24 (1938), Χριστουγενν. τεῦχος, σ. 31-36.
2177. **Λουκάτος Δημ.** «Τὸ συναξάριον τοῦ τιμημένου γαϊδάρου». Ν Γράμμ 1938, φ. 97, σ. 5, 11.

η'. Παραδόσεις.

1. Συλλογαί,

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 119. 121. 122. 123. 126. 127. 128. 131. 132. 134. 136. 137. 139. 148. 152. 153. 155. 161. 166. 168. 170. 176. 185. 187. 192. 193. 194. 196. 198. 201. 203. 204. 207. 212. 213. 227. 251. 253. 254. 259. 260. 261. 265. 266. 275. 276. 280. 281. 282. 285. 289. 290. 291. 292. 293. 295. 296. 297. 299. 303. 315. 317. 318. 319. 322. 481. 953. 1078. 1187. 1305. 1508.

2178. **Βληξιώτης Θεοδ. Α.** Καλλιβρούσηδες ἢ Καλλικαντζάροι [ἐκ Μεσσαριᾶς Ἀνδρου]. Λαογρ 6 (1917/18) 252-53.
2179. **Ἐνυάλης Λάμπρ.** Παράδοσις περὶ τοῦ ἰδιαίχοντος ἱερατικοῦ καλύμματος ἐν Φιλιππουπόλει. Λαογρ 6 (1917/18) 253-55.

2180. **Κορύλλος Χ. Π.** Ὁ Τοῦρκος Γιάννης. Λαογρ 6 (1917/18) 656. — Ἡ Παναγία ἡ Καψοδεματοῦσα κι ὁ ἄη Γιάννης ὁ Σπασοκάδης. Αὐτόθι, σ. 656-57.
2181. **Μανοῦσος Κ. Σ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου [μετὰ σημειώσεως *Ν. Γ. Πολίτου*]. Λαογρ 6 (1917/18) 653-655.
2182. **Φραγκοῦλης Χρ. Β.** Παραδόσεις· [ἐκ Μεγάλης Μαντινείας τῆς Λακωνικῆς] [5]. Λαογρ 6 (1917/18) 248-52· [μετὰ σημειώσ. *Ν. Γ. Πολίτου*].
2183. **Κοντογιάννης Δημ.** Συλλογὴ δημοτικῶν παραδόσεων. Πρώτη ἐκδοσις. Ἐν Ἀθήναις, 1920, 8ον, σελ. 96.
Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 274-279. (*Στίλπ. Π. Κυριακίδης*).
2184. : **Λυκοῦργος** Γεφύρια καὶ σπήτια [1]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 5, σ. 5-6.
2185. : **Ὁ Κοκκινόβραχος** Ἡ Νεραΐδες. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 2-3.
2186. : **Τ(ὸ) π(αιδί) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ).** Ἡ Τόροκα μάννα [1]. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 2. — Ὁ Βασσαράς. Νεραΐδοσπηλιά ἢ νεραΐδοτοπος ἢ διαβόλου τόπος. Αὐτόθι, ἀρ. 7 σ. 5-6. — ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 8 σ. 9.
2187. **Βίος Στυλ. Γ.** Ἡ σραγγὴ τῆς Χίου εἰς τὸ στήμα τοῦ Χιακοῦ λαοῦ ἢ τῆς διηγήσεως περὶ τῆς σφαγῆς, ἱστορικαὶ σημειώσεις καὶ ποιήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν σραγγήν. Ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ δήμου Χίου. Ἐν Χίῳ, 1921, 8ον σελ. 155.
[Πίττ. ἀρ. 2377]
2188. — Χιακαὶ παραδόσεις. Λαογρ 8 (1921/25) 427-446. 9 (1926/28) 220-233. 10 (1929/32) 164-196.
Δημοσ. 145 παραδόσεις μετὰ σημειώσεων.
2189. Θεοφάνεια. Καλικάντζαροι. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 10, σ. 8-9. — Μυθολογικαὶ παραδόσεις [περὶ στοιχειῶν]. Αὐτόθι ἀρ. 11 σ. 6. ἀρ. 12 σ. 5-6. ἀρ. 13 σ. 3-4.
2190. : **Βασσαράς Καλλιτέχνης** Σμερδάκια. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 8 σ. 7-8.
2191. **Παντελίδης Χρ.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίαν Ζ' σ. 27. Λαογρ 8 (1921/25) 575.
2192. (**Σγουρίτσας Ἀγησ.**) Σταχυολογήματα. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 19 σ. 9 [παραδ. περὶ χολέρας].
2193. **Κορομηλᾶς Γεώργ. Δ.** Ὁ πλάτανος τοῦ Σαϊτάγα. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 276-284.
Λογοτεχν. διασκευὴ δημῶδους παραδόσεως.
2194. **Βαμπανίτης Μπεμπένος Κ.** Μιὰ βραδυὰ μὲ τὰ λυκοκαντζάρια στὴ Βαμβακοῦ. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 21 σ. 36.

2195. **Βασσ(αρενς) Γ.** Τὸ λιόκρινο. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 32 σ. 180.
2196. **Κ. Τ'** Ἁγίου Γεωργίου τὸ σφουγγᾶτο. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 28 σ. 130.
2197. — Ἡ σφήγκα, ἡ μέλισσα καὶ ἡ ἀράχνη (παράδοσι). Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 26 σ. 113. — Ἡ κουκουβάγια. Αὐτόθι, ἀρ. 27, σ. 119 - 120.
2198. **Οἰκονομίδης Δημοσθ. Η.** Ἀνέκδοτος Ποντιακὴ παράδοσις. Λαογρ 7 (1923) 426 - 27.
2199. **Περισιάνης Ι. Κ.** Ὁ Ἅγιος Σπυρίδων [2 παραδ.]. Κυπρ Χρον Α' (1923) 10 - 12.
2200. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακαὶ παραδόσεις περὶ θησαυροῦ [3]. Κυπρ Χρον Α' (1923) 206 - 208.
2201. **Φιλίππου Λοῖζος** Παφίτικαι παραδόσεις. Κυπρ Χρον Α' (1923) 12 - 14.
Δημοσ. δύο παραδόσεις: 1) Ἡ πέτρα τοῦ Ἀνεχῆ καὶ τ' ἀδράχτι τῆς Ρήγαινας καὶ 2) Ἡ Θεοσκέπαστη.
2202. **Βασσαρενς Γ.** Οἱ θησαυροί. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 35 σ. 214.
2203. **Τ(ὸ) παιδί τ(οῦ) Μ(αλεβῶ)** (= Σγουρῆσας Ἀγης). Ἀποχολαῖνα στὸ πηγάδι. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 46 σ. 367.
2204. **Αἰμίλιος Ἀχιλλ.** Τρουλλινὸς (Κυπρίοπιτικὴ παράδοσις). Ἡμερ Ἐγκ ἔτ. 21 (1924) σ. 39 - 43.
Λογοτεχν. διασκευὴ Κυπριακῆς παραδόσεως.
2205. Ἡ Βεργόνα τῆς θάλασσας. [παράδ. ἐκ Σύμης]. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 25, σ. 11.
2206. Ἡ φαντασία καὶ ἡ θάλασσα. Θαλάσσιαι θεότητες ἀλλὰ καὶ... θαλάσσιαι γυναῖκες. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 25, σ. 11.
2207. **Μαντζουράνης Κ. Ί.** Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν Βουρβούρων [23]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 120 - 130.
2208. Οἱ Κήηδες [παράδ. ἐκ Σύμης] Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 25, σ. 9.
2209. **Συκ(ουτρῆς) Ί. Ἀ. Γ.** Παραδόσεις περὶ λατσιᾶς. [δρυς ἢ κληθρόφυλλος, λατ. quercus alnifolia]. Κυπρ Χρον 2 (1924) 88 - 89.
2210. Τὰ στοιχειωμένα σπίτια. Ἡμερ Ἐγκ ἔτ. 21 (1924) σ. 194 - 97.
2211. Ἀνδριακαὶ παραδόσεις. Οἱ δυὸ δράκοι. ΑΗ ἔτ. 1 (1925) σ. 19. — Ἡ πόρτα. Αὐτόθι, σ. 46. — Ὁ γερο - δράκος. Αὐτόθι, σ. 99.
Ἀναδημ. ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν παραδόσεων Ν. Γ. Πολίτου.
2212. **Βεργιώτης Δ. Ν.** Ὁ ἀράχης μὲ τὰ φλωριά. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 50 σ. 412.

2213. **Βίος Στυλ.** Χιακαὶ παραδόσεις. Λαογρ 8 (1921/25) 427-44. 9 (1926/28) 220-32. Αὐτόθι 8 (1921/25) 447-87. [Παρατηρήσεις *Στύλ. Π. Κυριακίδου*].
Κρίσις: Philolog. Wochenschr. 45 (1925) 1233 (*G. Soyter*).
2214. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Πῶς προέρχεται ἡ λύσσα. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 21 σ. 7.— Τοῦ Σεντόνι ἡ τρύπα. Αὐτόθι, ἀρ. 22 σ. 7, ἀρ. 23 σ. 7.— 'Ο Κυργιαπατός μου. Αὐτόθι, ἀρ. 23 σ. 7, ἀρ. 24 σ. 7.— 'Ο Γιαννακὸς κι' οἱ δαιμόνοι. Αὐτόθι, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 25 σ. 7.
2215. ——— 'Η ἀρκούδα πὺν βγάνει τὰ τραγούδια. 'Η κημεῖα «στὴν Ἀξώ». Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 16 σ. 7, ἀρ. 17 σ. 7 [2].
2216. ——— Θεριά μέσα στὴ γῆ. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 14, σ. 7.— Τ' ἀστροπελέκι. Τὸ θεριὸ τῆς Ζώθνημος. Αὐτόθι, ἀρ. 15 σ. 5 [5].
2217. ——— Τὰ στοιχεῖα. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 13 σ. 7, ἀρ. 14 σ. 7 [9].
2218. ——— Οἱ νεραΐδες καὶ οἱ καταχανάδες. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 10 σ. 7, ἀρ. 11 σ. 7, ἀρ. 12 σ. 7 [4].
2219. ——— Παραδόσεις περὶ Διγενῆ. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 10 σ. 7 [4].
2220. ——— 'Ο ὄφις καὶ ἡ κολισαύρα. Τὸ παράπονον τοῦ ψωμοῦ. 'Ο ἀνασκελὰς Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 7 σ. 7.
2221. **Κουφός Δημ. Ν.** Τὰ στοιχεῖα Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 52 σ. 425.
2222. **Παπαδόπουλος Χαράλ.** Παραδόσεις [2]. Κρητ Χρον 3 (1925) 283-85.
2223. **Πιτόκος Μ.** Τὰ τελώνια. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 6 σ. 7 [1].
2224. ——— Στοιχεῖα καὶ βέρους. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 5 σ. 7 [1].
2225. : **Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ** (= Σγουρίτσας Ἀγης.) Ἱστορικὴ παράδοσις. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 53 σ. 443-44.
2226. **Φωτάκης Εὐάγγ.** Στοιχεῖα καὶ βέρους. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 5 σ. 7. [1].— Οἱ Ἀνασκελάδες. Αὐτόθι, ἀρ. 9 σ. 7.
2227. Μία παράδοσις γιὰ τὶς Νεραΐδες. Μαλεβὸς ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 58 σ. 499.
2228. **Παπαμιχαήλ Ἐπαμ.** Βουρβουραϊκὲς παραδόσεις [3]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 133-36.
2229. **Σγ(ουρίτσας) Ἀγης. Γ.** Τὰ στοιχεῖα. Τί πιστεύουν στὰ Τσίιντζινα καὶ στὴν Γκορτσιὰ γιὰ τὰ στοιχεῖα. Μαλεβὸς ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 56 σ. 473-74.— Φαντάσματα [παραδ. 2]. Αὐτόθι, ἀρ. 65 σ. 573.
2230. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς εἶχε τραῖνον αὐτί. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 2 (1926) σ. 72-73.
2231. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ φανταξοχάρακο. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26 σ. 7.— 'Ο τριαμμάτης. Αὐτόθι, ἀρ. 26 σ. 7.— Τῶν ἄχλιβων ἡ χώρα. Αὐτόθι, ἀρ. 28 σ. 7.— 'Ο ἀνασκελὰς ὡς γαῖδαρος. Ἡ χαστουκιὰ [τοῦ διαβόλου]

Ἔλλα παρατηρήματα [3]. Αὐτόθι, ἀρ. 29 σ. 7. — Τὸ μεγάλο κοτάγιο [παράδ. περὶ πανώλους]. Αὐτόθι, ἀρ. 30 σ. 7.

2232. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὁ μεγάλος σεισμός. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 33 σ. 7. — Ὁ τρυπαλὸς κ' ἢ ἀλεποῦ. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 36 σ. 7. — Ὁ λαγὸς κ' ὁ Νῶες, ὁ Ἀβραάμ κ' ὁ βάτος, Παναγία ἢ Πυροβολίτισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 40 σ. 7. — Οἱ γαιῖδαροι. Ὁ λάθρακας (ὁ θρίψ). Αὐτόθι, ἀρ. 44 σ. 7. — Ἡ τύχη, ἡ μοῖρα, τὸ ριζικό, τὸ καντύλι τῆς ζωῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 45 σ. 7 [10].

2233. : **Δάυρας** (=Ν. Πετιμεζῆς) Ὁ στοιχειωμένος μύλος. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 39 - 40, σ. 2.

2234. **Κορομηλᾶς Γ. Δ.** Τὸ παλατάκι μὲ τοὺς δύο θρύλους. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 11 - 12, σ. 1 - 2.

2235. **Φαρμακίδης Ε. Π.** Κυπριακαὶ παραδόσεις. 1. Περὶ κουφῆς. Κυπρ Χρον 4 (1926) 202 - 205. [Βλ. καὶ σ. 260 σημείωσιν τοῦ Ν. Γ. Κυριαζῆ].

2236. : **Ἀθάνατος Κ.** Οἱ Καλικάντζαροι (θεῶν καὶ πραγματικότητες). Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 5 σ. 2.

2237. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τοῦ Μπιμπιῆ ἢ στέον. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 57 σ. 7. — Ἡ γυνὴ πέτρα. Ἡ Παναγία κατὰ τοῖς ἡγ' αὐτὴν πέτρα (ἀδάμας). Ἡ χάρις τοῦ Σταυροῦ. Αὐτόθι, ἀρ. 58 σ. 7, ἀρ. 59 σ. 7 [5].

2238. **Κίτσος Γιάνν.** Σελίτσα - Σελάντσα. Ταυτοτικὲς παραδόσεις [1]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 121 - 24.

2239. **Μινώτου Μαριέττα** Τὰ παραμῦθι τῶν ἀστρῶν. Ἰόν Ἀνθ 1 (1927) ἀρ. φ. 7 - 8, σ. 21 - 22.

Λογοτεχν. διασκευὴ λαϊκῆς παραδόσεως.

2240. **Μπονῖκος Διον.** Χριστουγεννιάτικη παράδοση. Ἰόν Ἀνθ 1 (1927) ἀρ. φ. 9 - 10, σ. 14 - 15.

2241. : **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Μνημεῖα τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Ἡ Κόκκινη Ἐκκλησιὰ (Παναγία Βελλᾶς). Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 153 - 169.
Ἐν σ. 167 - 169 δημοσ. 3 παραδόσεις.

2242. **Κυρμιζάκη Ἀγλαΐα** Οἱ τρεῖς συνεταῖροι. Ἰόν Ἀνθ 1 (1927/28) τευχ. 11, σ. 16.

2243. **Μπονῖκος Διον.** Ἡ Ἰουδιθ στὴ Ζακυνθινὴ λαογραφία. Ἰόν Ἀνθ 1 (1927/28) τευχ. 13, σ. 35 - 36.

2244. : **Ἀνθίας Τεῦκρος** Ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ ζωὴ : Τὸ τσιφλίκι τοῦ Λαπιέρ. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1927) φ. 149, σ. 6.

2245. **Γκανούλης Γ. Θ.** Ἡ Νεράϊδα. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 4 (1928) σ. 281 - 283.

2246. **Βλαχλειδῆς Γ.** «Ἐφτάμπ(ου)λες». Ἡπειρ Χρον 4 (1929) 255 - 62.

2247. **Γουγούσης Χρ.** Γοργόνες. Μακεδ' Ημερ. έτ. 5 (1929) σ. 50.
2248. **Δεληγιάννης Βασ.** Παραδόσεις (Δογάν - κιόϊ Μαλγάρων) [2]. Θρακ 2 (1929) 411 - 413.
2249. **Λουκόπουλος Δημ.** Τὸ μοναστήρι τοῦ Θανάση Διάκου. ΗΜΕ έτ. 1929, σ. 129 - 139.
'Εν σ. 132 - 133 ἐνδιαφέρουσα παραδ. περὶ δημοτελοῦς θυσίας ἐλάφου κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (29 Αὐγ.).
2250. **Μαρίνης Κ.** Τὰ Καρκαντζέλια. Ν' Ἔστ τόμ. 5 (1929) 9 - 10.
2251. **Τριαντ... Μαρ. Ν. (Ἀτταβυρίτης)** Ὁ καταχανᾶς καὶ ὁ παπασάββας. ΡΗ έτ. 1929, σ. 143 - 150.
2252. **Πασχάλης Δημ. Π.** Παραδόσεις περὶ Ἀνεραῖτων ἐν Ἀνδρῶ, Νέα Ὑόρκη Η.Π.Α., 8ον, ἔ.ξ. / σελ. 8.
2253. **Ἀλεξανδράκης Ἰωάνν.** «Τοῦ Γουμένου τὸ μαχαίρι». Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 138 σ. 7, ἀρ. 139 σ. 7, ἀρ. 140 σ. 7.
2254. **Βρόντης Ἀν.** Ὁ Μεγιστεὺς Ἀπόλλων καὶ οἱ Μεγιστεῖς. ΡΗ έτ. 1930, σ. 177 - 188 [παρ. 2].
2255. **Λαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ θαῦμα τ' ἁγίου Σπυρίδων. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 125 σ. 7. — Τὸ χτίσιμο τῆς Πόλης Ἀθήνων, ἀρ. 141 σ. 7.
2256. **Μανούσας Στυλ.** Ἡ καταστροφὴ τοῦ Φρατί. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 135 σ. 7.
2257. **Μπαγουράκης Κωνστ.** Τοῦ ληστῆ ὁ βράχος. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 124 σ. 7.
2258. **Πατεράκης Ἀντ.** «Ὁ ἀνασκελᾶς». Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 123 σ. 7.
2259. **Ταρσοῦλη Γεωργία** Περίεργες Μικρασιατικὲς παραδόσεις [3]. Ν' Ἔστ τόμ. 7 (1930) 93 - 95.
2260. **Τσουνάκης Ε.** Ὀνομασία χωρίου [Σεῖσες]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 124 σ. 7.
2261. **Λαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ χτίσιμο τῶν Ἀνωγειῶν. Οἱ μεθυσμένοι πετεινοί. Παλὴς ἱστορίαι. Ὁ Χάλληλος μονομαχεῖ. Ὁ Ἀγγελῆς κι' ὁ παλευτὴς Τοῦρκος. Οἱ Γιανίτσαροι, ὁ Παλμέτης ἀρματωλός. Προμ Πυρφ έτ. Δ' (1928) ἀρ. 79 σ. 7, ἀρ. 80 σ. 7, ἀρ. 81 σ. 7, ἀρ. 82 σ. 7, ἀρ. 83 σ. 7, ἀρ. 84 σ. 7, ἀρ. 85 σ. 7, ἀρ. 86 σ. 7. — Τὰ ζορμπαλίκια τῶν Τούρκων. Τοῦ Κουράτορα ἡ κρεμανταλιά. Οἱ Ξουζήδες. Ὁ χορὸς τσ' Ἀλφάς. Ὁ Λεράτος κι' ὁ Ντερβὶς Ἀγᾶς. Ὁ Γέρω Διγενῆς. Τὸ Γαράζο. Τὸ μετόχι τοῦ Βαρσαμᾶ. Τὸ παρᾶπονο τοῦ Θεριστῆ. Ἀνέκδοτα τοῦ 1866. Ὁ σκύλος κι' ὁ κᾶτης. Αὐτόθι, έτ. Δ' (1928) ἀρ. 86 σ. 7, ἀρ. 87 σ. 7, ἀρ. 88 σ. 7. — έτ. Ε' (1929) ἀρ. 103

- σ. 7, ἀρ. 104 σ. 7, ἀρ. 105 σ. 7, ἀρ. 108 σ. 7, ἀρ. 109 σ. 7, ἀρ. 110 σ. 7, ἀρ. 111 σ. 7.—'Ο σταυρός. Αὐτόθι, ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 162 σ. 7.—Οἱ Γιαννι-
τοάροι 'Αλφᾶς. Αὐτόθι, ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 176 σ. 7 [19].
2262. **Καλοκύρης Γ.** Θάμασμα τ' αἰ Γιώργη. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 153 σ. 7.
2263. **Καπετανάκης Νικ.** Ἱστορία τοῦ Ροδακίνου. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 148 σ. 7.
2264. **Πασχάλης Δ.** Ἐκκλησιαστικαὶ ἐν Ἄνδρῳ παραδόσεις καὶ προλήψεις. (Σύλ-
λογος Ἀνδρῶν ἢ Ἄνδρος. Ἐν Νέα Ὑόρκῃ 1931, σ. 8 - 10).
2265. **Σταμαθίουδάκη Μαρία** Ἐκ τῆς εἰς Μονὴν Ἀγ. Ἰωάννου Μπαλῆ ἐκδρο-
μῆς [1]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 167 σ. 7, ἀρ. 168 σ. 7.
2266. **Φρονιμάκης Ἰωάνν.** Ἱστορία τοῦ Ροδακίνου. Προμ Πυρφ ἔτ. Ζ' (1931)
ἀρ. 147 σ. 7, ἀρ. 148 σ. 7.
2267. **Β. Θ.** Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Ἡ Δωδώνη Α' (1931/32) 113 - 16.
2268. **Γ. Γ.** Τὸ Ζαγόρι καὶ ὁ θρύλος τοῦ Βέου. Ἡ Δωδώνη Α' (1931/32) 193-
196.
2269. Ἡπειρωτικὴ παράδοσις διὰ τὸ κτίσμα τοῦ χωρίου Πέτα. Ἡ Δωδώνη Α.
(1931/32) 266.
2270. **Ἀθανασόπουλος Θ. Ι.** Παραδόσεις Καλλικάντζας περὶ καλλικαντζάρων.
Λαογρ 10 (1929/32) 575 - 77.
2271. ***Βουρβουριώτης Κλ.** Οἱ καλικάντζαροι. Παροιμίαι. Ἡμερολ. Θεσσαλονί-
κης, 1932, σ. 295 - 298.
2272. **Θέρος Ἄγις** Οἱ θρύλοι τοῦ Μυστρὸς. Ὁ Μυζηθράς. Ἐγκ'Ημ ἔτ. 1932, σ.
287 - 288.
2273. **Μαράκης Συμ.** Ἡ Νεραΐδα καὶ τὰ χαρίσματα. Κρητικὴ λαογραφία. Ραδά-
μανθς, ἔτ. 17 (1932), τευχ. 11, σ. 5 - 6.
2274. **Παπασπύρου Πᾶνος Β.** Ἡ δράση τοῦ ἱεραποστόλου καὶ ἔθνομάρτυρος
Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ στὰ χωριά τῆς Ἄρτας. ΤΑΝ ἔτ. 1932, τευχ. 1, σ.
10 - 11.
Πλὴν τῆς ἱστορ. ὕλης γίνεται λόγος καὶ περὶ παραδόσεών τινων περὶ τοῦ Ἀγ. Κοσμᾶ.
2275. **Πασχάλης Δημ.** Ἀπὸ τοὺς θρύλλους καὶ τὰς παραδόσεις τῆς νήσου Ἄν-
δρου [7]. Ν' Ἐστ τόμ. 12 (1932), Χριστουγεννιάτικο τευχος, σ. 23 - 26.
2276. **Σεφερλῆς Παναγ. Δ.** Ὁ Χάρος κι' ἡ μάννα του. Ν' Ἐστ τόμ. 12 (1932),
Χριστουγενν. τευχος, σ. 92.
2277. : **Σηκινάμ** Φαντάσματα καὶ στοιχειά. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 1 (1932) 185 - 7.
2278. **Φίλιππας Σπ.** Βαριχᾶς - Μώρα. Γλῶσσα 1 (1932) 35 - 36.

2279. **Χαιρέτης Έλευθ. Στ.** Ἔδηγος· [τὸ θεριὸ τῆς Ζώθουμος]. Προμ Πυρφ ἔτ Η' (1932) ἀρ. 175 σ. 7.
2280. **Χρηστοβασίλης Χρ.** Τὸ κάστρο τῆς Νεραΐδας· (παλὰ ἱστορία σὲ καινούργιο παραμῦθι). Ν' Ἔστ τόμ. 12 (1932), Χριστουγενν. τεύχος, σ. 60-66. Ἐν σ. 65-66 δημοσ. «Σημειώσεις ἡθογραφικὰς καὶ γλωσσικὰς», ὅπου 6 παραδόσεις.
2281. : **Περάνθης Ο.** (= Παπαδόπουλος Μ.) Καλικαντζαροφίλημα. ΤΑΝ 1 (1932/33) τεύχος Δεκεμβρ., σ. 8-10.
Διασκευὴ δημοτ. παραδόσεως.
2282. **Τσαούσης Α.** Ἡ Μουρμουρίτα. Ἕνας θρῦλος γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Βελεντζικοῦ. ΤΑΝ 1 (1932/3) τεύχ. Ἰανουαρ., σ. 11-12.
2283. **Βερναδάκη Μαρία.** Ὁ θάνατος τῆς βασιλοπούλας. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 209 σ. 7.
2284. **Ἀλεξαντωνάκη Στέλλα** Ἡ βασιλοπούλλα καὶ ὁ Ἄης Γιώργης. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 210 σ. 7.
2285. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Προφητεία Γιαννιτσάου. Προμ Πυρφ ἔτ. Θ' (1933) ἀρ. 214 σ. 7.
2286. **Πασχάλης Δημ.** Ἀπὸ τοὺς θρύλλους καὶ τὰς παραδόσεις τῆς νήσου Ἀνδρου. Ἐκδόσεις τοῦ ἐν Νεᾷ Ὑόρκῃ Συλλόγου Ἀνδριῶν «Ἡ Ἀνδρος». [1933]. 8ον σελ. 8.
Δημοσ. αἱ παραδ. : 1. Τὸ χόρτο τῆς ἀγάτης. 2. Παραδόσεις περὶ μελισσῶν. 3. Γριὰ καὶ παπᾶς. 4. Παραδόσεις γιὰ τὸ παλιὸ βασιδὶ. 5. Οἱ δυὸ δράκοι. 6. Ἡ λάμπα στὸ νερολάδι. 7. Οἱ Ρόμποι. 8. Τῆς Γριᾶς τὸ πῆδημα.
2287. **Πεταλᾶς Β.** Ἡ Σκοῦπα. ΤΑΝ ἔτ. 1933, σ. 1-3, 2-5.
Δημοσ. παραδόσεις περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου τοῦ χωρίου.
2288. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Ὁ Ταύγετος. [1]. Ἑλληνὶς 13 (1933) 12-13.
2289. **Φιέρως Μιχ. Ν.** Παραδόσεις περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κλεπίνης. Κυπρ Χρον 9 (1933) 15-16.
2290. **Χατζηγιάννου Κ. Π.** Παραδόσεις - μῦθοι [3]. Κυπρ Χρον 9 (1933) 164-166.
2291. : **Βολισσινὸς Νίκος Ι.** Νεραΐδες τῆς θάλασσης. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1730-1731.
2292. **Κουτηφάρης Ι. Α.** Τὸ καντήλι τῆς Σάμου. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1491.
2293. **Νιφόρος Π.** Ὅταν οἱ Ἅγιοι προστατεύουν· [παραδ. 4]. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1861-1862.
2294. : **Περίεργος** Ἀνακάλυψις θησαυροῦ στὸν Ἀστακό. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1556.

2295. **Σ.** Οἱ θρύλοι τῶν θαλασσινῶν μας. Τὸ μαρμαρωμένο καράβι τῆς Κερκύρας. Τὸ πετροκάραβο τοῦ Πόρου. Ἡ καραβόπετρα τοῦ στενοῦ τῆς Σάμου. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1710.
2296. **Σ.** Οἱ θρύλοι τῶν θαλασσινῶν μας [4]. Ναυτ' Ἑλλ 6 (1933/34) 1775.
2297. **Σαλβάνος Γεράσ.** Παραδόσεις τοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ τῆς Κερκύρας [6]. Ἑλλ' Ἐπ ΚΖ' (1933/34) τευχ. 313, σ. 6 - 7.
2298. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Φυτολογικὸ λεξικό. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 223 σ. 6. [Παραδ. περὶ τοῦ τοπων. Σφακιά].— Ὁ Σατανᾶς στὸ μοναστήρι. Αὐτόθι, ἀρ. 236 σ. 7.
2299. **Κληρίδης Ν.** Μία παράδοσις περὶ Σκουριωτίσσης. Κυπρ Χρον 10 (1934) 215 - 216.
2300. **Μαδιάς Γ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Χίῳ. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 286 - 290. Δημοσ. 9 παραδ. περὶ τοῦ Ἁγίου καὶ 1 ἔσμα.
2301. **Δουκόπουλος Δημ.** Στὰ θουνὰ τοῦ Κατσαντώνη μὲ εἰκόνες. (Σύλλογος πρὸς διὰδοσιν ὠφελίμων βιβλίων 69). Ἀθήνα: 1934, 8ον, σελ. 304.
Συλλογὴ παραδόσεων διεσκευασμένων λογοτεχνικῶν Κρίαις: Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 2, σ. 3 ἄρ. 5.
2302. **Φυλακταῖοῦ Τάκης Γ.** Καραβιώτικες παραδόσεις [3]. Κυπρ Χρον 10 (1934) τευχ. Β', σ. 17 - 20 [97 - 100].
2303. **Χρίστis Γλαῦκ. Σ.** Δύο Κυπριαῖκες παραδόσεις γιὰ τὴν Παναγία τοῦ Κύκκου. Κυπρ Χρον 10 (1934) 209 - 215.
2304. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ. Ι.** Παραδόσεις [3]. Ἀρχ Θε Θησ 1 (1934/35) 60 - 63.
2305. **Φαρμακίδης Ε. Π.** Ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀνδρείας τοῦ Λιγενῆ καὶ τοῦ Κωνσταντᾶ. [παρ. 2]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 119 - 120.— Ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀνδρείας τοῦ Λιγενῆ. Αὐτόθι, σελ. 176 - 177.
2306. **Κυριακίδου Φωτεινὴ** Θρακικαὶ δοξασίαι περὶ καλλικαντζάρων. Λαογρ 11 (1934/37) 652 - 53.
2307. **Ταρσούλη Γεωργία** Εὐτράπελος διήγησις καὶ παραδόσεις. Λαογρ 11 (1935/37) 651 - 52.
Εὐτράπελος διήγησις καὶ 2 παραδ.
2308. **Ἄνα.— Σοφ.** Θρύλοι τῆς Ἀττικῆς [4]. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 147 - 49.
2309. **Γερανᾶς Θ.** Τὸ θαῦμα τοῦ Ἀη-Νικόλα. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 3378 [γράφει 2378].
2310. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Παραδόσεις περὶ Τρουλλινοῦ καὶ Μαράθου. Κυπρ Χρον 11 (1935) 133 - 142.

2311. **Λουκόπουλος Δημ.** Ἡ Κάλλω καὶ τὰ ἀθάνατα. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 15, σ. 4.
2312. — Τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀχέροντα. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 16, σ. 4.
2313. — Ὅπου ἡ ἱστορία δὲ μιλεῖ τὴ συμπληρώνει ἡ παράδοση. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 22, σ. 4.
2314. **Μινώτου Μαριέττα** Νησιώτικοι θρύλοι. Ὁ ἀγρὸς τοῦ αἱμάτου. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 5, σ. 9.
Λογοτεχν. διασκευὴ λαϊκῆς νησιωτικῆς παραδόσεως.
2315. Ὁ βράχος τοῦ Σωτήρη [1 παρὰδ.]. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 1901.
2316. : **Ὅρεινός Χρῆστ.** «Ἡ λάμια τῆς Ἀδριανοῦς». Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 29, σ. 4.
Λογοτεχν. διασκευὴ λαϊκῆς παραδόσεως.
2317. **Παπαδοπούλου Ἑλλη Χ.** Ἡ σπηλιὰ τῆς Λενοῦς. Ἑλληνίς 15 (1935) 156 - 57.
2318. **Χαραλάμπους Χρῆστ.** Ἐνας θρύλος ποῦ συνδέεται μ' ἓνα τοπωνύμιον. Κυπρ Χρον 11 (1935) 48 - 49.
2319. **Γλανκίας Α.** Οἱ βροχὲς τῆς ἀναίδης. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 11, σ. 348 - 49. [Παράδ. 1 καὶ παροιμ. 1].
2320. **Ἐλγα Στῆν** Ἡπειρὸς. Τὸ γιοφύρι τῆς Ἀφίας καὶ ὁ θρύλος του. Βόρειος Ἡπειρὸς, ἔτ. Α' (1935/36) ἀρ. 10, σ. 100 - 101.
2321. **Φαρμακίδης Ε. Π.** Ὁ ὕπνος τοῦ Ἑρῶς. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 3, σ. 90. [Παράδ. 1].
2322. **Ἀναγνωστάκης Ἐμμ. Ἰ.** Περὶ τοῦ χωρίου Χαμαιζίου Σητείας [1]. Μύσων 5 (1936) 112 - 13.
2323. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Παραδόσεις τῆς Θράκης. [206]. Θρακ 7 (1936) 231 - 318.
2324. **Θαλασσινός παπᾶ Μιχ.** Μέσα Μουλιανὰ [Σητείας]. Παραδόσεις διὰ τοὺς Μέτζηδες καὶ τὴν πανώλην. Μύσων 5 (1936) 107 - 108.
2325. **Μαγιάκος Παν. Σ.** Τὸ καρνοφίλι τοῦ Διάκου. ΡΧ ἔτ. 1 (1936) σ. 7 - 8.
2326. : **Ἀκταῖος** Τὸ μαρμαρωμένο καράβι. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3671.
2327. **Μαρίνης Κ.** Τὸ στεγνὸ ταξίδι τοῦ Καλικάντζαρου. Ν' Ἑστ τόμ. 20 (1936), Χριστουγενν. τεύχ. σ. 134 - 37.
Λογοτεχν. διασκευὴ παραδόσ. περὶ καλικαντζάρων.
2328. **Ὀικονομίδης Δημ. Β.** Ἀφέντης τοῦ κόσμου. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 17, Ἀθῆναι 1936.
2329. **Παπαθωμᾶς Θωμᾶς Κ.** Φαντάσματα. ΗΔΜ ἔτ. 5 (1936) σ. 23 - 27.
Λογοτεχν. διασκευὴ παραδόσεων περὶ φαντασμάτων.

2330. Λαογραφικά. Ναυτ 'Ελλ 9 (1936/37) 176. [Παραδ.: Τὸ ἀθάνατο νερὸν (Κρήτη). — Ὁ δαίμονας τῆς θάλασσης (Ζάκυνθος). — Οἱ δυὸ στρίγγλες (Κεφαλληνία). — Ἡ караβόπετρα (Σάμος)].
2331. *Ἀποστολίδης Μυρτ.* Προσθῆκαι εἰς τὴν μελέτην Στενίμαχος ἢ Στενήμαχος; [2]. Ἀρχ Θρ Θησ 3 (1936/37) 142 - 44.
2332. *Ἀσιατίδης Α. Κ.* Τ' ἀεργὶ τὸ μεσέλ. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 7-8, σ. 20.
2333. *Κανδηλάπτης Γ.* Τὸ θαῦμα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 11, σ. 7.
2334. *Κληρίδης Ν.* Οἱ καλλικάντζαροι στὴν Κύπρο. Κυπρ Γράμμ Γ' (1936/37) 33 - 40.
2335. *Μελανοφρύδης Π.* Ὁ «γραμματισμένον». Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3, σ. 12 - 13.
Παραδ. περὶ θησαυρῶν.
2336. — Οἱ δράκοντες ἐν Πόντῳ, Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 11, σ. 16 - 17.
Παραδ. περὶ δρακόντων.
2337. *Παῖζη Κ(ατίνα)* Ὁ ἑνας Κοιτικός θάνατος. Ἡ ἀρπαγὴ τῆς Χρυσανγῆς ἀπ' τοὺς κουρσάρους. Κρητ Σελ 1 (1936/37) 85 - 87.
2338. — Τὸ καστὸν τῆς Φορτέτσας. Ναυτ 'Ελλ 9 (1936/37) 330.
2339. *Φαρμακίδης Σ. Π.* Ὁ βοσκὸς τῆς βασιλέας. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 7, σ. 223.
2340. *Χασαπογιάννης Κυρ. Β.* Ὁ ἀράπης τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Παραδόσεις ἱστορικαί [1]. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) 143.
2341. *Βιδούρης Τ.* Ἡ μονοβύζα. Ἀχαϊκά 1 (1937) 27 - 29.
2342. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Παναγία ἡ Χαρακιανὴ [εἰς Μπαλῆ]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΓ' (1937) ἀρ. 294 σ. 7, ἀρ. 295 σ. 7, ἀρ. 296 σ. 7.
2343. *Διβαδᾶ (Ματιάτου) Κάκια Ν.* Γιατί στὴν Κεφαλονιά δὲν ὑπάρχουν Ἑβραῖοι. Παγκρεφ Ἡμ ἔτ. Α' (1937) σ. 295 - 98.
2344. *Λυκαῖος Λάμπης* Ὀλυμπιακὴ λαογραφία. Οἱ Νεραϊδογέννητοι. Ν' Ἐστ τόμ. 21 (1937) 845 - 46. [Παραδόσεις καὶ ἄσμα].
2345. *Οἰκονομίδης Δημ. Β.* Ἡ μεγάλη ἐβδομάδα στ' Ἀπεράθου τῆς Νάξου [1] Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 22, Ἀθῆναι 1 Μαΐου 1937.
2346. *Παπανικολάου Βασ.* Τὸ Δασύλλιον. (Μία παράδοσις γιὰ τὸ ἐλάφι). ΗΔΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 79 - 80.
2347. *Σαγιαξῆς Γ.* Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἰσπανικὴν παράδοσιν καὶ λογοτεχνίαν. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 108 - 112.
2348. *Φαλκωνάκης Γιάννης* Ὁ θρῦλος τοῦ Κάιν· [μία παράδοσις ἐκ Κρήτης] Ν' Ἐστ τόμ. 21 (1937) 221.

2349. **Α. Γ. Δ.** Τοῦ Μπογδάμου τὸ κυπαρίσσι. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 10, σ. 11 - 12.
2350. [**Καρβελάς Δημ.**] Ἡ νύφη τοῦ Σκυλοκέφαλου. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 6 σ. 7.
2351. **Καφετζῆς Ἐπαμειν.** Τὸ ὕδραγωγεῖον τῆς Λακεδαιμονίας [1]. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 9, σ. 7, 14.
2352. **Κουρτίδης Κωνστ. Γ.** Ἡ Γκίμπερνα [6]. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/33) 49-51.
2353. **Κουφός Δημ. Ν.** Ἡ Μοῖρες. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. 10, σ. 13.
2354. **Κυριακόπουλος Κ. Θ.** Οἱ Σκιννοκέφαλοι. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 4, σ. 7.
2355. **Λαδῆς Θεόδ.** Χαριτωμένες προλήψεις τοῦ Σπαρτιατικοῦ λαοῦ. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. 5, σ. 12 - 13.
Παράδ. περὶ καλλικαντζάρων.
2356. **Μεταλλεΐδης Μιχ.** Ἀη - Γιώργης ὁ Κασσιῶς. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 250 - 253.
2357. **Νίδας** Ἐπιστολαὶ συνεργατῶν: Διὰ τοῦ Μπογδάμου τὸ κυπαρίσσι. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 11 - 12, σ. 6.
2358. **Παπαδάκης Χρ.** Ὁ Γιακώφ - Ἀνῆς. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 347-48.
2359. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυρωτῆς)** Τῇ Ντελῆ - Γιὸρ ὁ λύκον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 296 - 97. — Οἱ καλλικάντζαροι ἐν Πόντῳ, φ. 21, σ. 374.
2360. — Τ' Ἀγαλοῦχ ματενὶ τ' Ἀεργὶ τὸ θᾶμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 383 - 84. — Θρυλοὶ Ἀγίων [2]. Αὐτόθι, φ. 23, σ. 467.
2361. **Παρχαρίδης Α. Ι.** Ἀκριτικὴ παράδοσις: Τὸ Τελικλῆ - Τασὶν (Ἡ τρυπεμένη τσα ἡ πέτρα). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 386 - 87.
2362. **Σαλλαπασίδης Ι.** Οἱ μάγισσες τοῦ νεροῦ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 148 - 49.
2363. **Σαλλαπασίδης Π. Β.** Τ' «ὄραμάτιαγμαν». Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 16 - 17. — Τῇ Χάρσερας Ἀγιώρτζ, φ. 15, σ. 153 [Παραδ. 4].
2364. **Σγουρίτσας Ἀγησ.** Τὸ «Λιόκρινον». Ἕνας μῦθος καὶ μιὰ ἱστορία. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 6, σ. 9.
2365. **Στεφανίδης Π.** Ἀβουλα τῇ Θεοῦ φύλλον 'κὶ λαΐσκεται. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 153 - 54.
2366. **Υψηλάντης Π. Β.** Τὸ κοτσὸν τὸ μελεσσίδ'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 347.

2367. *Χουρμουζιάδης Καλλ.* Ἐπαρχία Μετρῶν καὶ Ἀθύρων. Τὸ Πετροχώρι (Τσακίλι) [2]. Ἀρχ Θρ Θησ 4 (1937/38) 106 - 109.
2368. *Γρηγορίου Εὐθ.* Οἱ φουστανέλλες τοῦ 21 [1]. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 150-51.
2369. *Δημητριάδης Κ. Ζ.* Σαμιώτικοι θρυλοὶ [4]. Σαμ Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 86 - 90.
2370. : *Διαβάτης* Κεφαλληνιακαὶ παραδόσεις: Πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα [1]. Παγκερ Ἡμ Β' (1938) 173 - 75.
2371. *Δραγάτης Ἰάκ. Χ.* Τὸ πόδι τοῦ Χριστοῦ [1]. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 6 (1938) 36.
2372. *Ἐπιανησία Μαριέττα* Τὸ λιβάνι τοῦ Γιούδα [1]. Πνευματικὴ Ζωὴ Β' (1938) 6.
2373. *Καρακάλου - Καρανικόλα Δίλα* Τοῦ Ζεγγλὲ ἡ τροῦπα. Ἀρχαδ Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 65 - 67.
Λογοτεχν. διασκευὴ τοπικῆς παραδόσεως.
2374. *Κοντήφαρης Ἰ. Δ.* Ὁ θρυλὸς γιὰ τὸ καντήλι τῆς Σάμου. Σαμ Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 21 - 23.
2375. * *Μαδιᾶς Γ.* Χιακὴ λαογραφία. Τὸ Νηστ. τομ. 1 (1938) σ. 283 - 84.
2376. *Μπουντιώνας Εὐθ. Μ.* Ἐνα παρῶν τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ πρωταπριλιάτικο ψέμμα. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 187 - 89.
2377. *Σαλλαπασίδης Π. Β.* Προλήσεις τοῦ Ποντικιοῦ λαοῦ. Μαγευμένες θεοὶ. ΗΒΕ ἔτ. 1938, σ. 62.
2378. *Χριστοδουλίδης Κ.* Τῆς γριᾶς τὰ τρεῖς ἡ κασκαβάλια. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου. Ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 166 - 68.
2379. *Κονδυλάκης Ἰ.* Γίγαντες. Κρητ Σελ 3 (1938/39) 241 - 45.
Ἀνετυπώθη ἐκ τοῦ Δελτ. Ἱστορ. Ἐθν. Ἑταιρ. 1 (1883) 273 - 78.
2380. *Δημητριάδης Ζήνων* Γρηᾶς πόδια. Σαμ Ἡμ ἔτ. 1939, σ. 224 - 25.
2381. *Παπακώστας Ἀγγελ.* Ὁ ὄσιος Πατάπιος. Τὸ εἰς τὰ Γεράνεια ἀσκητήριον καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ παραδόσεις. Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 132 - 47.
Ἐν σ. 144 - 46 λαϊκαὶ τινες παραδόσεις περὶ τοῦ ὁσίου Παταπίου.
2382. *Ταρσούλη Ἀθηνᾶ* Ἱστορία καὶ θρυλοὶ στὸ κάστρο τοῦ Μυστρᾶ. Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Γ' (1940) τευχ. 3, σ. 167 - 71.

2. Μελέται.

2383. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Θυσία ἐλάφου ἐν Νεοελληνικῇ παραδόσει καὶ συναξαρίοις. Λαογρ 6 (1917/18) 189 - 215.
2384. *Π(ολίτης Ν. Γ.)* Λαογραφικὰ Ἀπανθίσματα: Ἡ σάτιρα ἐν Κεφαλληνίᾳ. Μανδραγόρας. Τὸ λοιῶμα. Οἱ Καλλικάντζαροι. Λαογρ 6 (1917/18) 258-264.

2385. **Δεινάκις Στ.** Περί τῆς λ. βροικόλακας. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 200.—Περί τῆς λ. καλικάντζαρος. Αὐτόθι, σ. 201.
2386. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Περί τῆς λ. καλικάντζαρος. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 197.
2387. **Βίος Στ. Γ.** Ἡ σφαγὴ τῆς Χίου εἰς τὸ στόμα τοῦ Χιακοῦ λαοῦ. Χίος 1921, 8ον, σελ. 155. [Πρὸς 24. 2187].
Κρίσις: BNJb 4 (1923) 174 (N. A. B(ees)).
2388. **Δεινάκις Στυλ.** Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως καλικάντζαρος. Λαογρ 8 (1921/25) 488-98.
2389. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Παρατηρήσεις εἰς τὰς Χιακὰς παραδόσεις Στ. Βίου. Λαογρ 8 (1921/25) 447-87.
2390. **Μενάρδος Στμ.** Βουρβούλακας. Λαογρ 8 (1921/25) 297-301.
2391. **Στεφανίδης Μιχ. Κ.** Τὰ χρυσογόνα φυτὰ κημιὰ καὶ λαμπηδόνα. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, 1921, σ. 197-200.
2392. **Bees N.** Geschichtliche Forschungsergebnisse und Mönchs- und Volks-sagen über die Gründer der Meteorenklöster. BNJb 3 (1922) 364-403.
2393. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Θροναὶ καὶ παύδοι. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 241-52.
2394. * **Mordtmann J.** Miscellen: 1. Über «den roten Apfelbaum (Κόκκινη μήλη)» und «den Einbaum (μονοκέραιον)». 2. Zur Geschichte vom Propheten, «der zum Berge ging, da der Berg nicht zu ihm kommen wollte». Islam 12 (1922) 222-26.
2395. **Δεινάκις Στυλ.** Τὸ ἔτυμον τῶν λέξεων βροικόλακας καὶ βόρδονας. Λαογρ 7 (1923) 275-84.
2396. **Eitrem S.** Der Leukas - Sprung und andere rituelle Sprünge. Λαογρ 7 (1923) 127-36.
2397. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Καλικάντζαροι. Λαογρ 7 (1923) 315-28 [+1 φύλλον ἐκτὸς κειμένου].
2398. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἡ λοιδοριὰ, λαϊκὴ παράδοσις περὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ. Λαογρ 7 (1923) 266-74.
Κρίσις: BZ 24 (1924) 421-22 (A. H(eisenbeg)).
2399. **Μέγας Γ. Α.** Παραδόσεις περὶ ἀσθενειῶν. Λαογρ 7 (1923) 465-520.
2400. **Μπούτουρας Ἀθανάσ.** Περί τῶν λέξεων καλικάντζαρος καὶ δρίμα. Λαογρ 7 (1923) 61-64.
2401. **Νικόδημος δ Κιτίου.** Ἡ κατὰ παράδοσιν ἐπίσκεψις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου. Κυπρ Χρον Α' (1923) 29-32.
2402. **Στεφανίδης Μιχ. Κ.** Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ χυμεῖα. ΗΜΕ ἔτ. 1923, σ. 290-95.

2403. **Συκουτρής Γ. Ιω. Ἀντιφών Γ.** Ἡ Παναγία ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Χρον Α' (1923) 121 - 26.
2404. **Δέφνερ Μιχ.** Ἡ σπηλιὰ τοῦ Ἀνδρειώτη. Τὸ τέλος ἑνὸς Σκυριανοῦ παραμυθιοῦ. Ἐδημοσιεύθη δαπάναις τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Σκυρίων. Ἐν Ἀθήναις. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1925, 8ον, σελ. 16.
2405. **Bees N.** Zur Volkserzählung über die Verödung der Landschaft Kastraki (Lykäongebirge). Festschrift für... Paul Kretschmer. Beiträge zur griech. und latein. Sprachforschung. Berlin... New York, 1926, σ. 1 - 5.
2406. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἑλληνες γίγαντες. ΗΜΕ ἔτ. 1926, σ. 45 - 54. Κρίσις: BZ 27 (1927) 172 (F. Dölger).
2407. ——— Οἱ ἀντρειωμένοι καὶ ἡ οὐρά των. ΗΜΕ ἔτ. 1927, σ. 499 - 511. Κρίσις: BZ 27 (1927) 426 (A. H(eisenberg)).
2408. **Μαρινάτος Σπ.** Γοργόνες καὶ Γοργόνη. ΑΕ ἔτ. 1927/28, σ. 7 - 41.
2409. **Megas G. A.** Das χειρόγραφον Adams. Ein Beitrag zu Col. 2, 13 - 15. Zeitschrift für die neutestamentl. Wissenschaft und die Kunde der älteren kirche. Bd. 27, 1928, 8ον, σελ. 305 - 320.
2410. **Μέγας Γ. Α.** Ἀδάμ καὶ Χριστὸς εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ. ΗΜΕ ἔτ. 1929, σ. 385 - 432. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 246 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2411. **Παντελίδης Χρ.** Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικά. Ἀθηνᾶ 41 (1929) 34 - 46. Περὶ τῶν λ. καλικάντζαρος, νινίον - νινί - νινίον - νινίν, κομοδρόμος. Ἐνδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
2412. **Φαλτάις Κ.** Ὁ Ἅγιος Κοσμάς εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1929, 8ον, σελ. 24. Κρίσις: Ἑλληνικά 2 (1929) 475 - 76 (Κ. Ἀμαντος).
2413. **Hesseling D. C.** Charos rediens. BZ 30 (1929/30) 186 - 91. [Ἡμερ. 57/16-20]
2414. **Παντελίδης Χρῖστ. Γ.** Σημασιολογικά. Δρολύκος - δρολύκιν. BZ 30 (1929/30) 231 - 40.
2415. **Κ(υριακίδης) Σ. Π.** Παράδοσις. Ἐλευθερουδάκη Ἐγκ. Λεξ., τ. 10 (1930) σ. 444 [Μελέτη].
2416. **Μέγας Γ. Α.** Ἀνέκδοτον Κρητικὸν ποίημα περὶ τοῦ Κάτω Κόσμου. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 509 - 521. [Βλ. καὶ κατ. ἀρ. 2422]. Ἐνδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
2417. **Χατζῆς Ἀντ.** Μῦς ποντικός. Ἐπιστημ. Ἠχῶ 17 (1930) 33 - 35, 49 - 52. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λ. καλικάντζαρος. Κρίσις: BZ 31 (1931) 426 (P. Dölger). Glotta 22 (1934) 238 (P. Kretschmer).

2418. **Χιλιαδάκης Στέλ. Ε.** 'Η κάτω γῆς κι' ὁ Χάρος. Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθήναι 1930, 8ον, σελ. 133.
'Ο τίτλος οὗτος ἐπὶ τοῦ χρωματιστοῦ ἐξωφύλλου τοῦ βιβλίου. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς προμετωπίδος αὐτοῦ ὑπάρχει ἕτερος τίτλος: «*Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν κάτω γῆ καὶ τὸ Χάρο. Δημοτικὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα. (Συμβολὴ στὴ μελέτη τους). Τόμος πρῶτος. Ἀθήνα 1929*». Μεταξὺ ἄλλων ὁ συγγρ. ἐξετάζει τὰ περὶ τοῦ Ἀδου, Χάρωνος καὶ θανάτου κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα. Περὶ τοῦ Νεοελληνικοῦ Χάρου. Τὰ βασίλεια τῶν νεκρῶν. Ἡ κάτω γῆς στίς δημοτικὰς παραδόσεις κτλ.
Κρίσεις: Λαογρ 10 (1929/32) 603 - 605 (Σ. Π. Κυριακίδης/). Ν' Ἔστ τόμ. 9 (1931) 551 - 52 (Ν. Ἀνδριώτης/).
2419. **Γιαννόπουλος Ν.** Παραδόσεις, ἦθη καὶ ἔθιμα Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῶν μνημείων τέχνης. Θεσσ Χρον 2 (1931) 194 - 202.
2420. **Φ(ίλιππας) Σπ. Ν.** Βαριχνᾶς - Μώρα. Ἡ Γλῶσσα, ἔτ. 1 (1932) τευχ. 2, σ. 35 - 36.
2421. **Ω.** Παραδόσεις (Λαογρ.). Μεγ. Ἑβδ. Ἐργαζ. τόμ. 19 (1932) σ. 617.
2422. **Κριαρᾶς Μαν.** Παρατηρήσεις εἰς τὸ Κορινθίων ποίημα «Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη». BNJb 10 (1933/34) 390 - 400. [Βλ. καὶ ἀριθμ. ἀνωτ. 2416].
2423. **Megas G. A.** Die Sage von Danaos und den Danaiden. Hermes. Bd. 68, 1933, σ. 415 - 428 (= Δελτ. Λειτουργ. Μουσ. Ἐκπαιδ., ἔτ. 1935, φύλλ. Α' σ. 7 - 18). [Ἀνάτυπον, σ. 1 - 14].
2424. — Die Sage von Alkestis. Archiv für Religionswiss. τ. XXX, Leipzig, 1933, 1 - 33.
2425. **Πασχάλης Δημήτρ. Π.** Ἄνδρον λαογραφικά. Καλλιβρούσηδες. Λαογρ 11 (1934/37) 595 - 604.
Κρίσις: Ν' Ἔστ τόμ. 22 (1937) 1116 (Μ. Κριαρᾶς/).
2426. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Αἱ ἀσθένειαι εἰς τὰς παραδόσεις. Περιοδ. Κλινική, τευχ. 3, Σεπτέμβρ. 1935, σ. 110 - 111, καὶ τευχ. 6, Δεκέμβρ. 1935, σ. 199 - 201.
2427. **Καιροφύλας Κ.** Ὁ Ἰούδας ἦτο Κερκυραῖος; Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 2, σ. 2.
2428. **Δουκόπουλος Δημ.** Ὁ Μάρτης στὴ λαϊκὴ παράδοση. Ν. Γράμμ Α' (1935) φ. 1, σ. 3.
2429. : **Πρωτοπαπᾶς Θωμᾶς** (= Χατζηγαβριήλ Νίκος) Ἡ Ρῆαινα. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 647 - 50.
2430. **Φιλίππου Δοῦζος** Οἱ καλλικάντζαροι στὴν Κύπρο. Πάφος 1 (1935/36) ἀρ. 4, σ. 127 - 131.
2431. **Grégoire Henri** L'Amazone Maximô. Annuaire de l'Institut de Phi-

- lologie et d'Histoire Orientales et Slaves IV (1936). (Mélanges Franz Cumont). Bruxelles 1936, 8ον, σ. 723 - 30.
2432. **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Ἡ γέφυρα τῆς Ἀρτης. Ἀρχ Βυζ Μν Β' (1936) 195 - 99.
2433. **Βέης Νίκ. Ἀ. (Bees)** Ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ ἱστορημένου χρησμολογίου τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου (Codex Graecus, fol. 62=297) καὶ τοῦ θρύλου τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλεῖα». BNJb 13 (1937) 203 - 244, 244 α - 244 λστ'.
2434. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Ἡρωϊκοὶ καὶ θρησκευτικοὶ θρύλοι. Ν Ἐστ τόμ. 20 (1937), Χριστουγενν. τεῦχος, σ. 27 - 38.
2435. ***Βίος Στυλ.** Ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγάρι εἰς τὰς Χιακὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ Νησι 1 (1938) 169 - 171.
2436. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Ὁ προφήτης Ἡλίας. Ν Γράμμ 1938, φ. 86, σ. 11.
2437. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Κρητικαὶ παραδόσεις. Ἐπετ Ἐταιρ Κρητ Σπουδῶν 2 (1939) σ. 134 - 149, 597.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ Θ. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ. - ΛΟΓΟΠΑΙΓΝΙΑ. ΑΘΗΝΩΝ

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 121. 137. 143. 156. 158. 163. 164. 165. 171. 175. 179. 186. 192. 194. 195. 207. 208. 226. 227. 229. 235. 237. 250. 251. 259. 263. 274. 284. 286. 302. 305. 307. 317. 319. 320. 322. 323. 481. 1106.

2438. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἀσματα καὶ Αἰνίγματα [32]. Λαογρ 8 (1921/25) 109 - 152.
2439. **Λάμπρος Σπυρ.** Αἰνίγματα [69]. Ν Ἐλλ 17 (1923) 202 - 17.
Βυζαντινὰ αἰνίγματα ἐξ ἀγιοριτικῶν κωδίκων.
2440. **Παππανεοφύτου Ἀντών.** Μαντέματα [15]. Κυπρ Χρον 1 (1923) 211 - 14.
2441. Ἑκατὸ αἰνίγματα τῆς Λακεδαιμόνος. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 27, σ. 118 - 119. ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 30, σ. 154. ἀρ. 33, σ. 192.
2442. **Μαντζουράνης Κ. Ι.** Γλωσσοδέτης. [10]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 99. — Αἰνίγματα [38]. Αὐτόθι, σ. 156 - 58.
2443. Αἰνίγματα [2]. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925 - 26, σ. 67.
2444. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Αἰνίγματα (νιώματα) [4]. Προμ Πιρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 46 σ. 7.
2445. **Σούλης Χρ. Ι.** Ἡπειρωτικὰ αἰνίγματα. [236]. Ἡπειρ Χρον 1 (1926) 158 - 89, 313 - 29.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 236 - 37 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).

2446. **Φ(ιλίππου) Λ(οῖζος)** Κυπριακά αἰνίγματα [12]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 239-43.
2447. **Βενέτικος Ν.** Αἰνίγματα. Παροιμίες. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7 [αἰνίγμ. 3. παροιμ. 2].
2448. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Αἰνίγματα [13]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 57 σ. 7, ἀρ. 58 σ. 7.
2449. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Αἰνίγμα. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 2 (1927) 763-66. [Μελέτη].
2450. **Κ(υριακίδης) Σ. Π.** Αἰνίγμα. Ἐλευθερουδάκη, Ἐγκ. Λεξ. τ. 1 (1927) 550-51 [Μελέτη].
2451. **Πορτάλιος Μ.** Αἰνίγματα [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7.
2452. **Φραγάκης Α.** Αἰνίγματα [2]. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 56 σ. 7.
2453. Αἰνίγματα [137]. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 207-13.
Κρίσις: Λογογρ 10 (1929/32) 235 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2454. **Ἀθανασιάδης Εὐστάθ.** [Αἰνίγματα] Σύνταξ [15]. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 210-13.
Ἐρμην. σημειώσεις τοῦ Α. Α. Παπαδοπούλου σ. 213.
2455. **Ἀλεξιάδης Κωνστ. Γ.** Αἰνίγματα. Τυπολόγιος [30]. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 207-208.
2456. **Κανδηλάπτης Γεώργ.** [Αἰνίγματα] Χαλδίας [23]. Ἄρχ Πόντ 1 (1928) 208-209.
2457. **Κουρτίδης Κωνστ.** Γλωσσοδέτες, εὐχὲς καὶ κατάρες Ἀδριανουπόλεως. Θορακ 1 (1928) 460-61.
Γλωσσοδ. 4, εὐχ. καὶ κατ. 47.
2458. **Λιουνδάκι Μαρία** Ἀννιώματα λαϊκὰ [45]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1928) ἀρ. 2 σ. 22, ἀρ. 3 σ. 40, ἀρ. 4 σ. 51, ἀρ. 5 σ. 68.
2459. **Βάμβουκα (δνίς)** Νιώματα [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 105 σ. 7.
2460. **Γαγάνη (δνίς)** Νιώματα [3]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 105 σ. 7.
2461. **Γουγούσης Χ.** Αἰνίγματα [17]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 5 (1929) σ. 244.
2462. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παιγνίδι λγεβρικό. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 117 σ. 7, ἀρ. 118 σ. 7.—Αἰνίγμα (νιῶμα). Αὐτόθι, ἀρ. 118, σ. 7.
2463. — Γλωσσοδέτες [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 106 σ. 7.
2464. **Δεληγιάννης Β. Ν.** [Παρατηρήσεις εἰς αἰνίγμα τῆς συλλογῆς Κ. Παπαϊωαννίδου. Θορακ 2 (1929) 174]. Θορακ 2 (1929) 484-85.
2465. **Δελεδάκη (δνίς)** Νιώματα [11]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 105 σ. 7 ἀρ. 106 σ. 7.
2466. **Μανούσακα (δνίς)** Νιώματα [8]. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 106 σ. 7.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

2467. **Σκλαβάκης Ίω.** Νιώματα [5]. Προμ Πυρφ έτ. Ε' (1929) άρ. 107 σ. 7.
2468. **Δασκαλάκης Ε.** Αινίγματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 136 σ. 7.
2469. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Αινίγματα (Άξου) [3]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 141 σ. 7. — Αινίγματα [3]. Αιτιόθι, άρ. 143 σ. 7.
2470. **Δαφνομίλης Ν.** Αινίγματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 124 σ. 7, άρ. 125 σ. 7.
2471. **Δρουλίσκος Γ.** Αινίγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 143 σ. 7.
2472. **Ζυμβραγουδάκη Μ.** Λαϊκά προβλήματα. [2]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 130 σ. 7.
2473. **Καλαϊτζάκη Ειρήνη** Νιώματα [5]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 127 σ. 7.
2474. **Κορνάρου Έλευθερία Ν.** Νιώματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 125 σ. 7.
2475. **(Κουφάκη δνίς)** Αινίγματα [10]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 123 σ. 7, άρ. 124 σ. 7.
2476. **Διαντωνάκη Πόπη Ί.** Αινίγματα [14]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 140 σ. 7, άρ. 141 σ. 7.
2477. **Μαθητική Κοινότης Άμουρελών** Αινίγματα [10]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 131 σ. 7.
2478. **Μαθητική Κοινότης Ροδακίων** Αινίγματα [31]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 130 σ. 7, άρ. 131 σ. 7.
2479. **Περάκης Ίωάνν.** Αινίγματα [9]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 141 σ. 7, άρ. 142 σ. 7.
2480. **Πολιτιανού Άργυρώ** Λαϊκά προβλήματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 126 σ. 7.
2481. **Σκυβαλάκης Κ.** Νιώματα [10]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 127 σ. 7.
2482. **Χατζιδάκης Δεων. Ά.** Νιώματα [8]. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 125 σ. 7.
2483. **Βασιλακάκης Έλενθ.** Παρατσάφала [4]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 153 σ. 7, άρ. 154 σ. 7.
2484. **Καραϊσάς Στράτος** Μακεδονική λαογραφία [15]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 146 σ. 7, άρ. 147 σ. 7.
2485. **Κατιμάκης Κωνστ.** Αινίγματα [2]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 154 σ. 7.
2486. **Δάσκαρης Ν.** Λογοπαίγνιον. Μεγ. Έλλ. Έγκυκλ. τόμ. 10 (1931) 204 - 205.
2487. **Μακρυποδάκη Βασιλική** Παρατσάφала [4]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 145 σ. 7, άρ. 146 σ. 7.
2488. **Μαθητ. Κοινότης Άλωνών** Νιώματα [1]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 150 σ. 7.

2489. *Μαθητ. Κοινότης Ροδακίνου* Αινίγματα [5]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 146 σ. 7.
2490. *Νικολούδης Κ.* Αινίγματα [28]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 154 σ. 7, άρ. 155 σ. 7.
2491. *Παντελιδάκης Β.* Μαντέματα [6]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 148 σ. 7.
2492. *Παπαδάκης Ν.* Παραστάφαλα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 149 σ. 7.
2493. Αινίγμα [1]. ΗΔΜ έτ. 1932, σ. 150. Αινίγματα [3]. Αὐτόθι, σ. 181.
2494. *Δαφέρμος Γ. Φ.* Αινίγματα [6]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 172 σ. 7.
2495. *Ραϊλάκης Νικ. Γ.* Αινίγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Ζ' (1931) άρ. 149 σ. 7.
2496. *Εὐαγγελίδης Τρύφων Ε.* Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Γερασίμου τοῦ Σπαρταλιώτου Αινίγματα. Ἐκκλησιαστικός Φάρος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τόμ. ΛΑ' (Ἀναμνηστικός τόμος (1908/32) 1932, σ. 281 - 98. [Αινίγματα λόγια 14].
2497. *Λουκόπουλος Δημ.* Αινίγματα ἀπὸ τὴν Ἀργιθέα [105]. Θεσσ Χρον 3 (1932) 130 - 40.
2498. *Μαθητικὴ Κοινότης Κυπαρίσσου Κυθωνίας* Αινίγματα [7]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 184 σ. 7.
2499. *Μαγούσου Οὐρανία* Αινίγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 190 σ. 7.
2500. *Πασπαράκης Γεώργ. Εμμ.* Αινίγματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 170 σ. 7.
2501. *Σουλτάτου Βιργινία* Αινίγματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 179 σ. 7.
2502. *Σταματάκη Ἀντιόπη* Αινίγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Η' (1932) άρ. 183 σ. 7.
2503. *Ἀλοῦζος Στέλ.* Αινίγματα [15]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) άρ. φ. 4, σ. 9.
2504. *Λεοντῆς Ἰωάνν.* Αινίγματα [6]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) άρ. φ. 10, σ. 7.
2505. *Δημ. Σχολεῖον Θ' Ἡρακλείου* Αινίγματα [12]. Τὸ Φῶς, χρόν. Ε' (1932/33) άρ. 14 σ. 8.
2506. *Βεργαδάκη Μαρία* Νιώματα [16]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 208, σ. 7. άρ. 209 σ. 7.
2507. *Εὐαγγελίδης Τρύφ. Ε.* Τὰ αινίγματα τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίμου Α'. Ἐκκλησιαστικός Φάρος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τόμ. ΛΒ' (1933) 141 - 143. [Αινίγμ. λόγια 5].
2508. *Παπαδιοῦ Μαρία* Νιώματα [15]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 215 σ. 7.
2509. *Πιτσούλης Βασίλ. Κ.* Αινίγματα [2]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 203 σ. 7.
2510. *Στρατήγης Μιχ.* Αινίγματα [7]. Προμ Πυρφ έτ. Θ' (1933) άρ. 202 σ. 7.
2511. *Βαϊλάκης Εὐσ.* Νοιώματα - μαντέματα [4]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 233 σ. 7.
2512. *Δαμαβολίτης Δημοκρ.* Αινίγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 226 σ. 7.

2513. *Δαφέριμος Γεώργ. Φ.* Νιῶμα - γνωμικό. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 217 σ. 7.
2514. ——— Καθαρογλωσσίδα [λογοπαίγνια]. [1]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 217 σ. 7.
2515. *Δροσάκι Παρασκευή* Αίνιγματα [2]. Προμ Προμ έτ. Ι' (1934) άρ. 239 σ. 7.
2516. *Καλλιγιάννη Φλουρη* Αίνιγματα [10]. Προμ Πυρφ. έτ. Ι' (1934) άρ. 239 σ. 7, άρ. 240 σ. 7.
2517. *Καυλάκης Μάρκ.* Αίνιγμα. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 240 σ. 7.
2518. *Μανουρά 'Αγάπη* Αίνιγματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 218 σ. 7.
2519. *Παγωμένος Κωνστ.* Καθαρογλωσσίδα [λογοπαίγνια]. [2]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 220 σ. 7.
2520. *Παντελιδάκης Παύλ. Κ.* [Νοιώματα - Μαντέματα] [8]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 223 σ. 7.
2521. *Σουλτάτου Μαρία* Αίνιγματα [5]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 218 σ. 7.
2522. *Δημοτικόν Σχολείον 'Ανωγειών* Νοιώματα [20]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 232 σ. 7.
2523. *Δημοτικόν Σχολείον Καμαριώτη* Νοιώματα [14]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 235 σ. 7.
2524. *Φαειτσκάκη Μαρία* Νοιώματα - Μαντέματα [3]. Προμ Πυρφ έτ. Ι' (1934) άρ. 223 σ. 7.
2525. *Χατζηϊωάννου Κ. Π.* Κυπριακά τραγούδια. — Αίνιγματα [29]. Κυπρ Χρον 10 (1934) τεύχ. Β', σ. 9 - 16 (89 - 96).
2526. *'Αμάραντος Μιχ.* Κυπριακά αίνιγματα [16]. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 697 - 98.
2527. *Δημοτ. Σχολείον Σκορδύλλω* Αίνιγματα [7]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 255 σ. 7.
2528. *Κουτσουδάκης Νικ.* [Αίνιγματα 7]. Προμ Πυρφ έτ. ΙΑ' (1935) άρ. 241 σ. 7.
2529. *Καρφής Χρῆστ.* Αίνιγματα. ('Αγ. Μάμα Μυλοποτάμου Κρήτης) [4]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 80.
2530. *Μαυρουδής Γρηγ.* Αίνιγματα. ('Αγιος Μάμας Μυλοποτάμου Κρήτης) [5]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 59 - 60.
2531. *Μιχαλογιαννάκης 'Ιωάνν.* Αίνιγματα ('Αγ. Μάμα Μυλοποτάμου Κρήτης). [4]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) 81.
2532. *Πανταλός Νικ.* Αίνιγματα ('Αγιος Μάμας Μυλοποτάμου Κρήτης). [5]. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 59.
2533. *Παπαδόπουλος 'Αβραάμ* Ποντιακός γλωσσοδέτης. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 12, σ. 32.

2534. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Ἕνα αἰνίγμα. Πάφος 2 (1936/37) ἀρ. 9, σ. 297.
 2535. **Φωκᾶς Γ.** Αἰνίγματα Σουρμένων [15]. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 1 σ. 28.
 2536. **Κυριαξῆς Ν. Γ.** Αἰνίγματα [18]. Κυπρ Χρον 13 (1937) 238 - 40.
 2537. Αἰνίγματα [5]. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 392.
 2538. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Γλωσσοδέτης. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 21, σ. 388.
 2539. **Πασχάλης Δημήτρ. Π.** Δημώδη αἰνίγματα τῆς νήσου Ἀνδρου. [82]. Ἐκδοσις τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Συλλόγου Ἀνδρίων «Ἡ Ἀνδρος». 1938, 8ον, σελ. 8.

ι'. Εὐχαί — χαιρετισμοὶ — κατάραι — ὅρκοι — βλασφημίαι.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 134. 135. 137. 140. 143. 144. 152. 153. 158. 165. 171. 186. 193. 194. 195. 196. 198. 207. 208. 216. 227. 234. 237. 239. 246. 259. 264. 269. - 271. 272. 279. 291. 294. 302. 305. 317. 319. 321. 323. 684. 1356. 2090. 2148.

2540. Ὑβρεις, ἀραὶ, ἀπειλαί. Μαλεβὸς ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6 σ. 8. ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 9 σ. 6, ἀρ. 11 σ. 5, ἀρ. 12 σ. 4, ἀρ. 13 σ. 4, ἀρ. 15 σ. 6, ἀρ. 16 σ. 10.
 2541. **Κουκουλῆς Φ.** Μία Οἰνουνητική κατάρα. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 14 σ. 4.
 2542. **Δεφνερ Μιχ.** Χαιρετισμοί, εὐχαί, κατάραι, ὅρκοι καὶ ᾄσματα τῶν Τσακωνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1922, σχ. 8ον, σελ. 16.
 Χαιρετ. 28, εὐχαί 69, κατ. 124, ὅρκοι 21, ᾄσματα 2.
 2543. **Σ(γουρίτσας) Ἀ. Γ.** Εὐχαί, χαιρετισμοὶ καὶ ὅρκοι τῶν Βασσαραίων. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 35 σ. 215 - 16. ἀρ. 36 σ. 229, ἀρ. 37 σ. 241.
 Εὐχαί 120, χαιρετ. 23, ὅρκοι 30, βλασφημ. 2.
 2544. **Χρ. Ν.** Τσιτζινιώτικο ὕβρεολόγιο. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 38 σ. 256.
 2545. **Παπαδάκης Ν. Κ.** Τὸ ἱστορικὸν μιᾶς βλασφημίας. Ἀποθαμένοι καὶ ἀπομεινάροι. Ραδάμανθυς, τόμ. 10 (1925) τευχ. 11, σ. 8.
 2546. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Οἱ ποῦλοι - στοῦ Μπαρμπαργιάμου τῇ συκιά. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26 σ. 7.
 2547. **Καψάλης Γ.** Ἀρά. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 5 (1928) 279.
 2548. **Κουρτίδης Κωνστ.** Γλωσσοδέτες, εὐχῆς καὶ κατάρες Ἀδριανουπόλεως. [47]. Θρακ. 1 (1928) 460 - 61.
 2549. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Φοβέρα. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 102 σ. 7.
 2550. **Κακριδῆς Ι.** Ἀραὶ. Μυθολογικὴ μελέτη. Ἐν Ἀθήναις 1929, 8ον, σελ. 171.
 Ἡ μελέτη ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὰς ἀρχαίας ἀράς.
 2551. **Φαλατῆς Κ.** Καὶ σμιτζῆς στὴν Πόλι. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1929) φ. 169, σ. 71.
 2552. **Ω.** Εὐχή. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 11 (1929) 834.

2553. * *Λιβαθινόπουλος Ριχ.* Αἱ βλασφημίαι τῶν Κεφαλλήνων. Ἡ Ἠχώ τῆς Κεφαλληνίας, ἔτ. Γ' (1930) ἀρ. 28 σ. 9 - 10.
2554. *Κυριαξῆς Ν. Γ.* Κατάρες. [133]. Κυπρ Χρον 8 (1931) 314 - 17.
2555. *Βαμβακίδης Γιορδάν.* Λαογραφικά τῆς Οἰνός τοῦ Πόντου. Μοῦσαι ἔτ. 40 (1932) ἀρ. 903 σ. 1 - 2. ἔτ. 41 (1933) ἀρ. 904 σ. 2 - 3.
Ἄραϊ 30 μετὰ ἐρμην. σημειώσεων.
2556. *Π(απακωνσταντίνου) Θ.* Ὅρκος. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 19 (1932) σ. 71.
2557. *Δαφέρμος Γ. Φ.* [Εὐχαί]. Ἡ κλωσσοῦ, εὐκὴ στὸ φαί. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 217 σ. 7.
2558. *Παπαχριστοδούλου Πολ.* III. Εὐχές, ὄρκοι, κατάρες τῶν Σαρανταεκκλησιῶν Θράκης. Ἀρχ Θε Θησ 1 (1934/35) 71 - 72.
Εὐχαί 28, ὄρκοι 6, κατ. 89.
2559. *Ζωηροῦ Πασά Νοεμῆ Α.* Κατάραι Κερκυραϊκαί [13]. Λαογρ 11 (1934/37) 656.
2560. *Μαχαιριώτης Γρηγ.* Κατάραι Καπούσακ [156]. Λαογρ 11 (1934/37) 263-67.
2561. *Παπαδόπουλος Α. Α.* Περί τῆς λέξεως κάταρα. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 205 - 208.
2562. *Κανδηλάκης Γ. Θ.* Ἀφορισμὸν Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 2, σ. 24 - 25.
2563. *Μελανοφρύδης Π. Η.* Ὁ χωριεὺς παρὰ τοῖς Ποντίοις. Ποντ Φύλλ Α, (1936/37) φ. 6, σ. 8 - 9.
2564. *Ζευγώλη Διαλεχτῆ* Καὶ πάλιν ἡ «κάταρα». Ν Ἐστ τόμ. 21 (1937) 706.
2565. *Κροκιάτης Δῆμ.* Ἡ λέξι κάταρα. Ν Ἐστ τόμ. 21 (1937) 380.
2566. *Μάνεσης Σταῦρ.* Κάταρα. Ν Ἐστ τόμ. 21 (1937) 463.
2567. *Τζάρτζανος Ἀχιλλ.* «Κάταρα» καὶ «κάταρα». Ν Ἐστ τόμ. 21 (1937) 463.
2568. Σαμιακαὶ κατάραι [4]. Σαμ Ἡμ ἔτ. 1939, σ. 69.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ια'. Γλῶσσα.

1. Συνθηματικά γλῶσσα.

Ὄνόματα: κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κτλ.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 147. 152. 157. 165. 172. 191. 207. 213. 224. 227.
233. 251. 253. 263. 277. 278. 289. 290. 308. 311. 316. 317. 319. 323.

2569. *Χατζιδάκης Γεώργ.* Περί τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ πατρωνυμικῶν εἰς - ἄτος ΕΕΠΑ Θ' (1913) 1 - 10 (= Γλῶσσ Ἐρ σ. 303 - 10, 344).

2570. *Buturas Ath.* Neugriechische Spottnamen und Schimpfwörter. Zeitschr. d. Ver. f. Volkskunde 24 (1914) 162 - 75.
Κρίσις: Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale, τόμ. 9 (1922) 109 - 117 (*V. Bogrea*).
2571. *Σταμνόπουλος Ι.* Ὀνοματολογικά. Λαογρ 6 (1917/18) 425 - 51.
2572. *Ξανθουδίδης Στ.* Περί οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων ἐν Κρήτῃ. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 205.
2573. *Βογιατζίδης Ι. Κ.* Περί τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν ἀρτοποιῶν Ζαγορίου. Λαογρ 8 (1921/25) 153 - 58.
2574. Παρατσούκλια Βασσαράων. Μαλεβός ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 8 σ. 12.
2575. *Δορεντζᾶτος Παναγ.* Τὰ παρατσούκλια. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 111 - 17.
2576. : *Θέρος Ἁγίς* Βαφτιστικά ὀνόματα Βασσαρά - Βερροίων. Μαλεβός ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 26 σ. 107 - 108.
2577. *Ἀγαγνωστόπουλος Γεώργ.* Περί τῶν Νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν. Λαογρ 7 (1923) 121 - 26.
2578. *Hardie (Mrs Hasluck) Margaret M.* The Significance of Greek Personal Names. Folk Lore, XXXIV (1923) 49 - 54, 249 - 51.
2579. *Καϊκουλές Φαίδ.* Περί τῶν καταλήξεων -ας -βουχ -ατος. Λ' Ἀρχ 6 (1923) 237 - 70.
Δημοσ. τὰ ἐκ Μάνης οἰκογεν. ἐπίθετα εἰς -ας (σ. 237 - 61) καὶ τὰ Σιφναιῶς, Μηλαιῶς, Καλυμναιῶς καὶ τὰ ὅμοια (σ. 266 - 70).
2580. *Δορεντζᾶτος Π.* Συμβολὴ εἰς τὰ Νεοελληνικά παρωνύμια. Λ' Ἀρχ 6 (1923) 40 - 71.
2581. *Ξανθουδίδης Στέφ.* Οἰκογενειακά τινα ἐπώνυμα ἐκ Κρήτης. Λαογρ 7 (1923) 369 - 84.
2582. — Οἰκογενειακά ἐπώνυμα Κρητῶν προελθόντα ἐκ ποιμενικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν ὄρων. Λ' Ἀρχ 6 (1923) 326 - 50.
2583. *Σάρρος Δημ. Μ.* Περί τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν. Λαογρ 7 (1923) 521 - 42.
2584. *Σιγάλας Α.* Συρίων βαπτιστικά - παρωνύμια - ἐπωνύμια. Λ' Ἀρχ 6 (1923) 160 - 209.
2585. *Συκουτρῆς Ι. Ἀντιφῶν Γ.* Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ πρώτου διαγωνίσματος τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν». Κυπρ Χρον Α' (1923) 214 - 22.
2586. *Τριανταφυλλίδης Μανόλ.* Τὰ «ντόρικα» τῆς Εὐδυτανίας. Συμβολὴ στὰ Ἑλληνικά «μαστόρικα». Λαογρ 7 (1923) 243 - 58.

2587. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Κύπαρις - Γύπαρις. ΕΕΠΑ ΙΗ' (1923) 2-3 (= Γλωσσ. Ἔρ 443-44).
2588. **Κουφός Δημ. Ν.** Τὰ παρὰ τσουκλίου. Μαλεβός ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 33 σ. 194-95, ἀρ. 37 σ. 241-42.
2589. **Triandaphyllidis Μ.** Eine zigeuner-griechische Geheimsprache. Zeitschr. für vergleich. Sprachforsch. 52 (1924) 1-42.
2590. **Φίλεργος δ** Τὰ παρανόμια. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1924, σ. 159-61.
2591. **Ζώης Α.** Ἡ οἰκογένεια Ραζῆ ἐν Ζακύνθῳ. Αἱ Μοῦσαι, ἔτ. 33 (1925) ἀρ. 772.
2592. **Χατζής Ἀντ.** Ἀθηναϊκά οἰκογενειακά ὀνόματα. Ν Ἑλλ 19 (1925) 318-26. Κρίσις: Revue des étud. grecq. 39 (1926) 199 (H. Pernot).
2593. **Μαντᾶς Γ. Ἰ.** Τὰ παρανόμια. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 89.
2594. **Ἀννίνος Μπάμπης** Νεοελληνικά ὀνόματα. Κυριακή ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 5, σ. 1-2.
2595. **Hadzidakis G. Ν.** Τσάκωνες. ΒΖ 27 (1927) 321-24.
2596. **Μενάρδος Σίμ.** Περὶ τῶν τοπικῶν ἐπωνυμιῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. — Τοπικά Τήνων καὶ Κεφαλληνίας. Ἐπ Βουρ Σπ 4 (1927) 332-41.
2597. **Ἀμαντος Κ.** Περὶ τοῦ ὀνόματος *Καντακουζηνός*. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 198
2598. — Γλωσσικά. ΒΖ 28 (1928) 14-24.
Ἐν σ. 14-17 περὶ τῶν ὀνομάτων: Καντακουζηνός - Κατασάμββας. Πρινοκοκκάς.
2599. **Ἀννίνος Μπάμπης** Μόμοιλα. Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς λέξεως. ΗΜΕ ἔτ. 1928, σ. 324-28.
2600. **Σιδερίδης Ε.** Ἡ Ἡπειρώτις οἰκογένεια Ρερέ. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 160-68.
2601. **Σούλης Χρ. Ι.** Τὰ «μπουκουραΐκια» τῶν Τζουμέρκων ἤτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν Σχωρετσάνων τῶν Τζουμέρκων. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 310-20.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 239 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2602. **Ἀ(μαντος) Κ.** Πόθεν τὸ ὄνομα Βουτουμίτης. Ἑλληνικά 2 (1929) 439-41.
2603. — Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικά ὀνόματα γυναικῶν. ΗΜΕ ἔτ. 1929, σ. 117-19.
2604. — Πόθεν τὸ ὄνομα Ταρχανιώτης. Ἑλληνικά 2 (1929) 435-36.
2605. **Σούλης Χρῆστος Ι.** Τὰ «Ρόμκα» τῆς Ἡπείρου ἤτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν γύφτων τῆς Ἡπείρου. Ἡπειρ Χρον 4 (1929) 146-56.
2606. *** Σιγάλας Α.** Die venezianisch-italienischen Personen- und Familiennamen auf der Insel Syros. Deuxième Congrès Internat. d'étud. by-

- zant., Βελιγράδιον 1929, σ. 162 κέ.[Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Συριῶν βαπτιστικά - παρωνύμια - ἐπωνύμια (ξένα ὀνόματα). Λ' Ἀρχ 6 (1923) 193-208].
2607. **Σταμνόπουλος Ι.** Βόλτες ὀνοματολογικῆς. Ἀθήνα 1929, 8ον, σελ. 328.
Κρίσις: Glotta 20 (1932) 241.
2608. **Στεφανίδης Μιχ. Κ.** Δημῶδη φυσιογνωστικά. Λαογρ 9 (1926/28) 441-49.
10 (1929/32) 197-208.
2609. — [Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἐπιστ. Ἑταιρείᾳ] «περὶ ἐπωνυμίων». Ἀθηνᾶ 41 (1929) 261.
2610. **Χατζῆς Ἀντ.** Πόθεν τὸ ἔθνικόν Σκιπετάρ (Schkipētár). ΠΑΑ 4 (1929) 102-108.
Κρίσις: Le Flambeau 12 (1929) 2, σ. 329-31 (*H. Grégoire*). Byzantion 4 (1927/28) 746-48 (*Henri Grégoire*). BZ 31 (1931) 113 (*F. Dölger*). Le Messager d'Athènes, 16 Janvier 1931 (*G. L. A(rvanitakis)*). Indogerman. Jahrbuch 15 (1931) VII σ. 125 (*N. Joki*). Glotta 20 (1932) 243 (*P. Kretschmer*).
2611. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Μακεδόνες, Μακεδονία καὶ Μακεδνός. Μακεδονικὸς Ἀγὼν 1 (1929) σ. 9.
2612. **Ἀμαντος Κ.** Ραδηνός. Ἑλληνικά 3 (1930) 538-39. — Κυριώτης. Αὐτόθι, σ. 539.
2613. **Ἀ(μάντος) Κ.** Ἰασίτης - Διασίτης. Ἑλληνικά 3 (1930) 208-209.
2614. **Ζακυνθινός Διον.** Καντακουζηνός. Κατακουζηνός. Ἑλληνικά 3 (1930) 545-46. [Μετὰ σημειώσεως τοῦ Κ. Ἀ(μάντος)].
2615. **Laurent V.** Ἰασίτης - Διασίτης. Ἑλληνικά 3 (1930) 529-31. [Μετὰ σημειώσεως τοῦ Κ. Ἀ(μάντος)].
2616. **Παπαχαρίσης Ἀθαν. Χ.** Τὰ Σώπικα ἢ ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν βαγενάδων τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἠπειρ Χρον 5 (1930) 265-70. — Προσθήκη εἰς τὰ Σώπικα. Αὐτόθι, 7 (1932) 213-15.
2617. — Τὰ Σώπικα. Ἡ Βόρειος Ἠπειρος, τεύχ. 12, σ. 22-23, τεύχ. 13-14, σ. 27-28.
2618. **Σούλης Χρῆστ. Ι.** Τὰ κουδαρίτικα τῶν Χουλιαροχωρίων τῆς Ἠπείρου, ἥτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν κτιστῶν τῶν Χουλιαροχωρίων τῆς Ἠπείρου. Ἠπειρ Χρον 5 (1930) 161-68.
2619. — Ἀπάντησις [εἰς V. Papacostea, Συνθηματικὸν λεξιλόγιον τοῦ κ. Χρίστου Ι. Σούλη. Κρίσις ἐν Revista Macedonoromâna 2 (1930), σ. 36-47]. Ἠπειρ Χρον 6 (1931) 164-69.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 546 (*Σ. Π. Κυριακίδης*).
2620. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Μεσαιωνικὰ ἐπώνυμα γυναικῶν εἰς — πολλοὺς ἐν Πόντῳ. Ἀθηνᾶ 43 (1931) 211-12.

2621. **Sigalas Antonio** I nomi e cognomi Veneto - Italiani nell'isola di Sira. SBN 3 (1931) 195 - 200. [Πρβλ. καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2606 ἄρθρον τῆς παρούσης Βιβλιογραφίας].
2622. **Φουρίκης Π. Α.** Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Ἀρβανίτης. Ἀθηνᾶ 43 (1931) 3 - 37. Κρίσις: Ἑλληνικά 4 (1931) 266 - 67 (Κ. Ἀμαντος).
2623. **Ἀμπατζόγλου Ἀλέξ.** Λεξιλόγιον τῆς Θράκης. Ντουλγκέρικα. Α'. Σοφιδιώτικα. Θρακ 3 (1932) 333 - 34.
2624. Λεξιλόγια τῆς Θράκης. Ντουλγκέρικα. Β'. Αἰνίτικα. Θρακ 3 (1932) 334.
2625. **Ζαγανιάρης Δημ. Ν.** Τὰ ξηρόφυτα τῆς Ἀττικῆς. Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἐν Ἀθήναις 1932, 8ον, σελ. 45.—Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν τῆς Μάνης. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Γεωργικοῦ Δελτίου» 1933, Ἀθῆναι 1933, 8ον, σελ. 23.—Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν τῆς Λαυρεωτικῆς. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Γεωργικοῦ Δελτίου» 1934, Ἀθῆναι 1934, 8ον, σελ. 12.—Ἡ χλωρίς τῆς Μάνης. Ἐν Ἀθήναις 1934, 8ον, σελ. 66.—Κοινὰ φυτὰ τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ 100 εἰκόνων. Ἐν Ἀθήναις 1934, 8ον, σελ. 192. Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 730 (2. Κ. Καραϊσκάκης).
2626. **Καραῖς Μανόλης** Συμβολὴ εἰς τὰ Νεοελληνικά παρωνύμια. Ἀθηνᾶ 44 (1932) 171 - 83.
2627. **Παπαδημητρίου Κωνστ. Ι.** Πόθεν τὸ ἐπώνυμον «Καραϊσκάκης» τοῦ στρατάρχου Γεωργίου Καραϊσκάκη; Θρακ Χρον 3 (1932) 192.
2628. **Παρχαριδης Α. Ι.** Κατοικίδια ζῶα καὶ ὀνόματα αὐτῶν ἐν Πόντῳ. Λαογρ 10 (1929/32) 577 - 78.
2629. **Φουρίκης Π.** Περὶ συστάσεως Ἀρχείου κυρίων ἐθνικῶν καὶ τοπικῶν ὀνομάτων καὶ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ Ἀρβανίτης. Actes du IIIème Congrès Internat. d'étud. Byzant., Athènes 1932, σ. 120 - 23.
2630. **Χατζιδάκης Γ. Ν.** Καὶ πάλιν περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιθέτων. Ἐπιστημολόγος 1 (1932) 169.
2631. **Δέφνερ Μιχ.** Ἡ χλωρίς τῆς Τσακωνιάς. (Βασιλικὴ Γεωργικὴ Ἑταιρεία. Γεωπονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 2), [Ἀθῆναι, ἄ. ἔ.] 8ον, σελ. 32. Ἐνδιαφέρον δημοσίευμα ὡς πρὸς τὰ δημ. ὀνόμ. τῶν φυτῶν.
2632. **(Παπασταύρου Χρ. Β.)** Τ' Ἀλειφιάτικα, τὰ Σώπικα καὶ τὰ Μουτζούρικα. Συνθηματικά γλωσσάρια Ἑπειρωτῶν τεχνιτῶν. Ἄνευ τόπ. κ. χρ. ἐκδ., 8ον, σελ. 34.
2633. **Κουρμούλης Γεώργ. Ι.** Κρητικά παρωνύμια. Κρητ Μελ 1 (1933) 153 - 57.
2634. **Παπαγεωργίου Γεώργ. Ι.** Τὰ Μπουκουρέϊκα τῶν Σχωρετσάνων. ΤΑΝ ἔτ 1933, τευχ. 4, σ. 4 - 9.

2635. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Κατάλογος ἀπὸ ὀνόματα καὶ προσηγορικά, πὺν βρίζονται στίς «Θρακικὲς Ἡθογραφίαις» μου καὶ μερικὰ γλωσσικὰ συμπεράσματα. Θρακ 4 (1933) 319 - 23.
2636. **Ροδόινος Ν.** Κουλιανάδικα (ἤτοι συνθηματικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα Ὁρτάκιοι Ἀδριανουπόλεως). Θρακ 4 (1933) 295 - 301.
2637. **Δαμβέργης Ἰω. Μ.** Τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα. Ἔργασία 5 (1934) τευχ. 246, σ. 1196 - 1197.
2638. **Ζῶης Δεων. Χ.** Οἰκογένεια Πελεκάση· Α' Ζακύνθου. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 227 - 30.
2639. **Οἰκονομόπουλος Ν. Β.** [Οἰκογένεια Πελεκάση]· Β' Ἀλαγονίας. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 231 - 35.
2640. **Πασχάλης Δημ. Π.** Οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὰς Κυκλάδας. ΗΜΕ ἔτ. 1934, σ. 263 - 82.
Δημοσ. καὶ ὀνόμ. βαπτ. καὶ ἐπώνυμα.
2641. **Pernot Hubert** Introduction à l'étude du dialecte Tsakonien. (Collection de l'Institut Néo-Hellénique de l'Université de Paris. Tome II), Paris 1934, 8ον, σελ. 550.
Κοιτίαι: Παργ. 11 (1934/37) 284 - 96 (Σ. Π. Κιτσακίδης).
2642. **Χαραλάμπους Χρ.** Ἡ Μονὴ Μοναστὴ καὶ Κανακαρικῆς. Ἡ παραγωγή τῆς ἐπωνυμίας των. Κυπρ Χρον 10 (1934) 309 - 11.
2643. Γνωρίσματα τῶν Αἰνίων γυναικῶν. Αἶνος 1885. Ἀρχ Θρ Θεσ 1 (1934/35) 32.
Παρωνύμια.
2644. **Δεληγιάννης Β.** Γλωσσάριο τοῦ Δογὰν - κιόϊ - Μαλγάρων. Ἀρχ Θρ Θεσ 1 (1934/35) 143 - 46.
Γλῶσσα γεωργίας, ὑφαντικῆς, κλπ.
2645. **Μανασείδης (Συμ.)** Λαογραφικὰ καὶ γλωσσικά. Συλλογὴ κυρίων ὀνομάτων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἀρχ Θρ Θεσ 1 (1934/35) 218 - 24.
2646. **Ἀμαντος Κ.** Πόθεν τὸ ὄνομα Μανιάκης. Ἑλληνικά 8 (1935) 246.
2647. ——— Κυριώτης - Κυριώτισσα. Ἑλληνικά 9 (1936) 206.
2648. **Κυταριόλος Νικόλ.** Ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ὀνομάτων (βαπτιστικῶν, ἐπωνύμων, παρωνύμων) τῶν Κείων ὡς στοιχεῖον ἱστορικόν. Ἐπ Κυκλ Πολ 1 (1935) 101 - 102.
2649. **Οἰκονομίδης Δημοσθ. Η.** Ἐπώνυμα Ποντιακά. Ἀρχ Πόντ 6 (1935) 206-27.
2650. **Πασχάλης Δημ. Π.** Μητρωνυμικά τῆς νήσου Ἀνδρου. Ἐπ Κυκλ Πολ 1 (1935) 8 - 12.

2651. *Σιδέρης Κώστ.* Λαζοί. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 36, σ. 15.
2652. Συνθηματικά λέξεις Αΐνου - Κεσσάνης. Ἀρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 96.
2653. *Κατσουρὸς Ι. Β.* Τὰ Νεοελληνικά οικογενειακά ἐπώνυμα ἐν σχέσει μὲ τὰ Κυπριακά. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 137 - 43.
2654. *Χατζῆς Ἀντ.* Ἑλλη - Ἑλλάς - Ἑλλην. ΕΕΠΑ ἔτ. 1935/36, σ. 128 - 61. [1937].
Κρίσεις: Philolog. Wochenschr. 58 (1938) 497 (*G. Soyter*).
2655. *Κακριδῆς Ἰωάνν. Θ.* Νεοελληνικά πάρεργα. ΗΜΕ ἔτ. 1936, σ. 347 - 51.
Ἐν σ. 347 - 49 δημοσ. γυναικωνυμικά ἐκ τῆς βορ. Πελοποννήσου.
2656. *Πασιτιάδης Θ. Ν.* Ἑλεγχος ἐπωνύμων τινῶν εἰς τὰ «Ἐπώνυμα Ποντιακά» τοῦ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδου. Ποντ Φύλλ. Α' (1936/37) φ. 12, σ. 12 - 13.
2657. *Βαγενᾶς Θάνος* Ἡ κατάληξη - άκης στὰ ἐπώνυμα τῶν Ἀγιοπετριτῶν. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) 80.
2658. *Κοσμίτης* Τὰ γεωργατζαίικα τοῦ Κασσιᾶ. Κυν Ἐπιθ 1 (1936/38) 13 - 14.
2659. *Οἰκονομίδης Δημ. Β.* Μερικὲς συμπληρωματικὲς παρατηρήσεις σὲ μιὰ παλαιὰ συλλογὴ Ναξιακῶν λέξεων. Φῶς Παροναξίας, φ. 23, Ἀθῆναι, Ἰούνιος 1934.
2660. *Οἰκονομίδης Δημοσθ. Η.* Τὰ Γαλακτοῦλα ἐν Πόντῳ. Ἀρχ Πόντ 7 (1937) 220 - 22.
2661. *Ἀμαντὸς Κ.* Πανσέληνος. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 68.
2662. — Κεφαλληνικά ἐπώνυμα. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 117 - 21.
2663. *Οἰκονομίδης Δημοσθ. Η.* Ἀναίρεσις τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Πασιτιάδου «Ἑλέγχου» εἰς τινὰς ἐτυμολογίας τῆς μελέτης μου «Ἐπώνυμα Ποντιακά». Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 13, σ. 10 - 12.
2664. *Διβαδάς Ν.* Καθορισμὸς τῆς ὀρθῆς γραφῆς καὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐπωνύμων. Παγκεφ Ἡμ ἔτ. Β' (1938) σ. 243 - 51.
2665. *Παπαδόπουλος Ἀνθ. Α.* Ἐπώνυμα Χαλδίας κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 3 - 17 [Μελέτη].

2. Τοπωνύμια.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 119. 121. 133. 140. 154. 157. 170. 187. 196. 203. 204. 207. 213. 215. 220. 227. 228. 229. 238. 245. 251. 263. 266. 275. 276. 284. 285. 303. 310. 316. 221. 322. 500.

2666. *Χατζιδάκης Γεώργ.* Νεοελληνικά: Ἀρτα. Ἀθηνᾶ 22 (1910) 253 - 56. (= Γλωσσ Ἑρ σ. 584 - 85).

2667. **Χατζιδάκις Γεώργ.** Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως «Φιλιατρά». ΕΕΠΑ 8 (1911/12) 36-42, 356. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 291-96). — Προσθήκη εἰς τὰ περὶ τῆς λέξεως Φιλιατρά. (=Γλωσσ"Ερ σ. 310-14).
2668. ——— Γιαννιτσά. ΕΕΠΑ Ι' (1913/14) 71-74. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 383-85). — Καὶ πάλιν περὶ Γιαννιτσῶν. Ἀθηνᾶ 27 (1915) 163-76. (=Γλωσσ"Ερ σ. 386-96).
2669. ——— Ἰωάννινα. ΕΕΠΑ Ι' (1913/14) 1-10. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 349-56). — Λουκάτες-Φιλιᾶτες. ΕΕΠΑ Ι' (1913/14) 17-19. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 361-62).
2670. ——— Τεχνολογικά. Μυζηθρᾶς - Μυστρᾶς. ΕΕΠΑ Ι' (1913/14) 80. Ἀ'Αρχ 6 (1923) 16-17. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 516-17).
2671. **Πολίτης Ν. Γ.** Τοπωνυμικά. Λαογρ 6 (1917/18) 221-36. Συνέχεια ἐκ τῆς Λαογρ τόμ. 4, σ. 576 κ.έ., τόμ. 5, σ. 249 κ.έ., 522 κ.έ.
2672. * **Weigand G.** Die Aromunischen Ortsnamen im Pindusgebiete. Jahresbericht des Instit. f. rumän. Sprache zu Leipzig. Leipzig, 1919/20, σελ. 60-64 καὶ 174-218.
2673. **Χατζιδάκις Γεώργ.** Γλωσσολογικά ἔργα. Α' Σήτεια - Ἡτεια - Στεία. ΕΕΠΑ ΙΒ' - ΙΖ' (1920-21) 35-38. (=Γλωσσ"Ερ, σ. 433-35) Glotta 12 (1923) 62-63.
2674. **Ἀμαντὸς Κωνστ.** Τσακωνία - Tsakonia. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν (1921) 132-34.
2675. **Ζολώτας Γεώργ. Ι.** Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμ. Α'. Ἱστορικὴ τοπογραφία καὶ γενεαλογία συνταχθεῖσα ἐπιμελείᾳ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Αἰμιλίας Κ. Σάρου. Ι. Ἱστορικὴ τοπογραφία (μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς νήσου). Ἐν Ἀθῆναις, 1921, 8ον, σελ. κθ' + 656. Ἐνδιαφέρει καὶ τοπωνυμολογικῶς. Κρίσις: Ἀ'Αρχ. 6 (1923) 498-500 (Γ. Ν. Χατζιδάκις).
2676. **Κουρουνιώτης Κ.** Μάσταυρα. Ἀρχαιολ. Δελτίον 7 (1921) 247.
2677. **Κυριακίδης Στίλπ. ΙΙ.** Γλωσσογεωγραφικὰ σημειώματα. Ἀ'Αρχ 6 (1921) 362-87. Κρίσις: Glotta 14 (1925) 212 (P. Kretschmer).
2678. ——— Μπουλούστρα - Πολύστυλον. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν (1921) 170-171. Κρίσις: Glotta 14 (1925) 212 (P. Kretschmer).
2679. **Φουρλῆς ΙΙ.** Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. Σούλι. Ἀθηνᾶ 33 (1921) 205.
2680. Ὀνόματα τοποθεσιῶν τῆς Βασσαρᾶ. Μαλεβός ἔτ. Α' (1920/21) ἀρ. 6, σ. 11. ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 8, σ. 10.

2681. *Χατζιδάκης Γεώργ.* Γλωσσολογικαὶ καὶ λεξικογραφικαὶ ἔρευναι. Γ'. Ἀχάρινα - Ἀρχάναι. ΕΕΠΑ ΙΗ' (1921/22) 4 - 5. (Glotta 12 (1923) 149 - 50). (= Γλωσσ' Ἐρ, σ. 445 - 46).
2682. **Δημητρίου Σπ.* Ὁ Τρεζινίκος. (τοπωνύμια). Περιοδ. Εὐτυχία, ἔτ. 1 (1922) σ. 120 - 121.
2683. *Παντελίδης Χρ. Γ.* Κυπριακὸν χειρόγραφον. Ἀθηνᾶ 34 (1922) 130 - 65. Ἐν σ. 145 - 55 δημοσ. Κυπριακὰ τοπωνύμια.
2684. *Φουρικής Π. Α.* Πόθεν τὸ ὄνομα Σούλι. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 404 - 20.
2685. **Αμαντος Κ.* Γλωσσικά ἐκ Χίου. Λαογρ 7 (1923) 335 - 45.
Ἐρμηνεύονται τὰ τοπωνύμια: Λαλοῦντες, Βαρβάσι, Λεφτόποδα, Κάνδηλος, Ἀντιπέδια, Ἀντιστρόβιλας, Παντουκειό, Μιστά κλπ.
2686. *Κυριακίδης Στίλπ. Π.* Τὸ Παπίκιον ὄρος. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 219 - 25.
2687. *Δάμπρος Σπυρ.* Αἱ κατὰ γενικὴν τοπωνυμία τῆς Πελοποννήσου. Ν' Ἑλλ 17 (1923) 78 - 81.
2688. *Linschmann Theodor* Zum Namen Ἀρχιπέλαγος. BNJb (1923) 11.
2689. *Ξανθουδίδης, Στ.* Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν εἴκοσι ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης Ἀθηνᾶ 35 (1923) 235 - 236. [Βλ. καὶ κατ' ἀρ. 2713].
2690. *Παπαδόπουλος Χρυσ.* (ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν) Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριάρχείου Κων/πόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. ΕΕΠΑ 18 (1923) 215 - 36.
2691. *Σαρρῆς Ἰωάνν.* Περὶ τῆς ἐργασίας πρὸς μεταβολὴν τῶν τοπωνυμιῶν. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 249.
2692. *Χατζιδάκης Γεώργ.* Ἰυτοῖ - Γιούχτας. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 258. Αὐτόθι, 36 (1924) 177 - 184. (= Streiberg, Festgabe, Leipzig, 1924, σ. 119 - 20).
2693. *Wace A. J. B.* A note on Tripolitza by —. Λαογρ 7 (1923) 186 - 88.
2694. *Δάμπρος Σπυρ.* Ὀνομασίαι τόπων τινῶν. Ν' Ἑλλ 18 (1924) 295 - 97.
2695. *Παντελίδης Χρ. Γ.* Τοπωνυμικά καὶ ἐπώνυμα. Κυπρ Χρον 2 (1924) 177 - 84.
2696. *Πετρίδης Μιχ. Γ.* Ἀχερες. Φωνή Δωδ 1924, ἀρ. 34, σ. 13.
2697. *Σαρρῆς Ἰωάνν.* Τίς ἡ ἀρχαία Ἀλόνησος, Ἀθηνᾶ 36 (1924) 214.
2698. **Αμαντος Κωνστ.* Μενίδι. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 277 - 82.
2699. *Κολοκοτρώνης Β. Κ.* Μελέτη περὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν ξένων τοπωνυμιῶν τῆς Μακεδονίας μετὰ τινων παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς διοικητικῆς διακρίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐν Ἀθήναις 1925 (Ἑλληνικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία, δημοσίευμα 5ον), 8ον, σελ. 32.
2700. **Διανόπουλος Ν.* Διοικητικὴ Νομοθεσίς. Ἐν Ἀθήναις 1925. [Ἐν σελ. 564 - 73: Περὶ τοπωνυμιῶν].

2701. * **Σταμούλη Α. Κ. Π.** Λαογραφικά καὶ χωρογραφικά. (Πανηγυρικὸν τεύχος τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Σεβασμιωτάτου γέροντος Μητροπολίτου Ἡρακλείας Κου Γρηγορίου Καλλίδου· παράρτημα «Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ» Θεσσαλονίκη 1925, σ. 13 - 16).
2702. **Χατζιδάκης Γεώργ.** Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου καὶ ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως Γιάννινα. Ἐφημ. Ἡπειρος, ἐν Ἰωαννίνοις, 15 Νοεμβρίου 1925.
2703. * **Αμαντος Κ.** Σλάβοι καὶ Σλαβόφωνοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Πρακτ. τῆς Ἑλλ. Ἀνθρωπολογ. Ἑταιρ. ἐν τῷ περιοδ. «Ἱατρικῇ», τ. 3 (1925/26) 291 - 317.
2704. * **Ἀθηναγόρας (τότε Μ. Πρωτοσύγκελλος)** Περί ἡπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν. Ἐφημ. «Ἐλευθερία» Ἰωαννίνων τῆς 16 Δεκεμβρ. 1926.
2705. * **Αμαντος Κ.** Συμβολὴ εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Χ Χρον 6 (1926) 1 - 82.
2706. * **Αναγνωστόπουλος Γ.** Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν. Ἡπειρ Χρον 1 (1926) 86 - 101.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 236 (Σταμ. Π. Κουρνακίδης).
2707. * **Ἀπικὸς** Τα χωρὰ τοῦ Κορσίου (ΜΕ. ἔτ. 24, 1926) σ. 63 - 70.
2708. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Λεξικὸν λαϊκῶν (τοπωνυμικῶν) στὴν Ἀζο. Προμ. Πινθ. ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26 σ. 6, ἀρ. 27 σ. 6, ἀρ. 28 σ. 6, ἀρ. 29 σ. 6, ἀρ. 30 σ. 6, ἀρ. 31 σ. 6, ἀρ. 32 σ. 6, ἀρ. 34 σ. 6, ἀρ. 35 σ. 6, ἀρ. 36 σ. 6, ἀρ. 40 σ. 6.
2709. **Κουκουλὲς Φ.** Τσακωνία καὶ Τσάκωνες. ΒΖ 26 (1926) 317 - 27.
2710. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ὁδηγία διὰ τὴν μετονομασίαν κοινοτήτων ἢ συνοικισμῶν, ἐχόντων τουρκικὸν ἢ σλαβικὸν ὄνομα. (Ἰπουργεῖον Ἑσωτερικῶν. Διεύθυνσις τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως). Ἀθῆναι 1926, 8ον, σελ. 39.
2711. **Δελεδάκης Γ.** Ὁ Γιούκις. Ραδάμανθους ἔτ. 11 (1926) τεύχ. 11 σ. 5 καὶ τεύχ. 12 σ. 5 - 6.
2712. **Μενάρδος Σίμος.** Πυῖοι ἦσαν οἱ Τσάκωνες. ΠΑΑ 1 (1926) 260 - 65.
2713. **Ξανθοουδίδης Στέφ.** Ἐπαρχίαι καὶ πόλεις Κρήτης. Ἐκ τοῦ τοπωνυμικοῦ Κρήτης. Ἐπ Βυζ Σπ 3 (1926) 34 - 66. [Βλ. καὶ ἀνωτ., ἀρ. 2689].
2714. **Χατζῆς (Πελλερεν) Γ. Δ.** Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου (τῶν Ἰωαννίνων). Ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ σημειώματα περὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων. Ἀθῆναι 1926, 8ον, σελ. 103.
Κρίσις: Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 313 - 15 (Χρ. Ι. Σούλης).
2715. * **Vasmer M.** Zu den slavischen Ortsnamen in Griechenland. Zeitschr. f. slav. Philologie 3 (1926) 385 - 86.
BNJb 6 (1928) 338.

2716. *Migliorini Bruno* Ναύπακτος = Lepanto. SBN 2 (1927) 303 - 11.
2717. *Πεξόπουλος Έμμ. Α.* Τοπωνυμίας τῆς νήσου Ἐνδρου. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 147 - 57.
2718. *Ζακυνθινός Δ. Α.* Περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς λέξεως Κεφαλονιά. Ἰόν Ἀνθ 1 (1927/28) τευχ. 11, σ. 14 - 15.
2719. *Τωμαδάκης Νικ. Β.* Τοπωνυμίας τοῦ χωρίου Ἀγριλές. Περ Δελτ Κρ Φιλ Συλλ 1 (1927/28) 190.
2720. *Χατζιδάκης Γ. Ν.* Τοπωνυμίας τοῦ χωρίου Μύρθιο. Περ Δελτ Κρ Φιλ Συλλ 1 (1927/28) 3 - 7.
2721. *Ἀμαντος Κ.* Κατωτικά = Ἑλλάς. Ἑλληνικά 1 (1928) 244. — Ἀβυδος - Στενόν. Μόνοικος. Μαυροῦται. Αὐτόθι, 402 - 405.
2722. — Περὶ τῶν μεσαιωνικῶν ὀνομάτων Κατωτικός, Στενόν, Ἀβυδος, Μονοίκια, Μαῦρον Ὄρος. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 209.
2723. *Δέφνερ Μ.* Τοπωνυμίας τῆς νήσου Σάμου. Λαογρ 9 (1926/28) 564 - 97. Κρίσις: Ἑλληνικά 2 (1929) 241 - 42 (Κ. Ἀμαντος).
2724. *Dieterich Karl.* Die Suffixbildung im Neugriechischen. Balkan Archiv 4 (1928) 104 - 67.
2725. *Σάης Δεωνίδας.* Τοπωνυμίας Ζακύνθου. ΗΜΕ ἔτ. 1928, σ. 147 - 52.
2726. * — Μεσαιωνικά μελετήματα. Παιδείων 1 (1928) ἀρ. 3. [Τοπων.].
2727. * *Kallitsunakis Joh.* Grammatik der neugriechischen Volkssprache von Alb. Thumb. (Sammlung Götschen). Berlin, 1928. Ἐν σ. 64 - 72 τοπωνύμια.
2728. Κατάλογος τῶν προσφυγικῶν συνεισισμῶν Μακεδονίας μετὰ τὰς νέας ὀνομασίας. Θεσσαλονίκη 1928. (Ε.Α.Π. Γενικὴ Διεύθυνσις ἐποικισμοῦ Μακεδονίας. Τμήμα Στατιστικῆς), 8ον μικρόν, σελ. 63.
2729. *Μενάρδος Σίμος.* Τοπωνύμια τῆς Τήνου. ΠΑΑ 3 (1928) 151 - 59.
2730. *Romansky S.* Les noms de quelques villes dans la Macédoine. Revue Macédonienne 4 (1928) 74 - 84, 175 - 78.
2731. *Σαρρῆς Ἰωάνν.* Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 117 - 60.
2732. *Σταμούλης Ἀν. Κ. Π.* Τοπωνυμικά Θράκης. Θρακ 1 (1928) 395 - 402.
2733. *Στεργιόπουλος Κ.* Περὶ τῶν τοπωνυμιῶν τῆς νοτιοδυτικῆς Ἡπείρου. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 321 - 31. Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 239 - 40 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2734. *Φουρίκης Π.* Παρατηρήσεις εἰς τὰ τοπωνύμια τῶν Χρονικῶν τοῦ Μορέως. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 26 - 59. Κρίσις: Ἑλληνικά 3 (1930) 268 - 59 (Διον. Α. Ζακυνθινός).

2735. **Weigand G.** Die Wiedergabe der slavischen Laute in den Ortsnamen des Peloponnes. *Balkan - Archiv* 4 (1928) 1-52.
2736. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Τὰ δυὸ Καβούρια. *Ναυτ' Ἑλλ* 1 (1928/29) 230-31. — Καβουριῶν τέλος. *Αὐτόθι*, 2 (1929/30) 280.
2737. **Amantos K.** Die Erforschung der heutigen Ortsnamen in Griechenland. *Zeitschr. f. Ortsnamenforschung* 5 (1929) 62-70.
2738. **Ἀμαντος Κ.** Βολερὸν. *Ἑλληνικά* 2 (1929) 124-26.
2739. **Ζακυνθινὸς Διον. Α.** Κεφαλληνίας ἱστορικά καὶ τοπωνυμικά. *Ἐπ Βυζ Σπ* 6 (1929) 183-202.
2740. **Κωνσταντινίδης Θεόδ.** Ἐκ τῶν ἀνεξαντλήτων θησαυρῶν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Ρόδου. *ΡΗ ἔτ.* 1929, σ. 23-34. [Τοπων. 23].
2741. ——— Τοπωνυμιαὶ ἀρχαιοπινεῖς. *ΡΗ ἔτ.* 1929, σ. 91-99.
2742. **Φουρίκης Πέτρ.** Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν ἱστορίαν. *Νικόπολις - Πρέβεζα. Ἑπειρ Χρον* 3 (1928) 117-59. 4 (1929) 263-94. 5 (1930) 211-28.
2743. ——— Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Ἀττικῆς. *Ἀθηνᾶ* 41 (1929) 77-178. 42 (1930) 111-36.
2744. **Σούγλας Εὐρ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Κονίτης. *Ἑπειρ Χρον* 4 (1929) 195-254.
2745. **Χατζῆς Ἀντ.** Καστωλὸς - Ὠρωπὸς. *Ἀθηνᾶ* 41 (1929) 196-201. Κρίσις: *Ἑλληνικά* 3 (1930) 221-22 (*Ἰωάνν. Θ. Κακριδῆς*).
2746. **Ἀμαντος Κ.** Δωδεκάνησος. *BZ* 30 (1929/30) 244-46.
2747. **Μηλιοπούλος Ι. Π.** Βιζαντιναὶ τοποθεσίαι. *BZ* 29 (1929/1930) 245-47.
2748. **Φιλήντας Μ.** Τὰ δυὸ Καβούρια. *Ναυτ' Ἑλλ* 2 (1929/30) 280.
2749. ——— Κάβουρας > Καβούρι. *Ναυτ' Ἑλλ* 2 (1929/30) 383.
2750. **Φραγκισκάτος Κ.** Τὰ «Παλάτια». *Ναυτ' Ἑλλ* 2 (1929/30) 311.
2751. **Ἀμαντος Κ.** Τσακωνικά. *Ἑλληνικά* 3 (1930) 532-35. — Πόθεν τὸ ὄνομα τῆς μονῆς Χελανδαρίου. *Αὐτόθι*, 535-36. — Κυλλήνη - Κορινθία. *Αὐτόθι*, 536-37. — Τοπωνύμια τῆς νήσου Ἰκαρίας. *Αὐτόθι*, 537-38.
2752. ——— Ἡ Ρωμανία. *ΠΑΑ* 5 (1930) 243.
2753. **Βέης Ν.** Κωνσταντινουπόλεως τοπογραφία καὶ ἱστορία. Ἐλευθερουδάκη, Ἐγκυκλ Λεξικόν, τ. 8 (1930) 384-96, 397-400. Ἀρθρον ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ τοπωνυμολογικῆς ἀπόψεως.
2754. **Κουγέας Σ. Β.** Ἀναστάσος καὶ ὄχι Ἀναστάσεως. *Ἑλληνικά* 3 (1930) 296.
2755. **[Κουφάκη δνις]** Τοπωνυμίες [Χρωμοναστηριοῦ]. Προμ Πυρρ ἔτ. ΣΤ (1930) ἀρ. 124 σ. 7.

2756. **Μαθιουδάκης Έμμ.** Τὰ Κατσουλιανά. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 134 σ. 7.
2757. **Μενάρδος Σίμος.** Περί τοπωνυμίων τής Μυκόνου. ΠΑΑ 5 (1930) 344-45
2758. ——— Τοπωνυμικόν τής Μυκόνου. Έπ Βυζ Σπ 7 (1930) 240-52.
2759. **Πεξόπουλος Έμμ.** Τοπωνυμιαί τής νήσου Άνδρου (μέρος Β'). ΑΗ έτ. 5 (1930) σ. 207-15.
2760. **Σαρρής Ιωάνν.** Περί τοπωνυμίων τής Εύβοίας. Άθηνά 12 (1930) 264.
2761. **Σκυβαλάκης Κ. Σ.** Τοπωνύμια. Προμ Πυρφ έτ. ΣΤ' (1930) άρ. 133, σ. 7. [τοπων. Πενταλίτες].
2762. **Σωτηριάδης Γεώργ.** Σημερινά όνόματα κορυφών τοῦ Όλύμπου. ΠΑΑ 5 (1930) 3-5.
2763. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Γόλος - Βόλος. Έπ Βυζ Σπ 7 (1930) 231-33.
2764. **Χατζής Άντ.** Περί τών όνομάτων τής Σαλαμίνος. Άθηνά 42 (1930) 263.
2765. ——— Τὰ άρχαία όνόματα τής νήσου Σαλαμίνος. ΑΕ 1930, σ. 60-73.
Ένδιαφέρει και δια τὰ νεώτερα όνόματα αυτής.
Κρίσις: Έλληνικά 4 (1931) 265-66 (Κ. Μπακας).
- ~~2766. ——— Η προϊστορική πρωτεύουσα τής Άνδρου. ΑΗ έτ. 5 (1930) σ. 171-178.~~
Η μελέτη αυτή ένδιαφέρει και τοπωνυμολογικά.
2767. **Μαθιουδάκης Ι. Ε.** Τοπωνυμιαί τής κοινότητος Σκάφης [Σελίνου]. Κρητικά 1 (1930/33) 32-35.
2768. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Συμβολή εις τās τοπωνυμίας τοῦ Σελίνου. Κρητικά 1 (1930/33) 25-31.
2769. **Άμαντος Κ.** Παραδούναβον. Έλληνικά 4 (1931) 80.
2770. **Άθηναγόρας μητροπολίτης Παραμυθίας και Φιλιατών** Πέθεν ή όνομασία τοῦ έν Κερκύρα χωρίου Έπίσκεψις. (Έκδοσις τοῦ περιοδικού «Έπτάνησος»). Κέρκυρα 1931, 8ον, σελ. 7.
2771. **Δαρκό Εὔάγγ.** Περί τής ίστορίας και τών μνημείων τοῦ Μουχλίου. ΠΑΑ 6 (1931) 22.
2772. **Κεραμόπουλλος Άντ.** Volustana - Βάλλας στενά. ΠΑΑ 6 (1931) 314-18.
2773. **Μουστάκας Διον.** Η νήσος Άμοργός. Έπ Ήχὼ 18 (1931) 117-24.
Ένδιαφέρει δια τὸ πλῆθος τών άναφερομένων τοπωνυμίων.
2774. **Σωτηριάδης Γ.** «Διακοφτό» - «Διακοπή τοῦ ὄρους». ΠΑΑ 6 (1931) 247-48.
2775. **Τσοποτὸς Δ. Κ.** Βόλος και Γόλος. Άπάντησις πρὸς τὸν Καθηγητὴν Κύριον Γ. Χατζηδάκιν. Θεσς Χρον 2 (1931) 203-208.

2776. **Φάβης Βασ.** Ἐκθεσις διαγωνισμοῦ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆνα 43 (1931) 85 - 113.
Ἐν σ. 98 - 101 γίνεται λόγος περὶ τοπωνυμίων.
2777. **Χατζῆς Ἀντ.** Μορεὰς - Ἰχθύς. BNJb 9 (1931/32) 65 - 91 (εἰκὼν 1).
Κρίσις: Ἐπιστημολόγος 1 (1932/34) 16. BZ 32 (1932) 417 (*F. Dölger*).
2778. ——— 〈Σίκινος - Οἰνὴ〉· ἐν *Z. Γαβαλᾶ*, Ἡ νῆσος Σίκινος, Ἀθῆναι 1931 8ον, σ. 93 - 94.
2779. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Ἑτυμολογικὰ καὶ μεθοδολογικά. Ἀθηνᾶ 43 (1931) 186-96.
Ἐν σ. 187 - 96 περὶ τοῦ τοπωνυμίου *Βόλος - Γόλος*.
Κρίσις: BNJb 9 (1932) 434 (*N. B(ee)s*).
2780. ——— Καὶ πάλιν περὶ τοῦ ὀνόματος Μορεὰς. ΠΑΑ 6 (1931) 219 - 26.
(=Γλωσσ Ἑρ, σ. 46 - 53).
2781. **Ἀμαντος Κ.** Τοπωνυμικὰ Μάνης. Ἑλληνικά 5 (1932) 220 - 22.
2782. ——— Βέσσα - Βῆσσα. Ἑλληνικά 5 (1932) 334.
2783. ——— Ζαγορά = Βουλγαρία. Ἑλληνικά 5 (1932) 427. — Ἀληθὴς λιμὴν. Αὐτόθι, 428.
2784. **Γαβαλᾶς Ζ. Δ.** Ἡ νῆσος Σίκινος. *Εἰς τὴν* 19 (1932) 120 - 21, 140 - 1, 153 - 55, 169 - 72.
Γίνεται λόγος καὶ περὶ τοπωνυμίων.
2785. **Γαλάτης Στ.** Κτίσματα καὶ τοπωνυμιαὶ τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν ἐν Ἑλλάδι. Πολιτισμὸς 1 (1932) 694 - 99.
2786. [**Καταπότης Μιχ. Γ.**] Σητεία. Ὄνόματα τῶν συνοικισμῶν, χωρίων, κωμῶν καὶ νήσων τῆς ἐπαρχίας Σητείας. Μύσων 1 (1932) 197 - 201.
2787. **Κεραμόπουλλος Ἀντ.** Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ Σαρανταπόρου. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 67 - 69.
2788. **Κόλιας Γ. Τ.** Τοπωνυμικὸν τοῦ δήμου Δωριέων Παρνασσίδος. Ἀθηνᾶ 44 (1932) 107 - 52.
2789. **Marinatos Sp.** Une émigration de Crète à Cephalonie au XVIIe siècle Byzantion 10 (1935) 591 - 99 (καὶ ἐν μεταφρ. εἰς τὴν ἑλλην.: Μύσων 6 (1937) 3 - 9).
Περὶ τινῶν τοπωνυμ. ἐν Κεφαλληνίᾳ προερχομένων ἐξ ἐγκαταστάσεων ἐνταῦθα Κρητῶν.
2790. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Ποντικὰ τοπωνύμια εἰς — ἐσίν. Ἀθηνᾶ 44 (1932) 223 - 24.
2791. **Σούλης Χρῆστ. Ι.** Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων. Ἡπειρ Χρον 7 (1932) 216 - 45.
2792. **Στεργιόπουλος Δ. Κ.** Αἱ τοπωνυμιαὶ τῆς Ἀρτης καὶ τῶν Τζουμέρκων. ΤΑΝ ἔτ. 1932, τεύχ. 2, σ. 5 - 6.

2793. *Τωμαδάκης Νικ. Β.* Τοπωνύμια ἑξ οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων. Μύσων 1 (1932), 196 - 97.
2794. *Φιλήντας Μ.* Οἱ ἐτυμολογίαι τοῦ Καμπούρογλου. Ν Ἑστ τόμ. 12 (1932) 1170.
2795. *Φίλιππας Σπ. Ν.* Πραγματεῖαι δύο περὶ τοῦ ἐτύμου τὸ ὄνοματος Μωρέας. Ἡ Γλῶσσα, ἔτ. 1 (1932) τευχ. 1, σ. 3 - 20, τευχ. 2, σ. 22 - 28.
2796. *Φ(ίλιππας) Σπ. Ν.* Τ' Ἀπεράθου. Ἡ Γλῶσσα, ἔτ. 1 (1932) τευχ. 2, σ. 36.
2797. **Ἀθηναγόρας (τότε Μ. Πρωτοσύγκελλος)* Ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως Γιάν- νινα. Ἐφημ. «Ἡπειρος», ἔτ. 16, ἀρ. 2018 (164) - 2022 (168) - 2024 (170) - 2026 (172) - 2027 (173).
2798. **Κοντοπαῖνος Α.* Ἐπὶ τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως Ἰωαννίνων. Ἐφημ. «Ἡπειρος», ἔτ. 16, ἀριθ. 2019 (165) - 2020 (166) - 2028 (174) - 2029 (175) - 2031 (177) - 2033 (179) - 2034 (181) - 2036 (183).
2799. **Ἀμαντος Κ.* Κουμουλιανά. Ἑλληνικά 6 (1933) 260.
2800. — Βαρδάρης. Ἑλληνικά 6 (1933) 326 - 28.
2801. — Ρωμανία. Ἑλληνικά 6 (1933) 251 - 56.
2802. *Γαβαλᾶς Ζαφείρ. Δ.* Φλακωπὴ. Ἀθῆνᾶ 45 (1933) 197 - 202.
2803. *Κουγέας Σ. Β.* Συμβολαὶ εἰς τὴν ὀνομασίαν καὶ τὴν τοπωνυμίαν τῆς ΒΔ Μακεδ. Ἑλληνικά 6 (1933) 261 - 324.
- Ἡ μελέτη ἐνδιαφέρει καὶ τοπωνυμολογικῶς.
2804. *Παπαχαρίσης Ἀθαν. Χ.* Συμβολαὶ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου. Ἡπειρ Χρον 8 (1933) 141 - 49.
2805. *Πασχάλης Δημ. Π.* Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Ἀνδρου. Ἐκδίδεται δαπάνῃ τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Συλλόγου τῶν Ἀνδρίων «Ἡ Ἀνδρος». Ἐν Ἀθήναις 1933, 8ον, σελ. 82.
- Περὶ τοῦ τοπωνυμίου τῆς Ἀνδρου σ. 1 - 73 καὶ ἐν σ. 75 - 82 ἀναγραφὴ δημοσιευμάτων τοῦ συγγραφέως.
- Κρίσις: Ν Ἑστ τόμ. 16 (1934) 857 - 58 (Ν. Ἀνδριώτης).
2806. *Πατριαρχέας Παναγ. Ν.* Ὁ θησαυρὸς τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Α' Τὸ Ἀρχεῖον τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν τοπωνυμίων τῆς Τουργοκρατίας. Ἀθῆναι 1933, 12ον, σελ. 64.
- Βιβλιογραφία τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων περιέχεται εἰς τὰς σελ. 34 - 62.
2807. *Στεργιόπουλος Κωνστ.* Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων. Ἡπειρ Χρον 8 (1933) 99 - 140.
2808. *Φίλιππας Σπ. Ν.* Ἐπίμετρον εἰς τὰς δύο πραγματείας περὶ Μωρέως. Ἡ Γλῶσσα, ἔτ. 1, τευχ. 3 (1933) 42 - 49.
2809. *Χατζιδάκις Γ. Ν.* Καὶ πάλιν περὶ τοῦ Μωρέως. Ἐπιστημολόγος 2 (1933) 235 - 40.

2810. **Βίγκος Ἀντ.** Καὶ πάλιν τὸ ἔρος ἢ ἔρε. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 2 (1933/34) 206.
2811. **Διγνὸς Ἀντ.** Τοπωνυμικά σημειώματα. Ἔρος ἢ Ἐρε. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 2 (1933/34) 184.
2812. **Ἀλεφαντινὸς Μ.** Ὁ πόρος τοῦ Φωκᾶ. Προμ Πυρφ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 239, σ. 7.
2813. **Ἀμαντος Κ.** Τρινασὸς - Δωδεκάνησος. Ἑλληνικά 7 (1934) 274 - 76.
2814. ——— Βόλος - Βολερὸν. Ἑλληνικά 7 (1934) 267 - 70.
2815. **Bees Nikos A. (Βέης).** Eine Glosse von Manuel Moschopoulos über den Berg Papikion. BNJb 10 (1934) 349 - 50.
2816. * **Dawkins R.** The place-names of later Greece, 1934, 8ον, σελ. 45.
Κρίσις: Ἑλληνικά 7 (1934) 166 - 68 (Κ. Ἀμαντος).
2817. **Μενάρδος Σῆμος** Τοπωνυμικὸν τῆς Μυκόνου. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 14 σ. 2 - 3, φ. 15 σ. 2 - 3. [Ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ Ζ' τόμου τῆς Ἑπ. Βυζ. Σπουδῶν].
2818. **Μέρτζι(ος) Κωνστ. Δ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξένων Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμίων. Ἑπειρ Χρον 9 (1934) 182 - 203.
2819. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἡ ἱστορία τῆς Ἀπειρανθίου. Φῶς Παροναξίας, φ. 24, Ἀθῆναι 1 Ἰανουαρίου, 1934.
2820. **Σαραντῆς Μιλτ.** Περὶ τῆς ἐν Φωκίᾳ Χαλκίδος. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 158 - 70.
2821. **Στεργιόπουλος Κωνστ. Δ.** Τοπωνυμικὸν τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης. Ἑπειρ Χρον 9 (1934) 204 - 44. 12 (1937) 205 - 51. 13 (1938) 151 - 90.
2822. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Τὰ τοπωνύμια La Canea, τὰ Χανιά. Ἑλληνικά 7 (1934) 153 - 54.
2823. **Ἀλεφαντινὸς Μ.** Τοποθεσίαι Ἀγίου Ἰωάννου Μυλοποτάμου. Προμ Πυρφ ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 244 σ. 7.
2824. **Ἀμαντος Κ.** Κατωτικά - Κάτω μέρη. Ἑλληνικά 8 (1935) 28.
2825. **Γεωργακάς Δημ. Ι.** Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τοπωνυμίου Φιλιατρά. Ἑλληνικά 8 (1935) 315 - 18.
2826. **Δημόπουλος Εὐάγγ.** Ἑτυμολογία λέξεως «Ἄρτα». Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 11 (1935) σ. 225 - 28.
2827. **Δαμψίδης Ο.** Ποντικόκαστρον - Λεοντόκαστρον. Ἑλληνικά 8 (1935) 353.
2828. **Νοτάρης Γιάνν.** Ἐξηγήθησι τοπωνυμίου. Ν Ἐστ τόμ. 18 (1935) 877.
Περὶ τοῦ τοπωνυμίου Πατήσια.
2829. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Φιλότη, Φιλώτει ἢ Φιλώτῃ; Φῶς Παροναξίας, φ. 32 Ἀθῆναι 1 Ἰανουαρίου 1935.

2830. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Κοιλὰ καὶ Κοιλάνιν. Ἑλληνικά 8 (1935) 346 - 48
2831. **Σαρρῆς Ι.** Τὸ τοπωνύμιον «Θρακιά». Τὸ Βουνό 2 (1935) ἀριθ. 14, σ. 37.
2832. **Στεργιόπουλος Κ.** Βρανᾶς - Βράνιστα - Βρανιανὰ. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 237 - 47.
2833. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Φιλολογικά: Σολωμοῦ ἑλληνοσμάθεια — Ἀριστομένης Προβελέγγιος — Βιογραφικά Ἰω. Κοντυλάκη — Τοπωνύμια ἐξ οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων. Ἐν Ἀθήναις 1935, 8ον, σελ. 78.
2834. **Φουρίκης Π. Α.** Ἀρβα - Ἀλβα Λόγγα. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 9 - 34. — Ἀλβα Φουκίνη. Αὐτόθι, 47 (1937) 262 - 63.
2835. **Γεωργακάς Δημ. Ι.** Σουφλί. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τοπωνυμίου. Ἀρχ Θε Θησ 2 (1935/36) 97 - 104.
2836. **Κληριδης Ν.** Ἡ Κουμανταρία καὶ τὸ Καλὸ χωριό. Ποιὸ εἶναι τὸ χωριὸ Ville. Κυπρ Γράμμ Β' (1935/36) 428 - 31.
2837. **Χατζῆς Ἀντών.** Ἑλλη - Ἑλλὰς - Ἑλλην. ΕΕΠΑ, ἔτ. 1935/36, σ. 128 - 61.
2838. **Ἀμαντος Κ.** Ἀνατολὴ καὶ Δύσις. Ἑλληνικά 9 (1936) 32 - 36.
2839. **Bees N.** Zur mittel- und neugriechischen Ortsnamenklatur des Mäonalischen Hochlandes. Glotta XXV (1936) 20 - 26.
2840. **Γαϊσῆς Π.** Λαϊκοὶ τοπογραφικοὶ ὄροι. Τὸ Βουνό 3 (1936) 125 - 30.
2841. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Βίβλος - Βύβλος - Τεϊπόδες. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 14, Ἀθῆναι 25 Ὀκτωβρίου 1936.
2842. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Τοπωνυμικὰ Χωρία τῆς Ρόδου στὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἑλληνικά 9 (1936) 241 - 46.
2843. **Σαμαρᾶς Παν.** Τοπωνυμικὰ τῆς Λέσβου. Ὁ Ποιμὴν ἔτ. Δ' (1936), Παράρτ., σ. 13 - 18, 19 - 23.
2844. **Φαλτάιτς Κ.** Τὰ τοπωνυμικὰ καὶ τὰ κοπάδια τῶν ἐρημονήσεων. Ναυτ Ἑλλ 8 (1936) 3672.
2845. **Α.** Τὸ νησι Δασκαλειό. Ἀπὸ ποῦ πῆρε τὸ ὄνομά του. Ναυτ Ἑλλ 9 (1936/37) 99.
2846. **Κανδηλάπτης Γ. Θ. (Κάνις)** Γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν λεξικὸν τῶν χωρίων, κωμοπόλεων καὶ πόλεων Χαλδίας. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 3 σ. 14, φ. 4 - 5 σ. 32, φ. 9 - 10 σ. 10, φ. 11 σ. 12 - 13, φ. 12 σ. 13 - 14. — Β' (1937/38) φ. 13 σ. 18 - 19, φ. 14 σ. 61 - 62, φ. 15 σ. 144 - 45, φ. 16 σ. 207 - 208, φ. 17/18 σ. 253 - 55, φ. 19 σ. 287 - 88.
2847. **Παπαδόπουλος Ἀβραάμ** Περὶ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος Σούρμενα. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 9 - 10, σ. 28 - 29.
2848. **Σταμούλης Ἀντ. Κ.** Τοπωνυμικὰ Θράκης. Ἀρχ Θε Θησ 3 (1936/37) 226 - 29.

2849. **Σωφρόνιος, ὁ ἑλενθερουπόλεως** Σημείωμα. Ἀρχ. Θρ. Θησ 3 (1936/37) 200.
Περὶ τῶν τοπων. Ἀνδρίτσαινα, Γκορτζιά, Κόκκαλα, Πολιανή.
2850. **Γερακάκης Ἀντ.** Ἡ ὀνομασία «Βελβενδός». ΗΛΜ ἔτ. 6 (1937) σ. 57 - 64. ἔτ. 7 (1938) σ. 37 - 41.
2851. **Γεωργακάς Δημ. Ἰω.** Τοπωνυμικά. Ἀθηνᾶ 47 (1937) 248 - 61. [Μελετῶνται τὰ τοπωνύμια *Γκίονα, Χρισό, Σάλωνα, Χιλιαδοῦ*].
2852. ——— Τὸ τοπωνύμιον Κοριτσά. Ἡπειρ. Χρον 12 (1937) 180 - 84.
2853. ——— Περὶ τοπωνυμίων. Ἀθηνᾶ 47 (1937) 268. [Βλ. καὶ ἄνωτ. ἀρ. 2851].
2854. **Καλαξιδέλλης Στρατ.** Πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγιάσου. Ἀγία Σιών ἔτ. Α (1937) σ. 13 - 17.
Ἐνδιαφέρει καὶ τοπωνυμιολογικῶς.
2855. **Κονγεμούλης Γ. Ι.** Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Χαννιά. Ἐν Ἀθήναις (Τυπογραφεῖον Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων) 1937, 16ον, σελ. στ' + 53.
Κρίσεις: Ἐπ' Ἐν Καλ. Λογ. Χανίων Α' (1937) 88 - 89 (Γ. Δ. Σπυριδάκης). Γεν. Βιβλιοθήκη, Ἀθῆναι 1937, σ. 6 - 10 (Σ. Ν. Φίλιππος). ΕΖ 55 (1938) 216 (F. Dölger). Ἐπετ. Κρητ. Σπ 1 (1938) 556 - 58 (Ἀντ. Χατζής). ΒΗΠ 14 (1938) 208 (D. Georgakas). Philol. Wochenschr. 1938, ἀρ. 28 - 29, σ. 790 - 91 (G. Döring). Ἀθηνᾶ 48 (1938) 6, 91 (Σ. Ν. Β. Γεωργιάδης).
2856. **Κυριαξής Ν. Γ.** Τοπωνύμια. Κυπρ. Χρον 13 (1937) 282 - 304.
2857. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Κορωνίς - Κόρωνος. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 31, Ἀθῆναι 11 Δεκεμβρίου 1937.
2858. ——— Πῶς εἶδε τὴ Νάξο ὁ Χριστόφορος Μπουοντελμόντι. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 20, Ἀθῆναι 10 Μαρτίου 1937.
Γίνεται λόγος καὶ περὶ τοπωνυμίων τῆς Νάξου κατὰ τὸ 1413.
2859. ——— Νιτρυμαλιά - Τραγαία - Τραγέα. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 18, Ἀθῆναι 24 Ἰανουαρίου 1937.
2860. **Σάργος Δημ. Μ.** Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου. Ἡπειρ. Χρον 12 (1937) 190 - 204.
2861. **Χατζής Ἀντών.** Γαῦρος - Ἀνδρος - Στάγιρος. ΑΕ ἔτ. 1937, σ. 621 - 28.
2862. ——— Τοπωνυμιολογικὰ σύμμεικτα. Ἑκατονταετηρίς, 1937, σ. 355 - 60. *Ἐνδιαφέρει καὶ περὶ τῆς λέξεως Ἰαλός.*
2863. **Ἀμαντὸς Κ.** Σάλωνα - Τσάκωνες. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 210 - 12. *Ἐνδιαφέρει καὶ περὶ τῆς λέξεως Ἰαλός.*
2864. ——— Αἰγαῖον πέλαγος - Ἀρχιπέλαγος. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 130 - 32. *Ἐνδιαφέρει καὶ περὶ τῆς λέξεως Ἰαλός.*
2865. ——— Κατοιτιά. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 122.
2866. ——— Μητρόπολις Μορραχιδῶν. Ἑλληνικά 10 (1937/38) 52.
2867. **Ἀποστολίδης Μυρτ.** Ἀντισημείωμα. Ἀρχ. Θρ. Θησ 4 (1937/38) 192 - 93.
[Τοπων. Ἀνδρίτσαινα, Γκορτζιά, Πολιανή καὶ τὰ μὲ κατὰλ. - οβο - οβα].

2868. : **Κάνις** (= Γ. Κανδηλάπτης) Ἐρωτήσεις ἐπὶ Ποντιακῶν θεμάτων. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 284.
Ἐρωτήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τοπωνύμια τοῦ Πόντου.
2869. **Μελανοφρύδης Π. Η.** Ἀεσέρτζ. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 24, σ. 487.
2870. : **Νίδας** (= Ν. Β. Δασκαλάκης) Τὰ τοπωνυμικά μας. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 13 σ. 5.
2871. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Τοπωνυμιαί τῆς Ρόδου μεσαιωνικῶν χρόνων. Ἐλ-ληνικά 10 (1937/38) 123-29.
2872. **Γεωργακάς Δημ. Ἰω.** Συμβολή εἰς τὴν τοπωνυμικὴν ἔρευναν. Ἀθηνᾶ 48 (1938) 15-76.
2873. ——— Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τοπων. εἰς -αῖνα. Ἀθηνᾶ 48 (1938) 267.
2874. ——— Περὶ τῶν τοπωνυμιῶν Μεσσηνίας. Μέσσο Ἐτ 1938, σ. 28-30.
2875. ——— Περὶ τῆς τοπωνυμίας Καλαμπάκα. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 262-66.
2876. **Δρόσος Ζαχ.** Οἱ Βαλαῦδες τῆς Ἀνασελίτσης καὶ Γρεβενῶν. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) 146-49.
Κατάλογος τῶν ὑπὸ Βαλαάδων κατοικοῦμένων χωρίων.
2877. **Ζακυνθινὸς Διον. Α.** Σίσια. Ἡ Ἦτοι Ἀθηνᾶ 1938, τευχ. 75-76, σ. 4-5.
Βλ. καὶ εἰς ΣΤ' τόμῳ τῆς Ἐπετ. Βυζαντ. Σπουδῶν.
2878. **Κουρμούλης Γεωργ. Ἰ.** Ἀρετι, Ἀσκάδι, Ἀρσάνι κτλ. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 164. — Καλαμαῦκα - Καλαμάρα. Αὐτόθι, σ. 292.
2879. **Κριαρᾶς Ἐ.** Γλωσσικά σημειώματα. Ἀθηνᾶ 48 (1938) 77-90.
Ἐξετάζονται καὶ 3 Τηνιακά τοπωνύμια ἐν σ. 88-88.
2880. **Λιβαδάς Ν.** Περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῆς λέξεως Λ(ει)(η)(ι)(υ)ξούρ(ε)ιον. Παγκροτ Ἡμ. ἔτ. Β' (1938) 225-57.
2881. **Μ. Μ. Ν.** Παραγωγή τῶν λέξεων Τσακωνιὰ καὶ Τσάκωνες. Ἀρχαδ Ἡμ. ἔτ. 1938, σ. 80.
2882. * **Πεζόπουλος Ἐ. Ἀ.** Ἡ ἐτυμολογία τῆς Μάνης. Νέοι Δρόμοι, Ἰούλιος 1938, σ. 5 κ. ἑ.
2883. **Πολίτης Ν. Γ.** Καλαμάτα. Μέσσο Ἐτ 1938, σ. 139-41.
Ἀναδημοσ. ἀπὸ τὸ περιοδ. «Πνεῦμα» Καλαμῶν τῆς 28 Μαΐου 1917.
2884. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Περὶ Κρητικῶν τοπωνυμιῶν. Ἀθηνᾶ 48 (1938) 268-69.
[Βλ. καὶ κατ., ἀρ. 2885].
2885. ——— Σλάβοι ἐν Κρήτῃ. Τὰ Καρανίου. — Τὸ Ροδοβάνι. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 425-31. [Βλ. καὶ ἀνωτ. ἀρ. 2884] — Χάνδαξ - Τέμενος - Ἀστεα. Αὐ-τόθι, σ. 431.
2886. ——— Λαχανέας - La Canea. Χάνια - Χανιά. Ἀθηνᾶ 48 (1938) 91-118.
— Προσθῆκαι εἰς τὰ περὶ Χανίων — La Canea. Αὐτόθι, 273.
Κρίσις: ΒΖ 35 (1935) 182 (F. Dölger).

2887. **Φαρμακίδης Ε. Π.** Χοιροκοιτία. Πάφος 3 (1938) ἀρ. 1, σ. 35.
2888. **Φιλίππου Δοῦζος** Τὸ Μάριο. Πάφος 3 (1938) ἀρ. 2, σ. 88-93.
2889. **Χατζῆς Ἀντ.** Τοπωνυμικά σύμμεικτα. ΑΕ ἔτ. 1938, σ. 60-66.
Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀρχαίων γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ τοπων. «Πειραιεύς».
2890. **Χατζιδάκης Νικ. Εὐ.** Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Κρήτης. «Τοπωνυμιαὶ τοῦ χωρίου Ἀργυρουπόλεως». Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 432-60
2891. **Βαλαβάνης Γ.** Πόθεν τὸ ὄνομα τῆς Πουλαντζάκης τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 27, σ. 108-11.
2892. **Κ. Δ.** Τὸ ὄνομα Βουρλιάς. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 17, σ. 4.
2893. **Καλογερέσης Παναγ.** Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς «Ρεκίτζας». Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 21, σ. 4.
2894. : **Νίδας** (= Νικ. Β. Δασκαλάκης). Τὰ τοπωνυμικά μας. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 13, σ. 5.
2895. — Καὶ πάλι ὁ Βουρλιάς. Ἀπάντησι στὸν κ. Κ. Ρωμαῖο. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 16, σ. 8.
2896. **Π. Δ. Ι.** Βουρλά καὶ ὄχι Βουρλιά. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 20, σ. 7.
2897. **Ρωμαῖος Κ. Α.** Τί σημαίνει τὸ ὄνομα Βουρλιάς. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 14, σ. 6.
2898. — Ποιὰ ἡ ὀρθὴ ἐτυμολογία τοῦ Βουρλιά. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 19, σ. 8-9.
2899. **Σγουρτίσας Ἀγθ. Γ.** Βασσαρᾶς καὶ Ἀσπ. Βασσαρᾶς. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 14, σ. 5.

ιβ'. Λαϊκὸν θέατρον.

2900. * **Roussel Louis** Karageuz ou un théâtre d'ombres à Athènes. Tom. I. Nos 1-242 (σελ. 32 + 52 + 53). Tom. II. Nos 242-497, Athènes, 8ον, σελ. 116.
Κρίσεις: Λαογρ 8 (1921/25) 280-83 (Στίλπον Π. Κυριακίδης). *Bullet. de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orient.* 9 (1922) 107-109 (V. Bogrea).
2901. **Τσοκόπουλος Γ.** Τὸ ἐλληνικὸν λαϊκὸν θέατρον. Ὁ Καραγκιόζης. Ἡμερ Ἐγκ ἔτ. 20 (1923) σ. 214-229.
2902. : **Δῆμος** Τὸ θέατρον ὅπου γελᾷ ὁ λαός. Βίβλος γενέσεως τοῦ Καραγκιόζη. Ἐν ἑνυμοσοφία του. Ὅτι τύποι του. Κυριακὴ Α' (1927) φ. 32, σ. 9.
2903. **Μινώτου Μαριέττα** Ὁμιλίες. Ἰόν Ἀνθ 8 (1934) 139-40.
2904. — Ὁ Κρίνος (λαϊκὸν θεατρικὸν ἔργον). Ἰόν Ἀνθ 8 (1934) 141-51.—

- Ὁ Μυρτίλος καὶ ἡ Δάφνη (λαϊκὸ θεατρικὸ ἔργο). Αὐτόθι, σ. 152-60. —
 Ἡ Χρυσανγὴ (λαϊκὸ θεατρικὸ ἔργο). Αὐτόθι, σ. 161-72.
2905. **Caimi Giulio** Karaghiozi ou la comédie grecque dans l'âme du théâtre d'ombres par —, avec 40 gravures sur bois originales et d'après des peintures populaires par *Klaus Vrieslander* cijoint une reproduction en couleurs et 43 figures à l'encre. Editeurs: «Hellinikes Technes», Athènes 1935, 8ον, σελ. XVI + 144 + 38 ἄ. ἄ.
2906. Ὁ ἐφευρέτης (!) τοῦ Καραγκιόζη ἦτο συμπολίτης; Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 4 (1936) 78, 81.
2907. **Καίμης Τζούλιο** Ἡ ἱστορία καὶ ἡ τέχνη τοῦ Καραγκιόζη ὅπως τὰμαθε ἀπὸ τοὺς Καραγκιοζοπαῖχτες καὶ πρῶτα ἀπὸ τὸν Παντελῆ Μελίδη ὁ Τζούλιο Καίμης μὲ κείμενο τοῦ Ἀντωνίου Μόλλα Καραγκιοζοπαῖχτη καὶ ξυλογραφίες ἀπὸ ξυλογραφίες τοῦ Καραγκιοζοπαῖχτη Ἀθανασίου Δεδούσαρου τοῦ Klaus Vrieslander. Ἀθήνα 8ον μικρ., 1937, σελ. 32.
 Κρίσις: Ν Γράμμ περ. 12, σ. 14 (Σ. Κ.).
2908. **Χατζηπαναγιώτου Δημ.** Τὸ θέατρον ἐν Σαράντα - Ἐκκλησίαις (Ἀνατ. Θράκης). Ἀρχ. Θε. Θεσ. 4 (1937/38) 101-108.
2909. **Χάρις Πέτρο.** Τὰ λαϊκὰ θεάτρα. Ν Κράτ Β' (1938) 558-59.
- ιγ'. Δημώδη βιβλία.
2910. **Grecu V.** Erotocritul lui Cornaro în literatura românească. (Sonderabdruck aus der «Dacoromania», Jahrbuch des Museums der rum. Sprache), Cluj, 1921, 8ον, σελ. 64.
 Κρίσις: BNJb 3 (1922) 198-99 (N. Bănescu).
2911. **Δάμπρος Σπυρ.** Τὰ ἀναγνώσματα τῶν πάππων μας. Ν Ἑλλ 15 (1921) 237-71.
2912. **Ἀντωνιάδου Σοφία** Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Κρητικὸν μυστήριον τοῦ 16ου αἰῶνος. Εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις. Ἀθῆναι 1922, 8ον μικρ., σελ. 80.
2913. **Δάμπρος Σπυρ.** Διήγησις Ἀλεξάνδρου ἐν κώδικι Ὁξωνίου. Misc. 283 καὶ Δημήτριος Ζήνος. Ν Ἑλλ 16 (1922) 266-71.
2914. **(Croce Della)** Βίος τοῦ Μπερτολδίνου υἱοῦ τοῦ πανούργου Μπερτόλδου καὶ αἱ γελοιόταται αὐτοῦ ἀπλότῃτες, πρὸς δὲ καὶ αἱ ὀξεῖαι καὶ φρόνιμοι συμβουλαὶ τῆς Μαρκόλφας. Ἀθῆναι, ἐκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, 1925, 8ον, σελ. 48.

2915. **Krappe Haggerty Alex.** Über die Quelle des Erotokritos. BZ 25 (1925) 313 - 21. [Μελέτη].
2916. * (**Banchieri Adriano**) Βίος τοῦ Κακασένου, υἱοῦ τοῦ Μπερτολδίνου καὶ ἐγγόνου τοῦ Μπερτόλδου. Ἀθήναι, ἐκδ. Ἀριστοφ. Παπαδημητρίου, ἀ. ἔ., 8ον.
2917. Ἑρωτόκριτος ποίημα ἐρωτικὸν συντεθὲν παρὰ Βικεντίου Κορνάρου τοῦ ἐκ Σητείας, χώρας ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, ἐπιμελῶς διορθωθεὶς κατὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς Βενετίας μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Ἐν Ἀθήναις [1927;], 8ον, σελ. 120.
2918. **Κορνάρος Βιζέντζος** Ἑρωτόκριτος. Μικρὰ ἐκδόσεις μετ' εἰσαγωγῆς καὶ λεξιλογίου ὑπὸ Στεφ. Ξανθοῦδιδου. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Νέα Σειρά, ἀριθ. 53). Ἐν Ἀθήναις, Βιβλιοπωλεῖον Σιδερά [1928], 8ον, σελ. 416.
Κρίσις: BZ 29 (1929) 50 (D. C. Hesselring).
2919. Three Cretan plays, the Sacrifice of Abraham, Erophone and Gyparis, also the Cretan pastoral poem the fair shepherdess, translated from the greek by F. H. Marshall. With an introduction by J. Mavrogordato. Oxford, University Press, 1929, 8ον, σελ. VI + 380.
Κρίσις: BZ 31 (1931) 128 (A. H(eisenberg)).
2920. **Mavrogordato J.** The Erotokritos. With an introduction by Stephen Gaselee. Oxford, University Press, 1929, 8ον, σελ. VII + 61.
Κρίσεις: BNjb 7 (1928/29) 241 (N. & H(eisenberg)). BZ 31 (1931) 127 - 28 (H. H(eisenberg)).
2921. **Pernot Hubert** Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles publiées et traduites par—. Paris 1931, 8ον, σελ. 151. (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris. Fascicule 8).
2922. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Ἡ Εὔμορφη Βοσκοπούλα, ὁρθογραφοῦντος Ἀντ. Γιάνναρη. Κρητικά 1 (1933) 139 - 54.
2923. **Stadtmüller G.** Zur gereimten version der Geschichte von Esel, Wolf und Fuchs. Ἑλληνικά 7 (1934) 105 - 107.
2924. **Cartoian Nic.** Poema cretana Erotocrit în literatura românească și izvorul ei necunoscut, București 1935. (Academia Româna. Mem. Secț. Liter. Seria III, t. VII. Mem. 4), 8ον, σ. 57 + 3 ἀ. ἀ. + πίν. XII.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 717 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
2925. **Πάλλης Α. Α.** Ἡ φυλλάδα τοῦ Μεγ' Ἀλέξανδρου. Μὲ ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ τοῦ—. Πυρσὸς Α. Ε., Ἀθήναι, 1935, 4ον, σελ. 164 μετὰ 29 εἰκόνων καὶ πινάκων καὶ 1 ἐγχρώμου πίνακος.
Κρίσεις: Λαογρ 11 (1934/37) 693 - 95 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Νέα Γράμματα 2 (1936) 168 - 70 (Κ. Μ. Μιχαηλίδης). Ν' Ἔστ τόμ. 19 (1936) 880 - 81 (Μιχ. Ἀργυρόπουλος).

2926. **Cartoian N.** Le modèle français de l'«Erotokritos», poème crétois du XVIIe siècle. Revue litt. comparée 16 (1936) 8ον, σελ. 31. [Ἀνατύπωσις].
2927. **Ἀλεξίου Λεφτ.** Ἡ Βοσκοπούλα. Περιοδ. «Τὸ Κάστρο», 4ον ἔτος, τευχ. 8, Ἡράκλειον 1937, σ. 3 - 32.
2928. **Ζώρας Γ.** «Ἐρωτόκριτος» καὶ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ». Ν Ἐστ τόμ. 20 (1937) 1605 - 14.
2929. **Εὐγγόπουλος Ἄνδρ.** Παραστάσεις ἐκ τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπὶ βυζαντινῶν ἀγγείων. ΑΕ ἔτ. 1937, σ. 192 - 202.
2930. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ οἱ Τοῦρκοι. Δρῆρος 1 (1937) 136 - 37.
2931. **Cartoian N.** Οἱ ἄμεσες καὶ ἔμμεσες πηγὲς τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ν Κράτ ἔτ Α' (1937) 362 - 75. ἔτ. Β' (1938) 92 - 107.
2932. **Κριαρᾶς Μανόλης** Μελετήματα περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, Athen 1938, 8ον, σελ. ι' + 163. (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie, ἀρ. 27).
2933. **Ζώρας Γ.** Ἐρωτόκριτος καὶ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Β' (1939) ἀρ. 7, σ. 227 - 34.
2934. **Κριαρᾶς Μ.** Ἡ «Ὀμορφὴ βοσκοπούλα». Ν Ἐστ τόμ. 23 (1938) 57.

4. Μουσικὴ καὶ χοροί.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἀρθρα ὑπ' ἀριθμ. 138. 149. 167. 186. 202. 212. 225. 258. 270. 310. 314. 317. 319. 481. 573. 742. 883. 1001. 1002. 1009. 1015. 1016. 1050. 1126. 1298. 1329. 1533. 1678. 1718. 1720.

2935. : **Δυκοῦργος (= Ἰ. Ν. Πρωτοπαπᾶς)** Τὰ ἀρχεῖα τοῦ χωριοῦ μας. Τὸ χοροστάσι. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 23 σ. 72. — Τὸ χοροστασιὸ καλλιγυμμένο ἀλώνι. Αὐτόθι, ἀρ. 24 σ. 88, ἀρ. 25 σ. 99. — Τὸ χοροστασιὸ τοῦ Βασσαρά. Οἱ ἐπιφανεῖς χορευταὶ καὶ τραγουδισταί. Αὐτόθι, ἀρ. 30 σ. 160 - 61.
2936. **Ψάχος Κ. Α.** Δημῶδη ᾄσματα Γορτυνίας εἰς βυζαντινὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν ἐκδιδόμενα δαπάνη τοῦ ἐν Πειραιεὶ Γορτυνιακοῦ Συνδέσμου. Συλλογὴ πρώτη. Ἐν Ἀθήναις 1923, 8ον, σελ. 161.
2937. **Παπαδάκης Ἀριστογ. Γ.** Χαλκίτικοι χοροὶ καὶ μουσικὴ. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 29 σ. 12.
2938. **Χατζιδάκις Γεώργ. Ἰ.** Κρητικὴ μουσικὴ καὶ χοροί. Ἡμερολ. Θησαυροῦ 1924, σ. 131 - 44.

2939. **Κεραμόπουλλος Ἀντ. Δ.** Ἡ ἐθνικὴ μας μουσικὴ καὶ οἱ χοροί. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 354-64.
2940. **Σφακιανάκης Κώστας Ἰ.** Ζωντανοὶ ἑλληνικοὶ ρυθμοί. Φιλικὴ Ἑταιρεία Α' (1925) 51-59.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 241 (Στίλπ. Κυριακίδης).
2941. — Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ ἡ σχέση της μετὰ τὴ βυζαντινὴ καὶ τὴ δημοτικὴ. Φιλικὴ Ἑταιρεία Α' (1925) 193-99.
2942. **Πασχάλης Δημ. Π.** Οἱ χοροὶ τῆς νήσου Ἀνδρου συρτὸς καὶ μπάλλος. ΑΗ ἔτ. 2 (1926) σ. 21-30.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 559-60 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
2943. **Κυριακοῦ Ρένα** Κρητικὸς χορὸς. Ν Γράμμ Α' (1926/27) [φύλλα 2 ἄν. ἀριθμ. σελ. μεταξὺ τῶν σελ. 74-75].
2944. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὰ λυρομπάντουρα. Τὸ Βούκινο. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 59 σ. 7, ἀρ. 60 σ. 7.
Γίνεται λόγος περὶ μουσικῶν ὀργάνων.
2945. **Δάβδας Ν.** Στροφές ἀπὸ τὸν Ἀνδροῦτικόν μπάλλον κατὰ διασκευήν—. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 113.
2946. **Κουτσογιαννόπουλος Δ.** Ἡ λύρα τοῦ Πόντου, ἥτοι μουσικὴ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν τοῦ Πόντου ᾠσμάτων. Δράμα 1927, 3ον μικρ., σελ. 80.
2947. : **Ἀνθίας Τ.** Ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν ὡπὴ Ἀνατολίτικοι χοροί. ΜΕΕ Περ Ε-Ζ (1928) φ. 122, σ. 7-8.
2948. **Ἀραβαντινὸς Περικλ. Π.** Δημῶδη ἡπειρωτικὰ ᾠσματα. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 225-32.
Δημοσ. 3 ἔσμ. μετὰ μουσικῆς.
2949. **Κεραμόπουλλος Ἀντ. Δ.** Ἡ ἐθνικὴ μας μουσικὴ καὶ ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου. ΗΜΕ ἔτ. 1928, σ. 291-300.
2950. **Κουτσογιαννόπουλος Δημ.** Τραγουδιὰ τοῦ γάμου [8]. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 181-84.
2951. **Μανρῆς Ν. Γ. - Παπαδόπουλος Εὐθ. Α.** Δωδεκανησιακὴ λύρα. Τόμ. Α'. Κασιακὴ λύρα, ἥτοι δημῶδης ποίησις καὶ μουσικὴ τῆς νήσου Κάσου. Τύποις «Νέας Ἠχοῦς». Πῆρτ - Σάϊδ, 1928, 8ον, σελ. κβ' + 52 + 168.
Περιλαμβάνονται : Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν δωδεκανησιακὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν, 63 μουσικαὶ καταγραφαὶ εἰς εὐρωπαϊκὴν γραφὴν, ἔσμ. 113, ἐπιδ. 13, παιδ. ἔσμ. καὶ νανουρ. 27, δίστιχα 1058, λεξιλόγιον.
Κρίσις : Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος τ. ΚΗ' (1929) 135-37 (Φώτις Σ. Γκίκας). Λαογρ 10 (1929/32) 277-78 (Σ. Π. Κυριακίδης).
2952. **Πρωτοψάλτης Μ.** Οἱ χοροὶ τῆς Καρπάθου. Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 135-40.

2953. *Χατζηπαναγιώτης Δημ.* Τραγουδι τοῦ τσαγανοῦ. *Θρακ* 1 (1928) 205-206.
2954. *Λαμπελέρ Γ.* Ὁ κ. Καλομοίρης καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι. *ΜΧρ* 1 (1928/29) 58-59, 89, 134-36.
2955. *Κουτσογιαννόπουλος Δημ.* Τραγούδια. *Ἀρχ Πόντ* 2 (1929) 187-208.
2956. *Ξανθονδίδης Στέφ.* Τὸ σκόλιον τοῦ Ὑβρία καὶ ἡ πυρρίχη. *ΗΜΕ* ἔτ. 1929, σ. 233-42.
Ἐν σ. 240-242 γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν νεωτέρων τῆς Κρήτης χορῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀρχαίους, ὡς καὶ περὶ τῶν τραγουδιῶν τῆς τάβλας, τὰ ὅποια ὁ συγγρ. συγκρίνει πρὸς τὰ ἀρχαῖα σκόλια.
2957. *Παπαχριστοδούλου Μόσχος* Θρακιώτικα τραγούδια [17]. *Θρακ* 2 (1929) 199-206, 389-95.
2958. **Καλομοίρης Μανόλης* Εἴκοσι δημοτικὰ τραγούδια μὲ συνοδεία πιάνου ἢ ὀρχήστρας. Σειρὰ πρώτη. Ἀθῆναι, ἀ.ἐ., 4ον.
2959. *Λάβδας Ν.* Δημοτικὰ τραγούδια. Σειρὰ πρώτη. Ἀθῆναι, ἀ.ἐ., τεύχη δίφυλλα 1-25.
Ἄσματα 25.
2960. *Ψάχος Κ.* Δημῶδη ἄσματα Ἑλλάδος. *ΜΧρ* 4 (1932) 49-52.
Κρίσις: *ΒΝΠ* 9 (1932) 417.
2961. 50 δημῶδη ἄσματα Πελοποννήσου καὶ Κρήτης. Συλλογὴ Ὠδεῖου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθῆναις 1930. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, ἀρ. 9), 8ον, σελ. 239.
Κρίσις: *Λαογρ* 10 (1929/32) 598-600 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
2962. *Λαυράγκας Διον.* Ἐθνικὰ καὶ δημῶδη ἄσματα. *ΜΧρ* 2 (1930) 1-2.
2963. *Μαργαρίτης Δώρης* Τὸ ἔθνικὸ τραγούδι καὶ ἡ διεθνὴς μουσικὴ. *ΜΧρ* 2 (1930) 225-30.
2964. *Παπαδημητρίου Κ.* Ἡ ἐλληνικὴ μουσικὴ καὶ οἱ τσιγγάνοι. Μουσικὸς Κόσμος, ἔτ. Α' (1930) τεύχ. 4, σ. 124-25.
2965. *Οἰκονόμου Κ.* Τὸ νεοελληνικὸν λαϊκὸν ἄσμα. Μουσικὴ Ζωή, ἔτ. 1 (1930/31) σ. 82, 87-88.
2966. *Μερλιέ Μέλλω Ο.* Τραγούδια τῆς Ρούμελης. Ἀθῆναι 1931, 8ον, σελ. λα'+96. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, ἀρ. 12).
Κρίσις: *Λαογρ* 10 (1929/32) 600-602 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
2967. *Νάξος Γ. Ν.* Ἡ περισυλλογὴ τῶν δημοδῶν ἁσμάτων. *ΜΧρ* 3 (1931) 1-4.
2968. *Παπαδημητρίου Κωνστ. Δ.* Ἐνα ἡρωϊκὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ὁ Στριφτόμπολας. *ΜΧρ* 3 (1931) 33-36.

2969. Τὰ τραγούδια μας (7 ἄσμ. μετὰ μουσικῆς εἰς εὐρωπ. γραφήν). (Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μουδανιά καὶ τὰ γύρω, Θεσσαλονίκη 1931, σ. 99 - 106).
Ἀναδημοσίευσίς ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Παχτίου.
2970. Χορὸς γυναικῶν τοῦ Μπλάτσι (εἰκῶν). Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 255.
2971. **Χωροφᾶς Γ.** Παιδικὰ τραγούδια συνοδείᾳ πιάνου. Ἐκδοτ. οἶκος Δημητράκου. Ἐν Ἀθήναις 1931, 4ον, σελ 4 ἄ.λ. + 76.
Πρόκειται περὶ γνωστῶν δημ. ἄσμ. διεσκευασμένων μουσικῶς.
2972. **Ἀνδρεόπουλος Ἀργύρ. Νικ.** Μακεδονικὸς χορὸς Καπουτζήδων. Λαογρ 10 (1929/32) 501 - 502.
2973. **Καλομοίρης Μαν.** Τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι. Ἔργασία 3 (1932) τεύχ. 141 σ. 1159, τεύχ. 143 σ. 1224.
2974. **Λαμπελὲτ Γεώργ.** Αἰσθητικὴ μελέτη. Ἡ γένεσις τῆς ὁμοιοκαταληξίας εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν μουσικὴν. Ἀθῆναι 1932, 8ον, σελ. 27.
2975. ——— Ἡ γένεσις τῆς ὁμοιοκαταληξίας εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν μουσικὴν. ΠΑΑ 7 (1932) 233 - 38.
2976. **Παπαχριστοδοῦλου Μόσχ.** Λαογραφικὰ ἑθνομουσικὰ τραγούδια [6]. Θρακ 3 (1932) 236 - 38.
2977. **Φωμόδης Π.** Τὸ ἔργο καὶ ἡ προσέλευσις τοῦ Ἀργ. Ν. Ἀνδρεοπούλου γιὰ τὴν καταγραφή τῶν ἐλληνικῶν χορῶν καὶ τραγουδιῶν. Λαογρ 10 (1929/32) 503 - 13.
2978. **Ψάχος Κ. Α.** Δημῶδη ᾄσματα Ἡπείρου [2]. ΜΧρ 4 (1932) 49 - 52. [Ἐστ. 2968, σ. 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717, 3718, 3719, 3720, 3721, 3722, 3723, 3724, 3725, 3726, 3727, 3728, 3729, 3730, 3731, 3732, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3739, 3740, 3741, 3742, 3743, 3744, 3745, 3746, 3747, 3748, 3749, 3750, 3751, 3752, 3753, 3754, 3755, 3756, 3757, 3758, 3759, 3760, 3761, 3762, 3763, 3764, 3765, 3766, 3767, 3768, 3769, 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780, 3781, 3782, 3783, 3784, 3785, 3786, 3787, 3788, 3789, 3790, 3791, 3792, 3793, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803, 3804, 3805, 3806, 3807, 3808, 3809, 3810, 3811, 3812, 3813, 3814, 3815, 3816, 3817, 3818, 3819, 3820, 3821, 3822, 3823, 3824, 3825, 3826, 3827, 3828, 3829, 3830, 3831, 3832, 3833, 3834, 3835, 3836, 3837, 3838, 3839, 3840, 3841, 3842, 3843, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3849, 3850, 3851, 3852, 3853, 3854, 3855, 3856, 3857, 3858, 3859, 3860, 3861, 3862, 3863, 3864, 3865, 3866, 3867, 3868, 3869, 3870, 3871, 3872, 3873, 3874, 3875, 3876, 3877, 3878, 3879, 3880, 3881, 3882, 3883, 3884, 3885, 3886, 3887, 3888, 3889, 3890, 3891, 3892, 3893, 3894, 3895, 3896, 3897, 3898, 3899, 3900, 3901, 3902, 3903, 3904, 3905, 3906, 3907, 3908, 3909, 3910, 3911, 3912, 3913, 3914, 3915, 3916, 3917, 3918, 3919, 3920, 3921, 3922, 3923, 3924, 3925, 3926, 3927, 3928, 3929, 3930, 3931, 3932, 3933, 3934, 3935, 3936, 3937, 3938, 3939, 3940, 3941, 3942, 3943, 3944, 3945, 3946, 3947, 3948, 3949, 3950, 3951, 3952, 3953, 3954, 3955, 3956, 3957, 3958, 3959, 3960, 3961, 3962, 3963, 3964, 3965, 3966, 3967, 3968, 3969, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 3975, 3976, 3977, 3978, 3979, 3980, 3981, 3982, 3983, 3984, 3985, 3986, 3987, 3988, 3989, 3990, 3991, 3992, 3993, 3994, 3995, 3996, 3997, 3998, 3999, 4000, 4001, 4002, 4003, 4004, 4005, 4006, 4007, 4008, 4009, 4010, 4011, 4012, 4013, 4014, 4015, 4016, 4017, 4018, 4019, 4020, 4021, 4022, 4023, 4024, 4025, 4026, 4027, 4028, 4029, 4030, 4031, 4032, 4033, 4034, 4035, 4036, 4037, 4038, 4039, 4040, 4041, 4042, 4043, 4044, 4045, 4046, 4047, 4048, 4049, 4050, 4051, 4052, 4053, 4054, 4055, 4056, 4057, 4058, 4059, 4060, 4061, 4062, 4063, 4064, 4065, 4066, 4067, 4068, 4069, 4070, 4071, 4072, 4073, 4074, 4075, 4076, 4077, 4078, 4079, 4080, 4081, 4082, 4083, 4084, 4085, 4086, 4087, 4088, 4089, 4090, 4091, 4092, 4093, 4094, 4095, 4096, 4097, 4098, 4099, 4100, 4101, 4102, 4103, 4104, 4105, 4106, 4107, 4108, 4109, 4110, 4111, 4112, 4113, 4114, 4115, 4116, 4117, 4118, 4119, 4120, 4121, 4122, 4123, 4124, 4125, 4126, 4127, 4128, 4129, 4130, 4131, 4132, 4133, 4134, 4135, 4136, 4137, 4138, 4139, 4140, 4141, 4142, 4143, 4144, 4145, 4146, 4147, 4148, 4149, 4150, 4151, 4152, 4153, 4154, 4155, 4156, 4157, 4158, 4159, 4160, 4161, 4162, 4163, 4164, 4165, 4166, 4167, 4168, 4169, 4170, 4171, 4172, 4173, 4174, 4175, 4176, 4177, 4178, 4179, 4180, 4181, 4182, 4183, 4184, 4185, 4186, 4187, 4188, 4189, 4190, 4191, 4192, 4193, 4194, 4195, 4196, 4197, 4198, 4199, 4200, 4201, 4202, 4203, 4204, 4205, 4206, 4207, 4208, 4209, 4210, 4211, 4212, 4213, 4214, 4215, 4216, 4217, 4218, 4219, 4220, 4221, 4222, 4223, 4224, 4225, 4226, 4227, 4228, 4229, 4230, 4231, 4232, 4233, 4234, 4235, 4236, 4237, 4238, 4239, 4240, 4241, 4242, 4243, 4244, 4245, 4246, 4247, 4248, 4249, 4250, 4251, 4252, 4253, 4254, 4255, 4256, 4257, 4258, 4259, 4260, 4261, 4262, 4263, 4264, 4265, 4266, 4267, 4268, 4269, 4270, 4271, 4272, 4273, 4274, 4275, 4276, 4277, 4278, 4279, 4280, 4281, 4282, 4283, 4284, 4285, 4286, 4287, 4288, 4289, 4290, 4291, 4292, 4293, 4294, 4295, 4296, 4297, 4298, 4299, 4300, 4301, 4302, 4303, 4304, 4305, 4306, 4307, 4308, 4309, 4310, 4311, 4312, 4313, 4314, 4315, 4316, 4317, 4318, 4319, 4320, 4321, 4322, 4323, 4324, 4325, 4326, 4327, 4328, 4329, 4330, 4331, 4332, 4333, 4334, 4335, 4336, 4337, 4338, 4339, 4340, 4341, 4342, 4343, 4344, 4345, 4346, 4347, 4348, 4349, 4350, 4351, 4352, 4353, 4354, 4355, 4356, 4357, 4358, 4359, 4360, 4361, 4362, 4363, 4364, 4365, 4366, 4367, 4368, 4369, 4370, 4371, 4372, 4373, 4374, 4375, 4376, 4377, 4378, 4379, 4380, 4381, 4382, 4383, 4384, 4385, 4386, 4387, 4388, 4389, 4390, 4391, 4392, 4393, 4394, 4395, 4396, 4397, 4398, 4399, 4400, 4401, 4402, 4403, 4404, 4405, 4406, 4407, 4408, 4409, 4410, 4411, 4412, 4413, 4414, 4415, 4416, 4417, 4418, 4419, 4420, 4421, 4422, 4423, 4424, 4425, 4426, 4427, 4428, 4429, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438, 4439, 4440, 4441, 4442, 4443, 4444, 4445, 4446, 4447, 4448, 4449, 4450, 4451, 4452, 4453, 4454, 4455, 4456, 4457, 4458, 4459, 4460, 4461, 4462, 4463, 4464, 4465, 4466, 4467, 4468, 4469, 4470, 4471, 4472, 4473, 4474, 4475, 4476, 4477, 4478, 4479, 4480, 4481, 4482, 4483, 4484, 4485, 4486, 4487, 4488, 4489, 4490, 4491, 4492, 4493, 4494, 4495, 4496, 4497, 4498, 4499, 4500, 4501, 4502, 4503, 4504, 4505, 4506, 4507, 4508, 4509, 4510, 4511, 4512, 4513, 4514, 4515, 4516, 4517, 4518, 4519, 4520, 4521, 4522, 4523, 4524, 4525, 4526, 4527, 4528, 4529, 4530, 4531, 4532, 4533, 4534, 4535, 4536, 4537, 4538, 4539, 4540, 4541, 4542, 4543, 4544, 4545, 4546, 4547, 4548, 4549, 4550, 4551, 4552, 4553, 4554, 4555, 4556, 4557, 4558, 4559, 4560, 4561, 4562, 4563, 4564, 4565, 4566, 4567, 4568, 4569, 4570, 4571, 4572, 4573, 4574, 4575, 4576, 4577, 4578, 4579, 4580, 4581, 4582, 4583, 4584, 4585, 4586, 4587, 4588, 4589, 4590, 4591, 4592, 4593, 4594, 4595, 4596, 4597, 4598, 4599, 4600, 4601, 4602, 4603, 4604, 4605, 4606, 4607, 4608, 4609, 4610, 4611, 4612, 4613, 4614, 4615, 4616, 4617, 4618, 4619, 4620, 4621, 4622, 4623, 4624, 4625, 4626, 4627, 4628, 4629, 4630, 4631, 4632, 4633, 4634, 4635, 4636, 4637, 4638, 4639, 4640, 4641, 4642, 4643, 4644, 4645, 4646, 4647, 4648, 4649, 4650, 4651, 4652, 4653, 4654, 4655, 4656, 4657, 4658, 4659, 4660, 4661, 4662, 4663, 4664, 4665, 4666, 4667, 4668, 4669, 4670, 4671, 4672, 4673, 4674, 4675, 4676, 4677, 4678, 4679, 4680, 4681, 4682, 4683, 4684, 4685, 4686, 4687, 4688, 4689, 4690, 4691, 4692, 4693, 4694, 4695, 4696, 4697, 4698, 4699, 4700, 4701, 4702, 4703, 4704, 4705, 4706, 4707, 4708, 4709, 4710, 4711, 4712, 4713, 4714, 4715, 4716, 4717, 4718, 4719, 4720, 4721, 4722, 4723, 4724, 4725, 4726, 4727, 4728, 4729, 4730, 4731, 4732, 4733, 4734, 4735, 4736, 4737, 4738, 4739, 4740, 4741, 4742, 4743, 4744, 4745, 4746, 4747, 4748, 4749, 4750, 4751, 4752, 4753, 4754, 4755, 4756, 4757, 4758, 4759, 4760, 4761, 4762, 4763, 4764, 4765, 4766, 4767, 4768, 4769, 4770, 4771, 4772, 4773, 4774, 4775, 4776, 4777, 4778, 4779, 4780, 4781, 4782, 4783, 4784, 4785, 4786, 4787, 4788, 4789, 4790, 4791, 4792, 4793, 4794, 4795, 4796, 4797, 4798, 4799, 4800, 4801, 4802, 4803, 4804, 4805, 4806, 4807, 4808, 4809, 4810, 4811, 4812, 4813, 4814, 4815, 4816, 4817, 4818, 4819, 4820, 4821, 4822, 4823, 4824, 4825, 4826, 4827, 4828, 4829, 4830, 4831, 4832, 4833, 4834, 4835, 4836, 4837, 4838, 4839, 4840, 4841, 4842, 4843,

2985. **Πετρίδης Πέτρ.** Τὸ λυκόφως τῆς σοφίας. «Ἡ ἐθνογραφικὴ μουσικὴ». (Κριτικῆς ἔλεγχος). Ἔργασια 5 (1934) τευχ. 223 σ. 457 - 58, τευχ. 224 σ. 488 - 89, τευχ. 225 σ. 520 - 21.
2986. **Σκλάβος Γ.** Νεωτέρα μουσικὴ. Τὸ δημῶδες ᾠσμα. Συλλογαὶ δημοδῶν ᾠμάτων. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ., τόμ. 10 (1934) σ. 953 - 54.
2987. **Σ(περάντσας) Σ. Γ.** Νεοελληνικὴ ὄρχησις. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ., τόμ. 10 (1934) σ. 970.
2988. **Μιχαηλίδης Σόλ.** Ὁ μουσικὸς καὶ ὁ «ὀμιλούμενος» λόγος. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 701 - 703.
2989. **Παπαχριστοδούλου Μόσχ.** Τραγούδια Θρακικὰ [24]. Ἀρχ Θρ Θησ 1 (1934/35) 81 - 96.
2990. **Baud - Bony S.** Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἐκδόσεις Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Διεύθυνσις Μέλπως Μερλιέ 1), τόμ. Α', Ἀθῆναι 1935, 8ον, σελ. λ' + 374. Τόμ. Β'. Ἀθῆναι, 1938, 8ον, σελ. ια' + 447.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 683 - 90 (Π. Κουσιάδης).
2991. **Borgia Nilo.** L'ultima eco del canto bizantino nella Magna Grecia. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, σ. 162 - 69.
2992. **Μερλιέ Μέλπω** Ἡ μουσικὴ λαογραφία στὴν Ἑλλάδα. Δοκίμιο. Ἀθήνα, 1935. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἐκδόσεις Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Διεύθυνσις Μέλπως Μερλιέ), 8ον, σελ. 56 μεθ' ἐνὸς γεωγραφικοῦ χάρτου.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 718 (Σ. Π. Κουσιάδης).
2993. **Παπαχριστοδούλου Μόσχ.** Θρακικὰ τραγούδια [27]. Ἀρχ Θρ Θησ 2 (1935/36) 203 - 16.
2994. **Κιοσεμὶχάλ Μαχμουὺντ Ραγήπ** Σχέσεις τῆς ἑλληνικῆς καὶ τουρκικῆς μουσικῆς (μετάφρ.: Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου). Μακ Ἡμέρες 4 (1936) 381 - 87.
2995. **Δαλαούνη Ἀλεξάνδρα** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι στὰ σχολεῖα. Ἔργασια 7 (1936) τευχ. 331, σ. 427.
2996. ——— Ἡ μουσικὴ ὡς λαϊκὴ τέχνη. Ἔργασια 7 (1936) τευχ. 317, σ. 91.
2997. **Χάρης Πέτρ.** Τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Ν Ἔστ τόμ. 19 (1936) 209.
2998. **Παπαχριστοδούλου Μόσχ.** Θρακικὰ τραγούδια [28]. Ἀρχ Θρ Θησ 3 (1936/37) 121 - 36.
2999. **Κουσιάδης Γεώργ. Α.** Ὁ χορὸς ἐν τῇ ἐξελίξει του (μετὰ 6 σχημάτων). Ἐν Ἀθῆναις 1937, 8ον, σελ. 96.

3000. **Μουσχοπουλος Χαρ. Σ.** Ἡ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Παγκερ
Ἡμ ἔτ. Α' (1937) 313 - 17.
Ἐνδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
3001. **Κανέλλος Βάσος** Ἀρχαῖοι καὶ νέοι Ἀρκαδικοὶ χοροί. ΜΜ ἔτ. 1 (1937/38)
ἀρ. 8 σ. 116 - 18.
3002. **Σγουρίτσας Ἀγησ.** Τὰ τραγούδια καὶ ὁ χορὸς τῶν καλογέρων. Σπαρτ
Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 2 σ. 12 - 15. — Λαογραφικὰ σημειώματα. Ἔρικ.
Αὐτόθι, ἀρ. φ. 5 σ. 11.
3003. **Κ.** Περὶ ἀμανέδων. Ν Ἔστ τόμ. 24 (1938) 997.
3004. ——— Γιαννιώτικα τραγούδια καὶ «μανές». Ν Ἔστ τόμ. 24 (1938) 1065.
3005. **Δαυράγκας Δ. Σ.** Τὸ ἐλληνικὸν λαϊκὸν τραγούδι (ραδιοφωνικὴ διάλεξις).
Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Α' (1938) ἀρ. 6, σ. 5 - 7.
3006. Ναουσαῖοι χορεύοντες [εἰκὼν]. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) [ἰδ. φύλλ. μεταξὺ
σ. 64 - 65].
3007. **Παναγιωτόπουλος Ἰ.** Τὸ πεντάπτυχον τῆς Ἀρκαδικῆς μουσικῆς. Ἀρκαδ
Ἡμ 1938, σ. 141 - 42.
3008. **Πετροκόκκινος Δ. Π.** Τὰ λαϊκὰ ἐλληνικὰ τραγούδια τοῦ Ραβέλ. Ν Ἔστ τόμ.
23 (1938) 199.
3009. **Σκαλκώτας Νίκ.** Τὸ δημοτικὸν τραγούδι. Ν Γράμμ 23 Ἰουλίου 1938, σ. 8.
3010. * **Βουρτσῆς Μιχ.** 10 δημοτικὰ τραγούδια (εὐρωπ. μουσικῇ), 8ον μέγα,
σελ. 20.
3011. **Καλομοίρης Μ.** Δημοτικὸ καὶ λαϊκὸ τραγούδι. Ραδιο - Ἐπιθεώρησις Β'
(1939) ἀρ. 9 σ. 329 - 32, ἀρ. 10 σ. 365 - 69.
3012. **Μπεκιάρης Κ.** Προσφώνησις. Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 108 - 10.
Γίνεται λόγος περὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βορειοηπειρωτικῶν τραγουδιῶν.

Ε'. Κοινωνικὸς βίος.

1. Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Γέννησις, γάμος, τελευτή.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 120. 122. 123. 132. 138. 146. 150. 152. 165. 166. 170.
171. 176. 177. 179. 181. 186. 188. 189. 190. 193. 195. 198. 199. 206. 207. 210. 215. 221.
227. 231. 232. 249. 250. 255. 261. 268. 270. 271. 278. 283. 289. 292. 295. 304. 316. 317.
319. 322. 323. 1087. 1587. 1790.

3013. **Μέγας Γ.** Δίοδος διὰ τεχνικῆς σχισμάδος δένδρου πρὸς ἐπίτευξιν γονιμότη-
τος ἢ πρὸς εὐτοκίαν. Λαογρ 6 (1917/18) 658.

3014. **Πολίτης Ν. Γ.** Ὠκυτόκια. Λαογρ 6 (1917/18) 299 - 346. (= Λαογρ. Σύμμεικτα, τόμ. Β'. Ἀθῆναι 1921, σ. 284 - 316.). [Μελέτη].
3015. **Καλλίνικος Κωνστ. Ν.** Ὁ χριστιανικὸς ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. (Μετὰ εἰκόνων). Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1921, 8ον, σελ. ιγ' + 726 + 7. [Μελέτη].
Γάμος σ. 639 - 57, τελευταίη σ. 694 - 726.
3016. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίαν, τόμ. ΣΤ' σ. 301. Λαογρ 8 (1921/25) 229.
Παρατηρ. σχετικαὶ μὲ τὸ παιδίον.
3017. **Ρόκος Εὐστ. Κ.** Μακεδονικοὶ γάμοι. ΗΘ ἔτ. 1921, σ. 153 - 59.
3018. Ἔθιμα Ἀστυπалаίας: ἀραβῶν, γάμος. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1923, ἀρ. 13, σ. 9 - 10.
3019. **Ρωμαῖος Κ. Α.** Τὸ ὄνι κατὰ τὸν γάμον. Λαογρ 7 (1923) 346 - 68. [Μελέτη].
3020. **Φάβης Βασ.** Τὸ φίλημα τῶν μνηστήρων. Λαογρ 7 (1923) 457 - 59. [Μελέτη].
3021. **Κονκουλὲ Ἀναστασία Ἰ.** Ἐκ τῶν ἔθιμων τῆς Μάνης. Ἡ χήρα. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 42 σ. 307.
3022. : **Τ(ὸ) παιδί τοῦ Μαλεβοῦ** (= Ἀγῆσ. Σγουρίτσας) Ἀπὸ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μασ. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) σ. 46 σ. 364.
3023. **Κατσαρᾶς Ἀγαπ.** Ὁ ἀραβῶν ἐν Τήλῳ. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 1924, ἀρ. 43, σ. 6 - 7.
3024. **Μ(αντιξουράνης) Κ. Ἰ.** Ὁ γάμος τοῦ Δελβίνο τῆς Ἡλείου. Ἐπ Βουρ ἔτ. 1925/26, σ. 120 - 29.
3025. **Πιττόκος Μ.** Γιὰ ταῖς βαπτίσεις τῶν Κρητῶν. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 6 σ. 7.
Καὶ ἄσμα 1.
3026. — Πῶς γίνονται οἱ γάμοι εἰς τὸ χωρίον Βισταγῆς Ἀμαρίου Κρήτης. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 18 σ. 7, ἀρ. 19 σ. 7, ἀρ. 20 σ. 7.
3027. : **Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ** (= Ἀγῆσ. Σγουρίτσας) Χωριάτικος βίος. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 53 σ. 439 - 40 — ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 54 σ. 451 - 52. ἀρ. 55 σ. 461. ἀρ. 56 σ. 471 - 72. ἀρ. 57 σ. 483 - 85. ἀρ. 58 σ. 495 - 96. ἀρ. 59 σ. 507 - 508. ἀρ. 60 σ. 521 - 22. ἀρ. 60 - 61 σ. 535 - 36. ἀρ. 65 σ. 570 - 72.
Δημοσ. λαογρ. ὅλη σχετικὴ μὲ τὴν γέννησιν καὶ τὸν γάμον.
3028. — Τὸ τραγούδι τῆς πίττας. Μαλεβὸς ἔτ. Ε' (1925) ἀρ. 48 σ. 375 - 76.
Γαμήλ. ἔθιμον μετ' ἄσματος.
3029. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Οἱ ποῦλοι. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 26 σ. 7.
Ψωμιὰ τοῦ γάμου.
3030. **Δαφέρμος Μιχ.** Τοῦ γάμου ἔθιμα. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 40 σ. 7.

3031. *Ευστρατιάδης Μιχ. Π.* Περί τῆς μὴ τελέσεως γάμων τὸν Μάϊον. ΔΧΑΕ περίοδ. Β', τόμ. Γ', τεύχη Α' καὶ Β' (1926) 77 - 78.
3032. *Κανδηλάπτης Γ.* Γαμήλια ἔθιμα. Τὸ θύμισμα. Λαογρ 9 (1926/28) 255 - 58.
3033. *Κυριαζῆς Ν. Γ.* Γάμος - ἐγκυμοσύνη [παιδίον]. Κυπρ Χρον 4 (1926) 116 - 52.
3034. *Σαραντῆ Ἑλπινίκη* Μακεδονικά ἔθιμα. Ὁ ἀρραβὼν καὶ ὁ γάμος στὴν Ἑδεσσα. Ἑλληνίς 6 (1926) 65 - 67, 89 - 91.
3035. ——— Τὰ ἔθιμα τῆς Θοράκης. Κυριακή, ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 24, σ. 7, ἀρ. 25, σ. 7. [Γαμήλια ἔθιμα].
3036. *Ζωηρὴ Νοεμὴ Α.* Σκυριανὰ ἔθιμα. Ἡ προξενεὶα καὶ ὁ ἀρραβὼν. Ἑλληνίς 7 (1927) 10 - 16, 33 - 36, 62 - 65.
Πλὴν τῆς περὶ γάμου ὕλης δημοσ. καὶ εἰδήσεις περὶ τοπικῶν ἐνδυμασι-, τὸ τραγούδι τοῦ Λαζάρου, νανουρίσματα 4, 1 παρὰδ., τοπων. 23 καὶ παροιμ. τινὲς φράσεις.
3037. *Καλαματιανὸς Γ.* Ὁ Μανιάτικος γάμος. Ἑλλ Γράμματα 2 (1927/28) 245 - 48.
3038. *Γερακάκης Ἀντ.* Ἀρραβῶνες ἐν Βελβιδῷ. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 4 (1928) σ. 298 - 302.
3039. *Κανδηλῶρος Τάκης Χ.* Παράξενα ἔθιμα ἀνηστείας [ἐκ Δημητσάνης]. ΜΕΕ Περ Α Δ (1928) σ. 115, σ. 4 - 5.
3040. *Μιχαηλίδης Μ. Δ.* Ἀρραβὼν καὶ γάμος ἐν Νεβέσκη. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 4 (1928) σ. 164 - 71.
3041. *Παπαδόπουλος Σάββας* Γάμος στὴν Κερασσοῦντα. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) 176 - 79.
3042. *Οἰκονομίδης Δημοσθ. Η.* Γαμήλια ἔθιμα. Ἀρχ Πόντ 1 (1928) 121 - 80.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 234 (Στ. Π. Κυριακίδης).
3043. *Ροδᾶς Μιχ.* Μακεδονικά σκίτσα. Ἐνας γάμος στὸ χωριό. Κυριακή Β' (1928) φ. 56, σ. 4.
3044. *Σαραντῆ (Σταμούλη) Ἑλπινίκη* Ἀπὸ τὰ Θορακικά ἔθιμα. Θορακ 1 (1928) 127 - 40. [Βλ. καὶ τόμ. 2 (1929) 252].
Ἔθιμα σχετ. μὲ τὸ παιδίον.
3045. *Φουρτίκης Π. Α.* Γάμος καὶ γαμήλια σύμβολα παρὰ τοῖς Ἀλβανοφώνοις τῆς Σαλαμῖνος. Λαογρ 9 (1926/28) 507 - 63. [Μελέτη].
3046. *Βρόντης Ἀν.* Ἡ νύφη στὸ Καστελλόριζο. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 221.
3047. *Κριαρᾶς Παχνάκης Παῦλ.* Οἱ γάμοι καὶ οἱ προλήψεις στὴ Χώρα τῶν Σφακιανῶν. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 110 - 11.
3048. *Κουκουλᾶς Φαίδ.* Ἐπιβίσεις ἐθίμων τινῶν περὶ τὴν ταφήν. ΗΜΕ ἔτ. 1929 σ. 369 - 82. [Μελέτη].

3049. **Κουρούκλης Εὐθ.** Δοξασίες περὶ ψυχῆς στὴν Κεφαλονιά. Ἰόν Ἄνθ ἔτ. 3 (1929) 175 - 76.
3050. **Μακρυγιαννοπούλου Μαριάνθη** Ὁ ἀρραβὼν καὶ ὁ γάμος. «Πέραμος», 1929, σ. 247 - 55.
Δημοσ. περιγραφὴ ἐθίμων καὶ 4 γαμ. ἄσματα.
3051. **Σοφianoῦ Ἰουλία Ἀ.** Τραγούδια τοῦ γάμου. «Πέραμος», 1929, σ. 256-62.
Δημοσ. ἐν σ. 262 καὶ 1 μουσ. καταγραφὴ.
3052. **Σοφιανὸς Α. Γ.** Προλήψεις περὶ τὴν κύησιν, τὸν τοκετόν, τὴν λεχώ. «Πέραμος», 1929, σ. 244 - 45.
3053. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης. Θρακ 2 (1929) 131 - 45, 254.
Ἔθιμον κατὰ τὴν τελευταίην.
3054. **Χονδρονίκη Χρυσάνθη Κ.** Ἔθιμα περὶ τὸν νεκρόν. «Πέραμος», 1929, σ. 286 - 88.
3055. — Ἔθιμα περὶ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος. «Πέραμος», 1929, σ. 238-43.
Νανουρίσματα σ. 242.
3056. **Α. Θ. Α.** Ὁ γάμος ἐν Κάτω Νευροκοπίᾳ (Ζάκρονον). Ἡμερ Δρ ἔτ. 1930, σ. 50 - 53.
3057. **Γκανούλης Γ. Θ.** Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἡθῆ καὶ ἔθιμα ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 6 (1930) σ. 177 - 88.
Καὶ γαμήλ. ἄσμ. 11.
3058. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Συμβουλὲς γιὰ τὴν παντρεία. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 130 σ. 7.
3059. **Καῖρης Μιχ. Ν.** Ὁ γάμος τοῦ κυρ Ἀντωνάκη. (Ἀνδριακὴ ἠθογραφία). ΑΗ ἔτ. 5 (1930) σ. 93 - 117.
Γαμήλια ἔθιμα.
3060. **Κοτζᾶς Δημ. Π.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις τῶν χωρίων τῆς Ρόδου. ΡΗ ἔτ. 1930, σ. 217 - 26.
Ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὸ παιδίον.
3061. **Ὁρφανουδάκη Μαρία Ν.** Πῶς γίνονται οἱ γάμοι στὸ χωριό μας [Γαράζο]. Προμ Πυρφ ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 129 σ. 7, ἀρ. 130 σ. 7.
3062. **Καλλινδέρης Μιχ.** Ἡ γέννηση καὶ τὰ βαφτίσια. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 7 (1931), σ. 253 - 58.
3063. **Μ. Α.** Ὁ γάμος ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ. Ραδάμανθυς 16 (1931) τευχ. 1, σ. 6
3064. **Παπαδόπουλος Δάξ.** Γάμος Σαρακατσαναίων. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 7 (1931) σ. 129 - 133.

3065. **Ζορμπᾶς Νίκ.** Ὁ γάμος τοῦ καπετὰν Νικόλα. Ναυτ Ἑλλ 5 (1932/33) 1295-1298.
Λογοτ. διασκευὴ γαμηλίων ἐθίμων.
3066. **Ἡπειρωτικαὶ παραδόσεις.** Ἡ Δωδώνη Α' (1931/32) 112.
Δημοσ. 2 εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν.
3067. **Ἀθανασιάδης Ν.** Τὰ βαφτίσια. ΗΔΜ ἔτ. 1932, σ. 59 - 61.
3068. **Βρόντης Ἀν. Γ.** Ροδίτικος γάμος. Ἐκδότης Μιχαήλ Β. Νεταρᾶς, 1932, 8ον σ. 72.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 308 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
3069. **Κεραμιδᾶ Ὀλυμπία** Ἔθιμα, δοξασίες, δεισιδαιμονίες γιὰ τὸ παιδί ἀπὸ τὴ Στρώμνιτσα. Λαογρ 10 (1929/32) 449 - 58.
3070. **Σαλβάνος Γεράσ.** Γαμήλια ἔθιμα Ἀργυράδων Λευκίμης. Λαογρ 10 (1929/32) 514 - 43.
3071. **Φελούκη Εὐαγγελία** Νεκρικά ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολη. Λαογρ 10 (1929/32) 459 - 63.
3072. **Ἀποστολίδης Φώτ. Γ.** Ἑορτασμοὶ τῶν γάμων στὴν Τσεντώ. Θρακ 4 (1933) 267 - 76.
3073. **Γκανούλης Γεώργ.** Οἱ ἀρραβῶνες ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ Ἡμερ 9 (1933) 129 - 35.
3074. **Κονσολόπουλος Ι.** Μιὰ ἀρραβῶνα τῆς παλιᾶς ἐποχῆς. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 10 σ. 5 - 6.
3075. **Σιαμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκη** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης. Θρακ 5 (1934) 312 - 43.
Γαμήλια ἔθιμα.
3076. **Σωτηροπούλου Ὀλγα Χ.** Μιὰ προξενιά στὴν Κορυτσά τὰ περασμένα χρόνια. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 10 (1934) σ. 283 - 88.
Λογοτεχνικὴ διασκευὴ γαμηλίων ἐθίμων.
3077. **Βρόντης Ἀναστ.** Ροδιακὴ λαογραφία. Λαογρ 11 (1934/37) 565 - 94.
Ἔθιμον περὶ τὸ παιδίον, ἄσμ. παιδ. καὶ νανουρίσματα, ταχταρίσματα, λαχνίσματα, παιδιαὶ 6 καὶ εἰδήσεις περὶ παιδικῶν ἀσθενειῶν.
Κρίσις: Ν Ἔστ τόμ. 21 (1937) 714 - 16 (Χ. Παπαχριστοδούλου).
3078. **Συγκολλίτης Σπῦρ.** Ὁ νεκρὸς εἰς τὴν Ἀνασελίτσα. Λαογρ 11 (1934/37) 387 - 414.
Πλὴν τῶν νεκρικῶν ἐθίμων δημοσ. καὶ 11 ἄσμ.
3079. **Γκανούλης Γ.** Ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς Σιατίστης. Τοκετὸς καὶ βάπτισις. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 11 (1935) σ. 128 - 32.

3080. **Μαθιουδάκης Γιάνν.** Ὁ γάμος τῆς Ζαχαρένιας. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 36 σ. 4, φ. 37 σ. 4.
Κρητικὴ ἡθογραφία μετὰ πολλῶν πληροφοριῶν περὶ γάμου.
3081. **Παπαδοπούλου Ἑλλη Μ.** Μερικὲς συνήθειες τοῦ Κυπριώτικου γάμου Ἑλληνίς 15 (1935) 11 - 12.
3082. **Χαραλάμπους Χρῆστ.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν Κυπρίων ἐν καιρῷ θανάτου. Κυπρ Χρον 11 (1935) 255 - 56.
3083. * **Akritas P. G.** Hochzeitsbräuche der abchasischen Griechen (russ.). Sovetskaja etnografija, 1936, πρ. 4 - 5, 84 - 104.
3084. : **Ἐρανιστῆς** Οἱ γάμοι στὰ νησιά μας. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3568.
3085. **Κάμαρης Μάνος** Μαντινάδες τῆς νύφης [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. IB' (1936) ἀρ. 275 - 76 σ. 7.
3086. **Καρπάθιος Ἐμμ.** Ἐπικήδεια ἔθιμα ἐν Νάξῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἑκκλησία, ἔτ. ΙΔ' (1936) σ. 180.
3087. **Μελανοφρύδης Π. Η.** Διὰ τοῦ Ἰδίου δοξασίαι τῶν Ποντίων. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 7 - 8 σ. 12 - 13.
Ἐθιμα καὶ δοξασ. περὶ τελευτῆς.
3088. : **Σύλβιος** Κρητικοὶ γάμοι, ἀοραφανισμὰτα, ἔθιμα. Ναυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3637 - 3638.
- 128 3089. **Μαμμόπουλος Ἀλ.** Ὁ γάμος στὴ Λεοντοπούρι. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἔτ. Β' (1936/37), τεύχ. 16 σ. 19 - 21, τεύχ. 17 σ. 15 - 19. καὶ τεύχ. 19, σ. 12 - 13.
3090. **Σφενδόνης Ν. Α.** Δώδεκα γάμοι σὲ μιὰ μέρα ψηλὰ στὸ Σέλι τοῦ Βερμίου. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 145 - 57.
3091. **Βαλαβάνης Γεώργ.** Γαμήλια τραγούδια καὶ ἔθιμα τῆς Κερασσοῦντος. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18 σ. 242 - 44. — Οἱ χοροὶ τοῦ γάμου στὴν Κερασσοῦντα, φ. 19 σ. 276 - 77.
Γαμήλια ἔθιμα.
3092. **Κεφαλίδης Ν.** Τὸ μάς. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 264.
Γαμήλ. ἔθιμον.
3093. **Κανονίδης Ι.** Τὸ μοίραγμα τῇ πῆτας. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 148.
Ἐθιμα σχετ. μὲ τὸ παιδίον.
3094. : **Ξενίας Ξένος** (= Ξενοφ. Ἀκογλους) Ἐθιμα καὶ ἡ τελετὴ τοῦ γάμου στὰ Κοτύωρα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 23, σ. 443 - 48.
3095. — Τὰ μνημόσυνα στὰ Κοτύωρα. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 24, σ. 481 - 84.

3096. **Π(απα)χ(ριστοδούλου) Π.** Πῶς καίγαν τοὺς νεκροὺς των στὸ Κωστή, χωριὸ τῆς Ἀν. Θράκης καὶ τὰ γύρω. Ἀρχ Θε Θεσ 4 (1937/38) 71.
3097. ——— Ἔθιμα τοῦ γάμου στὸ Ὁρτάκιοι Λιτίσης. Ἀρχ Θε Θεσ 4 (1937/38) 152 - 53.
3098. **Σαλλαπασίδης Π. Β.** Τὸ πάτεμαν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 150. Τὸ παιδὶν θὰ ἔρται μὲ τὴν ψυν... Αὐτόθι, φ. 16 σ. 214 - 15.
3099. **Σαλλαπασίδης Ι.** Ἐντῶκες τὸ κωδών; Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 15, σ. 148.
Γαμήλ. ἔθιμα.
3100. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Τὸ ἀγρηλίει τοῦ Κουκουναῖ πρὸς τὴν ξιακουστή. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 9, σ. 9, 14.
3101. ——— Συχώρια καὶ ὄχι μνημόσυνα. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 11 - 12, σ. 8.
3102. **Χριστοφορίδης Εὐστ.** Γαμήλια ἔθιμα τῆς Ματσούκας. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 22, σ. 413 - 15.
3103. **Ζαχόπουλος Κύριλλ.** Πῶς συνιστῶντο καὶ διεξήγοντο οἱ ἀρραβῶνες καὶ οἱ γάμοι ἐν τῷ νομῷ Ἀϊδινίου πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Μικρ Χρον 1 (1938) 280 - 86.
3104. **Ζήση Μελομένη Εὐστο.** Ἀρραβῶνες καὶ γάμοι στὸ Αὐδῆμι. Θράκ 9 (1938) 287 - 309.
3105. **Ἰωαννίδης Στ.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν περὶ τῆς Δράμας χωρίων. ΗΒΕ ἔτ. 1938, σ. 129 - 33.
Γαμήλ. ἔθιμα.
3106. **Μπῆτος Ἰ.** Τὸ τραγοῦδι τοῦ γάμου. Μακ Ἡμέρες 6 (1938) 26 - 28.
Γαμήλια ἔθιμα.
3107. **Παπαδόπουλος Π. Γ.** Ὁ γάμος στὴν Τριφυλία. Μεσσ Ἐτ 1938, σ. 168 - 72.
3108. **Παπαθωμᾶς Θ. Κ.** Βοιωτικὰ ἔθιμα. Α'). Περὶ γάμων. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 110 - 18.
3109. **Σφενδόνης Ν.** Ἕνας γάμος Σαρακατσαναίων. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 42 - 53.
3110. **Τριανταφυλλίδης Φ. Γ.** Οἱ ἀρραβῶνες καὶ οἱ γάμοι εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ζαγορίου. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 137 - 44.
3111. : **Φανὸς** Θρακικοὶ γάμοι. ΗΒΕ ἔτ. 1938, σ. 39 - 43.
3112. **Χριστοδουλίδης Κ.** Ὁ γαίτζος καὶ τὸ νυμφοπάζαρον εἰς τὸ Σχοινούδι. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου, Ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 190 - 94.
3113. : **Ξεντίας Ξένος** (=Ξενοφ. Ἀκογλούς) Ἡ βάφτιση στὰ Κοτύωρα. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 12 - 15.

3114. *Βαλσαμίδης Ἀντών.* Ὁ χορὸς τοῦ κινᾶ [Προκόννησοι]. Παμπροκοννησιακὸν Βῆμα, ἔτ. Α' (1939) ἀρ. φύλλ. 12, σ. 6.
Γαμήλιος χορός.
3115. *Δαφέρμος Γεώργ. Φ.* Λυρατζῆς - μάγερος - πίκαιρος. Προμ Πυρρ ἔτ. ΙΕ (1939) ἀρ. 330 σ. 7, ἀρ. 331 σ. 7, ἀρ. 332 σ. 7.
Ἔθιμα τοῦ γάμου.

2. Θρησκευτικὴ ζωὴ. Λαϊκὴ λατρεία.

α'. Συλλογαί.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 119. 120. 122. 123. 132. 133. 134. 151. 152. 166. 167. 170. 171. 176. 177. 179. 181. 186. 188. 194. 195. 198. 200. 203. 206. 207. 211. 212. 218. 221. 227. 228. 241. 247. 248. 249. 252. 254. 255. 258. 261. 268. 270. 271. 275. 279. 281. 283. 284. 287. 288. 289. 290. 291. 295. 299. 304. 311. 314. 316. 317. 319. 322. 323. 701. 1049. 1108. 1115. 1305. 1321. 1415. 1526.

3116. *Κορύλλος Χ.* Ἡ Τσικνοπέφτη. Λαογ. 6 (1917/18) 256. — Τὸ παπίρι. Αὐτόθι, σ. 660.
3117. *Γανώσης Β.* Ἀγῶνες (ἐκ Νεοῦτης Λαομίας). Λαογ. 8 (1921/25) 220. 21
3118. *Θαλασσινὸς Συμ. Η.* Ἡ πανηγυρὶς τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου στὴν Βερόσια. ΗΘ ἔτ. 1921, σ. 114 - 17.
3119. *Κοσκόρη Μαρία Γ.* Ἑλληνικὰ Χριστουγέννα (παραδόσεις, ἔθιμα, ἀνάγκαι). Ἑλληνὶς 1 (1921) 275 - 80.
3120. *Καμπούρογλους Δημ. Γρ.* Τὸ ποκαμισάκι τ' αἰ Χαραλάμπου. Ἐφημερ. «Πρωτεύουσα» Ἀθηνῶν, 1922, ἀρ. 382.
3121. *Μωραϊτίδης Ἀλ.* Τὸ ἀγίασμα τοῦ Μπαλουκλή. Ἡμερ' Ἐγκ ἔτ. 19 (1922) σ. 60 - 62.
3122. Ἀπόκρεφ. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 12 σ. 6 - 7. — Τὸ ψυχοσάββατον τοῦ Ρουσαλιοῦ, Αὐτόθι, ἀρ. 15 σ. 6.
3123. Ἡ νῆσος Τήλος. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα αὐτῆς. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 2 (1924) ἀρ. 34 σ. 4.
3124. *Cirilli Gustave* La fête du «cataclysmos» à Chypre. Κυπρ Χρον Α' (1923) 72 - 74.
3125. *Σαραντιῆ Ἐλπινίκη* Τὰ δωδεκάμερα εἰς τὴν Θράκην. Ἑλληνὶς 3 (1923) 16 - 19.
3126. *Πρωτοπαπᾶς Ἰ. Ν.* Τὰ θαύματα στὸν Βάσσαρᾶ. Ὁ γέρο - Ἦχος ἡ Θεοφίλης. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 39 σ. 269.
3127. *Καλογεροπούλου Ἀγνή Π.* Ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων. Ἑλληνὶς 4 (1924) 258 - 59.

3128. **Καραϊτιάνος Ί.** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Κάσου. Φωνὴ Δωδ ἔτ. 2 (1924) ἀρ. 35 σ. 13-14.
3129. **Κληρίδης Νέαρχ.** Λαογραφία διαφόρων μηνῶν. Κυπρ Χρον 2 (1924) 198-205, 220-222. 4 (1926) 199-201.
3130. **Ἀκριάς Δ.** Ἡ ἀπόθεσις ἡ τὰ κούλουμα. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 9 (1925) 165-67.
3131. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Ὁ κλείδωνας. Προμ Πυρφ ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 21 σ. 7, ἀρ. 22 σ. 7.—Ἀἱ Γιάννης ὁ Ριγολόγος. Αὐτόθι, ἀρ. 22 σ. 7.
3132. **Καραϊσκάκης Π. Κ.** Ποικιλόχρωμος βαφή αὐγῶν. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 1 (1925) σ. 30-31.
3133. **Πρωτοπαπᾶς Ί. Ν.** Τὰ τάματα. Μαλεβὸς ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 58 σ. 500.
3134. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ ποδαρικό. Προμ Πυρφ ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 27 σ. 7.
3135. **Ἱστοριοδίφης** Ὁ καρνάβαλος διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 11 σ. 3.
3136. **Καμπούρογλους Δημ. Γρ.** Ἀποκρίες ἐπὶ τουρκοκρατίας. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 13 σ. 1-2.
3137. **Κονστάλλης Κ.** Ἡ πρωτομανία στὰ Γιάννενα. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 21 σ. 1.
Ἀναδημοσίευσις.
3138. **Μωραϊτίνης Τ.** Ἡ γκαμήλα (ἀποκριτικὴς ἱστορίες). Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 12 σ. 1.
3139. **Χρηστομάνος Κ.** Ἡ παλὴ Ἀθηναϊκὴ ἀποκριά. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 11 σ. 1.
3140. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα Καστελλορίζου. Ραδάμανθυς, ἔτ. 12 (1924) τευχ. 5, σ. 14-15.
3141. Ἡ ἐορτὴ τῆς Θεοσκεπάστης. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 67-71.
3142. **Καίρης Μιχ. Νικ.** Τὸ πανηγύρι τῶν ἀποικιῶν (πρὸ τεσσαρακονταετίας περὶπου). ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 77-92.
Δημοσ. καὶ 7 δίστιχα.
3143. **Νοσταλγὸς** Ἡ Ἀγία Παρασκευή. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1927) φ. 31, σ. 11.
3144. **Πιττόκος Μ.** Ἀποκριές. Πῶς ἐωρτάζοντο αἱ ἀποκριές εἰς τὸ χωρίον Βισταγὴ Ἀμαρίου Κρήτης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 52 σ. 7, ἀρ. 53 σ. 7.
3145. **Ρούνα Αἰκατερίνη** Αἱ ἡμέραι τῆς Λιαριγοβινῆς. Ἑλληνίς 7 (1927) 182-85, 237-39.
Πλὴν τῶν λατρευτικῶν ἐθίμων δημοσ. καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰ γυναικεῖα ἔργα καὶ τὸν γάμον.

3146. *Σαραντῇ Ἑλπινίκη* Παναγία ἡ Χελιδονοῦ. Ἑλληνίς 7 (1927) 37.
3147. *Σελεπὲς Β.* Ὁ Ἀθασίλης στὸ Κόρθι. ΑΗ ἔτ. 3 (1927) σ. 21 - 24.
3148. *Σφενδόνης Ν.* Τὸ τοιροῦσινον. Τὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) 76 - 82.
3149. : *Ἀθάνατος Κώστ.* Εἰς τὸ ἀγίασμα τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων. Χρ' Ἡμ ἔτ. 4 (1928) σ. 179 - 85.
3150. *Καμπούρογλους Δ. Γρ.* Τὰ κάλανδα. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1928) φ. 111, σ. 1 - 2.
3151. *Καραμάνος Κυρ.* Ἔθιμα καὶ δοξασαίαι διὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1928) φ. 111, σ. 3.
3152. *Μαγκριώτης Ἰωάνν.* Ἦθη καὶ ἔθιμα Εὐκαρύου. Θρακ 1 (1928) 454 - 57.
3153. *Μπενέκος Γιάνν. Γ.* Τὰ Λαζαρούδια. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 125, σ. 5 - 6.
3154. *Παπαῖωαννίδης Κωνστ.* Ἔθιμα Σαφοπέλεως τῆς βορείου Θράκης. Θρακ 1 (1928) 457 - 60.
3155. *Περβολαράκης Ν.* Τὸ θαῦμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 144, σ. 8.
3156. *Πολυμῆνης Ἀνδρονκ.* Ἔθιμα [λατρεντικά]. Λαογ 10 (1929/32) 269 - 69.
3157. *Φαλτάιτς Κ.* Μπαμπαγιούρδοι καὶ Λογκαταρία. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 163, σ. 22.
3158. *Θηβαίοπουλος Ἀριστ.* Τὰ ροβίδια τῶν Ἀγ. Θεοδώρων. «Πέργαμος», 1929, σ. 265 - 66. [Λατρεντ. ἔθιμα].
3159. *Καίρης Μιχ.* Ἡ πρωτοχρονιά ἐν Ἀνδρῶ. ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 51 - 69.
3160. *Α. Ε. Σ.* Ὁ προστάτης τῆς Ρόδου Ἅγιος Φανούριος ὁ νεοφανής. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 248 - 52.
3161. *Μαρίνης Κώστ.* Τὰ χωριάτικα πασχαλόγιορτα. Ν' Ἐστ τόμ. 5 (1929) 331 - 34, 376 - 79.
3162. *Σοφianoῦ Ἰουλία Γ.* Τραγούδια τοῦ Κλήδονα. «Πέργαμος», 1929, σ. 277-80.
3163. *Σταμούλη - Σαραντῇ Ἑλπινίκη* Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης. Θρακ 2 (1929) 145- 51. [Παραδ. 2].
3164. *Τσολακίδου Πηνελόπη Δ.* [Πανήγυρις] τῆς εὐρέσεως. «Πέργαμος», 1929, σ. 274 - 76. [Δημοσ. ἐν σ. 276 καὶ ἡ μουσικὴ χοροῦ].
3165. — [Πανήγυρις] τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. «Πέργαμος», 1929, σ. 272-73.
3166. *Χονδρονίκη Χρυσάνθη Κ.* Πανηγύρεις τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (τοῦ βουνοῦ). «Πέργαμος», 1929, σ. 267 - 72.

3167. **Ἀμβροσιάδης Ἀντ.** Ἀπὸ τὰ μοναστήρια τῆς Ρόδου. Ἡ Ἑβδομαρχία. ΡΗ
 ἔτ. 1930, σ. 65 - 78.
 Περιέχει καὶ εἰδήσεις λαϊκ. λατρείας.
3168. **Ἰδμων** Οἱ Ἀποκρητὲς (Ἀργεϊτικά ἔθιμα). Ἀργὴ Ἡμ. ἔτ. 1930, σ. 12 - 13.
3169. **Καλλινδέρης Μιχ.** Λαογραφικά. Ὁ Ἀγιάννης στὸ Μπλάτσι τῆς Κοζάνης.
 Μακεδ. Ἡμερ. ἔτ. 6 (1930) σ. 151 - 56.
 Δημοσ. καὶ ἔσμ. 3.
3170. **Κοσμίδου Οὐρανία** Ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἔθιμα. Ἑλληνίς 10 (1930) 251 - 52.
3171. **Μαρίνης Κώστ.** Τὰ Νικολοβάρβαρα. Ν Ἑστ. τόμ. 8 (1930) 1300 - 301.
3172. *** Πολυζωΐδης Γερμαν.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῆς σημερινῆς Παλαιστίνης. Νέα
 Ὑόρκη 1930.
3173. **Τριάντενος Μ. Ν.** Τὸ πανηγύρι τῆς Κρεμαστῆς. ΡΗ ἔτ. 1930, σ. 139 - 52.
3174. **Κορρὲς Στέλιος Γ.** Ἡ ἑορτὴ τοῦ Κληδόνου εἰς τὴν Νάξον. Κυκλ. ἔτ. 1
 (1930/31) 9 - 11.
3175. **Ἀθανασιάδης Θ. Δ.** Ἡ πρωτοχρονιά στὸ Δράμα. ΗΜΘ ἔτ. Α' (1931)
 σ. 31 - 32.
3176. **Ἡ Ἀγία Βαρβάρα.** ΗΜΘ ἔτ. Α' (1931) σ. 142 - 44.
3177. **Ἀθανάτος Κώστ.** Τὰ καπάνδα. Χρ. Ἡμ. ἔτ. 7 (1931) σ. 90 - 94.
3178. Τὸ φλουρὶ τῆς βασιλόπητας. Ραδάμανθος 16 (1931) τεύχ. 1, σ. 5.
3179. **Γκανούλης Γ.** Τὰ μπουμπουσιάρια. Ἡ ἑορτὴ τῆς πρωτοχρονιάς ἐν Σιατί-
 στη. Μακεδ. Ἡμερ. ἔτ. 7 (1931) σ. 225 - 33.
 Δημοσ. καὶ 19 ἔσματα.
3180. **Ὁ Νοσταλγὸς** Πῶς γιορτάζαμε. Λαμπρὴ στὰ Μουδανιά. (Ἀντίλαλοι ἀπ'
 τὰ Μουδανιά καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 87 - 90). — Ἡ κατάδυσι τοῦ
 σταυροῦ. Αὐτόθι, σ. 91 - 92.
3181. **Π. Γ. Γ.** Ἀγιάσματα καὶ πανηγύρεις [Μουδανιῶν]. (Ἀντίλαλοι ἀπ' τὰ Μου-
 δανιά καὶ τὰ γύρω. Θεσσαλονίκη 1931, σ. 83 - 86).
3182. *** Πασχάλης Δ.** Ἐθιμα ποὺ χάνονται. Ἐκκλησιαστικὰ ἐν Ἀνδρῶν παραδόσεις
 καὶ προλήψεις. Ἐπετηρίς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συλλόγου τῶν Ἀνδριῶν «Ἡ
 Ἀνδρὸς» διὰ τὸ ἔτος 1931, σ. 8 καὶ 9. — Ὑπαπαντή. Τὰ Φῶτα. Τὰ κερὰ τοῦ
 Ἐπιταφίου. Τῆς Λαμπρῆς τὸ κερὶ. Αἱ Γιάννης Νηστευτής. Ἀφιερῶματα
 Ἡ εὐλογία τοῦ παπᾶ. Τὸ πανηγύρι. Λιτανεΐαι.
 Κρίσις: Ν Ἑστ. τόμ. 22 (1937) 1116 (Μ. Κριαρᾶς).
3183. **Σταματέλος Νικόλαος Γ.** Ἡ πρωτομαγιά ἐν Λευκάδι. Ἰόν. Ἀνθ. 5
 (1931) 75.
3184. Τὰ ἀγιοβασιλιάτικα δῶρα. Ἡ Ἐπιστήμη δι' ὅλους 3 (1931) ἀρ. 1, σ. 20.

3185. *Γαϊτάνου - Γιαννιού Ἀθηνᾶ* Ἀπὸ τὰ πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα. Ἑλληνὶς 12 (1932/33) 251 - 52.
3186. *Γκανούλης Γεώργ. Θ.* Τὰ ἔθιμα τῶν ἀπόκρεων ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ' Ἡμερ. 8 (1932) σ. 152 - 56.
3187. *Κωσταδήμας Χρυστ.* Ἡ Ἀγία Παρασκευὴ καὶ τὸ Καλαρρυώτικο πανηγύρι. ΤΑΝ 8. 1932, τεύχ. 1, σ. 14 - 15.
3188. *Δαγκάνης Εὐστ.* Λαογραφικὰ ἐπίθετα τῆς Θεοτόκου ἐν Ρόδῳ. Ἰόν' Ἀνθ. 6 (1932) 105 - 106.
3189. *Μαρίνης Κώστ.* Ἡ χωριάτικη Λαμπρή. Ν' Ἑστ. τόμ. 11 (1932) 469 - 70.
3190. — Βλαχοπανηγύρια. Ν' Ἑστ. τόμ. 11 (1932) 586 - 90.
3191. *Παπανικολάου Φ.* Ἡ Πρωτοχρονιά. ΗΔΜ 8. 1932, σ. 91 - 95.
3192. *Φιλήντας Μ.* Παρετυμολογία. Ν' Ἑστ. τόμ. 11 (1932) 304 - 307.
Παρατίθενται καὶ ἐξετάζονται ὀνόματα ἁγίων.
3193. *Βεκιαρέλλης Β.* Ὁ προστάτης τῶν ναυτικών. Ναυτ' Ἑλλ. 5 (1932/33) 1426.
3194. Δασικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Δασικὴ Ζωή 8. 1933, τεύχ. 8 - 9 σ. 20.
3195. *Γιαννοπούλου Μαρτίττα* Les Photos à Zante. Messenger d'Athènes, 6 Ἰανουαρίου 1933.
3196. — Les feux de la Saint-Jean. Messenger d'Athènes, 23 Ἰουνίου 1933.
3197. *Καρπάθιος Ἐμμ.* Λαογραφικὸν σημεῖωμα. Ἡ πίττα στὴν Νίσυρο. Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος 32 (1933) 144 - 45.
3198. *Τζαναβάρας Ι.* Πασχαλινὴ δοκιμασία. Ἑλλ' Ἀγ. Α' (1933) 277 - 78.
3199. *Σ.* Οἱ μικροὶ πρωτοχρονιάτικοι ταρσανᾶδες τῆς Ἀθήνας!... Ναυτ' Ἑλλ. 6 (1933/34) 1535.
3200. *Φωτόπουλος Α.* Ὁ Ἀγιώργης ὁ προστάτης τῶν ποιμένων. ΜΜ 8. Α' (1933/34) 42 - 43.
3201. *Ἀμαραντίδης Θεόφ.* Πῶς ἐφορτᾶζετο ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν Πόντον. Μεσ. Γράμμ. Β' (1934) 236 - 40.
3202. *Α. Π.* Ἡθῃ καὶ ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς. Ἡ Ζωὴ μας. Μηνιαῖο περιοδικὸ τῆς κοινότητος τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου, 8. 5 (1934) σ. 15 - 17.
3203. *Γκανούλης Γεώργ.* Τὰ Κόλιαντα. Πῶς ἐφορτᾶζονται τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν Σιάτισταν. Μακεδ' Ἡμερ. 10 (1934) σ. 223 - 27.
3204. *Ζευγώλη Διαλεχτή* Ἡ «βοῖδοκυλούρα». Ν' Ἑστ. τόμ. 15 (1934) 132.

3205. **Ζώης Δ. Χ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Ζακύνθῳ. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 280 - 86.
 Δημοσ. καὶ 1 δημῶδες ᾠσμα.
3206. *Papyri Jandanae cum discipulis edidit *Carolus Kalbfleisch*. Fasc. VI. Griechische Privat briefe bearb. v. *Grete Rosenberger*. Leipzig - Berlin 1934, 8ον, σελ. 219 - 258.
 Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 312 - 13 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). Δημοσ. καὶ εἰδήσεις λαϊκ. λατρείας.
3207. **Κονσολόπουλος Ι.** Τὸ πανηγύρι τῆς Τουρλιανῆς ἐκεῖνο τὸν καιρό. Μυκ Χρον Α' (1934) φ. 16 σ. 5 - 6.
3208. **Μαδιᾶς Γ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Χίῳ. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 286 - 90.
 Δημοσ. καὶ 9 παραδόσεις καὶ 1 ᾠσμα περὶ τοῦ Ἀγίου.
3209. **Μαρίνης Κώστ.** Ἀποκριάτικα γλέντια. Ν' Ἔστ τόμ. 15 (1934) 157 - 60.
3210. ——— Ἡ βοϊδοκουλούρα. Ν' Ἔστ τόμ. 15 (1934) 182 - 83.
3211. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Τὰ Χριστούγεννα 4. Πρωτοχρονιὰ καὶ τὰ Φῶτα στ' Ἀπεράθου τῆς Νάξου. Κυκλαδικὰ Νέα. Ἀθήναι 31 Δεκεμβρίου 1934.
3212. **Σαραντῆ-Σταμούλη Ἑλπινίκη** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὴν Θοάκην. Μεσ Γράμμ Α' (1934) 146 - 69.
 Πλὴν τῶν λατρευτ. ἐθίμων καὶ τῶν ἀγασμάτων δημοσ. καὶ κατάλογος τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀγίου, 2 ᾠσμ. καὶ δύο ἐπιφδοί.
3213. **Σεφερλῆς Παναγ. Δ.** Οἱ ἄγιοι Σαραντά. Ν' Ἔστ τόμ. 15 (1934) 212 - 14.
3214. **Βίγκος Α.** Ἀπόκρεφ, Σαρακοστή, Λαμπρὴ ἐν Ὑδροῖ. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδροῖς 3 (1934/35) 159, 179 - 80.
3215. **Κυριακίδου Εὐτυχία Στ.** Λατρευτικά ἔθιμα Τσεσμέ. Λαογρ 11 (1934/37) 656.
3216. **Ἀγγελετάκης Νίκ.** Ἐκκλησιῆς τῆς Χώρας (πόλεως Μυκόνου). Μυκ Χρον Β' (1935) φ. 32, σ. 7. — Ἐκκλησιῆς Μυκόνου. Β' Ἀνω Μερεῶς, Αὐτόθι, φ. 33 σ. 7. — Γ' Ἐρημοκλήσια. Αὐτόθι, φ. 34 - 35 σ. 2.
 Ἐνδιαφέροντα τὰ ὀνόματα τῶν Ἀγίων.
3217. **Ἀργυρόπουλος Μιχ.** Τὸ πανηγύρι τ' αἰ Γιαννιοῦ τοῦ Φανιστῆ. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 150 - 54.
3218. **Βίγκος Α.** Μεγάλῃ Ἑβδομᾷ καὶ Πάσχα εἰς Ὑδραν. Ναυτ' Ἑλλ 7 (1935) 2047 - 48.
3219. **Δουκόπουλος Δημ.** Ἡ Λαμπρὴ. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 3, σ. 3. — Μὲ τοὺς βοσκοὺς στὴν «Ἀνάληψη». Αὐτόθι, φ. 11, σ. 10. — Ὁ Κλήδονας. Αὐτόθι, φ. 33, σ. 4.

3220. **Δουκόπουλος Δημ.** Ἀπὸ τὶς γιορτές μας. Ὑπόλειμμα ἀρχαίας λατρείας στὰ Χάσια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 26, σ. 4.
3221. — Τὰ χωριάτικα πανηγύρια στὴ Ρούμελη. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 28, σ. 4. — Στὸν Ἄη-Λιά μὲ τοὺς Διχωριῖτες. Αὐτόθι, φ. 17, σ. 4.
3222. — Τὰ ρογκατσάρια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 31, σ. 4.
3223. — Ἰούλιος - Ἀλωνάρης. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 14, σ. 4. — Αὐγουστος. Αὐτόθι, φ. 19, σ. 4. — Σεπτέμβριος - Τρυγητής. Αὐτόθι, φ. 23, σ. 4. — Ὀχτώβρης - Ἄη - Δημήτρης. Αὐτόθι, φ. 27, σ. 4. — Νοέμβρης - Σποριάς. Αὐτόθι, φ. 30, σ. 12.
3224. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ὁ Ρινιαστής στ' Ἀπεραίθου. Φῶς Παροναξίας, φ. 37, Ἀθῆναι 1935.
3225. **Παλαιολόγος Κλ.** Τὸ πανηγύρ' τ' ἁγίου Χαράλαμπ' (ἓνα πανάρχαιο Λεσβιακὸ πανηγύρι). Ἑλλ' Ἀγ Γ' (1935) 112 - 16.
3226. **Φυλαχτὸς Ν.** Λαογραφικὰ Βελβεντοῦ Ἀσπιδῶς καὶ Σωτήρος. ΗΔΜ ἔτ. 1935, σ. 141 - 45.
3227. Χριστούγεννα εἰς τὸ Βυζάντιον. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 52 - 55.
3228. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Δεκέμβρης. Πάρος 1 (1935/36) ἀρ. 4 σ. 111.
3229. **Α. Χ. Ε.** Τὰ κάλαντα καὶ τὸ παραβ. Νάυτ' Ἑλλ 8 (1936) 3401.
3230. **Γεδεὼν Μ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει. Μεσ Γράμμ Γ' (1936) 29 - 46.
3231. **Γκανούλης Γ.** Ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς Σιατίστης. Θρησκευτικαὶ ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 12 (1936) σ. 97 - 102.
3232. **Δαφέρομος Γεώργ. Φ.** Ἡ σαρακοστή τοῦ Πρωτοσύλη. Προμ Πυρρῶ ἔτ. IB' (1936) ἀρ. 277 σ. 7.
3233. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Τὸ σφουγγᾶτον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. ΗΜΕ ἔτ. 1936, σ. 281 - 90.
3234. **Κώτσιος Θ.** Στὸ πανηγύρι. (Περιγραφὰς καὶ ἀναμνήσεις). Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 12 (1936) 109 - 12.
Ἐν σ. 112 δημοσ. καὶ 1 δημ. ἄσμα.
3235. **Δουκάτος Δ.** Ἀπὸ τὰ πανηγύρια τῆς Κεφαλονιάς. ΗΜΕ ἔτ. 1936, σ. 381-89
3236. **Παπαχαρίσης Ἀθαν.** Ἀπάντησις περὶ Ἁγ. Γεωργίου εἰς ἀνακοίνωσιν Εὐαγγ. Σαβράμη. Μεσ Γράμμ Γ' (1936) 104 - 107.
3237. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἔθιμα ποῦ σβήνουν. Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς καὶ τὸ Πάσχα ἐν Ἀνδρῶ. Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς νήσου Ἀνδρου. Ἐκδοσις τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Συλλόγου Ἀνδρίων «Ἡ Ἀνδρος», 1936, 8ον, σελ. 7.

3238. **Σαβράμης Εὐάγγ. Ἰω.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Βήσσανη παρὰ τῆς Τουρκογύφτοις. Μεσ Γράμμ Γ' (1936) 101-104.
Πλὴν τῶν λατρευτ. ἐθίμων καὶ 2 δημ. ἄσματα.
3239. ——— Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐν Ἀλατσάτοις. Μεσ Γράμμ Γ' (1936) 97-101.
Δημοσ. καὶ 2 δημῶδη ἔσμ. περὶ τοῦ Ἁγίου.
3240. **Βασματζῆς Θεόδ. Β.** Τὰ δωδεκάμερα στὰ νησιά μας. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 17. — Οἱ γυρισμοὶ μὲ τὰ Νικολοβάρβα. Αὐτόφθι, σ. 3745.
3241. **Δεληγιάννης Β. Ν.** Τ' σμπάμπως ἡ μέρα. Ἀρχ Θρ Θησ 3 (1936/37) 196-200.
3242. * **Δυκούδης Στυλ.** Οἱ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, τὴν κατὰ τὴν ἀρχαιοτητα καὶ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους πάτρωνες τῶν ναυτικῶν μας. (Πλοιαρχικὴ Ἠχώ ἀρ. 10, σ. 8-11, ἀρ. 91 σ. 8-10).
3243. ——— Οἱ πάτρωνες τῶν ναυτικῶν μας. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 86.
3244. **Μουρούζης Θεμ.** Τὰ παρχάρια μας. Ποντ Φύλλ Α' (1936/37) φ. 6, σ. 19-20.
3245. : **Σύλβιος** Παραθαλάσσια λαϊκὰ πανηγύρια. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 196.
3246. Τὰ «τάματα» τῶν ναυτικῶν μας στὴ Μεγαλόχαρη τῆς Τήνου. Ναυτ' Ἑλλ 9 (1936/37) 111-12.
3247. **Α. Η.** Le carnaval et les couloumas à Athènes. L' Hellen Contemp
 τευχ. 5 (1937) 393-96.
3248. **Baud-Bovy S.** Ὄνόματα Ἀγίων σὲ λαϊκὰ λογοπαίγνια. Ν' Ἑστ τόμ. 21 (1937) 463.
3249. **Βρεττοῦ Ἐλισάβετ** Ὁ Κλείδωνας. Πάγκοφ Ἡμ ἔτ. Α' (1937) σ. 329.
3250. **Γκανούλης Γ. Θ.** Ἡ πρωτομαγιά. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 13 (1937) σ. 93-96.
3251. **Δανίτης Νικ. Κλ.** Ὄνόματα Ἀγίων σὲ λαϊκὰ λογοπαίγνια. Ν' Ἑστ τόμ. 21 (1937) 294-95.
3252. **Δουκᾶτος Δημ. Σ.** Πρωτοχρονιὰ στ' Ἀργοσσόλι. Ἡ Ἠχώ, Ἀθῆναι 1937, τευχ. 64, σ. 9-10.
3253. **Μάνεσης Σταῦρ.** Παρετυμολογίες καὶ λογοπαίγνια σὲ ὀνόματα Ἀγίων. — Ὁ θρῦλος τοῦ Κάιν. Ν' Ἑστ τόμ. 21 (1937) 383-84.
3254. **Νεξερίτης Μῆτσ.** Ὁ πετροπόλεμος. Ἀχαϊκὰ 1 (1937) 184-87.
3255. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἡ Μεγάλῃ ἐβδομάδα στ' Ἀπεράθου τῆς Νάξου. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 22, Ἀθῆναι 1 Μαΐου 1937.
3256. ——— Ὁ Ὑαλιστής (Ἰούλιος) στὴ Νάξο. Ναξιακὸν Μέλλον, φ. 26-27, Ἀθῆναι, 10 Αὐγούστου 1937.
3257. **Παπαχριστοδούλου Χρ.** Παρετυμολογίες καὶ λογοπαίγνια ἀπὸ ὀνόματα Ἀγίων. Ν' Ἑστ τόμ. 21 (1937) 543-44, 706.
3258. **Σαραντῆς Μιλτ.** Ἀπὸ τὰ πανηγύρια τῆς Θράκης. Θρακ 8 (1937) 412-19.

3259. *Συλλιμνιώτης Φειδίας (ΦΕΔ)* Ἀγία Παρασκευὴ ἡ προστάτις τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀρκαδ' Ἡμ ἔτ. 1937 σ. 33 - 34.
3260. *Τξαμουράνης Ε.* Ὁ Ἀθηναϊκὸς καρνάβαλος. Ν Γράμμ περίοδ. Β' (1937) φ. 15, σ. 12.
3261. *Τσιτσέλης Ἡλ.* Ἡ κουλούρα τῆς Γωνιάς. Παγκερ' Ἡμ ἔτ. Α' (1937) σ. 46 - 50.
Ἀνεδημοσιεύθη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ συγγρ. «Κεφαλληνιακὰ Σύμμεικτα».
3262. *Χουρμουζιάδης Καλλισθ.* Τὸ Τσακῆλι (Πετροχωῶρι) τῆς ἐπαρχίας Μετρώων Θρακ 8 (1937) 330 - 50. 9 (1938) 310 - 62.
Ἐορταί τοῦ χρόνου. Προσέτι ἔσμ. 16, γλῶσσα (δνόμ. ζῳων κλπ.).
3263. *Ἀγγελετάκης Ν. Δ.* Παληὲς ἀποκρηῆς - στή Μύκονο. Ναυτ' Ἑλλ 10 (1937/38) 493.
3264. Ἐθιμα. [1 λατρ. ἔθιμον ἐκ Β. Θράκης]. Ἡ Συζήτησις, ἔτ. Β' (1937/38) τευχ. 7, σ. 87.
3265. *Ζ. Ε.* Ἡθῆ καὶ ἔθιμα Γανοχώρων. Ἡ Συζήτησις, ἔτ. Β' (1937/38) τευχ. 9, σ. 114 - 15, τευχ. 10, σ. 133 - 34, τευχ. 12, σ. 163 - 64.
3266. Ἡ Ἀγία Βαροβάρα ὡς προστάτις τοῦ ναυτικοῦ. Ναυτ' Ἑλλ 10 (1937/38) 375 - 76.
3267. : *Ἰόνιος* Μεγαλοβδόμαδο στα νησιά καὶ σὶά παράλια. Ναυτ' Ἑλλ 10 (1937/38) 561 - 62.
3268. *Ἰωάννου Δ.* Γύρω ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο καὶ τοὺς Ἀγίους. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 22, σ. 417 - 18.
3269. *Λάδης Θ.* Λαογραφικὰ σημειώματα. Γιορτάσια. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 8, σ. 9, 11.
3270. *Μητισοπούλου Λέλα* Τὸ κουρμπάνι. ΜΜ 1 (1937/38) ἀρ. 3, σ. 40-41.
3271. *Μελανοφρύδης Π. Η.* Ἡ δημοφιλεστέρη πανήγυρις εἰς τὸν Πόντον. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 16, σ. 198 - 200.
Πανηγ. κατὰ τὸν ἑορτ. τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας.
3272. — Ἐπανορθώσεις καὶ συμπληρώσεις. Ἐξ ἀφορμῆς μερικῶν ἀνακριβειῶν. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 17/18, σ. 262 - 63.
Παρατίθενται καὶ πληροφορίες σχετικαὶ μὲ τὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας κατὰ τὴν 15 Αὐγούστ. εἰς τὴν Τόνγιαν (Θοανίαν).
3273. *Παπαδόπουλος Δημ. Κ. (Σταυριώτης)* Τὰ μωμοῦρια. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 20, σ. 320 - 22.
3274. *Σαλλαπασίδης Π.* Ἀγέρτς πῆτας - κὶ μοιριάτ'. Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 296.

3275. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Γιορτάσια. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 7 σ. 9, 11.
3276. ——— Λαογραφικά σημειώματα. Ἔρι. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 5, σ. 11.
3277. **Φωτόπουλος Ἀπόστ.** Ὁ Ἀγιώργης ὁ προστάτης τῶν ποιμένων. ΜΜ 1 (1937/38) ἀρ 3, σ. 42 - 43.
3278. ***Ἀγνίδης Γ.** Τὸ ἔθιμον τῆς νηστείας καὶ ὁ κουκαρᾶς εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου. Μοναστ. Χρονικά φ. 12 (1938.).
3279. **Βασιλᾶς Γ.** Ἐξωκκλήσια. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 138 - 48.
3280. : **Ελλαδίτης Δημ.** Ἐθιμα καὶ δεισιδαιμονίαι. ΗΔΜ ἔτ. 7 (1938) σ. 27.
3281. **Ζαφειριάδης Ἀλέξ. Κ.** Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐξωκκλησίων τῆς Ἰμβρου. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 149 - 54.
3282. : **Κ***** Ὁ Πατρινὸς ντόρος. Ἀχαΐα 2 (1938) 83 - 89.
3283. **Διουδάκι Μαρία** Λατρεία στὴν Ἀνατολική Κρήτη. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 489 - 99.
Ἐρετὴ τοῦ Κληδονοῦ καὶ μαντ. ἐνεργεῖαι.
3284. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Πῶς ἀπὸ τὴν γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Ν Γράμμ 24 Δεκεμβρίου 1938, σ. 13 - 14. — Λαογραφικά ἐπικάϊρα. Ὁ Προφήτης Ἡλίας. Αὐτόθι, 23 Ἰουλίου 1938, σ. 11.
3285. **Πέρδικα Νίκη** Τὰ δωδεκαήμερα στὴ Σκύρο. Ν Γράμμ 8 Ἰανουαρίου 1938, σ. 10.
3286. **Πολίτης Ν. Γ.** Ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 6 (1938) 256 - 58.
Ἀναδημ. ἐκ Α' τόμ. τῶν «Λαογραφικῶν Συμμερίτων» τοῦ συγγραφέως.
3287. **Τσιτσέλης Ἡλ.** Ἐθιμα πρωτοχρονιάς. Παγκρεφ Ἡμ ἔτ. Β' (1938) σ. 140-44.
Ἀναδημ. ἐκ τοῦ ἔργου του «Κεφαλληνιακά Σύμμεικτα».
3288. **Φαρακίδης Σ. Π.** Προσωνυμῖαι τῶν εἰκόνων τῆς Παναγίας ἐν Κύπρῳ. Πάφος 3 (1938) ἀρ. 5, σ. 291 - 96.
3289. **Χαραλάμπους Διον.** Ἰμβριακαὶ ἐντυπώσεις. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου, ἐν Ἀθήναις, 1938, σ. 159 - 65.
Ἐν σ. 164 - 65 περιγραφὴ πανηγύρεων.
3290. **Χριστοδουλίδης Κ.** Ἡ Ἀναθεματίστρα. Λεύκωμα τῆς νήσου Ἰμβρου, ἐν Ἀθήναις, 1938, σ. 170 - 72. — Αἱ πανηγύρεις εἰς τὸ Σχοινούδι. Αὐτόθι, σ. 182 - 86.

3291. **Βύρης Στράτ. Π.** Τὸ πανηγύρι τῶν Βρεσθένων. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 15, σ. 8.
3292. **Κουρέτας Γεώργ. Π.** Τὰ Λυκόχια. [Πανήγυρις Προφήτου Ἡλίας]. ΜΜ 2 (1938/39) ἀρ. 15, σ. 40.
3293. **Λάδης Θ.** Τὰ κάλαντα. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 17, σ. 5.
3294. **Μελανοφρύδης Π. Η.** Λαϊκὸν Ποντιακὸν Ἑορτολόγιον. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 25, σ. 16 - 22.
3295. **Μεταλλεΐδης Μιχ.** Τὸ πανηγύρι τοῦ Ἀη - Λια τῆς Μοχώρας. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 28 - 29, σ. 175 - 76.
3296. **Ξενίτας Ξένος** (= Ξενοφ. Ἀκογλους) Οἱ νηστεῖες. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26, σ. 62 - 67.
3297. **Σεφερλῆς Παναγ. Δ.** Οἱ ἅγιοι Σαράντα. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 19, σ. 11 - 12.
3298. **Φωστηρόπουλος Ἀγ.** Ἀερεμίτσα. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26, σ. 60.
3299. **Βαλσάμης Εὐστράτ.** Ὁ Ἅγιος Γεωργίος ἐν Προκοννήσῳ (Εἰσήγησις). Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 76 - 82.
3300. **Γεδεὼν Μακ. Ἰω.** Ἐθῆμα ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς τυρινῆς μέχρι τῆς τοῦ Θωμᾶ (Κυριακῆς τῆς ψηλαφήσεως). Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 50 - 63.
3301. **Καρνώτογλου Δ.** Σαμιώτικα πανηγύρια. Σαμ' Ημ ἔτ. 1939, σ. 125 - 27.
3302. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Τὸ θαῦμα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Σαμ' Ημ ἔτ. 1939, σ. 51-55
3303. **Μπεκιάρης Κωνστ.** Τὰ ἀπὸ τῆς τυρινῆς μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ ἐθιζόμενα ἐν Πωγωνιανῇ. Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 64 - 75.
Δημοσ. καὶ 4 χορευτικὰ ἔσματα.
3304. **Σκενδέρης Κωνστ.** Τὰ ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ ἀπὸ τῆς τυρινῆς ἕως Κυριακῆς τῆς ψηλαφήσεως ἐθιζόμενα. Μεσ Γράμμ Δ' (1939) 96 - 108.
3305. **Φαρακλᾶς Δαυτῖδ** Ἡ ἀποκρηὰ στὸ Σαμιώτικο χωριό. Σαμ' Ημ ἔτ. 1939, σ. 201 - 204.

2. Μελέται.

3306. * **Dieterich Karl** Hellenistische Volksreligion und byzantinisch - neu-griechischer Volksglaube. I. Theil Ἀγγελοσ. Archiv f. neutest. Zeitgesch. u. kulturkunde, hrsg. von Iohannes Leipoldt. Bd. I (1925) σ. 2-3. 2 (1926) 69 - 73).
Περιέχονται παρατηρήσεις καὶ περὶ ἀστρολογίας.
Κρίσεις: BZ 25 (1295) 412 (A. H(eisenberg)). Λαογρ 9 (1926/28) 263 - 66 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)). BNJb 6 (1927/28) 269 (N. A. B(ees)).

3307. **Κουκουλές Φαίδ. Ι.** Δύο λέξεις από γλωσσικής και λαογραφικής απόψεως εξεταζόμεναι. Λαογρ 6 (1917/18) 538-46.
Περὶ τῶν λέξεων *καῦκα* - *καῦκος*, *μακαρώνια* καὶ λέξεων τῆς λατρείας.
3308. **Lawson J. C.** Modern Greek Folklore and ancient Greek Religion. Cambridge, University Press. 1910, 8ον, σελ. XII + 620.
Κρίσις: BNJb 1 (1920) 180-81 (*R. Ganssyniec*).
3309. **Ρωμαῖος Κ.** Περὶ κουλούμων ἢ κουμούλων. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 209.
3310. **Ἡρειώτης Παναγ. Ν.** Ὁ Λειδηνὸς ἐν Αἰγίνῃ. Λαογρ 8 (1921/25) 289-96.
3311. ***Buk H. A.** Nochmals Weihnachtsfest und Weichnachtsgebräuche. «Sonntagsbeilage zum Schwäbischen Merkur» Nr 20, 14 Jan. 1922.
Κρίσις: BNJb 3 (1922) 212 (*N. A. B(ees)*).
3312. **Οἰκονομίδης Δημοσθ.** Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Πόντου. Τὰ παρχάρια. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 375-86.
3313. **Bees N. A.** Der hl. Philothee Benizelos aus Athen. Vulgärverse an die Madonna. BNJb 4 (1923) 101-103.
3314. **Roscher W. H.** Kleine Beiträge zur Religionswissenschaft und Volkskunde. Λαογρ 7 (1923) 207-28.
3315. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Ἐξελίξεις τοῦ χριστιανισμοῦ. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 213-29.
Δημοσ. καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν λαϊκ. λατρείαν.
3316. **Φουρλίκης Π.** Συνήθειες ποὺ σβύνουν. Ἡ Λαμπρὴ. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 461.
— Συνήθειες ποὺ σβύνουν. Μεγαλοβδομάδα. Αὐτόθι, ἔτ. 1926, σ. 451-67.
Κρίσις: BNJb 6 (1927/28) 277-78 (*N. G. Theodoridis*).
3317. **Δέφνερ Μιχ.** Ἐνα [λατρευτικὸν] ἔθιμον τῶν Τσακόνων ἀναγόμενον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Κυριακὴ Α' (1927) φ. 43, σ. 6.
3318. **Hasluck Margaret M.** The Basil - Cake of the Greek New Year. Folklore 38 (1927) 143-77.
Κρίσις: BZ 29 (1929/30) 93 (*N. H. B(aynes)*).
3319. **Οἰκονομίδης Δημοσθ.** Οἱ Μωμοέροι ἐν Πόντῳ. ΗΜΕ ἔτ. 1927, σ. 181-92.
3320. **Σακελλαριάδης Χ. Γ.** Ἀπόκρεως. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 5 (1928) 165-66.
3321. **Καίτης Τζούλιος** Ἡ ἱστορία τῆς [ἀποκριάτικης] μάσκας. Ἑλλ Γράμματα 4 (1929) 261-64. [Βλ. καὶ Ἡμερολόγιον ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς, ἔτ. 1931, σ. 51-58].
3322. **Μ(παλάνος) Δ.** Ὁ καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Χρ Ἡμ ἔτ. 5 (1929) σ. 28-31.
3323. **Κουκουλές Φαίδ.** Ἀγίων ἐπίθετα. ΗΜΕ ἔτ. 1931, σ. 387-402.
Κρίσις: Byzantion 5 (1929/30) 751-54 (*Henri Grégoire*).

3324. **Ρωμαῖος Κωνστ. Α.** Τὸ ἀγιολίθαρο. Ἡπειρ Χρον 6 (1931) 285 - 92 [= Μικρὰ Μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 84 - 90].
3325. **Δεληγιάννης Γεώργ.** Καλλινίκου Γ' Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐλεγχος τῆς ἀγνείας πείρας τῆς Θεοτόκου. Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, τόμ. ΛΑ' (Ἀναμνηστικὸς τόμος 1908 - 1932) 1932, σ. 412 - 24.
3326. **Θέμελης Τιμόθ.** (Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου) Περὶ τῶν ἐπωνυμιῶν τῆς Παναγίας. Actes du IIIème Congrès-International d'études byzantines, Athènes 1932, σ. 311 - 14.
3327. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Ἐπίθετά τινα τῆς Θεοτόκου. ΗΜΕ ἔτ. 1932, σ. 431-44.
3328. **Καρίνης Κώστ.** Λησμονημένα συνήθεια. Ἡ βοῦδοκουλούρα τῶν Χριστουγέννων. Ν' Ἐστ τόμ. 14 (1933) Χριστουγενν. τεῦχος, σ. 81 - 82.
3329. **Παρασυρᾶς Κωστ. Ε.** Ἡ πῆιτα. Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, τόμ. ΛΑ' (Ἀναμνηστικὸς τόμος 1908 - 1932) 1932, σ. 313 - 18. [Μελέτη].
Τροφαί, λατρεία καὶ παροιμίαι διὰ τὴν πῆιταν.
3330. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Λαογραφικὰ ἐπίθετα τῆς Θεοτόκου. Ἰόν Ἀνθ 5 (1931) 27 - 30. 6 (1932) 19 - 20.
3331. **Βαγενᾶς Θάν.** Οἱ «Ἅγιοι Σαραντα». Ν' Ἐστ τόμ. 15 (1934) 277.
3332. **Βράννης Ἀναστ. Γ.** Ρωδιακὴ ἱστογραφία. Λαογρ 11 (1934/37) 532 - 64.
Οἱ Παναγίαι τῆς Ρόδου ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως.
Κρίσις: Ν' Ἐστ τόμ. 21 (1937) 714 - 16 (Κ. Παπαχριστοδούλου).
3333. **Γερογιάννης Κωνστ.** Ἡ ἑλληνικὴ ἀθησαυρία καὶ ἡ ζωολατρεία. ΑΕ ἔτ. 1934/35, σ. 18 - 37.
3334. **Πέριδικα Νίκη** Ἡ βοῦδοκουλούρα. Ν' Ἐστ τόμ. 15 (1934) 89.
3335. **: Στύπαξ (= Σίμ. Μενάρδος)** Τὸ μαγκάλι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 218.
Ἀνεδημοσιεύθη ἐκ τῆς «Σάλπιγγος» Λεμεσοῦ, ἀρ. 827, 1 Ἰαν. 1899.
3336. **Κριτσωτάκης Γιάνν. Μ.** Ἡ πρωτοχρονιά. Διδ Ζωή Α' (1935/36) σ. 32, 35 - 36.
3337. — Ἡ χορῆσις τῶν προσωπίδων. Διδ Ζωή Α' (1935/36) 57 - 58.
3338. — Ἡ πρώτη Μαΐου ἄλλοτε καὶ τώρα. Διδ Ζωή Α' (1935/36) 90 - 91.
3339. **Λυκούδης Στυλ. Ἐμμ.** Οἱ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, τὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους πάτρωνες τῶν ναυτικῶν μας. ΠΑΑ 11 (1936) 413 - 26.
3340. **Γερμανὸς μητροπ. Σάρδεων** Ἡ πρώτη τοῦ ἔτους διὰ τῆς ἱστορίας. Ὁρθοδόξια τ. 13 (1938) σ. 14 - 21.
3341. *** Δανῦδ Ἐμμ.** Τὰ Δημήτρια, ἀρχαία πανήγυρις πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλομάρ-

τυρος [ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης]. Μοναστηριακά Χρονικά, ἔτος 1939, Θεσσαλονίκη, ἀρ. φ. 13, σ. 6-10.

3. Κοινωνική ζωή.

α'. Κοινωνική ὀργάνωσις.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 146. 150. 165. 170. 171. 172. 182. 183. 189. 190. 207. 236. 240. 243. 252. 290. 311. 313. 314. 316. 319. 322.

3342. **Λάμπρος Σπυρ.** Καταστατικὸν συντροφίας Ἀμπελακίων (μετὰ προλόγου Γ. Χ(αριτάκη)). Ν' Ἑλλ 14 (1920) 381-88.
3343. **Κοντογιάννης Π. Μ.** Αἱ γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας. ΗΜΕ ἔτ. 1922, σ. 131-40.
3344. * **Μοάτσου Δώρα** Ἡ γυναῖκα μὲς στὰ Κρητικὰ μεσαιωνικὰ ρωμάντζα. Περιοδ. «Ἐρωτόκριτος» (Κρήτης) 1 (1924), τεύχ. Σεπτεμβρ. σ. 72 κέ. καὶ τεύχ. Ὀκτωβρ. σ. 61 κέ.
3345. **Καραβίδας Κωνστ. Δ.** Ἡ Μακεδονοσλαβικὴ ἀγροτικὴ κοινότης καὶ ἡ πατριαρχικὴ γεωργικὴ οἰκογένεια εἰς τὴν περιφέρειαν Μοναστηρίου. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, τόμ. ΣΤ' (1926), τεύχ. Δ'). Ἀθῆναι 1926, 8ος σελ. 88.
Κρίσις: BNJb (1928/29) 518-20 (Panajotis D. Kanellopoulos).
3346. **Γουγούσης Χρήστ.** Ἱστορία τοῦ συντάγματος (βανάφι, συντεχνία, σωματεῖον) τῶν ἱερέων Θεσσαλονίκης. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τόμ. 10 (1927) 278-93.
3347. **Φιλάρετος Γ. Ν.** Συνεργατικοὶ συνεταιρισμοὶ Ἀμπελακίων - Ὑδρας - Σπετσῶν - Ψαρῶν. Ἐν Ἀθήναις 1927, 8ον, σελ. 57.
3348. **Βέης (Bees) Ν. Α.** Ἐκ τοῦ καταστίχου τῆς συντεχνίας τῶν παντοπωλῶν τῆς Μοσχολόλεως. BNJb 7 (1928/29) 526-28.
3349. **Ἀ(μαντος) Κ.** Ἡ ἑλληνικὴ σημασία τῆς λέξεως λεβέντης. Ἑλληνικά 2 (1929) 438-39.
Περὶ τῶν leventi ἐν τῷ ναυτικῷ ἐπὶ τουρκοκρατίας.
3350. **Ἀποστολίδης Μυρτ. Κ.** Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλίππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Θρακ 2 (1929) 324-68, 481-82.
Περὶ τῶν συντεχνιῶν ἐν Φιλίππουπόλει κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Ἐν σ. 364-68 δημοσ. ἐν προικοσύμφωνον.
3351. **Σούρλας Ε.** Ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον τῶν ὑποδούλων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἡπειρ Χρον 4 (1929) 206-54.
3352. **Βιόλας Τάσος** Ρόγα. Ν' Ἑστ τόμ. 8 (1930) 716-17.
3353. **Παπαγεωργίου Βασ. Γ.** Ρωγιάζω - ρώγιασμα. Ν' Ἑστ τόμ. 8 (1930) 1220

3354. **Παπαχαρίσης Ἀθαν. Χ.** Ρῶγα καὶ Ρόγα. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 885.
3355. **Παπαχρονοπούλου Τούλα** Ρόγα - ρογιαζομαι. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 944.
3356. **Σεφερλῆς Παναγ. Δ.** Ρώγιασμα - ρωγιαζω κλπ. Ν' Ἔστ τόμ. 8 (1930) 773.
3357. **Σιγάλας Α.** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοτζαμπάσδων. Ἑλληνικά 3 (1930) 69 - 88.
3358. ——— Ἡ πατέντα τῶν κοτσαμπάσδων. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 403 - 421.
3359. ——— Σελίδες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν κοινοτήτων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Κυκλ ἔτ. 1 (1930/31) 18 - 20, 50 - 51, 114 - 16, 132 - 33.
3360. **Φαλιᾶις Κ.** Οἱ Ἑπειρώται πού ξενιτεύονται. Ἀθῆναι. Τυπ. Σοφριανοπούλου, 1930, 8ον, σελ. 24.
Δημοσ. καὶ δίστιχα 3 καὶ 2 ᾠσματα τῆς ξενιτειᾶς.
3361. **Ἀμαντος Κ.** Παρασπόρι. Ἑλληνικά 4 (1931) 320.
3362. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Καμαρώνω. ΗΜΕ ἔτ. 1932, σ. 523 - 27.
Κρίσεις: ΒΖ 32 (1932) 417 - 18 (*F. Dölger*). Η Folklore Italiano 7 (1932) 319 (*F. de Simone Brouwer*).
3363. **Μέγας Γ. Α.** Γεροντοκτονία. Ἑλληνικά 5 (1932) 351 - 60.
3364. **Μυστακίδης Β. Α.** Θρακικά. Θρακ 3 (1932) 57 - 58 [Συντεχνίαι].
3365. **Παπαδόπουλος Ἀνδρέας** Μανιάτικα καπετανάτα. Ναυτ. Ἑλλ. 6 (1932/33) 1189.
3366. * **Τζωρτζάκης Θ.** Οἱ συνεταίρισμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πάτραι 1932, 8ον, σελ. 4 ἄ. ἄ. + 156.
3367. [Διατίμησις τοῦ 1732]. Μνη Χρον Α' (1933/34) φ. 1 σ. 7.
3368. **Σταμούλης Ἀντών. Α.** Β' Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὸ παράρτημα τοῦ Γ' τόμου. 1. Σωματεῖα. Θρακ 4 (1933) 366 - 67.
3369. Ἡ περὶ δημογεροντιῶν καὶ συντεχνιῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πρώτη συζήτησις. Μεσ Γράμμ Α' (1934) 109 - 19. (Συνεδρία 14 Ἀπριλίου 1928 τοῦ Συλλόγου Μεσσαιων. Γραμμ.).
Συζήτησις μεταξὺ τῶν μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, Μ. Γεδεών, Γ. Χατζιδάκι, Κ. Διαμαντοπούλου κ. ἄ.
3370. **Καλονάρος Πέτρ. Π.** Ἡθογραφικὰ Μάνης. Ἡ Μάνη καὶ τὰ ἔθιμά της. — Ἡ οἰκογένειες. — Ἡ Μανιάτικες ἐχθρες. — Ἡ γυναίκα στὴ Μάνη. — Μὲ φωταγραφίαι καὶ σκίτσα τοῦ συγγραφέως, Ἀθῆναι. Ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, 1934, 8ον, σελ. 78.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 293 - 94 (*Σ. Π. Κυριακίδης*)).
3371. **Πετρίτης Γ.** Ἡ παραγωγή τῆς λέξης «Τζύρις». Κυπρ Γράμμ Α' (1934/35) 738.
3372. **Σάρον Αἰμιλία** Περὶ τοῦ Χιακοῦ πολιτεύματος. Μεσ Γράμμ Α' (1934) 119 - 40. — Διασάφησις. Αὐτόθι, σ. 140 - 41.

3373. **Iorga N.** Sur les compagnies grecques de Transylvanie. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, σ. 50 - 51.
3374. **Καραβίδας Κ.** Ἡ κοινοτική πολιτεία. Ἔργασία 6 (1935) τευχ. 287, σ. 826 - 28.
3375. **Πασχάλης Δημ. Π.** Κοτζαμπάσηδες. ΗΜΕ ἔτ. 1935, σ. 301 - 25.
3376. **Πατριαρχάς Π. Ν.** Γλωσσική ξενομανία. (Βεντέττα - Ἀντεκδίκησις - Ἐκδίκησις). Ἀκαδήμεια 1 (1935) 79 - 80.
3377. : **Θαλασσινὸς** Ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῶν ναυτικῶν μας. [Ὁ βίος ἐν τῇ ξενιτείᾳ]. Ναυτ. Ἑλλ 9 (1936/37) 59.
3378. **Μελανοφρύδης Π. Η.** Ἡ ξενητεία παρὰ Ποντίοις. Ποντ. Φύλλ. Α' (1936/37) φ. 4 - 5, σ. 20 - 26.
3379. **Μαρίνης Κώστ.** Χαρίσματα καὶ ἀντίχαρες. Ν. Ἔστ. τόμ. 21 (1937) 30 - 33, 129 - 32.
3380. **Σγουρίτσας Ἀγν.** Εἰλάσις. Σπαρτ. Χρον. Α' (1937/38) ἀρ. φ. 6 σ. 9.
3381. **Δασκαλάκης Ἀπόστ. Β.** Ἡ γυναῖκα εἰς τὴν Μάνην. Ν. Ἔστ. τόμ. 23 (1938) 345 - 46.
3382. **Μέγας Γεώργ. Α.** Ἡ Κρητικὴ λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων εἰς αὐτήν. Ἑλ. Κρητ. Σπ. 1 (1938) 461 - 82.
Λαϊκ. Δίκαιον σ. 467 - 74. Κοινων. ὁργανισμοὶ σ. 475 - 82.
3383. **Τσιμικάλη Πιπίνα Δ.** Λαογραφικά. Ν. Ἔστ. τόμ. 23 (1938) 201.

β'. Λαϊκὸν δίκαιον.

Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἀρθρα ὑπ' ἀριθμ. 134. 150. 159. 172. 183. 189. 190. 224. 227. 236. 240. 243. 292. 316. 319. 528.

3384. Αἱ δικαιοπραξίαι τῶν προγόνων μας. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 19, σ. 8. [Πωλητήριον].
3385. Προικοσύμφωνον. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 19, σ. 11 - 12.
3386. **Διαμαντάρας Ἀχιλλ. Σ.** Ἱστορία τῆς νήσου Καστελλορίζου. ΔΙΕΕ 8 (1922) 158 - 224. 9 (1926) 269 - 322.
Πλὴν τῆς ἱστορικῆς ὕλης δημοσ. καὶ πωλητήρια ἔγγραφα οἰκοπέδων καὶ ἀδειαι ναυπηγήσεως πλοίων.
3387. : **Τ(ὸ) π(αιδί) τ(οῦ) Μ(αλεβοῦ)** Αἱ δικαιοπραξίαι τῶν προγόνων μας. Μαλεβὸς ἔτ. Β' (1921/22) ἀρ. 17 σ. 7.
3388. **Μητρόπουλος Π. Δ.** Ἀνέκδοτα Κυπριακὰ ἔγγραφα [3]. Κυπρ. Χρον. 1 (1923) 324 - 26. [Δικαιοπραξίαι].
3389. **Π. Δ. Ζ.** Πωλητήρια [ἔγγραφα 3]. Κυπρ. Χρον. Α' (1923) 24 - 26.

3390. "Εν προικοσύμφωνον τοῦ 1828. ΑΗ ἔτ. 1 (1925) 93 - 94.
3391. **Πασχάλης Δ.** Νομικά ἔθιμα τῆς νήσου Ἐνδρου ἤτοι τοπικαὶ ἐν Ἐνδρῷ συν-
ήθειαι περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου, ἐμπορικῶν συμβά-
σεων, ἀγροτικῶν ἐκμισθώσεων κλπ. (Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν
Ἐπιστημῶν, τόμ. 5 (1925) 151-72). (Ἀνετυπώθη, ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον,
σελ. 24).
3392. **Σιγάλας Ἀντ.** Συριανὰ ἔγγραφα. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 243 - 57.
3393. **Σγουρ(ίτσας) Ἀγησ. Γ.** Τὸ προικοσύμφωνον τοῦ πάππου μου. Μαλεβὸς
ἔτ. ΣΤ' (1925/26) ἀρ. 59 σ. 512.—Διανεμητήριον. Προικοσύμφωνον Χρί-
στου Σταυριανοπούλου. Αὐτόθι, ἀρ. 90, σ. 524.
3394. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ.** Νομικά ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου τῆς
Δωδεκανήσου, ἥτοι παλαιαὶ τοπικαὶ συνήθειαι περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου
καὶ τοῦ κληρονομικοῦ θεσμοῦ τῶν πρωτοτοκίων, περὶ χρεωστικῶν συναλλα-
γῶν, πτωχεύσεων κλπ. εἰς ᾗ προστίθενται καὶ τὰ ἐν τῇ λοιπῇ Δωδεκανήσῳ
ἐπικρατοῦντα παρόμοια ἄγραφο ἔθιμα ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὰ ἐν τῇ κυρίως
Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις ἱσχύοντα ἄλλατε συγγενῇ ἐπιτόπια ἔθιμα. Ἐν
Ἀθήναις 1926, 8ον, σελ. 164.
3395. **Παππούλιας Δημήτρ. Π.** Ἑλληνικῶν ἐθιμῶν περὶ συλλογῇ. ΠΑΑ 1 (1926)
94 - 102.
3396. **Ἀμαντος Κωνστ.** Ἐπιτίμιον κατὰ τῆς ἀδελφοποιίας. Ἐπ Βυζ Σπουδ 4
(1927) 280 - 84.
3397. **Βιζουκίδης Περ. Κ.** Ἡπειρωτικῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἡπειρ Χρον 2 (1927)
5 - 53.
3398. "Ενα προικοσύμφωνον τοῦ ἔτους 1852. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 3 (1927) σ. 61 - 62.
3399. **Σάργος Δημ. Μ.** Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἡπειρ Χρον 2 (1927) 286-
301.
3400. **Χαβιαρᾶς Νικήτ. Δ.** Νομικά ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου. Δωδεκανήσος,
ἔτ. Β' (1927) φ. 88, σ. 3.
Τὸ δημοσίευμα ἀναφέρεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Μιχαὴλ Μιχαηλίδου - Νουάρου, «Νο-
μικὰ ἔθιμα Καρπάθου», περὶ οὗ βλ. ἀνωτ. ἀριθ. 3394.
3401. **Βιζουκίδης Περικλ. Κ.** Ποικίλα σημειώματα. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 233-37.
3402. **Καλιτσονάκης Ἰωάνν. Ε.** Ἀνέκδοτα Κρητικὰ συμβόλαια ἐκ τῆς Ἐνετο-
κρατίας. ΠΑΑ 3 (1928) 483 - 519.
3403. **Κουρούκλης Ε. Γ.** Μιὰ Κεφαλλονίτικη ἀρεσκιά. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928)
309 - 11.
Δημοσ. ἐν προικοσύμφωνον μετὰ ἐρμην. σχολίων.

3404. **Παπακωνσταντίνου Θ.** Πῶς πομπεύουν οἱ λαοί. Ἑλλ Γράμματα 3 (1928) σ. 454 - 58, 525 - 29.
3405. Δύο προικοσύμφωνα ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Θρακ 2 (1929) 385 - 86.
3406. **Δεληγιάννης Γεώργ. Ν.** Ἡ ἱερὰ μονὴ Ἑλώνης. ΔΙΕΕ 10, τευχ. Δ' (1929) 86 - 127.
Πλὴν τῆς ἱστορικῆς ὕλης δημοσ. καὶ 2 ὁμολογίαι, 7 πωλητήρια καὶ 2 διαθήκαι.
3407. **Ζαφειρίου Ν.** Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. Ἀρχεῖον Οἰκονομ. καὶ Κοινων. Ἐπιστημῶν 9 (1929) 353 - 72.
3408. **Κορρὲς Στυλ. Γ.** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν Φράγκων τῆς Νάξου. BNJb 8 (1929/30) 266 - 305.
Δημοσ. 20 νοταριακά ἔγγραφα τῆς περιόδου 1546 - 1744 μετὰ σημειώσεων καὶ λεξιλογίου.
3409. **Τατάκης Β.** Μία διαθήκη τοῦ 1764. ΑΗ ἔτ. 4 (1929) σ. 75 - 76.
3410. **[Βασιλέρης Α.]** Ἐνα πωλητήριον συμβόλαιον εἰς τὴν Νικήτην τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὸ ἔτος 1824. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 6 (1930) σ. 105 - 106.
3411. **Δαπόντες Ν.** Τὸ ἐν Ἀνδρῶν ἔθνος περὶ τῆς τάξης τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου καὶ ὁ νόμος 2310 περὶ τῆς ἐξ ἀδικημάτων διαδοχῆς. Ἐν Πειραιεῖ, 1930, 8ον, σελ. 32.
3412. **Κορρὲς Στυλ. Γ.** Ἀνέκδοτα Ἀθηναῖκα ἔγγραφα. ΗΜΕ ἔτ. 1930, σ. 289 - 300.
Δημοσ. 3 πωλητήρια καὶ 2 προικοσύμφωνα τῆς τουρκοκρατίας μετὰ σημειώσεων, λεξιλογίου καὶ ὀνομάτων.
3413. **Πασχάλης Δημ. Π.** Χρονικά καὶ ἱστορικά σημειώματα ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἀνδρῶν χειρογράφων κωδίκων, τῶν παραφύλλων παλαιῶν ἐντύπων βιβλίων, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1193 μέχρι τοῦ 1853. ΑΗ ἔτ. 5 (1930) σ. 24 - 83.
Πλὴν τῆς ἄλλης ὕλης δημοσ. καὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ λαϊκὸν δίκαιον.
3414. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Ἀνέκδοτον Κρητικὸν ἔγγραφον ἐκ τῆς τουρκοκρατίας. Κρητικά 1 (1930/33) 138.
3415. **Τζιόβας Κωνστ. Σ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἡπειρωτικῶν θεσμῶν Ἡπειρ Χρον 5 (1930) 52 - 55.
3416. **Λυοβουνιώτης Κ. Ι.** Δύο διαθήκαι τῆς Ζαφείρας Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. (Ἀναδημοσ. ἐκ τοῦ Πανηγυρικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ 35ετηρίδι τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου). Ἐν Ἀθήναις 1931, 8ον, σελ. 52 - 62.
3417. **Παπαδάκη Νίτσα** Διορισμὸς νοταρίου καὶ μνήμονος ἐν Νάξῳ. Κυκλ ἔτ. 2 - 3 (1931/32) 196 - 97.
3418. **Ζέπος Ἰω. Δ. καὶ Ζέπος Παν. Ἰ.** Συλλογὴ τοπικῶν ἐλληνικῶν ἐθίμων.

- Ἀθῆναι 1931, 8ον, σελ. 143. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Η' τόμου τοῦ Jus Graecoromanum).
3419. **Καιροφύλας Κώστ.** Προίκες καὶ γάμοι πρὸ ἐνὸς αἰῶνος. Ν' Ἔστ τόμ. 12 (1932) 1035 - 1036.
3420. (**Καταπότης Μιχ. Γ.**) Δωρητήριον 1814. Μύσων 1 (1932) 55 - 56.
3421. — Σφάκας Σητείας. Ἰδιωτικά ἔγγραφα [3]. Μύσων 1 (1932) 164 - 66.
3422. **Χαλιορῆς Νικ. Γ.** Ἡ διαθήκη τοῦ πατρὸς τῶν Λαζάρου καὶ Γεωργίου τῶν Κουντουριωτῶν. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 1 (1932) 195 - 97.
3423. **Κατσιάρος Ν. Θ.** Ἡ δεντέττα ἐν Μάνη. Μικρὰ ψυχο - φυσιολογικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1933, 8ον, σελ. μζ' + 140.
3424. **Οἰκονομίδης Ν. Γ.** Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος. (Σύντομοι γενεολογικαὶ (sic) καὶ βιογραφικαὶ σημειώσεις). Θρακ 4 (1933) 207 - 16.
Διαθῆκαι 1, προικος. 1.
3425. **Σπυρόπουλος Νικόλ. Κ.** Ἀπὸ τὴν Ρέντιαν τῶν Ἀγρᾶφων. Θεσσ Χρον 4 (1933) 162 - 65.
11 νοταριακὰ ἔγγραφα.
3426. **Ἀποστολίδης Μυστ.** Τὰ ἀρχαῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐνοικίου τῶν ταξιόνων (δουλερῶν). Ἀρχ Θεσ 1 (1934/35) 102 - 30.
3427. **Γεωργιάδης Κλ. Π.** Μία διαθήκη τοῦ ΙΕ αἰῶνα. Κυπρ Χρον 10 (1934) 228 - 35.
3428. **Ζῶης Λεων. Χ.** Διαθήκη Πορφυρίου ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν τοῦ Παλαιολόγου. Μεσ Γράμμ Α' (1934) 142 - 45.
3429. **Ἀλεξόπουλος Γ. Α.** Τὸ δίκαιον τῆς πρώτης νυκτός. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 184 - 89.
3430. **Ἑλλαδίτης Δημ.** Τὰ προικὰ παλαιᾶς ἐποχῆς. Δυνὸ προικοσύμφωνα. ΗΔΜ ἔτ. 1935, σ. 81 - 85.
3431. **Θηβαῖος Χρῖστ. Γ.** Ἐθιμογενὴς κοινοχρησία βοσκῆς. Ἀρχ Εὐβ Μελ 1 (1935) 63 - 79 [Μελέτη· βλ. καὶ κατ. ἀρ. 3436].
3432. Ἱστορικὰ ἔγγραφα: Γράμμα διὰ τὰ προικοσύμφωνα καὶ διαθήκας. Μινκ Χρον Β' (1935) φ. 34 - 35, σ. 5.
3433. **Δουκόπουλος Δημ.** Τὰ παζάρια. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 25, σ. 4.
3434. — Τὸ βοϊδολεῖβαδο. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 24, σ. 4.
3435. Νησιωτικὸ προικοσύμφωνο. [Ἐκ Σίφνου, ὑπὸ χρον. 10 Ἰαν. 1765]. Ναιτ Ἑλλάς 8 (1936) 3668.
3436. **Θηβαῖος Χρῖστος Γ.** Ἐθιμογενὴς κοινοχρησία βοσκῆς. Τυπ. Καλλέργη καὶ

Σία, Ἀθῆναι 1936, 8ον, σελ. 20. (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ἀρχ. Εὐδ. Μελ. Α' (1935) καὶ τοῦ Ἀρχ. Ἰδιωτ. Δικαίου, Γ' (1936)).

Μελέτη περὶ τοῦ ἐθίμου τῆς κοινοχρησίας τῆς βοσκῆς ἐν Ἰσθμιαῖ Εὐβοίας.

1437. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Διαθήκαι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ προικοσύμφωνα. Κυπρ Χρον 12 (1936) 104 - 34.

1438. **Σαβράκης Εὐάγγ.** Ζαγοριανὰ θέσμια περὶ προικός. Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος τόμ. 35 (1936) 350 - 63.

1439. **Ἀπαλόδημος Παν.** Κοσμίτικη διαθήκη. Κυν'Επιθ 1 (1936/38) 182 - 83.

1440. **Ἀποστολίδης Μυρτ.** Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων. Ἀρχ Θρ Θησ 3 (1936/37) 145 - 95.

1441. **Ρουσάλη Σοφία** Λενιδιώτικο ἔγγραφο [πωλητήριον]. Κυν'Επιθ 1 (1936/38) 183.

1442. **Ζώης Λεων.** Ἐγγραφα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ζακύνθου. ΒΝJb 13 (1937) ιε' - μζ'.

Πλὴν τῶν ἄλλων δημοσ. συμβόλαιά τινα, διαθήκη καὶ ἐν προικοσύμφωνον.

1443. **Μοιρόπουλος Ἰω. Γ. Συμ/φος** Παλαιὰ ἔγγραφα ἰσοτικὰ. «Ὁμολογία γὰρ τῶν σπικτοῦν» 1737 Νοεμβρίου, στὸ Γεράκι. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 11 - 12, σ. 8 - 9.

1444. **Σγουρεῖτσας Ἀγρσ. Γ.** Ἡ διαθήκη τοῦ Γεωργίου. Σπαρτ Χρον 1 (1937/38) ἀρ. 10, σ. 6.

1445. — Τὸ ἀγροηλῆκι τοῦ Κούκουνα. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 9, σ. 9, 14.

1446. **Βαρβερόπουλος Κ.** Προικοσύμφωνον τοῦ 1831. Ἀρκαδ' Ἡμ ἔτ. 1938, σ. 128.

1447. **Βλαχογιάννης Γιάνν.** Ζωὴ μικρόχαρη στὸ Αἰγαῖο. Ν'Εστ τόμ. 23 (1938) 301 - 305.

1448. **Γεωργακάς Ὅμηρ. Ἰω.** Ἐρευνα τοπικῶν ἐθίμων καὶ συνηθειῶν. ΠΑΑ 13 (1938) 629 - 36.

1449. Διαθήκη ἐν Καστοριά κατὰ τὸ ἔτος 1864. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 262 - 63.

1450. Ἐνα προικοσύμφωνον τοῦ 1860. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 79 - 80.

1451. **Ζώης Λεων. Χ.** Ἐγγραφα ἐκ Πατρῶν ἀνέκδοτα. Ἀχαϊκά 2 (1938) 112.

1452. **Σγουρεῖτσας Ἀγρσ.** Κλέφτες καὶ Ζουρνᾶς. Σπαρτ Χρον Β' (1938/39) ἀρ. φ. 16, σ. 5.

1453. — Γὰ τὴν ψυχὴν του. [Ὁμολογία τῆς 15 Ἰανουαρίου 1761]. Σπαρτ Χρον 2 (1938/39) ἀρ. 20, σ. 11.

3454. Σύνταξις διαθήκης κατά τὸ ἔτος 1881 ἐν Καστορίᾳ. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 14 (1938) σ. 157.
3455. *Τριανταφύλλου Κωνστ. Ν.* Πωλητήριο ἐν Πάτραις τοῦ 1820. Ἀχαϊκά 2 (1938) 66 - 67.
3456. *Ζώης Λεων. Χ.* Ἐγγραφα ἐκ Πατρῶν ἀνέκδοτα. Ἀχαϊκά 3 (1939) 59 - 63.
3457. *Μανιατόπουλος Ἰωάνν. Περ.* Τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῆς Ὑδρας (1717/1821) Ἀθῆναι 1939, 8ον, σελ. 134.
3458. *Φακῆς Χρῆστ. Κ.* Προικοσύμφωνον ἐν Πάτραις τοῦ 1829. Ἀχαϊκά 3 (1939) 92 - 93.
3459. *Παπάζογλου Ἀβρ. Ν.* Ἐνα παλὸν τουρκικὸ ἔγγραφο. Ἀχαϊκά 4 (1940) 70.

4. Παιδικὴ ζωή.

α' Σχολικὴ ζωή, ἐπαγγελματικὴ μαθητεία.

β' Παιδιά.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 122, 123, 171, 200, 202, 225, 227, 248, 251, 253, 270, 275, 276, 281, 292, 317, 322.

3460. *Φαρμακίδης Σ. Π.* Ζιννάπιν (Κυριακὸν ἔθιμον). [Μετὰ σημειώσεως Ν. Γ. Πολίτου]. Λαογρ 6 (1917/18) 657.
3461. *Καραχάλιος Θεμ.* Λεῖψανα τοῦ κοττάβου ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι. ΑΕ ἔτ. 1924, σ. 198 - 200.
3462. *Κακριδῆς Ἰωάνν. Θ.* Ἑλληνικὰ παιγνίδια. ΗΜΕ ἔτ. 1925, σ. 161 - 79.
3463. *Δουκόπουλος Δημ.* Ποῖα παιγνίδια παίζουσιν τὰ ἑλληνόπουλα. Περιγραφές ἑλληνικῶν παιγνιδιῶν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος [109]. Ἀθῆναι 1926, 8ον, σελ. 220. (Παιδαγωγικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 15. Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία «Ἀθηνᾶ» Α. Ι. Ράλλης καὶ Σία).
Κρίσις : Λαογρ 9 (1926/28) 297 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
3464. Παιγνίδια καὶ τραγούδια λαϊκὰ γιὰ παιδιὰ 6 χρονῶν καὶ ἄπάνω. Ἀθῆναι. Ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, 1926, 8ον, σελ. 55.
Κρίσις : Λαογρ 9 (1926/28) 296 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
3465. *Ἀθανασούλα Εὐδ.* Γύρω γύρω ὅλοι... Λαϊκὰ παιχνίδια καὶ τραγούδια γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ. Διαλεγμένα ἀπὸ τὴν Κ^α —. Εἰκονογραφημένα ἀπὸ τὴ Δ^α Λύδια Μπορζέκ. Ἀθῆναι 1927, 8ον, σελ. 63.
3466. *Δραγάτης Ἰάκ. Χ.* Τὰ Γιαννάκια καὶ οἱ κομπογιαννίταις. Ν' Ἔστ 1 (1927) 1141 - 1142.

3467. **Ζαΐρης Νικ. Γεώργ.** Αἱ γυμναστικά παιδιαὶ τῶν σχολείων. Ἐν Ἀθήναις 1927, 8ον, σελ. 205.
98 παιδιαὶ ἐξ ὧν πολλαὶ δημῳδαί.
3468. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Κυπριακὰ παίγνια. Λιγκρὶν. Κυπρ Χρον 5 (1927) 200-205.
3469. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παιγνίδια. Προμ Πυρφ ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 60-66 σ. 7. ἔτ. Δ' (1928) ἀρ. 73-76 σ. 7, ἀρ. 79 σ. 7 [41].
3470. **Ποταμιάνος Θ.** Χωριάτικα παιγνίδια. ΜΕΕ Περ Ε-Ζ (1928) φ. 144 σ. 3, φ. 147 σ. 3, φ. 152 σ. 6-7.
3471. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Τὸ παιγνίδι ἢ παπούτσα. Τῷ γριᾷς ὁ σωρός. Ἡ χῶστρα. Οἱ κλέφτες καὶ χωροφύλακες. Προμ Πυρφ ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 101 σ. 7, ἀρ. 102 σ. 7, ἀρ. 113 σ. 7, ἀρ. 115 σ. 7.
3472. **Φαρμακίδης Σ. Π.** Παρατηρήσεις εἰς Λαογραφίαν Ε' 648. Λαογρ 10 (1929/32) 272.
3473. **Δαφέρμος Γ. Φ.** Παιγνίδια [4]. Προμ Πυρφ ἔτ. Η' (1932) ἀρ. 176 σ. 7, ἀρ. 184 σ. 7.
3474. **Κλεάνθους - Παπαδημητρίου Μυρσίνη** Παιγνίδια με τραγούδια ὡργανωμένα με βάση τὴν ἀρχὴν τῆς ἐργασίας γιὰ παιδιὰς ὡς 12 χρόνων. Ἀθήνα 1932, 4ον, σελ. 552.
3475. **Χατζόπουλος (1873)† Κωνστ. Ν.** Στάματα Ἐκκλησιῶν σύμμικτα λαογραφικά. Θρακ 3 (1932) 288-300. [Παιδιαὶ 29].
3476. **Θεοδωρακάκος Π.** Τὸ πουρὶ (ὁ ποῦρος) (παιδιὰ Μάνης). Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 214.
3477. **Κορδατζῆ Μαρία** Τὰ μιλᾶκια (παιδιὰ Θηβῶν). Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 254.
3478. **Δαζάρου Α.** Λαϊκὰ ἀγωνίσματα. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 67-69.
3479. **Δάμψας Σωτήρ. Ι.** Ὀλίγαι λέξεις εἰς τὸν χαλκουπόλεμον. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 215-16.
3480. **Δάμψας Σ.** Μία σημείωσις εἰς τὸν στραβοτσιάκλον. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 96.
3481. **Μαζοκοπάκη Αἰκατερίνη.** Ἡ ξυλογαῖδαρα (παιδιὰ Κρήτης). Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 148.
3482. **Μουλλᾶς Δ.** Ἀγῶνες λαϊκοὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Καλαβρυτῶν. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 36.
3483. **Μπαλτᾶς Πολύβ.** Ἡ γουρουνίτσα (παιδιὰ Τριφυλίας). Ἑλλ' Ἀγ Β' (1933) 39.
3484. **Μπασογιάννης Δ.** Ἀγῶνες λαϊκοὶ Δυτικῆς Θράκης. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 7-10.
3485. **Μπίκος Ἀθ.** Οἱ ἵππικοὶ ἀγῶνες τῆς κωμοπόλεως Μπάστα Μεσσηνίας. Ἑλλ' Ἀγ Α' (1933) 185-87.

3486. *Παυλίνης Εὐάγγ.* Τὸ τόπι (παιδιά Κυθήρων). 'Ελλ'Αγ Α' (1933) 69 - 70.
3487. *Σακελλάρης Εὐάγγ.* Ἡ ἀλώνα (παιδιά Κυθήρων). 'Ελλ'Αγ Α' (1933) 217.
3488. *Σταμούλης Γρ.* Τὸ σαρανιάφτυστο. 'Ελλ'Αγ Α' (1933) 95 - 96.
3489. *Φυλακτὸς Γ.* Ὁ στραβοτσιάκαλος (παιδιά Λαρίσης). 'Ελλ'Αγ Α' (1933) 35.
3490. *Χειμάρρας Κ.* Ὁ χαλκουπόλεμος (παιδιά Ἀργινίου). 'Ελλ'Αγ Α' (1933) 118 - 21.
3491. *Ἀσημακόπουλος Κ.* Οἱ ἀγῶνες τοῦ χωρίου Μιδέας - Ἀργους. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 9.
3492. *Γεωργόπουλος Π.* «Μιά» (παιδιά Παραμυθιάς). 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 10 - 11.
3493. *Θεοδωρακάκος Π.* Τὸ στρατιωτικό [παιδιά Μάνης]. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 74 - 77.
3494. *Κ(αμπούρογλου) Δ. Γρ.* Σωματική ἀγωγή ἐπὶ τουρκοκρατίας. Μεγ. 'Ελλ'Εγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 973 - 74.
3495. *Κανταρτζῆς Δημ.* Ἡ γουρνίτσα (παιδιά Βελβενδοῦ). 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 35.
3496. *Κουλάκος Β.* Ἡ γουρουνίτσα (παιδιά τῆς Μάνης). 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 40.
3497. *Λουζιώτης Ἀργύρ.* Ὁ περσικόλεμος ἐν τῇ Ἀταλάντῃ. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 12.
3498. *Μαμέλης Κ.* Οἱ ἀγῶνες τοῦ χωρίου Μαύστορον Ἐβρον. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 174 - 75.
3499. *Μιχαηλίδης Π.* Ὁ χοῖρος (παιδιά Λευκωσίας - Κύπρου). 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 36.
3500. *Περάκης Ἀπ. Γ.* Παρατσάφαρα. Προμ Πυρρ ἔτ. Ι' (1934) ἀρ. 220 σ. 7.
3501. *Πιστόλης Ν. Δ.* Τὸ τόπι ἢ ζόπι. Καλύβα - Καλυβίτσα. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 208 - 209.
3502. — «Ἡ λωρίδα» (ἔχω ἓνα πουλί). [Παιδιά Λοκρίδος]. 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 128.
3503. *Σακελλαρίδης Μ.* Ἡ ἐλευθερία (παιδιά Ἀλμυροῦ). 'Ελλ'Αγ Β' (1934) 127.
3504. *Χειμάρρας Κ.* Ἡ γουρούνα (παιδιά Ἀργινίου). 'Ελ'Αγ Β' (1934) 37 - 38.
3505. : *Γκο - Βί - ς (Βίγκος Ἀ.)* Τὰ παιδικὰ μας παιγνίδια. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας 3 (1934/35) 303 - 304.
3506. : *Εἰδικὸς* Παιχνίδια στὴν ἀκρογιαλιά. [7]. Ναυτ'Ελλ 7 (1935) 2326.
3507. *Κορδατζῆ Μ.* Ἡ γαιδάρα. Ἡ ἐληά. 'Ελλ'Αγ Γ' (1935) 58 - 59.
3508. *Παπαχαλαράμπους Γ.* Ὅλῃγα περὶ συτζᾶς. Κυπρ Χρον 11 (1935) 257 - 58. Ἐρμην. τῆς λ. συτζά.
3509. *Πιστόλης Ν.* Σημειωσοῦλες ἐπάνω σὲ διάφορα παιγνίδια. 'Ελλ'Αγ Γ' (1935) 242 - 46. [Παιδ. 4].

3510. **Ξερελέας Γεώργ.** Μπίρδι - μπίρδι (παιδιά Γυνθείου). Τρεῖς - ἡμισυ (παιδιά Μάνης). 'Ελλ'Αγ Γ' (1935) 23 - 24.
3511. **Σταμούλης Γρ.** «Μιά περάσει» (παιδιά Ἀθηνῶν). 'Ελλ'Αγ Γ' (1935) 301-302.
3512. **Σταυρακάκης Έμμ.** Συλλογή ἐπιχωρίων παιδιῶν [ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης]. [6]. Μύσων 4 (1935) 105-108.
3513. **Καρακατσάνης Κ.** «Λακουβίτσες». (Παιδιά Φιλιατρῶν - Τριφυλίας). 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 102 - 103.
3514. **Κοντισουρίδης Έμμ.** «Καλάκαρδιες». 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 230.
3515. **Νταῆς Χρ.** Βὰρ καὶ βούρ καὶ πίσω ἡ μάννα. (Παιδιά Καστανοχωρίου Μεγαλοπόλεως). 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 265 - 66.
3516. **Πουλόπουλος Ἡλ.** «Τὸ βρετό» (παιδιά Πλάκας Μεγαλοπόλεως). 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 231.
3517. **Σούζης Ἰ.** Μία σημείωσις εἰς τὴν παιδιὰν «λακουβίτσες». 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 103.
3518. **Χειμάρρας Κ.** Ἡ ἀμπάριζα (παιδιά Κεφαλοβρύσου). 'Ελλ'Αγ Δ' (1936) 35 - 38.
3519. **Ἡ Σπαπνιά». Ποντ Φύλλ Δ' (1936/37) φ. 8 σ. 21.**
3520. **Ἀγλαὸς** Φράσεις ποὺ λένε στὰ χωριά μας [1 παιδιὰ]. Σπαρτ Χρον Α' (1937/38) ἀρ. φ. 13 σ. 11.
3521. **Παπαδόπουλος Δ. Κ. (Σταυριώτης)** Τίμη - τίμη (παιγνίδι). Ποντ Φύλλ Β' (1937/38) φ. 19, σ. 299. — Παιδιαὶ Σταυρίου Χαλδίας, φ. 22 σ. 406 - 13 [Παιδ. 31].
3522. **Δαφέρμος Γεώργ.** Μυλοποταμίτικα παιγνίδια καὶ ἀστρονομικά. Ἐπ Κρητ Σπ 1 (1938) 483 - 88. [Παιδ. 2].
3523. **Κυβερνητάκης Ἰωάνν.** Ἀνθολογία παιγνιδιῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡράκλειον Κρήτης (1938), 8ον, σελ. 211.
3524. **Ἀποστολίδης Δημ.** Παιδιαὶ Ἑλληνοπαίδων τοῦ Πόντου. Ποντ Φύλλ Γ' (1938/39) φ. 26, σ. 67 - 68.
3525. **Μελανοφρύδης Παντ.** Παιγνίδια Χαλδίας [8]. Ἀρχ Πόντ 8 (1938) 220 - 29.

III. ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Λαογραφία τῶν Βαλκανικῶν λαῶν.

1. Γενικά.

3526. **Σπηλιωτόπουλος Ἀντ. Θ.** Ἡ δημώδης ποίησις τῶν βαλκανικῶν λαῶν καὶ

ἡ συγγένεια αὐτῆς πρὸς τὴν ἑλληνικήν. Ἡ Διάλεξις Α' (1928) φ. 5 - 6, σ. 106 - 25.

3527. *Schneeweiss E.* Allgemeines über das Folklore auf dem Balkan. Rev. intern. d. étud. balkaniqu., Beograd, ἔτ. Α', τόμ. II (1935) σ. 180 - 84 (518 - 22).

3528. *Κιοσεμιχάλ Μαχμουτ P.* Συγκριτικὴ Βαλκανικὴ μουσικολογία. Μετάφρ. Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου. Ν᾽ Ἔστ τόμ. 22 (1937) 1209 - 1211.

2. Ἀλβανικὴ λαογραφία.

3529. *Κώτσης Ἀλέξ.* Πιλιάτσικο ἀπὸ τὴν ξενητεία. Κυριακὴ Α' (1927) φ. 32, σ. 5.

3530. *Çabej E.* Sitten und Gebräuche der Albaner. Rev. intern. d. étud. balkaniqu., Beograd, ἔτ. Α', τόμ. II (1935) σ. 218 - 34 (556 - 72).

3. Βουλγαρικὴ λαογραφία.

3531. Art populaire Bulgare en Thrace. Gravures, broderies, tissus. Sofia ἄ. ἔτ. 4ον (εἰς πλάτος) σελ. 4 + 6 πίν. (Institut scientifique auprès de l'organisation de Thrace en Bulgarie).

3532. *Arnaudoff M.* Die bulgarischen Festbräuche. Leipzig, 1917, 8ον, σελ. 82. (Bulgarische Bibliothek, Bd. IV).
Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 262 - 65 (Σπύριδου Η. Κυριακίδης).

3533. *Μισσηλίδης Στέλ.* Ὁ Βούλγαρος τραγουδιστὴς τοῦ Κιλκίς. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 3 - 4, σ. 3.

3534. *Kasaska Julie* Ἡ ζωὴ τῆς χωρικῆς τῆς Βουλγαρίας. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 23, σ. 5.

3535. *Κωσιτῶφ Στ. Α.* Τὸ ἔθνικὸ βουλγαρικὸ κέντημα (μετάφρ. Α.). Ἑλλ Γράμματα 1 (1927) 137 - 42.

3536. * *Sélichtchev A.* La célébration de la fête familiale «Slujba» (kourban) en Bulgarie et en Macédoine et la Slava serbe. Revue Macédonienne 5 (1929) 33 - 84, 173 - 75.

3537. *Τζιάτζιος Εὐάγγ. Στ.* Ἡ δημοτικὴ ποίηση τῶν Βαλκανικῶν λαῶν. — Λίγα Βουλγαρικὰ τραγούδια. Ν᾽ Ἔστ τόμ. 12 (1932) 695 - 704.

3538. * *Ἀρναούδωφ Μ.* Σχεδιάσματα βουλγαρικῆς λαογραφίας. Σόφια 1934. Ἐκδοσις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, 8ον, σελ. VI + 695 (βουλγαριστί).
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 275 - 78 (Μ. Θ. Λάσκαρις).

3539. *Καραλίτσεφ Ἀγγέλ.* Τ' αἰ - Γιωργιοῦ οἱ φωτιές (μετάφραση *Τάσου Βαφριάδη*). Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 11, σ. 9.
Βουλγαρικὸν διήγημα με θέμα λατρευτ. ἔθιμον.

3540. **Djoudjeff Stojan** Le folklore musical en Bulgarie. Revue internat. d. étud. balkaniqu., Beograd, έτ. Β', τόμ. II (4) (1936), σ. 589-94 (562-67).
3541. **Peteva E.** L'art populaire en Bulgarie. Revue internat. d. étud. Balkaniqu., Beograd, έτ. Β', τόμ. II (4) (1936), σ. 575-79 (548-52).
3542. **Vakarelski Chr.** La vie et les mœurs des Bulgares. Revue intern. d. étud. balkaniqu., Beograd, έτ. Β', τόμ. II (4) (1936), σ. 512-19 (485-92).
3543. **Βασιλάς Γιάνν.** Δημοτικό βουλγαρικό. 'Ο διασταγμός. Λογοτεχνική απόδοση —. Κρητ Σελ 3 (1938/39) 682.
3544. **Μπουτσκάφ Λουμπομλρ** Λαογραφικά Βουλγαρίας. (Διασκευή Γιάννη Βασιλά). Κρητ Σελ 3 (1938/39) 430-32. [Γενικόν άρθρον περί τών δημοτικών τραγουδιών τής Βουλγαρίας].

4. Σερβική λαογραφία.

3545. **Murko Mathias** La poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XXe siècle. Paris 1929. (Travaux publiés par l'Institut d'études slaves X), 8ον, σελ. 74+πίν. XXI.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 289 (Σ. Π. Κριακίδης).
3546. **Βελλιανίτης Θ.** 'Η Σερβική δημοτική ποίησις. ΜΕΕ Περ Α-Δ (1927) φ. 47, σ. 7.
3547. Πρῶτον συνέδριον τών Σλάβων φιλόλογων ἐν Πράγα 1929. Λαογρ 10 (1929/32) 274-75.
Δημοσ. πρώτασις τοῦ D. Stranska, Praha: Les archives de la prose et de la poésie populaires.
3548. **Laskaris Michel** Tommaseo traducteur de chants serbes en grec. Communication faite à Prague au Congrès des Philologues slaves. Extrait des Comptes-rendus du Premier Congrès des Philologues slaves. Prague 1930, 8ον, σελ. 20.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 609 (Σ. Π. Κριακίδης). Ν' Έστ τόμ. 9 (1931) 385-86 (Κ. Κ.).
3549. **Γ-Γ.Α.** Γιουγκοσλαύϊκο δημοτικό τραγούδι. 'Ελληνίς 12 (1932) 54-55.
3550. Σερβικὲς παροιμίαι [12]. 'Εγκ' Ημ έτ. 1932, σ. 273.
3551. * **Vaillant André** Les chants épiques des Slaves du Sud. Extrait de

la Revue des cours et conférences (30 Janvier, 15 Février et 15 Mars 1932), Paris 1932, 8ον, σελ. 46.

Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 308 - 309 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3552. **Zupanec' N.** Der Name Grk (Grieche) in der Bedeutung «Riese» bei den Belokranjci im königreiche Jugoslavien. Etnolog 7 (1934) 166 - 82.
Κρίσις: BZ 35 (1935) 455 - 56 (F. D(ölger)).

3553. **Krauss Fried. S.** Theseus im Guslarenlied. Ein Herzogländisches Guslarenlied aufgezeichnet von —. Λαογρ 11 (1934/37) 337 - 86.

3554. * — Die Ödipussage in südslawischer Volksüberlieferung. Imago, Bd. XXI. Wien, 1935, σ. 358 - 67.

5. Ρουμανική λαογραφία.

3555. **Muslea Ion** Le folklore roumain. Revue internat. d. étud. balkaniqu., Beograd, έτ. Β', τόμ. II (4) (1936) σ. 567 - 74 (540 - 47).

3556. **Negrea Mart.** La musique contemporaine en Roumanie. Revue internat. d. étud. balkaniqu., Beograd, έτ. Β', τόμ. II (4) (1936) σ. 585 - 88 (558 - 61).

3557. **Petranu Coriolan** Influence de l'art populaire des Roumains sur les autres peuples de Roumanie et sur les peuples voisins. Bucarest 1936. (Extrait de la Revue de Transylvanie, tome II. N° 3), σελ. 46.

Κρίσις: Έπ Βυξ Σπ (1936) 524 - 27 (*Αγγελίκα Χατζημιχάλη).

6. Τουρκική λαογραφία.

3558. **Παπαδόπουλος Σάββ.** Ένα Τούρκικο λαϊκό επύλλιο. Έλλ Γράμματα 1 (1927) 542 - 44.

3559. — Τò Τούρκικο δημοτικό τραγούδι. Έλλ Γράμματα 1 (1927) 234 - 38.

3560. : **Ανθίας Τ.** Τò ραμαζάνι. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 128, σ. 7.

Έθιμα τών Τούρκων τής Κύπρου.

3561. * **Μπουκουβάλα - Άναγνώστου Ίωάννα** Περίεργα έθιμα τών Τούρκων τής Θράκης. Έφημ. «Μακεδονία» Θεσσαλονίκης, 8 Φεβρ. 1937.

3562. **Παπάξογλους Άβρ. Ν.** Τò παραμύθι τοῦ Μελεάγρου στήν Άνατολή. Ν Έστ τόμ. 24 (1938) 1459 - 461.

Β'. Λαογραφία άλλων εύρωπαϊκῶν λαῶν.

1. Γενικά.

3563. Schweizerisches Archiv für Volkskunde. Vierteljahrschrift unter

Oberleitung des Vorstandes herausgegeben von *Ed. Hoffmann-Krayer*, Redaktor für den deutschen Teil, und *Arthur Rossat*, Redaktor für den romanischen Teil. XX^{er} Jahrgang. Festschrift für Eduard Hoffmann-Krayer hsg. im Auftrage des Vorstandes von *Hanns Bächtold*. Basel 1916, 8ον, σελ. VII 542 μετὰ πινάκων καὶ εἰκόνων.

Κρίσις : Λαογρ 6 (1917/18) 264 - 72 (Ν. Γ. Πολίτης).

3564. Οἱ διάφοροι λαοὶ καὶ τὰ Χριστούγεννα. Ἡμερ Ἐγκ ἔτ. 21 (1924) 164 - 65.

3565. Τὰ παιχνίδια τῶν ἐθνῶν. Κυριακὴ ἔτ. Α' (1926/27) ἀρ. 4, σ. 2.

3566. *Ghidini L.* Χριστιανικοὶ θρύλοι γιὰ τὰ πουλιὰ [διαφόρων εὐρωπ. λαῶν]. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 801 - 802.

3567. Ἐθιμα τῶν λαῶν [τῆς Εὐρώπης]. Τὰ τραπουλόχαρτα. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 433 - 34.

3568. *Sinner J. R.* Die Jungfernschaft Virginät und Defloration als kulturprobleme. Wien 1931, 8ον, σελ. 360.

Ἐξετάζεται τὸ ζήτημα τῆς παρθενίας καὶ τῶν περὶ τὴν φθορὰν αὐτῆς ἐθίμων, εἰς τὸ δικαίωμα τῆς πρώτης νυκτὸς παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς.

Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 613 - 14 (Σ. Π. Κρυακίδης).

3569. * *Deutsch Leonhard* Klaviertübel Eine Elementarschule des Primavista-spielens. Zusammengestellt aus Volksliedern aller Nationen. 2. Heft. 165 Volkslieder der slavischen Nationen. Deutsche Übertragungen von Dr Heinrich Möller. Steingräber Verlag Leipzig, 1931, 4ον, σελ. 100 —. 3. Heft. 120 Volkslieder verschiedener Nationen, 1934, 4ον, σελ. 74.

Κρίσις : Λαογρ 11 (1934/37) 310 - 11 (Σ. Π. Κρυακίδης).

3570. *Δέφας Π.* Τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων (ἔθιμα τῶν βορείων λαῶν). Ἑλλ Ἐπ ἔτ. 32 (1938/39) τευχ. 374, σ. 30 - 32.

2. Βαλτικῶν λαῶν λογογραφία.

3571. *Krohn Kaarle* Goethes «Finnisches Lied». Λαογρ 7 (1923) 41 - 44.

3572. Ἡ ζωὴ τῶν Ἑσκιμῶν. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 42, σ. 8 - 9.

3573. *Δογοθέτη Φωφῶ Π.* Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Λιθουανίας. Ἑλληνίς 10 (1930) 53 - 57.

3574. * *Laakmann H.-Anderson Walter* Ein neues Document über den Estnischen Metsik - Kultus aus dem Jahre 1680. Tartu 1934. (Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis) B XXXII 5), 8ον, σελ. 37 + πίν. 2.

Κρίσις : Λαογρ 11 (1934/37) 317 (Σ. Π. Κρυακίδης).

3575. * **Stern Carl von** Estnische Volkssagen ins deutsche übertragen. Mit einem Nachwort von Prof. Dr. Lutz Mackensen. Druck u. Verlag der AG «Ernst Plates». Riga 1935 (Veröffentlichungen der volkskundlichen Forschungsstelle am Herderinstitut zu Riga. Band I), 8ον, σελ. 246.

Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 707 - 10 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3. Γερμανική λαογραφία.

3576. **Anderson Walter** Kaiser und Abt. Die Geschichte eines Schwanks. Helsinki 1923. (FF Communications No 42), 8ον, σελ. VI+449.

Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 578 - 88 (Στέλλ. Π. Κυριακίδης).

3577. * **Oberdeutsche Zeitschrift für Volkskunde**. Schriftleiter Prof. Dr. Eugen Fehrle. Heidelberg Jahrg. 1927/30 τόμ. 1 - 4.

Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 612 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3578. Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens von *E. Hoffmann-Krayer* und *Hans Bächtold Stäubli*. Berlin - Leipzig 1928. Walter de Gruyter et Co.

Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 618 - 20 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3579. **Boehm Fr.** Aeromantie, Ägromantie, Alektryomantie, Aleuromantie, Alphitomantie, Amniomantie, Anthropomantie, Artomantie, Aspidomantie. (Αποσπάσματα ἐκ τοῦ Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens).

Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 620 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3580. — Angang. (Απόσπασμα ἐκ τοῦ Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens).

Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 620 - 21 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3581. * **Pfister Friedr.** Die deutsche Kaisersage und ihre antiken Wurzeln (= Werbeschröften des Landesverbandes der Vereinigung des humanistischen Gymnasiums in Bayern. Nr. 8). Würzburg, C. J. Becker, 1928, 8ον, σελ. 19.

Κρίσις: BNJb 7 (1928/29) 244 (N. A. B(ees)).

3582. * **Ατλας τῆς Γερμανικῆς λαογραφίας**. Λαογρ 10 (1929/32) 276.

3583. * **Schreiber Georg** Nationale und internationale Volkskunde. Düsseldorf 1930. (Forschungen zur Volkskunde. Heft 4/5), 8ον, σελ. XII + 211.

Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 616 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

3584. * **Anderson Walter** Der Schwank vom alten Hildebrand. Eine vergleichende Studie. Dorpat 1931, 8ον, σελ. XIV + 329.
Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 278 - 81 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
3585. **Grimm** * **Ἀδελφοὶ** Ὁραῖες παιδικὲς ἱστορίαι μετ' 70 εἰκόνες, μετάφρ. Β. Δ. Ἀκρίτα. Ἐπιμέλεια Δ. Π. Δαμασκηνοῦ. Ἀθήναι. Ἐκδ. Οἶκος Δημητράκου (1931) 8ον, σελ. 141.
Δημοσιεύονται 19 παραμύθια.
3586. **Meier John** Deutsche Volkslieder. Balladen, Erster Teil. Berlin - Leipzig, 1935, 8ον, σ. XLIV + 321. — Zweiter Teil. Erste Hälfte, 1937, 8ον, σελ. 218.
Κρίσις: Ν Ἐστ τόμ. 21 (1937) 335 - 39 (Γ. Α. Μέγας).

4. Ἑλβετικὴ λαογραφία.

3587. **Ἀποστολίδου Ἑλλη Χαρ.** Ἡ λαϊκὴ ἔθνη στὴν Ἑλβετία τῶν ἔθνικων ἐνδυμασιῶν. Ἑλληνίς 15 (1935) 33 - 36.

5. Δανικὴ λαογραφία.

3588. **[Andersen H.] Ἀντερσεν Χ.** Παραμύθια γὰρ μεγάλα παιδιά. Μετάφρ. ἀπὸ τὸν Ἀγ. Ι. Φωστηρόπουλο. Ἀθήναι, ἔκδ. Α. Παλλή [1930], 8ον, σελ. 80.
Παραμύθια 3.
3589. ——— Παραμύθια· μεταφράσεις ἀπὸ τὰ δανικὰ Β. Δασκαλάκη. «Ζηχάκης», ἄ. ἔ. 8ον μικρ., σελ. 128.

6. Ἰταλικὴ λαογραφία.

3590. * **The Swallow Book. The Story of the Swallow told in Legends, Fables, Folk Songs, Proverbs, Omens and Riddles of many Lands gathered by Dr. Giuseppe Pitrè, rendered in to english and arranged for the use of our boys and girls by Ada Walker Camehl.** New York, Cincinnati, Chicago, 8ον μικρόν, σελ. 158.
Κρίσις: Λαογρ 6 (1917/18) 273 - 81 (Ν. Γ. Πολίτης).
3591. **Καίμης Τζούλ.** - **Κόντογλου Φ.** Παλιὰ ἰταλικά παραμύθια. [10]. Ἑλλ Γράμματα 2 (1928) 140 - 43, 174 - 77.
3592. **Καίμης Τζούλ.** Ὁ Μπερτόλντο, ὁ ἰταλὸς Καραγκιοῆς. Ἑλλ Γράμματα 4 (1929) 337 - 40.
3593. * **Dessanaj B.** Origini bizantine delle Sagre popolari in Sardegna. Lares 8 (1937) 204 - 208.

Γ'. Λαογραφία Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν.

3594. Οἱ Ἴνδοι τῆς Βραζιλίας. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 28, σ. 3 - 4.
3595. *Schultz Wolfgang Zeitrechnung und Weltordnung in ihren übereinstimmenden Grundzügen bei den Indern, Iranern, Hellenen, Italiern, Germanen, Kelten, Litauern, Slawen. Mit 75 Abb. in Text, Leipzig (kurt kabitzsch) 1924. Mannus Bibliothek Nr. 35, 8ον, σελ. 289. Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 602 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
3596. *Προκοπίου Σωκρ.* Ἀπὸ χῶρες ἄγνωστες. Τὰ μυστήρια τῶν Ἰνδιῶν. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 5 - 6 σ. 6 - 7, φ. 7 - 8 σ. 6 - 7, φ. 11 - 12 σ. 4 - 5, φ. 13 - 14 σ. 5 - 6.
3597. *Μ(παμπούρης Ἐπαμ.)* Θαλασσινοὶ μῦθοι καὶ παραδόσεις. Χοροί, κύματα, κογχύλια. Ναυτ Ἑλλ ἔτ. 8 (1936) 3601.

Δ'. Λαογραφία λαῶν τῆς Ἀσίας, Αὐστραλίας καὶ Ἀφρικῆς.

1. Γενικά.

3598. *Anderson Walter* Nordasiatische Mutsagen. Dorpat 1923 (Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis. Bd. IV. 3), 8ον, σελ. 44. Κρίσις: Λαογρ 9 (1926/28) 260 - 63 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
3599. Ἦθη καὶ ἔθιμα παρὰ τοῖς Μαύροις τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἡμερ Ἐγκ ἔτ. 20 (1923) 177 - 80.
3600. Ἡ μεγαλύτερα νῆσος [Νέα Γουίνεα]. Τὰ ἦθη τῶν καννιβάλων της. Φωνὴ Δωδ 1923, ἀρ. 23 σ. 10 - 11.
3601. Οἱ δοκιμαστικοὶ γάμοι παρὰ τοῖς [Ἀσιατικοῖς] λαοῖς. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 44 - 45, σ. 5 - 6.
3602. Οἱ νόμοι τοῦ γάμου. [Ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ Θιβέτ]. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 27 σ. 5.
3603. *Προκοπίου Σωκρ.* Ἀπὸ χῶρες ἄγνωστες... Πῶς συνάπτουν τὰ συνοικέσια των οἱ Σουδανοί, οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Ἴνδοί. ΜΕΕ Περ Α - Δ (1926) φ. 3 - 4, σ. 4 - 5.
3604. — Εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν τρωγλοδυτῶν. ΜΕΕ Περ Δ' (1926) φ. 43, σ. 2.
3605. *Παράσχος Κλ.* Ἡ ποίησις τῶν μαύρων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 139, σ. 5.
3606. Οἱ Νέγροι καὶ οἱ περίεργοι χοροὶ των. Ἡ Ἐπιστήμη 1 (1929) ἀρ. 3 σ. 33 - 35.

3607. Πῶς τιμοῦν οἱ ἄγριοι τοὺς νεκρούς. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 461 - 62.
 3608. Μυστηριώδεις φυλαὶ τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς. Ἡ Ἐπιστῆμη 2 (1930) ἀρ. 7 σ. 1 - 3.
 3609. Τὸ ἔθιμον τῆς καταστιξέως. Ἡ Ἐπιστῆμη 2 (1930) ἀρ. 12 σ. 18 - 19.
 3610. **Κυριακίδης Γ. Α.** Ἡ ποίησις τῶν μαύρων. Ν Γράμμ Α' (1935) φ. 15, σ. 6.
 3611. **Κοτζιούλας Γ.** Θρηνητικὰ τραγούδια μιᾶς γυναίκας ποὺ λείπει ὁ ἄντρας τῆς στὸν πόλεμο. Δημοτικὰ τοῦ Ἀννάμ [Ἰνδοκίνας]. Ν Γράμμ 6 Αὐγούστου 1938, σ. 16.

2. Ἀβυσσηνιακὴ λαογραφία.

3612. Ἡ γῆ ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἥθη τῆς Ἀβυσσηνίας. Φωνὴ Δωδ 1924, ἀρ. 37 - 38, σ. 12 - 13.
 3613. Ἀβυσσηνιακὲς παροιμίαι [10]. Ἑλληνὶς 15 (1935) 256.

3. Ἀραβικὴ λαογραφία.

3614. **Τρικογλίδης Κ.** Ἀραβικὲς διηγήσεις. Ὁ νεόκουβαλητής καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ χρυσοκόου. Ἡμερ Ἑγκ ἔτ. 20 (1923) σ. 79 - 89.
 3615. **Σααρήs Κ. Δ.** Αἰγυπτιακὴ λαογραφία. Ἑθελκισμοὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν παιδιῶν. ΡΗ ἔτ. 1929, σ. 172 - 76.
 3616. **Mavris N. G.** Contribution à l'étude de la chanson populaire égyptienne. Avant-Propos de M. Louis Roussel. Alexandrie 1932, 8ον, σελ. 74.
 Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 607 - 608 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
 3617. **Μανρῆs Νικ. Γ.** Αἰγυπτιακὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκδοτικὸς οἶκος Α. Κασιγόνη [Ἀλεξάνδρεια], 1934, 8ον, σελ. 55. (Ἐρευνα, ἔτος 8ον).
 Κρίσις: Λαογρ 11 (1934/37) 718 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
 3618. Ἀραβικαὶ παροιμίαι [7]. ΜΕΗ ἔτ. 1935, σ. 178.

4. Ἀρμενικὴ λαογραφία.

3619. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Ἀρμένιοι τραγουδισταί. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 122, σ. 2.

5. Ἀθιγγανικὴ λαογραφία.

3620. **Φαλιταῖς Κ.** Οἱ γύφτοι τῆς Ἑλλάδος. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 143, σ. 1 - 2.
 3621. ——— Οἱ σημερινοὶ γύφτοι τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ παλαιοὶ Θρακοπελασγοί. Ἑλλ Γράμματα 5 (1929) 136 - 37.

6. Αυστραλιανή λαογραφία.

3622. Ω. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας καὶ τὰ περιεργα ἔθιμά των. Ἡ Ἐπιστήμη 1 (1929) ἀρ. 1, σ. 28 - 30.
3623. Μῦθοι καὶ θρύλοι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας. Ἡ Ἐπιστήμη 3 (1931) ἀρ. 40, σ. 9 - 12.

7. Ἑβραϊκὴ λαογραφία.

3624. Τοῦ γουρουνιοῦ τὸ αἷμα. Ἡ ἑβραϊκὴ συνήθεια. Μαλεβὸς ἔτ. Δ' (1923/25) ἀρ. 41, σ. 293.
3625. Ἑλιγιά Γ. Ἕνα ἑβραϊκὸ λαϊκὸ ἄσμα τῆς Ἡπείρου. ΜΕΕ Ε - Ζ (1928) φ. 129, σ. 5.
3626. Φαλιαίτης Κ. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἑλλάδος. ΜΕΕ Περ Ε - Ζ (1928) φ. 155, σ. 2.

8. Κινεζικὴ λαογραφία.

3627. Ἐθνος Κινέζων παράδοξα. Πνευ. Πικ. τ. 20 (1923) σ. 72 - 74.
3628. Τὰ παιχνίδια στὴν Ἄπω Ἀνατολή. Ἑλ. Γράμματα 5 (1929) 556 - 57.

9. Ἰαπωνικὴ λαογραφία.

3629. * *Krauss Fr. - Satow Tamio* Das Geschlechtsleben des Japanischen Volkes. Leipzig 1931. Τόμ. Ι, 8ον, σελ. 431. Τόμ. ΙΙ, 8ον, σελ. 653.
Κρίσις : Λαογρ 10 (1929/32) 612 - 13 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).

Ε'. Ἀμερικανικὴ λαογραφία.

3630. Φοντιρίδης Ἀριστ. Εὐ. Ἡ ἰδέα τοῦ σπόρου στὴ μυθολογία τῶν Ζούνων. Λαογρ 7 (1923) 229 - 42.
3631. * *Pospisil Frantisek* Etnologické materiálie z jihorápadn U.S.A. (An-tropogeografické hodnocení studijní cesty k SW - Indianum na pod-klade prirodovedeckém). Brno, 1933, 8ον, σελ. 256 + πίν. ἔγχρ.
Κρίσις : Λαογρ 11 (1934/37) 316 - 17 (Σ. Π. Κ(υριακίδης)).
3632. Draper G. Παιδιὰι συλλεχθεῖσαι ὑπὸ — Ἀμερικανοῦ παιδαγωγοῦ κατὰ με-τάφρασιν καὶ προσαρμογὴν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τῆς κ. Δεσποίνης Μ. Μιχαη-λίδου. Ἐντολῇ καὶ φροντίδι τῆς Χ. Α. Ν. Ἐν Ἀθήναις (1924). (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, 38), 8ον, σελ. 34.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

α) Σύμμεικτα.

3633. *Κουκουλές Φαίδ.* Διὰ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ βίου. Ἐν Ἀθήναις 1922, σελ. 74.

Ἱστορικὴ ἐξέτασις μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ βίου ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ.

β) Ὑλικὸς βίος. (Οἰκία καὶ ἔνδυμα).

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὸ ἄρθρ. ὑπ' ἀριθμ. 125, 219

3634. *Montesanto Marica* L'isola dei Gigli (Stampaglia), con prefazione di Giuseppe Gerola. Roma ἄ. ἔτ. 8ον, σελ. 112.

γ) Λαϊκὴ τέχνη.

3635. *Hagimihali Angélique* L'art populaire grec. Revue internat. d'étud. balkaniqu., Beograd, ἔτ. Β, τόμ. II (4) (1936), σ. 520 - 26 (493 - 99).

δ) Δημώδης ἱατρικὴ.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὸ ἄρθρ. ὑπ' ἀριθμ. 219.

3636. *Κούξης Ἀρ. Π.* Ἱατροσόφιον Μεγ. Ἑλλήν. Ἐγκυκλ., τόμ. 12 (1930) 228-29.

ε) Ἀσματα.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὸ ἄρθρ. ὑπ' ἀριθμ. 125.

3637. *Dawkins R. M.* Turco - Christian Songs from Asia Minor. Annuaire Inst. Phil. et Hist. Or. 2 (1934) (Mél. Bidez) 185 - 206.

Δημοσ. 11 δημώδη ἔσματα τῶν τουρκοφώνων χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ φρ. εἰς τὴν ἀγγλικήν.

3638. *Τωμαδάκης Νικ. Β.* Ἱστορικὸ τραγούδι. Κρητ Σελ 1 (1936) 278 - 81.

3639. [Συμπλήρωσις τοῦ ἄνωτ. ὑπ' ἀριθμ. 1329].

Κρίσις: Rev. Internat. d. étud. balkaniqu., Beograd, ἔτ. Γ', τόμ. I (1937), σ. 267 - 68 (V. Čajkanović).

στ) Παραμύθια.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὸ ἄρθρ. ὑπ' ἀριθμ. 125.

3640. * *Kretschmer Paul* Neugriechische Märchen. Jena 1919. (Die Märchen der Weltliteratur. Hrsb. von Er. von der Leyen und P. Zaunert).

Κρίσις: * *Ethnographia* 30. Neue Folge 16 (1920). S. 118 - 19 (*Alex Solymossy*). BNJb 3 (1922) σ. 212 (*Cyula Ck(ebe)*).

3641. **Κακριδής Ἰω. Θ.** Ἕνα ἑλληνικὸ παραμῦθι. Ν᾽Εστ τόμ. 24 (1938) 1084 - 1093.

ζ) Μουσικὴ καὶ χοροί.

3642. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Λύρα, λυράρης, λυρατζής. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ., τόμ. 16 (1931) 355 - 56.

η) Γέννησις, γάμος, τελευτή.

Βλ. καὶ ἄνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 125, 219.

3643. **Schmidt † Β.** Totengebräuche und Gräberkultur im heutigen Griechenland. Archiv f. Religionwiss. 24 (1926) 281 - 318. 25 (1927) 52 - 82.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Γενεα.

ΑΘΗΝΩΝ

3644. **Κουκουλές Φαίδ.** Ἐκ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν. Ἐν Ἀθήναις ἀρχ', 8ον μικρ., σελ. 128.

Α) Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν κατὰ τὸν 18 αἰ. (σ. 5 - 78). β) Ὁ σχολικὸς ἡμῶν βίος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους (σ. 79 - 128).

3645. **Πολίτης Ν. Γ.** Λαογραφικαὶ ἐνδείξεις ἐν τῷ [Α'] καὶ Β' Κατηχητικῷ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Λαογρ 8 (1921) 5 - 12.

Ἄσματα, ἐπιδαί, εὐχαί, παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις. ἐνδύματα, παιδίον, γάμος, τελευτή, δίκαιον, λατρεία, μαντική, ἀστρολογία, μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι, παιδικὰ καὶ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα.

3646. **Κουκουλές Φαίδ.** Λαογραφικαὶ εἰδήσεις παρὰ τῷ Θεσσαλονίκῃς Εὐσταθίῳ. Ἐπ Βυζ Σπ 1 (1924) 5 - 40.

Κρίσις: BNJb 6 (1927/28) 273 (N. A. B(ees)).

3647. * **Coucoules Ph.** Collaboration internationale pour l'avancement des recherches sur le Folklore byzantin. Deuxième Congrès International des études Byzantines. Belgrade, σ. 33 - 34.

3648. **Παπαδόπουλος Α. Α.** Ἔθιμα τῶν βυζαντινῶν βασιλέων. ΗΜΕ ἔτ. 1928, σ. 179 - 96.

Περὶ τῆς ἐθιμοτυπίας τῶν δοχῶν, τῆς προελεύσεως ἢ προόδου ἢ προκένσου (processus), τῶν γευμάτων τῆς Αἰλλῆς καὶ τῆς θρησκευτικότητος τῶν βυζαντ. βασιλέων,

3649. **Ἀδαμαντίου Ἀδ.** Ὁ κοινωνικὸς καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν Βυζαντινῶν. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκυκλ., τόμ. 10 (1934) σ. 794-96.
3650. **Κυριακίδης Στέλπ. Π.** Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς λαογράφος. Λαογρ 11 (1934/37) 634-41.
Κρίσεις: BZ 37 (1937) 204 (*F. Dölger*). *Revue des Études Slaves* 17 (1937) 102 (*A. Mazon*).
3651. **Constantin VII Porphyrogénète**, Le livre des cérémonies. Tom. I, Livre I. Chapitres 1-46 (37). Texte établi et traduit par *Albert Vogt*. Paris 1935, σελ. XI + 183. — Commentaire, Tome I par *Albert Vogt*. Paris 1935, σελ. XXXIII+194. Tome II, Paris 1940, σελ. XVI + 205.
Κρίσεις: Ἐπ Βυζ Σπ 11 (1935) 458-63 (*Φαίδων Κουκουλές*).
3652. **Δαμψίδης Ὁ.** Ὁ Παχώμιος Ρουσάνος καὶ ὁ βίος τῶν συγχρόνων του. Ἐπ Βυζ Σπ 13 (1937) 385-92.
Λατρεία, δημ. λατρική, δεισιδ., δοξασίαι.
3653. * **Hausrath A.** Ein spätgriechischer Schwank und ein byzantinisches Volksbuch. Rhein. Mus. f. Philol. 87 (1938) 85-94.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Οἰκία Λαϊκῆ τέχνης

ΑΘΗΝΩΝ

3654. **Ebersolt J.** Les arts somptuaires de Byzance. Étude sur l'art impérial de Constantinople. Paris, Leroux 1928, 4ον, σελ. 165.
Κρίσις: Byzantion I (1924) 593-97 (*O. M. Dalton*).
3655. **Ζάχος Ἀριστοτ.** Βυζαντινὸν ἐν Ἡπείρῳ βημόθυρον. Ἡπειρ Χρον 3 (1928) 220-22.
3656. **Ὁρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Ξυλόγλυπτος βυζαντινὴ θύρα. ΔΧΑΕ περίοδ. Β', τόμ. Α', τεύχη Γ' καὶ Δ' (1924) 69-73.
3657. **Κουκουλές Φαίδ.** Μπολιάρικ. Ἐπ Βυζ Σπ τόμ. 3 (1926) 333-34. [Περὶ τῶν ἐμβόλων ὁδῶν].
3658. — Περὶ τὴν βυζαντινὴν οἰκίαν. Ἐπ Βυζ Σπ 12 (1936) 76-138.
3659. Λεύκωμα Βυζαντινῶν σχεδίων. (Ἑταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν). Ἐν Ἀθήναις, ἀφ' ἑλ., 4ον, σελ. 5 + ἐγχρ. πίν. 10.
3660. **Orlandos An.** Remarques sur les palais et les maisons de Mistra. Actes du IVe Congrès International des études byzantines. Sofia. [Bulletin de l'Institut Archéologique Bulgare, τόμ. X], 1936, σελ. 168.
3661. **Συγγρόπουλος Α.** Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐν τῇ βυζαντινῇ ἀγγειογραφίᾳ. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 267-76.

Τροφαί.

3662. *Κουκουλές Φαίδ.* Ὀνόματα καὶ εἶδη ἄρτων κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐπ Βυζ Σπ 5 (1928) 36 - 52.
3663. *Ἀμαντιος Κ.* Ὀσπρια βρεκτά. Ἑλληνικά 3 (1930) 316.
3664. *Κουκουλές Φαίδ.* Γεύματα, δεῖπνα καὶ συμπόσια τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπ Βυζ Σπ 10 (1933) 97 - 160.
3665. *Bees N.* Zu προσφάγιον in einem Brief des Metropolitens Michael Choniates von Athen. (Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves, τ. V (1937) 31 - 35. Bruxelles).

Βίοι.

3666. *Κουκουλές Φαίδ.* Κυνηγετικά ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ἐπ Βυζ Σπ 9 (1932) 3 - 33.
3667. * *Γανώσης Β.* Γεωργικαὶ γνώσεις τῶν Βυζαντινῶν. Νέον Φῶς, 6 Δεκ. 1935.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἐνδύματα. Ἐπιμέλεια τοῦ σώματος.

ΑΘΗΝΩΝ

3668. *Σωτηρίου Γεώργ.* Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περὶβολῆς τῶν κληρικῶν [κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς, τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους]. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τόμ. Γ' (1919) σ. 237 - 47, 359 - 70, 452 - 60, 546 - 51. [ἰσχυρ. 29 369, 20 150] Κρίσις: Λαογρ 8 (1921/25) 247 - 62 (Φ. Κουκουλές).
3669. *Μπαλάνος Δημ.* Ἡ πολυτέλεια κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Νέα Σιών, ἔτ. ΙΔ', τόμ. ΙΖ', 1922, σ. 413 - 45.
3670. *Kondakov N. P.* Les costumes orientaux à la Cour Byzantine. Byzantion I (1924) 7 - 49.
3671. *Cumont Franz* L'uniforme de la Cavalerie orientale et le costume byzantin. Byzantion 2 (1925) 181 - 91.
3672. *Σωτηρίου Γεώργ. Α.* Τὸ ὁράριον τοῦ διακόνου ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπισ. Ἐπετ. τῆς Θεολ. Σχολῆς Παν. Ἀθην. τόμ. Ι (1926) σ. 405 - 90. Γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ κοσμηκοῦ ὁραρίου. Κρίσις: Byzantion 3 (1926) 492 - 94 (Paul Graindor).
3673. *Κουκουλές Φαίδ.* Περὶ βυζαντινῶν τινων φορεμάτων. Ἐπ Βυζ Σπ 4 (1927) 89 - 95.
3674. *Παπαδόπουλος Ἀνθ. Ἀ.* Καμελλαύκιον. Ἐπ Βυζ Σπ 5 (1928) 293 - 99.

3675. **Κουκουλές Φαίδ.** Βυζαντινὰ καὶ οὐχὶ τουρκικὰ ἔθιμα. BZ 30 (1929/30) 180 - 85.
Περὶ φορεμάτων, καλύμματος τοῦ προσώπου· τὸ τρώγειν μὲ τὰς χεῖρας· φιλοδώρημα τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ τοῖς γάμοις υἱοῦ ἢ θυγατρὸς του κλπ.
3676. ——— Περὶ κομμώσεως τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπ Βυζ Σπ 7 (1930) 3 - 37.
3677. **Εὐστρατιάδης, † δ. πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος** Περὶ κομμώσεως τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπ Βυζ Σπ 8 (1931) 42 - 46.
3678. **Κουκουλές Φαίδ.** La coiffure chez les byzantins. Actes du IIIème Congrès International d'études byzantines. Athènes 1932, σ. 97 - 98.
3679. **Γεδεὼν Μ.** Ἐπίσκεψις εἰς τὰ βυζαντινὰ παλαιὰ λουτρά. Μεσ Γράμμ 2 (1934/35) 11 - 30.
3680. **Σωτηρίου Μαρία Γ.** Χρυσοκέντητον ἐπιγονάτιον τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν μετὰ παραστάσεως τῆς εἰς Ἀδου καθόδου. BNJb 11 (1934/35) 284 - 96. (Ἀνακοίνωσις).
3681. **Κουκουλές Φαίδ.** Τὰ λουτρά κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐπ Βυζ Σπ 11 (1935) 192 - 238.
3682. ——— Περὶ τῆς ὑποδέσεως τῶν Βυζαντινῶν ΒΕΦΑ ἔτ. 1935/36, σ. 106 - 27
3683. **Perdrizet P.** Negotium perambulans in tenebris. Études de démonologie gréco-orientale. Strasbourg, 1922, 8ον, σελ. 38. (Publications de la Faculté des lettres de l'Université de Strasbourg, fasc. 6). Κρίσις: BNJb 4 (1923) 409 - 10 (*Erik Peterson*).
3684. **Svoboda K.** La démonologie de Michel Psellos. (Démonologie Michala Psella). Brno 1927, 8ον, σελ. 60. (Opera Facultatis Philosophiae Universitatis Masarykianae Brunensis).
Κρίσις: BZ 28 (1928) 110 - 15 (*St. Kyriakides*). Philolog. Wochenschr. 48 (1928) 578 - 86 (*O. Schissel*).
3685. **Delatte A. et Josserand Ch.** Contribution à l'étude de la démonologie byzantine. (Extrait de l'Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales, t. II (1933/34). (Mélanges Bidez). Bruxelles 1933, 8ον, σελ. 207 - 32.
- Μαγεία.**
3686. **Bees Nikos A.** Zum Ostrakon aus Eschmunen mit einem Bindezauber. BNJb 1 (1920) 157.
3687. **Eitrem S. - Fridrichsen A.** Ein christliches Amulett auf papyrus. Kri-

- stiania 1921. (Videnskapsselskapets Forhandlingar for 1921. N° 1), 8^{ον}, σελ. 31 μετὰ δύο πινάκων.
Κρίσεις: Λαογρ 8 (1921) 601 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης). BNJb 4 (1923) 135 (Erik Peterson).
3688. **Λάμπρος Σπυρ.** Μαγικά λόγια ἐν Βιενναίῳ κώδικι. Ν' Ἑλλ 15 (1921) 295.
3689. * **Eitrem S.** A new Christian amulet. Aegyptus 3 (1922) 66 κ. ἑ.
3690. * **Constans L. A.** Une amulette chrétienne sur papyrus. Journal des Savants 20 (1922) 181 κ. ἑ.
3691. **Dornseiff Franz** Das Alphabet in Mystik und Magie (= Στοιχεῖα, Studien z. Geschichte des antiken Weltbildes und der griech. Wissenschaft, herausg. von F. Boll VII). Leipzig und Berlin 1922, 8^{ον}, σελ. VI + 177.
Κρίσις: Philolog. Wochenschr. 42 (1922) 1209 - 211 (W. Roscher).
3692. **Preisendanz Karl** Zwei griechische Schatzzauber aus kodex Parisinus 2419. BNJb 3 (1922) 273 - 81.
3693. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Ἱ. Μεσαιωνικοὶ καὶ νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι. Λαογρ 9 (1926/28) 52 - 108, 450 - 506.
Κατάδεσμοι ἐκ τῶν χρόνων πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σ. 52 - 73.
3694. **Παπαδόπουλος Ἀνδρ.** Ἐξορκισμοὶ καὶ ἑξορκισταὶ. Ἑ. ρ. Βυζ. Στ 3 (1926) 225 - 34.
3695. **Delatte Armand** Anecdota Atheniensia. Tom. I. Textes grecs inédits relatifs à l'histoire des religions. Liège - Paris 1927, 8^{ον}, σελ. VIII + 740. (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège. Fascicule XXXVI).
Κρίσεις: Byzantion 3 (1926) 454 (P. Graindor). Philolog. Wochenschr. 49 (1929) 4-5 (Fr. Pfister). BZ 29 (1929/30) 315 - 23 (Vittor. de Falco). Λαογρ 10 (1929/32) 589 - 94 (Σ. Π. Κυριακίδης).
3696. * **Iacoby Adolf** Die Zauberbücher von Mittelalter bis zur Neuzeit, ihre Sammlung und Bearbeitung. «Mitteilungen der Schlessischen Gesellschaft für Volkskunde» 31 (1930) 208 - 28.
3697. **Martroye F.** La repression de la magie et le culte des Gentily au IVe siècle. Revue historique de droit français et étranger, 4 série, t. IX, σελ. 669 - 701.
Κρίσις: Byzantion 7 (1932) 661 - 66 (H. Grégoire).
3698. **Jerphanion G. de** La formule magique Sator arepo ou Rotas opera. Vieilles théories et faits nouveaux. Recherches d. sc. relig. 25 (1935) 188 - 225.
Κρίσις: BZ 35 (1935) 447 (F. Dölger).

3699. * **Maresch G.** Zur Sator - Formel. Commentationes Vindobonensis 1 (1935) 94-97.
3700. **Laurent V.** Amulettes byzantines et formulaires magiques. BZ 36 (1936) 300-15.
3701. **Drexel F.** Zu A. Delatte, Anecdota Atheniensia I. BZ 38 (1938) 332.

Μαντική.

3702. **Drexel Franz** Das Anonyme Traumbuch des Cod. Paris. Gr. 2511. Λαογρ 8 (1921/25) 347-75.
Κρίσις: Gnomon 2 (1926) 413-420 (*K. Latte*).
3703. *Ὀνειροκριτικὸν τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου. Beiträge zur Geschichte des christl. Altert. und der byzant. Lit., Bonn 1922, σ. 94.
3704. **Drexel Franz** Das Traumbuch des Patriarchen Germanos. Λαογρ 7 (1923) 428-48.
3705. **Κουκουλές Φ.** Περὶ τοῦ Ὀνειροκριτικοῦ τοῦ Ἀχμέτ καὶ τοῦ τῆς Μάνης. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 237.
3706. **Drexel Franz** Die Berliner Achmethandschrift. BZ 24 (1923/24) 307-12.
3707. **Achmes** Oneirocriticon. Edited *F. Drexel*. Lipsiae, in aedibus B. G. Teubneri [B. T.]. 1925, 8ον, σελ. XXV + 270.
Κρίσις: Byzantion 2 (1925/26) 487 (*P. Guindar*). Λαογρ 9 (1926/28) 285-92 (*Φαίδων Κουκουλές*). BZ 27 (1927) 113-16. (*Vittorio de Falco*).
3708. **Drexel Franz** Das Traumbuch des Propheten Daniel nach dem cod. Vatic. Palat. gr. 319. BZ 26 (1926) 290-314.
3709. **Μέγας Γ. Α.** Βιβλίον ὁμοπλατοσκοπίας ἐκ κώδικος τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Λαογρ 9 (1926/28) 3-51.
3710. **Drexel Franz** Achmet und das syrische Traumbuch des Cod. syr. or. 4434 des Brit. Mus. BZ 30 (1929/30) 110-13.
3711. **Ἀρτεμίδωρος Δαλδιαδινός** Ὀνειροκριτικά. Περὶ ὁδόντων. Μετάφρ. Μακ. Ἡμερολογίου. Μακεδ Ἡμερ ἔτ. 6 (1930) σ. 87-89.
3712. **Delatte Arm.** La catoptromancie grecque et ses dérivés. (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège, Fasc. 48) 8ον, 1932, σελ. 221 + XIII εἰς.
Κρίσις: Byzantion 8 (1933) 679-81 (*W. Kroll*). Journ. of Hell. Stud. 53 (1933) 152 (*L. Suali*). Athenaeum N. S. 11 (1933) 408-10 (*L. Thorndike*). BZ 23 (1933) 108-11 (*Fr. Pfister*). Speculum 8 (1933) 397 (*K. Preisendanz*). Philol. Wochenschr. 54 (1934) 420-24.

3713. **Mercati S. G.** Onirocritico lunare secondo i codici Vaticano Greco 342 e Berlinese Greco 168. BZ 32 (1932) 263-66.
3714. **Drexl Franz** Studien zum Text des Achmet. BZ 33 (1933) 13-31, 271-92.
3715. **Βέης Νικ. Α.** Περί τοῦ ἱστορημένου χρησμολογίου τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ θρύλου τοῦ μαρμαρωμένου βασιλιᾶ. (Πρακτ. τῆς Χριστιαν. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. τῶν ἐτῶν 1934/36, τόμ. 3 σ. 1-32).
3716. **Drexl Franz** Bemerkungen zum Text des Achmet. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, σ. 293-302.
3717. — Achmet und Artemidoros. BZ 36 (1936) 299.
3718. * **Delatte A. et Delatte L.** Un traité byzantin de Géomancie (codex Parisinus 2419). Annuaire Phil. et Hist. Or. et Slaves 4 (1936). (Mélanges Cumont, σ. 575-658).
Κρίσις: BZ 37 (1937) 505 (F. Dölger).

Ἀστρολογία - μετεωρολογία - Δημόδης ἰατρική.

3719. **Delatte Arm.** Codices Athenienses descripti —. Bruxellis 1924. (Catalogus codicum astrologorum. Tomi. II. 3ον, σελ. VIII-291).
Κρίσις: Δασογ 9 (1926/28) 270-77. Στίλβ. Π. Κροιακίδης).
3720. * **Dieterich K.** Hellenistische Volksreligion und byzantinische - neugriechische Volksglaube. I Teil. Ἀγγελος (1925) 1-23.
Κρίσις: BZ 25 (1925) 412 (A. H(eisenberg)).
3721. * **Loewe R.** Namen des Wirbelwindes im Deutschen und im Neugriechischen. I.F. 47, 1929, 272.
3722. **Delatte Arm.** Geographica. BZ 30 (1929/30) 511-18.
Δημοσ. ἐκ χ/φων περὶ τῶν ἰβ' μεγάλων ὁρέων τῆς γῆς, τὸ πῶς κεῖται, περὶ τῶν τεσσάρων θαλασσῶν, περὶ τοῦ ὠκεανοῦ ποταμοῦ, περὶ παραδείσου διήγησις, περὶ τῶν ζ' κλιμάτων τῆς γῆς, περὶ τῶν σεισμῶν τῆς γῆς πῶς γίνονται, περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων τῆς γῆς, περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων τοῦ οὐρανοῦ.
3723. * **Cumont F.** Les noms des planètes chez les Grecs. L'Antiqu. class. 4 (1935) 5-43.
3724. **Ψάχος Κ. Α.** Περί δύο βυζαντινῶν ἰατροσοφίων. Μεσ Γράμμ Β' (1934) 178-98.

᾿Ασματα.

Διὰ τὰ ἀκριτικά ᾠσματα βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 906. 911. 913. 914. 941. 953. 955. 991. 1007. 1011. 1023. 1047. 1068. 1075. 1077. 1126. 1140. 1164. 1174. 1211. 1292. 1329. 1356. 1368. 1386. 1387. 1421. 1423. 1430. 1441. 1496. 1498. 1499. 1508. 1512. 1513. 1523. 1524. 1530. 1531. 1545. 1546. 1552. 1555. 1570. 1575. 1577. 1578. 1582. 1584. 1611. 1614. 1657.

3725. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας. Ἀκριτικά ἔπη*. — Ἀκριτικά τραγούδια — Ἀκριτικὴ ζωή. Ἐν Ἀθήναις [1926] 8ον, σελ. 154. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, 45).

Γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀκριτικῆς, ἡρωϊκῆς ποιήσεως κατὰ τὴν βυζαντ. περιόδον. Ἐν παραρτήματι σ. 119 ἐξ. ἀναδημοσιεύεται ἐκ τῆς ἐκδόσ. Γαβρ. Δεστούνη τὸ ᾠσμα τοῦ Ἀρμούρη (σ. 119-29). Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀκριτικά τραγούδια σωζόμενα εἰς τὸν λαὸν μέχρι σήμερον.

Κρίσεις: BZ 27 (1927) 425 (A. H(eisenberg)). Zeitsch. d. Ver. f. Volksk. Jahrg. 1927/28 σ. 143 (F. B.). Archiv f. Religionswiss. 20 (1931) 283-84 (O. Weinreich).

3726. **Hesseling D. C. et Pernot H.** Ερωτικὰ ᾠσματα (Chansons d'amour) publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Ερωτικὰ ᾠσματα des cent mots, des observations grammaticales et un index. Paris, Welter-Athènes, 1913. (Bibliothèque grecque vulgaire I, VI, 89), σελ. XXXVI + 189.

Διορθώσεις εἰς τὰ Ἐρωτικὰ ᾠσματα ἐδημοσιεύσθη εἰς Στ. Δεινάκις, Ἀθηνᾶ 33 (1921) 211-12, καὶ Μαν. Κριαρᾶς, Ἀθηνᾶ 45 (1933) 228-40.

Κρίσις: BZ 24 (1923/24) 111-13 (Albert Thumb).

3727. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Περὶ τῆς λέξεως κύρακαρης. BNJb 4 (1923) 341-44 Ἐρμηνεῖα λέξ. ἀπαντώσης εἰς δημῶδες βυζαντ. ᾠσμα.

3728. **Μηλ(ιάδης) Γ.** Πιτιάκια καὶ καταλόγια ἀπὸ τὸ Λύβιστρο καὶ Ροδάμνη. Φιλικὴ Ἑταιρεία Α' (1925) 241-44.

Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 241 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).

3729. **Pernot Hub.** Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles publiées et traduites par —. Paris 1931, 8ον, σελ. 151. (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris. Fascicule 8).

3730. **Bănescu N.** Un poème grec vulgaire du moyen-âge: Ὁ Κάτης καὶ οἱ ποντικοί. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, 1935, 393-97.

Κρίσεις: ΕΕΚΣ 1 (1938) 569-74 (Στ. Κατωμένος). Λαογρ 11 (1934/37) 692-93 (Στ. Π. Κυριακίδης). BZ 35 (1935) 446 (F. Dölger).

* Εἰδικὴν ἀναγραφὴν τῶν δημοσιευμάτων περὶ τὸ ἀκριτικὸν ἔπος προτιθέμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς ἐν τῇ περιοδικῇ τούτῳ.

Παροιμίες.

3731. **Ἀμαντος Κ.** Περί τῆς μεσαιωνικῆς παροιμίας: «ἡ πτωχεία κατέδειξε τὰ μοναπλᾶ». Ἀθηνᾶ 35 (1923) 254.
3732. **Bees N. A.** Ein mitteligriechisches Sprichwort. BNJb 4 (1923) 264.
Περί τῆς παροιμ.: ὁ μὴ ἔχων ἐπώλει καὶ ὁ μὴ φρονῶν ἠγόραζε.
3733. **Δάμπρος Σπυρ.** Παροιμίες [847]. Ν᾽ Ἑλλ 17 (1923) 140-201.
3734. **Amantos K.** Μοναπλός. BZ 25 (1925) 114.
Ἑρμηνεία τῆς λ. ἀπαντώσης εἰς τὴν βυζαντ. παροιμίαν: πτωχεία τὰς ἀπλᾶς ἐσθῆτας κατέδειξε.
3735. **Κουκουλές Φαίδ.** Ἡ νεοελληνικὴ καὶ τὰ βυζαντινὰ ἔθιμα. HME ἔτ. 1926, σ. 195-203.
Παροιμ. φράσεις.
3736. ——— Ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ ἔθιμα. HME ἔτ. 1928, σ. 361-69.
Παροιμ. φράσεις.
3737. ——— Αἱ παρὰ τῷ Θεσσαλονίκῃ Εὐστάθιῳ δημώδεις παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις. Ἐπ Βυζ Στ 8 (1931) 3-29.
Κρίσις: BZ 32 (1932) 402 (F. Dörner).
3738. **Τομαδάκης Νικ. Β. καὶ Βογιατζάκης Σόλ. Η.** Σημειώματα ἐκ τῆς Περὶ Μονῆς Γωνιάς. Ἐν Χανίοις 1931, σ. 4^{ον}, σελ. 15-36.
Δημοσ. 558 ἀρχ. καὶ βυζαντ. παροιμίες.
3739. **Karathanasis Dem. K.** Sprichwörter und Sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen Schriften des Michael Psellos, des Eustathios und des Michael Choniates sowie in anderen rhetorischen Quellen des XII Jahrhunderts. [München] 1936, 8^{ον}, σελ. 127

Παραδόσεις.

3740. **Πολίτης Ν. Γ.** Βυζαντιναὶ παραδόσεις: Ὁ μαγικὸς καθρέπτης. Ὁ θαυμαστὸς πλάτανος. Κασία. Λαογρ 6 (1917/18) 347-67 [=Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τ. Β' (1921) 18-32].
3741. **Bees N.** Geschichtliche Forschungsergebnisse und Mönchs- und Volkssagen über die Gründer der Meteorenklöster. BNJb 3 (1922) 364-403.
3742. ***Mordtmann J.** Miscellen: 1. Über «des roten Apfelbaum (Κόκκινη μηλιά)» und «den Einbaum (μονοδένδριον)». 2. Zur Geschichte vom Propheten, «der zum Berge ging, da der Berg nicht zu ihm kommen wollte». Islam 12 (1922) 222-26.
3743. **Κυριακίδης Στίλπ.** Βυζαντινὸς Ἰάκρος. HME ἔτ. 1924, σ. 373-80.

3744. **Σωτηρίου Γ.** Τὸ σπήλιον τῶν ἑπτὰ παίδων ἐν Ἐφέσῳ. ΗΜΕ ἔτ. 1924, σ. 217-28.
3745. **Diehl Ch.** De quelques croyances byzantines sur la fin de Constantinople. BZ 30 (1929/30) 192-96.
3746. **Βέης Νικ. Α. (Bees)** Ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ ἱστορημένου χρησιμολογίου τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου (Codex Graecus, fol. 62=297) καὶ τοῦ θρύλου τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλεῖς». BNJb 13 (1937) 203-44, 244α-244 λστ'.

Αἰνίγματα.

3747. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ἄσματα καὶ αἰνίγματα. [32]. Λαογρ 8 (1921/25) 109-152.
3748. **Δάμπρος Σπυρ.** Αἰνίγματα [69]. Ν Ἑλλ 17 (1923) 202-17.
Βυζαντινὰ αἰνίγματα ἐξ ἀγιογραφικῶν κωδίκων.
3749. **Νικόδημος ὁ Κιτίου** Βυζαντινὰ αἰνίγματα [43]. Κυπρ Χρον 3 (1925) 128-41.
3750. **Κυριαζῆς Νικ. Γ.** Λύσις αἰνίγματος. Κυπρ Χρον 4 (1926) 257-60.
3751. **Herding H.** Δύο Περσικὰ αἰνίγματα βυζαντινῆς ἐποχῆς. Πάροισις 1929, σ. 235-37.

Ὄνόματα (βαπτιστικά, ἐπώνυμα) καὶ τοπωνύμια.

3752. **Κουκουλές Φαίδ. Ι.** Ἑτυμολογία τριῶν λέξεων. Ἀφιέρωμα εἰς Χατζιδάκιν (1921) 33-41.
Τοπων. Βαρδάρης - Βαρδάρη.
3753. **Ἀμαντος Κ.** Περὶ τῆς ὑπὸ Βυζαντινῶν συγγραφέων γενικωτέρας χρήσεως γεωγραφικῶν ὀνομάτων καὶ περὶ ἐθνικῶν ἀπαντώντων ὑπὸ διπλοῦς τύπους. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 255.
3754. **Δάμπρος Σπυρ.** Ἐπώνυμα Βυζαντινῶν αυτοκρατόρων. Ν Ἑλλ 18 (1924) 40-41.
3755. **Ἀμαντος Κ.** Περὶ τοῦ ὀνόματος Καντακουζηνός. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 198.
3756. — Γλωσσικά. BZ 28 (1928) 14-24.
Ἐν σ. 14-17 περὶ τῶν ὀνομάτων: Καντακουζηνός - Κατασάμββας - Πρινοκοκκάς.
3757. **Κουκουλές Φαίδ.** Βυζαντινῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία. Ἐπ Βυζ Σπ. 5 (1928) 3-18.
3758. ***Skok P.** Ortsnamenstudien zu De administrando imperio des Const. Porphyrogennetos. Zeitschr. f. Ortsnamenforschung 4 (1928) 213-244.

3759. **Ἀμαντος Κ.** Βυζαντινὰ καὶ νεοελληνικά ὀνόματα γυναικῶν. ΗΜΕ ἔτ. 1929, σ. 117 - 19.
3760. — Πόθεν τὸ ὄνομα Ταρχανιώτης. Ἑλληνικά 2 (1929) 435 - 36. — Πόθεν τὸ ὄνομα Βουτουμίτης. Αὐτόθι, σ. 439 - 41.
3761. **Καμπούρογλους Δημ.** Περὶ τῶν Γασμούλων τῆς Φραγκοκρατίας. ΠΑΑ 4 (1929) 24.
3762. **Παντελίδης Χρ.** Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικά. Ἀθηνᾶ 41 (1929) 34 - 46. Περί τῶν λ. *καλικάντζαρος, νινίον - νινί - νιντίον - νιννί, κωμοδρόμος*. Ἡ μελέτη ἐνδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
3763. **Καμπούρογλους Δημ.** Συμπληρωματικαὶ πληροφορίες περὶ τῶν Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν. ΠΑΑ 5 (1930) 376.
Ἐπώνυμα.
3764. **Ἀμαντος Κ.** Βατάτσης - Βατάκης. Ἑλληνικά 4 (1931) 492.
3765. — Ταμισᾶς - Κασσιματᾶς. Ἑλληνικά 5 (1932) 220.
3766. — Λυκολέον, Ἀρχόλυκος, Ἀρχόλεος, Κοιότανρος, Λυκόκαπρος. Ἑλληνικά 7 (1934) 50. — Τριχινάρι. Αὐτόθι, σ. 266. — Οἱ Βοτανιάται. Αὐτόθι, 8 (1935) 48.
3767. **Witteck P.** Von der byzantinischen zur türkischen Toponymie. Byzantion 10 (1935) 11 - 64.
3768. **Laurent V.** Ἐριθος - Ἀκοζήρ. Ἑλληνικά 9 (1936) 21 - 28.
3769. **Skok P.** De l'importance des listes toponomastiques de Procope pour la connaissance de la latinité balkanique. Revue internat. d. étud. balkaniqu., Beograd ἔτ. Γ', τόμ. I (1937) σ. 47 - 58.

Γέννησις — γάμος — τελευτή.

3770. **Κουκουλές Φαίδ.** Ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν σχολικὸν βίον. Μαλεβὸς ἔτ. Γ' (1922/23) ἀρ. 30 σ. 155 - 56.
3771. **Κεραμόπουλλος Α. Δ.** Παλαιὰ χριστιανικὰ καὶ βυζαντινὰ ταφαὶ ἐν Θήβαις. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1926, σ. 124 - 36.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 609 (Σ. Π. Κυριακίδης!).
3772. **Κουκουλές Φαίδ.** Συμβολὴ εἰς τὸ περὶ γάμου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς κεφάλαιον. Ἐπ Βυζ Σπ 2 (1925) 3 - 41. 3 (1926) 3 - 27.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 551 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
3773. **Andreeva M. A.** De la cérémonie «prokypsis». Seminarium Kondakovianum I (1927) 157. [Ρωσιστί].

774. **Παπαδόπουλος Ἀνθ.** Τὰ βασιλικά συνοικέσια τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Διάλεξις, Α' (1928) φ. 5-6, σ. 97-105.
775. ——— Τὰ συνοικέσια τῶν βυζαντινῶν βασιλέων. HME ἔτ. 1929, σ. 141-59.
776. **Hesseling D. C.** Charos rediens. BZ 30 (1929/30) 186-91. [Ἐφ. γράμματα 26/2/30]
777. **Moravcsik G.** Il Caronte Bizantino. Roma 1930, 8ον, σελ. 24. (Pubblicazioni della R. Accademia d'Ungheria di Roma. Estratto dagli «Studi Bizantini e Neoellenici», vol. III, σελ. 47-68).
Παραδόσεις μετ' ἑσμάτων.
Κρίσεις: Egyetemes Philologiai Közlöny 54 (1930) 238-33 (*E. Korrenszy*). BZ 29 (1929/30) 388-89 (*F. Dölger*). Philolog. Wochenschr. 51 (1931) 202-203 (*G. Soyter*).
778. **Hesseling D. C.** Le Charon Byzantin. Neophilologus 16 (1931) 131-35.
779. **Κουκουλές Phaed.** Sur les coutumes des Byzantins relatives à la mort. Actes du IVe Congrès International des études byzantines. Sofia. [Bulletin de l'Institut Archeologique Bulgare, τόμ. IX (1935) σ. 238-41].
780. **Κουκουλές Φαίδ. Ἰ.** Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὴν βάπτισιν ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 87-146.
781. ——— Περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων τροφῆς καὶ ἐπιμελείας παρὰ Βυζαντινοῖς. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 310-30.

Λατρεία.

782. **Μπαλάνος Δημ. Σ.** Χριστούγεννα, Πρώτη Ἰανουαρίου, Θεοφάνεια. Ἐν Ἀθήναις ἄν. ἔτ., 8ον, σελ. 80. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 35).
783. **Heisenberg A.** Zur Feier von Weihnachten und Himmelfahrt im alten Jerusalem. BZ 24 (1923/24) 329-35.
784. **Kleinschmidt P. Beda** Die heilige Anna, Ihre Verehrung in Geschichte, Kunst und Volkstum. Düsseldorf 1930. (Forschungen zur Volkskunde, Heft 1-3), 8ον μέγα, σελ. XXXIII + 447.
Κρίσις: Λαογρ 10 (1929/32) 115-16 (*Σ. Π. Κνυριακίδης*).
785. **Χατζῆς Ἀντών.** Ἀπόκρεως-Τεσσαρακοστή. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 182-94. [Βλ. καὶ Ἐκκλησιαστ. Βῆμα, Ἀθήναι 15 Μαΐου 1938, σ. 1-2. 29 Ἰουνίου 1938, σ. 1-2].

Κοινωνικὴ Ὁργάνωσις. Δίκαιον.

786. **Δάμπρος Σπυρ.** Ἡ γυνὴ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ν' Ἑλλ 17 (1923) 258-85.

3787. **Ίμβριώτη Ρόζα** Ἡ γυναικὴ στὸ Βυζάντιο. Ἀθήναι (1923) 8ον, σελ. 109.
3788. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν διαπόμευσιν. ΔΧΑΕ ἔτ. 4 (1928) 62 - 66.
3789. ——— Κλέπται καὶ φυλακαὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. ΗΜΕ ἔτ. 1933, σ. 363 - 73.
3790. **Mickwitz G.** Die Organisations formen zweier byzantinischer Gewerbe im X. Jahrhundert. BZ 36 (1936) 63 - 76.
3791. **Σιάτος Ἀλέξ.** Μία ποινικὴ δίκη κατὰ Μιχαὴλ Παλαιολόγου μὲ θεοκρισίαν. Διάλεξις... ἐν... Φιλ. Συλλ. Παρνασσῶ τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1938, Ἀθήναι 1938, 8ον, σελ. 30.
3792. **Κουκουλῆς Φαίδ.** Βυζαντινῶν ἑριδες καὶ ὕβρεις. ΕΕΠΑ ἔτ. 1939. (Ἀνάτυπον σ. 3 - 35).

Θέατρον — Χοροί.

3793. **Cottas Vénétia** Le théâtre à Byzance. Paris 1931, 8ον, σελ. 290.
Πλὴν τῆς σχετικῆς ὕλης περὶ τοῦ βυζαντινοῦ θεάτρου δημοσ. σποράδην καὶ ποικίλαι ἐκ τῶν νεωτέρων χρόνων λαογραφικαὶ εἰδήσεις.
Κρίσεις : Λαογρ 11 (1934/37) 281 - 84 (Σ. Π. Κυριακίδης). Ἐπ Βυζ Σπ. 9 (1932) 446-51 (Φ. Κουκουλῆς). Ἀπάντησις ὑπὸ *Εὐστρατίου* τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ Σιλπ. Π. Κυριακίδου (Λαογρ 11 (1934/37) 281 - 84) ἐν Ἐπ Βυζ Σπ 11 (1935) 504 - 507. Ἐπ Βυζ Σπ 12 (1936) 401 - 74 (Ἀνταπάντησις : Σιλπ. Π. Κυριακίδης).
3794. **Vogt A.** Études sur le théâtre byzantin. Byzantion VI (1931) 37 - 74, 623 - 40.
3795. **Κουκουλῆς Φ.** Ὁ χορὸς παρὰ Βυζαντινοῖς. Ἐπ Βυζ Σπ 14 (1938) 217-57.
3796. **Μαρκάκης Πέτρ.** Ἡ κ. Σενιὲ καὶ τὸ λαϊκὸ θέατρο στὸ Βυζάντιο. Νεανικὴ Ζωή, ἔτ. 1938, ἀρ. φύλλ. 3, σ. 54 - 59.
3897. **Κουκουλῆς Φ.** Λαϊκὰ θεάματα καὶ λαϊκαὶ διασκεδάσεις παρὰ Βυζαντινοῖς ΕΕΠΑ, τόμ. Β' (1938) σ. 5 - 29.

Ἀγῶνες — Παίγνια.

3798. **Εὐστρατιάδης Μιχ.** Περὶ τῶν κοιτιστῶν ἤτοι τῶν κυβιστῶν παρὰ Βυζαντινοῖς. ΔΧΑΕ, περίοδ. Β', τόμ. Γ' (1926) 67 - 76.
3799. **Ἀδαμαντίου Ἀδ.** Ἀγωνίσματα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τόμ. 10 (1934) 972 - 73.
3800. **Κουκουλῆς Φ.** Παιδικὰ τινα παίγνια κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. ΗΜΕ ἔτ. 1935, σ. 353 - 77.
3801. ——— Τὸ βυζαντινὸν παίγνιον: κλοτσᾶτα. Κυπρ Χρον 11 (1935) 24 - 28.
3802. ——— Ἀγῶνες, ἀγωνίσματα καὶ ἀγωνιστικὰ παίγνια κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐπ Βυζ Σπ 13 (1937) 65 - 122.

Α'. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ¹⁾

- Α. 2845
 Α. Γ. Δ. 2349
 Α. Γ. Μ. 1759
 Α. Η. 3247
 Α. Θ. Δ. 3056
 Α. Ο. 506
 Α. Π. 3202
 Α. Τ. 998
 Α. Χ. Ε. 3229
 'Αβάτζος 'Εμμ. 2062
 'Αβραάμ Γεώργ. 904
 'Αγγελάκης Νίκ. 3216, 3263
 'Αγγελάκις 'Εμμ. Σ. 1192, 1319
 'Αγγελής Κωνστ. 1320, 1431
 'Αγγελομάτης Χρ. 'Εμμ. 352, 353, 354, 355, 356
 'Αγγουσιδάκις Γ. 1800
 'Αγιομαυρίτης Νώτης 1321
 'Αγλαός 1448, 2031, 3520
 'Αγνίδης Γ. 3278
 'Αγρας Τέλλος (=Ευάγγ. 'Ιωάννου) 1644, 1860
 Agtas Tellos' βλ. 'Αγρας Τέλλος
 'Αδαμαντίου 'Αδ. 125, 3649, 3799
 Adontz N. 1643
 'Αδραστος Μ. 1466
 'Αθανασάκης Κ. 410
 'Αθανασάκης Κ. (Κ. Καλαμώνης) 2236, 3177, 3149
 'Αθανασιάδης Ευστάθ. 648, 658, 1030, 1682
 1835, 1973, 2454
 'Αθανασιάδης Θ. Δ. 704, 3175, 3176
 'Αθανασιάδης Ν. 3067
 'Αθανασόπουλος Θ. Ι. 675, 752, 789, 839, 866,
 867, 868, 996, 1812, 1916, 2270
 'Αθανασούλα Ευδοκία 1915, 3465
 'Αθηναγόρας, μέγας πρωτοσύγγελλος 949, 2704,
 2770, 2797
 'Αθηναγόρας μητροπολ. Παραμυθ. καὶ Φιλια-
 τῶν' βλ. 'Αθηναγόρας, μέγας πρωτοσύγγελ-
 λος
 Αἰμίλιος 'Αχιλλ. 2204
 Αἰνιάν Γ. 1316
 'Ακογλους Ξενοφ. Κ. 117, 323, 428, 440, 2006,
 2127, 3094, 3095, 3113, 3296
 'Ακρίτας Β. Δ. 3585
 'Ακρίτας Δ. 3130
 Akritas P. G. 3083
 'Ακταίος 2326
 'Αλεξανδράκης 'Ιωάνν. 2253
 'Αλεξανδρής 'Απόστ. 869
 'Αλεξανδρίδου Εὐρυδίκη 1816
 'Αλεξαντωνάκη Στέλλα 2284
 'Αλεξιάδης Κωνστ. 211, 649, 2455
 'Αλεξίου Λεφτ. 2927
 'Αλεξόπουλος Γ. Α. 3429
 'Αλεφαντινός Μ. 1104, 2812, 2823
 'Αλοιζος Στέλ. 2503
 'Αμαντος Κ. 19, 86, 227, 856, 951, 2412, 2597,
 2598, 2602, 2603, 2604, 2612, 2613, 2614,
 2646, 2647, 2661, 2662, 2674, 2685, 2698,
 2622, 2615, 2703, 2705, 2721, 2722, 2723,
 2737, 2738, 2746, 2751, 2752, 2765, 2769,
 2781, 2782, 2783, 2799, 2800, 2801, 2813,
 2814, 2816, 2824, 2838, 2863, 2864, 2865,
 2866, 3349, 3361, 3396, 3663, 3731, 3734,
 3753, 3755, 3756, 3759, 3760, 3764, 3765,
 3766
 Amantos K. βλ. 'Αμαντος Κ.
 'Αμαραντίδης Θεόφ. 3201
 'Αμάραντος Μιχ. 2526
 Amariotou Maria 350
 'Αμβροσιάδης 'Αντ. 3167
 'Αμπατζόγλου 'Αλέξ. 2623
 'Αμτ. Δ. 931
 'Αμτ. Ζ. 2308
 'Αμνιστάκης 'Εμμ. 'Ι. 2322
 'Αμνιστάκης Νικ. Α. 754
 'Αμνιστόπουλος Γεώργ. 36, 139, 155, 160,
 224, 227, 650, 1841, 2058, 2577, 2706
 'Αμνιστόπουλος - Λεβαντή 'Αλίκη 1682
 Andersen H. 'Αντρέας Χ. 3588, 3589
 Anderson Walter 3574, 3576, 3584, 3598
 Ανδρεά Μ. Α. 3773
 'Ανδρέοπουλος 'Αργύρ. Ν. 2972
 'Ανδρούλης Ν. 29, 182, 227, 481, 826, 1136,
 1553, 2175, 2418, 2805
 'Ανδρόνικος Μαν. 1645
 'Ανεφορέτες Γιάννης 1974
 'Ανθίας Τεύκρος (= 'Ανδρ. Τριαντάφυλλος)
 457, 1527, 1805, 2244, 2947, 3560
 'Αννινος Μπάμπης 2594, 2599
 'Αντιφών Γ. Βλ. Σκουρτζής 'Ιωάνν.
 'Αντρουσιδάκις Μ. 1141
 'Αντύπας Φαίδρος 1935
 'Αντωνάκης Κωνστ. Γ. 1739
 'Αντωνιάδης 'Ι. 2075
 'Αντωνιάδου Σοφία 2912
 'Απαλόδημος Παν. 3439
 'Αποστολάκης Γιάνν. 1548, 1557, 1646
 'Αποστολάκι 'Αννα 379
 'Αποστολίδης Δημ. 3524
 'Αποστολίδης Μυρτ. Κ. 274, 997, 1298, 2331
 2867, 3350, 3426, 3440
 'Αποστολίδης Φώτ. Γ. 3072
 'Αποστολίδου 'Ελλη Χ. 3587
 'Αρβαντινός Περικλ. Π. 2948
 Arvanitakis G. L. 2610
 'Αρβανιτόπουλος 'Απόστ. 905

¹⁾ Διὰ δύο στιγμῶν, προτασσομένων τοῦ ὀνόματος, δηλοῦνται τὰ ψευδώνυμα.

Βύρης Στράτ. Π. 3291
Býρχνερ Λουδοβ. 14

Γ. Α. Γ. 548

Γ. Γ. 2268

Γ. - Γ. Α. 542, 3549

Γ. Γ. Δ. 487

Γαβαλάς Ζ. Δ. 213, 2784, 2802

Gabrieli Giuseppe 939, 969, 1106

Γαϊάνη Δ/νις 2460

Γαϊτάνος Ι. Δ. 1846

Γαϊτάνου - Γιαννιού 'Αθηνά 536, 571, 3185

Γαλανός Μ. 1146

Γαλάνης Στ. 2785

Granszyniec R. 681, 3308

Γανώσης Β. 3117, 3667

Γαρδίκας Χ. 492

Γασπαράκις Βενιζέλος 1147

Γεδεών Μ. 3230, 3300, 3369, 3679

Geiger P. 25

Γενεράλις Μιχ. 1073

Γερακάκης 'Αντ. 2850, 3038

Γερανός Θ. 2309

Γερμανός μητροπολ. Δημητριάδος 588

Γερμανός μητροπολ. Σάρδεων 3340

Γερογιάννης Κ. 173, 3333

Γερολεμίδης Παναγ. 1405

Γεωργακάς Δημ. Ι. 1889, 2825, 2835, 2851,

2852, 2853, 2855, 2872, 2873, 2874, 2875

Georgakakos D. βλ. Γεωργακάς Δημ.

Γεωργακάς 'Όμηρ. 'Ιω. 3448

Γεωργιάδης Γεώργ. 1148

Γεωργιάδης Κλ. Π. 3427

Γεωργίσιος Νέστορ 1528

Γεωργόπουλος Πάνος 1031, 3492

Γιαννακούλια Δ/νις 1837

Γιαννόπουλος Ν. 2419

Γιαννοπούλου Μαριέττα 98, 100, 108, 230,

534, 1010, 1086, 1211, 1851, 1860, 2033,

2239, 2314, 2372, 2903, 2904, 3195, 3196

Γιαννοῦτσος Κωνστ. Ν. 443

Γιαπανάς Χ. 1873, 1874

Ghidini L. 3566

Γιοφύλλης Φώτος (Σπ. Μουσούρης) 952, 1845

Γκαβανάς Δ. 1149

Γκαγκαουδάκι Ειρήνη 'Αντ. 1150, 1702

Γκανούλης Γ. Θ. 1032, 1107, 1108, 1151, 1238,

1323, 1389, 1390, 1435, 1467, 1468, 2245,

3057, 3073, 3079, 3179, 3186, 3203, 3231,

3250

Γκίκας Φώτ. Σ. 742, 1009, 2951

Γκινόπουλος Ν. Σ. 1033

Γκιδιάς 'Αγγ. 1900

Γκο - Βί - ς' βλ. Βλγικος 'Αντών.

Γκόλφης Ρ. (Δημ. Δημητριάδης) 1605

Γλαυκίας Α. 2319

Γνευτός Παύλος 953, 966

Goossens R. 1577, 1578, 1581, 1582

Γούναρης 'Αντ. 316

Γουγούσης Χ. 652, 2247, 2461, 3346

Graindor Paul 3672, 3695, 3707

Γραμματάκης Ν. 1152

Grégoire Henri 1577, 1578, 1582, 1614, 1643, 1650, 1665, 2431, 2610, 3323, 3697

Gresu V. 2910

Γρηγόριος αρχιμανδρίτης Μαχαίρα 775

Γρηγοριάδης Φ. 967, 1153

Γρηγορίου Εδθ. 2368

Grimm 3585

Γρίσπος Π. 671, 712, 825, 1306, 1962, 2840

:Γυμνάσιος Λαυριώτης 853

Dawkins R. M. 63, 77, 142, 1044, 1242, 1243, 1329, 1583, 1847, 1894, 1908, 2816, 3637

Δακανάδης Ε. 1239

Dalton O. M. 3654

Δαμαβολίτης Δημοκρ. 2512

Δαμβέργης 'Ιω. Μ. 2637

Δαπόντες Ν. 3411

Δαρκό Εδάγγ. 2771

Δασκαλάκης 'Απ. 1525, 3381

Δασκαλάκης Β. 937, 3589

Δασκαλάκης Γ. Δ. 855

Δασκαλάκης Ε. 1074, 2468

Δαυίδ 'Εμμ. 3341

Δαφέριος Ξ. Φ. 8, 58, 162, 239, 259, 260, 276,

282, 301, 454, 504, 516, 523, 527, 625, 635,

626, 638, 689, 640, 641, 642, 670, 688, 689,

690, 695, 696, 729, 735, 741, 747, 771, 772,

773, 796, 797, 800, 814, 817, 832, 845, 849,

861, 935, 1034, 1075, 1154, 1197, 1198, 1218,

1240, 1241, 1489, 1490, 1520, 1684, 1688,

1689, 1696, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747,

1761, 1762, 1784, 1792, 1830, 1842, 1931,

1932, 1933, 1937, 1940, 1958, 1959, 2068,

2069, 2076, 2100, 2101, 2109, 2142, 2214,

2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2231,

2232, 2237, 2255, 2261, 2285, 2298, 2342,

2444, 2448, 2462, 2463, 2469, 2494, 2513,

2514, 2546, 2549, 2557, 2708, 2944, 3029,

3058, 3115, 3131, 3134, 3232, 3469, 3471,

3473, 3522

Δαφέριος Μιχ. 161, 1356, 3030

Δάφνης Στέφ. 1593

Δαφνομήλη Μαρία Γ. 1324

Δαφνομήλη Στεφανία Γ. 1325

Δαφνομήλης Νικ. Γ. 1690, 2470

Δεδήμος Π. 1155

Δεινάκις Στ. 2385, 2388, 2395, 3726

Delatte A. 3685, 3695, 3712, 3718, 3719, 3722

Delatte L. 3718

Δελιβασίλης Γιάνν. 1406

Δεληγιάννης Βασ. 248, 261, 275, 293, 309, 317,

339, 1050, 1908, 2248, 2454, 2644, 3241

Δεληγιάννης Γεώργ. Ν. 3325, 3406

Δερλερές Μιχ. 598

Dessanaj B. 3593

Δετζωρτζής Νάσ. 342

Deutsch Leonhard 3569

Δέφνερ Μιχ. 135, 143, 144, 168, 1307, 1821

1828, 1831, 2404, 2542, 2631, 2723, 3317

Deffner Mich. βλ. Δέφνερ Μιχ.

Δημαρᾶ Πολυξένη 343
 Δημαρᾶς Κ. Θ. 9, 614
 Δημάρατος Ι. Φ. 59, 93
 Δημητριάδης Ζήνων 2380
 Δημητριάδης Κ. Ζ. 2369
 Δημητριάδης Χρσ. 1451
 Δημητρίου Ε. 1539
 Δημητρίου Νικ. Ἀλκ. 2046
 Δημητρίου Σπ. 2682
 Δημόπουλος Εὐάγγ. 2826
 :Δῆμος 2902
 Δημοσθενόπουλος Σωσίπατρος 1036
 Δημοτικὸν Σχολεῖον: Ἀγ. Ἰωάννου Μυλοπο-
 τᾶμου 1327.- Ἀναγείων 710, 1294, 1295,
 1328, 2103, 2522.- Ἡρακλείου 2505.- Καμα-
 ριώτου 262, 1755, 2523.- Ποταμιῶν Πεδιάδος
 1709.- Σκορδύλλω 1326, 1763, 1764, 2527
 :Διαβάτης 2370
 Διαμαντάρης Ἀχιλλ. 906, 907, 968, 999, 1000,
 1672, 3386
 Διαμαντόπουλος Κ. 3369
 Diehl C. 3745
 Dieterich K. 155, 2724, 3306, 3720
 Djoudjeff Stojan 3540
 Dölger Fr. 10, 1329, 1356, 1509, 2406, 2417,
 2610, 2777, 2855, 2886, 3362, 3552, 3659
 3698, 3718, 3730, 3777
 Dornseiff F. 3691
 Δρακάκης Δ. Χ. 872, 881
 Δραγάσης Στῆλ. Κ. 736
 Δραγάσης Ταξ. Χ. 539, 1038, 1926, 2377,
 3466
 Δραγουμή Ἰουλία 185
 Δραγουμής Στέφ. 283, 615
 Δρακίδης Γεράς. 202, 309, 1923, 1927
 Δραμουντάνης Γ. Β. 1156
 Δραμουντάνης Γ. Ε. 761
 Drapper G. 3632
 Drexl F. 3701, 3702, 3704, 3706, 3707, 3708,
 3710, 3714, 3716, 3717
 Δροσάκη Παρασκ. 1748, 2515
 Δροσίνης Γ. 136, 145, 932, 1514, 1529, 1677,
 1909, 1912
 Δρόσος Ζ. 1157, 1470, 2876
 Δρουλιώσκος Γ. 2471
 Δουβουνιώτης Κ. Ι. 806, 1507, 3416
 Ebersolt J. 3654
 :Εἰδικὸς 3506
 :Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία (Δημητράκοπούλου) 94
 Eitrem S. 2396, 3687, 3689
 Ἔλγα 2320
 Ἐλιγιά Γ. 3625
 Ἐλλαδίτης Δ. 1391, 1776, 2118, 3280, 3430
 Ἐλευθεριάδης Ἀλ. Γρ. 1407
 Ἐλευθεριάδης Θ. Α. 1994
 Ἐμμανουήλ Ἐμμ. Ι. 721
 :Ἐνας Δίοπος 473
 Ἐνυάλης Λάμπρ. 2179
 Ἐξαδάχτυλος Χ. 2111, 2129
 :Ἐξελεγκτής 633

:Ἑπτανησία Μαριέττα βλ. Γιαννοπούλου Μα-
 ριέττα
 :Ἑρανιστής 3084
 :Ἑρημίτης 1471
 Εὐαγγελίδης Τρύφ. Ε. 2496, 2507
 Εὐελπίδης Χρσ. 327
 Εὐθυμίου Ε. Σ. 372
 Εὐστρατιάδης Μιχ. Π. 3031, 3798
 Εὐστρατιάδης † Σωφρόνιος, ὁ πρῶν Λεοντο-
 πόλεως 2096, 3677
 Εὐστρατιάδης μέγας πρωτοσύγκελλος. Βλ. Εὐ-
 στρατιάδης † Σωφρόνιος ὁ πρῶν Λεοντο-
 πόλεως
 Ζ. 1685
 Ζ. Ε. 3265
 Ζαγανίρης Β. 861
 Ζαγανιάρης Δημ. Ν. 2625
 Ζαίρης Θέμελης Μ. 214, 748, 1110
 Ζαίρης Νικ. Γ. 3467
 Ζακυθινὸς Διον. 895, 970, 1498, 1515, 1532,
 1564, 2614, 2718, 2734, 2739, 2877
 Ζαγγέτος Φίλιος 1568
 Ζαμπᾶς Τ. 474
 Ζαμπᾶς Πολυξένη 1077
 Ζαφειριάδης Ἀλέξ. Κ. 3281
 Ζαφειρίου Ν. 3407
 Ζαζόπουλος Κύριλλ. 3103
 Ζαζός Α. 517, 556, 557, 604, 3655
 Ζαχάριος Ἀριστ. Βλ. Ζαγός Ἀριστ.
 Ζήνωνς Ἀλέξ. 1472
 Ζηνοῦ Καίτη 1111, 1895
 Ζεῆς Πω. Δ. 3418
 Ζεῆς Παναγ. Ἰ. 3418
 Ζευγολή Διαλεχτή 1594, 2564, 3204
 Ζευγολής Γ. Δ. 1635
 Ζευγώλης Γεώργ. Στεφ. 1785
 Ζηκόπουλος Δ. 1158
 Ζηκόπουλος Ι. Μ. 1159
 Ζήκος Ἀστέρ. 174, 175, 1001, 1002
 Ζημέρης Κ. 345, 346, 347, 488
 Ζήση Μελοπομένη 3104
 Ζήσης Εὐστρ. 359, 500, 507, 2119
 Ζήσης Σπῦρ. 229
 Ziebarth E. 1329
 Ζολώτας Γ. Ι. 127, 2675
 Ζορμπᾶς Ν. 495, 502, 3065
 Ζυμβραγουδάκη Μαρία 82, 2472
 Zuranic' Ν. 3552
 Ζωγραφάκης Γ. Κ. 1596
 Ζωγράφος Ν. 206
 Ζωηροῦ Πασσά Νοεμὴ Α. 255, 2105, 2559,
 3036
 Ζώης Δ. Χ. 1244, 2591, 2638, 2725, 2726, 3205,
 3428, 3442, 3451, 3456
 Ζωλοτάκι Στεφανούλα 1473
 Ζώντος Α. Ι. 1550
 Ζώρας Γ. 1595, 1651, 1652, 1669, 2928, 2933
 Zoras G. Βλ. Ζώρας Γ.
 Ἡλιόπουλος Δ. 1976
 Ἡλιόπουλος Κ. 35, 36

Ήρειώτης Π. Ν. 883, 3310

Θ. 653

Θαλασσινός 459, 521, 3377

Θαλασσινός πατὰ Μιχ. 2324

Θαλασσινός Συμ. Η. 3118

Θέμελης Τιμόθ. 3326

Θεοδωράκι Χρυσή 1474

Theodoridis N. G. 28, 505, 998, 1531, 1936, 2084, 2920, 3316

Θεοδωρακάκος Π. 3476, 3493

Θεοτόκη - Παρασκευοπούλου Έλένη 762, 1078, 1112

Θεοφανόπουλος Β. Α. 89

Θεοφύλακτος Θ. 2087

Θεοχάρης Κώστ. 344

Θέρρος Άγις (Σπ. Θεοδωρόπουλος) 2272, 2576

Θηβαϊόπουλος Άριστ. 3158

Θηβαῖος Χρ. Γ. 3431, 3436

Thorndike L. 3712

Θυρῖλος Άλκης (Έλένη Ουράνη) 1532

Θωμαζαῖος Ν. 1666

Jacoby Adolf 3696

Ίατρίδης Γεώργ. Δ. 318, 1393

Ίδμων 3168

Ίερεΐδης Σωφρόν. 908, 909

Jerphanion G. de 3698

Ίμβριώτη Ρόζα 3787

Ίντιανος Άντ. 96, 858, 1364, 1409, 1475, 1586, 1605, 1606, 1621, 1622

Ιωάννις Μαρία 1653

Jokl N. 2610

Ίόνιος 3267

Jorga N. 3373

Josserand Ch. 3685

Ίστοριοδίδης 3135

Ίωακειμίδης Π. Θ. 1410, 1623, 1624

Ίωαννίδης Γ. Ι. 121

Ίωαννίδης Δ. 1436

Ίωαννίδης Στ. 3105

Ίωάννου Δ. 3268

K. 2196, 2197, 3003, 3004, 3282

K. Γ. 188, 1963

K. I. 330

K. K. 572, 3548

K. A. 2892

K. Π. Δ. 972

K. Σ. 2907, 2979

Καβαλάκης Μύρος Ε. 1113

Čabej E. 3530

Čajkanović V. 3639

Καΐμης Τζούλιο 2905, 2907, 3321, 3591, 3592

Caimi Giulio βλ. Καΐμης Τζούλιο

Καΐρης Μιχ. Ν. 3059, 3142, 3159

Καιροφύλας Κ. 852, 1003, 1786, 2427, 3419

Κακαβούλιας Ι. Γ. 1782

Κακούρης Χ. 1787

Κακριδής Ίω. Θ. 1898, 1899, 1900, 1905, 2550, 2655, 2745, 3462, 3641

Kakridis Joh. Βλ. Κακριδής Ίω. Θ.

Καλαϊτζάκη Ειρήνη 1691, 2473

Καλαϊσάκις Βασίλ. Ι. 1199

Καλαματιανός Γ. Ν. 1017, 3037

Kalbfleisch Carolus 3206

Καληδόνης Γεώργ. 2077, 2084

Καλιγιάννη Θάλεια 1875, 1977, 1987

Καλινδέρης Μιχ. 3062, 3169

Καλιτσουνάκης Ίω. Ε. 682, 2727, 3402

Kallitsunakis Joh. Βλ. Καλιτσουνάκης Ίω. Ε.

Καλλιγιάννη Φλουρή 2516

Καλλίνικος Κωνστ. Ν. 3015

Καλλιφρονάς Μ. 2097

Καλογερέσης Παναγ. 2893

Καλογερόπουλος Ν. 605

Καλογεροπούλου Άγνη Π. 3127

Καλοκούβαρος Ε. Α. 496

Καλοκύρης Ίωάννης 1114, 1200, 1245, 1299, 1954

Καλοκύρης Γ. 2262

Καλομοίρης Μ. 1533, 2958, 2973, 2980, 2981, 3011

Καλονάρος Πέτρο. Π. 3370

Καλούδη Σοφία Μ. 1331, 1765

Καλύβη Καλή Μ. 319

Κάμπος Μάγος 3085

Campele G. 3590

Καμνιάς Θ. 1978

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

Καμνιάς Αρ. 227, 580

- Καρατζᾶς Δημ. 1412, 1996
 Καρατζᾶς Π. 1980
 Καραχάλιος Θεμ. 3461
 Καρβελᾶς Δημ. 2350
 Καρβωνίδου Γαλάτεια Α. 413
 Καρλάκης Μάρκ. 1749, 2517
 Καρπάθιος Έμμ. 436, 3086, 3197
 Cartoian N. 2924, 2926, 2931
 Καρυώτογλου Δ. 3301
 Καρφῆς Χρήστ. 1772, 2529
 Kasaska Julie 3534
 Κασδάγλης Άλ. 1908
 Καστανάκη - Βαλλιᾶδη Άγγέλα 83
 Καταπότης Μιχ. Γ. 263, 284, 285, 303, 713, 718, 863, 2121, 2786, 3420, 3421
 Κατικᾶκης Κωνστ. 2485
 Κατσαμᾶ Φροσύνη 1862
 Κατσαμᾶς Ν. 1202
 Κατσαρᾶς Άγαπ. 3023
 Κατσέλης Πέλ. 1597
 Κατσικᾶρος Ν. Θ. 3423
 Κατσουρόδ. I. B. 2653
 Κάτω - Κατογιαννῖος 1960
 Καφετζῆς Έπαμειν. 2351
 Καψᾶλης Γερ. 122, 2149, 2161, 2547
 Καψαμπέλης Γιάννης 601
 Καψωμένος Στ. Γ. 1590, 3730
 Κελαϊδῆς Σ. 1579
 Κεραμιδᾶ Όλυμπία 3069
 Κερασιπούλλος Άντ. 111, 572, 684, 2787, 2959, 2949, 3771
 Κεφαλίδης Ν. 3092
 Κιοσεμυχᾶλ Μαχμούτ Ραγῆπ 2994, 3528
 Κιορτσίδης Ίωάνν. 1203, 1333
 Cirilli Gustave 3124
 Κίτσος Γιάνν. 2238
 Κκόλης Κώστ. 1368
 Klaar Marianne 1329, 1438
 Κλεάνθους - Παπαδημητρίου Μυρσίνη 225, 3474
 Kleinschmidt P. Beda 3784
 Κληρίδης Λευκός Ν. 1981
 Κληρίδης Νέαρχ. 151, 612, 850, 1439, 1863, 1864, 1876, 1881, 1969, 1972, 2299, 2334, 2836, 3129
 Κλόκκαρης Άντ. 1300, 1369, 2112, 2113, 2114, 2166
 Κλώνης Κλ. 338
 Κοκολάκης Κωνστ. 1246
 Κολαξιζέλλης Στρατ. 2854
 Κόλιας Γ. Τ. 2788
 Κολοκοτρώνη Β. Κ. 2699
 Κομάσος I. X. 744
 Kondakov N. P. 3670
 Κονδυλάκης Ίω. 2379
 Κονσολόπουλος I. 3074, 3207
 Constans L. A. 3690
 Κοντάκης 1080
 Κοντελιέρης Μιχ. 264
 Κοντογιάννης Δημ. 2183
 Κοντογιάννης Π. Μ. 170, 452, 3343
 Κόντογλους Φ. 331, 332, 333, 1914, 3591
 Κοντοειδῆς Άλέξ. 1997
 Κοντονικόλας Άντ. 1793
 Κοντοπάνος Α. 2798
 Κοπασάκης Έ. 1081
 Κορδατζῆ Μαρία 3477, 3507
 Κορδάτος Γιάνν. 215, 1115, 1540, 1541, 1559
 Κορνάρος Βιτζέντζος 2917, 2918
 Κορνάρος Έλευθ. Ν. 1715
 Κορνάρου Έλευθερ. Ν. 2474
 Κορομηλᾶς Γεώργ. Δ. 2193, 2234
 Corso Raff. 26
 Κορύλλος Χ. Π. 128, 873, 1794, 1918, 2145, 2180, 3116
 Korrenszky E. 3777
 Κορρές Στυλ. Γ. 210, 1098, 1099, 1138, 3174, 3408, 3412
 Κοσκόρη Μαρία Γ. 3119
 Κοσμής Άγγ. Α. 777
 Κοσμίδου Ουρανία 3170
 Κοσμίτης 2658
 Κοτζᾶς Δημ. 657, 3060
 Κοτζιούλας Γ. 3611
 Κοτσιφού Χρυσῆ 1716, 1717, 1766
 Κούκουρη Μαρία Α. 1248
 Κούττας Vénétia 3739
 Κούτσας Σ. Β. 213, 1329, 1569, 1592, 2754, 2803
 Κουσιώη Μαρία Ν. 1204
 Κούσης Άρ. Π. 3636
 Κουκουλέη Αναστασία Γ. 901, 2057, 3021
 Κουκουλέη Φαίδ. 47, 50, 369, 740, 840, 2055, 2063, 2150, 2152, 2154, 2156, 2157, 2159, 2386, 2397, 2541, 2579, 2709, 3048, 3233, 3302, 3307, 3323, 3327, 3633, 3644, 3646, 3647, 3651, 3657, 3658, 3662, 3664, 3666, 3668, 3673, 3675, 3676, 3678, 3681, 3682, 3757, 3693, 3705, 3707, 3735, 3736, 3737, 3752, 3770, 3772, 3779, 3780, 3781, 3788, 3789, 3792, 3793, 3795, 3797, 3800, 3801, 3802
 Coucoulès Ph. Βλ. Κουκουλές Φαίδ.
 Κουλάκος Β. 3496
 Κουντουρᾶς Β. 1004
 Κουρέτας Γεώργ. Π. 3292
 Κουρῆς Εὐλ. 20
 Κουρμούλης Γεώργ. 763, 956, 1205, 1356, 2633, 2855, 2878
 Κουρούκλης Ε. Γ. 991 1005, 3049, 3403
 Κουρουνιώτης Κ. 2676
 Κουρτέλλας Δημ. Χ. 1413, 1414
 Κούρτης Σταύρ. 188
 Κουρτιδῆς Κ. 249, 1006, 1452, 1453, 1884, 2352, 2457, 2548
 Κουσιᾶδης Γεώργ. Α. 2999
 Κουτεντέ Χαρίκλεια 1160
 Κουτιφάκης I. Δ. 2292, 2374
 Κουτσογιαννόπουλος Δ. 2946, 2950, 2955
 Κουτσογιαννόπουλος Τ. 414
 Κουτσοσδάκη Ειρήνη 730
 Κουτσοσδάκης Νικ. 2528
 Κουτσοειδῆς Έμμ. 3514
 Κουφᾶκη Δ/νῆς 1692, 1946, 2475, 2755

Κουφός Δημ. Ν. 532, 692, 794, 809, 865, 1454, 2221, 2353, 2588
 Κοχλιάδης Κ. 1998
 Krappe Haggerty Alex. 2915
 Krauss Fr. S. 3553, 3554, 3629
 Κρέντης Β. 1334
 Kretschmer P. 137, 433, 1929, 2417, 2610, 2677, 2678, 3640
 Κριαράς Έμμ. 36, 227, 265, 1356, 1584, 1603, 1720, 2422, 2626, 2879, 2932, 2934, 3182, 3726
 Κριαράς Παχνάκης Παύλ. 3047
 Κριάρης Άριστ. 129, 880
 Κριτωτάκης Γιάνν. 1415, 3336, 3337, 3338
 Croce Della 2914
 Κροκιάτης Δημ. 2565
 Kroll W. 3712
 Krohn Kaarle 3571
 Κρυστάλλης Κ. 3137
 Κυβερνητάκης Ίω. 3523
 Κυκώτης Μιχ. 277
 Cumont Fr. 3671, 3723
 Κυριαζής Ν. Γ. 29, 31, 216, 286, 644, 645, 737, 738, 798, 851, 910, 1116, 1117, 1249, 1814, 1832, 1865, 1871, 1882, 1949, 1964, 2071, 2110, 2310, 2536, 2554, 2856, 3033, 3437, 3750
 Κυριακάκη Μαρία 1777
 Κυριακίδης Α. 2043
 Κυριακίδης Γ. Α. 3610
 Κυριακίδης Στίλπ. Π. 4, 5, 10, 13, 18, 22, 25, 26, 28, 29, 30, 43, 44, 48, 52, 59, 62, 70, 79, 90, 91, 92, 95, 101, 102, 112, 124, 127, 129, 134, 137, 143, 145, 148, 152, 154, 155, 157, 164, 165, 168, 169, 171, 187, 193, 194, 195, 201, 207, 212, 213, 219, 221, 227, 231, 241, 242, 243, 244, 266, 287, 291, 326, 329, 335, 370, 379, 455, 481, 541, 543, 562, 564, 573, 583, 595, 661, 682, 709, 723, 808, 812, 827, 833, 844, 846, 851, 882, 953, 961, 974, 985, 1011, 1017, 1029, 1064, 1068, 1211, 1281, 1312, 1329, 1356, 1496, 1499, 1508, 1509, 1521, 1522, 1531, 1542, 1548, 1570, 1584, 1585, 1590, 1598, 1601, 1602, 1614, 1615, 1677, 1686, 1718, 1720, 1814, 1829, 1835, 1837, 1838, 1839, 1840, 1844, 1896, 1897, 1903, 1909, 1912, 1914, 1915, 1919, 1925, 2048, 2079, 2146, 2160, 2183, 2213, 2383, 2389, 2393, 2398, 2406, 2407, 2410, 2415, 2418, 2426, 2438, 2445, 2449, 2450, 2453, 2601, 2619, 2625, 2641, 2677, 2678, 2686, 2706, 2710, 2733, 2900, 2924, 2925, 2940, 2942, 2951, 2961, 2966, 2992, 3068, 3206, 3306, 3362, 3370, 3463, 3464, 3532, 3545, 3548, 3551, 3568, 3569, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3583, 3584, 3595, 3598, 3616, 3617, 3629, 3631, 3650, 3684, 3687, 3695, 3719, 3725, 3727, 3728, 3730, 3743, 3747, 3771, 3784, 3793
 Kyriakides St. P. Βλ. Κυριακίδης Στίλπ. Π.
 Κυριακίδου Εύτυχία Στ. 3215
 Κυριακίδου Φωτεινή 2306

Κυριακόπουλος Κ. Θ. 2354
 Κυριακός Δημ. 545
 Κυριακού Ρένα 2943
 Κυρμιζάκη Άγλαία 265, 703, 1877, 2078, 2086, 2130, 2242
 : Κυρμίτης 1630
 Κυταριόλος Νικόλ. 2648
 Κωμοδρόμος Χριστόδ. 911
 Κωνιοῦ Μαρία 1750
 Κωνσταντινίδης Θεόδ. 2740, 2741
 Κωνσταντινίδης Κ. Ν. 203, 266, 1370, 1371
 Κωνσταντινίδης Π. 524, 1455, 2038
 Κωνσταντινίδου [] 1820
 Κωνσταντινόπουλος Π. Κ. 632
 Κωνσταντίνου Φλόρα 1965
 Κωσταδήμας Χ. 823, 1206, 3187
 Κωστόφ Στ. Α. 3535
 Κώτσης Άλξ. 3529
 Κώτσιος Θεόδ. Σ. 973, 3234

Λ. Γ. 1934
 Λ. Ε. Σ. 3160
 Λ. Θ. 1943
 Λαλιάνη Η. 3574
 Λάσκαρ Ν. 2945, 2959
 Λάσκαρ Τ. 3308
 Λαυράκης Ευστ. 1040, 3188
 Λαυράς Ε. 2355, 3269, 3293
 Λαυράκης Ελζαρε Α. 1907
 Λαυράκης Χ. 427
 Λαυράς Α. 3616, 3478
 Λαυράκης Αλεξάνδρα 2995, 2996
 Λαμπροβιάνης Ν. Σ. 1491
 Λαμπρό Γεώργ. 1565, 2954, 2974, 2975
 Λαμπρός Α. 86, 231, 1571, 1850
 Λαμπροσιάνης Γ. 1041
 Λάμπρος Σπυρ. 147, 842, 2052, 2056, 2439, 2687, 2694, 2911, 2913, 3342, 3688, 3733, 3748, 3754, 3786
 Λάμπρας Σωτ. Ι. 3479, 3480
 Λαμπρίδης Ο. 358, 2827, 3652
 Λανίτης Νικ. 1670, 3251
 Λάσκαρης Μιχ. 23, 137, 1585, 3538, 3518
 Laskaris Michel. Βλ. Λάσκαρης Μιχ.
 Λάσκαρης Ν.131, 152, 957, 2486
 Λάσκαρης Π. 583, 1356
 Laskaris P. Βλ. Λάσκαρης Π.
 Latte K. 3702
 Λαυράγκας Διον. 2962, 3005
 Laurent V. 2615, 3700, 3768
 : Λαύρας (Ν. Πετιμεζάς) 2233
 Λεβίδης Άναστ. 2106
 Λέκκας Ν. Γ. 119
 Λελεδάκη (δ/νς) 2465
 Λελεδάκης Γ. 2711
 Lenschau Th. 137
 Λεοντής Ίωάνν. 756, 757, 781, 782, 2504
 Leroy Maurice 219, 1242
 Λέφας Π. 3570
 Lefons Pasquale 1106
 Λιανόπουλος Ν. 2700
 Λιαντωνάκη Πόπη Ί. 2476

- Λιασιδης Χριστόδ. 913
 Λιασιδης Παύλ. 1007
 Λιβαδά (Ματιάτου) Κάκια Ν. 2343
 Λιβαδάς Ν. 705, 2664, 2880
 Λιβαθινόπουλος Ριχ. 2553
 Λιγνός 'Αντ. 2811
 Λιγυρός Γ. 186
 Linschmann Theod. 2688
 Λιουδάκη Μαρία 226, 1416, 1718, 1720, 2091, 2098, 2458, 3283
 Λίτινα Μαρία Γ. 1118
 Λοβέρδος Γ. 1767
 Λογοθέτη Φωφώ Π. 3573
 Λογοθέτης Φωκίων Γ. 2131
 Loewe R. 3721
 Λοϊτιάς Πολυξένη 1825, 2059, 2060
 Λορεντζάτος Παναγ. 1548, 1557, 2575, 2580
 Λούβαρις Ν. 706
 Λουζιώτης 'Αργύρ. 3497
 Λουκάτος Δημ. Σ. 1654, 2168, 2169, 2177, 3235, 3252
 Λουκόπουλος Δημ. 66, 123, 132, 156, 164, 187, 204, 245, 267, 328, 370, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 477, 481, 508, 509, 510, 528, 1336, 1599, 1600, 2164, 2249, 2301, 2311, 2312, 2313, 2428, 2497, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3433, 3434, 3463
 Lüdeke Edwig 1477, 1607, 1608, 1609, 1665
 Λυκαίος Λάμπης 2344
 Λυκοδίδης Έμμ. Στ. 451, 529
 Λυκοδίδης Σπ. 3242, 3243, 3339
 Λυκούργος (Γ. Ν. Πρωτοπαλάς) 1921, 2184, 2935
 Λυμπεράτος Σπύρ. Βλ. 'Αρδαβάνης - Λυμπεράτος Σπύρ.
 Μ. 1396
 Μ. Α. 3063
 Μ. Γ. 902, 1335
 Μ. Μ. Ν. 2881
 Μ. Φ. 2047
 Μαγιάκος 'Αθ. Π. 1655
 Μαγιάκος Παν. Σ. 2325
 Μαγιάκου 'Αθανασία Π. 1636
 Μαγκριώτης Γ. 304, 3152
 Μαδιός Γ. 442, 874, 885, 1302, 2300, 2375, 3208
 Μαζοκοπάκη Αικατερίνη 3481
 Mazon A. 10, 90, 148, 1584, 3650
 Μαθητική Κοινότητα: 'Αλωνών 2488. - 'Αμουργελών 1082, 1161, 2477. - Κυπαρίσσου Κυδωνίας 2498. - Μετοχιών Καμαριώτη 1162. - Ροδακίνου 1848, 2478, 2489. - Σεισών 1250, 1751. - Σκορδύλλη 1395, 1778
 Μαθιουδάκης Γιάνν. Ε. 288, 714, 1102, 1103, 1982, 2767, 3080
 Μαθιουδάκης Έμμ. 2756
 Maidhof A. 142
 Μαρκης Βαγγέλης Κ. 2132
 Μαρκης Ν. 1479
 Μακριδάκης 'Αντών. 1252
 Μακριδης Θ. 581
 Μακρυγιαννοπούλου Μαριάνθη 3050
 Μακρυδάκι Έλένη 1251
 Μακρυποδάκη Βασιλική 2487
 Μαλανδράκη Κατίνα 268, 1768
 Μαλάς Σταύρ. 1068, 1164, 1309, 1859
 Μαλέας Κ. 562
 Μαμάκης Γιάνν. 269
 Μαμέλης Κ. 3498
 Μαμμόπουλος 'Αλ. 3089
 Μανασειδης Συμ. 294
 Μάνεσης Σταύρ. 2566, 3253
 Μανιάς Π. 1337
 Μανιατόπουλος Ίω. Περ. 3457
 Μανίκης Α. 1989
 Μανιώρου Λευκοθέα 1721
 Μανουρά 'Αγάπη 1722, 2518
 Μανούσακα (δ/νίς) 2466
 Μανούσακας Μ. 1720
 Μανούσακας Στυλ. 660, 1083, 2256
 Μανουσος Κ. Σ. 2181
 Μανουσού Ουρανία 1165, 1703, 2499
 Μαντās Γ. 2593
 Μαντζουράνης Κ. Ι. 158, 324, 728, 933, 946, 947, 2061, 2207, 2242, 3024
 Μαντζουράνη Σοφ. 1631
 Μανωλάκος Γεώργ. Α. 1008
 Μαρράκης 'Αντ. 1372
 Μαρράκης Συμ. 2273
 Μάρτσας Σ. 822
 Μαρσώτης Δημ. 589
 Μαρσάκης Λώρης 2963
 Marresch G. 3699
 Μαρκαντός Μάρκ. 1207
 Μαρκαντού 'Αλεξάνδρα 1208, 1209
 Μαρκαντός Σπ. 2408, 2789
 Marinatos Sp. Βλ. Μαρινάτος Σπ.
 Μαρίνης Κ. 103, 176, 188, 698, 1084, 1119, 1397, 1551, 1560, 2250, 2327, 3161, 3171, 3189, 3190, 3209, 3210, 3328, 3379
 Μαρκάκης Πέτρ. 3796
 Μαρκαντώνη Πηνελόπη 1085
 Μαρκίδης Γ. Α. 1356, 1441, 1513
 Μαρκίδης Μ. 914
 Μαρογιαννάκης Εύαγγ. 2039
 Μαροκόπουλος Μάρκος 626
 Μαρκουλής Τηλέμ. 672
 Μαρούδας Βασ. 1440
 Marshall F. H. 1069, 1601, 2919
 Martroye F. 3697
 Ματοαίου Γιάγκος 784
 Ματουκαράκη Ειρήνη 1210
 Μαυράκη Ψυχόρη 1723
 Μαυράκης Νικ. Κ. 1253
 Μαυράκης Στέλ. Κ. 1254
 Μαυρης Ν. Γ. 742, 958, 1009, 1533, 2951, 3616, 3617
 Mavris N. G. Βλ. Μαυρης Ν. Γ.
 Μαυρεπής Ντίκος 1042
 Mavrogordato J. 2919, 2920
 Μαυροειδή - Παπαδάκη Σοφία 586, 1637, 1671
 Μαυρουδής Γρηγ. 1773, 2530
 Μαχαιριώτης Γρηγ. 725, 2560

- Μέγας Γ. Α. 799, 1281, 1329, 1572, 1617, 1901, 1902, 1904, 1913, 1914, 2399, 2409, 2410, 2416, 2423, 2424, 3013, 3363, 3382, 3586, 3709
- Megas G. A. Βλ. Μέγας Γ. Α.
- Medonca Uriel de 84
- Meier John 3586
- Μελανοφρύδης Π. Η. 1640, 1641, 1642, 1811, 1990, 2034, 2335, 2336, 2563, 2869, 3087, 3271, 3272, 3294, 3378, 3525
- Μελισσιδης Έμμ. Γ. 1043
- Μενάρδος Σίμος 886, 1500, 1521, 2153, 2390, 2596, 2712, 2729, 2757, 2758, 2817, 3335
- Mercati Silv. G. 2089, 3713
- Μερλί Μέλπω Ο. 2966, 2992
- Merlier Oct. 541, 562, 583
- Μέρτζιος Κ. Δ. 2818
- Μεσ - ς 465
- Μεσοχωρίτης 2035
- Μεταλλειδης Μιχ. 2001, 2356, 3295
- Μεταξάς Γεώργ. Ι. 2174
- Μηλιάδης Γ. 3728
- Μηλιόπουλος Ι. Π. 2747
- Μηναδάκις Μιχ. 1255
- Μητρόπουλος Π. Δ. 3388
- Μητροφάνης 844
- Μητσιούλης Άνδρ. Δ. 1338
- Μητσοπούλου Λέλα 3270
- Μίτλεντ Γ. 3790
- Μίσιονι Βίαντο 2116
- Μινώτου Μαριέττα Βλ. Γιαννοπούλου Μαριέττα
- Mirambel André 189, 190, 1044, 1602
- Μισαηλίδης Στέλ. 3533
- Μιχαηλίδης Β. 1373
- Μιχαηλίδης Κ. Μ. 1618, 1656, 2925
- Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ. 227, 1011, 2133, 2436, 3284, 3394
- Μιχαηλίδης Π. 3499
- Μιχαηλίδης Σόλ. 1587, 2988
- Μιχαηλίδου Δέσποινα 3632
- Μιχαηλίδου Μ. 1999, 2002, 3040
- Μιχαλάκι Όλγα 1752
- Μιχαλογιαννάκης Ίωάνν. 2531
- Μιχαλόπουλος Φ. 27, 1517
- Μιχαλοπούλου Πολυξένη Ι. 778
- Μοάτσου Δώρα 1543, 3344
- Μοιρόπουλος Ίω. Γ. 3443
- Möller H. 3569
- Μονογιός Εύαγγ. Ί. 171, 1100, 1235, 1339, 1857
- Montesanto Marica 1719, 1790, 3634
- Moravcsik G. 3777
- Mordtmann J. 2394, 3742
- Μοσχόβης Β. 1139, 1573
- Μοσχόπουλος Μ. 1012
- Μοσχόπουλος Χαρ. Σ. 3000
- Μουζενίδης Π. Δ. 1456
- Μουλλάς Δ. 3482
- Μουρέλλος Ίω. Δ. 113, 1374
- Μουρούζης Θεμ. 2003, 3244
- Μουσελίνης Σπ. Γ. 974
- Μουστάκας Δ. Ε. 205, 1681
- Μουστάκας Διον. 2773
- Μουτιδής [i] 2126
- Μπαγουράκης Κωνστ. 2257
- Μπακάλης Γιάνν. 1013, 1045
- Μπαλαλάς Δημ. Ι. 95
- Μπαλάνος Δ. 3322, 3669, 3782
- Μπαλτάς Πολύβ. 3483
- Μπαμπούρης Έπαμ. 3597
- Μπαρλάς Τάκης 590
- Μπασογιάννης Δ. 3484
- Μπασιτιάς Κώστ. 511
- Μπεκιάρης Κ. 3012, 3303
- Μπενέκος Γιάνν. Γ. 699, 700, 3153
- Μπερκής Γ. Ι. 1166, 1704
- Μπέροτος Νικ. Ι. 437, 835
- Μπήτος Ί. 1087, 3106
- Μπίκος Άθ. 3485
- Μπίτς - Τιτ 1356
- Μπονίκος Διον. 2240, 2243
- Μπορέξ Λύδια 3465
- Μπουκουβάλα - Άναγνώστου Ίωάννα 3561
- Μπουλάκης Εδθ. Μ. 2376
- Μπουτάρας Άθ. Χ. 661, 2400
- Μπουτάρη Λουμπομέρ 3544
- Μπουτάρη Γ. Μ. 1441, 1635
- Μαθίας Mathias 3545
- Ματρεά Κορ 3555
- Μαυραγιάδης Β. Α. 3484
- Μαυραγιάδης Άλ. 3121
- Μαυραγιάς Τ. 3138
- Μαυραγιάς Άλ. 2000
- Νάβος Γ. Ν. 2967
- Νάσσαριδης Γ. 1983, 2004
- Negrea M. 3556
- Νεζερίτης Μήτσ. 3254
- Νεοφυτίδου Άννα 2005
- Νίδας (Ν. Β. Δασκαλάκης) 1457, 1486, 2357, 2870, 2894, 2895
- Νικηφόρος Πατριάρχης 3703
- Νικόδημος ό Κιτίου 915, 2401, 3749
- Νικολαΐδης Μ. 1646
- Νικολουδάκη Έλευθ. Α. 1866
- Νικολουδάκις Κώστ. Χ. 1492
- Νικολούδης Κ. 749, 750, 2490
- Νιολόγος 497
- Νίτσος Νικ. 165, 2090, 2125
- Νιφόρος Π. 2293
- Νομικός Χ. Α. 537
- Νοσταλγός 3143, 3180
- Ό Νοσταλγός. Βλ. Νοσταλγός
- Νοτάρης Γιάνν. 2828
- Νούσης Δ. 2162
- Νύκταρη Πηνελόπη 1724
- Νύκταρης Ίω. 1725
- Νταής Χρ. 3515
- Ντάφρας Κ. 1667
- Ντελάκη Μαρία 1375
- Ντεληγιάννης Β. Ν. 232

- Ξανθουδίδης Στέφ. 1503, 2572, 2581, 2582,
 2689, 2713, 2918, 2956
 Ξενίτας Ξένος βλ. *Ακογλους Ξενοφ. Κ.
 Ξένος Κ. 2007
 Ξεζάκης Γεώργ. 1088
 Ξούτας Π. 1584, 1654, 1970
 Ξυγγόπουλος Άνδρ. 2929, 3661
 Ξυλούρη Βασιλική 1256, 1753

 Οικονομάκος Γρηγ. Ι. 1310
 Οικονομίδης Άπ. Β. 295, 1852, 2115
 Οικονομίδης Γ. 1046
 Οικονομίδης Γιάνν. Στ. 1588
 Οικονομίδης Δημήτρ. Β. 679, 1619, 2328, 2345,
 2659, 2819, 2829, 2841, 2857, 2858, 2859,
 3211, 3224, 3255, 3256
 Οικονομίδης Δημοσθ. Η. 38, 149, 153, 217,
 373, 701, 2198, 2649, 2660, 2663, 3042, 3312,
 3319
 Οικονομίδης Διον. Ε. 1167
 Οικονομίδης Ν. Γ. 3424
 Οικονομόπουλος Ήλ. Ι. 820
 Οικονομόπουλος Ν. Β. 2639
 Οικονόμος Λουΐζος Κ. 270
 Οικονόμου Κ. 2965, 2984
 *Ο Κοκκινόβραχος 2185
 *Ονουφριάδης Λάζ. 1984
 *Ορεινός Χρ. 1340, 2316
 *Ουλάνδος Άναστ. Κ. 357, 360, 361, 365, 369,
 2241, 2432, 3665, 3669
 Ουλάνδος Άπ. Βλ. *Ουλάνδος Άναστ.
 *Ορφανουδάκη Μαρία Ν. 3061
 Ουράνης Κώστ. 592
 Ούσταπασίδης Κώστ. 415

 Π. 932, 1017, 1532, 1537, 1914, 1815
 Π. Α. Σ. 387
 Π. Γ. 731
 Π. Γ. Γ. 3181
 Π. Δ. Ι. 2896
 Π. Θ. 512
 Π. Α. Ζ. 3389
 Π. Π. 1872
 Παγωμένος Δημ. Ε. 1260, 1261, 1262, 1341,
 1342
 Παγωμένος Κωνστ. Γ. 773, 1257, 1258, 1259,
 2519
 Παγωμένος Κωνστ. Ε. 1343
 Παγωμένος Κωνστ. Ι. 1263
 Παγωμένος Νικ. Μ. 1264, 1344
 Παγωμένος Νικ. Ν. 1212
 Παγωμένου Ειρήνη 1120, 1345
 Παγωμένου Έλένη 765, 1089, 1121, 1122, 1213,
 1214, 1265, 1266, 1728
 Παγωμένου Καλλιόπη 764, 1123, 1346
 Παγωμένου Μαρία 1693
 Παγωμένου Μαρία Άντ. 1267, 1268
 Παγωμένου Μαρία Ε. 1124
 Παγωμένου Στυλιανή 1694
 Παγωμένου Χρυσή 766, 1269
 Παΐζη Κατίνα 2337
 Παλαιολόγος Κλ. 3225
 Παλαισιτίδης Κ. 1458
 Παλιεράκις Ν. 2155
 Πάλλης Α. Α. 2925
 Παναγιωτίδης Κων. 1480
 Παναγιωτόπουλος Ι. 3007
 Παναγιώτου Κ. 2008, 2009
 Πανάρετος Α. 447, 2116
 Πανταζής Β. 2010
 Πανταζίδης Χρ. 46
 Πανταλός Νικ. 1774, 2532
 Παντεληδάκης Παύλ. Κ. 2520
 Παντελιδάκης Β. 2491
 Παντελίδης Χ. Γ. 875, 934, 1510, 1518, 2191,
 2411, 2414, 2683, 2695, 3762
 Παπαγεράκης Γ. 1398
 Παπαγεωργίου Βασ. Γ. 3353
 Παπαγεωργίου Γεώργ. Ίω. 1188, 1215, 2634
 Παπαδάκη Άσ. 1955
 Παπαδάκη Ειρήνη Ε. 305, 320, 321
 Παπαδάκη Νίτσα 3417
 Παπαδάκης δ. Άλπεραϊός, Νικ. Κ. 646, 751,
 1347, 2492, 2545
 Παπαδάκης Άριστογ. Γ. 1048, 2937
 Παπαδάκης Γ. 2072
 Παπαδάκης Δ. 1775
 Παπαδάκης Χρ. 1891, 2011, 2012, 2358
 Παπαδάκης Α. 518, 587, 3365
 Παπαδημητρίου Γεώργ. 1216
 Παπαδημητρίου Κωνστ. Ι. 2627, 2964, 2968
 Παπαδίου Μαρία 1217, 1726, 1727, 2508
 Παπαδόπουλος Α. Α. 66, 68, 80, 184, 651, 697,
 739, 790, 793, 1523, 1835, 1838, 2079, 2080,
 2147, 2454, 2561, 2620, 2665, 2790, 3315,
 3648, 3674, 3694, 3774, 3775
 Παπαδόπουλος Άβραάμ 2533, 2847
 Παπαδόπουλος Δ. Κ. (: Σταυρώτης) 310, 363,
 439, 719, 785, 1463, 1482, 1789, 1796, 1885,
 2013, 2134, 2359, 2360, 2538, 3273, 3521
 Παπαδόπουλος Εδ. Α. 742, 1009, 2951
 Παπαδόπουλος Λάζ. 3064
 Παπαδόπουλος Νικ. 191
 Παπαδόπουλος Π. 2014
 Παπαδόπουλος Πρ. Γ. 2015, 3107
 Παπαδόπουλος Σάββ. 3041, 3558, 3559
 Παπαδόπουλος Χαράλ. 815, 2222
 Παπαδόπουλος Χρυσ. (Άρχιεπ. Άθηνων) 2690
 Παπαδοπούλου Έλλη Χ. 2317, 3081
 Παπάζογλους Άβρ. Ν. 3459, 3562
 Παπαθεοδωρόπουλος Έλ. Κ. 1494
 Παπαθωμάς Θωμάς Κ. 2329, 3108
 Παπαϊωαννίδης Ι. 1090
 Παπαϊωαννίδης Κ. 192, 3154
 Παπαϊωαννίδου [:] 977
 Παπαϊωάννου Ίωάνν. Γ. 271
 Παπακωνσταντίνου Δημ. 228
 Παπακωνσταντίνου Θ. 3, 707, 2556, 3404
 Παπακωνσταντίνου Κ. Μ. 1658
 Παπακωνσταντίνου Π. 1168
 Παπακ. Μ. 388
 Papacostea V. 2619
 Παπακώστας Άγγ. 2381
 Παπαμιχαήλ Δ. Ι. 935

- Παπαμιχαήλ Έπαμ. 2228
 Παπαναστασίου Εύαγγ. Δ. 289
 Παπανδρεάδης Α. 1459, 2016
 Παπανδρέου Α. 1808, 1809
 Παпанελόπουλος Ι. 1544
 Παπανεοφύτου Άντων. 791, 2440
 Παπανικολάου Βασ. 2346
 Παπανικολάου Φ. 7, 1481, 1659, 3191
 Παπαντωνίου Ζαχ. 382
 Παρασπύρου Παναγ. Β. 193, 2274
 Παπασταύρου Χρ. Β. 2632
 Παπαχαλαμπους Γ. Χ. 678, 1348, 3508
 Παπαχαρίσης Άθ. Χ. 663, 1349, 2616, 2617, 2804, 3236, 3354
 Παπαηαγι Tache 138
 Παπαχατζόπουλος Άριστ. Δ. 218
 Παπαχριστοδούλου Μόσχος 1015, 1016, 2957, 2976, 2982, 2989, 2993, 2998
 Παπαχριστοδούλου Περικλ. 1815
 Παπαχριστοδούλου Πολύδ. 177, 194, 278, 311, 1014, 1376, 1378, 1417, 1460, 1686, 1758, 1839, 2073, 2093, 2107, 2128, 2304, 2558, 2635, 3096, 3097
 Παπαχριστοδούλου Χ. 1552, 2830, 2842, 2871, 3077, 3257, 3332
 Παπαχρονοπούλου Τούλα 662, 664, 665, 1495, 1638, 2135, 2172, 3355
 Παπαχρονοστόμου Χ. 963
 Παπαζούλας Δημ. 3395
 Παπαρνούτσου Ευαγγελία Γ. 1270
 Παπαράς Δάμ. 1049, 1050
 Παρασκευαΐδης Χρ. 290
 Παρασκευόπουλος Άναγν. 514, 1169
 Παρασκευόπουλος Χαράλδ. Δ. 250
 Παρασκευοπούλου Έλένη. Βλ. Θεοτόκη - Παρασκευοπούλου Έλένη
 Παρασυράς Κωνστ. Ε. 3329
 Παρασύρης Ιωάνν. 1754
 Παράσχος Κλ. 550, 1441, 1632, 3605
 Παρλαμάς Μεν. 1718
 Παρχαρίδης Άθ. Ι. 178, 296, 312, 753, 959, 978, 1170, 1626, 2017, 2361, 2628
 Παρχαρίδης Ι. Α. 1524, 1819
 Πασαγιάννης Κώστ. 1017
 Πασπαράκης Γεώργ. Έμμ. 1171, 2500
 Παστιάδης Θ. 416, 429, 522, 2656
 Πασγάλης Δημ. Π. 157, 166, 172, 233, 453, 854, 1101, 2081, 2252, 2264, 2275, 2286, 2425, 2539, 2640, 2650, 2805, 2942, 3182, 3237, 3375, 3391, 3413
 Πατεράκης Άντ. 2258
 Πατριαρχίας Παναγ. Δ. 2806, 3376
 Πατριάρχης Καθίνα 1051
 Παχτίκος Γ. 2969
 Παχουντάκης Άδ. Ε. 525
 Παυλίνης Εύαγγ. 3486
 Πεοβή Έ. [Έ. Περάκη :] 1220
 Πεδιαιδίτου Καλιόρόη 758
 Πεζόπουλος Έμμ. Α. 2717, 2759, 2882
 Πελεκανάκι Θεανή 1350
 Πελεκίδης Ε. 1822
 Περάκη Ειρήνη Έμμ. 1091, 1125, 1172, 1705, 1770
 Περάκη Έλένη Ι. 1271, 1272
 Περάκη Στελιανή 246, 767, 779, 1275, 1276
 Περάκης Άπόστ. Γ. 1278, 1279, 3500
 Περάκης Έλευθέρ. 768, 1219, 1706, 1769
 Περάκι Εύαnthία Γ. 780, 1273, 1274, 1352, 1353
 Περάκι Μαγδαληνή Έ. 1277
 Περάκις Ι. Γ. 1729, 2479
 Περάντης Ο. (Μ. Παπαδόπουλος) 2281
 Περβολαράκης Ν. 3155
 Πέρδικα Νίκη 206, 1441, 3285, 3334
 Perdrizet P. 3683
 Περίεργος 2294
 Περιστιάνης Ι. Κ. 2199
 Pernot H. 28, 234, 1509, 2592, 2641, 2921, 3726, 3729
 Περινός Ιωάνν. 918
 Πεταλάς Β. 2287
 Peterson Erik 3683, 3687
 Peteva E. 3541
 Πετράκη Στυλιανή Χ. 1280
 Πετράκης Στέργ. Χ. 1351
 Petroul Coiril. 3557
 Πετρουλάς Μ. Γ. 1674, 2136, 2696
 Πετρουλάς Παύλ. 1646
 Πετρουλάς Πάρο. 2985
 Πετρουλάς Γ. 3371
 Πετροβόγκανος Δ. Π. 3008
 Πετροβύνας Βασ. Ε. 1281
 Πέτσας Γ. 1092, 1126, 1127
 Πετράκη Μαρία 1354
 Πετρουλάκης Κ. 279, 979, 980, 981, 1961
 Πεζώνης Δημ. 540
 Πηλαβάκης Κ. Α. βλ. Πηλαβάκης Κ.
 Πισάνος Άντων. 818
 Πιστόλης Ν. 3501, 3502, 3509
 Πιτόσος Μ. 1173
 Pitre Giuseppe 3590
 Πιτσούλη Άνδρομάχη Ι. 1282
 Πιτσούλη Έλένη 1283
 Πιτσούλη Χρυσή Γ. 1284
 Πιτσούλης Βασίλ. Κ. 1221, 2509
 Πιτσούλης Ιωάνν. Γ. 1285, 1286
 Πιτσούλης Χαρ. Ι. 774, 1287, 1288, 1289
 Πιττόκος Μ. 647, 819, 960, 2223, 2224, 3025, 3026, 3144
 Πλεύρη Μαρία 1232
 Πλιάτσικα Έφη 235
 Rojaghi Giovanna 1377
 Πολιτιανού Άργυρ. 2180
 Πολίτης Λίνος 1806
 Πολίτης Ν. Γ. 3, 12, 19, 23, 119, 219, 866, 888, 941, 1174, 2181, 2182, 2211, 2384, 2671, 2883, 3014, 3286, 3460, 3563, 3590, 3615, 3740
 Πολίτου Έλλη 399
 Πολυζωΐδης Γερμαν. 3172
 Πολυμένης Άνδροκλ. 3156
 Ποριώτης Ν. 666, 667
 Porphyrogénète Const. 3651

Πορτάλιος Μ. 2451
 Pospisil Frant. 3631
 Ποταμιάνος Θ. 466, 467, 468, 501, 1660, 3470
 Πουλή Δέσποινα 1418, 1718
 Πουλόπουλος 'Ηλ. 3516
 Preisdanz Karl 3692, 3712
 Προδρόμου Θεοδόσ. 788
 Προκοπίου 'Αγγ. 606, 619
 Προκοπίου Σωκρ. 3596, 3603, 3604
 Προυσής Κώστ. 603, 1356
 Πρωτοπαπᾶς Θωμᾶς (Νίκος Χατζηγαβριήλ)
 2429

Πρωτοπαπᾶς Ι. 795
 Πρωτόπαπας 'Ι. Ν. 928, 2054, 3126, 3133
 Πρωτόπαπας Ν. Ι. 449
 Πρωτοπράτης Μαν. Γ. 256, 1018, 1019, 1052,
 1574, 2952
 Πυξίτης Στέλ. 1419
 Pfister Friedrich 5, 219, 287, 3581, 3695,
 3712

Ραϊλάκης Νικ. Γ. 1128, 2495
 Ράμφος 'Ιωάνν. 236
 Ρασούλη Μαρία Ν. 1223
 Ρασούλη 'Ελευθερία 1730
 Ράχος 'Αθαν. Μ. 1472
 : Ρέα 1731

Ρεμπέλης Χαρ. Ν. 961, 982
 Ροῦᾶς Μιχ. 3043
 Ροδόγιαν Ν. 2636
 Ρόκος Έντο. Κ. 3017
 Romansky S. 2730
 Roscher W. H. 3314, 3691
 Rosenberger Grete 3206
 Ροσμαρίς 'Ανθ. 377
 Rossato Aldo 1803, 3563
 Ρούχα Αίκατερ. 3145
 Ρουσάκης 'Ι. 1493
 Ρουσάλη Σοφία 3441
 Roussel L. 62, 1581, 1844, 1858, 2900
 Ruben Antoine C. 2981
 Ρωμάτος Κ. Α. 133, 607, 770, 2897, 2898,
 3019, 3309, 3324

Σ. 2295, 2296, 3199

Σ. Γ. 745

Σ. Θ. Θ. 2301

Σ. Ν. 668

Σ - ς 2338

Σαββαντίδης 'Ιω. 1986

Σαββίδης Γ. 1379

Σαβράμης Εὐάγγ. Ι. 3238, 3239, 3438

Σαγιαξής Γ. 2347

Σακελάριος 'Ιωσήφ 1093

Σακελλάρης Εὐάγγ. 3487

Σακελλαριάδης Χ. 370, 992, 993, 994, 995,
 1017, 1020, 1021, 1053, 1537, 1914, 3320

Σακελλαριδης Μ. 3503

Σαλβάνος Γεράσ. Ι. 196, 2297, 3070

Σαλβάνου Μαλβίνα Ι. 130

Σαλλαπασιδης Ι. 2362, 3099

Σαλλαπασιδης Π. Β. 297, 366, 720, 786, 887,
 2018, 2019, 2020, 2363, 2377, 3098, 3274

Σαλοῦστρος Στυλ. 'Ηρ. 1175

Σαλοῦστρον Νίκη Β. 1176

Σαμαράς Παν. 2843

Σαμσαρέλλος Γ. Φ. 3070

Σαπουτζής 'Αντών. 1224, 1732

Σαρολῆς Γιάνν. 1355

Σαραντή - Σταμούλη 'Ελπινίκη. Βλ. Σταμούλη

- Σαραντή 'Ελπινίκη

Σαραντής Μιλτ. 2820, 3258

Σαρδελιάνου Ρίτα 1892

Σαρρή 'Αλκυονή 1802

Σαρρής 'Ιωάνν. 2691, 2697, 2731, 2760, 2831

Σαρρής Κ. Δ. 3615

Σάρρος Δ. Μ. 46, 2583, 2860, 3399

Σάρρου Αιμιλία 3372

Satow Tamio 3629

Σαχτούρης Θ. 1953

Svoboda K. 3684

Σγουρίτσας 'Αγισ. 313, 325, 432, 441, 446, 533,
 637, 685, 691, 693, 733, 847, 879, 896, 897,
 903, 929, 943, 944, 1461, 1462, 1487, 1504,
 1922, 2021, 2022, 2040, 2139, 2140, 2141,
 2186, 2192, 2203, 2225, 2229, 2364, 2543,
 2899, 3002, 3022, 3027, 3028, 3100, 3101,
 3274, 3276, 3380, 3387, 3393, 3444, 3445,
 3453, 3453

Σελάσας Π. 81

Σελῆς Β. 3147

Σελῆτσης Α. 3526

Σερβίας Γεώργ. 3510

Σερβίτης Κυριάκ. 1580

Σερπολῆς Π. Δ. 876, 1673, 1893, 2276, 3213,
 3297, 3356

Σερπιάς 857, 2277

Σηφοκάς Γ. Α. 88, 379

Σηφάκης Μιχ. Ζ. 942

Σιαμανής Γ. 1421

Σιάτος 'Αλ. 3791

Σιάφακας Ν. 1399

Σιβρίδης Γεώργ. Α. 680

Σιγάλας 'Α. 2584, 2606, 2621, 3357, 3358,
 3359, 3392

Sigalas Ant. Βλ. Σιγάλας 'Αντ.

Σιδέρης Κώστ. 2651

Σιδεριδης Ε. 2600

Σιδηροπούλου Εὐφροσύνη 1788

Simonescu D. 28

Sinner J. R. 3568

Σιουτζίουκης Δ. 1225, 1400

Σιωμόπουλος Τ. 1022

Σκαλκώτας Νίκ. 3009

Σκαρίμπας Γιάνν. 1054

Σκενδέρης Κωνστ. 3304

Σκιαδαρέσης Σπ. Α. 1950, 1966

Σκλαβάκης Ι. 983, 2082, 2467

Σκλάβος Γ. 2986

Skok P. 3758, 3769

Σκορδέλλης Βλ. 251

Σκυβαλάκης Κ. 2481, 2761

Σλίνης Μιχ. Χρ. 1055, 1130, 1311

Σμυρλῆς Μανώλ. Α. 984

Σούρης 'Ι. 3517

Σούλης Χρ. Ι. 165, 985, 2445, 2601, 2605, 2618, 2619, 2714, 2791

Σουλτάτου Βιργινία 1707, 2501

Σουλτάτου Μαρία 1290, 1733, 2521

Σουμελίδης Άνδρ. 1422, 1781, 1879

Σουμελίδης Γ. 72, 1023, 1545

Σουμελίδης Κ. 2023

Σούρλας Εύρ. 2744, 3351

Σουρμένης Ντίνος 438

Soyter G. 135, 257, 740, 812, 1580, 1804, 2213, 2654, 2855, 3777

Σοφιανός Α. Γ. 654, 3052

Σοφιανού Ίουλία Α. 1056, 3051, 3162

Σπανδωνίδη Ειρήνη 1356

Σπανδωνίδης Πέτρ. Σ. 10, 207

Σπανόπουλος Γεώργ. Ί. 858

Σπανός Γεώργ. 726, 919

Σπανιδάκης Γεώργ. 1177, 1178

Σπαταλάς Γεώργ. 1526, 1551, 1553, 1554, 1561, 1562

Σπεράντας Σ. Γ. 2987

Σπηλιωτόπουλος Άντ. 3526

Σποριδης Θ. 2041

Σπυριδάκης Γ. Κ. 28, 30, 39, 105, 208, 227, 237, 493, 1226, 1227, 1356, 1443, 1575, 1718, 1720, 1853, 2437, 2855, 3414

Σπυρόπουλος Νικόλ. Κ. 220, 3425

Σπύρου Άν. 1180

Σπαγάνης Ε. 886

Stadtmüller G. 2923

Σταμαθίουδάκη Μαρία 1131, 1444, 2265

Σταματάκη Άντιόπη 1179, 2502

Σταματάκης Γ. 1181

Σταματέλος Νικ. Γ. 3183

Σταματίου Σταμ. 1992

Σταματούλης Ι. Π. 2151

Σταμινόπουλος Ι. 2571, 2607

Σταμούλη - Σαραντή Έλληνική 179, 535, 722, 805, 864, 1024, 1025, 1026, 1027, 1057, 1058, 1059, 1133, 1840, 1868, 2323, 3034, 3035, 3044, 3053, 3075, 3125, 3146, 3163, 3212

Σταμούλης Α. Κ. Π. 64, 2701, 2732

Σταμούλης Άντ. Κ. 2848, 3368

Σταμούλης Γρ. 3488, 3511

Στασινόπουλος Κ. Α. 455

Σταυρακάκης Γιάνν. 2173

Σταυρακάκης Έμμ. 3512

Σταυρακάκης Κ. Ε. 61

Σταυριδάκης Μ. 987

Σταυριώτης βλ. Παπαδόπουλος Δ. Κ.

Σταυρόπουλος Γ. 1028, 1546

Steinmetz A. 287, 1576

Στεργιόπουλος Κ. Δ. 593, 804, 2733, 2792, 2807, 2821, 2832

Stern Carl von 3575

Στεφανίδης Γ. 2024

Στεφανίδης Μιχ. 792, 816, 2391, 2402, 2608, 2609

Στεφανίδης Π. 2365

Στεφανίδης Χ. 2042

Στεφάνου Γρηγ. 2095

Στουγιαννάκης Ευστάθ. Ι. 154

Στουρνάρας Στέφ. 399, 402

Στούπης Ίω. 1687

Stranska D. 3547

Στρατήγη Φωτεινή Β. 1182, 1697

Στρατήγη Χρυσή 1132, 1734

Στρατήγη Γρηγ. 1698, 1735

Στρατήγης Έλευθ. Σ. 1291

Στρατήγης Μιχ. Γ. 1230, 1292, 1293, 1357, 2510

Στρατήγης Νικόλ. 1094

Στριφτού Αικ. 1817

Στύπαξ βλ. Μενάρδος Σίμος

Suali L. 3712

Συγκολίτης Σπύρ. 1126, 1183, 1313, 1854, 1903, 3078

Συκουτρός Ί. 53, 54, 55, 137, 920, 921, 922, 936, 1510, 1512, 1513, 1548, 1557, 1930, 2209, 2403, 2585

Σύλλιος (Άνδρ. Παπαδόπουλος) 787, 3088, 3245

Sulzberger Max 2

Συλλιμνιώτης Φειδίας (ΦΕΔ) 3259

Συναδινός Θεόδ. Ν. 1502, 1547

Συρζακάκης Κώστ. Ι. 2940, 2941

Συρζακάκης Ν. Α. 3090, 3109, 3148

Συρζακάκης Ν. Β. 1661

Schmidt E. 3643

Schneeweiss E. 3527

Schneider A. 1442

Schreiber G. 3583

Schissel O. 3684

Σχολιεύ βλ. Δημοτικόν Σχολείον...

Schultz Wolfgang 1511, 3595

Schultze Jena L. 335

Σουτσης ή Χοτζάκης Γεώργ. Β. 1231, 1358, 1771

Σωτηριάδης Γεώργ. 2762, 2774

Σωτηρίου Γ. 369, 379, 3668, 3672, 3744

Σωτηρίου Μαρία Γ. 3680

Σωτηροπούλου Όλγα Χ. 3076

Σωφρόνιος † ό Έλευθερουπόλεως 2849

Σώχος Άντ. 351, 573

Ταρσούλη Άθηνά 306, 334, 574, 582, 599, 600, 1061, 1134, 2288, 2382

Ταρσούλη Γεωργία 503, 1829, 2259, 2307

Τάσιος Φίλιπ. 1023, 1062

Τατάκης Β. 988, 1063, 1536, 1870, 1942, 3409

Τερζάκης Χρ. Ήλ. 834

Τερζιδάκη Βαρβάρα 1229

Τζαγκαράκης Ίω. 1797

Τζαμουράνης Ε. 3260

Τζαναβάρας Ι. 3198

Τζάρτζανος Άχιλλ. 434, 435, 1136, 2567

Τζεδάκης Κ. Ι. 272

Τζιάτζιος Εύαγγ. Στ. 1064, 3537

Τζιβελειδής Σ. 1886

Τζιόβας Κωνστ. Ξ. 3415

Τζομάκας Γρηγ. 594

Τζουλιάδης Δ. 418, 430

Τζωρτζάκης Θ. 3366

Τηλικίδης Γ. 1887

: Τὸ παιδί τοῦ Μαλεβοῦ βλ. Σγουρίτσας
'Αγροίλ.

Τοπαλίδης Ν. 2025

Τορνικίδης Γ. 2043

Τουπαδάκης Γεώργ. 1332

Τουρνάκης Εὐθ. Κ. 1956

Τρανὸς Βούλας Μ. 159

Τρανὸς Μιχ. 889, 948, 962, 1314

Τραχίλης Στέφ. 2148

Τριανταφυλλίδης Κ. 1189

Τριανταφυλλίδης Μαν. 155, 2586, 2589

Triandaphyllidis M. Βλ. Τριανταφυλλίδης
Μαν.

Τριαντ.... Μαρ. Ν. ('Ατταβυρίτης) 2251

Τριανταφυλλίδης Φ. 1146, 3110

Τριανταφύλλου Κωνστ. Ν. 1639, 1668, 1892,
3455

Τριάντινος Μ. Ν. 3173

Τριχογλίδης Κ. 3614

Τρουλῆ 'Ελευθερία 1699

Τσαβέας Θ. Ν. 197

Τσαβαριδίδης Ι. 2026

Τσακόπουλος 'Αναστ. 2036

Τσανακάλη 'Ελένη 1065

Τσαούσης Α. 2282

Τσελάλης 'Αγγ. 1484

Τσελάλης 'Αγροσ. 1662

Τσίμας Γ. 341

Τριμυκάλη Πηνελ. Α. 3883

Τσιμυκάλη Αγγ. 1066

Τσιριμώκος Μάρκος 564, 1546

Τσιρκινίδης Η. Α. 1464

: Τσιτίνος 2027

Τσιτσέλης 'Ηλ. 3261, 3287

Τσιτσελίκης Κ. 1581

Τσιχλάκης Τηλ. 990

Τσοκόπουλος Γ. 2901

Τσολακίδου Πηνελ. Α. 3164, 3165

Τσομίδης Θ. 2124

Τσοπανάκης 'Αγαπητὸς Γ. 2170

Τσοποτὸς Δ. Κ. 2775

Τσουπάκης 'Εμμ. 1067, 1947, 2260

Τσουρλάκη Κ. 1095

Thumb A. 3726

Τυροβολὰς Κωνστ. Γ. 1629

Τωμαδάκης Ν. Β. 28, 30, 1356, 1361, 1538,

1563, 1603, 1695, 1718, 2719, 2768, 2793,

2822, 2833, 2855, 2834, 2885, 2886, 2922,

2930, 3330, 3638, 3613, 3738

'Υψηλάντης Π. 416, 1888, 2028, 2041, 2366

Φ. Ι. 1447

Φ. Κ. 371

Φ. Π. 1424

Φάβης Βασ. 2776, 3020

Φακῆς Χρ. Κ. 3458

Φακιδάρᾱκη Γαρυφαλιά 1185

Φακιδάρᾱκη Γεωργία 1184

: Φακὸς 3111

Falio Vitt. de 3695, 3707

Φαλκωνάκης Γιάννης 2348

Φαλταίτης Κ. 75, 81, 375, 456, 469, 470, 471,
475, 476, 478, 479, 480, 482, 483, 484, 485,
486, 489, 490, 491, 498, 513, 558, 559, 568,
569, 570, 576, 608, 655, 1537, 1938, 1948,
2122, 2158, 2412, 2551, 2844, 3157, 3360,
3620, 3621, 3626

Φαρακλὰς Δανὺδ 3305

Φαρδῆς Νικ. 212

Φαρμακίδης Εὐάγγ. 85

Φαρμακίδης Ξ. Π. 252, 253, 280, 322, 515,

702, 716, 743, 828, 923, 963, 964, 1186,

1303, 1381, 1425, 1501, 1589, 2117, 2200,

2235, 2305, 2321, 2339, 2534, 2837, 3228,

3288, 3460, 3468, 3472

Φαρμακόπουλος Π. Γ. 801

Φελεκίδης Δ. 2029

Φελοῦκη Εὐαγγελία 3071

: Φερεκῦδης 348

Fehrle Eugen 3577

Φιέρους Μιχ. Ν. 2239

Φιλάρετος Γ. Ν. 3347

Φιλάρετος, ιερομόναχος 844

: Φίλεργος ὁ 2590

Φιλίππος Μ. 2748, 2749, 2794, 3192

Φιλίππος Σπ. 2278, 2420, 2795, 2796, 2808

2359

Φιλαντίου Μαρίκα 1833, 1834

Φιλακτοῦλος Δημ. Γ. 1488, 1798

Φιλακτοῦ Τζοῦζος Αλ. 363, 365, 2201, 2436,

2446, 2888

Φισσάκης Στυλ. 238

Φλουρῆς Γεώργ. Κ. 1737

Φλωρῆς 'Εμμ. 1736

Φλωρῆς Κ. 1738

Φορμῶτης Α. 167

Φορμῶτης Π. 1386, 2977, 2990

Φουρικῆς Π. Α. 32, 247, 367, 368, 374, 472,

538, 829, 1855, 2622, 2629, 2679, 2684, 2734,

2742, 2743, 2834, 3045, 3316

Φουσάρας Γ. Ι. 37

Φουτρίδης 'Αρ. Εὐ. 3630

Φραγάκης Α. 2452

Φραγκισκάτος Κ. 2750

Φραγκούλης Γ. Ε. 1096

Φραγκούλης Χρ. Β. 877, 2182

Φρατζεσκᾱκη Μαρία 1756, 2524

Fridrichsen A. 3687

Φρίσλανδερ Κράους 349

Φρονιμάκης 'Ιωάνν. 2266

Φυλακτὸς Γ. 2983, 3489

Φυλακτὸς Δ. 1187

Φυλακτοῦ Κόδρος 924

Φυλακτοῦ Τάκης Γ. 2302

Φυτράκης 'Ανδρ. 2165

Φυλακτὸς Ν. 3226

Φωκᾱς Γ. 2535

Φωκίτης 'Ιωάνν. 32

Φωστηρόπουλος 'Αγ. 3298, 3588

Φωστηροπούλου Δέσποινα 307, 1890

Φωτάκης Εὐάγγ. 291, 2226

Φωτιάδης Εὐάγγ. 6

Φωτόπουλος Α. 3200, 3277

Φωτόπουλος Ντίνος 206

X. N. A. 744

X. N. 926

Χαβιαράς Νικήτ. Δ. 821, 3400

Χαιρέτης Έλευθ. Στ. 1708, 2279

Χαιρόπουλος Χρ. 2120

Χαλιούρης Ν. Γ. 209, 221, 2108, 3422

Χαλκιαδάκης Στέλ. Ε. 2418

Hallgarten Paul 1843

Halliday W. R. 1

Χανιώτης Β. Ι. 339, 563, 595

Haxthausen Werner von 1329

Χαραλαμπίδου Εύδοξία Κ. 2030

Χαραλάμπους Διον. 3289

Χαραλάμπους Χρ. 273, 1304, 1362, 1818, 2318, 2642, 3082

Hardie (Mrs Hasluck) Margaret M. 2578

Χάρης Πέτρ. (Π. Μαρμαριάδης) 1663, 2909, 2997

Χαριτάκης Γ. 11

Χαρούλης Εύαγγ. 708, 759, 783, 1191, 1382, 1383

Χαρούλης Σ. Ν. 1190

Χασαπογιάννης Κυρ. Β. 2340

Hasluck Margaret M. 3318

Χατζη Καλλιόπη Δ. 669

Χατζηβασιλείου Δέσποινα 1700

Χατζηγάκης Παν. 292

Χατζηγιάννης Κ. Η. 29, 106, 107, 298, 308, 505, 673, 674, 769, 1068, 1233, 1234, 1296, 1315, 1555, 1604, 1610, 1627, 1856, 2200, 2525

Χατζηϊωσήφ Α. 1611

Χατζημυχάλη Άγγελ. 180, 340, 390, 541, 546, 551, 552, 553, 554, 555, 560, 564, 565, 566, 567, 577, 578, 579, 583, 584, 585, 591, 596, 597, 602, 609, 610, 611, 616, 617, 620, 621, 622, 627, 628, 3557, 3635

Hatjimiachali Angélique ή Haghimiachali ή Hagimiachali ή Hatzimiachali Ang. βλ. Χατζημυχάλη Άγγελική

Χατζηπαναγιώτης Δημ. 181, 2908, 2953

Χατζηπαρασκευάς Άριστ. Αθ. 526

Χατζής Άντ. 2417, 2592, 2610, 2654, 2745, 2764, 2765, 2766, 2777, 2778, 2837, 2855, 2861, 2862, 2889, 3785

Χατζής (Πελλερέν) Γ. Δ. 2714

Χατζιδάκης Λεων. Α. 2482

Χατζιδάκις Γεώργ. Ν. 56, 127, 129, 189, 207, 431, 880, 1044, 1718, 2144, 2569, 2587, 2595, 2611, 2630, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2673, 2675, 2681, 2692, 2702, 2720, 2763, 2779, 2780, 2809, 2938, 3369

Hatzidakis G. Βλ. Χατζιδάκις Γεώργ. Ν.

Χατζιδάκις Νικ. Εύ. 2890

Χατζόπουλος Κωνστ. Ν. 198, 3475

Hausrath A. 3653

Χειμάρας Κ. 3490, 3504, 3518

Χειμωνάκη Άθηνά 1097

Heisenberg A. 1522, 1531, 2398, 2407, 2915, 2920, 3306, 3720, 3725, 3783

: Heptanissia Marietta βλ. Γιαννοπούλου Μαριέττα

Hepding H. 26, 48, 137, 287, 686, 1928, 3751

Hesseling D. C. 2, 42, 137, 1530, 2413, 2918, 3726, 3776, 3778

Heuzy Leon 170

Χιονής Κ. 1485, 2137

Chioukrakis Ch. 1145

Χ'Κωνσταντίνου Θεόδ. 925

Höeg Carsten 155, 1614

Χονδρονίκη Χρυσάνθη Κ. 3054, 3055, 3166

Χοντολίδης Μιλτ. 1465, 2045

Hörping H. Βλ. Hepding H.

Hopfner T. 803

Horvath A. 1780

Χοτζάκης Γεώργ. ή Χοτζάκις Γεώργ. Βλ. Σωπασης Γεώργ.

Χουρμουζιάδης Κ. 299, 300, 530, 2367, 3262
Hoffmann - Kraye E. 13, 17, 18, 137, 3563, 3578

Χρ. Ν. 930, 2544

Χρηστίδης Άριστ. Α. 281

Χρηστοβασιλίδης Χ. 1426, 1566, 1951, 2280

Χρηστομάνος Κ. 3139

Χρυσή Βλαύκ. 1402, 2303

Χρύσης Σάβας Θ. 1297, 1628, 2167

Χρυσόβασιλικά Ειρήνη 1757

Χρυσόβασιλίδης Κ. 531, 2378, 3112, 3290

Χρυσόλακας Χρῖστ. Ι. 890

Χρυσόφιδης Κοσμάς 726

Χρυσόφωδης Εύσταθ. 3102

Χρύσανθος δ Τραπεζούντος 72

Χρυσόλαρος Φ. 2171

Χρυσόφας Γ. 2971

: Ψαλτήρας Πότης 824

Ψάλης Νικήτ. 1939

Ψάχος Κ. Α. 2936, 2960, 2978, 3724

Ψύλλας Ιωάνν. Ν. 134

Ω 746, 802, 2421, 2552, 3622

Άνώνυμα: 24, 38, 40, 41, 45, 49, 51, 65, 67, 69, 71, 73, 74, 78, 87, 97, 99, 104, 110, 114, 141, 146, 195, 199, 212, 222, 223, 336, 364, 376, 378, 380, 383, 384, 385, 386, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 412, 417, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 444, 445, 448, 450, 519, 547, 561, 575, 624, 629, 631, 634, 656, 683, 687, 694, 715, 717, 732, 807, 813, 838, 841, 843, 848, 862, 878, 882, 887, 891, 892, 898, 899, 900, 912, 916, 917, 927, 940, 945, 950, 971, 975, 976, 989, 1029, 1037, 1047, 1060, 1070, 1076, 1109, 1129, 1135, 1137, 1140, 1163, 1193, 1236, 1301, 1317, 1318, 1330, 1359, 1360, 1363, 1388, 1392, 1394, 1401, 1408, 1420, 1423, 1427, 1429, 1430, 1434, 1445, 1478, 1483, 1675, 1676, 1678, 1680, 1701, 1710, 1711, 1712, 1740, 1760, 1783, 1795, 1799, 1801, 1823, 1827, 1867, 1878, 1910, 1911, 1920, 1941, 1944,

1945, 1967, 1985, 1991, 2032, 2049, 2050,
 2051, 2053, 2064, 2065, 2066, 2067, 2074,
 2085, 2088, 2092, 2094, 2099, 2102, 2123,
 2143, 2189, 2205, 2206, 2208, 2210, 2211,
 2427, 2230, 2269, 2315, 2330, 2441, 2443,
 2453, 2493, 2537, 2540, 2568, 2574, 2624,
 2643, 2652, 2680, 2728, 2906, 2961, 2970,
 3006, 3018, 3066, 3122, 3123, 3140, 3141,

3178, 3184, 3194, 3227, 3246, 3264, 3266,
 3367, 3384, 3385, 3390, 3398, 3405, 3432,
 3435, 3449, 3450, 3454, 3464, 3519, 3531,
 3547, 3550, 3564, 3565, 3567, 3572, 3582,
 3594, 3599, 3600, 3601, 3602, 3606, 3607,
 3608, 3609, 3612, 3613, 3618, 3623, 3924,
 3627, 3628, 3659

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Β'. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ	Σελ.	142
II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	»	142
Α'. Βιβλιογραφία	»	142
Β'. Γενικά και Σύμμεικτα	»	145
α) Γενικά	»	145
β) Σύμμεικτα	»	150
Γ'. Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ	»	172
1. Συννοικισμός, οἰκία καὶ ἀνλή. Ὕπιπλα καὶ σκεύη.. .. .	»	172
2. Ἐνδύματα	»	175
3. Τροφαὶ καὶ ποτὰ	»	178
4. Βίοι (γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἄλιευτικός κλπ.)	»	179
5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη (Ἀσπεκτιονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀργεσιπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα)	»	185
Δ'. Πνευματικὸς βίος	»	190
1. Λαϊκὴ πίστις	»	190
α) Θρησκευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι τοῦ λαοῦ	»	190
β) Μαγεία. Ἐπωδαὶ	»	193
1. Μαγεία.. .. .	»	193
2. Ἐπωδαὶ	»	196
γ) Μαντική	»	199
2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη	»	200
α) Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. — Μετεωρο- λογία.. .. .	»	200
β) Μῦθοι περὶ ζώων καὶ φυτῶν	»	202
γ) Δημώδης ἱατρική	»	202
3. Δημώδης φιλολογία καὶ γλῶσσα	»	204
α) Ὕσματα	»	204
1. Συλλογαὶ	»	204

2. Μελέται.. .. .	σελ.	239
β) Δίστιχα	»	251
1. Συλλογαὶ	»	251
2. Μελέται.. .. .	»	257
γ) Ἐπῳδαὶ (βλ. Μαγεία)	»	258
δ) Μῦθοι ζώων	»	258
ε) Παραμύθια.. .. .	»	259
1. Συλλογαὶ	»	259
2. Μελέται	»	264
3. Συλλογαὶ μύθων καὶ παραμυθίων ἑλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ	»	264
ς) Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα ..	»	265
ζ) Παροιμίαι καὶ γνῶμαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις ..	»	273
1. Συλλογαὶ	»	273
2. Μελέται	»	278
η) Παραδόσεις.. .. .	»	280
1. Συλλογαὶ	»	280
2. Μελέται	»	292
θ) Αἰνίγματα - Λογοπαίγνια	»	296
ι) Εὐχαὶ - χαιρετισμοὶ - κατάρται - ὁδοὶ - βλασφημίαι ..	»	301
ια) Γλῶσσα	»	302
1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώ- νυμα, παρωνύμια κτλ.	»	302
2. Τοπωνύμια	»	308
ιβ) Λαϊκὸν θέατρον	»	321
ιγ) Δημῶδη βιβλία	»	322
4. Μουσικὴ καὶ χοροὶ	»	324
Ε'. Κοινωνικὸς βίος.. .. .	»	329
1. Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς	»	329
Γέννησις, γάμος, τελευτὴ	»	329
2. Θρησκευτικὴ ζωὴ. Λαϊκὴ λατρεία	»	336
α) Συλλογαὶ.. .. .	»	336
β) Μελέται	»	346
3. Κοινωνικὴ ζωὴ	»	349
α) Κοινωνικὴ ὁργάνωσις	»	349

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

β) Λαϊκὸν δίκαιον	σελ.	351
4. Παιδικὴ ζωὴ		
α) Σχολικὴ ζωὴ, ἐπαγγελματικὴ μαθητεία	»	356
β) Παιδιαὶ	»	356
III. ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	»	359
Α'. Λαογραφία τῶν Βαλκανικῶν λαῶν	»	359
1. Γενικά	»	359
2. Ἀλβανικὴ λαογραφία	»	360
3. Βουλγαρικὴ λαογραφία	»	360
4. Σερβικὴ λαογραφία	»	361
5. Ρουμανικὴ λαογραφία	»	362
6. Τουρκικὴ λαογραφία	»	362
Β'. Λαογραφία ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν λαῶν	»	362
1. Γενικά	»	362
2. Βαλτικῶν λαῶν λαογραφία	»	363
3. Γερμανικὴ λαογραφία	»	364
4. Ἑλβετικὴ λαογραφία	»	365
5. Δαντικὴ λαογραφία	»	365
6. Ἰταλικὴ λαογραφία	»	365
Γ'. Λαογραφία Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν	»	366
Δ'. Λαογραφία λαῶν τῆς Ἀσίας, Αὐστραλίας καὶ Ἀφρικῆς	»	366
1. Γενικά	»	366
2. Ἀβησσυνιακὴ λαογραφία	»	367
3. Ἀραβικὴ λαογραφία	»	367
4. Ἀρμενικὴ λαογραφία	»	367
5. Ἀθιγγανικὴ λαογραφία	»	367
6. Αὐστραλιανὴ λαογραφία	»	368
7. Ἑβραϊκὴ λαογραφία	»	368
8. Κινεζικὴ λαογραφία	»	368
9. Ἰαπωνικὴ λαογραφία	»	368
Ε'. Ἀμερικανικὴ λαογραφία	»	368
ΠΡΟΣΘΗΚΗ (Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας)	»	369
α) Σύμμεικτα	»	369
β) Ὑλικὸς βίος (Οἰκία καὶ ἔνδυμα)	»	369
γ) Λαϊκὴ τέχνη	»	369
δ) Δημώδης ἱατρικὴ	»	369

ε) Ἄσματα	σελ.	369
στ) Παραμύθια	»	369
ζ) Μουσική καὶ χοροὶ	»	370
η) Γέννησις, γάμος, τελευτὴ	»	370
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ	»	370
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ	»	370
Γενικά	»	370
Οἰκία - Λαϊκὴ τέχνη	»	371
Τροφαὶ	»	372
Βίοι	»	372
Ἐνδύματα. Ἐπιμέλεια τοῦ σώματος	»	372
Λαϊκὴ πίστις	»	373
Μαγεία	»	373
Μαντική	»	375
Ἀστρολογία - μετεωρολογία. Δημόδωτος λαϊκὴ	»	376
Ἄσματα	»	377
Παροιμίαι	»	378
Παραδόσεις	»	378
Αἰνίγματα	»	379
Ὄνόματα (βαπτιστικά, ἐπώνυμα) καὶ τοπωνύμια	»	379
Γέννησις, γάμος, τελευτὴ	»	380
Λατρεία	»	381
Κοινωνικὴ Ὀργάνωσις. Δίκαιον	»	381
Θέατρον. Χοροὶ	»	382
Ἀγῶνες. Παίγνια	»	382
Α'. Πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων καὶ μετα- φραστῶν	»	383

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ περισυλλογὴ τῆς λαογραφικῆς ὕλης μεθ' ἧς καὶ ἡ μουσικὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν λαϊκῶν χορῶν ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ δι' ἰδίων ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ του εἰς τὴν ὑπαιθρον πρὸς γενικὴν μελέτην τοῦ ἐκ παραδόσεως λαϊκοῦ βίου ὀρισμένων ἐκάστοτε τόπων διὰ τῆς συλλογῆς τῶν διαφόρων μορφῶν του εἰς τοὺς τομεῖς του, τὸν ὕλικόν, πνευματικόν καὶ κοινωνικόν, ἥ καὶ πρὸς ἐξέτασιν εἰδικῶς ὀρισμένων φαινομένων αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἀποστολῶν τούτων προέρχονται συλλογαὶ ποικίλου, ὡς εἶναι φυσικόν, λαογραφικοῦ περιεχομένου, αἱ ὁποῖαι κατατίθενται εἰς τὸ Λαογρ. Ἀρχεῖον πρὸς ἐπιστημονικὴν χρησιμοποίησιν τῆς περιεχομένης ὕλης. Ἡ ἐπιστημονικὴ ὅμως ἀξία τῆς ὕλης ταύτης, ὡς καὶ τῆς τῶν ἄλλων συλλογῶν, ἐφαρτᾶται, ὡς γνωστόν, ὄχι μόνον ἐκ τῶν λαϊκῶν πηγῶν ἐξ ὧν ἀντλεῖται αὐτὴ καὶ τῆς μεθοδικῆς πρὸς πληρότητα συλλογῆς της, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐκ τῆς ἀξιολογήσεως αὐτῆς διὰ παρατηρήσεων τοῦ συλλογῆτος ἐπὶ τῆς ἐν γένει κατστάσεως τοῦ λαικοῦ βίου εἰς τινὰ τόπον κατὰ τὸν χρόνον τῆς λαογραφικῆς ἐξετάσεώς του, σχετικῶς πρὸς τὴν συντήρησιν τοῦ βίου τούτου καὶ εἰς ποίας μορφάς του, τὴν ἰδιομορφίαν του, τοὺς παράγοντας ἰδίᾳ τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτιστικούς, οἵτινες ἤσκησαν ἢ καὶ ἀσχοῦν ἀκόμη ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἰδιαίτεραν φυσιογνωμίαν του κ. ᾧ.

Ἡ πλαισίωσις τῆς λαογραφικῆς συλλογῆς διὰ τῶν πληροφοριῶν τούτων θὰ βοηθήσῃ οὐ μόνον τὸν σημερινὸν ἐρευνητὴν, ἀλλὰ περισσότερον καὶ τὸν τοῦ μέλλοντος, πρὸς εὐχερεστέραν καὶ πληρεστέραν χρησιμοποίησιν αὐτῆς.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται διευπλώνοντο μέχρι τοῦδε εἰς συντόμους ἐκθέσεις τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου σχετικὰς πρὸς τὰς ἐκτελουμένας ὑπ' αὐτοῦ ἀποστολάς συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης.

Πρὸς τὸν σκοπὸν οὐ μόνον τῆς οὕτω πληρεστεράς ἐμφανίσεως τῶν συλλογῶν τούτων καὶ τῆς κατ' ἀκολουθίαν ἐπωφελέστερον καὶ εὐχερεστέρον χρησιμοποίησεώς των καὶ ὑπὸ τρίτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς καθοδήγησιν τῶν πολλῶν σήμερον λαογραφούντων πρὸς κατάρτισιν συστηματικῶν καὶ μὲ ἀκρίβειαν συλλογῶν, ἐκρίθη σκόπιμον, ὅπως δημοσιεύωνται αἱ συντασσόμεναι ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου ἐκθέσεις περὶ τῶν λαογραφικῶν καὶ μουσικῶν ἀποστολῶν του.

Ἡδὴ ἔχει δημοσιευθῇ, συντεταγμένη ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐκτεθεισῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων, προσηρμοσμένη ὁμως πρὸς δημοσίευσιν εἰς εἰδικὸν τοπικὸν περιοδικόν, ἡ ἐκθεσις τῆς λαογραφικῆς ἀποστολῆς τῷ 1956 τοῦ διευθυντοῦ **Γ. Κ. Σπυριδάκη** εἰς *Ψέριμον καὶ Τήλον τῆς Δωδεκανήσου* (9 Αὐγ.—8 Σεπτεμβ.), εἰς τὸ περ. Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Β' (1956) σ. 195 - 205.

Κατωτέρω δημοσιεύονται αἱ ἐκθέσεις περὶ τῶν λαογραφικῶν καὶ μουσικῶν ἀποστολῶν τοῦ Α. Α. τῷ 1957.

Α'.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑΝ (19 ΑΥΓ. - 2 ΣΕΠΤ. 1957)
ΥΠΟ ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Ἡ νῆσος Ἀστυπάλεια (κοιν. Ἀστροπαλία ἀλλὰ καὶ Ἀστυπαλία) ἀνήκει γεωγραφικῶς εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Δωδεκανήσων, τῶν ὁποίων καὶ ἠκολούθησε τὴν ἱστορικὴν τύχην ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος (1207) διὰ τῆς φραγκοκρατίας, κυρίως ὑπὸ τοὺς Κουερίνι, εἰτα τῆς τουρκοκρατίας (ἀπὸ τοῦ 1537) καὶ τέλος τῆς ἰταλοκρατίας (ἀπὸ τοῦ 1912) μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς τῷ 1947. ἔχει αὐτὴν ἐκτασιν 113,6 τετρ. χιλ. καὶ χωρίζεται διὰ μικροῦ ἰσθμοῦ εἰς τὸ μέσον, πλάτους 110 περίπου μέτρ., εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα, τὸ λεγόμενον Μέσσα νητσί, καὶ εἰς τὸ δυτικόν, τὸ Ὁξω νητσί. (= Ἐξω νησί).

Ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους εἶναι βουνώδης μέ τινας μικρὰς κοιλάδας, τὸ δὲ κλίμα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης εἶναι, τὸν μὲν χειμῶνα ἥπιον, τὸ δὲ θέρος ὁροσερόν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἐν συνόλῳ 1850 κάτοικοι (ἀπογρ. τοῦ 1951: 785 ἄρρ. 1065 θήλεις¹) εἶναι ἐγκατεστημένος εἰς τρεῖς κυρίως συνοικισμούς, τὴ Χώρα εἰς τὸ Ἐξω νησί καὶ τὴ Μαλιτζάνα (κοιν. Μαρτιντζάνα) καὶ τὸ Βαθὺ εἰς τὸ Μέσσα νησί.

Ἐκ τούτων εἰς τὴν Χώρα, πρωτεύουσαν τῆς νήσου, εἶναι συγκεντρωμένον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων. Αὕτη εἶναι κτισμένη ἐπὶ ὑψώματος παρὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν, τὸ ὅποιον προεξέχον ἐντὸς τῆς θαλάσσης σχηματίζει ὑπὲρ νημον ὄρμον, τὸν Πέρα Γιαλόν.

Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, παρέχοντος ἀσφάλειαν ἀπὸ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, σῶζεται τὸ ἐπὶ παλαιότερον φρουρίον ἀνεγερθὲν τὸν 15ον αἰῶνα (1413) μετὰ τὰς κατόπιν διὰ τοῦ χρόνου βελτιώσεις μεσαιωνικὸν κάστρον, τὸ ὅποιον μόλις πρὸ

¹ Τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἡ νῆσος εἶχε 3000 κατοίκους καὶ τῷ 1900 2500. Βλ. Σωτηρ. Ἀγαπητίδου, Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δωδεκανήσου. Δωδεκ. Ἐπιθεώρ. Β' (1948) σ. 88.

πεντηκονταετίας ἔπαυσε νὰ κατοικῆται. Σήμερον ὁ συνοικισμὸς Χώρα ἐκτείνεται ἐκ τῶν πέριξ τοῦ Κάστρου μέχρι τοῦ λιμένος, τοῦ Πέρα Γιαλοῦ.

Ἡ οἰκονομία τῆς νήσου, εὗρισκομένη εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον, στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν¹.

Ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης ἐστερούμεθα μέχρι τοῦδε ἐπαρκῶν λαογραφικῶν συλλογῶν· ὑπῆρχον συλλογαὶ τινες καὶ μελέται ἐπὶ τῆς κατοικίας, τοῦ ἐνδύματος, ἁσμάτων, παροιμιῶν, παραμυθιῶν τινων κλπ.²

Εἰκ. 1. Ἡ Χώρα ὡς ἐκ τοῦ Κάστρου.

Πρὸς πλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἐνηργήθη ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κατ' ἐντολήν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀρ. ἀποφ. 35528/12-6-57)

¹ Τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν τούτων κλάδων περιορίζει τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Φιλανθρωπικὸν Ταμεῖον Ἀστυπалаίας (ΕΦΤΑ), συσταθὲν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (περὶ τὸ 1820;) διὰ τῆς διαθέσεως εἰς αὐτὸ ὑπὸ ἀκλήρων Ἀστυπалаϊέων μεγάλων ἐκτάσεων γῆς. Ὁ Ὅργανισμὸς οὗτος, ὅστις ἀνεγνωρίσθη καὶ διὰ τοῦ Νόμου 3702/1957, κατέχει ὑπὸ τὴν κυριότητά του μεγάλας ἐκτάσεις βοσκοτόπων καὶ καλλιεργησίμων γῆς, τὰς ὁποίας ἐνοικιάζει, τὸ δὲ ἐκ τούτων ἔσοδον διατίθεται πρὸς κάλυψιν διαφόρων ἀναγκῶν κοινωνικῆς προνοίας εἰς τὴν νήσον. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ οὕτω γενομένη ἐκμετάλλευσις τῶν πτημάτων τούτων δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀποδοτικὴ, ὅσον θὰ ἡδύτατο ν' ἀποβῇ, ἂν ταῦτα ἀνῆκον κατὰ κυριότητα εἰς ιδιώτας.

* ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- α') Ἀστυπάλαια ἐχθρὰ τοῖς ὄφρεσι. Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου ἔγ. Α' (1922) ἀρ. 9, σ. 4.
- β') Ἐθίμα Ἀστυπалаίας [ἀρεθῶν, γάμος]. Αὐτόθι, ἀρ. 13, σ. 9 - 10.
- γ') Ἀσματα Ἀστυπалаίας [5]. Αὐτόθι, ἀρ. 21, σ. 8.
- δ') Ἀντιόχης Νικόλ., Ἀστροπαλίτικα ναυοῦρίσματα [38 δίστιχα]. Δωδεκ. Ἐπιθεώρ. Α' (1947) 159 - 60.

15θήμερος αποστολή, ἣτις καὶ ἐπραγματοποιήθη δι' ἐμοῦ ἀπὸ τῆς 19 Αὐγ. - 2 Σεπτεμβρ. Κέντρα τῆς λαογραφικῆς ἐργασίας ταύτης ὑπῆρξαν ἡ Χώρα (πρωτεύουσα) μὲ τὸ συνεχόμενον ἐπίνειον τὸν Πέρα Γιαλόν, τὸ Λιβάδι καὶ ἡ Μαλτεζάνα. Εἰς τοὺς συνοικισμοὺς τούτους ἐχρησιμοποιήθησαν πρόσωπα πρὸς συλλογὴν ἐξ αὐτῶν λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἀπὸ τὸ Βαθὺ ὡς καὶ ἀπὸ ἀγροικίας τινάς.

Συνελέγη ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη ἣτις κατεγράφη εἰς 390 σελίδας σχήμ. 8ου μεγ. καὶ κατετέθη ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ὑπ' αὐξ. ἀριθμ.

ε') *Baud - Bouy S.*, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων [13], τόμ. Β', Ἀθῆναι 1938, σ. 97 - 113.

(Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἐκδόσεις Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου 1). [Μουσικὴ καταγραφή τραγουδιῶν καὶ χορῶν].

στ') *Βολονάκης Μ. Δ.*, Ἀστυπαλαῖα. Μεγάλη Ἑλλ. Ἑγκυκλ., τόμ. 5, σ. 953γ - 955β.

Γενικὸν ἄρθρον. Παρατίθεται καὶ βιβλιογραφία.

ζ') *Dawkins R. M.*, Forty-five Stories from the Dodecanese edited and translated from the mss of Jacok Zarraftis. Cambridge, 1950 σελ. XI + 559, σχ. 4ον.

[Περιλαμβάνονται 11 παραμ. ἐξ Ἀστυπαλαίας, ὑπ' ἀρ. 1 - 8, 28, 37, 38]. Βλ. κρίσεις ἐν Δωδ. Ἀρχ. 1 (1955) σ. 197 - 208 (Κ. Α. Δασμάνης). Ἐνταῦθα ἐν σ. 197 - 198 σημ. 3 ὁ κρίων παραπέμπει καὶ εἰς τὰς προηγουμένης βιβλιοκρισίας τοῦ ἔργου.

η') *Dietrich Karl*, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden im Vergleich mit denen der übrigen Inseln des ägäischen Meeres. Wien 1908.

Δημοσ. αἰνίγματα 19 (σ. 413 - 420), ἀσμ. καὶ μοιρολ. 8 (σ. 337 - 42), παραμ. 2 (σ. 495 - 511), παροιμ. 58 (σ. 374 - 413).

θ') *Καραναστάσης Ἀναστ.* Γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Ἀστυπαλαίας Δωδεκανήσου 1956. (Χ/φον ἐν τῷ Ἰστορ. Λεξ. Ν. Ἑλλ. Γλώσσης ὑπ' ἀριθμ. 690α).

Περιέχεται καὶ λαογρ. ὕλη ἰδίᾳ ἐν σελ. 106 - 108, 138 - 144, 177 - 179, 180 - 317. Τρία παραμῦθια ἐν σ. 193 - 222 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περ. Δωδεκ. Ἀρχεῖον Α' (1955) 166-74.

ι') *Καραναστάσης Ἀναστ.*, Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας. Λεξικογρ. Δελτίον, τόμ. Η', σ. 61 - 144. Ἀθῆναι 1958.

Λαογρ. κείμενα ἐν σελ. 61, 140 - 144 δημοσιευόμενα ἐκ τῆς γλωσσικῆς συλλογῆς του ἐξ Ἀστυπαλαίας. Βλ. προηγούμενον ἄρθρον.

ια') *Μιχαηλίδης Νουάρος Μ.*, Μαντινάδες Ἀστυπαλίτικες [76]. Δωδεκ. Ἐπιθεώρ. Β' (1948) 101 - 102, 155 - 56.

Ἔρωτ. 28, κοινων. καὶ τοπ. 9, γάμου 5, νανουρ. 10, μοιρολ. 10, τῆς ξενιτειᾶς 14.

ιβ') *Μιχαηλίδης Νουάρος Μ.*, Ἐθιμικὸν δίκαιον Ἀστυπαλαίας. Λαογρ. 13 (1950) 125 - 34.

ιγ') *Montesanto, L'* isola dei Gigli (Stampalia), con prefazione di Giuseppe Gerola. Roma ἄ. ἔ. 8ον, σελ. 112.

Ἔνδυμα, οἰκία, γάμος, τελευτὴ, δίστιχα νανουρ. καὶ μοιρολόγια [εἰς τὴν ἰταλικήν].

ιδ') * *Montesanto Marica*, Canti di Stampalia SBN 4 (1935) 269 - 299.

Δίστ. 276 εἰς ἰταλ. μετάφρασιν καὶ 4 εἰκόνες ἐνδυμάτων.

ιε') *Σάμος Γ.*, Νανουρίσματα τῆς Ἀστυπαλαίας [δίστ. 18]. Καλυμν. Παλμός, ἔτ. Β' (1952/53) ἄρ. 15 - 16, σ. 23. ἄρ. 24, σ. 35.

2248¹. Ἡ ὕλη αὕτη περιλαμβάνει: περιγραφὴν τοῦ ποιμενικοῦ βίου, ἀστρολογίαν καὶ μετεωρολογίαν, λατρευτικὰ ἔθιμα, μαγικὰς καὶ δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ ἐνεργείας, ἐπωδὰς 4, παραμύθια 31, εὐτραπέλους διηγήσεις 6, παραδόσεις 26, παροιμίας 36, τραγούδια 76 (τὰ περισσότερα παραλογαί, ἐν μέρει καὶ ἀκριτικά), δίστιχα (ἐρωτικά 45, μοιρολόγια 6, νανουρίσματα 33), δημῶδη ἱατρικὴν, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν, λαϊκὸν δίκαιον καὶ τοπωνύμια. Πρὸς τοῦτοις ἐγένετο καὶ ἡχογράφησις διὰ τοῦ μαγνητοφώνου τῆς Ἑλλήν. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, λειτουργοῦντος μὲ ἡλεκτρικὰς συστοιχίας, τῆς μουσικῆς 27 ᾠμάτων καὶ χορῶν ἐπὶ 2 ταινιῶν (ἀρ. εἰσαγωγῆς 1975 - 2202 καὶ 2809 - 2813). Ἡ μουσικὴ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Νικήτα Καστρινοῦ (βιολί) καὶ τοῦ Κ. Φωτιάκη (λαοῦτο), ἐτραγούδησαν δ' εὐχαρίστως αἱ κυρίαι: Ἀσημίνα Ἀ. Κωστοπούλου, Βιργινία Κ. Σταυλᾶ, Φλώρα Ν. Καμπούρη, Μαρία καὶ Εὐαγγελία Δογραματζῆ ἢ Δογραματζάκη, Ἰωάννα Κονταράτου καὶ ὁ κ. Γεώργ. Περάκης².

Ἐκ τῆς γενικῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς συλλεχθείσης ὕλης ταύτης, εἰς τὸν κατὰ παραδόσιν ἐνταῦθα λαϊκὸν πολιτισμὸν, παρατὰ κοινὰ στοιχεῖά του μὲ τὸν λαϊκὸν βίον τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν τόπων ἐκ τῆς αὐτῆς πολιτιστικῆς παραδόσεως, παρατηροῦντες ἔτι καὶ μορφὰς αὐτῶν τοπικὰς, συνδυαζόμενα μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου, καὶ τὰς εἰδικὰς συνθήκας τοῦ βίου καὶ ἄλλας, αἱ ἀποδοξαί φαινόνται ὅτι ἔχουν εἰσαχθῆ, τὸ μὲν ἐκ Δωδεκανήσου (Κῶ καὶ Καλυμνίου), τὸ δὲ ἐκ Κρήτης (ιδίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς) ἀπ' εὐθείας ἢ καὶ μέσῳ τῆς Κάσου καὶ τῆς Καρπάθου, ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς τόπους τούτους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐπιδράσεις, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος (ιδίᾳ εἰς τραγούδια).

Ὁρισμέναι ἔτι ἐκδηλώσεις σήμερον τοῦ λαϊκοῦ βίου πιθανὸν νὰ συνδέωνται μὲ τὸν τῶν νήσων Τήνου καὶ Μυκόνου, εἰσαχθεῖσαι εἰς Ἀστυπάλαιαν ἐκ τῶν

ιστ') Σταυλᾶ Φλώρα, Ἀστυπαλίτικα τοῦ γάμου [δίστ. 9]. Καλυμν. Παλμός ἔτ. Γ' 1953/54) ἀρ. 30 - 31, σ. 43.— Δίστιχα τῆς Ἀστυπαλιᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 32 σ. 34, [δίστ. 21].

ιζ') Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶ, Δωδεκανήσα, τόμ. Β' (Ἀθῆναι 1948) σ. 301 - 302, 323 - 343. [οἰκία, ἀρραβῶν καὶ γάμος, νανουρίσματα, φορεσιά, δίστιχα, μοιρολόγια (δίστιχα), ᾠσμ. 3].

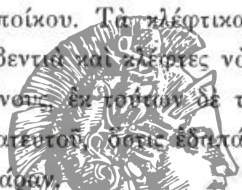
ιη') Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶ, Ὁ ἀρραβῶνας καὶ ὁ γάμος στὴν Ἀστυπάλαια. Δωδεκ. Ἐπιθεώρ. Β' (1948) σ. 161 - 62 (= τῆς Αὐτῆς, Δωδεκανήσα τόμ. Β', 1948, σ. 323 - 324, 328).

¹ Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν ἐν Ἀθήναις ἱατρὸν Κον. Καραμπαλῆν καὶ τοὺς εἰς Ἀστυπάλαιαν: Ἀντ. Κωστόπουλον, συμβολαιογράφον, Γεώργ. Περάκην, διδάσκ. καλον, καὶ τὴν δ/νίδα Εὐαγγελίαν Δογραματζῆ ἢ Δογραματζάκη διὰ τὴν πολύτιμον βοήθειάν των πρὸς χρησιμοποίησιν παρ' ἐμοῦ γνησίων φορέων τοῦ ἐκεῖ λαϊκοῦ βίου, ὡς πληροφορητῶν μου.

² Ἡ μουσικὴ συλλογὴ αὕτη συνεπληρώθη ἀργότερον τῇ 6 Νοεμβρ. 1957 δι' ἡχογραφῆσεως ἐν τῷ Λαογρ. Ἀρχείῳ τῶν μελωδιῶν ᾠμάτων τὰ ὅποια ἐτραγούδησεν ἡ Εὐαγγελία Δογραματζῆ ἢ Δογραματζάκη.

ἀποίκων ἐκ τῶν νήσων τούτων μετὰ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς τῷ 1341 ὑπὸ τῶν Τούρκων¹, ἐὰν πράγματι ἔλαβε χώραν ὁ μαρτυρούμενος ἀποικισμὸς οὗτος. Συγκριτικὴ ἔρευνα τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ σήμερον τῆς Ἀστυπалаίας πρὸς τὸν τῶν δύο τούτων νήσων θὰ συνετέλει ἴσως πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἐκ τοῦ κύκλου τῶν δημοτικῶν ἐνταῦθα τραγουδιῶν, κυρίως τῶν παραλογῶν καὶ διστίχων, περιωρισμένως δὲ τῶν ἐρωτικῶν τραγουδιῶν, τῶν ἀκριτικῶν, τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν κλέφτικων, σημειοῦμεν παρατηρήσεις τινάς. Τὸ ἔσμα τῆς μάννας μὲ τὶς τρεῖς θυγατέρες, τὰς ὁποίας ὁ Χάρος προσέβαλε ὑπὸ μορφὴν ἀγρίου ἰέρακος (σ. 197 - 198),² ὡς καὶ τὸ τραγούδι τοῦ ἀρρώστου νέου τοῦ προσποιηθέντος τὸν νεκρὸν καὶ ἀνασθηθέντος μὲ τὸ φίλημα τῆς ἀγαπημένης του (σ. 276 - 277), φαίνεται ὅτι εἰσήχθησαν ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης (ἐπαρχ. Σητείας) μέσῳ τῆς Κάσου³ ἢ ἀπ' εὐθείας.

Τὸ τραγούδι τοῦ Διάκου (σ. 64) ἔχει διαπλασθῇ ὑπὸ Κρητικὴν ἐπίδρασιν, μᾶλλον δ' εἰσήχθη ἐξ αὐτῆς⁴ ἐπὶ οἰκόν. Τὰ κλέφτικα: «τοῦ Κίτσου ἡ μάννα» (σ. 295), «παιδιά μου σὰ θέλτε λεβεντιά καὶ κλέψεις νὰ γενῆτε» (σ. 196 - 197) εἰσ-

ήχθησαν ἐνταῦθα εἰς ὑστέρους χρόνους. ἐν τούτοις δὲ τὸ δεύτερον ἔχει συμφυρθῇ μὲ τὸ ἐπύλλιον τοῦ νέου πραγματευτοῦ, ὅστις ἐξορίσθη μὲν χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν κατακτῆσιν νέου Βουργαζαν.

Τὰ ἀκριτικὰ τραγούδια ἀπαντοῦν περιορισμένα εἰς ἀριθμὸν. Οὐδὲν ἔσμα κατεγράφη ὑπ' ἐμοῦ διὰ τὸν Διγενῆ οὔτε καὶ παραδόσεις, εἰμὴ μόνον ἐν τοπωνύμιον: *Στοῦ Διγενῆ*, μὲ σπήλαιον ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὸ Μέσα νησί (σ. 332 καὶ 391). Ἐκ τῶν λατρευτικῶν ἑθίμων καὶ δοξασιῶν σημειῶνω τὰ ἐξῆς: τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς πρὸς τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ὁ οἰκοκύρης προσφέρει φαγητὸν εἰς τὰ ζῶά του, διότι ὑπάρχει ἡ πίστις ὅτι τότε αὐτὰ ὁμιλοῦν μεταξύ των καὶ εἶναι δυνατόν, ἐὰν εἶναι δυσαρεστημένα, νὰ τὸν βλασφημήσουν (σ. 327). Τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου γίνεται ὑπερπήδησις πυρῶν πρὸς καθαρτικὸν σκοπὸν (σ. 338 - 39). Τὴν 15^{ην} Αὐγούστου, ὅτε ἐορτάζεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Πορταίτισσας, προστάτιδος τῆς νήσου, παρατίθεται δωρεὰν τράπεζα φαγητῶν εἰς τοὺς ξένους προσκυνητάς, τελοῦνται δὲ καὶ ἀγῶνες.

Ἡ δημοτελής ἐστίασις αὕτη, εὐρύτερον Δωδεκανησιακὸν ἑθιμον, ἀπαντᾷ τε-

¹ Βλ. *Μιχ. Βολονάκη*, Ἀστυπάλαια. Μεγ. Ἑλλήν. Ἐγκυκλ., τόμ. 5, σ. 953.

² Αἱ παραπομπαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ ὡς ἄνω χειρόγραφον τῆς συλλογῆς μου.

³ Βλ. παραλλαγὰς: Γ. *Μαυρῆ - Εὐ. Παπαδοπούλου*, Δωδεκανησιακὴ λύρα, τόμ. Α'. Κασσιανὴ λύρα, Πόρτ - Σάϊδ 1928, σ. 413. Κρητικαὶ Μελέται, ἔτ. Α', 1933, 162 - 163. ΛΑ ἀρ. 1161, Α σ. 42 - 43. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη ἐκ Χάρακος Μονοφατίου Κρήτης, 1938).

λουμένη καὶ εἰς τὴν Ψέριμον τὴν αὐτὴν ἡμέραν¹, ἀναφέρεται ἀκόμη καὶ εἰς (Κῶ (Πυλὶ)² κατὰ τὰς ἐφορτὰς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, Προφ. Ἡλία, τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας, τοῦ Ἀγ. Νικολάου, τῆς Φλεβαριώτισσας, καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ὡς εἰς Παζοῦς· (βλ. κατωτέρω εἰς ἔκθεσιν τοῦ Δ. Λουκάτου, σ. 420).

Ἐκ τῶν νεκρικῶν ἐθίμων ἰδιαίτερος διαφέρων εἶναι τὸ τῆς προθέσεως τοῦ νεκροῦ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς φυλάξεως αὐτοῦ μέχρι τῆς ταφῆς με ἀνοικτὴν τὴν αἶθουσαν ἔνθα κεῖται ὁ ἀποβιώσας (σ. 334-45).

Ἐκ τῶν συλλεγισῶν παραδόσεων διδακτικαὶ ὡς πρὸς τὴν μυθοπλαστικὴν τάσιν τοῦ λαοῦ εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν *δοιο Ἀθιμο*, τὸν μοναχὸν Ἀνθιμον, ἐκ Κεφαλληνίας, ἰδρυτὴν τῷ 1761 εἰς τὴν νῆσον Μεγίστην, τὸ Καστελλόρριζον, ἀνδρῶν μοναστηρίου, τιμωμένου ἐπ' ὄνοματι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, καὶ Μονῆς γυναικῶν εἰς Ἀστυπάλαιαν, τῆς Παναγίας τῆς Πορταΐτισης ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρον εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ.

Περὶ τῆς δράσεως εἰς Ἀστυπάλαιαν τοῦ μοναχοῦ τούτου, τοῦ Ἀνθίμου, καὶ δὴ σχετικῶς μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Μονῆς τῆς Πορταΐτισης, πρὸ 197 ἐτῶν, ἀπαντοῦν σήμερον εἰς τὸν λαὸν ἐνταῦθα παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τοσοῦτο ἔχουν ἀμαυρωθῇ εἰς τὴν ἱστορικὴν του μνήμην, ὥστε ἔχουν ἐν πολλοῖς μεταπείσει εἰς μυθικὰς διηγήσεις. Οὕτω ἡ περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς ταύτης παράδοσις ἀναφέρει (σ. 259-260): Ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν Πορταΐτισα στὸ Κάστρο εἶναι ψηλὸ ντὸ μέρος, τοῦ εἶναι σπῖτι ψηλὸ τοῦ ἔλεγαν το Σαράγια. Αὐτὸ λοιπὸ εἶσε (εἶχε) σκαλάκια τοῦ ἐκατέβαινες ἀπὸ τὸ κάστρο στῆμ - Πορταΐτισα.

Εἰκ. 2. Τὸ οἶκημα Σαράγια ἐπὶ τοῦ Κάστρου. Δυτικὴ πλευρά.

¹ Γ. Κ. Σπυριδάκη, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Ψέριμον καὶ Τῆλον τῆς Δωδεκανήσου. (9 Αὐγούστου - 8 Σεπτεμβρίου 1956). Δωδεκ. Ἀρχεῖον, τόμ. Β' (1956) σ. 199.

² ΛΑ ἀρ. 2263 σ. 57-58. (Συλλογὴ Νικ. Ζάρακα, 1958).

³ Ἀχιλλ. Διαμαντάρα, Ὀλίγα περὶ τῆς ἐν Μεγίστῃ μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Δελτ. Ἰστ. Ἑθν. Ἑτ. 5 (1900) σ. 254-55.

Ἐνας ἀρχαιολόγος, ἀπ' αὐτοὺς πὺν φονκερῶνται (=ἀκροῶνται) τῇ γῇ εἶντα ἔναι μέσα, ἐκατέβη τὰ σκαλάτσα τὸ ἔβαλε τ' αὐτὴν του τὸ ἤκουσε βουητό. Ἐκατέβαινε, ἐκατέβαινε σὲ καμμιὰ ἑκατοστὴ σκαλάτσα. Ἦκουσε βουητό, πολνέλαιοι, ψαρμουδιές, τὸ ἐνετριόσασε (=ἐνετριχίασε) τὸ ἀνέβη ἀπάνω.

Σὰν ἐνέβη πάνω τὸν ἐρωτοῦσα : Εἶντα ἔδες ; τὸ αὐτὸς ἐξωμολογήθη τὸ τί εἶδε, τὸ εὐτὺς ἐβουβάθητσε.

Ἦρθε πάλι ἓνας ἄλλος τὸ ἐκατέβη κάτω στὰ Σαράγια. Ἦκουσε τὸ αὐτὸς τὸ βουητό καὶ τὶς ψαρμουδιές μὰ ἤκαμε τὴν κουτουράδα τὸ ἐκατέβη κάτω τσαὶ θωρεῖ πολνέλαιους, παπάδες, Δεσπότη, Ἐκκλησία. Οἱ παπάδες τὸ ὁ Δεσπότης ἐλουτρονούσασι τοῦ ῥάνην περιέργο.

Ἐισεῖνος εἶσε (=εἶχε) καρζὰ δυνατὴ τσαὶ τὰ πε' πὼς εἶναι πολιτεία ἀπὸ κάτω τσαὶ ψάλλου τσαὶ προσεύχονται τὸ εἶναι τὸ ἡ Πορταῦτσσα (=ἡ Παναγία) μικρὸ ἐκκλησιδάκι. Τότες λένε οἱ ἀθροῦποι. Νὰ τὴ μεγαλύνωμε τὴμ - Πορταῦτσσα τὸ ἔβαλα θεμέλιο τὸ ἔχτισα τὴμ - Πορταῦτσσα.

Ἦτο ἐδῶ ὁ καλόερος ὁ Ἀθιμος. Τσαὶ εἶχανε χτίσει κανένα μέτρος. Ἐισεῖνος κάνει τῶ μαστόρω.

Βρὲ παιδιά μὴν κοπιᾶτε τὰ ἐγινά τὸ χτίσω.
Τὸ δὲ πρῶτ' ἐσηκώθησαν οἱ ἀθροῦποι νὰ θωροῦν τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὰ καμ-
παναριζὰ, μὲ τὸν κουμπὲ χτισμένη. Περίεργοι οἱ ἀθροῦποι ἐθωροῦσα τὴν ἐκκλησίαν
χτισμένη τσαὶ ἐθαμάζανε πὼς ἔγινε αὐτό.

Ἡ παραδόσις αὕτη ὑπηγορεύθη ὑπὸ γράφας εἰς ἡλικίαν σήμερον ὑπὲρ τὸ 80^{ον} ἔτος, ἣτις γνωρίζει αὐτὴν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι αὕτη θὰ εἶχε διαμορφωθῇ εἰς τὴν σημερινήν της μορφὴν, τοὐλάχιστον τῷ 1880, δηλαδὴ 120 ἔτη μετὰ τὸ γεγονός περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει. Εἰς τὴν φράσιν «ἦτο ἐδῶ ὁ καλόερος ὁ Ἀθιμος», ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς παραμένει ἀκόμη ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον, ἐνῶ ἡ συνέχεια τῆς παραδόσεως ὅπου τὸ Μοναστήριον σχετίζεται μὲ τὸν πύργον τοῦ Κάστρου, τὰ Σαράγια, ἔχει προσλάβει πλέον μυθικὴν μορφὴν.

Περὶ τὸν ὅσιον Ἀνθιμον κυκλοῦνται ἐνταῦθα καὶ ἄλλαι παραδόσεις σχετικαὶ μὲ τὰς προστριβὰς του πρὸς τοὺς κατοίκους κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀντιδικιῶν τούτων κατάραν του πρὸς τοὺς Ἀστυπαλιεῖς (σ. 163 - 65).

Μὲ τὴν κατάραν αὐτὴν συνδέεται ἑτέρα ἀρχαιότερα παράδοσις (σ. 158), αἰτιολογικὴ τοῦ φαινομένου τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐν τῇ νήσῳ ὄφεων καὶ ἄλλων ἐρπετῶν. Σημειωτέον ὅτι τοῦτο εἶχε παρατηρηθῇ ἤδη κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, τοῦ Αἰλιανοῦ (Περὶ ζώων ἱστορ. 5, 8) ἀναφέροντος «αἰσχροὺς εἶναι τοῖς ὄφεσι τὴν Ἀστυπαλαιῶν γῆν».

Ἐνδιαφέρουσαι ἔτι εἶναι αἱ παραδόσεις περὶ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῶν

Λιάπηδων (σ. 324), αἱ περὶ τῶν Παραστεινκάδων, κακοποιῶν ὄντων, ἐμφανιζομένων κάθε Παρασκευὴν ὑπὸ μορφὴν μικροσώμων ἀγρίων ἀνθρώπων καὶ ἐξαφανιζομένων κατόπιν ἐντὸς τῆς θαλάσσης (σ. 4 - 5, 255 - 56)¹. Ἐπίσης ἡ παράδοσις περὶ τῆς Βεργόνας (Γοργόνας). Ἡ Βεργόνα ἐγροικούσαμε ἀπὸ τοὺς παλιούς ἀθρώπους πὼς ἐβόσκοντα κατὰ τὴν Ἀλλαγιά κοντὰ στὸ Παρασάμι. Αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι κόρφος τῆς Ἀλεξάντρας. Ἐκοῦαμε ἀπὸ τὶς παλιούς πὼς ἡ Βεργόνα ἔν (δὲν) ἄφηνε καῖτσι νὰ περάσῃ ἂ ἔν (= ἂν δὲν) τῆς ἔρριχτα ἄθρωπο νὰ φάῃ.

Ἦτανε ἀπὸ τὴ μέση κι' ἀπάνω ἄθρωπος κι ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω ψάρι (σ. 162 - 63) ἡ παράδοσις περὶ θησαυροῦ (σ. 37 - 38) κ. ἄ.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ πολυστιχα τραγούδια (παραλογές), τὰ ὁποῖα ἔχουν λησμονηθῇ μεταξὺ τῶν νέων, διότι τραγουδοῦνται ὑπ' αὐτῶν τὰ νεώτερα ἀστικά, μεταδιδόμενα διὰ τῶν δίσκων γραμμοφώνου καὶ τοῦ ραδιοφώνου—εἰς ἀκμὴν εὐρίσκονται μόνον αἱ μαντινάδες (δίστιχα), αἱ ὁποῖαι καὶ ἄδονται συνήθως εἰς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς ἐνταῦθα περιστάσεις—τὰ παραμύθια καὶ αἱ εὐτράπελοι διηγήσεις συντηροῦνται ἔτι καλῶς καὶ χρησιμεύονται κατὰ τὰς συναναστροφάς. Πολλὰ τούτων διακρίνονται διὰ τὴν πληρότητα τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν λογοτεχνικὴν μορφήν των¹.

Γενικῶς ὡς πρὸς τὴν συντήρησιν ἐνταῦθα τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ βίου παρατηρεῖ τις ὅτι ἐνῶ εἰς τὸν ὑλικὸν βίον καὶ ὅτ τὸν γεωργικὸν καὶ τὸν κτηνοτροφικὸν συντηροῦνται οἱ παραδεδομένοι τρόποι τοῦ βίου μαζὶ μὲ τὰς πρωτογόνους ἀκόμη τεχνικὰς μεθόδους καὶ μέσα, ἀντιθέτως εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον, τὸ ἔνδυμα, τὸν πνευματικόν, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὸν κοινωνικόν, ἡ ἀπώθησις ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν μορφῶν ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων εἶναι, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν λοιπὴν χώραν, σταθερά.

¹ Πρβλ. καὶ Ἀν. Μ. Καραναστάση, σ. 92^α (βλ. ἀνατ. βιβλ., ἀρ. ι').

² Περὶ τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς καθόλου ἀξίας τῶν δωδεκανησιακῶν παραμυθιῶν μεθ' ὧν καὶ τῆς Ἀστυπалаίας συνεζήτησεν ὁ R. M. Dawkins (βλ. ἀνωτ. ἐν βιβλιογραφ., ἀρ. ζ', σελ. 1 - 28).

Β'.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΔΕΣ ΚΑΙ ΒΕΛΙΓΟΣΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑΣ
ΥΠΟ ΔΗΜ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 2 - 20 Αὐγούστου 1957 μετέβην διὰ λαογραφικὴν ἔρευναν, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἰς τὰ ἀρκαδικὰ χωρία Χειράδες¹ καὶ Βελιγοστήν, περὶ τῶν ὁποίων, ὥς καὶ περὶ τῶν γειτονικῶν τῶν, οὐδεμία σχετικὴ προγενεστέρα ἐργασία ὑπῆρχε.

Τὸ πρῶτον ἐκ τούτων, αἱ Χειράδες, κείμενον παρὰ τὸ ἱστορικὸν στενὸν Μακρυπλαγίου, εἰς τὰ σύνορα Ἀρκαδίας - Μεσσηνίας, καὶ παρὰ τὰς ὑψωθεῖας τοῦ ὄρους Ἑλληνίτσα, εἰς ὕψος 850 μ., ἔχει τὰ γνωρίσματα τυπικοῦ ἀρκαδικοῦ χωρίου, ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ χαρακτῆρος. Ἀπομεμονωμένον ἔνεκα τῆς ὀρεινῆς του θέσεως καὶ τῆς μέχρι τοῦ ἔτους 1956 ἐλλείψεως συγκοινωνίας δι' αὐτοκινήτου, διατηρεῖ εἰσέτι πολλὰ στοιχεῖα ἐκ τῆς παλαιότερας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς του. Οἱ κάτοικοί του, περὶ τοὺς 450, ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν καὶ ὑλοτομίαν. Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου δαπάνησαν ἐκεῖ περὶ τὰς 12.000 αἰγῶν καὶ προβάτων, ἡ δὲ συνολικὴ ποσότης τῶν παραγόμενων δημητριακῶν καρπῶν, κατὰ τὰς παρεχόμενάς ὑπὸ τῶν κατοίκων κτηνοτροφίας, ὑπερβαίνει τὰς 13.000 ὀκάδας ἐτησίως. Κατὰ τὰ δύσκολα ἔτη τοῦ πολέμου καὶ ἡ κτηνοτροφία, ὥς καὶ ἡ γεωργικὴ παραγωγή, ἡλαττώθησαν σημαντικῶς.

Δυσοίωνον διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τοῦ χωρίου σημεῖον ἀποτελεῖ ἡ διαρκῶς ἐπιτεινομένη ἐλάττωσις τῶν κατοίκων μετὰ τὴν κρατοῦσαν τάσιν, ἰδίᾳ μετὰ τῶν νεωτέρων, νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν γενέτειραν καὶ νὰ καταφεύγουν εἰς μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα, προπάντων εἰς τὰς Ἀθήνας, πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης. Πολλοὶ ἐπίσης ταξιδεύουν εἰς Ἀμερικὴν, προσκαλούμενοι παρὰ τῶν ἐκεῖ ἀπὸ ἑτῶν ἐγκατεστημένων συγγενῶν τῶν, ὥς καὶ εἰς Αὐστραλίαν, ὅπου ἐλπίζουν ὅτι θὰ εὔρουν προσοδοφόρον ἐργασίαν καὶ θὰ ζήσουν ἀνετώτερον. Εἶναι ἐπιθυμία πάντων τῶν γονέων, ἀπεριφράστως ἐκδηλουμένη, νὰ φύγουν τὰ τέκνα τῶν εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου αἱ συνθῆκαι διαβίσεως εἶναι καλύτεραι.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη σημειωθείσα λίαν αἰσθητὴ ἐλάττωσις τῶν γεννήσεων, ἣτις ἐπέφερε καὶ τὴν ἀνάλογον ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτῶντων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον μαθητῶν. Οὕτως ἐκ τῶν 80 περίπου μαθητῶν, οἵτινες ἐφοίτων κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1950 - 51, μειουμένου τοῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ ἑτῶς εἰς ἔτος, ἀπέμειναν μόνον 20 κατὰ τὸ ἔτος 1956 - 57.

¹ Παρὰ τὴν ἐπίσημον καθιέρωσιν τῆς ὀρθογραφίας τοῦ ὀνόματος, νομίζομεν ὀρθότεραν τὴν γραφὴν Χοιράδες, γνωστὴν ἐξ ὁμοίων ἀρχαίων ἐλληνικῶν τοπωνυμίων.

Ἀπὸ γενικωτέρας κοινωνικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: Οἱ κάτοικοι, ἐντόπιοι πάντες, ὁμιλοῦν τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν, ἄνευ διαλεκτικῶν στοιχείων, καὶ διατηροῦν ἔντονον τὴν πατροπαράδοτον φιλόξενον διάθεσιν. Ἐχουν πάντοτε ζωηρὰν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον νὰ μάθουν τὴν προέλευσιν καὶ τὸν σκοπὸν παντὸς ξένου ἐπισκεπτομένου τὸ χωρίον των καὶ προθύμως προσφέρονται πρὸς παροχὴν διευκολύνσεων. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι παρατηρεῖται ἐνίοτε εἰς ἄλλα χωρία, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἐρωτώμενοι περὶ τῶν ἐθίμων καὶ τῆς ζωῆς των μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως ἀπαντοῦν, εἴτε ἐκ δυσπιστίας πρὸς τὸν ξένον, εἴτε ἐκ τῆς μὴ ἐπιγνώσεως τῆς σημασίας τῶν τοιούτου εἰδους πληροφοριῶν, οἱ κάτοικοι τῶν Χειράδων, διακρινόμενοι διὰ τὴν εὐθυμον διάθεσιν, εἶναι πρόθυμοι διὰ πᾶσαν σχετικὴν πρὸς τὸ χωρίον των ἀνακοίνωσιν. Συχνότατα εἰς τὰς συζητήσεις των, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Κάστρου τοῦ Γαρδικίου, ἄλλως καλουμένου «Κάστρου τῆς Ὠριᾶς», κειμένου περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ χωρίου των. Παρὰ τὸ φυσικὸν τοῦτο ὄχυρόν, κατέχον ἐπίκαιρον στρατηγικὴν θέσιν εἰς τὴν στετὴν διαβάσιν, τὸ κοινῶς λεγόμενον Δερβένι, μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας ἁπλῶς καὶ Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας ἀπ' ἑτέρου, πολὺνεχροι μάχαι διεξήχθησαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς χρόνους μεταξὺ Μεσσηνίων καὶ Λακεδαιμονίων¹, ὡς καὶ μεταξὺ Ἑλλήνων, Φοινίκων² καὶ Τούρκων³ κατὰ τὴν Φραγκοκρατίαν καὶ Τουρκοκρατίαν.

Ἀναμνήσεις ἐκ τῶν αἱματηρῶν τούτων συγκρούσεων, διαμορφωμέναι διὰ τῆς ἀναμείξεως μυθικῶν στοιχείων, διεσώθησαν εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Εἰς πᾶσαν σχεδὸν συζήτησιν οἱ κάτοικοι τῶν Χειράδων ἀναφέρουν τὴν μεγάλην σφαγὴν, τὴν γενομένην παρὰ τὸ Κάστρον Γαρδικίου εἰς τὴν θέσιν «Κόκκαλα», ἐκ τῆς ὁποίας τὸ αἷμα ἔρρευσεν ἄφθονον μέχρι τῆς μεσσηνιακῆς πεδιάδος. «Ὅταν οἱ Τοῦρκοι πῆραν τὸ Κάστρο τῆς Ὠριᾶς, κατέβασαν τοὺς Χριστιανοὺς ποὺ ἦσαν κλεισμένοι στὸ Κάστρο, τοὺς ἔβαλαν σ' ἁλώνι καὶ τοὺς ἁλόνισαν μὲ τ' ἄλογα. Τὸ αἷμα ἔτρεξε ποτάμι μὰ ὥρα δρόμο, ὡς τὸ σημερινὸ χωριὸ Ἀλλαῖ τῆς Μεσσηνίας». Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς τὸ φονικὸ ἔγινε «στὰ παλιὰ χρόνια», «στὸν καιρὸ τοῦ Ἰμπραῖμ» κλπ.

Τὴν παράδοσιν ταύτην μνημονεύει ἀπλῶς ὁ Ν. Γ. Πολίτης (Παραδόσεις 1, 14 καὶ 2, 649), παραλαβὼν ἐκ δημοσιεύματος τοῦ E. Puillon Boblaye, Recherches géographiques sur les ruines de la Morée, Paris 1838, σ. 110, ἐκ τοῦ ὁποίου

¹ Πανσ. Δ', ε', 9.

² Χρονικὸν τοῦ Μορέως, στίχ. 5355 κέ. (ἔκδ. Π. Π. Καλονάρου, Ἀθῆναι 1940). Πρβλ. καὶ D. Zakythinos, Le despotat grec de Morée, I, Paris 1932, σ. 40 κέ.

³ Γ. Σφραντζῆ, Χρονικόν, σ. 405-406 (ἔκδ. Βόννης). Λαοικίου Χαλκοκονδύλη, Ἱστορ., σ. 474-75. (ἔκδ. Βόννης). Κριτοβούλου, Ἱστορ. 3, 22 (ἔκδ. Müller, Fr. hist. Gr., 1870).

παρέλαβον καὶ οἱ *Aldenhoven* (*Itinéraire descriptif de l'Attique et du Péloponnèse*, Athènes 1841, σ. 241), ὁ *Curtius* (*Peloponnesos, eine historisch-geographische Beschreibung der Halbinsel*, II, Gotha 1852 σ. 189, σημ. 12) καὶ ὁ *W. Vischer* (*Erinnerungen und Eindrücke aus Griechenland*, Basel 1857, σ. 422, σημ. 2)¹. Ἡ παράδοσις ὅμως ἀποτελεῖ εἰσέτι τὸ σημαντικώτερον καὶ γνωστότερον ἱστορικὸν, διὰ τοὺς κατοίκους τῶν Χειράδων, γεγονὸς καὶ ἐπιζῶσα μὲ παραλλαγὰς ἔχει μεγάλην διάδοσιν, καθὼς καὶ ἄλλαι σχετικαὶ παραδόσεις περὶ κε-

Τὸ Κάστρον Γαρδικίου.

κρυμμένων εἰς τὸ Κάστρον θησαυρῶν, περὶ τῆς ἀρπαγῆς τούτων παρὰ ξένων περιηγητῶν κττ.

Τὰ ἔθιμα τοῦ χωρίου τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σποράν, τὸν θερισμόν, τὸν θάνατον, τὰς ἐορτάς κλπ. καθὼς καὶ αἱ λαϊκαὶ δοξασταί, παρὰ τὴν ὁμοιότητά των πρὸς τὰ τῶν ἄλλων πελοποννησιακῶν χωρίων, παρουσιάζουν ἐνίστε ἀξιοσημειώτους διαφοράς.

Τὸ ἰδιάζον ὅμως ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως γνώρισμα τοῦ χωρίου εἶναι τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Τὰ νεώτερα λαϊκὰ τραγούδια τῶν πόλεων εἶναι ὀλιγώτερον ἐκεῖ γνωστά, ἐνῶ τὰ γνήσια δημοτικὰ τραγούδια, καὶ προπάντων τὰ κλέφτικα, ἔξακολου-

¹ Σχετικὸν ἄρθρον: «Λαϊκὴ παράδοσις καὶ Ἱστορία» ἐδημοσίευσεν ἐν «Πελοποννησιακῇ Πρωτοχρονίᾳ» 1958, σ. 77 - 80.

θοῦν νὰ συγκινοῦν καὶ ν' ἀποτελοῦν σημαντικὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Περὶ δημιουργίας νέων δημοτικῶν τραγουδιῶν μεγάλης ἀξίας, δὲν δύναται νὰ γίγῃ σοβαρὸς λόγος, καθ' ὅσον ποιητικαὶ τινες συνθέσεις, ἐμπνευσμέναι ἐκ νεωτέρων πολεμικῶν ἢ τοπικῶν γεγονότων, εἶναι ὡχραὶ ἀπομιμήσεις τῶν παλαιότερων τραγουδιῶν, κατώτεραι ἐκείνων εἰς νοήματα καὶ ἔκφρασιν. Εἰς τὴν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐπιβίωσιν τῶν παλαιῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν συντελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ζωὴ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως διατηρεῖ ἀκόμη τὴν παλαιάν της μορφήν.

Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν μεταξὺ τῶν τραγουδιῶν ἔρχονται τὰ κλέφτικα. Εἶναι περισσότερον γνωστὰ καὶ προσφιλεῖς εἰς τοὺς τραγουδιστάς. Εἰς τὴν ὄρεινὴν ταύτην ἀρκαδικὴν περιφέρειαν, ἔνθα διεξήχθησαν πολλοὶ ἀγῶνες κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ οἱ ἀγωνιζόμενοι κλέφτες πολλάκις εὗρισκον καταφύγιον, ἥτο ἐπόμενον νὰ διατηρηθοῦν ζωντανὰ ἀναμνήσεις τῶν γεγονότων ἐκείνων καὶ νὰ γίνουν ποιητικαὶ συνθέσεις πρὸς ἐξύμνησίν των. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι καὶ ἀκριτικῶν τραγουδιῶν ἐπιβιώσεις παρατηροῦνται εἰς τὸ χωρίον. Ἐκτὸς μεμονωμένων στίχων, τοὺς ὁποίους συνήθως ἀνευρίσκουμεν εἰς κλέφτικα τραγούδια, διασώζονται καὶ ἀκέραια ἀκριτικὰ τραγούδια ἢ ἀποσπασματικὰ τούτων, ὥς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, τὴν πάλιν Τσαμπεδοῦ καὶ υἱοῦ, τοὺς ἑοῦς Ἀνδρονίκου κατ.

Εἰς τὸ ἕτερον ἀρκαδικὸν χωρίον τῇ Βελεροστῇ (πρῶν Σαμαρᾷ), ἀπέχον περὶ τὰς δύο ὥρας πρὸς τὰ ΒΑ τῶν Χειράδων, διέθεσα βραχύτερον χρόνον πρὸς λαογραφικὴν ἔρευναν. Ἔχει καὶ τοῦτο περὶ τοὺς 450 περίπου κατοίκους, οἱ ὅποιοι διαρκῶς ἐλαττοῦνται, ἔνεκα τοῦ κρατοῦντος καὶ ἐκεῖ μεναναστευτικοῦ πνεύματος παρὰ τὴν σχετικὴν εὐφορίαν καὶ τὴν δυνατότητα γεωργικῆς ἀναπτύξεως. Ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως τὸ πεδινώτερον καὶ εὐφορώτερον τοῦτο χωρίον δὲν παρουσιάζει τὴν συντηρητικότητα τῶν παραδόσεων τοῦ πρώτου. Ἐπικρατοῦν καὶ ἐκεῖ τὰ αὐτὰ ἑορταστικά καὶ λατρευτικά ἔθιμα, αἱ αὐταὶ συνήθειαι ὥς καὶ εἰς τὸ χωρίον Χειράδες μὲ ἐλαφρὰς ἐνίοτε ἀποχρώσεις. Ὡς πρὸς τὰ τραγούδια χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐλαχίστους μόνον εὔρον καλοὺς τραγουδιστάς— δύο ἐν συνόλῳ— καὶ τούτους ὄχι προθύμους νὰ τραγουδήσουν.

Ἡ κατὰ τὴν ὥς ἄνω ἀποστολὴν συγκεντρωθεῖσα λαογραφικὴ ὕλη κατεγράφη εἰς σελ. 180 τετραδίου, σχ. 8ου καὶ κατετέθη εἰς τὸ Λ. Ἀρχ. ὑπ' ἀρ. 2251· ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ 116 τραγούδια διαφόρων κατηγοριῶν, 32 παροιμίας, 40 αἰνίγματα, 11 παραδόσεις, 12 ἔπηδός, 31 εὐχὰς καὶ κατάρας, ἀνέκδοτα, γλωσσοδέτας καὶ ποικίλας ἄλλας εἰδήσεις σχετικὰς μὲ τὸν γάμον, τὰς γεωργικὰς συνηθείας, τὴν συνεργασίαν καὶ ἀλληλοβοήθειαν, τὰς ὀνομασίας ζώων, τὴν πρόβλεψιν καιροῦ, τὰ μέτρα καὶ σταθμά, τὴν δημογραφικὴν καὶ οἰκονομικὴν κατάστασιν.

Γ'.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΠΑΞΟΥΣ (19 ΑΥΓ. - 3 ΣΕΠΤΕΜ. 1957)

ΥΠΟ ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συνεχίζουσα τὴν φροντίδα αὐτῆς διὰ τὴν περισυλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ υἱικοῦ τῶν ἐλληνικῶν περιοχῶν, ἀνέθεσεν εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τὴν ἐντολὴν (ἀρ. 35258/12 - 6 - 57), ὅπως μεταβῶ εἰς Παξοὺς πρὸς λαογραφικὴν ἔρευναν. Μετέβην καὶ παρέμεινα ἐκεῖ ἐπὶ 15 ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 19ης Αὐγούστου μέχρι καὶ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου, καὶ κατέγραψα εἰς χειρόγραφον ἐκ 368 σελίδων ποικίλον λαογραφικὸν υἱικόν.

Ἡ μέχρι τοῦδε γνωστὴ ἐκ δημοσιευμάτων ἢ χειρογράφων λαογραφικὴ ὕλη ἐκ Παξῶν συνίστατο: α) εἰς τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀρχιδουκὸς *Salvator* περιλαμβανόμενα¹ καὶ β) εἰς τὰ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῶν: *Μιχαὴλ Α. Δένδια*, νῦν Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Φωτίου Ἀντιόχου*, Γυμνασιάρχου, καὶ *Δημητρίου Ἀνεμογιάννη*, Δημοδιδασκάλου, *Παξοῦς*.

Παρὰ τὸν σχετικὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ὥς ἄνω ὕλης, ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἐν τῇ νήσῳ λαογραφικῆς ἐρευνῆς, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὰ ὥς ἄνω παροχόμενα στοιχεία ἀπέχουν τῶν ἡμερῶν μας τοῦ μὲν *Salvator* κατὰ 40 ἔτη, τοῦ δὲ *Μ. Δένδια* κατὰ 40 περίπου.

Ἡ κυρία καὶ μονίμως κατφυγμένη πηρὸς τῶν Παξῶν, «Παξὸς» ἢ «Παξή» ὀνομαζομένη, ἀποτελεῖ μετὰ τῆς μικροτέρας, ἐχούσης ἐποχικῶς ἐπιδημοῦντα ἀγροτικὸν πληθυσμόν, Ἀντιπάξου, τὸ συγκρότημα τῶν «Παξῶν», τὸ ὅποιον ἱστορικῶς καὶ διοικητικῶς ἦτο πάντοτε ἐξάρτημα τῆς νήσου Κερκύρας, ἔχον ὁμῶς καὶ αὐτοτελὴ ὑπόστασιν εἰς τὴν Ἑπτανήσον ἢ Ἰόνιον Πολιτείαν, μὲ ἴδιον ἔμβλημα τὴν τριάιναν.

¹ *Ludwig Salvator, Paxos und Antipaxos, Wien 1887.* Ἑλληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Ἀναστασίου Π. Μιτσιάλη, ἱατροῦ, ἐν Ἀθήναις 1905. Ἐνταῦθα παρέχονται κείμενά τινα ἁσμάτων, 35 παροιμίαι, καὶ ἀξιόλογοι εἰδήσεις περὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ λαϊκοῦ βίου, ὥς καὶ περὶ λατρευτικῶν ἐθίμων.

² *Μιχαὴλ Α. Δένδια*, α) «Παξιακαὶ Ὠδαί, ἥτοι Συλλογὴ δημοτικῶν ἁσμάτων ἁδομένων ἐν Παξοῖς», θέρος 1915. (Χ/φον τοῦ Ἱστορ. Λεξ. ὑπ' ἀριθμ. 203, περιέχον 114 ἄσματα). β) «Παξιακὸν Γλωσσάριον», θέρος 1915. (Χ/φον Ἱστ. Λεξ. ὑπ' ἀριθμ. 195). Περιέχει τοπωνύμια, παροιμ. φράσεις καὶ λαϊκὰς παραδόσεις. γ) «Παροιμίαι καὶ παροιμιακαὶ φράσεις τῆς νήσου Παξῶν», ἔτος 1932. (Χ/φον τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου, ἀριθμ. 370). Περιέχει 300 παροιμίας καὶ φράσεις. *Φωτίου Σπ. Ἀντιόχου*, «Περὶ τοῦ γάμου ἐν Παξοῖς», ἔτος 1918. (Χ/φον τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου, ὑπ' ἀριθμ. 88). *Δημητρίου Ἀνεμογιάννη*, «Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν γάμον», ἔτος 1954. (Χ/φον Λαογρ. Ἀρχείου, ἀριθμ. 2044).

Ἡ θέσις τῶν Παξῶν μεταξὺ Κερκύρας καὶ Ἡπείρου μαρτυρεῖ ἀμέσως περὶ τῆς συστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, ὅστις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶναι νησιωτικὸς ἅμα καὶ ἡπειρωτικὸς, εὐκόλως συγκεραννύμενος, διὰ τε τὸ ὀλιγάριθμον τῶν κατοίκων καὶ τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῆς νήσου. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἰδίᾳ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ὅτε αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ ἡ πώλησις τῆς Πάργας, ἔπειτα δὲ οἱ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν διωγμοὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἡπείρου νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ἐπτανήσον, οἱ Παξοὶ ἐδέχθησαν πλῆθος προσφύγων, οἵτινες ζοῦν ἔκτοτε εἰς τὴν νῆσον, ἀφομοιωθέντες πρὸς τὸν προϋπάρχοντα πληθυσμόν, ἀλλὰ καὶ προσενεγκόντες ἴδια αὐτῶν γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα εἰς τὰ ὑπάρχοντα ἑπτανησιακά.

Ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως καὶ συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τοῦ Ἀρχιδουκὸς Salvator, ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνήρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1884 εἰς 5.000 κατοίκους. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1929 ἡ Ἐπαρχία Παξῶν τοῦ Νομοῦ Κερκύρας ἠρρίθμει 3.037 κατοίκους, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν τοῦ 1951 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ἔφθανε τὰς 3.000. Ἡ μείωσις αὐτῆ τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν αὖξουσιν τάσιν πρὸς ἀποδημίαν εἰς τὰ ἑξωτερικὰ (Αἴγυπτον, Ρωσίαν, Ρουμανίαν, Ἀμερικὴν), ἀλλὰ καὶ εἰς ἀστικά κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ (Κέρκυραν, Πάτρας, Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην κ. ἄ.). Εἰς τὴν ἀποδημίαν τῶν Παξίων συνετέλεσε καὶ ἡ ἐξαφάνισις ἑνὸς παλαιότερου πόρου ζωῆς, τῆς πωλήσεως τῶν ἐγχωρίων λιθίνων πλακῶν, αἵτινες ἤδη ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ τσιμέντου καὶ τῶν νεωτέρων τρόπων οἰκοδομῆς. Μόνη ἔκτοτε πηγὴ τοπικοῦ εἰσοδήματος ἀπέμεινε ἡ ἐλαιοπαρὰγωγὴ, ἣτις εἰς ποιότητα θεωρεῖται πρώτη τῶν ἐν Ἑλλάδι, παρέχουσα κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰς ἑξακοσίας χιλιάδας ὀκάδας ἐλαίου κατ' ἔτος¹.

Παρὰ τὴν μετριότητα τῶν εἰσοδημάτων, οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν εἶναι ἐκ τῶν ἀνενδεδέστερον κατὰ μέσον ὅρον διαβιούντων Ἑπτανησίων. Καθαροὶ καὶ νοικοκυρεμένοι, ἐργατικοὶ καὶ μὲ κοινωνικὴν ἀξιοπρέπειαν ἀντιμετωπίζουν τὴν ζωὴν μὲ πενιχρὰ μὲν μέσα ἀλλὰ χωρὶς στέρησιν. Ἐλάχιστοι εἶναι μεταξὺ αὐτῶν οἱ πολὺ πλούσιοι, ἐνῶ οἱ πλεῖστοι, ζῶντες ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐλαιῶν τῶν εἰς ἀνέτους μᾶλλον καὶ γραφικὸς μικροσυννοικισμούς, διαβιοῦσιν ἐν οἰκονομικῇ ἰσότητι.

Εἶναι ἀπαραίτητον ἐπὶ τούτοις νὰ ἐξαρθῇ τὸ φιλήσυχον καὶ εὐγενὲς ἦθος τῶν κατοίκων, ὅπερ μετὰ τοῦ προθύμου πνεύματος αὐτῶν πρὸς παροχὴν πληρο-

¹ Σοβαρῶς ἐνισχυτικὸν εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ τόπου εἶναι τὸ ἐξ ἐμβασμάτων παρὰ τῶν ἀποδήμων ἢ τῶν ναυτιλλομένων εἰσόδημα, χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι, ὥς μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Λογγοῦ, πληρώνονται σήμερον 200 δολλάρια κατὰ μῆνα εἰς συνταξιούχους τῆς κοινότητός του, ἐξ ἀμερικανικῶν ταμείων.

φοριῶν καὶ φιλοξενίας κατέστησε τὴν λαογραφικὴν μου ἔρευναν ἀποδοτικὴν καὶ εὐχάριστον.

Ἡ ἐπικοινωνία τῶν Παξῶν μὲ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα γίνεται διὰ τακτικῶν μὲν βενζινοπλοίων εἰς Κέρκυραν, δι' ἐκτάκτων εἰς Πάργαν, καὶ διὰ τῆς ἐβδομαδιαίας ἀκτοπλοΐκῃς γραμμῆς εἰς Πάτρας καὶ Πειραιᾶ.

Τὸ κλίμα τῶν Παξῶν εἶναι παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς Κερκύρας, ἡπιότερον ὅμως καὶ ὑγιεινότερον. Ὑδατα καὶ πηγὰς ἐλαχίστας ἔχει ἡ νῆσος. Ἡ ὕδρευσις γίνεται κυρίως δι' ἀποθηκεύσεως τῶν ὀμβρίων ὑδάτων εἰς δεξαμενάς (στέρνας), κοινοτικὰς παλαιότερον καὶ ἰδιωτικὰς ὁμημέραι.

Ἡ νῆσος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὀρεινὴ· λόγῳ ὅμως τῆς σμικρότητός της, οἱ λόφοι της δεσπόζουν τοῦ Ἰονίου. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι εἶναι πνευματώδεις καὶ εὐφάνταστοι. Αἱ δυτικαὶ ἀκταὶ τῆς νήσου, ἀπόκρημνοι καὶ μᾶλλον ὑψηλαί, εἶναι πλήρεις προεξοχῶν καὶ σπηλαίων ἰδιαζούσης γραφικότητος. Αὗται ἔχουν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς κατοίκους πληθὺν παραδόσεων, μὲ ἕνα τὸν θάλασσινόν χρῶμα. Ἡ θρησκευτικότης ἔξ ἄλλου τῶν κατοίκων, ζωοῦται καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους, ἔχει πλουτίσει τὰς τοπικὰς παραδόσεις καὶ μὲ θαυματουργικὰς ἀφηγήσεις, ἀποδιδόντας εἰς τοὺς προστάτας ἁγίους τῶν Παξῶν τὴν Θεοτόκον ἰδίᾳ καὶ τὸν Ἅγιον Χαραλάμποιον.

Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι τρόποι τῆς ἔθνης καὶ δοξασίαι περιγραφέντα ἀπὸ τοῦ 1884 ἐν Παξοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδουκὸς Salvator, ἀπαντῶσιν εἰσέτι ἐκεῖ ἀπολύτως ὅμοια. Ἐπίσης ἄσματα, δίστιχα καὶ παροιμίαι καταγραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον κατὰ τὰ ἔτη 1915 καὶ 1922 ὑπὸ τοῦ Μ. Δένδια, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται καὶ νὰ κυκλοφοροῦν. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, καίτοι παρακολουθοῦντες τὴν σύγχρονον πολιτιστικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξέλιξιν, δὲν ἔχουν ἀποβάλλει τὰς τοπικὰς συνηθείας τῶν, οὐδ' ἔπαυσαν νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰς ὑπὸ παλαιότερων γενεῶν κληροδοτηθεῖσας δοξασίας, τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τοὺς πρακτικοὺς τρόπους ζωῆς. Ἡ ἐπτανησιακὴ ἱστορία τοῦ τόπου, ἡ ναυτικὴ ζωὴ του, ἡ ἐκ τῶν μεταναστεύσεων γνῶσις, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄραμα τῶν ἑναντι Ἠπειρωτικῶν βουνῶν, προσδιορίζουν ἐντόνως τὰ ἔθιμα καὶ τὴν λαϊκὴν φιλολογίαν τῆς νήσου, ὡς ἐπίσης τὸν πολιτισμόν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων αὐτῆς¹.

¹ Πολύτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου εἶναι τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀρχιεπισκοπικεῖον. Τοῦτο, κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ τέως Διευθυντοῦ αὐτοῦ κ. Δ. Φαναριώτου, λειτουργεῖ ὡς δημοσία ὑπηρεσία ἀπὸ τοῦ 1814 (μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἀγγλων), περιλαμβάνει δὲ τὰ ἐξῆς ἀρχεῖα: 500 νοταρικοὺς κώδικας τῶν ἐτῶν 1645-1864 [βλ. καὶ πρόσφατον ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Πετροπούλου - Ἀθῆναι 1958], 96 συμβολαιογραφικοὺς τόμους τῶν ἐτῶν 1815-

Περιελθὼν τὰ χωρία, τὰ ἐπίνεια καὶ τοὺς συνοικισμοὺς τῆς νήσου, κατέγραψα λαογραφικὴν ὕλην ἐξ ὧν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ τοπικοῦ βίου καὶ δῆ: ἄσματα 200, δίστιχα 70, παραδόσεις 90, παροιμίας 150, αἰνίγματα 10, παραμύθια 12, εὐτραπέλους διηγήσεις 16, περιπαίγματα χωριῶν 10, παιδιὰς 10, ἐπιδᾶς 10, ἀράς, τοπωνύμια, βαπτιστικά ὀνόματα, παρωνύμια, ὀνόματα φυτῶν, ἰχθύων κ. ἄ., πλείστας εἰδήσεις τῆς λαϊκῆς λατρείας, τῆς δημόδους ἱατρικῆς, τῆς μετεωρολογίας, τῆς τοπικῆς λιθοδομίας καὶ οἰκοδομικῆς, τῆς ἐλαιοκομίας καὶ ἐλαιουργίας, ἔτι δὲ καὶ ἔθιμα περὶ τὴν γέννησιν καὶ τὴν τελευτήν. Κατέγραψα ἐπίσης πληροφορίας περὶ τῆς οἰκιακῆς ζωῆς, τοῦ ναυτικοῦ βίου καὶ τῶν βιοτεχνικῶν ἐπαγγελμάτων τῆς νήσου, περὶ ἐνδυμασίας καὶ χοροῦ, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως, ἔτι δὲ καὶ τινὰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς εἰδήσεις (βλ. χειρόγρ. ἐν τῷ Λαογρ. Ἀρχεῖφ, ὑπ' ἀριθμὸν εἰσαγωγῆς 2250).

Ἐκ τῆς συγκεντρωθείσης, ὥς ἄνω, ὕλης εἰδικώτερον τοπικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν: α) αἱ παραδόσεις. Αὗται, λόγῳ τῆς χριστιανικῆς καὶ βραχῶδους ἐν μέσῳ πελάγει μορφολογίας τοῦ τόπου, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἱστορικῶν κατὰ τὸν μεσαῖωνα περιπετειῶν, ἀναφέρονται εἴτε εἰς ὑπερφυσικά θύνα (Στοιχεῖα τῆς θάλασσης, Νεραΐδες, Στρογγύλες, Φαντάσματα) εἴτε εἰς πνευματικά ἐπεσόδια (Ἀλγερίνοι ἐπιδρομεῖς, αἱ μαλ' ἀσπίαι κορησφύγετα), ἀπὸ δὲ εἰς τὴν ἀποδοξαίαν θαλασσιῶν κητῶν καὶ φαινομένων περὶ τὰς ἀκτὰς. Χαρακτηριστικὰ ἔτι εἶναι καὶ αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μὲν πολίχνη Γαῖος ἀνέστη οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Γαίου, μαθητοῦ τοῦ Παύλου, κηρύξαντος καὶ ἀποθανόντος ἐκεῖ, οἱ δὲ ἐν τῇ νήσῳ ὄφεις εἶναι ἀπολύτως ἀκίνδυνοι κατ' ἐπιταγὴν τῶν Ἀποστόλων, πολὺ περισσότερον ἢ ἐν τῇ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ χῶμα ἐκ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Γαίου, ἢ τὸ πῆν διαλελυμένον ἐντὸς ὕδατος¹. β) Τὰ θρησκευτικὰ λατρευτικὰ ἔθιμα, τελούμενα καθ' ὅλον τὸ ἔτος,

1900, 500 βιβλία δικαστικῶν καὶ ἀστυνομικῶν ὑπηρεσιῶν, 1000 τόμους δικαστικοῦ περιεχομένου, πολλὰ βιβλία διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Γαλλικῆς (1797-1813) καὶ Ἀγγλικῆς (1814-1864) κατοχῆς, ἐπίσης τῆς ὀλιγοχρονίου Ρωσσο - Τουρκικῆς. Ὁμοίως περιλαμβάνει καταλόγους ἐπιστρατεύσεων, ἐπισιτιστικῶν ὑπηρεσιῶν, κληρικῶν, ληξιαρχικὰ ἐκκλησιῶν, γεννήσεων, γάμων, θανάτων, ἀλληλογραφίαν τῶν Ἀγγλῶν διοικητῶν, ναύγια πλοίων, πολεοδομικὰ σχέδια, τόμους περὶ τῶν οἰκογενειῶν τῆς νήσου καὶ ἱστορικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς νήσου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 κ. ἄ. (Δυστυχῶς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον τοῦτο στερεῖται σήμερον διευθυντοῦ καὶ στεγάζεται ἐστοιβαγμένον ὑπὸ τὰ Γραφεῖα τῆς Κοινότητος, ὑποκείμενον εἰς κινδύνους πάσης φθορᾶς καὶ καταστροφῆς.) Λειτουργεῖ ἐπίσης ἐν Γαίῳ *Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη*, ἰδρυθεῖσα προσφάτως (1955) ὡς ἐξάρτημα τοῦ Κοινωφελοῦς Ἰδρύματος Παξῶν (1952) καὶ πλουτιζομένη ἐκ δωρεῶν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Παξίων.

¹ Εἶναι περιέργος ἡ πρωτοβουλία τῆς Νομαρχίας Κερκύρας κατὰ τὸ ἔτος 1957, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὀνόματος Γαῖος διὰ τοῦ γενικωτέρου Παξοί. Ἐλπίζομεν ὅτι,

ιδία δὲ κατὰ τὰς πανδήμους ἐφορτάς: τῆς Ὑπαπαντῆς (εἰς τὴν δμώνυμον Μονήν), τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος (πολιούχου τῆς νήσου), τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου καὶ τοῦ Δεκαπενταυγούστου (ἐπὶ τῆς νησιδος πρὸ τῆς πολίχνης τοῦ Γαῖου). Χαρακτηριστικώτεραι ἐκδηλώσεις τῶν ἐθίμων τούτων εἶναι αἱ πολυήμεροι καὶ πολύσταθμοι λιτανεῖαι εἰκόνων, αἱ γινόμεναι κατὰ τὴν Ἑβδομάδα τοῦ Πάσχα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἱερῶν πρὸς τὸ ἄλλο, μὲ διασταυρουμένας πομπάς. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ἐπίσης τὸ ἀπὸ ἐτῶν διατηρούμενον ἔθιμον τοῦ ἱεροῦ κοινοῦ γεύματος ἐκ βραστοῦ κρέατος τριῶν σφαζομένων βοῶν, προσφερομένου δωρεὰν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς «Παναγίας στὸ Νησί» κατὰ τὴν ἐφορτὴν τῆς 15 Αὐγούστου. γ) αἱ ρίμναι («ρίμες»), αἵτινες, ὡς συμβαίνει καὶ ἀλλαχοῦ, ἐμπνέονται ἑκάστοτε ἀπὸ τὰ τοπικὰ γεγονότα καὶ περιγράφουν ἐμμέτρως ἢ σατιροῦν πρόσωπα καὶ πράγματα. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι καὶ αἱ προεκλογικαὶ ρίμναι τῶν παλαιότερων ἢ καὶ προσφάτων ἐτῶν, εἰς τὰς ὁποίας, παρὰ τὴν σμικρότητα τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, οἱ ὑποψήφιοι σατιροῦνται ἢ ἐπαινοῦνται μὲ φανατισμὸν καὶ ταξικὴν συνείδησιν. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὸ πνεῦμα τῶν Παξίων ριμναδόρων ἀποδεικνύεται ὅξυ ἐπτανησιακὸν καὶ ἐθνικόν, ὡς ἄλλως τε φαίνεται καὶ εἰς τὰς συλλεγείσας εὐχολογίας διηγῆσεις καὶ τὰ περιπαίγματα. Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἐπίσης καὶ αἱ πατριωτικαὶ ρίμναι, αἵτινες συνετέθησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἡρωικῶν γεγονότων (πόλεμοι τοῦ 1912 - 13) ἢ τραγικῶν ἐπαγῶν (κατοχὴ 1940 - 44) καὶ αἵτινες διασφύζονται καὶ ἐπαναλαμβάνονται.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ βίου τῆς νήσου, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: α) διὰ τὰ ἄσματα: Ὅτι ἀνευρίσκει κανεὶς ἐν Παξοῖς ποικιλίαν παραλλαγῶν διαφόρου προελεύσεως, ἐπομένως καὶ συμφυρμῶν, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν, ὡς εἵπομεν, λαογραφικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς νήσου. Τὰ καταγραφέντα παρ' ἡμῶν ἄσματα εἶναι ποικίλου ἐπίσης στιχοργικοῦ μέτρου, ἠδόμενα πρὸς διαφόρους χορούς, γνωστοὺς εἴτε ἐκ τῆς παλαιᾶς νησιωτικῆς παραδόσεως (σταυρωτοί, πηδηχτοί), εἴτε ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς των ἀπὸ τὰς ἑναντι ἡπειρωτικᾶς ἀκτᾶς (συρτός, τσάμικος κλπ). Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἐκ τῆς ἀναμείξεως ταύτης διασφύζονται ἐν Παξοῖς, καίτοι πολλάκις ἡμιτελεῖ, ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν ἁσμάτων (παραλογαί, θρησκευτικὰ κ. ἄ.), ὡς ἐπίσης καὶ ἄσματα ναυτικά, ἐπύλλια, καθὼς καὶ ἱκανὰ κλέφτικα. Ἡ νησιωτικὴ πάντως προτίμησις ἀποκλίνει ὑπὲρ τῶν μικροστίχων ἁσμάτων. β) διὰ τὰ παραμῦθια. Ταῦτα πα-

κατόπιν καὶ τῶν διαμαρτυριῶν τῶν κατοίκων, δὲν θὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν κατάργησιν μιᾶς παλαιολαϊκῆς τοπωνυμίας, ἐρμηνευομένης διὰ τῆς πλέον ἀρχαίας τῶν ἐν Ἑλλάδι χριστιανικῶν παραδόσεων.

ρουσιάζουν πλούτον παραλλαγῶν καὶ μοτίβων καὶ ὥραιās εἰσαγωγάς. Ἐνευρίσκει κανεῖς εὐκόλως ἐν τῇ νήσῳ ἱκανοὺς καὶ ἐπαγωγοὺς ἀφηγητὰς (παραμυθιάδες), ἀνδρας ἢ γυναῖκας, μὲ πλουσίαν γνῶσιν κειμένων. Ἡ ἔλλειψις ἡλεκτρικοῦ φωτός, αἱ μικραὶ τῶν χωρίων ἀποστάσεις, καὶ αἱ ἐλάχισται ἀγροτικαὶ ἀπασχολήσεις τῶν κατοίκων (οἷτινες μόνον κατὰ τὴν ἐλαιοκομικὴν περίοδον εἶναι ἐντατικῶς ἀπασχολημένοι), εὖ νοεῖ εἰσέτι τὰς βραδυνὰς συγκεντρώσεις καὶ τὰ παραμυθιακὰ ἀκροάματα. γ) διὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τοὺς χοροὺς. Ἡ μνήμη τῶν γεροντοτέρων διετήρησε τὴν περιγραφὴν τῶν παλαιῶν ἐνδυμασιῶν, ἀνδρικῆς καὶ γυναικείας, αἷτινες ὁμοιάζον μὲ τὰς Κερκυραϊκάς, ἀλλὰ εἶχον καὶ τινα ἰδιομορφίαν. Εἰς τοὺς ὀργανωτὰς

Γυναῖκες ὑπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα «διάζονται» τὸ πρὸς ὕψανσιν νῆμα.

τοπικῶν ἐορτῶν συνέστησα τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐνδυμασιῶν τούτων («σέλλα» καὶ «σαλαμπάρκα» διὰ τοὺς ἄνδρας, «ροκέτο» καὶ «κέρπι» διὰ τὰς γυναῖκας), ἐκ δὲ τῶν χορῶν συνέστησα τὴν προτίμησιν τοῦ «πηδηχτοῦ» ὡς περισσότερον τοπικοῦ. δ) διὰ τὴν μουσικὴν: Αὕτη φαίνεται ζωηρῶς ψυχαγωγοῦσα τὴν νῆσον, ὡς διεπίστωσα ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητον παρουσίαν ὀργάνων εἰς γάμους καὶ πανηγύρεις, ἔτι δὲ καὶ ζῶσα εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, ἀφοῦ εὐκόλως οἱ πληροφοροῦνται καὶ μετὰ ἀκριβοῦς τονικότητος μοῦ ἐτραγοῦδισαν τὰ γνωστά των ἔσματα. Ἄτυχῶς δὲν διέθετον φωνοληπτικὸν μηχανήμα, ὥστε καὶ τῶν ἐκτελεστῶν τούτων τὰς μελωδίας καὶ τῶν ἐν χρήσει λαϊκῶν ὀργάνων τὰς συναυλίας νὰ καταγράψω.

Ἡ μουσικὴ παράδοσις τοῦ τόπου εἶναι μᾶλλον Ἡπειρωτικὴ, δὲν ἑλλείπουν ὅμως καὶ αἱ περιπτώσεις ἀρμονικῶν συμφωνιῶν (καντάδες) κατὰ τὸ ἐπτανησιακὸν σύστημα, ἐξ ἐπιδράσεως ὅχι μόνον τῆς γειτονικῆς Κερκύρας, ἀλλὰ καὶ τῆς ναυτικῆς

ἀναστροφῆς τῶν Παξίων μετὰ Κεφαλλήνων τραγουδιστῶν. Ἐπίσης δύναμαι νὰ παρατηρήσω ε) διὰ τὰς πρακτικὰς τοπικὰς ἀσχολίας, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἔλαιοκομίαν, λιθοτομίαν, οἰκοδομικὴν, ἀλιείαν, καλαθοπλεκτικὴν, ὑφαντικὴν, σχοινοποιίαν κλπ., ὅτι αὗται συνεχίζουσιν κατὰ γραφικὸν τρόπον τὴν παλαιότεραν παράδοσιν, οἷα περιγράφεται κατὰ τὸ ἔτος 1884 εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Salvator.

Ἐν συμπεράσματι παρατηρῶ ὅτι εἰς τοὺς Παξοὺς διατηροῦνται ζωηρὰ τὰ στοιχεῖα τῆς λαϊκῆς παραδόσεως, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὑπάρχει εἰσέτι καιρὸς πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς περισυλλογῆς καὶ μελέτης των. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ ἄλλοι λόγιοι τῆς νήσου, οἵτινες ἔδειξαν ἐνδιαφέρον καὶ ἐβοήθησαν τὴν ἀποστολήν μου, δύνανται παραλλήλως νὰ συνεχίσουν τὴν λαογραφικὴν προσπάθειαν τῆς καταγραφῆς ἐθίμων, κειμένων καὶ ἐκδηλώσεων λαϊκοῦ βίου καὶ τέχνης τῶν Παξίων.

Δ'.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ὑπο ΣΠΥΡ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ

Ὁ νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ὡς καὶ αἱ περιοχαὶ μετὰ προέκτασιν πρὸς Β. εἰς τὸν νομόν Εὐρυτανίας καὶ ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Φθιώτιδα καὶ τὴν Φωκίδα δὲν ἀντιπροσωπεύονται ἀκόμη εἰς τὴν Ἑθνικὴν Μουσικὴν Συλλογὴν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Πρὸς μερικὴν πλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἀπεστάλην ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τὸ πρῶτον εἰς τὰς περιφερείας Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου ἐπὶ ἓνα μῆνα, ἥτοι ἀπὸ τῆς 7ης Αὐγ. μέχρι 6ης Σεπτεμ. 1957.

Μὴ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν μου μαγνητόφωνον λειτουργοῦν δι' ἡλεκτρικῶν συστοιχιῶν, διὰ τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὴ ἡ ἡχογράφησις εἰς συνοικισμοὺς στερουμένους ἡλεκτρικοῦ ρεύματος, περιώρισα ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐργασίαν μου ταύτην μόνον εἰς τὰς πόλεις Ναυπάκτον καὶ Μεσολόγγιον ὅπου ὑπῆρχεν ἡλεκτρικὸν ρεῦμα.

Εἰς τὰ κέντρα ταῦτα, πλὴν τῶν ὀλίγων κατὰ τύχην ἐγκατεστημένων λαϊκῶν τραγουδιστῶν καὶ ὄργανοπαικτῶν, συντηροῦντων τὴν παράδοσιν, παρέστη ἀνάγκη νὰ προσκληθοῦν καὶ χρησιμοποιοῦν καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν γύρω ἀγροτικῶν ἢ ποιμενικῶν χωρίων.

Εἰς τὴν ὅλην προσπάθειαν ταύτην ἀντιμετώπισα πολλὰς δυσχερείας, τὸ μὲν λόγῳ τῆς ἀπροθυμίας τῶν τραγουδιστῶν καὶ ὄργανοπαικτῶν ὅπως ἐγκαταλίπουν τὰς καθημερινὰς ἀσχολίας των καὶ ἔλθουν εἰς τὴν πόλιν, τὸ δὲ καὶ ἐκ ψυχολογικῶν ἐπιδράσεων εἰς αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ περιβάλλοντος ὡς πρὸς τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν τῆς πρὸς ἡχογράφησιν μουσικῆς.

Τὰ ἐμπόδια ταῦτα κατεβλήθη φροντίς, ὅπως ὑπερνικηθοῦν μετὰ τὴν πολύ-

τιμον συμπαράστασιν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν α) εἰς τὴν Ναύπακτον: τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ βουλευτοῦ κ. Γεωργ. Ἀθανασιάδη Νόβα καὶ τοῦ Δημάρχου κ. Δημ. Δημολίτσα ὡς καὶ τῶν φιλομούσων Ἰωάν. Σιδέρη, Δικηγόρου, Ἰωάνν. Ἀθανασοπούλου, Νικολ. Γούρα καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Φιλαρμονικῆς κ. Κοσμᾶ, καὶ β) εἰς Μεσολόγγιον: τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεως κ. Κωνστ. Πούλου, τοῦ κ. Κωνστ. Κώνστα ἐκ τοῦ χωρίου Γουριά, φιλόλογον - λαογράφον καὶ συλλέκτον δημοδῶν ᾠσμάτων, καὶ τῶν κ. Ἀντων. Λεονάρδου, Γυμνασιάρχου, Κωνστ. Πετρονικολοῦ, καθηγητοῦ, Γεωργ. Καπέ, ἱεροψάλτου, καὶ Ἀνδρ. Παπανδρέου, δημοδιδασκάλου¹.

Συνολικῶς ἠχογραφήθη ἡ μουσικὴ 185 τραγουδιῶν καὶ χορῶν, ὡς κάτωθι:

Α) Εἰς Ναύπακτον ἠχογραφήθησαν ἑβδομήκοντα ᾄσματα διαφόρων κατηγοριῶν ἀπὸ τραγουδιστὰς ἐγκατεστημένους ἐνταῦθα καὶ ἐκ τῶν χωρίων: Δάφνη, Ρηγάνιον, Ἀναβρυτή, Φαμήλα, Κάτω Βασιλική, Παλαιοχώριον καὶ Καλλονή. Τὸ ὕλικόν τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν, ὅπως μᾶς δώσῃ ὠλοκληρωμένην εἰκόνα τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, διότι πλεῖστα χωρία τῆς Νοτίου περιοχῆς, καθὼς καὶ τὰ τῆς ὀρεινῆς Ναυπακτίας, αἵτινα ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἀγνωτέραν πηγὴν τοῦ Ρουμελιώτικου τραγουδιοῦ, εἰμύτινα ἀναφεύνητα ἔνεκα τῶν ἀναφερθεισῶν ἀνωτέρω τεχνικῶν δυσκολιῶν.

Β) Εἰς Μεσολόγγιον ἐπαράσθη ἀπὸ τῆς 29^{ης} Σεπτεμβρίου. Ἐνταῦθα ἠχογραφήσα ἐν συνόλῳ 115 ᾄσματα διαφόρων κατηγοριῶν καὶ μουσικὴν λαϊκῶν χορῶν ἀπὸ ἐντοπίους τραγουδιστὰς καὶ ὁργανοπλάτας, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν χωρίων: Γουριά, Πεντάλοφον, Νεοχώριον, Κατοχή, Ρίγανη, Παλαιοκατούνα, Χρυσοβέργιον, Εὐηνοχώριον καὶ Αἰτωλικόν.

Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν συλλεγεῖσαν μουσικὴν ὕλην ταύτην κατέχουν τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ἱστορικά τραγούδια. Τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικόν, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ περιφέρεια αὕτη ἀνήκει εἰς γεωγραφικὴν περιοχὴν τῆς δράσεως τῆς κλεφτουριᾶς καὶ τοῦ ἀρματολισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, μάλιστα δὲ ὅτι ὑπῆρξεν αὕτη τὸ θέατρον δραματικῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα εἰς ἡρώισμὸν συνεκλόνισαν τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν. Δὲν ἦτο ἐπομένως δυνατόν παρὰ ἡ λαϊκὴ μοῦσα νὰ ὑμνήσῃ ἥρωας καὶ γεγονότα ἱστορικά, τὰ ὁποῖα ἡγγίζον τὴν σφαῖραν τοῦ θρύλου. Σημαντικὴν ἔτι θέσιν κατέχουν καὶ τὰ τραγούδια τὰ ᾄδόμενα πρὸς χορούς, καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ τῆς μουσικῆς λαϊκῶν μουσικῶν ὁργάνων.

Χοροὶ ἐπικρατοῦντες ἐνταῦθα εἶναι οἱ πηδηκτοί, οἱ κοινῶς λεγόμενοι Τσάμικοι, μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ρυθμικῶν μορφῶν καὶ χορευτικῶν βημάτων. Πλὴν τούτων, εἶναι ἔτι διαδεδομένοι καὶ οἱ συρτοί, ὡς ὁ καλαματιανός, ὁ κουνητός καὶ ὁ ἀπολυτός.

¹ Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν συμπαράστασιν ταύτην πρὸς ἐπιτυχὴ ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου.

Λαϊκά ὄργανα χρησιμοποιούμενα καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας περιοχὰς εἶναι τὸ κλαρινέττο καὶ τὸ βιολί, ὡς προεξάρχοντα ὄργανα τῶν ὀργανικῶν ὁμάδων. Ὡς ὄργανα συνοδίας χρησιμοποιοῦνται τὸ λαοῦτο καὶ τελευταίως ἡ κιθάρα εἰσαχθεῖσα εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ λαούτου, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν λαουτοκίθαρρον, διότι τὴν χορδίζουσιν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ λαούτου. Εἰς τὴν περιφέρειαν κυρίως τοῦ Μεσολογίου χρησιμοποιεῖται ἔτι ὁ ζουρνὰς ἢ πίπιζα μὲ συνοδίαν τοῦ λαϊκοῦ τυμπάνου (νταούλι), ὅστις παίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἀθιγγάνων.

Περὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς τῆς Ρούμελης καὶ ἰδιαίτερος τῶν ἐπαρχιῶν Μεσολογίου, Βάλτου καὶ Ξηρομέρου ὑπάρχει ἐκ παλαιότερων χρόνων ἡ φήμη ὅτι αὕτη ἔχει καλοὺς τραγουδιστάς. Πράγματι ἐνταῦθα διαπιστώνει τις κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸν καλλιφωνίαν τῶν τραγουδιστῶν, εἴτε πρόκειται περὶ ἀνδρῶν εἴτε περὶ γυναικῶν· προσέτι ἀκρίβειαν τονικότητος, εὐστροφον καὶ καθαρὰν φωνήν, καθὼς καὶ ζωντανὴν ἔκφρασιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς ἀνθησιν ἐνταῦθα εἰς παλαιότερους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μὲ πολλοὺς γνωστοὺς ἀριστεῖς καὶ καλλιφῶνους ἱεροψάλτας, οἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ ἦσαν γινώσται καὶ τῆς δημώδους μουσικῆς τοῦ τόπου. Εἰς πολλὰ ἐκ τῶν ἡχογραφηθέντων ἱσμάτων δύναται τις μὲ προσεκτικὴν παρατήρησιν νὰ διαπιστώσῃ ἐπιδράσεις τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξαγγελίας τῶν λαϊκῶν τούτων μελωδιῶν. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια συναντῶνται ὅλοι σχεδὸν οἱ τρόποι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς.

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, δηλαδὴ τοῦ Μεσολογίου, καθὼς καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς αὐτῆς τοῦ Ξηρομέρου, Βονίτης καὶ Βάλτου ὑπάρχει ἀκόμη ἐν ἀκμῇ ἡ ἐκ παραδόσεως δημώδης μουσικὴ παρὰ τὰς ἐπιδράσεις ἐπ' αὐτῆς τῶν νεωτέρων συνθέσεων λαϊκῶν τραγουδιῶν, δημοτικοφανῶν καὶ ρεμπετοειδῶν, δημιουργημάτων, ὡς γνωστόν, ἐπαγγελματιῶν ὀργανοπαικτῶν καὶ λαϊκῶν τραγουδιστῶν τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ μουσικαὶ αὗται συνθέσεις ἔχουν κατακλύσει τὴν ὑπαιθρον μὲ δίσκους γραμμοφώνου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συνεχῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν τῶν Ἑλληνικῶν ραδιοσταθμῶν. Ἡ καταστρεπτικὴ ἐπίδρασις τούτων ἐπὶ τῆς παραδεδομένης δημώδους μουσικῆς εἶναι καταφανὴς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὡς τοῦτο ἔχει διαπιστωθῇ καὶ ἐξ ἄλλων μουσικῶν ἀποστολῶν τοῦ Λ. Ἀρχείου, ὥστε πρέπει νὰ θεωρῇται βέβαιον ὅτι ἡ πλήρης νόθευσις καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῆς γνησίας λαϊκῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἐπέλθῃ, συνεπικουρούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς προθυμίας τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαιθρου νὰ ἀκολουθῇ εἰς τὸν βίον του, τὸν ὕλικόν, πνευματικόν καὶ καλλιτεχνικόν, τοὺς ἀντιστοίχους τρόπους ζωῆς τῶν ἀστικῶν κέντρων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατόν, ἐντὸς συντόμου χρονικοῦ διαστήματος, ἡ συγκέντρωσις ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν περιοχῶν τῆς ὑπαρχούσης ἀκόμη πλουσίας εἰς ποικιλίαν μουσικῆς ὕλης.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1955 - 1957

Α'. Κατὰ τὸ ἔτος 1955.

Τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ἔχον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους πλήρη τὴν εἰς προσωπικὸν δύναμιν αὐτοῦ εἰργάσθη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος κανονικῶς. Δύο μηνιαῖαι ἀποστολαὶ τῶν συντακτῶν του, ὁργανωθεῖσαι ἢ μὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σάνθης καὶ Καβάλλας καὶ τὴν νῆσον Θάσον, ὁπόθεν οὐδεμίαν εἰχομεν μέχρι τοῦδε συστηματικὴν λαογραφικὴν συλλογὴν, ἢ δὲ ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας εἰς τὰ ὄρεινά χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Βοΐου καὶ Γρεβενῶν ἀπεσκόπουν κυρίως εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς καὶ τὴν ἔρευναν τῶν λαϊκῶν ἐθίμων. Ἀμφοτέρων τῶν ἀποστολῶν τούτων μετέσχεν ὁ μουσικὸς τοῦ Ἀρχείου κ. Σπ. Περιστέρης ἔχων συνεργάτας εἰς μὲν τὴν πρώτην τὸν συντάκτην κ. Δ. Πετρόπουλον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὸν συντάκτην κ. Δ. Οἰκονομίδη. Ἡ συγκομισθεῖσα ὕλη πῆρξε πολλή καὶ ἀξιόλογος : 226 ἄσματα καὶ 14 παραμῦθια ἀποτυπωμένα ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου καὶ ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη ἐν χειρογράφῳ ἐκ 272 σελίδων ἐκ τῆς εἰς Σάνθην καὶ Θάσον ἀποστολῆς· 252 ἄσματα καὶ 21 παραμῦθια ἐπὶ ταινιῶν ἀποτυπωθέντα καὶ χειρόγραφον ἐκ σελ. 472 πλήρες ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῆς εἰς Βοῖον καὶ Γρεβενὰ ἀποστολῆς, ἅπαντα κατατεθέντα εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου ὑπ' ἀριθμ. εἰσαγ. 2154 καὶ 2157.

Τὰς δαπάνας τῆς μὲν εἰς Σάνθην καὶ Θάσον ἀποστολῆς, ἀνελθούσας εἰς 8229 δραχμάς, κατέβαλεν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τῆς δὲ εἰς Βοῖον καὶ Γρεβενὰ ἐκ δραχμῶν 9398 διέθεσεν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑλλην. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας ἡ Μικρασιατικὴ Ἐπιτροπὴ, ἥτις καὶ κατὰ τὰ προσηγόμενα ἐπὶ ἐξαγγέλλειν εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν τῆς παλαιᾶς Γαλλικῆς καὶ Βαλθ.

Διὰ τῶν ἀποστολῶν τούτων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιγραφικῶν καὶ φωνοταινιῶν μαγνητοφώνου ἀποτυπωμένων δημοδῶν μελωδιῶν τῆς Ἐθν. Μουσικῆς Συλλογῆς τοῦ Ἀρχείου ἀνῆλθεν εἰς 1443.

Πλὴν τῶν δύο τούτων χειρογράφων εἰσῆχθησαν εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Ἀρχείου ἔτερα 21 χειρόγραφα ἐκ σελ. 914. Ἐκ τούτων 14 μὲν ἐδωρήθησαν ὑπὸ φίλων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου· ἀριθμ. 2146 ἐκ σελ. 20 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰππ. Μακρῆ, ἀρ. 2147 ἐκ σελ. 9 ὑπὸ τοῦ κ. Γρηγ. Δημητροπούλου, ἀρ. 2149 ἐκ σελ. 132 ὑπὸ Λεων. Ἄλκου (ἀθηγανικὴ Λαογραφία ἐκ Μεγάρων), ἀρ. 2150 ἐκ σελ. 111 ὑπὸ Ἀ. Γιαννημάρα, ἀρ. 2151 ἐκ σελ. 8 ὑπὸ Ματ. Γκόλια, ἀρ. 2152 ἐκ σελ. 101 ὑπὸ Ε. Σαρέλλη, ἀρ. 2153 ἐκ σελ. 72 ὑπὸ Π. Παπαμανώλη, ἀρ. 2163 ἐκ σελ. 15 ὑπὸ Γ. Λεγάκη, ἀρ. 2164 ἐκ σελ. 5 ὑπὸ Δ. Ἀνδριοπούλου, ἀρ. 2155 ἐκ σελ. 36 ὑπὸ Δ. Οἰκονομίδου, ἀρ. 2156 ἐκ σελ. 66 ὑπὸ Χ. Ρεμπέλη, 7 δὲ ἐκ σελ. 40 προέρχονται ἐξ ἐργασιῶν φοιτητῶν, ὑποβληθεισῶν εἰς τὸ Λαογραφικὸν Φροντιστήριον τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Μέγα. Ἡ ὕλη, ἢ περιεχομένη εἰς τὰ εἰσαχθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χειρόγραφα, ἢ ὑποκειμένη εἰς ἀριθμῶσιν, εἶναι : ἄσματα 668, δίστιχα 124, παραμῦθια 40, παροιμίαι 23, παραδόσεις 8, αἰνίγματα 5, μῦθοι 3, τοπωνύμια 34, παιδιὰ 2. Ἡ λοιπὴ ὕλη ἀναφέρεται εἰς ἔθιμα τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως, τῆς γεννήσεως, τοῦ γάμου, τῆς τελευτῆς, τῆς μαγείας καὶ μαντικῆς, τῆς ἀστρολογίας καὶ μετεωρολογίας, τῆς δημ. ἱατρικῆς καὶ τῆς λαϊκῆς λατρείας.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου περιστράφησαν περὶ τὴν ἀποδελτίωσιν, κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐκδόσεως Ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν δημοτικῶν ᾠμάτων.

Εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν ὕλης ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἀρχείου εἰργάσθησαν οἱ γραφεῖς Γρηγόριος Δημητρόπουλος καὶ Ἐλευθερία Δήμου - Παπαδοπούλου ἀντιγράφαντες ἐν ὅλῳ 4917 ἄσματα καὶ 1615 δίστιχα, τῆς κ. Παπαδοπούλου ἀσχολουμένης καὶ εἰς τὴν δακτυλογράφησιν τῶν ὑπερσειακῶν ἐγγρά-

φων, καὶ ὁ συντάκτης Δ. Οἰκονομίδης ἀποδελτιώσας ποικίλην ὕλην ἐκ χειρογράφων ἰδίας αὐτοῦ συλλογῆς καὶ 16 παραμύθια ἐκ φωνοταινιῶν μαγνητοφώνου. Ὁ αὐτὸς συντάκτης ἡσχολήθη καὶ εἰς τὴν λεπτομερῆ ταξινομήσασιν πλουσίον ὕλικον ἀποδελτιωθέντος ἐκ 301 χειρογράφων καὶ ἀναφερομένου εἰς τὰ ἡθὴ καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ λαοῦ. Πρὸς τοῦτοις συνεπλήρωσε τὴν ὑπὸ ἐκτύπωσιν βιβλιογραφίαν τῆς Ἑλλην. Λαογραφίας καὶ ἀησχολήθη μὲ τὴν καταγραφὴν χειρογράφων καὶ βιβλίων εἰσαχθέντων εἰς τὸ Ἀρχεῖον.

Εἰς τὴν κατάταξιν δημοτικῶν ἁσμάτων κατέγιναν, ὡς καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, οἱ συντάκται Μαρία Ἰωαννίδου, Γ. Σπυριδάκης καὶ Δ. Πετρόπουλος, ταξινομήσαντες ἐν ὅλῳ 3929 ἄσματα. Ἐκ τούτων 1505 ἐταξινομήθησαν ὑπὸ τῆς Μ. Ἰωαννίδου, 1420 ὑπὸ τοῦ Γ. Σπυριδάκη, ἀσχοληθέντος καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν στατιστικῆς τῶν ἀποδελτιωτέων ἁσμάτων, τῶν περιεχομένων εἰς χειρόγραφα τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου, καὶ 1004 ὑπὸ τοῦ Δ. Πετροπούλου, ὅστις κατέγινε καὶ εἰς τὸν ὑπομνηματισμὸν 23 κλέφτικων καὶ 2 ἱστορικῶν ἁσμάτων καὶ τὴν βιβλιογραφικὴν ἔρευναν τῶν πρὸ τοῦ 1850 συλλογῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν ἁσμάτων.

Εἰς τὴν κατάταξιν παροιμιῶν ἐιργάσθη ὁ εἰδικευθεὶς εἰς αὐτὴν συντάκτης Δ. Λουκάτος, ταξινομήσας κατὰ τὸ λημματοθετικὸν σύστημα 2805 νεοελληνικὰς παροιμίας. Προσέτι κατέγινεν εἰς τὸν καταρτισμὸν χωριστῶν διὰ τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς καὶ τὰς βυζαντινὰς παροιμίας ἀρχείων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐρένης, περιλαβὼν εἰς αὐτὰ ἐν ὅλῳ 1084 παροιμίας, ἧτοι 954 ἐκ τῆς μεγάλης συλλογῆς παροιμιῶν Ν. Γ. Πολίτου, 185 ἐκ τῆς συλλογῆς παροιμιῶν τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου (ἀπὸ Α-ἀρχ. Α) καὶ 545 ἐκ τῆς συλλογῆς ἀρχαίων ἑλλην. παροιμιῶν τοῦ Στρώμπερ Strömberg, ἧς καὶ κατέταξε κατὰ τὴν κύβαν λέγειν.

Ἐν τῇ Εὐν. Μουσικῇ Συλλογῇ συνεκρίθη ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ Σπ. Μπερσιῆρη ἡ ἀποδελτιωτικὴ ἐργασία καὶ ἡ καταγραφὴ δημοδῶν μελωδιῶν. Ἀποδελτιώθησαν ἐκ χειρογράφων καὶ ἐντύπων 208 ἄσματα, κατεγράφησαν ἐκ δίσκων καὶ φωνοταινιῶν 85 ἄσματα, συλλεγέντα ἐν Σιατίστῃ καὶ Βορείῳ Ἡπείρῳ καὶ ἀπεικονίσθησαν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου 486 μὲν ἄσματα κατὰ τὰς δύο μνημονευθείσας ἀποστολάς, 4 δὲ ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ παρὰ Ποιτίου ὁργανοπαίκτην. Πρὸς τοῦτοις μετεγράφησαν ἐκ τῆς βυζαντινῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν 43 ποιντικὰ ἄσματα, ἠλέγχθη δὲ ἡ ἀκρίβεια τῆς μεταγραφῆς ἑτέρων 609 ἁσμάτων.

Τέλος συνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐκδόσεως Ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν δημοτικῶν ἁσμάτων, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρόδρομος τῆς μεγάλης ἐκδόσεως αὐτῶν. Ἐτοιμὴ πρὸς ἐκδοσιν εἶναι ἤδη ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱστορικῶν ἁσμάτων μετὰ πλήρους ὑπομνηματισμοῦ αὐτῶν.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 150 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἐναντι 106 τοῦ προηγούμενου ἔτους, κατεγράφησαν δ' ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ἐπ' ἀρ. 2319 - 2468. Ἐκ τούτων 40 τόμοι προέρχονται ἐξ ἀνταλλαγῆς τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου πρὸς ξένα περιοδικά, 29 ἐξ ἀγορᾶς, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἐδωρήθησαν : 6 ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2 ὑπὸ τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1 ὑπὸ τοῦ Ὑφυπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, 4 ὑπὸ τῆς Νομαρχίας Φθιώτιδος, 1 ὑπὸ τοῦ Παγκληρίου Γυμνασίου, 1 ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων, 1 ὑπὸ τοῦ Συνεταιριστοῦ, 9 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα, 10 ὑπὸ τοῦ κ. Δημ. Πετροπούλου, 3 ὑπὸ τοῦ κ. Α. Λουκάτου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Ἁγ. Θέρον, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Φ. Κουκουλέ, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κώνστα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Καζαβῆ, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Μανούσακα, καὶ ἀνὰ ἓν ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραμάνου, L. Mirambel, C. Rihtman, Α. Χατζηγάκη, Ν. Τωμαδάκη, Ν. Κοσμᾶ, Χ. Μπακογιώργου, Β. Φάργη, Ἰ. Κοιτοῦ, Π. Παπαχριστοδούλου, Ρ. Boratau, Δ. Οἰκονομίδου, Ν. Ζαφειρίου, Π. Νικήτα

Ἰ. Χαβάκη, Ἑμμ. Δουλιγεράκη, Ν. Μηλιώρη, Α. Κεραμοπούλλου, Ν. Ψυχογιού, Ἀθηνᾶς Ταρσούλη, Κύπρου Χρυσάνθη.

Ἀποχωρῶν νῦν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τοῦ ὁποίου τὰς ἐργασίας ἐπὶ εἰκοσασετίαν διηύθυνε, ἵνα περιορισθῶ εἰς τὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθήκοντά μου, καταλείπω τὰς συνολογὰς αὐτοῦ πλήρεις πλουσιωτάτου λαογραφικοῦ ὕλικου, συστηματικῶς περισυλλεγέντος καὶ καταταχθέντος, ἐτοίμου πρὸς περαιτέρω μελέτην καὶ ἔκδοσιν, εἰς χεῖρας ἱκανοῦ προσωπικοῦ, εἰδικευθέντος ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῆς λαογραφικῆς ἐργασίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1955.

Ὁ Διευθυντὴς

Καθηγητὴς Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Β'. Κατὰ τὸ ἔτος 1956.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1955 ἀποχώρησιν ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργ. Α. Μέγα, ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἰδρύματος ἀνετέθη ἐπὶ τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν συντάκτην τοῦ Ἀρχείου καὶ Ὑφηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεωργ. Κ. Σπυριδάκη ὅστις καὶ ἐξελέγη ἀντικείμενός, τῇ 16 Ἀπριλίῳ, Διευθυντὴς αὐτοῦ.

Πλὴν τοῦ τακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου τῶν ἀντικειμένων Δ. Πετροπούλου, Μαρίας Ἰωαννίδου, Μπαρπαρίου, Δημ. Δουκάτου, Δημ. Οἰκουμένη, τοῦ μουσικοῦ Σπ. Περιστέρη καὶ τῶν γραφικῶν Γρη. Δημητροπούλου καὶ Ἐλευθερίας Δημόν Παπαδοπούλου, ἐργάσθη ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ 1956 ἐξ ἀποσπάσεως ὁ Κωνστ. Ρωμάτος, σὺν τοῦ Ἰστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Α'. 1. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰσῆχθησαν ἐν τῷ Α. Α. 36 νέα χειρόγραφα (σελ. 3362) ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης. Ἐκ τούτων 21 ἀπεστάλησαν ὑπὸ δημοδοσιακῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1952 σχετικὰς ἐγκυκλίους τοῦ Ὑπουργ. Ἐθν. Παιδείας (ἀρ. 43.129) καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀρ. 27.761) μετ' ὅλην σχετικὴν ἰδίαν πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον (λαϊκὸν δίκαιον, λαϊκὴ λατρεία, γέννησις, γάμος καὶ τελευτή), τὴν μαντικὴν, μαγειάν, λαϊκὴν λατρικὴν, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν κλπ. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 12 χ/φων, τρία παρεχωρήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐκ παλαιότερων λαογραφικῶν διαγωνισμῶν, τρία (σελ. 676) προήλθον ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Α. Ἀρχείου ἐνεργηθειῶν λαογραφικῶν καὶ μουσικῶν ἀποστολῶν (Γ. Κ. Σπυριδάκη εἰς Ψέριμον καὶ Τήλον τῆς Δωδεκανήσου, Δ. Δουκάτου εἰς Ἰθάκην καὶ τοῦ Σπ. Περιστέρη μετὰ τοῦ Γρηγ. Δημητροπούλου εἰς Ἀρκαδίαν (ἐπαρχ. Μαντινείας καὶ Κυνουρίας), τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἐκ δωρεᾶς τῶν κ. Ἀντ. Κεραμοπούλλου, Δ. Δουκάτου, Μ. Μαρνούσκα (3 χ/φα), Ἰωάνν. Δημαράτου, Ἑλπινίκης Σταμούλη Σαοαντῆ, Εὐστ. Παῖζη, Ν. Σταμούλατου καὶ Ἑμμ. Δρεπανῆ.

Ἡ περιλαμβανομένη εἰς τὰ χ/φα ταῦτα ὕλη ἀποτελεῖται ἀπὸ 955 τραγούδια, 770 δίστιχα, 1603 παροιμίας, 66 παραμύθια, 25 παροιμ. καὶ εὐτραπ. διηγήσεις, 112 παραδόσεις, 3 μύθους, 66 αἰνίγματα, 21 ἐρωδᾶς, 10 παιδιᾶς, μαγικὰς, λατρευτικὰς καὶ δεισιδαιμόνας δοξασίας καὶ ἔθιμα κ. ἄ.

2. Ἀποδελτίωσις. Ἡ ἐκ χ/φων ἰδίᾳ ἀποδελτίωσις ὕλης ὑπὸ τῶν γραφ. Γρ. Δημητροπούλου καὶ Ἐλευθ. Δήμου Παπαδοπούλου περιωρίσθη κυρίως εἰς τὰ ἄσματα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συμπληρώσεως τοῦ οἰκείου ἀρχείου. Οὕτω ἀντεγράφησαν εἰς δελτία 2712 ἄσματα, 2016 δίστιχα, πρὸς δὲ 21 παραμύθια, 23 αἰνίγματα καὶ ἄλλη ποικίλη ὕλη.

3. Εἰς τὴν ἀρχεὶακὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἀποδελτιομένων ῥομάτων καὶ κατὰταξιν αὐτῶν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀρχεῖον εἰργάσθησαν οἱ συντ. Δημ. Πετρόπουλος, Μαρία Ἰωαννίδου Μπαρμπαρίου καὶ ὁ ἐξ ἀποσπάσεως συντ. Κωνστ. Ρωμαῖος, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ διευθύνων Γ. Κ. Σπυριδάκης, κατατάξαντες ἐν συνόλῳ 4516 ῥοματα (Δ. Πετρόπουλος 2157, Μ. Ἰωαννίδου Μπαρμπαρίου 885, Κ. Ρωμαῖος 553 καὶ Γ. Κ. Σπυριδάκης 921).

Παραλλήλως τὸ προσωπικὸν τοῦτο ἡσχολήθη ἔτι καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας, ὡς ὁ Δ. Πετρόπουλος εἰς τὴν σύνταξιν ὑπομνημάτων εἰς τινὰ ἱστορικὰ τραγούδια τῆς πρὸς ἔκδοσιν 'Ἐκλογῆς' ἡ Μαρία Ἰωαννίδου εἰς ἀντιβολὴν ἀποδελτιωθείσης ὕλης (ἐκ τοῦ χ/φου 1480), ἀνακατάταξιν τοῦ ἀρχείου τῶν μοιρολογίων ἐκ τοῦ γενικοῦ βιβλιογραφικοῦ πίνακος αὐτῶν ὑπὸ Νικ. Γ. Πολίτου· ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὸν καταρτισμὸν πίνακος ἐκ τῶν βιβλιογραφικῶν δελτίων ἐν τοῖς φακέλοις τῶν ῥομάτων τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Νικ. Πολίτου κατατάξεως τῶν ῥομάτων τῆς συλλογῆς αὐτοῦ: "Υλὴ Ν. Πολίτου πρὸς τὸν σκοπὸν εὐχερεστείας καὶ ταχυτέρας τοποθετήσεως τῶν ἀποδελτιομένων ῥομάτων τῆς συλλογῆς ταύτης εἰς τὸ Ἀρχεῖον, πρὸς δὲ ἡσχολήθη ὁ συντάκτης οὗτος καὶ εἰς κατὰταξιν τῶν νανουρισμάτων καὶ ταχαρισμάτων.

4. Εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν καὶ κατὰ λῆμμα κατὰταξιν τῶν παροιμιῶν καὶ γνωμικῶν ἡσχολήθη ὁ συντ. Δημ. Λουκᾶτος. Οὗτος ἀπεχώρισεν ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῶν παροιμιῶν ἢ ἀπεδελτίωσεν ἐξ ἐντύπων 533 ἀρχαίας καὶ 532 μεσαιωνικὰς παροιμίας, τὰς ὁποίας καὶ κατέταξεν εἰς τὰ οἰκεῖα ἀρχεῖα. Πρὸς τούτοις κατέταξεν ἔτι 358 νεοελληνικὰς παροιμίας καὶ ἀποθέτησεν εἰς τὸ Ἀρχεῖον 9860 κατεταγμένας παροιμίας καὶ γνωμικά.

5. Εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν κατὰταξιν τῆς ὕλης τοῦ κριτικικοῦ βίου εἰσάγαγε ὁ συντ. Δημ. Περσινμίδης, ἀσχολήσας ἔτι καὶ περὶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς λαογραφικῆς βιβλιογραφίας τῆς περιόδου 1948 - 1953 καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῆς διὰ τὰ ἐτῆ 1954 - 1958.

Β'. 1. Ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ ἐπλουτίσθη διὰ τῆς ἡχογραφήσεως ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου τῆς μουσικῆς 317 ῥομάτων καὶ χορῶν, ἧτοι ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀρκαδίας, ὡς ἀνωτέρω, 230 τραγ. καὶ χορῶν, ἐκ Φεριῖμου καὶ Τήλου Δωδεκανήσου ἐξ ἡχογραφήσεως τοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη 25, ἐκ Κερκύρας 41, διὰ διανεργηθείσης ἐπὶ τόπου ἡχογραφήσεως ὑπὸ τοῦ μουσ. Σπ. Περισιτέρη δαπάνῃ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἑταιρείας τῶν Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, τέλος ἐκ Κυθήρων (φροντίδι τοῦ κ. Ἰ. Κασιμάτη) καὶ ἄλλων τόπων δι' 21 μελωδιῶν ῥομάτων καὶ μουσικῆς χορῶν ἐξ ἡχογραφήσεων τῇ 14 Ἰαν. καὶ τῇ 1 Φεβρ. ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου.

2. Εἰς τὴν μουσικολογικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς μουσικῆς ὕλης (δημοτ. τραγουδιῶν καὶ λαϊκῶν χορῶν) ἡσχολήθη ὁ μουσικὸς Σπ. Περισιτέρης. Οὗτος πλὴν τῆς καταχωρίσεως τῶν τίτλων τῶν ἡχογραφηθεισῶν τὸ 1956 καὶ προηγουμένως μελωδιῶν ῥομάτων καὶ τῆς μουσικῆς χορῶν εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς (456 ἡχογρ.), ἀπεδελτίωσεν ἐξ ἐντύπων μουσικῶν συλλογῶν 311 ῥοματα καὶ χορούς, μετέγραψεν ἐκ τῆς βυζαντινῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν 53 ῥοματα, κατέταξεν εἰς κατηγορίας καὶ μουσικὰ γένη 75 ῥοματα καὶ μετέγραψεν ἐκ ταινιῶν ἢ δίσκων τὴν μουσικὴν 90 ῥομάτων εἰς τὴν εὐρωπ. μουσικὴν γραφὴν.

Γ'. Τὰς λαογραφικὰς καὶ τὰς μουσικὰς συλλογὰς τοῦ Ἀρχείου ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς ἡμέτεροι καὶ ἄλλοδαποὶ εἰδικοί ἐρευνηταί, ἰδρύματα καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν ξένων ἐβοηθήθησαν πρὸς ἐπιστημονικοὺς ἢ εὐρύτερον μορφωτικοὺς σκοποὺς: α) Ἡ δνὶς Ἀλίκη Μιχάλαρου, μουσικολόγος ἐκ Νέας Ὑόρκης Η.Π.Α. (ἐχορηγήθη ἔτι εἰς αὐτὴν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου μουσικὴ 15 δημοτ. τραγουδιῶν). β) Τὸ Criterion New Theatre ἐν Λονδίῳ.

(ἐξάλλη εἰδικὴ μουσικὴ δι' ἔργον τοῦ ὁποίου ἡ σκητὴ ὑπόκειται ἐν Ἑλλάδι). γ) ἡ Ἑταιρεία *Philips*. (ἐχορηγήθη ἡ μουσικὴ 4 δημοτ. τραγουδιῶν).

Δ'. Εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ ὁργάνωσιν τῆς σημαντικῆς ἐκ 2660 τόμων καὶ φυλλαδίων Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀρχείου κατὰ τὸ ἐν χρήσει βιβλιοθηκονομικὸν σύστημα ἡσχολήθη ὁ διευθύνων Γ. Κ. Σπυριδάκης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ συντάκτου Δημ. Οἰκονομίδου. Αὕτη ἐπλουτίσθη δι' 181 τόμων καὶ τευχῶν αὐτοτελῶν ἔργων, περιοδικῶν καὶ ἀνατύπων (ἀρ. εἰς. 2469 - 2658). Ἐκ τούτων προήλθον 11 ἐξ ἀγορᾶς, 43 ἐξ ἀνταλλαγῆς τῆς Ἑπετηρίδος καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐκ δωρεᾶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων. Πρὸς τοῦτο ἐγένετο ἔτι ὑπὸ τοῦ Διευθύνοντος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ γραφέως Γρηγ. Δημητροπούλου ὁ ἔλεγχος τῆς πλουσίας συλλογῆς τῶν χειρογράφων λαογραφικῆς ὕλης. Τούτων ἐπετεύχθη ἡ φύλαξις ἐντὸς μεταλλίων ἀρμαρίων, ἐγένετο δ' ἡ ἔναρξις καὶ τῆς βιβλιοδεσίας αὐτῶν.

Ε'. Εἰς τὴν Μουσικὴν Συλλογὴν, συγκροτηθεῖσαν ἐκ δωρεῶν φίλων τοῦ ἐκ παραδόσεως λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, περιήλθον κατὰ τὸ 1956 δέκα νέα ἀντικείμενα ἐκ δωρεᾶς τῶν: Ἀθηναῖς Ταρσοῦλη (4 κεντήματα ἐκ Δωδεκανήσου καὶ 1 κομπογιάννη παιδικόν) Ἡπειρῶν, Εὐαγγελίας Φραγκάκη (ἔλν, εἶδος χώματος, λαϊκῆς οἰκοδομίας καὶ ἀγροτικῶν μαχαίρι Κρήτης), Ἐλευθερίας Δήμου Παπαδοπούλου (ξύλινα δοχεῖα Μεσσήνιος), Διαλεχτῆς Ζευγώλη Γλέζου (ποιμενικὸν κοχλιάριον ἀπὸ κέρατον), Γεωργίας Ταρσοῦλη (αὐτὸ πλουμιστὸ τῆς Λαμπρῆς Πηλίου), Γεωργ. Α. Μέγα (πήλινος φαλλός Θράκης) καὶ Νικ. Ρεμεδιάκη (διακοσμητικὸν κέντημα τοῦ γένους Κρήτης).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίᾳ 1956.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ὁ Διευθύνων

Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑΝ

Γ'. Κατὰ τὸ ἔτος 1957.

Τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον ὑπ' αὐτοῦ σκοπὸν τῆς περισυλλογῆς καὶ ἀρχεακῆς κατατάξεως τῶν διαφορῶν ἐκδηλώσεων τοῦ κατὰ παράδοσιν βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἴτα δὲ καὶ τῆς ἀναλήψεως ἐκδόσεων ἐκ τῶν μνημείων τούτων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰργάσθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, 1957, μὲ ἀνεπαρκῆ ἐν γένει μέσα καὶ μὲ ὀλιγαριθμὸν προσωπικῶν, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ διορισθέντος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (τῇ 20 Ἀπριλ. 1957) διευθυντοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη, τῶν συντακτῶν Δημ. Πετροπούλου, Μαρίας Ἰωαννίδου Μπαρμπανίγιν, Δημ. Λουκάτου καὶ Δημ. Οἰκονομίδου, τοῦ μόνου μουσικοῦ τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς Σπ. Περιστέρη καὶ τῶν γραφέων Γρηγ. Δημητροπούλου καὶ Ἐλευθερίας Δήμου Παπαδοπούλου.

Α' 1. Ἡ συλλογὴ χειρογράφων λαογραφικῆς ὕλης ἐπλουτίσθη διὰ 17 χειρογράφων ἐκ σελίδων ἐν συνόλῳ 2102. Ἐκ τῶν χειρογράφων τούτων 5 προήλθον ἐκ τῶν λαογραφικῶν καὶ μουσικῶν ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου: τοῦ διευθ. Γ. Κ. Σπυριδάκη ἐπὶ δεκαπενθήμερον εἰς Ἀστυνάλαιαν τοῦ συντ. Δημ. Πετροπούλου ἐπὶ 15θήμερον εἰς Χειράδες καὶ Βελγοστήν Ἀρκαδίας τοῦ συντ. Δημ. Λουκάτου ἐπὶ 15θήμερον εἰς τὰς νήσους Παξοὺς καὶ τοῦ μουσικοῦ Σπ. Περιστέρη ἐπὶ 2 μῆνας α) εἰς τὰς ἐπαρχίας Ναυπакτίας καὶ Μεσολογγίου καὶ β) εἰς τὰς ἐπαρχίας Πωγωνίου καὶ Θεοπροτίας τῆς Ἡπειρῶν. Ἡ δευτέρα αὕτη ἀποστολὴ ἐγένετο δαπάνη τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας διὰ χορηγίας τῆς Παγκλείου Ἐπιτροπῆς. Μία ἔτι συλλογὴ λαογρ. ὕλης κατετέθη ὑπὸ τοῦ γραφέως Γρηγ. Δημητροπούλου καταρτισθεῖσα τῷ 1956 ἐν Ἀρκαδίᾳ κατὰ τὴν ἐκεῖ μουσικὴν ἀποστολὴν του ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας (βλ. ἄνωτ., σελ. 427).

Τῶν ὑπολοίπων συλλογῶν λαογραφικῆς ὕλης δωροῦνται εἶναι οἱ: Κ. Βουτσόπουλος (Σαμακοβίου Θράκης)· Ἰ. Κασσιμάτης (Κυνθῶρον)· Ν. Κοντοσόπουλος (Κρήτης)· Κ. Κώνστας (Αἰτωλίας)· Δημ. Σ. Λουκάτος (Κεφαλληνίας)· Δημ. Οἰκονομίδης (Νάξου)· Ν. Ρεμεδιάκης (Καβονοσίον Τεραπέτρας Κρήτης)· ἡ Στρ. Πιτσούνη (Μολάων)· ὁ Γ. Κ. Σπυριδάκης (2 χ/φα ἐκ Κατσιδώνι Κρήτης) καὶ ὁ Γ. Περδάκης (Ἀστυπάλαια).

Ἡ περιεχομένη εἰς τὰ χ/φα ταῦτα ὕλη εἶναι: αἰνίγματα 61, ᾄσματα 931, κείμενα ἡχογραφηθείσης δημ. μουσικῆς 406, δίστιχα 286, ἐπῳδαί 35, εὐχαὶ καὶ κατάρα 35, μῦθοι 1, παραδόσεις 150, παροιμίαι 251, παραμύθια 61, εὐτράπελοι διηγήσεις 47, παιδιαὶ 12 καὶ ἄλλη ποικίλη ὕλη σχετικὴ πρὸς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν τελευτὴν κλπ.

2. Ἡ ἀποδελτιώσεις τῆς λαογρ. ὕλης πρὸς ἀρχεῖα κατὰ ταξιν περιορίσθη κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ᾄσματα καὶ τὰς παροιμίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἰδίων διὰ τὰ λαογραφικὰ εἶδη ταῦτα ἀρχείων. Οὕτω ἀπεδελτιώθησαν ὑπὸ τῶν γραφῶν 3840 ᾄσματα καὶ 722 δίστιχα, προσέει καὶ ἄλλη ὕλη περιλαμβανούσα ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας, μαγικὰς καὶ δεισιδαιμόνας δοξασίας καὶ συνηθείας, γαμήλια ἔθιμα, 24 παραδόσεις, 112 αἰνίγματα, 200 παροιμίας κ. ἄ. Ὑπὸ τοῦ συντ. Δημ. Λουκάτου ἀπεδελτιώθησαν 4663 παροιμίαι καὶ γνωμικά.

3. Εἰς τὴν ἀρχεῖα κατὰ ταξιν τῆς λαογρ. ὕλης μετὰ σχετικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῆς εἰργάσθησαν, εἰς μὲν τὸ Ἀρχεῖον τῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων οἱ συντ. Δημ. Πετρόπουλος καὶ Μαρία Ἰωαννίδου Μπαρμπαρίου κατατάξαντες 3319 ᾄσματα (Δ. Πετρόπουλος 2805, Μαρ. Ἰωαννίδου 714) καὶ 722 δίστιχα, εἰς δὲ τὸ ἀρχεῖον παροιμῶν ὁ συντ. Δημ. Λουκάτος κατατάξας κατὰ λῆμμα 2841 παροιμίας καὶ γνωμικά.

4. Εἰς τὴν κατὰ ταξιν τῶν δημοτικῶν παραδόσεων τῆς ὕλης τῆς λαϊκῆς λατρείας καὶ ἄλλων ἐθίμων ὡς καὶ εἰς τὴν ταξινομήσιν τοῦ ἀρχείου τῶν ἐπῳδῶν ἡσχολήθη ὁ συντ. Δημ. Οἰκονομίδης.

5. Πλὴν τῶν ἐργασιῶν τούτων ὑπὸ τῆς συντ. Μαρίας Ἰωαννίδου Μπαρμπαρίου συνεπληρώθη ἡ κατὰ ταξιν τῶν μοιρολογίων, ἡσχολήθη δ' ἐτι αὐτὴ καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν παρασκευῆς πρὸς ἔκδοσιν ἐκλογῆς ἐκ τῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων ἀποχωρίσασα ἐκ τοῦ ἀρχείου τὰς παραλογὰς καὶ ἐπεξεργασθεῖσα ἐκ τούτων 15. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, τῆς ἐκλογῆς, ἡσχολήθη ἐν μέρει καὶ ὁ διευθυντὴς Γ. Κ. Σπυριδάκης μελετήσας πρὸς τοῦτο ᾄσματά τινα ἐκ τῶν ἀκριτικῶν.

6. Ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ συντ. Δημ. Οἰκονομίδου ἀνελήφθη ἡ σύνταξις τῆς βιβλιογραφίας τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας τῆς περιόδου 1921-1938, ἵνα οὕτω δημοσιονομῆς καὶ τῆς βιβλιογραφίας ταύτης συμπληρωθῇ χρονικῶς ἡ λαογραφικὴ βιβλιογραφία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907 (βιβλιογρ. Ν. Γ. Πολίτου) μέχρι τῆς σήμερον. Ὑπὸ τοῦ συντ. Δημ. Οἰκονομίδου, πλὴν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω ἐργασιῶν, συνεπληρώθη καὶ ἡ σύνταξις τῆς ὡς ἄνω βιβλιογραφίας τῶν ἐτῶν 1954-1956.

7. Τὰς συλλογὰς καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου ἐχρησιμοποίησαν δι' ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἀρκετοὶ ἡμέτεροι καὶ ξένοι εἰδικοὶ ἐρευνῆται.

Ἐκ τῶν ξένων ἀναφέρονται ἐπταῦθα: α) ἡ δ/νις *Erica Micheze* (παράλλαγι τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας διὰ τὸν καθηγ. *Ivan Grafenauer*, διευθ. τοῦ Ἰνστιτούτου λαογραφίας τῆς Λουμπλιάνας). β) Ὁ *R. J. M. Norpens* εἰς Βρυξέλλας (πίναξ τῶν ἐλληνικῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων). γ) Ὁ ὀλλανδὸς συγγρ. *Willen Ensink* (μουσικὴ ἐπὶ φωνοταινιῶν μαγνητοφώνων 10 δημοτ. τραγουδιῶν). δ) Ὁ ὀλλανδὸς *F. Den Houter* ἐν Ρότερνταμ (συλλογὴ ναυτικῶν ἐθίμων). ε) Ἡ *Ka Phyllis Rosenteur* εἰς Οὐάσιγκτων (ἔθιμα καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι περὶ τοῦ ὕπνου). ζ) Ὁ *Fr. Hallgarten* εἰς Γερμανίαν (παραδόσεις καὶ δοξασίαι τοῦ λαοῦ διὰ τὸν οἶνον). ζ) Ἀπεστάλη βιβλιογραφία λαο-

γραφικῶν συλλογῶν περὶ τῶν ἐθνικῶν τοῦ γάμου καὶ σχετικῶν μελετῶν εἰς συνεργάτιδα τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑθνογραφίας τῆς Ἀκαδημίας τῆς Σόφιας κλπ.

Β'. 1. Τὸ τμήμα τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου ἐπλουτίσθη τῷ 1957 διὰ τῆς μουσικῆς ἐπὶ φωνοταινιῶν μαγνητοφώνων 442 δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ λαϊκῶν χορῶν. Ἐκ τούτων 395 ἡχογραφήσεις προέρχονται ἐκ τῶν μουσικῶν, ὡς ἄνω, ἀποστολῶν τοῦ μουσικοῦ Σπ. Περισιτέρη, ἥτοι 185 ἐκ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας Ναυπακτίας καὶ Μεσολογίου καὶ 210 ἐκ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς περιοχὰς Πωγωνίου καὶ Θεοπροώτας τῆς Ἠπείρου. 27 ᾠσματα καὶ χοροὶ ἡχογραφήθησαν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη ἐν Ἀστυπалаίᾳ τῆς Δωδεκανήσου, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 20, προερχόμενα ἐκ τῶν νήσων Ψευρίου (ᾠσμ. 10) καὶ Ἀστυπалаίας (ᾠσμ. 5) τῆς Δωδεκανήσου καὶ ἐκ Βυτίνης Ἀρκαδίας (ᾠσμ. 5) ἡχογραφήθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τὴν 16 Ἰουν., 28 Σεπτ. καὶ 26 Νοεμβ. 1957.

Ἡ Μουσικὴ Συλλογὴ ἐπλουτίσθη ἔτι διὰ τῆς μουσικῆς : 1) ἐπὶ δίσκων δημῳδὸν μουσικῆς τῆς Κρήτης, Πελοποννήσου, Μακεδονίας, Ἠπείρου, Πόντου, Νάξου καὶ Ρόδου, τῶν 5 ἐξ ἀγορᾶς καὶ τῶν ὑπολοίπων 2 ἐκ δωρεᾶς τοῦ καθηγητοῦ ἐν *Hartford* Ἠνωμ. Πολιτ. τῆς Ἀμερικῆς κ. Α. Νοτοπούλου. 2) μᾶς φωνοταινίας περιεχούσης 10 δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἄλλην λαογραφικὴν ὕλην ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κ. Σταν. Κροατζᾶ. 3) Δύο φωνοταινιῶν αἱ ὁποῖαι περιέχουν ἐκκλησιαστικὰ ᾠσματα καὶ προσευχὰς τῆς ἐθνομουσικῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ παροικίας ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἰσραηλινοῦ μουσικολόγου κ. Levy. 4) Μᾶς φωνοταινίας καὶ 6 δίσκων, περιεχόντων μουσικὴν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Γουαϊάνας, ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἰρλανδοῦ καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. S. Beggery καὶ τοῦ ἡγετῆ τοῦ Λαογραφικοῦ τῆς Ρουμανίας. Ἐκ τούτων λευταίους τούτους ἐδόθη παρ' ἡμῶν ἐπὶ φωνοταινιῶν εἰς ἀντίδορον μουσικῇ ἑλληνικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν.

2. Πρὸς ἀρχεϊακὴν συγκέντρωσιν τῆς μουσικῆς τῆς διὰ μελλοντικὴν ἐκδοσιν αὐτῆς συνηχίσθη ἡ ἐξ ἐντύπων ἀποδελτιώσις καὶ ἡ ἐκ δίσκων ἢ ταινιῶν μαγνητοφώνων καταγραφή αὐτῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν. Οὕτω ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ Σπ. Περισιτέρη κατεγράφησαν 153 μελωδίαί, ἀπεδελτιώθησαν ἐξ ἐντύπων 235 καὶ μετεγράφησαν 280 ἐκ τῆς βυζαντινῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν.

Γ'. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀρχείου ἀναδιοργανώθη καταταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τοῦ συντ. Δημ. Οἰκονομίδου κατὰ τὸ ἐν χρήσει ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθηκονομικὸν σύστημα, ὥστε νὰ εἶναι εὐχερὲς ἡ χρῆσις αὐτῆς, ἐπλουτίσθη δὲ δι' 117 τόμων καὶ φυλλαδίων, ἥτοι αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων (47), ἀνατύπων μελετῶν καὶ φυλλαδίων (33), τόμων περιοδικῶν (37). Ἐκ τούτων προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς 9, ἐκ δωρεᾶς 82 καὶ 26 ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Ἀρχείου, τῆς ὁποίας ἐξετυπώθη ὁ τόμος Η' (1953 - 54).

Δ' Εἰς τὴν συλλογὴν ἀντικειμένων τοῦ λαϊκοῦ βίου, πλουτιζομένην μέχρι τοῦδε μόνον ἐκ δωρεῶν, προσετέθησαν 20 νέα ἀντικείμενα ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ, ποιμενικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου (λατρείας κλπ.). Λαμβανταί τούτων εἶναι οἱ : Γ. Ἀμοιραλῆς (ξυλίτες κλειδαριεῖς καὶ μικρὸν ἄροτρον· Τήνον), Εὐαγγελία Φραγκάκη (δειγμ. πλεκτικῆς· Κρήτης), Διαλεχτὴ Ζευγώλη Γλίζου (δειγμα ἀγγειοπλαστικῆς· Σίφνου), Νικ. Γαλάνης (κομβολόγιον· Κύνου), Ἑλενθερία Δήμου Παπαδοπούλου (βαμμένο ἄβρὸ τῆς Λαμπρῆς), Στ. Μάνσης (πέτρα μαλλιάρη· Ἀγ. Ἀνδρέου Ἀττικῆς), Δημ. Λουκάτος (δειγμα καλαθοπλεκτικῆς, λαϊκὸν σκεῦος, μετάλλινος λύχνος, δειγμα τοπικῆς ὑφαντουργίας· Παξῶν), Γ. Κ. Σπυριδάκης

(α) 3 αντικείμενα τοῦ ποιμενικοῦ βίου· Ἀστυπαλαίᾳς· β) χελιδόνι ἐκ ξύλου σχετιζόμενον μὲ τὸ ἔθιμον τοῦ χελιδονίσματος καὶ ξύλινον κύπελλον· Κατσιδώνι Κρήτης) καὶ Π. Τζελέπης (ξύλινον δοχεῖον (τσότρα)· Ἡπείρου).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1957.

Ὁ Διευθυντὴς

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν προκηρύσσει Διαγωνισμόν πρὸς βράβευσιν τῆς καλυτέρας πραγματείας τῆς προαγωγῆς τὴν ἐρευνᾶν τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἀφιερωθεῖσα ὑπὸ τῆς κ. Ἑλένης Αναρτοπούλου εἰς μνήμην τοῦ αἰδίου Καθηγ. τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι.

Τὸ βραβεῖον τοῦ διαγωνισμοῦ ταῦτα ἀνέχεται εἰς δραχμὰς 10.000 (δέκα χιλιάδας) περίπου, δύναται δέ, κρίνομένης τῆς σημασίας τῆς ἐπιστημονικῆς προσφορᾶς, ἢ νὰ ἀπονεμηθῇ ὁλόκληρον εἰς ἓνα συγγραφεᾶ ἢ νὰ κατανεμηθῇ βραβευομένων κατ' ἀναλογίαν περισσοτέρων.

Αἱ πρὸς κρίσιν πραγματεῖαι, ἐκτάσεως δύο τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων, ὑποβάλλονται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον (Γλωσσολογικὸν Σπουδαστήριον) εἴτε χειρόγραφοι εἴτε ἐντυποι, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἔχωσι δημοσιευθῇ κατὰ τὰ ἔτη 1958 - 1959.

Προθεσμία ὑποβολῆς τῶν ἔργων ὀρίζεται ἡ 31η Δεκεμβρίου 1959.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἁγία Ἄννα Εὐβοίας 79, 81
Ἁγία Σωτήρα 90
Ἀθῆναι 75
Ἀϊ - Βλάσης 81
Αἰτωλικὸν 423
Ἀλικαριὰ Ἀγχιάλου 91
Ἄλυνκα 47, 48, 52, 56
Ἀμοργὸς 76
Ἀναβρυτὴ Ναυπ. 423
Ἀντίπαξος 416
Ἄνω Μπουλαριοὶ 47, 52
Ἀπεράθου Νάξου 73, 76, 78, 83
Ἀράχοβα 83
Ἀργὸς Ὀρεστικὸν 80
Ἀργυρόκαστρον 117
Ἀστυάλεια 404
Ἀστυπαλιὰ 404
Ἀστροπαλιὰ 404
Αὐδήμι Θωράκης 82

Βαθὺ Ἀστυπαλαίᾳς 404
Βασιλικὴ Κάτω 423
Βασιλίτσα Πυλίας 81
Βέλεροψη 412
Βόρειος Ἡπειρὸς βλ. Ἡπει-
ρος Βόρειος
Βρυσσὰ Πλωμαριῶν 84

Γάϊος Παξῶν 419, 420
Γιάλια 55
Γουριά Μεσολογγίου 423
Γρεμμενίτσα 70
Γρίμποβον 70

Δασύλλιον Κοζάνης 90
Δάφνη Ναυπάκτου 423
Δέλβινον 115
Διενή, στοῦ 408
Δίλοφον 90
Δρόπολις Βορ. Ἡπειρου 105, 106

Ἐξω Μάνη 39
Ἐπιβάτες Θωράκης 85
Εὐνοχώριον Μεσολογγ. 423

Ἡπειρος (Βόρειος) 106, 108
Ἡράκλεια 92

Θεσπρωτικὸν 71

Ἰνναχώριον Κισάμου 81

Καλλονὴ Ναυπ. 423
Καλοταρίτσα 76
Καντζὰ 71
Κάρπαθος 82, 83
Καστανιὲς Θωράκης 83
Καστελλόριζον 409
Κατοχὴ Μεσολογγ. 423
Κερασοῦς 94
Κεφαλληνία 87
Κίττα 47, 48, 52
Κόνιτσα 116 σημ. 1, 117
Κορυτσά 117
Κορώνη 81
Κοτύωρα Πόντου 80, 94
Κουμζιάδες 70
Κορήτη 407
Κύζικος 93
Κύθνος 82
Κῶς 408

Λάκκα Παγωνίου 107, 108
Λατομά 57
Λασιδα Μεραμβέλου 81
Λέλοβα 71
Λεσκοβίκι 115, 116 σημ. 1

Μαλτεζάνα Ἀστυπαλ. 404
Μικρὰ Ἀσία 85
Μεγίστη 409
Μέσα Μάνη 39
Μεσολόγγι 75, 423
Μονοδένδρι 55
Μπουλαριοὶ 47, 48, 52
Μύκονος 407

Νάξος 81, 89, 91, 92
Ναύπακτος 423
Νέασα 82
Νεοχώριον Μεσολογγ. 423
Νησίστα 71, 93
Νικόπολις 94

Ξηροβούνη 70

Οἰνὴ Πόντου 83
Ὀλυμπία 80

Παλαιοκατόνα Μεσολογγ. 423

Παλιοχώριον Ναυπ. 423
Πάμφιλος Λέσβου 73
Παντζὰ 71
Παξὴ 416
Παξοὶ 409
Παξὸς 416
Παραδείσια 76
Πεντάλοφον: Κοζάνης 117
— Μεσολογγίου 423
Πέρα Γιαλὸς Ἀστυπαλ. 404
405
Πέρδικα 107
Πέτρα Ἡπειρου 90
Πωγώνιον 106, 117

Ρηγάνιον Ναυπ. 423
Ρήγανη Μεσολογγ. 423
Ριάχοβο 90
Ρίξα τοῦ Μπουρόλια 59
Ρίζιανη Ἡγουμενίτσης 107, 116 σημ. 1

Σεράν Θωράκης 82
Σκῦρος 92
Σοποτόν Καλαβρύτων 82
Σπάρτη 92
Σπηλιωτιάνικα 53, 55
Σφακία 82

Τζαντὼ Θωράκης 82
Τήνος 407
Τοπόλια Ἰνναχωρίου 81
Τσόρλου Θωράκης 86

Φαμήλα 423
Φάρασα Καπταδοκίας 89

Χαλβάλερε Καπταδοκίας 94
Χατζηγυρί Κεσάνης 81
Χειμάρα 115
Χειράδες 412
Χρυσοβέργιον Μεσολογγ. 423
Χώρα Ἀστυπαλ. 404

Ψέριμος 408
Ψυχικό 49

Ἁγία Παρασκευή 65 κέξ.

ἀρμαλακιά 55

Ἀρχαιοφυλακεῖον Παξῶν 418
σημ. 1

ᾠσματα (δημοτ.) 408, 411, 414,
415, 420

ᾠσματα (μουσικῇ): Δροπόλεως
Βορ. Ἡλείου 105, 106 ἔξ.
(ἡ Δεροπολίτισσα 118. ἡ κό-
ρη πού ὀνειρεύεται 119. ὁ
ντελὴ πατὰς 121. te por-
ta... 123. ὁ Γιάννης καὶ ὁ
γρίβας του 125. ὁ ἀμά-
ραντος 126. ὁ νὺς πού πνί-
γηκε 128. κόρη καὶ γέρος
ἄνδρας 129. ὁ Γιάννης ὁ
πλανόγιαννος 130. τὰ σα-
νίδια 131. τοῦ Γιώργη Μή-
τσου 132. μονὴ γκαίντα
133. διπλὴ γκαίντα 133).—
ᾠσματα: Μεσολογγίου 423
—Ναυπάκτου 423—Παξῶν
421

βαλτίδιον 9, 25

βαριδιάτορας 63

Βασίλειος Στέφ. ὁ στιχουργὴς
μα 30, 31

Βενετία 39

Βεργόνα βλ. Γοργόνα

Βιβλιογραφία: τῆς ἑλλήν. λαο-
γραφίας 1921-38, 134-402
— τῆς λαογραφ. τῆς Ἀστυ-
παλαίας 405-407 — τῆς
λαογρ. τῶν Παξῶν 416 —
τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν βυ-
ζαντινῶν ἀπὸ τοῦ 1921-
1938, 370 ἔξ.

bilbyl 126 σημ. 1

βίρος 24, 26 βλ. καὶ βίρρος

βιρρίν 27

βιρρίον 28

βίρρος 25, 26—μανδύας με
κουκούλαν 26

birrus 26

βρακίον 14

birrus 26

burrus 26

Βυζαντινὸς ἰδιωτικὸς βίος: βι-
βλιογραφία 370 ἔξ.

byrrus 26

Codex Sturdzanus 96

colobium 20 βλ. καὶ κολόβιον
γλώσσα: γλωσσ. διαγών. εἰς

μνήμην Γ. Χατζιδάκι 432

Γοργόνα: παρὰδ. 411

γουρπάνι 89

γυριστής 109, 111, 113

δαλματική 11, 16, 17

δελματική καὶ δελματίκιν 17

δικαιωμός 39, 43

ἔθιμα: λατρευτικά 408, 420—
νεκρικά 409

ἐκδίκησις: ἔθιμον 39—μοιρο-
λόγια 40

ἐκθέσεις: λαογραφ. καὶ μουσ.
ἀποστολῶν 403 ἔξ. — πε-
πραγμ. Λαογρ. Ἀρχ. κατὰ
τὰ ἔτη 1955-57, 425 κέξ.

ἐνδυμα βυζαντινὸν 3

ἐπενδύτης 21, 23, 24

ἐφεστρίς 25

Ζακυνθινὰ στιχουργήματα βλ.
στιχουργήματα δημόδη
ζεμπρέκι 60

ἱμάτιον 7, 21, 22

ἰσοκράτης 109, 114

καγγελάρι 38

καμίσιον: ἐσωτερικὸς χιτῶν
13—ἐξωτερικὸς χιτῶν τοῦ
κλήρου 6, 11, 13, 14—ἐξω-
τερικὸς χιτῶν 12, 15

καμισογοραστής 12

κάμισον 12, 13, 14, 15

Κάστρο τῆς Ὁριάς 413

Κάστρο τοῦ Γαρδικίου 414

κλώστης 109, 112, 113

κολόβιν: κοσμικὸς ἐξωτερικὸς
χιτῶν 6, 17, 18, 19

κολόβιον: ἐξωτερικὸς χιτῶν
εἶδος δαλματικῆς 16—λε-
βιτωνάριον τῶν μοναχῶν
20—λειτουργικὸν ἄμφιον
16, 19—κολόβιον λινουῦν
17, 18, 20, 21

κολοβίων βλ. κολόβιον

κοττόκαλη 60

κουκούλα 26

κουκούλιον 23, 27

κουταλίδες 48

κρεμανταῖς 58

λαογραφία: Ἀστυπαλαίας 404
ἔξ.—Βελιγοστής 412 ἔξ.—
Παξῶν 416 ἔξ.—Χειράδων
412 ἔξ.

λαογραφίας Ἑλλήν. βιβλιογρα-
φία 134 ἔξ.

Ληγοροῦ βλ. μοιρολόι τῆς Λη-
γοροῦς

λιάκο 60

Λιάπηδες 410

λιαρητὰ 61

λεβιτών: τὸ λινουῦν κολόβιον
τῶν μοναχῶν 18, 20

λεβιτών βλ. λεβιτών

λεβιτωνάριον βλ. λεβιτών

μαγκουφογελάδα 58

μανδίν 26

μανδύας 24, 25

μαντίον 24, 25, 26

μανταλουχιά 60

μαφόριον 6, 19

μοιρολόι τῆς Ληγοροῦς 39, 40,
41, 42, 43, 44, 45, 46, 47—
μοιρολόγια τῆς Μέσα Μά-
νης 41 ἔξ.

μουσικὴ πολυφωνικὴ: Ἀλβα-
νίας 116—Γιουγκοσλαβίας
119—Δροπόλεως Βορ. Ἡ-
λείου 108 ἔξ.

μπιρμπιλιό—κιαὶ μελιό 126
σημ. 1

πάλλιον ὁ ἱμάτιον 21, 22, 23
—κουκούλιον 23

παλλίον βλ. πάλλιον

pallium 21

παραδόσεις 409, 410, 411, 413,
419

παραλὸς 58

παραμύθια 421

Παρατσενκάδες 410

Παρασκὴ 80

πάρτης 108

παρτής 108, 110

περιβόλαιον: μακρὺς μανδύας
27

περόνη 24

πεφταργὰ 77

πολυφωνικὴ μουσικὴ βλ. μου-
σικὴ πολυφωνικὴ

πορταδέλλα 60

ρίμα βλ. στιχουργήματα δη-
μώδη

ρίμνα 420

ροῦγα 53

σάγος 27

Σαμαρεῖτις 65

σαρκῆς 58

σηκωτῆς 108

σημα 25

σιχάριν 5, 6, 9

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

στιγχάριον 5, 6: ἑσωτερικὸς χι-
τὼν' εἶδος ὑποκαμίσου 5,
6, 7, 9, 10, 15—ἔνδυμα αὐ-
τοκράτορ. Αὐλῆς 10—ἔν-
δυμα κοσμικὸν 6, 8, 9—
ἔνδυμα τοῦ κλήρου 8—λει-
τουργικὸν ἄμφιον 10, 16

στίχη 11

στίχη ἰνδικτιωνάλια 11

στιχίον 11

στοιχοβαλτίδιον 9 βλ. καὶ στοι-
χοβαλτίδιον

στίχος 10

στιχουργήματα δημῳδῆ: — ἐκ
τῆς συλλογῆς Λ. Χ. Ζώη

29, 33, 35—ἐκ τῆς συλλο-
γῆς Μ. Σιγούρου 23, 35, 37
—οἶμαι Παξῶν 420

στοιχοβαλτίδιον 9' βλ. καὶ σι-
χοβαλτίδιον
strictorium 11
συντροφία 62
σφικτούριον 11

ταβλίον 25

τήβεννος 21

toga 21

tunica subucula 12

ὑποκάμισον ὁ κοσμητικὸς χι-

τὼν 10, 11, 15

φίβλα 24

φιβλίον 24

φίβουλα 24

φελόνιον: ἐπενδύτης 10

Φωτεινὴ: μάρτυς 65

χερόμυλος 61

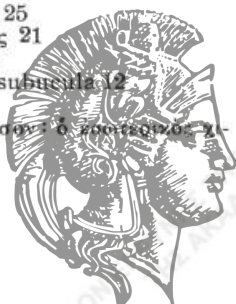
χιτὼν 5

χλαμὺς 13, 24—ἐπανωφόριον
25

χλανίς 25, 26

χυλὸς 60

ψιχαδεράς 49

RÉSUMÉ DU VOLUME

Sur quelques vêtements de la première période Byzantine (3ème - 7ème siècles),
par G. K. Spyridakis (pp. 3 - 28).

Étude des formes et des noms de vêtements byzantins appelés *sticharion* (στιχάριον) et *camission* (καμίσιον), *colovion* (κολόβιον) et *leviton* (λεβιτών), *imation* (ιμάτιον) et *pallion* (πάλλιον), *chlamys* (χλαμύς), *mandyas* (μανδύας), *virros* (βίρρος).

a) Le premier de ces vêtements, le *sticharion*, était une sorte de chemise longue, tombant jusqu' aux pieds et portée sous un autre habit. Les prêtres et les moines, en particulier, portaient un *sticharion*, mais avec manches larges et au-dessus de leurs vêtements. Au 4ème siècle on employait aussi le mot *sticharion* pour désigner ce vêtement, porté par les religieux pendant la messe.

C'est avec le temps que l'emploi de ce terme se restreignit à la langue liturgique et à celle du palais, tandis que pour désigner le même vêtement dans l'usage quotidien des prêtres et des moines, on employait le mot *camisson* ou *camission*. Ce dernier mot, rencontré d'abord dans la prefecture de l' « Illyricon » durant le 4ème siècle, passe ensuite en Asie Mineure, en Syrie, en Palestine, en Égypte, où il remplace le terme *sticharion* au sens de l'usage quotidien du vêtement par les prêtres et les moines. Quand on employa le mot *camisson* dans ce sens, on donna au vêtement porté sous le *camisson* le nom de *ypocamisson* (υποκάμισον). Ce dernier terme avec le temps désigna un vêtement laïque.

b) Le *colovion* était un vêtement porté tout d'abord par des hommes et des femmes, comme un manteau ou une sorte de dalmatique ; il ressemblait au *sticharion*, mais il était plus large, avec ou sans manches ; Les clercs employaient aussi ce vêtement, mais plus long ; on l'appelait *leviton* ou *levitonarion*.

c) L' *imation* (ιμάτιον), connu déjà dans l'antiquité, a subi quelques modifications pendant la période byzantine, où il s'appelait *pallion* (pallium).

d) La *chlamys* (χλαμύς) fut d'abord une sorte de manteau militaire ;

après quelques modifications que ce vêtement subit pendant la période byzantine, il fut en usage chez les laïques et les religieux. On employait aussi les termes synonymes : *chlanis*, *chlena*, *mandyas*, *mandion* et *virros*. Ce dernier, qui comportait un capuchon, descendait jusqu' aux genoux.

Poèmes populaires tirés de manuscrits de Zante, par Phédon C. Bouboulidis, (pp. 29-38.)

Publication, avec commentaire, du texte de quatre poèmes populaires tirés de manuscrits de Zante du début du XIXe siècle. Le premier est la version d'un poème historique connu par des publications antérieures, concernant la mort d'un officier russe, Etienne Vassilovitz, en 1773. Le second, qui est un poème d'amour, a pour sujet les griefs d'un jeune homme méprisé par sa bien-aimée. Le troisième, fragment d'un alphabet d'amour en vers, est publié d'après deux manuscrits. Comparé aux textes originaux ce fragment est un exemple de ce qui devient avec le temps un alphabet d'amour, et montre comment il peut, par la tradition orale, donner naissance à des poèmes plus courts, qui perdent la forme de l'acrostiche. Le quatrième texte, poème d'amour lui aussi, est composé de vingt distiques.

Les quatre textes, en dehors de l'intérêt littéraire et folklorique qu'ils présentent, révèlent l'influence des œuvres de la littérature crétoise sur la littérature des îles Ioniennes.

La «Ligorou», ancien chant funèbre de la «vendetta» dans le Magne, par D. Vayacacos, (pp. 39-64)

Dans une brève introduction l'auteur examine le sens du chant funèbre (mirologue) du Magne, création spontanée du peuple et surtout des femmes.

Il traite ensuite le problème concernant l'édition des chants funèbres du Magne Intérieur, qui nous ont été conservés dans plusieurs versions.

La principale caractéristique des chants funèbres du Magne est qu'ils se réfèrent presque toujours à des personnes connues.

L'auteur insiste davantage sur les chants de la «vendetta», et sur le rôle que les femmes y jouent. Il publie ensuite dans sa version la plus complète un des plus anciens chants funèbres de cette espèce «Le mirologue de Ligorou», composé de 249 vers.

Il examine le sujet de ce chant, l'époque de sa composition, les évé-

nements qui y sont cités, et il note des variantes déjà publiées ou inédites.

Sainte Paraskévi dans les croyances des peuples grec et roumain, par Dem. B. Oeconomidès, (pp. 65 - 104).

Étude comparative des légendes et des croyances concernant Sainte Paraskévi chez les Grecs et chez les Roumains. Après une brève introduction l'auteur publie, avec commentaire, des légendes grecques, dans lesquelles Sainte Paraskévi tue le dragon (dracontoctone), guérit des maladies, surtout les maladies des yeux, et punit les femmes qui travaillent le vendredi, jour de la semaine, ayant en grec et en roumain le même nom que Sainte Paraskévi (Παρασκευή en grec, Vineri en roumain). Il publie ensuite quelques superstitions et proverbes, ainsi que des croyances grecques concernant les miracles ainsi que le culte de la Sainte.

C'est de la même manière que l'auteur examine des légendes et des croyances analogues chez les Roumains, influencées par les légendes et les croyances grecques.

Deux raisons principales, dit l'auteur, ont contribué vivement à l'expansion des légendes de Sainte Paraskévi chez les deux peuples, grec et roumain. 1: La lecture de son synaxaire par les gens du peuple. 2: Le fait que Sainte Paraskévi, en grec et en roumain, a le même nom que le 5ème jour de la semaine; c'est ainsi que des superstitions et des croyances relatives à ce jour, considéré comme néfaste, sont entrées dans les légendes de la Sainte.

Chansons populaires de Dropolis en Épire du nord, par M. Spyr. Peristérís (pp. 105 - 133).

Pendant deux missions musico-folkloriques, organisées successivement en Épire par la Société Laographique grecque (1951) et les Archives Laographiques de l'Académie d'Athènes (1957), l'auteur, musicologue-folkloriste, a enregistré de la musique polyphonique, donnée directement par des réfugiés de l'Épire du Nord, installés actuellement à Janina, à Riziani et à Perdika près d'Igoumenitsa, ainsi que par des habitants des villages de Lacca et de Pogoni, (voir la carte).

Examinant tout ce matériel musical, l'auteur décrit d'abord la manière dont sont exécutées ces mélodies; il s'agit d'un système choral de structure polyphonique élémentaire, réalisé par des groupes mixtes (hom-

mes et femmes) ou composés exclusivement d'hommes, à 3 ou 4 voix, sans accompagnement instrumental (a cappella). Il expose ensuite la structure de ces chansons, en nous donnant des dessins caractéristiques.

L'auteur étudie également la technique des mélodies des différentes voix, les formes rythmiques des chansons et leur relation avec les textes, ainsi que les gammes spéciales sans demi-tons (connues sous le terme «pentatoniques»), sur lesquelles sont basées les mélodies de ces chansons.

Il expose enfin les problèmes musicologiques que pose l'étude de ces mélodies et qui concernent la présence de cette musique polyphonique dans ce lieu géographique, les influences probables qu'eût sur elle la musique byzantine, et ses relations avec celle des régions voisines, grecques ou étrangères.

Bibliographie du Folklore grec des années 1925-1938, par Georges K. Spyridakis et Dem. B. Oeconomides (pp. 134-162).

Exposés sur les missions folkloriques et musico-folkloriques en 1957 (pp. 403-424).

On trouve ici les observations du personnel des Archives, après les missions réalisées dans les provinces de Grèce, pour recueillir du matériel folklorique et musical.

a. Mission folklorique dans l'île d'Astypaléa du Dodécanèse (19 Août-2 Sept.), par G. K. Spyridakis.

b. Mission folklorique en Arcadie, dans les villages de Chirades et de Véligosti, (2-20 Août), par D. Pétropoulos.

c. Mission folklorique dans l'île de Paxos (19 Août-3 Sept.), par D. S. Loucatos.

d. Mission musicale dans la région de Naupacte (Lépante) et de Missolonghi (7 Août-6 Sept.), par Sp. Peristérís.

Comptes-rendus sur le travail des Archives pendant les années 1955-1957 (pp. 425-432).

Index (pp. 433-435).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Γ. Κ. Σπυριδάκης: Παρατηρήσεις ἐπὶ ἐνδυμάτων τινῶν κατὰ τὴν πρώτην βυζαντινὴν περίοδον	3- 28
Φ. Κ. Μπουμπουλίδης: Δημῶδη στιχουργήματα ἐκ Ζακυνθινῶν χειρογράφων	29- 38
Δ. Β. Βαγιακάκος: Ἡ Ληγοροῦ· παλαιὸν Μανιάτικον μοιρολόγι τοῦ δικαίωμοῦ	39- 64
Δ. Β. Οἰκονομίδης: Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ εἰς τὸν βίον τοῦ ἑλλη- νικοῦ καὶ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ	65- 104
Σ. Δ. Περιστέρης: Δημοτικὰ τραγούδια Δροπόλεως Βορ. Ἡπείρου	105- 133
Γ. Κ. Σπυριδάκης - Δ. Β. Οἰκονομίδης: Βιβλιογραφία τῆς Ἑλ- ληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1921- 1938	134- 402
Ἐκθέσεις λαογραφικῶν καὶ μουσικῶν ἀποστολῶν	403- 404
Γ. Κ. Σπυριδάκης: Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Ἀστυπάλαιαν (19 Αὐγ. - 2 Σεπτ. 1957)	404- 411
Δ. Α. Πετρόπουλος: Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Χειράδες καὶ Βε- λεγοστήν Ἀρκαδίας	412- 415
Δ. Σ. Δουκάτος: Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Παφὸς (19 Αὐγ.- 3 Σεπτ. 1957)	416- 422
Σ. Δ. Περιστέρης: Μουσικὴ ἀποστολὴ εἰς τὰς ἐπαρχίας Ναυπακτίας καὶ Μεσολογγίου	422- 424
Γ. Α. Μέγας: Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρ- χείου κατὰ τὸ ἔτος 1955	425- 427
Γ. Κ. Σπυριδάκης: Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κατὰ τὰ ἔτη 1956 καὶ 1957	427- 432
Γλωσσολογικὸν διαγώνισμα εἰς μνήμην Γεωργίου Χα- τζιδάκι	432
Πίναξ τοπωνυμίων	433
Πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων	434- 435
Résumé du volume	436- 439

ΕΞΕΛΟΘΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ

Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Η ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΕΠΕΡΑΤΩΘΗ ΤΟΝ ΜΑΪΟΝ ΤΟΥ 1959

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τυπογρ. ΕΣΤΙΑ - Μαυρομιχάλη 134 - Αθήναι